శ్రీరామశ్శరణం మమ

శ్రీరామాయణ :: :: సారోద్ధారము

(బాలకాండము)

ప్రథమభాగము.

పండిత:

ములుకుట్ల నరసింహావధానులు

ఓం.

శ్రీ రుభయార్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ

ఉపోద్ఘాతము

శ్రీరామాయణ సారోద్ధారాహ్వాయ గ్రంథకర్తయుద్దేశ్యము

భో - భో నానామతావలంబిన శ్రీరామభక్తాః దత్త శ్రివసీ మద్వచసి.

నానామతావలంబు లగునో శ్రీరామభక్తులారా! నావచనములకు జెవియొగ్గుఁడు ఏ శ్రీరామచరితము లోకమునందంతటను పండితులు మొదలు పామరుల పర్యంతము ప్రసిద్ధమై విజృంభించియుండెనో ఆయీ రామచరితము పూజ్యులగు మీకుఁ దెలియఁబడనిదిగాదు. ఆరామచరితమును ప్రకటించుచున్న బహుగ్రంథములలో వాల్మీకి ప్రణీతమును శతకోటిశ్లోకపరిమితఁము నగు శ్రీమద్రామాయణమే ప్రసిద్ధము, ప్రథమమనువిషయము మీకుఁ దెలియనిదికాదు.

అయినను పూర్వకవులు తమవాక్కులకు సార్థక్యము కొరకును తమకృతార్థతకొఱకును దమసరసమైన వాక్కులచే శ్రీరామచంద్రునే స్తవముచేసిరి. అవ్విధముగా నాతని నే స్తవముచేయుట కవిదోషముకాదు. ఇఁక నేమన, శ్రీరామచంద్రమహిమయు కారణము.

శ్లో॥ స్వసూక్తీనాం పాత్రం రఘుతిలకమేకం కలయతాం
కవీనాం కో దోష స్సతు గుణగణానా మవగుణః,
యదేతైర్నిశ్శేషై రపరగుణలుబ్ధై రివ జగ
త్యసా వేక శ్చక్రే సతతసుఖసంవాసవసతిః. ఇతి.

కే తే సేవనీయగుణా ఇత్యాకాంక్షాయా మాహ శ్రీమద్భాగవతే ప్రథమస్కంధే-

శ్లో॥ సత్యం శౌచం దయా క్షాంతి స్త్యాగస్సంతోష ఆర్జవం.
శమో దమ స్తపస్సామ్యం తితి క్షోపరతి శ్శ్రుతం
జ్ఞానం విర క్తి రైశ్వర్యం శౌర్యం తేజో బలం స్మృతిః
స్వాతంత్ర్యం కౌశలం కాంతి ర్ధైర్యం మార్దవమేవచ.
ప్రాగల్భ్యంస్థైర్య మాస్తిక్యం కీర్తి ర్మానోఽనహంకృతిః
ఏతే చాన్యేచ బహవో యస్మి న్ని త్యా మహాగుణాః
ప్రార్థ్యామహత్వ మిచ్ఛద్భిః నవియంతిస్మ కర్హిచిత్.
ఇతి.

తథైవ భట్టమురారిణా ప్యనర్ఘ రాఘవే-

శ్లో॥ యది క్షుణ్ణం పూర్వై రితి జహాతి రామస్య చరితం
గుణై రేతావద్భి ర్జగతి పునరన్యో జయతి కః,
స్వ మాత్మానం త త్తద్గుణగరిమ గంభీరమధుర
స్ఫురద్వాగ్బ్రహ్మాణః కథ ముపకరిష్యంతి కవయః. ఇతిచ.

"లోకమున నితరగుణ సాహచర్యమునుఁగోరుచున్న వియోగాయనుసట్లు శ్రీరామచంద్రుని, సుగుణములన్నియు సంతత సుఖనివాస వసతిగాఁజేసికొనినవి. కావుననే తమవాక్కులకు శ్రీరాముఁడే యర్హుఁడని యాతనినే పొగడుచుండుట కవులదోషమా! ఆతనిఁజేరియున్న సుగుణగణదోషమే యగును." అని శ్రీజయదేవుడు ప్రసన్నరాఘవమున జెప్పియుండెను.

ఆ సేవనీయములగు గుణము లెవ్వి యన "సత్యము, శౌచము, దయ, ఓర్పు, త్యాగము, సంతోషము, ఋజుత్వము, శమము, దమము, తపస్సు, సమత్వము తితిక్ష, మనశ్శాంతి, శాస్త్రము, జ్ఞానము, విరక్తి, ఐశ్వర్యము, పరాక్రమము, తేజస్సు, బలము, స్మరణము, స్వాతంత్ర్యము, నేర్పు, కాంతి, ధైర్యము, మృదుత్వము, ప్రౌఢత్వము, స్థిరత్వము, ఆస్తిక్యము, కీర్తి, అభిమానము, అనహంకారము, ఈ మొదలగు ననేక మహాగుణము, లెవ్వని యందు నిత్యములైయుండినవో ఆగుణము లెప్పుడును ఎడబాయకుండునో వారే మహత్త్వమును గోరువారిచేఁ బ్రార్థింపఁదగినవారని భాగవతమునఁ బ్రథమస్కంధమునఁ జెప్పఁబడినది.

"పూర్వకవులెల్లరచే శ్రీరామచరితము పలువిధముల వర్ణింపబడినదని దానిని వదలినచో లోకమున నిట్టి యసదృశ గుణగణములచే నితరుఁడెవ్వాఁడు ప్రకాశించుచున్నాఁడు. అట్టి సర్వసద్గుణ సంపన్నుఁడగు శ్రీరాముని వర్ణింపనిచో నాయారస గంభీర మధుర గుణస్ఫురణ వాగ్బ్రహ్మలగు కవులు తమ యాత్మలనె ట్లుపకరించుకొనుచుఁదురు."

తథైవాధునాతనా అపి గీర్వాణభాషాయాం దేశభాషాస్వపి విరచ్య యథాశక్తి గ్రంథాన్ రామకథాభాసురాన్ కృతార్థయంత్యాత్మనః తదేవ మావాల్మీక్యేతావత్పర్యంతం పరిశీల్యమానే సత్యేకపురుషాయుషేణాపి సంఖ్యాతు మశక్యా భవంతి సర్వభాషాసు శ్రీరామచరిత్ర ప్రతిపాదక గ్రంథాః.

తథైవాహమపి ప్రణేతా ములుకుట్లోపనామక నృసింహావధానిశర్మా అనేక పురాయణరామాయణసారసంగ్రహరూప శ్రీరామాయణసారోద్ధారాహ్వయగ్రంథ మారభే స్వకృతార్థతాయై కేవల మితి విజ్ఞాపయామి.

—♦ గ్రంథస్య స్వరూపమ్ ♦—

తర్హి పూర్వోక్తరీత్యా సువిదితతరమపి శ్రీరామచరితం కేచిత్ సంపూర్ణరామచరిత్రాన్వేషణం విహాయ స్వస్వమతపోషణార్థం రామకథైకదేశనిబద్ధగ్రంథాన్ సంపాద్య ఇదమేవ ప్రమాణ మన్యగ్రంథసహస్రమ ప్యప్రమాణమేవేతి,

కతిచి దవిశ్వాసేన శ్రీమద్రామాయణస్య కావ్యత్వేన వ్యవహారదర్శనాత్. కావ్యలక్షణ పరిపూరణాయాతిశయోక్త్యాద్యుపబృంహితాసత్ కల్పితాసత్యకథాగ్రథితమితి,

అన్యే సీతారామవయోనిర్ణయాదౌ పూర్వోత్తర గ్రంథ విరోధదర్శనా త్పరిశీలనాసహిష్ణ్విదమితి,

అవ్విధముగ నాధునికులును గీర్వాణభాషయందు. దేశభాషలయందును యథాశక్తిగ రామకథాశోభితములగు గ్రంథములను రచించి తమను కృతార్థులనుగాఁ జేసికొనుచుందురు. వాల్మీకి మొదలుకొని నేటివఱకు విచారించినచో సర్వభాషలయందుండిన రామచరిత్రమును దెల్పు గ్రంథములను లెక్కించుటకు నొకపురుషాయుష్యము చాలదని చెప్పుట యతిశయోక్తి కానేరదు.

అవ్విధమున నే గ్రంథకర్తయగు ములుకుట్ల నరసింహావధానిశర్మ యనెడు నేను నానాపురాణరామాయణ సారసంగ్రహరూపమగు రామాయణసారోద్ధార మను గ్రంథమును కేవలము నాకృతార్థతకొరకు నారంభించుచున్నాడనని విన్నవించుకొనుచున్నాడను.

—♦ గ్రంథస్వరూపము ♦—

అట్లయిన బూర్వోక్తరీతిచే రామచరితము సువిదితమగుచుండినను కొందరు విమర్శనపూర్వకముగ సంపూర్ణరామచరిత్రాన్వేషణమును విడిచి తమతమ మతపోషణముకొరకు రామకథైక దేశనిబద్ధములగు గ్రంథములను సంపాదించుకొని యివియే ప్రమాణములనియు నితర గ్రంథజాల మప్రమాణములనియు వాదించెదరు.

రామాయణమునకుం గావ్యమని వ్యవహారముండుటచేత గావ్యలక్షణపరిపూర్తి కొఱకై యతిశయోక్తులతో, నసత్యకథలతో నింపబడినది. యని యవిశ్వాసముచే మఱికొందఱు చెప్పెదరు.

సీతారామవయోనిర్ణయాదులలో పూర్వోత్తర గ్రంథవిరోధ ముండుటవలన నిది పరిశీలనకు, ఆగదని కొందఱు పండితంమన్యులు జల్పించెదరు.

అపరే దేవతాంతరభక్త్యా స్వాభీష్టదైవవ్యతిరిక్త దేవతామాహాత్మ్యప్రతిపాదక మిమం గ్రంథం నస్పృశామ ఇతి,

ఇతరే నాస్తికత్వేన వాలివధాదౌ స్వదుష్పాండిత్యం ప్రకటీకృత్య శ్రీరామః కశ్చన స్వార్థపరసామాన్యపురుష ఏవేతిచమన్వానాః నిజజనురర్థవత్తాసాధనభూతం శ్రీరామాయణం నపఠంతి నభజంతిచ సర్వదేవతాస్వరూపిణం శ్రీరామం.

తథావర్తనస్య కారణం శ్రీరామరామాయణయోః యాథాతథ్యేన స్వరూపావిమర్శనమేవేతి నిశ్చిత్య పూర్వోదాహృతయావత్సంశయ నిరారణాయ సంపూర్ణశతకోటిశ్లోకపరిమితరామచరితస్య లోకాంతరే విద్యమానత్వాత్ సప్తద్వీపేషు నవఖండేషుచ సర్వత్ర ఖండశః విభిన్నత్వాచ్చ తదన్వేషణం మనుజదుశ్శక మితి మత్వా ఇదానీం మనుష్యలోకే భరతఖండే విద్యమానాని బహువిత్తవ్యయప్రయాససాధ్యేషు మహాపురుషస్థాపితేషు ప్రాచీనే ష్వాధునికేషుచ గ్రంథాలయేషు సంపాదితాని సాంప్రదాయిక విద్వద్వరేణ్యపూర్వపూరుషసముపార్జితాని చార్షాణి రామాయణాని పురాణస్థరామచరితవిశేషాంశాశ్చ తత్తద్వ్యాఖ్యాస్థవిశేషాంశ్చైకత్ర సంకలయ్య గ్రథనే సర్వ సమ్మతం స్యా దితి మమాయ ముద్యమః.

దేవతాంతరభక్తిచేత తమయభీష్టదేవతావ్యతిరిక్త దేవతామాహాత్మ్యమును జెప్పు నీగ్రంథమును స్పృశింపమని మఱికొందఱు చెప్పుదురు.

వాలివధాదులయందు తమదుష్పాండిత్యమును ప్రకటించి శ్రీరాముం డొకానొక స్వార్థపరుఁడగు సామాన్యపురుషుఁడేయని తలఁచుచు, తమ జన్మసార్థక్యమునకు గారణమగు రామాయణమును నాస్తికబుద్ధితో కొందఱు పఠింపరు. అట్లే సర్వదేవతా స్వరూపుఁడగు శ్రీరాముని భజింపరు.

అట్లుండుటకుఁ గారణము శ్రీరామ రామాయణ స్వరూపములను విమర్శింపకపోవుటయే యని నిశ్చయించి పూర్వోదాహృతములగు యావత్సంశయముల నివృత్తికొఱకు సంపూర్ణశతకోటిశ్లోకపరిమితమగు రామచరితము లోకాంతరమునం దుండుటవలనను, సప్తద్వీపములయందును నవఖండములయందును ఖండఖండములుగా వేఱగుటవలనను దానిని వెదకుట మనుష్యుల కసాధ్యమని తలఁచి యిప్పుడు మనుష్యలోకమునందు భరతఖండమునందున్నట్టి బహుధనవ్యయ ప్రయాసాదులచే సాధ్యములగు మహాపురుషస్థాపితప్రాచీనాధునికగ్రంథాలయములందు సంపాదింపబడిన నార్షరామాయణములను పురాణములయందున్న రామచరిత్రలోని విశేషాంశములను ఆయావ్యాఖ్యలందుఁగల విశేషాంశముల నొకచోట సమకూర్చి గ్రంథముగాఁ జేసినచో సర్వసమ్మతమగునని నాయుద్యమము.

—: పురాణరామాయణయో రైక్యమ్ :—

పురాణానాం రామాయణస్యచ కస్సంబంధ ఇతిచేత్ మహాభారతేతిహాసవ ద్రామాయణేతిహాసోపి పురాణాదేవో త్పన్న ఇతి పునశ్చ సంపూర్ణశతకోటి ప్రవిస్తరరామాయణాదేవ అష్టాదశపురాణా న్యుత్పన్నానీతిచ తయో రవినాభావసంబంధః పురాణరామాయణేషు దృశ్యతే. తథాహి — తత్ర ద్యః పక్షః. అధ్యాత్మరామాయణే ౧ సర్గే శ్లో॥ గవాం సహస్రాయుతకోటిదానాత్ ఫలం లభే ద్య శ్శృణుయాచ్చ నిత్యం, రామాయణం సర్వపురాణసమ్మతం నిర్ధూతపాపో హరిమేవ యాతి. ఇతి. వాల్మీకి రామాయణే కిష్కింధాకాండే ౬౨ సర్గే శ్లో॥ పురాణే సుమహత్కార్యం భవిష్యతి మయా శ్రుతం రాజా దశరథో నామ కశ్చి దిక్ష్వాకునందనః తస్య పుత్రో మహాతేజా రామోనామ భవిష్యతీతి, సంపాతిం ప్రతి నిశాకరేణోక్తం. కించ తత్రైవ బాలకాండే ౯ — సర్గే। ఏత చ్ఛ్రుత్వా రహస్సూతో రాజానమిద మబ్రవీత్। శ్రూయతాం యత్ పురావృత్తం పురాణేచ మయా శ్రుతం। సనత్కుమారో భగవాన్పూర్వం కథితవా న్కథాం ఇతి॥ ౧౧ సర్గేపి। ఇక్ష్వాకూణాం కులేజాతో భవిష్యతి సుధార్మికః। రాజా దశరథో నామ శ్రీమాన్ సత్యప్రతిశ్రవః॥ పుత్రా శ్చాస్య భవిష్యంతి చత్వా రోఽమితవిక్రమాః। ఏవం స దేవప్రవరః పూర్వం కథితవా

—♦పురాణరామాయణముల నైక్యము♦—

పురాణములకును రామాయణమునకునుగల సంబంధమేమనగా - మహాభారతేతిహాసమువలెనే రామాయణేతిహాసమును పురాణోత్పన్నమే. మఱియు సంపూర్ణశతకోటి ప్రవిస్తరరామాయణమునుండియే యష్టాదశ పురాణము లుత్పన్నములయినవి. అని, వానికి నవినాభావసంబంధము పురాణ రామాయణములయందుఁగన్పట్టుచున్నది. రామాయణేతిహాసము పురాణ సమ్మతమను నాద్యపక్షమున "సర్వపురాణసమ్మతమగు నీ రామాయణమును నిత్యము నెవఁడు శ్రవణము జేయునో వాఁడు ననంతకోటి గోదానములను చేసిన ఫలమును బొందుననియు మఱియు నా శ్రవణమువలన పాపవిముక్తులగుదురనియు శ్రీహరినే పొందుదురనియు" నధ్యాత్మరామాయణమునఁ బ్రథమసర్గమున జెప్పబడినది." ఇక్ష్వాకు వంశస్థుఁడగు దశరథుఁడను రాజొకఁడు గలుగఁబోవుననియు నతనికి పుత్రుఁడై మహాతేజుఁడగు శ్రీరాముఁడు కలుగుననియు నతనివలన మహాకార్యములు జరుగుననియు పురాణములలో నేను వింటిని" అని వాల్మీకిరామాయణమున కిష్కింధాకాండమునందు సంపాతిఁగూర్చి నిశాకరమహర్షిచేఁ జెప్పఁబడెను. మఱియు నందే బాలకాండమున ౯ సర్గమునందు సుమంత్రుఁడు దశరథునితోఁ జెప్పినవాక్యమేమన—, "రాజా! నేను పురాణముల వలన వినినదియు సనత్కుమారుని వలనఁ బూర్వము నాచే వినబడినదియు నగు కథను జెప్పెదను వినుము. ఇక్ష్వాకువంశమునందు పరమధర్మాత్ముఁడను సత్యసంధుఁడను శ్రీమంతుఁడైన దశరథుడను రాజుగలుఁగబోవుననియు నతనికి నలుగురు పుత్రులు దివ్యతేజస్కులుదయించెదరనియుఁ బూర్వము సనత్కుమారుఁడు నాకుఁ జెప్పెను."

త్కంథాః ఇతి. మార్కండేయ రామాయణే ౩౫ అధ్యాయే॥
పి: శ్లో॥ రామోనారాయణస్సాక్షాదైశ్వర్యం తస్యవిస్తృతం,బహు
ధాతత్పురాణేషు శ్రుతం సీతాపతేర్మయా॥ఇతి॥ పున శ్చానంద
రామాయణే పూర్ణకాండే ౭ సర్గే విష్ణుదాసోక్తిః॥ శ్లో॥
దృష్ట్వామయుక్తం సర్వేషు పురాణాదిషు పండితైః త్యక్తవ్యా
స్స్వీయసందేహా స్సత్యం జ్ఞేయం మయోదితమితి, అపిచ ఇతిహా
సోనామ పురాణస్థకథా విస్తార ఇతి ఇతిహాసలక్షణే, తథా
భారతరామాయణే ఉభ ఇతిహాసావేవేతి వక్ష్యతి పరాశరపు
రాణే దశమాధ్యాయే - శ్లో॥ ఇతిహాసా విమే ప్రోక్తే శ్రీరా
మాయణభారతే, అత్యర్థసాత్వికతమే శ్రోతవ్యే ముక్తికాంక్షిభిః
యదిహాస్తి తదన్యత్ర యన్నేహాస్తి న తత్క్వచిత్, భారతా
ద్రామవృత్తాద్వా యస్య నస్యా త్కృతార్థతా. తంకృతార్థ
యితుం దేవ బ్రహ్మాపి నహిశక్నుయాత్.

ఇత్యాదివచనార్థపర్యాలోచనయా శ్రీమద్రామాయణేతి
హాసోఽపి సర్వపురాణసమ్మతత్వేన పురాణాదేవోత్పన్న ఇతి
పురాణాదేవరామకథాసందేహాః త్యక్తవ్యా ఇతి శ్రీరామా
యణరచనాయాః పూర్వమేవ పురాణేషు శ్రీరామచరిత్ర మ
స్తీతిచ ఉక్తం భవతి. ఇత్యేతత్సర్వం శ్రీవాల్మీకిరచిత చతుర్వింశ
తిసహస్రాత్మక శ్రీమద్రామాయణవిషయమ్.

రామచంద్రుఁడు సాక్షాన్నారాయణుఁడే ఆ సీతాపతి మహాత్మ్యము
మిక్కిలి విపులమని పురాణములయందు వినియుంటిని." అని మార్కండేయ
రామాయణమున ముప్పదియైదవ యధ్యాయమునఁగలదు. "నాచేఁజెప్పఁబడిన
రామాయణమున సందేహములు స్ఫురించినచోఁ బండితులు పురాణాదులను
జూచి స్వీయసందేహములను బాపుకొనదువలయును." సత్యముగాఁ
దెలిసికొనఁదగినది యని విష్ణుదాసుఁడు ఆనందరామాయణమున పూర్ణ
కాండమున సప్తమసర్గమునఁజెప్పెను. ఇదియునుంగాక ఇతిహాసమనఁ
బురాణములయందున్న కథావిస్తారమని యితిహాసలక్షణమున జెప్పఁబడినది
అవ్విధముననే భారతరామాయణములు రెండు నితిహాసములేయనియుఁ
జెప్పబడుచున్నది. "ఈ రామాయణ భారతములు ఇతిహాసములని జెప్పఁబడెను.
ముక్తికాములు పైరెండింటిని శ్రవణముఁజేయవలయును. దీనిలోఁ నేది
యున్నదో యదియే యన్యగ్రంథములందుండును. దీనియందులేనిది యితర
గ్రంథములందులేదు. భారతమువలనగాని రామాయణమువలనఁగాని ఎవనికి
కృతార్థతలేదో వానిని కృతార్థునిగాఁజేయుటకు బ్రహ్మకును శక్యముఁగాదని"
పరాశరోపపురాణమున దశమాధ్యాయమున జెప్పఁబడినది.

ఈ మొదలగు వచనముల నాలోచించిన రామాయణేతిహాసము
సర్వపురాణసమ్మత మనుటచేత పురాణములవలననే పుట్టినదనియు పురాణ
ములవలననే రామకథాసందేహములు విడువఁదగినవనియు శ్రీరామాయణ
మును రచించుటకుఁ బూర్వమే పురాణములయందు శ్రీరామచరిత్రము
కలదనియును జెప్పఁబడినది. ఈ సమస్తము వాల్మీకివిరచితమగు చతుర్వింశతి
సహస్రాత్మకమగు రామాయణవిషయము.

ఇదమేవపురాణానాముత్పన్నం, తత్రద్వితీయాంతు వక్ష్యమాణరీత్యా అష్టాదశపురాణోత్పత్తి మూలభూత సంపూర్ణశతకోటి రామాయణపరమితి జ్ఞేయం. తథాహి.

—: సంపూర్ణశతకోటిరామాయణ విభాగనిర్ణయః :—

తత్వసంగ్రహరామాయణే శ్రీమదానంద రామాయణే యాత్రాకాండే ద్వితీయసర్గేచ పార్వతీంప్రతి పరమేశ్వరోక్తిర్యథా. శ్లో॥ వాల్మీకినా కృతం దేవి శతకోటి ప్రవిస్తరం, రామాయణం మహాకావ్యం జగృహుర్మునయశ్చ తే. శ్రుత్వా సర్వం సవిస్తారం వాల్మీకిం పుష్పవృష్టిభిః, వవర్షు ర్జయశబ్దైస్తై ప్రశశంసు ర్మునీశ్వరం. బ్రహ్మాద్యా నిర్జరాః ప్రోచుః పన్నగాన్ దితిజా న్నరాన్, వయం కావ్యం వినేష్యామో దివం వాల్మీకినా కృతం. దితిజాః పన్నగాః ప్రోచు ర్వినేష్యామో రసాతలం, ఋషీశ్వరాస్సభూపాలాః ప్రోచుః కావ్యంహి భూతలాత్. నేతుం రసాతలం స్వర్గం నదాస్యామో వయంత్విదం, కావ్యార్థ మితి తే చక్రుఃకలహం రోమహర్షణం. కావ్యార్థ కలహం శ్రుత్వా ప్రహస్య హరిశ్వరః, * త్రిధా విభజ్య

* త్రిధావిభజ్యేతి గణపతిపురాణే పూర్వభాగే ౧౫౦ సర్గే రామాయణం శతకోటిపరిమిత మితి త్రేధా విభక్తమితిచ కంఠోక్త్యా ప్రతిపాదితం.

ఇదియే పురాణములనుండి పుట్టినది. ఇక రెండవపక్షమష్టాదశ పురాణోత్పత్తికి మూలభూతమగు సంపూర్ణ శతకోటిరామాయణపర మని తెలియఁదగినది.

—♦సంపూర్ణశతకోటి రామాయణవిభాగనిర్ణయము♦—

తత్త్వసంగ్రహరామాయణమందును ఆనందరామాయణయాత్రాకాండ ద్వితీయసర్గయందును పార్వతిని గూర్చి పరమేశ్వరుడిట్లుచెప్పెను. "వాల్మీకిచే రచింపఁబడిన శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణమును మునులు స్వీకరించిరి. సవిస్తరముగా వినుటచేత దేవతలు నైతమానందభరితులై పుష్పవర్షమును గురిపించిరి; జయశబ్దములచేఁ బొగడిరి. బ్రహ్మాదులు సంతుష్టులై నాగులను, దైత్యులను, నరులనుఁగూర్చి వాల్మీకిచే రచింపబడిన కావ్యమును స్వర్గమునకు తీసికొని వెళ్లెదమనిరి; రసాతలమునకు తీసికొని వెళ్ళెదమని దైత్యులును నాగులునుననిరి రసాతలమునకు గాని, స్వర్గమునకుగాని తీసికొనిపోనివ్వమనియు, నిది భూతలముననే యుండవలయునని ఋషులును రాజులును అనిరి. ఇట్లు కావ్యముని మిత్తము వారందఱు కలహించుచుండగ భక్తవత్సలుఁడగు శ్రీహరి నవ్వి యా కావ్యమును క్షణములో *మూఁడు విధములుగ విభజించి

* మూఁడువిధములనుచోట. గణపతి పురాణమున బూర్వభాగమున ౧౫౦ సర్గయందు రామాయణము శతకోటి శ్లోకపరిమితమనియు, మూఁడు భాగములుగ విభజింపబడినదనియు, కంఠోక్తిగ ప్రతిపాదింపబడినది.

కావ్యం తత్ క్షణేన శ్రీహరి స్తదా, త్రయస్త్రింశత్కోటి లక్షసహస్రాణి పృథక్పృథక్. శతాని త్రీణి శ్లోకాంశ్చ త్రయ స్త్రింశ చ్ఛుభావహాన్ (కో 33-ల-33-స-33-శ-333) §దశా క్షరమితా న్మంత్రాన్ త్రీ న్విభజ్య దదౌ స్వయం, ద్వ్య క్షరే యాచమానాయ మహ్యం శేషే దదౌ హరిః. ఉప దిశామ్యహం కాశ్యా మంతకాలే నృణాం శ్రుతౌ, రామేతి తారకం మంత్రం త మేవం విద్ధి పార్వతి. ఏకం విభాగం దేవేభ్యో ద్వితీయం పరమేశ్వరః, మునీశ్వరేభ్యో నాగేభ్య స్తృతీయం భాగ ముత్తమం. ఆసీద్భాగో మునీనాంహి పృథి వ్యాం గిరిజాత్మజే, తస్యాపి విస్తరం వక్ష్యే విభక్తో విష్ణునా యథా. శ్లో॥ సప్తద్వీపేషు సర్వత్ర విభక్త స్సప్తధా పునః, కోట్యశ్చత్వారి లక్షాణి షట్సప్తతిమితాని హి. సహస్రాణి తథై కోనవింశచ్చైవ తథా పునః । సప్త చత్వారింశ మితా శ్లోకా శ్చేతి పృథక్ పృథక్ (కో ౪ ల ౭౬ స ౧౯ శ ౪౭) చతుశ్లోకాన్ శేషభూతాన్ యాచమానాయ వేధసే, దదౌ విష్ణు స్తుష్టమనా నిజభక్తాయ భక్తితః. శ్లో॥ జంబూద్వీపగతో భాగో నవవర్షేషు సాదరం, విభక్తో విష్ణునా దేవి యథా త్వాంచ బ్రవీమ్యహం.

§ దశాక్షరేతి - త్రిభ్యో లోకేభ్యః విభాగే కృతే పరిశిష్టం శ్లోకం ద్వావింశదక్షరపరిమితం త్రేధా విభజ్య పునస్తేభ్యో దశాక్షరపరిమితం పృథక్ దత్వా తతశ్శిష్టమక్షర ద్వయంప్రియే శ్రీహరిః మహ్యం దత్తవానిత్యర్థః.

అట్లు విభజింపబడిన. యొక్కొకభాగమును, (33 కోట్ల 33 లక్షల 33 వేల 3 వందల 33 శ్లోకములును ఇచ్చి మిగిలిన ముప్పదిరెండక్షరములు గల శ్లోకమును మూఁడుభాగములుగ విభజించి † దశాక్షరపరిమితములగు మంత్రములను వేరుగా మూఁడులోకములకిచ్చి మిగిలిన యక్షరద్వయమును తనను ప్రార్థించిన నా(శివుని) కొఱకిచ్చెను అంత్యకాలమునందు కాశీక్షేత్రమున మనుజుల దక్షిణకర్ణమున నా రెండక్షరములుగల 'రామ' యను మంత్రమునే, నేనుపదేశించుచుంటిని. రామ యనెడి రెండక్షరములుగల యామంత్రమునే, తారకమంత్రమునుగాఁ దెలిసికొనుము. మఱియు నామూఁడు భాగములలో నొకభాగమును పరమేశ్వరుఁడగు శ్రీహరి దేవతలకును రెండవ భాగమును మునీశ్వరులకును, మూఁడవభాగమును నాగులకును ఇచ్చెను. భూమియందు మునులకుఁగలిగిన భాగములో విష్ణువు తిరిగి సప్తద్వీపములకుఁగాను వేఱువేఱుగా విభజించియియ్యగా నొక్కొక ద్వీపమునకు నాలుగు కోట్ల డెబ్బదియాఱులక్షల పందొమ్మిదివేల నలుబదియేడు శ్లోకములు వచ్చెను. శేషించిన నాల్గు శ్లోకములను బ్రహ్మదేవుఁడు యాచింప విష్ణుమూర్తి సంతోషించి తనభక్తుఁడగు బ్రహ్మకు నిచ్చెను. అట్లే జంబూద్వీపమువంతుకువచ్చిన భాగమును భరతవర్షము మొదలుగాఁగల నవవర్షములకు విష్ణుమూర్తి తిరిగి విభజింపగ నొక్కొక్కవర్షమునకు ఏబదిరెండులక్షల తొంబదియొక్క—

† దశాక్షరములనుచోట మూఁడులోకములకును విభజింపగ మిగిలిన శ్లోకము అనగ 3౨ అక్షరములను, పునః మూడుభాగములుజేసి ముల్లోకములకొసగి మిగిలిన రెండు అక్షరములు నాకు (శివునకు) ఇచ్చెనని యర్థము.

ద్విపంచాశత్తు లక్షాణి తథా గిరివరాత్మజే, సహస్రాణ్యేకనవతి శ్లోకాః పంచ తథా పునః. (ల౫౨ స ౯౧ శ౦౦౫) ♦శ్లో॥ సప్తాక్షరమితా మంత్రాస్తే మహ్యాంనవధా కృతాః, అక్షరం శేష మేకం శ్రీ రితి సర్వత్ర విష్ణునా. నవఖండేషు తత్త్యక్తం తత్సర్వత్ర న్యయోజయత్, నానానామసు మంత్రేషు న తస్య నియమః కృతః. శ్రీకృష్ణోఽపి పున ర్దేవి వ్యాసరూపధరో భువి, మానవానాం హితార్థాయ కావ్యా ద్రామాయణా త్పునః. పృథక్పృథ క్సప్తదశ పురాణాని కరిష్యతి, భారతం త్వితిహాసంచ మహచ్ఛ్రేష్ఠం కరిష్యతి. సరస్వత్యా స్తటే వ్యాసోవ్య గ్రచిత్తో భవిష్యతి, ఏతస్మిన్నంతరే బ్రహ్మానారదాయ మహాత్మనే. చతుశ్శ్లోకా న్విష్ణుదత్తానుపదేక్ష్య త్యసంశయం, తాం ఛ్లోకానావ్యాస మునయే స తథాభ్యుపదేక్ష్యతి. తేషామేవార్థ మాదాయ పురాణం పరమోదయం, అష్టాదశసహస్రంహి శ్రీమద్భాగవతాభిధం. కరిష్యత్యష్టాదశమం రమ్యం జనమనోహరం, భాగవతస్యాతఏవ వాణీ భిన్నా భవిష్యతి. పురాణానాంచ సర్వేషాం వాల్మీకీమైన గీః ప్రియే, పృథక్కర్తా స్మృతో వ్యాసో శ్రీమద్రామాయణాం శతం. కరిష్యతి తథాన్యాని స వ్యాసో వివిధా

♦ సప్తాక్షరఇతి- శిష్టశ్లోకద్వయాక్షరాణి ౬౪. సప్తాక్షరమితమంత్రాణి నవవర్షేష్వపి దత్వా (౭ × ౯ = ౬౩) శిష్టైకాక్షరమపి సర్వత్రత్యక్త మిత్యర్థః.

వేల నైదు శ్లోకములు వచ్చెను. మిగిలిన రెండుశ్లోకముల యక్షరములు ౬౪ లో † ౭ అక్షరములపంక్తులు ౯ గ విభజించి మిగిలిన శ్రీయను నొకయక్షరమును, శ్రీహరి నవఖండములయందును వినియోగించెను అది నానానామములయందును సర్వమంత్రములయందు నుండును దానికి నియమము చేయబడలేదు. ఇట్లు విభజించి శ్రీహరి వ్యాసరూపముతో మనుష్యుల హితముకొఱకు వేఱువేఱుగా రామాయణకావ్యమునుండి సప్తదశపురాణములను చేయఁగలఁడు. భారతమను నితిహాసమును రచింపఁగలఁడు సరస్వతీ నదీతీరమున వ్యాసుఁడు వ్యాకులమనస్కుఁడైయుండ నాసమయమున బ్రహ్మ, తనకు శ్రీహరిచే, నుపదేశింపఁబడిన నాలుగు శ్లోకములను మహాత్ముఁడగు నారదున కుపదేశింప నారదుఁడు వ్యాసమహర్షి కానాలుగు శ్లోకముల నుపదేశింపగలడు. వానిలోని యర్థము నేగ్రహించి వ్యాసుఁడు పరమోత్తమమగు నష్టాదశసహస్రపరిమితమగు భాగవతమును జనరంజక మగునట్లుగాఁ జేయఁగలఁడు. కావుననే భాగవతసరళి భిన్నముగానగును, సమస్త పురాణములును, వాల్మీకివాక్కులే యగును. వ్యాసుడు విభాగము చేయుటయేగాని పురాణములం దాతనికవిత్వములేదు. వ్యాసుఁడు నూరు రామా

† ఏడుఅక్షరములనుచోట మిగిలిన రెండు శ్లోకముల యక్షరములు ౬౪ ఏడక్షరముల 9పంక్తులుచేసి నవవర్షములకిచ్చి మిగిలిన శ్రీయనుఒక యక్షరము సర్వత్ర వవదలెనని యర్థము.

నిచ, యస్మించిద్విరిజే భూమ్యాం కీర్తితం వై కథానకం. రా
మాయణాంశజం విద్ధి శ్లోకమాత్రమపీహ యత్, తాం ఛృణుష్వ
చతుశ్శ్లోకాః విష్ణునోక్తం స్వయంభువా.

చతుశ్శ్లోకీ భాగవతమ్.

శ్లో॥ అహమేవాసమేవాగ్రే నాన్యద్యత్సదసత్పరం,
పశ్చాదహం యదేతచ్చ యోఽవశిష్యేత సోఽస్మ్యహం. ౧
ఋతేఽర్థం యత్ప్రతీయేత నప్రతీయేత చాత్మని,
తద్విద్యాదాత్మనో మాయాం యథాఽఽ
భాసో యథా తమః॥ ౨

యథా మహాంతి భూతాని భూతేషూచ్చావచేష్వను,
ప్రవిష్టాన్యప్రవిష్టాని తథా తేషు న తేష్వహం. 3
ఏతావదేవ జిజ్ఞాస్యం తత్వజిజ్ఞాసునాత్మనా,
అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం యత్స్యాత్సర్వత్ర సర్వదా. ౪
శ్లో. ఏవం శ్లోకా భగవతా చత్వారశ్చ ప్రకీర్తితాః,
నివేదితం చ హ్యధునా: పృష్టం రామకథానకం. మానం రామనం
చరిత్రస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం, (శ్రీమద్భాగవతే ద్వితీయస్కంధే
(9) అధ్యాయే ప్యేవమేవ)— పునశ్చ ఆనందరామాయణే రాజ్య
కాండే ఉత్తరభాగే ఏకవింశతితమసర్గే—
శ్లో॥ శ్రీరామచరితం పూర్వం వ్యాసశ్చ మునిరాట్స్వయం,
అష్టాదశ పురాణాని కృతవాన్వాగ్విదాంవర ఇతిచ.

చతుశ్శ్లోకీ భాగవతము

యణములను నితరములగు ఉపపురాణాదులను కల్పించును. అనగా విభజించుటయే యగును భూమియందు యద్విధమగు కథానక శ్లోక మాత్రముండినను యదియంతయు రామాయణాంశజమే యగును. విష్ణువుచే బ్రహ్మకివ్వబడిన శ్లోకములను నాల్గింటిని వినుమని పార్వతినిగూర్చి పరమేశ్వరుడు చెప్పుచున్నాడు.

౧. నేనే పూర్వము సదసద్విలక్షణమైయుంటిని. ఇతరమేమియు లేదు. అనంతరమును నేనే యుంటిని. ఏది మిగులునో యదియు నేనయితిని.

౨. యథార్థ వస్తుస్వరూపయ మగుపడనీయక నేది ప్రతీతమగునో పరమార్థముగ నేది ప్రతీతనుగుట లేదో యెట్లనగా తమస్సువలెను ప్రతిబింబమువలె నేది భాసించుచుండెనో దానినే యాత్మమాయనుగాం దెలిసికొనవలయును.

3. మహాభూతములు సర్వభూతములయందు ప్రవిష్టములై యున్నట్లు నేను భూతములయందు ప్రవేశించియు బ్రవేశింపనట్లుంటిని.

౪. ఏది సర్వత్ర సర్వదా యుండునో, ఏవస్తువుండిన నితరముండునో యేది లేనిచో నితరము లేదో యా వస్తువే తెలిసికొనందగినది.

ఇవ్విధముగ భగవంతునిచే నాలుగుశ్లోకములు చెప్పబడినవి. అడుగబడిన రామకథానకము చెప్పబడినది. రామచరితముయొక్క ప్రమాణము శతకోటిప్రవిస్తరమైనది. అని శివుడు పార్వతికిజెప్పెను. (శ్రీమద్భాగవతమున ద్వితీయస్కంధమున (9) వ అధ్యాయమునంగూడ నిట్లేగలదు.)

తిరిగి ఆనందరామాయణమున రాజ్యకాండమున నుత్తరభాగమున ౨౧ సర్గమున "శ్రీరామచరితమును, పూర్వము మునిరాజగు వ్యాసుడు పృథక్క్గ

పూర్ణకాండే సప్తమసర్గే- శ్లో॥ భారతఖండాంతర్గతా ద్రామాయణాత్పురా, నారదాదిపురాణాని వ్యాసేనాఽత్ర కృతానిహి. ఇతి.

తత్రైవ మనోహరకాండే చతుర్థసర్గే శ్లో॥ పురాణం వైష్ణవం మాత్స్యం కౌర్మం భాగవతం తథా, నారదం గారుడం స్కాందం మార్కండేయ మథాష్టమం. బ్రహ్మబ్రహ్మాండలైంగాని బ్రహ్మవైవర్తమేవచ, భవిష్యోత్తర మాగ్నేయం పాద్మం వామన మేవచ. వారాహంచైవ వాయవ్యం హ్యష్టాదశవిభాగతః, మహాపురాణాన్యేతాని రామాయణభవానిహి.

అన్యాన్యుపపురాణాని సంతి తేషాంఫలం శృణు, యద్వేదపాఠపుణ్యంతత్ జ్ఞేయం రామాయణస్యచ, పాఠాత్తదర్థ శ్రవణాద్వ్యాఖ్యాతుశ్చదశాధిక మితి.

ఏవంచ సర్గ ప్రతిసర్గ మన్వంతర వంశ వంశాను చరితబ్రహ్మవిష్ణ్వర్క రుద్రభువనమాహాత్మ్య సంహారప్రతిపాదకానిభగవతా బాదరాయణేన పృథక్కృతాని పురాణా న్యష్టాదశమహా పురాణాని ఉపపురాణాని చాష్టాదశ తథైవోపోపపురాణానిచ ఆహత్య చతుఃపంచాశత్ తదేతత్సర్వం వాల్మీకి ప్రణీత శతకోటి శ్లోకపరిమితరామాయణాం తర్గతమే వేతి ప్రతిపాదితం భవతి.

తస్మాదేవ అష్టాదశపురాణేష్వపి పురాణకథా దర్శ్య

నష్టాదశపురాణములను చేసెనని చెప్పబడెను. పూర్వకాండమున సప్తమ సర్గమున పార్వతితో బరమేశ్వరుఁడిట్లు చెప్పెను. "భారతఖండాంతర్గతమగు రామాయణ భాగమునుండి నారదాదిపురాణములు, వ్యాసునిచే ప్రత్యేకము చేయబడినవి" యని చెప్పబడెను.

అచ్చటనే మనోహరకాండమున చతుర్థసర్గమున "వైష్ణవపురాణము మాత్స్యము, కౌర్మము, భాగవతము, నారదము, గారుడము, స్కాందము. మార్కండేయము, బ్రహ్మపురాణము, లింగపురాణము, బ్రహ్మవైవర్తము, భవిష్యోత్తరము, ఆగ్నేయము, పాద్మము, వామనము, వారాహము, వాయవ్యము ఇవ్విధముగ నష్టాదశవిధములుగ వ్యాసునిచే విభజించి చేయబడిన మహాపురాణములన్నియు (వాల్మీకి రచితశతకోటి) రామాయణమువలన పుట్టినవేయగును.

మఱియు నితరములగు నుపపురాణములు గలవు. వాటిఫలమువినుము. వేదపాఠమువలన నెట్టిపుణ్యముకలుగునో రామాయణ ఉపపురాణాది పురాణ పఠనమువలన నట్టిపుణ్యమే కలుగును. తదర్థ శ్రవణమువలన తద్వ్యాఖ్యానమువలన దశగుణాధికఫలముగలుగును.

ఇట్లుచెప్పుటచేత॥ సర్గము (సర్వకారణసృష్టియు,) ప్రతిసర్గము (సర్వకార్యలయము,) మన్వంతరము (మన్వాదుల మార్పు) వంశము (సూర్యచంద్రాది వంశవర్ణనము) వంశానుచరితము, (తత్తద్వంశీయవృత్తవర్ణనము) బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రభువనమాహాత్మ్యములు సంహారము వీనిని తెలియజేయునట్టియు భగవంతుడగు వ్యాసునిచేవిభజించిచేయబడినట్టియు, పదునెనిమిది మహాపురాణములును, ఉపపురాణములు పదునెనిమిదియు, నవ్విధముననే యుపోప పురాణములు పదునెనిమిదియు కలసి యేబదినాలుగు పురాణములుకలవు. అవియన్నియు వాల్మీకిప్రణీత శతకోటి శ్లోకపరిమిత రామాయణాంతర్గతములే యని ప్రతిపాదింపబడినదగుచున్నది.

కావుననే యష్టాదశపురాణములయందును రామకథ మాటబడుచున్నది.

స్యతే. రామాయణేష్వపి పురాణకథా ఉపమానరూపేణ ప్రసంగసంగత్యాచ సూచ్యంతే.

తథాహి - వాల్మీకి రామాయణే బాలకాండే ౨౩ సర్గే కామదహనం. ౨౪ స. వృత్రవధ, ఇంద్రాభిషేచనంచ ౨౯ స. వామనావతారచరిత్రం - శోణామహాత్మ్యం. ౩౨ సర్గమారభ్య ౩౪ సర్గపర్యంతం కుశనాభచరిత్రం. ౩౫ స. గంగామహాత్మ్యం. ౩౬ స. పార్వతీ పరిణయః. ౩౭ న. స్కందోత్పత్తిః. ౩౮ సర్గమారభ్య ౪౪ స. పర్యంతం సగరచరిత్రం, ౪౫ స. క్షీరాబ్ధిమథనం. ౪౭స. మరుత్తచరిత్రం. ౫౧ సర్గమారభ్య ౫౭ సర్గపర్యంతం విశ్వామిత్రచరిత్రం, ౫౮ సర్గమారభ్య ౬౦ సర్గపర్యంతం త్రిశంకుచరిత్రం. ౬౧ స. అంబరీషచరిత్రం. ౭౦ సర్గే సూర్యవంశవిస్తారః. ౭౧ సర్గే చంద్రవంశవిస్తారః.

అయోధ్యాకాండేపి ౧౨ సర్గే శిబిచక్రవర్తికథా, అలర్కకథాచ. ౩౦ స. సావిత్రీచరిత్రం. ౭౪ స. కామధేనుకథా ౧౦౭ స. గయామాహాత్మ్యం. ౧౧౦ స. స్వాయంభూత్పత్తిః వరాహావతారవర్ణనం సూర్యవంశవిస్తారః రాజధర్మాది ధర్మ నిరూపణంచ- తత్తత్సర్గేష్వస్తి.

ఆరణ్యకాండేతు దశమసర్గాత్పూర్వం ఆరణ్యకవర్ణన పూర్వక మహర్ష్యాశ్రమవర్ణనాది బహుకథా ప్రపంచః ఏకా

రామాయణములయందును పురాణ కథలుపమానరూపముగ ప్రసంగసంగతిచే సూచింపబడియున్నవి.

ఎట్లనిన.

వాల్మీకిరామాయణమున బాలకాండమున ౨౩ సర్గయందు కామదహనము ౨౪ సర్గయందు వృత్రాసురవధయు నింద్రాభిషేచనమును ౨౯ సర్గమునందు వామనావతారచరిత్ర, శోణామాహాత్మ్యమును ౩౨ సర్గ మొదలు ౩౪ సర్గపర్యంతము కుశనాభుని చరిత్ర, ౩౫ సర్గయందు గంగామాహాత్మ్యము, ౩౬ సర్గయందు పార్వతీవివాహము, ౩౭ సర్గయందు కుమారస్వామిజననము, ౩౮ సర్గ మొదలు ౪౪ సర్గ పర్యంతము సగరచరిత్ర, ౪౫ సర్గయందు క్షీరసముద్ర మథనము, ౪౭ సర్గయందు మరుత్తచరిత్ర, ౫౧ సర్గ మొదలు ౫౭ సర్గ పర్యంతము విశ్వామిత్రచరిత్ర, ౫౮ సర్గ మొదలు ౬౦ సర్గ పర్యంతము త్రిశంకుచరిత్ర, ౬౧ సర్గయందు అంబరీషచరిత్ర, ౭౦ సర్గయందు సూర్యవంశవిస్తారము, ౭౧ సర్గయందు చంద్రవంశవిస్తారము.

అయోధ్యాకాండమునందును ౧౨ సర్గయందు శిబిచక్రవర్తికథయు నలర్కకథయును, ౩౦ సర్గయందు సావిత్రి చరిత్రము, ౭౮ సర్గయందు కామధేనుకథ, ౧౦౭ సర్గయందు గయామహాత్మ్యము, ౧౧౦ సర్గయందు స్వాయంభువోత్పత్తియు, వరహావతారవర్ణనమును, సూర్యవంశవిస్తారము, రాజధర్మాదిధర్మనిరూపణము నాయా సర్గలయందుగలదు.

ఆరణ్యకాండమునందును దశమసర్గయందు ఆరణ్యవర్ణనము మహర్ష్యాశ్రమవర్ణనము, మొదలగు బహుకథాప్రపంచమును, ౧౧ సర్గయందు వాతా

దశసర్గే వాతాపీల్వలకథా మాండకర్ణికథా వింధ్యగర్వాపహార ణం. ౧౪ స. భూతసృష్టిక్రమః ౧౬ స. హేమంత ఋతువర్ణ నం. ౩౫ స. గరుత్మత్ప్రభావాది తత్తత్సర్గాంతర కథాసందర్భే షు దృశ్యతే.

కిష్కింధాకాండేచ ౧, ౨ స. వసంతఋతువర్ణనం. ౨౮ స. వసంతర్తువర్ణనం, ౩౦ స. శరత్కాల వర్ణనం. ౩౫ స. బ్రహ్మ గీతా. ౪౦ సర్గాది ౪౫ స. పర్యంతం భూగోళవర్ణనం. ౫౮ సర్గ వృత్రవధ ప్రస్తావనా ౬౧ స. సంపాతినాఽఽకాశేస్థిత్వా భూ మివర్ణనం. ౬౨ స. పురాణేషురామచరిత్రమస్తీతి నిరూపణాది సముదాయకథావిస్తారో దృశ్యతే.

ఏవమేవ సుందరకాండే యుద్ధకాండేచ సన్తి బహవో పురాణగాథాః చంద్రోదయ స్త్రీ వర్ణన పాన స్వప్నశకున సాముద్రిక నీతి అవతారాదీనాం బహూనాం విషయాణాం పరిదృ శ్యమానత్వా త్పురాణగాథాస్సర్వాఅపి సూక్ష్మరూపేణ రామాయణే సంతీతిజ్ఞాయతే.

ఏతత్సర్వ మకుటిలదృష్ట్యా పరిశీలనేన తయో రవినా భావసంబంధో ద్యోత్యతే.

అన్యచ్చపురాణరామాయణ మూలపరిమాణం తుల్యమే వ.తత్రాపిదాపురాణసముచ్చయసంఖ్యాచోక్తం.బృహన్నారదీయే

ఇల్వలులకథయు, మాండకర్ణికథయు, వింధ్యపర్వతగర్వాపహరణమును, ౧౪ సర్గమున భూతసృష్టిక్రమము, ౧౬ సర్గయందు హేమంతఋతువర్ణనము, ౩౫ సర్గయందు గరుత్మంతుని ప్రభావము, మొదలగు కథలు చూడబడి యున్నవి.

కిష్కింధాకాండమునందు ౧—౨ సర్గలయందు వసంత ఋతువర్ణనము ౨౮ సర్గయందు వర్షఋతువర్ణనము, ౩౦ సర్గయందు శరదృతువర్ణనము, ౩౫ సర్గయందు బ్రహ్మగీత, ౪౦ సర్గమొదలు ౪౫ సర్గపర్యంతము భూగోళ వర్ణనము, ౫౮ వృత్రవధప్రస్తావన, ౬౧ సర్గయందు సంపాతి ఆకాశమందుండి భూమినివర్ణించుట, ౬౨ సర్గయందు పురాణములయందు రామచరిత్రకలదని నిరూపించుట మొదలగు సముదాయకథలు గనబడుచున్నవి.

ఇవ్విధముగనే సుందరకాండమునందును యుద్ధకాండమునందును ననేకములగు పురాణగాథలును, చంద్రోదయవర్ణనము స్త్రీవర్ణనము పాన స్వప్న శకునసాముద్రిక నీతి అవతారములు మొదలగు బహువిషయములు చూడబడుచుండుటవలనఁ బురాణగాథలన్నియు సూక్ష్మరూపముగా రామా యణమునందు కలవని తెలియబడుచున్నవి.

ఈ సమస్త మకుటిలదృష్టితో పరిశీలనచేయుటచేత నారెంటికి నవినాభావ సంబంధము తోచబడుచున్నది.

ఇదియునుగాక పురాణరామాయణ మూలపరిమాణము, తుల్యము. పురాణసముచ్చయసంఖ్య బృహన్నారదీయమున ౯౭ అధ్యాయమున మరీచిని

నాత్రి అధ్యాయే మరీచింప్రతి బ్రహ్మణో వచనం. ॥శ్లో॥పురాణాఖ్యానకం విప్ర నానాకల్పసముద్భవం, నానాకథాసమాయుక్తమద్భుతం బహువిస్తరం. శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి పురాణానాం సముచ్చయం, యస్మిన్ జ్ఞాతే భవేత్ జ్ఞానంవాఙ్మయం సగరాచరం. పురాణమేక మేవాసీత్సర్వకల్పేషు మానద. చతుర్వర్గస్య బీజస్య శతకోటిప్రవిస్తరం. కాలేనాగ్రహణం దృష్ట్వా పురాణస్య మహామతిః, హరి ర్వ్యాసస్వరూపేణ జాయతేచ యుగే యుగే. చతుర్లక్షప్రమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరే సదా, తదష్టాదశధా కృత్వా భూలోకే నిర్దిశత్యపి. అద్యాపి దేవలోకే తచ్ఛతకోటిప్రవిస్తరం, అస్త్యేవ తస్య సారస్తు చతుర్లక్షేణ వర్ణతే. ఏకం కథానకం సూత్రం వక్తృశ్రోతృ స్వనామాహ్వయం ఇతి.

తథైవశైవ పురాణే ఽప్యుత్తరఖండే మధ్యమేశ్వర మాహాత్మ్యే। శివాల్లబ్ధ వరేణ వ్యాసేన మహాపురాణాని ప్రణీతానీ త్యుక్త్వానంతరం తేషామష్టాదశనామాని చోక్త్వా అష్టాదశ పురాణానాం యోగరూఢానాం నామ్నాం నిర్వచనముక్తం తద్యథా.

శ్లో॥ యత్రవక్తా స్వయంతండో శ్రోతా సాక్షాచ్చతుర్ముఖః। తస్మాద్బ్రాహ్మం సమాఖ్యాతం పురాణం ప్రథమం మునే। పద్మకల్పస్య మహాత్మ్యం యత్రయస్మాదుదాహృతం

గూర్చి బ్రహ్మ యిట్లుచెప్పెను. "ఓమహర్షీ! పురాణాఖ్యానకము నానా కల్పములవలన నుద్భవించినది. నానాకథలతో గూడినది. అద్భుతమయినది. బహువిస్తృతము.

అట్టిపురాణసముచ్చయమును జెప్పెదను వినుము. ఏది తెలియబడినచో చరాచరాత్మకమగు నంతయు తెలియబడునో యట్టిపురాణము సర్వకల్పములయందు నేకమైయుండెను. చతుర్వర్గమునకు బీజభూతమగునట్టి పురాణమును కాలవశముచే మనుజులు గ్రహింపజాలకుండటంజూచి శ్రీహరి వ్యాసరూపముచేత ప్రతిద్వాపరమునందు జనించి నాలుగు లక్షల శ్లోకపరిమాణము గలుగునట్లుగ పదునెనిమిది భాగములుగ విభజించి భూలోకమునందు వ్యాపింపజేయును. ఇప్పటికిని దేవలోకమునందు శతకోటి ప్రవిస్తరముగు రామాయణముగలదు. అద్దాని సారమే నాలుగులక్షల శ్లోకములచే వర్ణింపబడుచున్నది. అష్టాదశ పురాణములకు కథాసూత్ర మొకటియే కొన్నిటికి పురాణవక్తలనామములు, మరికొన్నిటికి శ్రోతల నామములు ఏర్పరుపంబడినవి. భేద మీమాత్రమే" అని బ్రహ్మనారదునకుంజెప్పెను.

అట్లే శివపురాణమునందు నుత్తరఖండమున మధ్యమేశ్వర మహాత్మ్యమున శివునిచే వరములంబడసిన వ్యాసునిచే నష్టాదపురాణములు రచియింపంబడినవియని చెప్పి వాటి పదునెనిమిదిపేర్లను నుడివి. యోగరూఢములనష్టా నష్టాదశ పురాణనామములకు నిర్వచనము చేయంబడియున్నది. ఎట్లన "అష్టాదశ పురాణములలో మొదటిదియగు బ్రాహ్మపురాణమునకు వక్తతండమహర్షి. శ్రోత యన్ననో చతుర్ముఖుండు కాన నాపురాణమునకు బ్రాహ్మమనిపేరు. రెండవయదియగు పద్మపురాణమునం బద్మకల్ప మాహాత్మ్యము

తస్మాత్పద్మం సమాఖ్యాతం పురాణంచ ద్వితీయకం। పరాశర కృతంయత్తు పురాణం విష్ణుబోధితం। తదేవవ్యాసకథితం పుత్ర పిత్రోరభేదతః॥ ఇత్యాదినా ప్రతిపాద్య అంతత స్తేషాం పురాణానాం నామ్నాం క్వచిద్వక్తృ సంబంధః, క్వచిచ్ఛ్రోతృసంబంధః క్వచిత్ప్రతిపాద్య ముఖ్యదేవతాసంబన్ధః నిమిత్తమితి స్పష్టమేవ దర్శితః. అతః పురాణ కథానక సూత్రమేకమేవేతిగమ్యతే.

అష్టాదశపురాణానాం సముదాయేన, చతుర్లక్షశ్లోకా భవంతి.

రామాయణపరిమాణమపి బ్రహ్మాండపురాణే. ॥౧౪౮॥ అధ్యాయే సనత్కుమార దక్షిణామూర్తి సంవాదే-

శ్లో॥ శతకోటి సువిస్తీర్ణ మేతద్రామాయణం మహత్,
మల్లోకే విష్ణులోకేచ సత్యలోకే పరంతప। ఇతి.

పరాశర ఉపపురాణే పార్వతీపరమేశ్వరసంవాదే-

శ్లో॥ ఏత ద్రామాయణం శ్రీమ చ్ఛతకోటిప్రవిస్తరం
మల్లోకే విష్ణులోకేచ సత్యలోకేచ భామిని-ఇతి.

వాయుపురాణే మాఘమాహాత్మ్యే ౨౦ అధ్యాయే-

శ్లో॥ శ్రీరామచరితం పుణ్యం శతకోటి ప్రవిస్తరం,
సాకంచ దీర్ఘతపసా శుశ్రావ సుమహామతిః ఇతి.

వర్ణింపబడియున్నది. అందుచే నీపురాణము పద్మపురాణమనఁబడుచున్నది. పరాశరకృతమగు విష్ణుమాహాత్మ్యబోధకమగు విష్ణుపురాణమును తండ్రికుమారుల కభేదమగుటచే వ్యాసుఁడురచించి తన తండ్రిపేరటఁ బ్రకటించెను". ఇవ్విధముగ వరుసగ నష్టాదశ పురాణనామ నిర్వచనముచేసి కొన్ని పురాణములయందు వక్తృసంబంధము, కొన్నిటికి శ్రోతృసంబంధము, మఱికొన్నిటికి తద్గ్రంథ ప్రతిపాద్య ముఖ్యదేవతా సంబంధము నిమిత్తమని చెప్పఁబడెను. కాన పురాణసూత్రి మొక్కటియేయని చెప్పఁబడెను.

పదునెనిమిది పురాణముల సముదాయము కలిపిన నాలుగు లక్షల శ్లోకములగుచున్నవి.

రామాయణపరిమాణమును బ్రహ్మాండపురాణమున ౧౪౮ అధ్యాయమున, సనత్కుమార దక్షిణామూర్తి సంవాదమున "శతకోటి ప్రవిస్తరమగు మహత్తరమగు రామాయణము నాలోకమునందును విష్ణులోకము నందును సత్యలోకమునందును గలదు. అని చెప్పబడెను.

పరాశరోపపురాణమునందు పార్వతీపరమేశ్వరసంవాదమున "ఈరామాయణము శతకోటిప్రవిస్తరము. నాలోకమునందును విష్ణులోకమునందును సత్యలోకమునందును కలదని" చెప్పబడెను.

వాయుపురాణమున మాఘమాహాత్మ్యమున ౨౦ అధ్యాయమున శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామచరితము పవిత్రమయినది దానిని దీర్ఘతపస్సుచేత మహాబుద్ధిశాలి వినగలైను".అని గలదు.

తథాసంగ్రహరామాయణేపి

శ్లో॥ బ్రహ్మలోకేచ సతతం శతకోటిప్రవిస్తరం,
బ్రహ్మణా శ్రూయతే నిత్యం మార్కండేయా ద్విజోత్త

మాత్, ఇతి. తత్ర తత్రచ.

శ్లో॥ చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరం,
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశన మితి.

తథా చానందరామాయణే మనోహరకాండే అష్టమసర్గే.

శ్లో॥ వాల్మీకినా కృతంయచ్చ శతకోటిప్రవిస్తరం, తత్సర్వేషామాదిభూతం మహామంగళదాయక, మిత్యాదివచ నార్థపర్యాలోచనయా అష్టాదశపురాణసముచ్చయమూలపరిమాణంచ నానా రామాయణసముచ్చయమూలపరిమాణంచ శతకోటిశ్లోకసంఖ్యాకప్రధానగ్రంథమేకో స్తీతి ద్యోత్యతే।

అత్రకేశన మహతాపరికరబంధేన శకోటిప్రవిస్తరరామాయణం నామ చతుర్వింశతిసహస్రాత్మక శ్రీమద్రామాయణమేవేతి తస్మాదేవ సర్వపురాణా న్యుత్పన్నానీతి శ్రీమద్రామాయణార్థ వ్యతిరిక్తకథా పురాణేషు యది దృశ్యేత తదప్రమాణ మితిచ నిర్ణయం కృత్వా శతకోటిశబ్దస్యాపి చతుర్వింశతి సహస్ర సంఖ్యేత్యర్థం వదంతి. కథమితిచేత్ శత శబ్దస్య తృతీయస్థానత్వాత్ త్రీణి సహస్రాణీ త్యర్థః. కోటిశబ్దస్యాపి అష్టమస్థానత్వా దష్టౌ

సైఫిలలరర ప్రపలశర్మ నారాయణమూర్తి

శ్రీరామ శ్శరణంమమ.

కృష్ణంపాలెం.
15-8-80.

శ్రీ రామాయణ

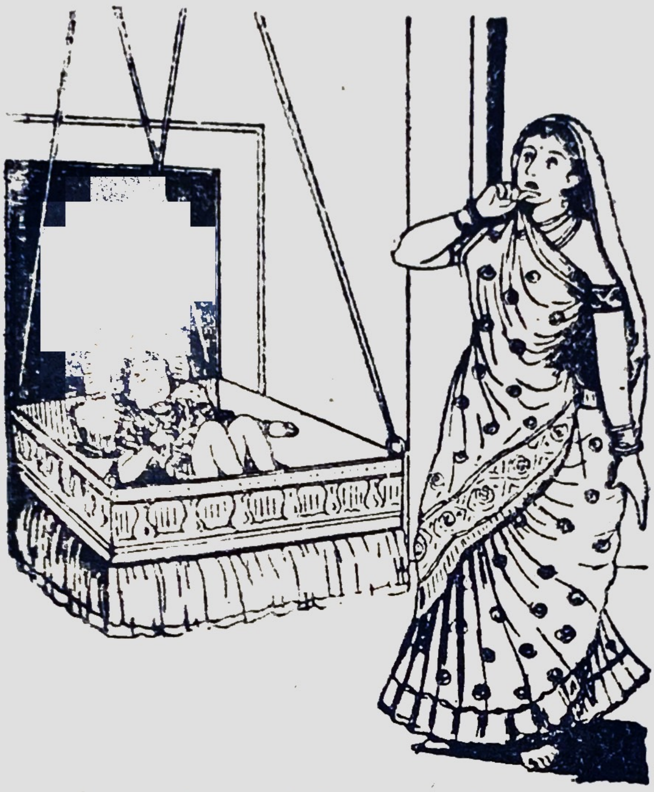
సారోద్ధారము

బాలకాండము

(ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము)

ప్రథమ భాగము

ప్రారంభము.

ములుకుట్ల నరసింహావధానులు.

[వెల రు 3—8—0

తత్వసంగ్రహ

శ్లో॥ బ్రహ

బ్రహ

మాత్

శ్లో॥ చరిత

ఏకైక

తథా చానం

శ్లో॥ వాల్

మాదిభూతం

చనయా అష్ట

రామాయణ

కప్రధానగ్రం

అత్ర

యణం నామ

వేతి తస్మాదే

ణార్థ వ్యతిరి

మితిచ నిర్ణ

సంక్షేపత్వర్థం

త్రిణి సహ

'రామాయణ ప్రవచన విరించి'
శ్రీ (డా॥) టి.వి. నారాయణరావుగారికి,
నమస్సులతో,
శ్రీయుతులు మైలవరపు రామమూర్తి
c/o రాములమ్మ
1209/A విలాస్
రాజమహేంద్రవరం-5
31-12-2016

శ్రీరామశ్శరణం మమ.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధారము

బాలకాండము

(ఆన్ధ్ర తాత్పర్య సహితము)

ఇ త్యా ది

శ్రీమదఖిల నిగమాగమ తత్వప్రకాశకములగు సమస్త గ్రంథరాజములలో
మిక్కిలి యుత్తమములని యాసేతుశీతాచల మధ్యప్రదేశములయందు
నివసించు నిఖిలాస్తిక జనులచేఁ బలుమాఱు విశేషముగా స్తుతియింప
బడుచున్నవియు, దర్శన స్పర్శన పఠన పాఠనములచేతను, సంప్ర
దాయ సిద్ధార్థావ బోధనమూలకముగను, నిఖిల పురుషార్థ
ప్రదానరూపమునఁ, గలి గల్మషాంధకారములనుఁ బోఁ
గొట్టుటకుఁ బ్రచండ మార్తాండాయ మానము లగు
నిరువదినాల్గు ఆర్ష రామాయణ కథల సమన్వయ
మున శ్రీరామతత్వము నెఱుంగఁగోరెడి నిఖి
లాస్తిక జనులకత్యంతోపకారమగు

నట్లు, సవిమర్శముగ

క్షీరపురీ వాస్తవ్యులును, పౌరాణిక విశారద, రామాయణ సుధాసాగర,
అభినవ వాల్మీకి, విద్వన్మకాగ్రేసర బాలసరస్వతీత్యాది బిరుదాంకితులునగు,

పండితబ్రహ్మ శ్రీ

ములుకుట్ల నరసింహావధానులుగారిచే

సమకూర్పబడినది. పండితులచేఁ పరిష్కృతమై ప్రకటితమైనది.

నెల్లూరు ప్రభాత ప్రెస్సు వారిచే ముద్రింపఁబడినది.
ప్రమాది నామ సం॥ వైశాఖ॥ శు॥ 2॥ బుధవారమున ముద్రణము
పూర్తిగావింపఁబడినది. తే 26—4—1939 ది

 [దీని వెల రు 4—0—0.

పండితాభిప్రాయాః.

శ్రీమల్లలితాత్రిపురసుందర్యైనమః.

భోభో మహాశయా ఆస్తికా శ్రీరామభక్తాః. సువిదిత మేవైత త్తత్రభవతాం భవతాం — యచ్ఛీరాలగ్రామ వాస్తవ్యై శ్రీరామభక్తై రధీతవేదశాస్త్రైః త్రికృత్వః విజయ నాదపురే పండితపామరరంజకతయా పురాణప్రవచనేన సము పార్జిత పౌరాణిక విశారదేత్యాదిబిరుదై ర్మలుకుట్ల నరసింహా వధానిభి శ్రీరామాయణసారోద్ధారో నామ గ్రంథ స్సంక లిత ఇతి.

సచ విశ్వామిత్రాగస్త్య బోధాయన భారద్వాజ హను మద్విభీషణాది శ్రీరామభక్తాగ్రేసర విరచితాధ్యాత్మాది చతు ర్వింశత్యార్ష రామాయణేభ్యః స్కాంద,పాద్మ,మాత్స్య కౌర్మాది పురాణేభ్యః॥ అన్యేభ్యశ్చ ప్రధానతః ఆది కావ్యాద్వాల్మీకీయా చ్ఛ్రీమద్రామాయణా చ్చతుర్వింశతి సహస్ర శ్లోకాత్మకాచ్చ నాతివిస్తర మసందిగ్ధం కథాసందర్భాను సారి రసపోషణం యథాతథా క్వచిత్సంగృహ్య, క్వచి ద్విస్తార్య, క్వచిచ్చైవ వైష్ణవ పురాణాంతర్గత శ్రీరామకథా మనుసృత్య, కింబహూనా యత్ర యత్ర ప్రమాణగ్రంథేషు శ్రీరామక థోపలభ్యతే తత

స్తత స్తత్ర దుర్ఘటశ్లోకానాం భావం సంగ్రహేణ శ్లోకరూపేణ విరచ్య చాహత్య షట్సహస్ర శ్లోక పరిమితత్వేన శంఖ శుక్తి ముక్తాఫల విద్రుమ రత్న తులసీగుళికా రుద్రాక్షమాలికా మివ వనమాలా మివ రామాయణ మహామాలాం సంగృహ్య, తస్యా నాయకమణిత్వేన విపులాం పీఠికాం విరచ్య చిత్స్వరూపాయ శ్రీరామచంద్రాయ కంఠహారత్వేన సమర్పితః. స్వజన్మ సఫలీ కృతం, స్వవంశః పావితశ్చానేకశ శ్రీరామాయణగ్రంథ లేఖన స్మరణైః. తాదృక్ స్థిమితబుద్ధిః తాదృశీ శక్తిః తాదృగ్రామ భక్తిః తాదృగ్విమర్శనచాతురీ, తాదృగ్దేశాటనం తత్తాదృగేతావ ద్గ్రంథపఠనలవం తాదృగ్ధారణాపటిమా తాదృగ్గ్రంథన నైపుణ్య మిత్యేతత్సర్వమపి రాజహంసస్య క్షీరనీర విభాగచాతుర్య మివ తేషాం జన్మత ఏవ సహజం సంబభూవ, శ్రీరామానుగ్రహా దేవేతి మమాశయః.

పునశ్చేతర సంపూర్ణరామాయణేషు ప్రస్తావా దితర కథాశ్చాపి విద్యంతే. తాసాం కథానాం సర్వాసామపి తత్రస్థలేషు ఆవశ్యకత్వ మస్త్యేవ. కించ వర్ణనాని విస్తారతః విద్యంతే. తేషా మప్యౌచిత్యమేవ. తథాపి శ్రీరామభక్తేభ్యః స్తన్నామ శ్రవణైకరతేభ్యః, అన్యకథానా సక్తేభ్యస్తత్సమ్య గ్నరోచతే,

కించ "అల్పశ్రమై రల్పవిత్తై రల్పకాలైశ్చ సత్తమ!. యథా భవేన్మహాపుణ్యం కథా కథయ సూత! నః" ఇతీవ

దల్పశక్తీనా మల్పకాలేన సమగ్రం శ్రీరామచరిత తన్మాహాత్మ్య గ్రహణేన శ్రీరామసేవయా తన్నామస్మరణేన చానాది భూత సంసారిక తాపత్రయోన్మూలనద్వారా జ్ఞానం సంప్రాప్యమోక్తు మాపయికతయా సంగ్రహేణ గ్రథితః. నహి తత్పురాతన రామాయణశ్లోకేష్వనాదరతః.

ఫలతురాహి కలియుగజనా కాలవిలంబం న సహంతే. తస్మాత్తేషా ముత్సుకానాం పుంసాం స్త్రీణాంచ సతీనా మన్యేషాం క్షత్రియాణాం వైశ్యానాం శూద్రాణాం బాలానాం తరుణానాం వృద్ధానా మవిదుషాంచ సంస్కృత భాషానభిజ్ఞానాం సర్వేషామపి విజ్ఞానార్థ మాంధ్రతాత్పర్యమపి మూలస్యానుపద మేవ పార్శ్వతో ముద్రాపితః. విదుషాంతు ప్రత్యేకం మూలమాత్రమపి ముద్రాపితం. అధీతేఽపి వేదే పఠితేపి శాస్త్రే సర్వవర్ణేషు సామరస్యం వాత్సల్య మనుగ్రహ స్సంసారతారణకుతూహల మనసూయాచే త్యేతే గుణాస్తేషు వ్యజ్యంతే. సర్వే పఠిత్వా సమ్యక్ శ్రీరామ తత్త్వం జ్ఞాత్వా తరంత్వి త్యేవ మాశయ ఆంధ్రతాత్పర్య వివరణేన జ్ఞాయతే యశస్కామానాం తేషాం. సులభ మే వాస్మాకం ఫలమిదం హస్తే కృత మనుభోక్తుం కియంతంకాల మేతేకియతా శ్రమేణ లోకోపకారార్థ మేతద్గ్రథయితు మయతం తేతి ప్రశంసాపాత్రం. సోఽయం గ్రంథ స్సర్వేషాం శ్రీరామ భక్తజనానాం పఠన

శ్రవణాభ్యాం జ్ఞాత్వా శ్రీరామతత్త్వం ప్రాప్యచపరమానందం సంకీర్త్యచ శ్రీరామనామ స్వస్వజన్మ కృతార్థయితుం సర్వ సులభతయా ప్రాప్తుం ముదాప్రిపితశ్చ. అత్ర కోప్యయం విశేషః. సన్తు నామార్హాణి గణనాతీతాని గీర్వాణభాషాయాం రామాయణాని పునశ్చాంధ్రీకృతాని భాస్కర గోపీనాథాంధ్ర కవివిరచితాని తాని సర్వాణ్యామూలాగ్రం పఠితుంవా కథితుంవా శ్రోతుంవా కస్యాస్తి తాదృశీశక్తిః? అస్తునామ శక్తిః, కేషాంవాఽద్య తావతీ స్తిమితతా శ్రోతౄణాం వక్తౄణామస్తి? ఆశాత్వస్త్యేవ మోక్షసామ్రాజ్య మనుభవితుం సర్వేషాం. మోక్షో నామ నిస్తరంగసముద్రఇవ జీవస్యోల్లోలకల్లోల ప్రాయసంకల్పవికల్పడోలాయితమనస్కతా భావద్వారా స్వస్వరూపేణావస్థితిః. తత్సాధన మాచరితుం యుగస్య కలిబహుళతయా అల్పాయుష్మత్తయా అత్యల్పశక్తికతయా ఆశోపహతాత్మ శక్తికతయా దుస్సాధకార్యాంతరాసక్త మనస్కతయా అతి వ్యాపకతయా చైహికభోగా నిత్యత్వాజ్ఞానేనచ నామరుచ్య నభిజ్ఞతయా దురభిమానేన వా లజ్జయా వా జన్మాంతరకృతపాపేనవా సులభోపాయతయా మహాత్మభి ర్నిర్ణీతమపి రామనామ కీర్తయితుం సృష్టాయామపి బ్రహ్మణా రసనాయాం, న యోజయతి జనో మనః.

కిమితః పరమం పాపం? కిమితోఽన్యదనుచితం? కిమితోఽన్యదాశ్చర్యం? తస్మాత్ సత్స్వపి రామాయణేషు జనానాం

శ్రీరామనామ్న్యతీవాభిరుచిజననార్థం "నవం నవప్రియా లోకా" ఇతి, "లోకో భిన్నరుచి" రితి మనసి నిశ్చిత్య చిరకాల శ్రవణపఠనాశక్తానా ముపయోగితయా నూతన మార్గేణ మాతా అన్నరుచ్యుపయోగానవజానతో బాలస్యాన్నప్రాశన సమయే కించిత్కించి త్తత్తద్విలాసవస్తూని పశ్యపశ్యేతి దర్శయంతీ పుత్రప్రేమ్ణా యథాదిశ త్యన్నం తథారుచిర మేకైక శ్లోక మాహృత్యైకత్ర రాశీకృత్య సంగ్రథితః.

కించ తత్ప్రవచన చాతుర్యేణవా మధురస్వరేణవా ఆకృష్టచిత్తా జనా శ్శ్రీరామభక్తా భవం తీతి వక్తుం శక్యతే. తదేతద్గ్రంథరచనాచ భాగ్యమేవ శ్రీరామభక్తానాం న కేవలం స్వస్య. అత్ర నవరసాశ్చోపలభ్యంతే రత్నాపణే నవరత్నానీవ. ఏతద్గ్రంథసారస్య పఠిష్యతా మతీవ కథనం భుజిష్యతాం తత్తద్రుచి కథనమివ స్థాస్యతీతి తత్సార మనుభవేనైవ జానం త్వితి విరమ్యతే.

ఇత్థం విద్వజ్జనవిధేయః,

బ్ర॥ చెళ్ళపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిణామంతేవాసీ.

ఘంటశాల,
10-9-1932.

పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి,

బ్రహ్మశ్రీ ములుకుట్ల నరసింహావధానులవారిని గూర్చిన

ప్రశంసా పద్యములు.

బ్ర॥ పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ

శ్లో॥ కౌసల్యాపూర్వపుణ్యం దశరథతపసాం సంప్రసాదోఽయ
మీష, త్స్మేరాస్యో భక్తరక్షాకలితహృదయవాన్ పట్ట
భద్రస్స రామః, సీతాసౌమిత్రియుక్తో హనుమతి నిత
రా మార్ద్రభావం హృదబ్జే, సంధా యేక్షిష్యమాణ స్స
పది హి కృపయా పాతు విద్వాంస మేనం.

శ్లో॥ రామనామామృతా దన్య ద్రోచతే నహి నోద్యతు
అమృతం తాదృశం సిద్ధం నారసింహపయోదధేః.

మ॥ ములుకుట్లాన్వయ వార్ధిసోముఁడిటనామూలాగ్రసంశోధితం,
బుల వాల్మీకిముఖర్షి సూక్తముల సంబోధించి బోధించి
దుష్టుల నిర్దుష్టులఁజేయనేర్పరి విశిష్టుండైన పుణ్యుండుని,
క్కలినాఁకొన్న జనుల్ మదిందనియఁగాగావించెఁ గల్యాణ
మున్॥

ఇట్లు విద్వజ్జనవిధేయుడు,

బెజవాడ,
24—12—1939.

బ్ర. చెళ్ళపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిలుగారి శిష్యుడు,
పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ, ఘంటశాల

బ్ర॥ లక్కావఝల వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారు

ప్రవిమల ములు శుక్లాభిఖ్య వంశాబ్ధిచంద్రో,
బుధజనగణ తోషీ శ్రీకరః శ్రీనృసింహః,
జయతు చ పదవిద్యాకాముకో భక్తతుష్టః
నిరత మఖిల శస్త్రస్స కర్మ-లోకాన్విమోహీ

శ్రీమద్విజయపురస్థిత, జనవర్గం మూర్ఛితం త్వ మకరోః,
రామకథామృతాపానా, త్కుశ ఇవ సాకేతసంస్థితం లోకమ్.

లక్కావఝల వేంకటకృష్ణశాస్త్రి,
శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ హిందూన్నతపాఠశాలా
సంస్కృత ప్రధానోపాధ్యాయః.

బ్ర॥ అమరవాది నీలకంఠ యజ్వ సిద్ధాంతిగారు

ఉ॥ ఎందరు లేరు రామధరణీంద్రుని సత్కథపల్కువారు వా
రందఱు నిన్నుఁబోలె నిటు లద్భుతభంగి వచించినారె? కా
దందునుగాక శ్రోత లిపు డందఱు నన్నని నవ్వపోరె గో
విందునిసాక్షి నీ ప్రతిభ వేయివిధంబుల బ్రాకె సోదరా!

మ॥ కలయన్ జూచితి గ్రంథసంచయములన్ గష్టించి యార్జించిభూ
లలనాధీశుని రామచంద్రు సుగుణాలాపంబులన్ బ్రీతిమై
బలుకన్ జొచ్చితి వెంతధన్యుడవు! భవ్యంబయ్యె జన్మంబికన్
ములుకుట్లా న్వయ వార్ధిచంద్ర! నిను నోముం గాత
శ్రీరాముడున్.

మ॥ జనసంఘం బతితన్మయత్వమున నిశ్శబ్దంబుగా గ్రంథముల్
వినజేయంగలవాడవైతి విటు లేవీటన్ గనన్ జాలినా
మె? నృసింహా! భవదీయపాండితిని మేమేకాది కైరైనన్
విని సంతోషముపొందగాదగునురుక్తీ దేవచూడామణీ!

బెజవాడ,
15—3—32

ఇట్లు భవత్సహాధ్యాయి,
శతావధాని చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారి శిష్యుడు
అమరవాది నీలకంఠయజ్వ- సిద్ధాంతి.
అపర్ణా జ్యోతిషాలయం, బెజవాడ.

బ్రి॥ వేదాంతం రామకృష్ణశాస్త్రీగారు

శ్లో॥ విద్వద్వర్యో ద్విజకులవరః పండితో నారసింహా
ఖ్యానో రామాయణ నవరసోల్లాసి సద్గ్రంథకర్తా
కృష్ణాతీరే ప్రథితవిజయాభిఖ్యసత్పట్టనే త
త్కాలక్షేపం విరత మకరో న్మోహనగ్రంథగేహే.

శ్లో॥ ముల్కుట్ల వంశాబ్ధి సుధాకరం తం
సౌమ్యం సుహృత్పూజిత దివ్యమూర్తిం
వాఙ్మాధురీ రంజిత సాధులోకం
జానామి భాగ్యా త్పుర మాగతం త్వామ్.

శ్లో॥ మందం మందం మధురవచనాసారనిష్యందరమ్యాం
సన్నే తా్రిణాం నివహావిలసద్విద్యుదుల్లాసలేఖం

చిత్తాకాశే పరిణతనిజ స్నిగ్ధగంభీర నాదం
జానే భాగ్యా దిహ ఖలు మహన్నారసింహాఖ్య మేఘం.

ఇతి,

గవర్నరుపేట, బెజవాడ.
9—12—31

వేదాంతం రామకృష్ణశాస్త్రీ,
డ్రాఫ్ట్సుమేన్, డి. పి. డబ్ల్యు ఆఫీసు.

బ్రి॥ సోమరాజు వేంకటసుబ్బరాయకవిగారు

క॥ శ్రీ యువతీవల్లభుడు చి
రాయుర్వైభవము లొసంగి, ♦ యతికీర్తిపరుల్
జేయుత ములుకుట్లాన్వయు
శ్రీయుత గుణసాంద్రు నార ♦ సింహాబుధేంద్రున్.

సీ॥ సకలవిద్వద్వర ♦ శ్రవణానుమోదకా
హీనప్రకట వాగ్వి ♦ జృంభణంబు
సంగీతశాస్త్ర వి ♦ శారదస్వాంతసీ
మానసమాధానకృ ♦ న్మధురిమంబు
హూణభాషామహా ♦ భ్యుదయప్రవీణచి
త్తానందకరసుశ ♦ బ్దాన్వితంబు
అఖిలాజ్ఞహృత్తమో ♦ హరణక్రియాక్షమో
దాహరణోపమో ♦ త్తమయుతంబు

తే॥ గీ॥ నగుచు జెలువొందె విజయవా ◆ డాఖ్యనగరి
సార! ములుకుట్లవంశదు ◆ గ్ధాబ్ధిపూర్ణ
హరిణలాంఛనుడౌ నృసింహావధాని
నవ్యరామాయణపురాణ ◆ నైపుణంబు.

హాలుమకాం బెజవాడ, 8—6—1932

ఇట్లు బుధజనవిధేయుడు,
సోమరాజు వేంకటసుబ్బారాయకవి.
గుంటూరుజిల్లా, నర్సారావుపేట తాలూకా
గణపవరము.

బ్ర॥ పువ్వాడ శేషగిరిరావు-చోడవరపు జానకీరామయ్యగార్లు

అది వల్మీకముదాల్చియున్న తొలిచూలు కాన్పు వాల్మీకి య,
భ్యుదితానేక సహస్రవీచికతో హెచ్చారెత్తి పొంగెత్తిది,
గ్వదితాపారమహాప్రవాహము యుర్వర్ వార్ధియైపారగా,
రదనుర్ బుక్కిటందానగస్త్యుడయి చూరంగొంటవాల్మీకియే.

ఆయనదె భిక్ష మనకు రామాయణంబు,
భిక్షకై కోరగనే రని పేదవారి,
కీయనది భిక్ష సకలరామాయణాళి,
కోశపూరమ్ము శ్రోతల కొల్లపంట.

ములుకుట్లాన్వయ నారసింహరచిత ప్రోల్లాసవై యాత్రముల్,
తలమే? యెట్టి పురాణవక్తకని శ్రోతల్ కీర్తిసల్పంగ ప్ర,
గ్వలసచ్ఛందమ్ముడు పక్కుర్ నగెడి వాగ్విస్తారలంబోదరో
త్కలికానందము పట్టజాలక వివిక్తా భక్తచూడామణీ.

శ్రీమదార్ష రామాయణ సింధువెల్ల,
నిరువదేండ్లిడి యీదిన యెఱుక తెలుపఁ,
గంకణమ్మూనినట్టి వక్తవు మహాత్మా!,
త్యాగమూర్తివ యొకదృష్టియందు నీవు.
రామమోహన వాఙ్మయారామమునను,
సుకవి పండిత గాయక స్తోమకోకి,
లారవమ్ములు బుధజనోల్లాస మెసఁగ,
మారుమ్రోగుత మిట్లు యాతారకముగ.

రచయితలు కవిసోదరులు,
పువ్వాడ శేషగిరిరావు,
చోడవరపు జానకిరామయ్య.

ఇట్లు ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయసంఘము
బెజవాడ,
24—12—31

శ్రీ రామమోహన ధర్మగ్రంథాలయ పఠనమందిరమువారు
చీరాలపురవాస్తవ్యులును, విద్వద్వరేణ్యులు నగు
బ్రహ్మశ్రీ ములుకుట్ల నరసింహావధానులవారి సన్నిధికి
కడచిన అయిదుమాసములనుండియు మా గ్రంథాలయమందు
చతుర్వింశత్యార్ష రామాయణ సారభూతంబగు
"శ్రీమద్రామాయణ సారోద్ధార"
ప్రవచనమును పండితపామరజన మనోరంజకముగ నవరసము
లుప్పతిల్లునట్లు వినిపించిన మీ యద్భుతశక్తియందు
మాకుగల భక్తిసూచకముగ తమకు,

“పౌరాణికవిశారద”

బిరుదమును మా గ్రంథాలయ పక్షమున
సమర్పించుచున్నాము.

రామమోహన ధర్మగ్రంథాలయము. పఠనమందిరము, బెజవాడ. 24—12—1931	}	ఇట్లు విన్నవించు భవదీయవిధేయుడు, అయ్యంకి వెంకటరమణయ్య, కార్యదర్శి.

శ్రీ। విజయవాడ ప్లీడరుగుమాస్తాల సంఘమువారు

పండితవర్యా!

కడచిన అయిదు మాసములనుండియు తమచే రచింపఁబడిన చతుర్వింశత్యార్ష రామాయణ సారభూతంబును, సకల తత్త్వార్థ ప్రకాశమానంబును, సంసృతి దుర్వ్యసన నిమగ్నాంధక చక్షుఃప్రిణవంబును, శ్రవణమాత్రతాపత్రయ నివారణంబును, అప్రయత్నాఖిల హృదయసంశయ చ్ఛేదనంబును నగు శ్రీమద్రామాయణ సారోద్ధార ప్రవచనముచే తాము సకలజన మనోరంజకముగను తత్తద్రసంబును నిరూపించునెడ పండిత పామరజనశ్లాఘ్యమగునట్లు పాత్రౌచిత్య మేర్పడునట్లు భక్తిరస ముప్పతిల్లులాగున బోధించిన తమ వాగమృతముచే వినువారల వీనులకు విందుచేయుటయేగాక తద్గ్రంథ ఉత్తర

కాండమును ఈ శివాలయమునందు ప్రవచనము గావించి శ్రోతల నందర నొక్కరీతి రామభక్తులగావించి కృతార్థులజేసితిరి. విద్వద్వరేణ్యా? తమరుచేసిన ఉపకారమును మే మెన్నడును మరువజాలము. మీ గౌరవమునకు తగినరీతి పూజించుటకు సమర్థత లేమింజేసి పండితవర్యుల అనుమతిన పూజనామోదముతో,

మేము తమకు,

“రామాయణ సుధాసాగర”

అను బిరుదమును ప్రీతిపూర్వకముగా మా సంఘపక్షమున
సమర్పించుకొనుచున్నారము.

అంగీకరింప ప్రార్థితులు.

శ్రీ కాశీవిశ్వేశ్వరాలయము, గవర్నరుపేట-బెజవాడ, 10—1—1931.	}	ఇట్లు విన్నవించు తమవిధేయులు, ప్లీడరు గుమాస్తాల సంఘమువారు

శ్రీవిజయవాడ పత్తన సనాతన ధర్మ సంఘమువారు
9—1—32 వ తేదీనుంచి నేటి శ్రీరామపట్టాభిషేక సమ
యమువరకును, శ్రీరామ, శ్రీనగరేశ్వర, శ్రీవేంక
టేశ్వర, శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ ఆలయముల
(కొత్తగుళ్ల) యందు

శ్రీ మ ద్రా మా య ణ సా రో ద్ధా ర

ప్రవచనమును, సర్వజనమనోరంజకముగను, సంస్కారయుత
మగు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతములతో, భగవద్భక్తి యతి
శయించునట్లు తమరు వినిపించిన పౌరాణికోపన్యాస
ములకు మాకుగల భక్తిసూచకముగ తమకు

"అ భి న వ వా ల్మీ కి"

యనుబిరుదమును వినయపూర్వకముగ మా సంఘముపక్షమున
సమర్పించుచున్నాము. స్వీకరింపప్రార్థితులు.

బెజవాడ,
8—6—1932

ఇట్లు విన్నవించు భవదీయ విధేయులు,
విజయవాడపట్టణ సనాతనవర్ణాశ్రమ
ధర్మసంఘము.

మఱియు నవధానుల వారికి 24—12—1831 తేదీన
ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘమువారొక పండితసన్మానపత్రి
కయు, విజయవాడపట్టణ సనాతన వర్ణాశ్రమ ధర్మసంఘము
వారు 8-6-1932 తేదీన మఱియొక సన్మానపత్రమును సమ
ర్పించియున్నారు.

ఇట్లు విద్వజ్జనవిధేయుడు,
చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులుగారి శిష్యుడు,
పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, ఘంటశాల.

ఓమ్

ఉ ప ద

బ్రహ్మశ్రీ ములుకుట్ల నరసింహావధానిగారు
వంగవోలున గావించిన శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార
పురాణ కాలక్షేప సమాప్తియందు,
వెన్నెలకంటి సూర్యనారాయణచే సభలో
అవధానుగారికి సమర్పితము

వాల్మీకి ప్రోక్తంబై
కల్మషహరమైన రామగాథామృతమున్
జెల్మిన్ దాల్మిన్ హాస్యము
కల్మిన్ వీనుల కువిందుఁ గావించితహా!

అపహాసం బార్యా మీ
యుపమా ఘటనానిరూఢి యొప్పులు గులుకన్
గపురపు సరమన భవదీ
యపురాణ ఫణితి ఝరీ నిరర్గళధాటిన్

ప్రాచేతసకృతి దోసగనఁ
దోచెడి ఘట్టంబులం దదోషత సభలన్
బ్రాచుర్యమందె నెల్లెడ
మీచే బలురామకథల మేళనకలనన్.

ఇట్లు విధేయుడు
వె. సూర్యనారాయణ.

బ్ర॥ చన్నావఝ్ఝుల సుబ్రహ్మణ్య మహాగ్ని చిద్యజ్వగారు.

శ్రీయజ్ఞేశ్వరో విజయతే.

భో భోః?

విద్వన్మణయః పౌరాణికవిశారద, రామాయణసుధాసాగర, అభినవ వాల్మీకి ప్రభృత్యనేక బిరుదావళీ విరాజదభిధానాః పురాణార్థసార పారదృశ్వానో బ్రహ్మ శ్రీమన్తో ములుకుట్లాన్వవాయ దుగ్ధాబ్ధి రాకాసుధాకరా నరసింహావధానినః!

భవద్భిర్విరచితో విశాలిని తత్ర రామాయణ సారోద్ధారాఖ్యో గ్రంథో మయావ్యలోకి. ప్రదర్శితశ్చ రసజ్ఞలోకాయ, విమృష్టే చైతద్గ్రంథే కథమేతావతీ రామాయణసారోద్ధారణ చాతురీ సముపలబ్ధేతి మచ్చేతో విస్మయడోలికాధిరోహణం క్షణమన్వభూత్, క్షణేచోత్తరస్మింశ్చ మద్ధరణిజా జాని చరణాబ్జ చంచరీకాయమాణ మానసానాం కిమస్తి దురధిగమమితి భవదీయాంచ రామభద్ర ప్రేమపాత్రతామాకలయ్య సాంద్రానంద మవిందత.

అత్ర భవద్భిశ్చ దుర్వార సంశయజాల తూలవాతూలాయుక్తయశ్చ సప్రమాణవన్నిరూపితాః। శ్రీరామమూర్తే శ్శివశక్త్యాది దేవతాతాదాత్మ్య ప్రతిపాదక వచనానిచ రమ్యతర న్నిరూపితాని। కింబహునా, ఏతాదృశ గ్రంథ నిర్మాణే ప్రయోజికా భవదీయా శ్రీరామభక్తి రియతీతి వక్తు న్నశక్యతే. అహో శ్రీరామతత్త్వమేవం నిర్విచికిత్సం బోధయతా మత్రభవతాం శ్రమో నకేవలం శ్రీమతాం జనుష శ్చారితార్థ్యాయ। కింతు తద్గ్రంథపఠతాం శృణ్వతామపీ త్యతి తరామ్మోదామహై॥

ఏకసంబంధిన్యాయేన మయాప్యధునా మైథిలీ నాథప్రసాదః పునస్సంస్మర్యతే, మమాప్యాశైశవ మేతావత్పర్యంతం శ్రీరామకటాక్షత ఏవ శ్రేయాంసి భూయాం స్యుపనతానీతి. తత్ర ప్రథమం స్వప్నసాక్షాత్కృతిపూర్వకం రామాయణగ్రంథ దానం, తదను చ నిత్యాగ్ని హోత్ర దర్శపూర్ణమాస పశు చాతుర్మాస్య సోమానామనుష్ఠాన యోగ్యతాం చ సఏవ జానకీజానిర్దదా. స్వక్షేత్రే భగ్నాచలపీవ మహామహాగ్ని చయనక్రతుమప్యకారయ ద్రామభద్రః।, రామాయణ గ్రంథావాప్తి ప్రభృతి క్రియమాణం తద్గ్రంథపారాయణమప్యేతావంతం కాలమవిచ్ఛిన్న మేవ ప్రవర్తతే రామప్రసత్తి బలాత్. కించ తత్తాదృశ్యా నుపాధిక కరుణాశ్రయ రామభద్ర కృపాకటాక్షవైభవ మనుస్మరన్నితః పరమపి భావత్క పురాణ మీమాంసాత్మక వ్యవసాయ సాఫల్యాయ సర్వజ్ఞం సర్వేశం సచ్చిదానందరూపం యజ్ఞేశ్వర మభ్యర్థయ ఇతిశివమ్.

సాంప్రతికావాసః చింతలపూడి.
పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా
ధాతృవత్సర మధుమాస
సితపక్ష శ్రీరామ నవమ్యాం
భౌమవాసరే వితీర్ణమిదం
ప్రశంసా పత్రమ్.

ఇత్థన్ని వేదయతి
గౌతమీతట విరాజ ద్మున్దద్రిం
కోటగ్రామ ప్రధానావాసః
శ్రీ ధరణిజారమణ చరణసాత్కృత
సంవిత్.
చన్నావఝ్ఝుల సుబ్రహ్మణ్య
మహాగ్ని చిద్యజ్వా.

బ్ర॥ ముక్తినూతులపాటి గోపాలకృష్ణ శాస్త్రిగారు.

అభినందన శ్లోకరత్న పంచకమ్.

శ్లో॥ ముల్కుట్లాన్వయ దుగ్ధవారిధి శశీభ్రాజత్కళానాం నిధిః,
భక్తశ్రోత్ర చకోర పారణపటు స్సన్మార్గగామీ బుధః,

వాల్మీకస్య సుధాంతి తృప్తవిబుధ శ్రీరామమూర్తేః కథా,
సారోద్ధార సుచీకలత్ ద్విజవర శ్రీనారసింహాహ్వయః॥.

శ్లో॥ దుష్ప్రాప్య ప్రాగ్మహా ప్రబంధనికరం సంపాద్య సుక్లేశతః,
స్సాహిత్య ప్రతిభా విభాసిత మతిః రామాయణే సర్వతః,
దృష్ట్వాతాని మిథోవిరుద్ధ విషయాణ్యేకీ కృతీహాయుత,
శ్చాతుర్యేణ సుయుక్తిభిః ప్రకలయన్ జగ్రంథ దివ్యాంకథాం॥.

శ్లో॥ శ్రీమన్మీరపురీ నివాసమతులం శ్రీనారసింహాభిధం,
పాండౌఘ సుకేశరేఖదళన ప్రోన్ముక్త వాగ్వజ్రిణం,
ఆభాసాంశ విమర్శకాగ్రణిమముం ప్రహ్లాదన ప్రీతిదం,
పాయాచ్ఛ్రీ రఘునందనో నిజపదాబ్జాసక్త సన్మానసం॥.

శ్లో॥ శాంతోమాపతి కృష్ణపన్నగధరో దీవ్యత్కుమారాత్మభూ,
శ్రీరామో హ్యచలాత్మజాపతి రభూద్భక్తార్తి నాశంకరః.
సారోద్ధార కథాముఖేన సతతం తత్త్వార్థ సంబోధకం,
సంసారార్ణవమగ్న దీనమనసాం శ్రీనారసింహాహ్వయాః॥.

శ్లో॥ సోయం శ్రీ నరసింహశాస్త్రి రసికో గాంభీర్యవాగ్వైభవ,
స్సారోద్ధార కథాపురాణపఠనం చక్రే మనోరంజకం
వంగోల్నామపురేఽభి రామమనుజాభిప్రాయ సంసూచకాన్
శ్లోకానాచకలత్కృశం కరహితాన్ గోపాలకృష్ణాభిధః॥

శ్లో॥ శ్రీమద్రామ కథాబ్ధిమగ్నమనస స్సర్వేజనా స్సాదరం
బాఢం బాఢమహోతి కంపితశిరస్సానంద బాష్పేక్షణాః

నోదృష్టంశ్రుత మీదృశం భగవత శ్రీరామచంద్రస్యయా
సారోద్ధారకృతిం చకార బుధరాట్ శ్రీనారసింహాభిధః

ఈశ్వర కార్తీక శు ౧౦ వీ
మందవాసరే,
13—11—1937

ఇత్థం విజ్ఞాపయతి,
ముక్తినూతులపాటి గోపాలకృష్ణయ్య,

బ్రహ్మశ్రీ, ములుకుట్ల నృసింహావధానులుగారి శ్రీరామాయణ సారోద్ధార పురాణాంతమున శ్రీమాన్ ఆదూరి వేంకటరంగస్వామిగారిచేఁ జదువఁబడిన పద్యములు.

మ॥ ఒక వాల్మీకి కృతాస్మదీయకథయే యొప్పారుఁ బ్రఖ్యాతమై
యకటా! యన్యఋషీశ్వరగ్రథితమా యాఖ్యాయికల్గాడ। సు
ప్రకటంబు న్బొనరింప నన్నిఁటినిఁ గూర్పంజేతునంచున్ నృసిం
హ కవి న్బ్రేరణసేయ రాముఁడిదె నాహ్లాదంబు భక్తాళికిన్॥

క॥ వేదమతి నొకఁట ద్రవిడ ని
నాదమున నొకంట, స్మృతుల, నానామత సం
వాదముల, లోకహితమును
మోదముఁ గూర్చితివి. విబుధముఖ్యా! నృసింహా॥

క॥ కేవల పురాణ మనుచును
భావింపఁగరాని, యతులభాతి, త్రిమత స
ద్భావముల సామరస్యముఁ
గావించితి, హా! వధాని, కవికులతిలకా!॥

క॥ జీవితము రామచంద్ర
శ్రీవిలసిత పాదపద్మ చింతనమున మే
ధావిధిఁ బెట్టిన మీదఁగు
పావన తనుజన్మమధిక భాగ్యయుతంబౌ॥

క॥ నిరతము మీ మననము చేఁ
బరితృప్తి నీమ హృదయ పద్మస్థిత భా
స్కరుఁడై వెలుంగు రాముఁడు
కరుణను దీర్ఘాయు భాగ్యకలితు మిముఁగనున్॥

ఇట్లు విబుధవిధేయుఁడు,
శ్రీ వైష్ణవపాదరేణువు
ఆదూరి వేంకటరంగస్వామి.

ఒంగోలు,
14—11—1937.

నెల్లూరు మూలాపేట వేద సంస్కృతకళాశాల ప్రిన్సిపాల్ గారగు బ్ర॥ గాజులపల్లి హనుమచ్ఛాస్త్రులుగారు అధ్యక్షులై యున్న పండితసభయందు అవధానులగారి కొసగబడిన

సన్మానపత్రమ్.

క్షీరపురీవాస్తవ్యానాం, "పౌరాణిక విశారద, రామాయణ సుధాసాగర, అభినవవాల్మీకి, విమర్శకాగ్రేసర" ఇత్యాది బిరుదావళీ విరాజమానానాం, పండిత బ్రహ్మశ్రీ- ములు

కుట్లోపనామక నృసింహావధానినాం సన్నిధౌ—విక్రమసింహపురీ రాయజీ వీథ్యన్తర్విరాజమానాంజనేయస్వామి దేవలయాంతర్గత "శివరామకృష్ణ భజనమన్దిర" సభ్యైర్భక్త్యావినతి పూర్వకం సమర్పితమిదం సన్మానపత్రమ్."

శ్రీరామ భక్తాగ్రగణ్య! పండిత వరేణ్య!

ఇతః ప్రాయస్సప్తమాసానారభ్య విక్రమసింహపుర్యాం, రాయజీవీథ్యాం, అస్మచ్ఛివ రామకృష్ణ భజనమన్దిరే యూయం శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథ ప్రవచనేన పౌరానమన్దానన్ద నిష్యన్దతున్దిలతాన్తరంగాన్విధాయ మహాన్తముపకారం వ్యదధతేతి శ్రీమతాం వన్దన శతాన్యర్పయామః.

భారతీయ జన్మాంతర కృత సుకృత విశేషవశాత్సుచిర విరచితాన్యపి శ్రీమద్వాల్మీక్యాదిమహర్షి ప్రణీత శ్రీమద్రామాయణాది గ్రంథ రత్నేషు విరాజమానేష్వపి తేషాం పూర్వాపర సందర్భ విరుద్ధతయా పఠితృశ్రోతృజనానా మశ్రద్ధేయతాభవతి. ఏవంస్థితే నైతావతాపి కాలేన సర్వేషామపి తేషాం రామాయణానాం సామరస్యాపాదనేనోపకర్తుం కేపి పండితాః ప్రాయతన్త, ఏతాదృశ కార్య నిర్వహణాయ దృఢనిబద్ధాదరా యూయం మహతాధనవ్యయేన యావద్భారతవర్షమాహిండ్య, తత్రతత్ర గీర్వాణ పుస్తకాగారేషు శ్రీరామకథా ప్రతిపాదక గ్రంథానవలోక్య శ్రీరామాయణ సారోద్ధార విర

చనయాలోకస్యోపకృత్య, గీర్వాణ భాషాయాం, ఆర్షగ్రన్థేషుచ సర్వజనాదరణీయతామా పాద్య మహోపకారం వ్యధధ్వం.

ఏతాదృశ లోకోపకార కరణచణానాం, ప్రౌఢవిద్యా ప్రచార పరాయణానామత్ర భవతాం భవతాం హనుమత్సహిత శివరామకృష్ణాః చిరాయురారోగ్య ప్రదానేన శ్రీమతస్సంరక్షన్తామ్.

ఇతి,

విక్రమ సింహపురీ
11—7—1938 } శివరామకృష్ణ భజనమన్దిర సభ్యగణః.

ఆసభయందే యవధానులుగారికి పురజనులచే నొసగబడిన

“వి న తి ప త్రి మ్.”

శ్రీ “పౌరాణిక విశారద, రామాయణ సుధాసాగర, అభినవ వాల్మీకి, విమర్శకాగ్రేసరే” త్యాది బిరుదాంకితానాం, క్షీరపురీవాస్తవ్యానాం, బ్రహ్మశ్రీ పండిత ములుకుట్లోపనామక, నృసింహావధానినాం సన్నిధౌ విక్రమసింహపురీవాస్తవ్యైః సమర్పితమిదం వినతిపత్రమ్॥

శ్రీరామచన్ద్ర భక్తాగ్రగణ్య! పండితప్రవర!

అస్మన్నగర వాసి తపో విశేషకరణామ వశాద్యాయ మస్మన్నగర మాగత్య, శ్రీఆంజనేయ దేవాలయాంత ర్విరాజమాన “శ్రీరామకృష్ణ భజనమన్దిరే” శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రన్థం ప్రోచత, శ్రీరామచంద్ర కథాసుధారసోఽయమస్మాభిర్బహుభ్యః పండితేభ్యః ప్రోచ్యమాన శ్రవణాంజలిపుటైః పీతఏవ. తథైవ శ్రీరామచరిత గ్రంథాబహవస్స్వయంపఠితాః। తథాపి యుష్మద్విరచిత శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథ సదృశోఽన్యో గ్రంథోఽస్మాభిర్నాశ్రావి. నాపాఠిచ. ఏతాదృశేఽస్మిన్కాలే, చిరతర సురుచిర శ్రద్ధారాద్ధ గుర్వను గ్రహావాప్త సకలవేద వేదాంగ సేతిహాస పురాణ విజ్ఞానాయాయం, లోకస్యాదర్శీభూయ త్రింశద్వర్షానారభ్య తత్రతత్ర పర్యట్య, చతుర్వింశతి రామాయణ గ్రంథాన్ సాన్తతయా పఠిత్వా, తత్రత్య విశేషవిషయానుద్ధృత్య లోకోతకరణాయ శ్రీరామ కథాంతర్వర్తి పూర్వాపర సందర్భ విరుద్ధ విషయాణాం పారస్పరిక సామరస్యా పాదనే నోచితయారీత్యా, గ్రంథరత్నమిదం నిర్మాయ, గ్రంథాగ్రథితానపి సదభిప్రాయాన్ సహజయా మృదుమధురయా వాగ్ఘర్యా పండిత పామర సకలజనతా హృదయంగమతయా బోధయిత్వా లోక స్యార్షగ్రంథేషు ప్రామాణ్యం, వేదేషు ప్రమాణ తమత్వం, దేవేషు భజనీయ తాబుద్ధించ సమాదధానాలోకోపకారమకార్ష్మ. ఏతాదృశా

నాం భవతాం ప్రత్యుపకర్తుమసమర్థావయం చన్ద్రస్య జీర్ణవస్త్రతన్తుమివ నతితతీ రర్పయామః.

భక్తవత్సలో భగవాన్ శ్రీరామచన్ద్రో యుష్మభ్యం చిరాయురారోగ్యాదికం వితీర్య యుష్మాభి ర్యావదాభూతదేశం ప్రౌఢవిద్యాప్రచార మార్గమత ప్రచారం చకారయత్వితి, శ్రీరామచంద్రం భక్తితః ప్రార్థయామః.

ఇతి,

విక్రమ సింహపురీ
10—7—1938 } విక్రమ సింహపురీ పౌరాః.

ఇత్థం నివేదయతి శ్రీరామాయణ సారోద్ధారోపరి
పండితాభిప్రాయాన్.

పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ,
— ఘంటసాల గ్రామనివాసీ.

ఓం

శ్రీరామస్మరణంబును

గ్రంథకర్త

"తొలి పలుకు"

శ్రీరామ భక్తాగ్రగణ్యులారా! శ్రీరామాయణ గ్రంథ పఠన పాఠన కుతూహలులారా!

అన్ని విధముల న సమర్థుడనైన నన్ను నిమిత్తముగం జేసికొని, నాపాలి భాగ్యదేవతయగు శ్రీరామచంద్రుడు, శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథము సుందరకాండమువరకును లేఖనముద్రణాదికమును స్వయముగా నిర్వహించుచుండెననుట. నన్నొక పర్యాయముజూచిన వారి కతిశయోక్తియనిపించవచ్చు; లోకమున సాధారణముగ నెవరి ముఖము వారికి కనుపడదు. దానికై దర్పణమున ప్రతిబింబమునుజూచి సంతృప్తిపడుచున్నారము. అట్లే శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథనిర్మాణమునకు నిమిత్తమాత్ర కర్తృత్వము గల్గిన నేను; లోకాభిప్రాయముచే నీగ్రంథ మాహాత్మ్యమెరుగగోరి విరివిగా బాలకాండ సంపుటములు తగినవారి కుచితముగ పంపియుండుటచే నావద్ద నిల్వలేకుండుటవలన తిరిగీ ముద్రింపవలయునని కొందరుభక్తులు ప్రేరేపింప, నేనీ బాలకాండ ద్వితీయ ముద్రణమునకు నిమిత్తమా

త్రముగఁ గడంగితిని. ఈ చిత్రమెట్లుండెనన లోకమున నాంధ్రులలో పలుచోట్ల వివాహమున "తోడుపెండ్లికొడుకని" యొకని నిమిత్తమాత్రముగ నలంకరింతురు. తుదకు పల్యంకమందుగాని మోటారునందుగాని ఊరేగించుచున్నప్పుడును దంపతులవద్ద కూర్చుండబెట్టెదరు. అంత మాత్రమున నాతోడుపెండ్లికొడుకునికే పెండ్లిలో కట్నములతో, కానుకలతో సంబంధ మేమియు లేదు. తుదకాతడా దంపతులనొద్ద కూర్చుండబెట్టుటయే తనకు చాలునని తృప్తిజెందియుండుట మనము చూచుచున్నారము. అట్లే యీ రామాయణసారోద్ధార గ్రంథమును పరిశీలించి పండిత ప్రకాండులు గావించిన స్తోత్రములతో నాకేమాత్రము సంబంధము లేదనియును, నాబాహ్యాంతర పాప పంక క్షాళన మీ విధమున జేసుకొనుచుంటి ననియును నేను తృప్తిపడుచుంటిని.

ఈ బాలకాండ ద్వితీయముద్రణమున చాలవిషయములు చేర్పబడినవి. అందు "శ్రీరామచంద్రుని జననకాల నిర్ణయము" గొప్పది- ఒకప్పుడు బాపట్లలో కీర్తిశేషులైన విద్యారణ్య పంచనేత్యాది బిరుదాంకితులగు "శ్రీమాన్ విక్కిరాల రామచంద్రాచార్యులగారివలన" నేతద్విషయికోప న్యాసము వింటిని. వారి యభిప్రాయమున కిది కొంచెమెచ్చుతగ్గుగా ననుసరించి యేయున్నది. కావున సర్వదా ప్రమాణమగునని దీనినిందు చేర్చితిని. పీఠికయు గొప్పదేయైనది. మొత్తమున సహస్రపత్రములకు మించిన గ్రంథమైనది. ఈగ్రంథమునకు వలసిన కాగితము

లన్నియు వంగవోలు పురవాసుల హృదయంగతులై శ్రీరామచంద్రుడే తెప్పించుకొనెను. ఆపురమున నిష్ఠాచారమున కధిపతియై శ్రీకృష్ణ పాదసేవకులగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లవరపు సుబ్బారావు (బి. ఎ. బి. యల్.) గారు నిలిచిరి. చిరంజీవియగు శ్రీ వెన్నెలకంటి సుబ్బారావు (బి. ఎ. యల్. టి.) గారును, వారి భార్య చి॥ లక్ష్మీసేవకురాలగు శ్రీలక్ష్మాంబయును, ఆరుమాసములు మాదంపతులకు మజ్జన భోజనాదులచే బహుతృప్తి నొందించిరి. బ్రహ్మశ్రీ నరసింగోలు జనార్దనరావుగారు (M.A.B.C.D బిరుదాంకితులు) పిసుపాటి వెంకటరంగయ్యగారి "హిందూ మిడిల్ స్కూల్ హెడ్ మాస్టరుగారు (మధ్యపాఠశాల) ప్రధానోధ్యాయులు" బహువిధముల వ్యయప్రయాసలకోర్చి వె॥ సుబ్బారావుగారితోసహా శ్రీరామ కైంకర్యమునకుగాను ధనమును భక్తులవలన సేకరించి సమారాధనలు, దరిద్ర నారాయణాన్నదానములు, మొదలగు నుత్సవవైభవములెల్లను జరుపుచు వారి పాఠశాలయందే కాలక్షేపము చక్కగ నిర్వహించిరి. తన్కంగలపుర వాసులందరన్నివిధముల తోడ్పడుటచే సామాన్యలేమనుకొన్న నేమిలోపములేక, బ్రహ్మానందముగ నారుమాసములు రామాయణ పురాణ కాలక్షేపము జరిగెను.

అచటికి నెల్లూరినుండివచ్చి బ్రహ్మశ్రీ "మల్లవరపు రామలింగరావుగారు" నన్ను నెల్లూరుకాహ్వానించి ఆయనయు నాయన ధర్మపత్నియగు లక్ష్మీసేవకురాలగు రుక్మిణమ్మగారును

కనురెప్పవలె గమనించుచు 7 మాసములు నెల్లూరులో రాయజీ వీధిలో శ్రీ యాంజనేయస్వామివారి దేవాలయమునగల "శ్రీ శివరామకృష్ణ భజనమందిరమున శ్రీరామాయణ పురాణ కాలక్షేపము నిర్వహించిరి". నెల్లూరు పురవాసులందరు తోడ్పడి బాలకాండ ద్వితీయ ముద్రణమునకు వలయు ద్రవ్యమంతయును సమకూర్చి శ్రీరామసేవాకైంకర్యము నీరీతి నిర్వహించిరి. ఈకృత్యమున కొందరు "దేవానాంప్రియులు" విఘ్నములాచరించినను, శ్రీరామకటాక్షముండుటచే నవియే విఘ్నములయ్యెను. మఱియు నీప్రవచనమున బ్రహ్మశ్రీ వోరుగంటి శివరామయ్యగారు శ్రీరామచంద్రమూర్తివారి పట్టాభిషేక మహోత్సవమును మిక్కిలి వైభవముతో నిర్వహించిరి. మఱియు నీగ్రంథమునకై వరెంత శ్రమజేసిరో? వారికి, దాని కనుకూలమైన ఫలమా శ్రీరామచంద్రుడొసగుగాత.

ఈగ్రంథమును నిమిత్తముగనుండి, వ్రాసిన నేనే ప్రూఫ్లు చూచుచుండుటచేతను ప్రెస్సువారు ఫారంప్రూఫ్ ఇవ్వక గ్యాలీప్రూఫ్ మాత్రమే ఇచ్చుటచేతను తప్పులనేకము లేర్పడక తప్పినవిగావు. వానినన్నిటిని చివరకాగితములందు తప్పుల పట్టిలో సాధ్యమైనంతవరను జేర్చితిని. చదువరులకట్టివి చూచి చదువుకొనుటయును శ్రమఇవ్వక తప్పినదిగాదు. ఇంత మాత్రమున మూలమున తప్పులు లేవనికాదు. అవి నాయ

మర్థతవలన గలిగినవని, పండితుల నవి, దిద్దుకొని చదువగలందు ప్రార్థించుచున్నాడను. దూషించిన నాకు రోషమురాపనిలేదు సర్వజ్ఞుడు శంకరుడుతప్ప నితరుడు లోకమునగలడా? కావున "గచ్ఛత స్ఖలనం నదోషాయ" యను న్యాయ మంగీకరించి పండితులు క్షమించి దిద్దుకురని ప్రార్థించుచున్నాడను.

ఈగ్రంథమును చదువగోరెడువారీ క్రిందివిషయములను ముఖ్యముగ గమనించవలయును. సంస్కృతశ్లోకముల మొదట ప్రతిపుటయందును 1-2-3 అని క్రమముగ సంఖ్యల నునిచి యాపుటలందే చివరన నడ్డగీతక్రింద మఱల నాసంఖ్యలనే లిఖించి ఆయాగ్రంథముల పేర్లు, అధ్యాయములు, వ్రాయబడియుండును. ఒకటవ సంఖ్యమొదలు రెండవ సంఖ్యవరకు గల శ్లోకములన్నియును మొదటి గ్రంథమునందవివేయని తెలియనగును. ఆపత్రమందు శ్లోకాదిన సంఖ్యయే లేనియెడల పూర్వపు పత్రిదలి గ్రంథస్థము లనుకొనవలయును. అట్లే + ‡ ♦ * z ≀ మొదలగు గురుతులు శ్లోకముల మొదటగాని తెలుగు తాత్పర్యముల మొదటగాని యున్నచో అవి వ్యాఖ్యానపు గుర్తులని యెంచి ఆపుటయందే యడ్డగీత క్రిందగల అట్టి గుర్తులున్న వ్యాఖ్యానపంక్తులు చదువవలయును. శ్లోకములెవ్వియును లేక పత్రము మొదటనడ్డగీతమాత్రమే గీచి క్రింద వ్రాసినదంతయును పూర్వపత్రస్థ శ్లోక వ్యాఖ్యానమనియే గ్రహించి చదువవలయును.

పుట చివరయందు కవియని వ్రాయబడియున్న, కవికృతమనియును, "వాల్మీక్యాని రామాయణానాం" అనియున్న నాభాగ మాగ్రంథమందలిదనియు. శ్లోకరచనము మాత్రము కవి కల్పితమనియును గ్రహింపవలయును.

అనేక విశేషములను, రెండవమారు ముద్రించిన బాలకాండమునఁ జేర్చుటచేత, గ్రంథము పూర్వమునకంటె రెండింతలయ్యెను. అందుచే దానిక్రయము తాత్పర్యముగలది నాలుగు 4—0—0 రూపాయలుగను రెండు సంపుటములుగ బైండు చేసినచో రు 5—0—0 మాత్రముచేసి మిగిలిన అయోధ్యా, అరణ్య, కిష్కింధ, సుందరకాండములను (టీకాసహితములను) 2—8—0 ల వెలకే యిచ్చునట్లు కేవల మూలము రు 1—4—0 మూలముగను నిర్ణయింపబడినది. ఇక మీఁదట యుద్ధోత్తరకాండలు పెద్దవియగుటచే రెండేసికోశములుగా ముద్రింపవలసియున్నది. తన్నిర్వహణ ద్రవ్యార్థమై తామెల్లరు పోషకవర్గములోఁ జేరిగాని, పుస్తకములను ద్రవ్యమిచ్చి పుచ్చుకొనుటవలనఁగాని సహాయముచేయుటకు శ్రీరామచంద్రభక్తులగు మీయందే భారముంచబడినది. పోషకవర్గములోఁ జేరినవారికి ప్రతిగ్రంథమును రూ ౧-కి 0-4-0 వంతున తగ్గించి యివ్వఁబడును.

పోషకవర్గమువారు చేయవలసిన ధనసహాయ వివరము.

రాజపోషకులు	రు 116
ప్రధాన పోషకులు	50
పోషకులు	25
అభిమానులు	12
సహాయులు	6

పోషకవర్గమువారేకాండమునకు ధనసహాయము జేయుదురో యాకాండాదిన వారినామములు ప్రకటింపఁబడును తదుచిత రీతిని వారివారికి గ్రంథములు చేర్చబడును.

మఱియు నీ రామాయణసారోద్ధారము సం॥ 1367 సం. 25 రిజిస్ట్రేషను ఆక్టుక్రింద 20 వ సెక్షను ప్రకారము 6-వ॥ చట్టము చొప్పున రిజిష్టరుచేయించి సర్వాధికారములు గ్రంథకర్త స్వాధీనములో నున్నవి. కావున నీగ్రంథమునుగాని అందలి భాగములనుగాని ప్రతిమలనుఁగాని యితరులు ముద్రింపరాదు.

ఇట్లు

గ్రంథకర్త

ము. న. అవధాని.

పౌరాణిక విశారద- రామాయణ సుధాసాగర- అభినవవాల్మీకి- విమర్శ కాగ్రేసర- బాలసరస్వతీత్యాది బిరుదాంకితులగు పండిత బ్రహ్మశ్రీ ములుకుట్ల నరసింహావధానులుగారి

శ్రీరామాయణ సారోద్ధార బాలకాండ

విషయసూచిక.

విషయము ఆద్యంతములు

పదమూడవ సర్గమున

పదునాల్గవ సర్గమందు

పదునైదవ సర్గయందు

విషయము ఆద్యంతములు

పదునారవ సర్గయందు

పదునేడవ సర్గయందు

అథ పాద్మోక్త శ్రీరామనామ మాహాత్మ్యం

వ్యాసఉవాచ:—

శ్లో॥ అహోచిత్రం మనుష్యాణాం-చరిత్ర మిదమద్భుతం।
రామేతి ముక్తిదం నామ-నస్మరంతి దురాశయాః॥ ౧

శ్లో॥ వక్తునాస్తి శ్రమోఽల్పోపి శ్రోతుమత్యంత సుందరం
తథాపి రామరామేతి-నస్మరంతి దురాశయాః॥ ౨

శ్లో॥ అత్యంత దుఃఖ లభ్యాపి-ముక్తిర్జగతిమానవైః।
లభ్యతే రామనామ్నైవ-కర్మాస్తి కిముతః పరం॥ ౩

శ్లో॥ తావత్తిష్ఠంతి పాపాని దేహేషు-దేహినాం ద్విజ।
రామేతి నామయావద్వై-నస్మరంతి సుఖప్రదం ౪

శ్లో॥ మృత్యుకాలే ద్విజశ్రేష్ఠ-రామేతి నామయః స్మరేత్।
సపాపాత్మాపి పరమాం:మోక్షమాప్నోతిజైమినే। ౫

శ్లో॥ రామనామద్విజశ్రేష్ఠ-సర్వాశుభ నివారణం।
కామదం మోక్షదం చైవ-స్మర్తవ్యం సతతంబుధైః ౬

శ్లో॥ రామేతినామ విప్రర్షే-యస్మిన్నస్మర్యతే క్షణే।
క్షణఃస ఏవ వ్యర్థః స్యాత్-సత్యమేత న్మమోచ్యతే। ౭

శ్లో॥ రామనామామృతాస్వాద-రసజ్ఞా రసనాచయా।
తన్నామ రసనేత్యాహు-ర్మునయ స్తత్వదర్శినః॥ ౮

శ్లో॥ సత్యంసత్యం పునస్సత్యం-సత్యమే తన్మయోచ్యతే।
స్మరంతే రామనామాని-నావసీదతి మానవః॥ ౯

శ్లో॥ జన్మకోటి దురితక్షయ మిచ్ఛుః-సంపదంచ వి
పులాం భువి మర్త్యః-రామనామ సతతం ద్విజభక్త్యా।
మోక్షదాయి మధురం స్మరతుస్మ।

ఇతిపాద్మోక్త శ్రీరామనామ మహిమా।

శ్రీర్భూయాత్.

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రన్థే

బాలకాండ,

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠికా,

శ్రీ ర్భూయాత్.

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార గ్రన్థే

బాల కాండ,

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠికా.

శ్రీ రామాయణ సంప్రదాయార్థ సంగ్రహః.

శ్లో॥ సాంఖ్యాది స్మృతి యుక్తిభి ర్నచలితో వేదాన్త సిద్ధాన్తగో,
నిష్ప్రమాణై ర్వివిధాగమై ర్నచలితో వ్యోమాది జన్మాశ్రయః।
ఉత్పత్త్యన్త వివర్జిత శ్చితి వపు ర్వ్యాపీచ కర్తాంశకో।
ఽలింగేన ప్రథితోఽపి నామ తనుకృత్తాం జానకీశం భజే॥

భో. భో నానా మతావలంబిన శ్శ్రీరామభక్తాః! నిజశేముషీ విశేషావ భాసిత విద్యా విశేషా! అశేషా స్సహృదయా మహాశయాః! ప్రండిత ప్రవరాః! అవధత్త మద్వచనే, నాస్త్య విదితమేతత్, యచ్ఛ్రీరామ స్సర్వ దేవాత్మక స్సచ్చితానంద లక్షణ లక్షిత పరబ్రహ్మైవేతి, అయంచ శ్రీరామాయణాఖ్య గ్రన్థః వేదోప బృంహణ రూపేణ వేదాన్తార్థ ముపబృంహతీతిచ.

శ్రీ ర్భూయాత్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార గ్రంథము నందలి,

బాల కాండ

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠిక.

శ్రీ రామాయణ సాంప్రదాయర్థ సంగ్రహము.

"ఏదేవుఁడు సాంఖ్యాదిస్మృతి ప్రతిపాదితములగు యుక్తులచేఁ జలింపక, వేదాంత సిద్ధాన్త ప్రతిపాద్యుండై, నిష్ప్రమాణములైన నిఖిలాగమ శాస్త్రములచే నవ్యాహతుండై, వ్యోమాది భూత పంచకమునకుఁ గారణభూతుండయ్యు నజుండును, ఉత్పత్తి నాశ రహితుండును, జ్ఞానమయ శరీరుండును, సర్వవ్యాపకుండును, కర్తయు, లింగరహితుండయ్యు నామరూపధారియు నాయెనో? యా శ్రీరామచంద్రుని జానకీపతిని భజించుచున్నాఁడను.

ఓ నానామతావలంబులగు శ్రీరామభక్తులారా! స్వకీయ శేముషీ విశేషములచే నవభాసిత విద్యావిశేషములు గల ధీమంతులారా! సహృదయులును మహాశయులునునగు పండితోత్తములారా! నావచనము లాలింపుఁడు.

శ్రీరామచంద్రుఁడు సర్వ దేవాత్మకుండును, సచ్చిదానంద లక్షణ లక్షితుండగు పరబ్రహ్మయేయని మీకెల్లరకుఁ దెలిసియేయున్నది. మఱియు నీ శ్రీరామాయణము వేదముల కుపబృంహకమై వేదములయందలి యర్థము.

తథాహి, ప్రాయేణ పూర్వ భాగార్థో ధర్మశాస్త్రేణ కథ్యతే
ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదాంతార్థః ప్రకాశ్యతే,। ఇతి. పద్మ
పురాణ వచనాత్, "యతోవా ఇమాని భూతాని జాయన్తే
యేన జాతాని జీవన్తి, యత్ప్ర యన్త్యభి సంవిశన్తీతి, తద్వి జిజ్ఞా
సస్వ తద్బ్రహ్మేతి, తిశ్రుతం, జగజ్జన్మాది కారణం బ్రహ్మ, తశ్చ
మిత్య పేక్షాయాం మాయామానుషత్వేన భాసమాన స్సర్వ దే
వాత్మక స్సమిష్టి చైతన్యరూపః సచ్చిదానన్ద లక్షణ శ్చిన్మయ
శ్రీరామచన్ద్ర ఏవ పరం బ్రహ్మేత్యుక్త మితిధ్వన్యతే.

శ్రీరామాయణే, వాల్మీకి నారద సంవాదేపి." "అనన్త
కల్యాణగుణ శ్రీరామ ఇతి నిర్ణీతః, తథాచాథర్వణే, శ్రీరామ
పూర్వతాపిన్యుపనిషది, రామ పదేన నిర్గుణ బ్రహ్మస్వరూప మభి
దాయ తస్యసగుణస్య సాంగోపాసనం మంత్రయోగ ముక్త్వా వట
బీజాదిదృష్టాన్తేన రామబీజా జ్జగదుత్పత్తిః ప్రదర్శితా, తద్యథా.
"రమన్తే యోగినోఽనన్తే నిత్యానన్దే చిదాత్మని, ఇతి రామపదే
నాసౌ పరబ్రహ్మాభి ధీయతే" "సీతారామౌ తన్మయావత్ర
పూజ్యౌ జాతాన్యాభ్యాం భువనాని ద్విసప్త। స్థితానిచ ప్రహీ
ణాన్యేవ తేషు తతోరామో మానవో మాయయాధాత్"
"కామ రూపాయ రామాయ నమోమాయామయాయచ।
నమో వేదాది రూపాయ ఓంకారాయ నమోనమః" ఇత్యా
దినా, శ్రీరామో పరంబ్రహ్మేతి నిశ్చిత్య, తతోరావణ శబ్దార్థ
నిర్వచన ముక్త్వా, తత్ర ప్రసంగ సంగత్యా శ్రీ రామాయణ
కథా, సాంగతయోక్తా.

ల నుపబృంహణము సేయుచున్నవనియుఁ దమకెల్లరకుఁ దెలిసియేయున్నది.
"తఱచుగాఁ బూర్వభాగార్థమును ధర్మశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. ఇతి
హాస పురాణములు వేదాంతార్థములనుఁ దెలుపుచున్నవి." అనుపద్మపురాణ
వచనముగలదు. "దేనివలన నీ భూతములన్నియుఁ బుట్టుచున్నవో! పుట్టిన
భూతములన్ని యెద్దానియనుగ్రహముచేఁ బ్రాణములను ధరించియున్నవో!
అంతమున నెద్దానినిఁ జేరుచున్నవో! అదియే బ్రహ్మస్వరూపని తెలిసికొనుము
అని వేదములయందు గల. జగజ్జన్మకాది కారణమైన నాబ్రహ్మ యెట్టిదనినఁ
మాయామానుష భావనచే నొప్పారునట్టియు, సర్వదేవ సమష్టి చైతన్యరూపు
డును, సచ్చిదానన్ద లక్షణుఁడును చిన్మయుఁడువగు శ్రీరామచంద్రుడే పర
బ్రహ్మమని చెప్పినట్లు ధ్వనించుచున్నది. అట్లేవాల్మీకి రామాయణమునందు
వాల్మీకి నారద సంవాదమునందును, శ్రీరాము డనంత కల్యాణగుణ సంపన్ను
డని నిర్ణయింపఁబడియున్నది. అథర్వ వేదమునందుగల శ్రీరామ పూర్వతాపి
న్యుపనిషత్తునందును, శ్రీరామ పదముచే నిర్గుణ పరబ్రహ్మ స్వరూపము
చెప్పఁబడుచున్నదనిఁ జెప్పి; యద్దానికి సాంగోపాసన మంత్రయోగమునుఁ
జెప్పి వటబీజాది దృష్టాంతముచే శ్రీరాముఁడను బీజమునుండియే సంసార
మను మహావృక్షము పుట్టినదని చెప్పఁబడియున్నది. ఎట్లన? "యోగులనంతు
డును, నిత్యానందస్వరూపుఁడును, చిత్స్వరూపుడగు శ్రీరామునియందు రమిం
చుచున్నారు. కావున రామపదమునకు పరబ్రహ్మమని యర్థము." అనియు
"సీతారాములిచ్చటఁ బూజ్యులు పరమాత్మ స్వరూపులు. వీరిరువురివలననే
పదునాలుగులోకములు పుట్టినవి. వీరియందే యున్నవి. వీరియందే లయమగు
చున్నవి. కావున శ్రీరాముఁడు మాయచే మానవుఁడై భూలోకమున నవత
రించెను." స్వేచ్ఛా కల్పిత రూపములుగలవాఁడును, మాయామయుఁడును,
వేదములకంటెను ముందున్న రూపముగలవాఁడును, ఓంకార రూపుఁడగు
శ్రీరామచంద్రునకు నమస్కారము॥" అనియు,శ్రీరాముఁడు పరబ్రహ్మయని
నిశ్చయించి రావణ శబ్దార్థ నిర్వచనముఁజేసి యాప్రసంగమున శ్రీరాముని కథ
యంతయుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

ఏవ మేవ రామ రహస్యోప నిషది ప్రత్య పాదితః।
"అహ్యోరా తత్పదార్థస్స్యా న్మకార స్త్వంపదార్థవాన్। తయో స్సంయోజన మసీత్యర్థే తత్వవిదో విదుః" "సనకాద్యా యోగి వర్యా అన్యేచ ఋషయస్తథా, ప్రహ్లాదాద్యా విష్ణుభక్తా హనూమన్త మథాబ్రువన్, పురాణేష్వష్టా దశసు స్మృతిష్వష్టా దశస్వపి, చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యా స్వాధ్యాత్మికాసు చ, ఏతేషు మధ్యే కింతత్త్వం కథయత్వం మహాబల" హనుమానువాచ॥ "ఏతేషు చైవ సర్వేషు తత్త్వంచ బ్రహ్మతారకం। రామ ఏవ పరంబ్రహ్మ రామ ఏవ పరంతపః రామ ఏవ పరంతత్త్వం శ్రీరామో బ్రహ్మతారక" ఇతి ప్రతిపాదితమ్। అపిచాగస్త్య సంహితాయాం 23-24 అధ్యాయయోః సుతీక్ష్ణం ప్రత్యగస్త్యోక్తిః॥ శ్లో॥ "వేదశాస్త్ర పురాణాని వేదాంగాన్యాగమా అపి। విద్యోపనిషద స్సర్వా యచ్చ కించిచ్చ వాఙ్మయం। రామ మనస్య భావ్యం స్యాత్సత్యం సత్యం బ్రవీమ్యహం" రామ ఏవ పరంజ్యోతి స్సచ్చిదానన్ద లక్షణః, శ్రుతిస్మృతి పురాణాని సమ్యగాలోచ్య నిశ్చితః, వసిష్ఠ వామదేవాద్యై ర్నారదాద్యైశ్చ యత్నతః॥" ఇతి॥

శ్రీమద్భాగవతే॥ శ్లో॥ "ఏవం జన్మాని కర్మాణి హ్యకర్తు రజనస్యచ। వర్ణయన్తిస్మ కవయో దేవ గుహ్యాని హృత్పతే॥" ఇతి॥ అన్యత్రేతిహాసస ముచ్చయే। "ప్రియేణ పూర్వ భాగార్థో ధర్మశాస్త్రేణ కథ్యతే। ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదా

ఇట్లే శ్రీరామ రహస్యోపనిషత్తునందును, ప్రతిపాదింపబడియున్నది. "రామ శబ్దమున మొదటిదియగు రా శబ్దమునకు" "తత్త్వమసి" యను మహావాక్యమునందలి తచ్ఛబ్దమునకేది యర్థమో యదియే యర్థము. రెండవది యగు మకారమునకు త్వం పదార్థము. ఆరెండిటియొక్క సంయోజనమునకు "అసి" యను పదార్థముగలదు. అని తత్వవేత్తల యభిప్రాయమనియు. "సనకాదీ యోగిపుంగవులును. ఇతరులగు మహర్షులును, ప్రహ్లాదాది విష్ణుభక్తులును హనుమంతునిగూర్చి యిట్లు అడిగిరి. "అష్టాదశ పురాణములయందును, అష్టా స్మృతులయందును, నాల్గు వేదములయందును, ఆరు శాస్త్రములయందును, అధ్యాత్మిక విద్యలయందును, తత్వమెయ్యది చెప్పబడియున్నది? ఓ మహాబలీ హనుమంతుడా యాతత్వమును జెప్పుము." అని యడుగగనే హనుమంతుడిట్లు చెప్పుచున్నాడు. "ఈ సమస్తములయందును పరమాత్మ స్వరూపుడగు శ్రీరాముడే చెప్పబడుచున్నాడు. శ్రీరాముడే పరమతపస్సు శ్రీరాముడే పరతత్వము శ్రీరాముడే తారకబ్రహ్మ. అట్టిశ్రీరాముని సర్వ వేదాదులు జెప్పుచున్నవి" అని చెప్పబడియున్నది.

మఱియు నగస్త్య సంహితయందు ౨౩-౨౪ అధ్యాయములలో సుతీక్ష్ణునిగూర్చి యగస్త్యుడు చెప్పుచున్నాడు. "వేదములును శాస్త్రములును, పురాణములును, నిఖిలాగమములును, విద్యలును, ఉపనిషత్తులును, వాఙ్మయమంతయు, శ్రీరామ మంత్రమునకు భావ్యమువంటివి. సత్యమును వచించుచున్నాను. సచ్చిదానన్ద స్వరూపుడగు శ్రీరాముడే పరంజ్యోతిస్సు అని, వసిష్ఠ వామదేవాదులును నారదాదులును శ్రుతి స్మృతి పురాణములను బాగుగా నాలోచించి యీయర్థమును నిశ్చయించియున్నారు." అని యున్నది

శ్రీమద్భాగవతమున "ఈవిధముగాన కర్తయు, జన్మలులేనివాడును నగు పరమాత్మయొక్క జన్మకర్మములను దేవతలకు సైతము గోప్యములగువానిని కవులు భక్తిచే వర్ణించుచున్నారు" అనియున్నది ఇట్లె యర్థపంచక వివరణ

స్త్వార్థః ప్రకాశ్యతే।" ఇతి. అర్థపంచక వివరణే, "ప్రాప్యస్య బ్రహ్మణః స్థానం, ప్రాప్తిశ్చ ప్రత్యగాత్మనః, ప్రాప్త్యుపాయ ఫలం ప్రాప్తే, స్తథా ప్రాప్తి విరోధిచ, వదన్తి సకలా వేదాస్సేతిహాసాః పురాణకాః॥ మునయశ్చ మహాత్మానో వేద వేదాంగ పారగాః." ఇతి. ఏవం ప్రతిపాదిత వాక్య పర్యాలోచన యా ఆధ్యాత్మం పురస్కృత్య తదం తర్గతాత్మ ప్రాప్తి సాధన సామగ్రీ పూర్వకం పురాణేతి హాస సంహితాదిషు ఐతిహాసిక రూపేణ తత్వ ముపన్యస్యత ఇతి సిధ్యతి॥

"ఉపక్రమోప సంహారావభ్యాసోஉ పూర్వతా ఫలం అర్థవాదోప పత్తీచ లింగం తాత్పర్య నిర్ణయః" ఇత్యుక్త షడ్విధ తాత్పర్య సంహిత సర్వస్వీకృతాపి రామగాథా యామే తాత్పర్య పరిదృశ్యతే। తథాచ శ్రీరామ కథా తాత్పర్య త దరకతయా పరిదృశ్యతే। శ్లో॥ "సాంఖ్య తార్కిక బౌద్ధా మేవ మితి,విబుధవాక్యైర గమ్యతే॥ శ్లో॥ "సాంఖ్య తార్కిక బౌద్ధాశ్చజైనాః పాశుపతాదయః। యస్యతత్వం నజానన్తి తం వందే రఘుపుంగవం" "యంహి వైరాగ్య సంపన్నా తత్వ మర్థ వివేకినః లభన్తే సాధనై ర్దాన్తా స్తం సీతా నాయకం భజే" "యజ్ఞానాజ్జీవతో ముక్తి ర్ఉత్క్రాంతి గతి వర్జితా। లభ్యతే తత్పరం, బ్రహ్మ రామ నామాస్మి నిర్భయం" ఇత్యాద్యుక్త లక్షణ స్వరూప విచార గ్రంథో రామాయణాఖ్యామి తిజ్ఞాయతే.

రామాయణం నామ " రామ మయతి ప్రాపయతీతి

మున "ప్రాప్యమగు బ్రహ్మస్థానమును, ప్రత్యగాత్మయొక్క ప్రాప్తియు, ప్రాప్తియొక్క యుపాయమును, ప్రాప్తి వలని ఫలమును, ప్రాప్తి విరోధ దుఃఖమును సమస్త వేదములును, ఇతిహాసములును, పురాణములును, వేదవేదాంగ పారంగతులగు మునులును చెప్పుచున్నారు" అనియున్నది. ఈవిధముగాఁ జెప్పఁబడిన వాక్యములన్నిటిని బర్యాలోచనముసేయుగా ఆధ్యాత్మమును బురస్కరించుకొని తదంతర్భూతమగు ప్రాప్తిసాధన సామగ్రి నిరూపణ పూర్వకముగా తత్వము పురాణేతిహాస సంహితాదులయందుపన్యసింపఁబడుచున్నదని సిద్ధించుచున్నది.

ఉపక్రమోప సంహారములు, అభ్యాసము, అపూర్వతా, ఫలము, అర్థవాదోపపత్తులు, తాత్పర్య నిర్ణయమునకు లింగములు అను నారువిధములగు తాత్పర్య సర్వస్వీకృతిచేతను, శ్రీరాముని గాథయందుఁ దత్వార్థము గనఁబట్టుచునేయున్నది. కావున శ్రీరామ కథాతాత్పర్య మిట్టిదియని యథార్థమును పెద్దలు పల్కిరి. "సాంఖ్యులు, తార్కికులు, బౌద్ధులు, జైనులు, పాశుపతాదులు ఎవ్వానితత్వము నెఱుఁగఁజాలకయున్నారో యట్టి రఘూత్తమునికి నమస్కరించుచున్నాను." వైరాగ్యముతోఁగూడిన వివేకసంపన్నులు దాంతులై సాధనములచే, నేతత్వము నెఱుఁగఁగలుగుచున్నారో యట్టి సీతానాయకుఁడగు శ్రీరామునికి నమస్కరించుచున్నాను." "ఎవ్వాని నెఱుంగుటవలన జీవన్ముక్తియు ఉత్క్రాంతగతి రహితమై కలుగుచున్నదో యట్టి శ్రీరాముఁడను పేరుగల పరబ్రహ్మ స్వరూపమగుచున్నాను" అను లక్షణములచే చెప్పఁబడిన యాత్మవిచారమే శ్రీరామాయణమని చెప్పఁదగియున్నది.

రామాయణమనగా- రామునిఁబొందించుచున్నది కావున రామాయణము. రామునకు స్థానముగాన రామాయణము. రాముఁడు వీనిచేఁ బొందింపఁ

వా" "రామస్య అయనం స్థానమితివా" "రామః అయ్యతే= ప్రాప్యతే అనేనేతివా" "రామం అయతి= జ్ఞాపయతీతివా" రామాయణ మిత్యాది వ్యుత్పత్తిభిః శ్రీరామాఖ్య పరబ్రహ్మ జిజ్ఞాసా పూర్వకం శ్రీరామ బ్రహ్మజ్ఞానా త్కైవల్య ప్రాప్తి రితి తత్సాధనోపాయ ప్రతిపాదన గ్రన్థో రామాయణ మితి చ సిధ్యతి.

అపిచ ఏత ద్రామాయణస్య సర్వస్యాపి శ్లో॥ "తథా సర్గశతా న్పంచ షట్కాండాని తథోత్తరం" ఇతి। ప్రతిపాదనాత్, తతో పృథికతయా సర్గాణాం సంఘటనేన చాయమాశయ సూచ్యతే. "ఏక పంచాశత్తత్త్వ (భూత పంచకం, తన్మాత్రా పంచకం, జ్ఞానేన్ద్రియ పంచకం, కర్మేన్ద్రియ పంచకం, పంచప్రాణాః, చత్వారో మన ఆదయః, త్రీణిశరీరాణి, అవస్థా స్త్రిస్రః, త్రయోగుణాః, వికారాష్షట్, షడూర్మయః, ఏక మజ్ఞాన మయో జీవః, ఆనాత్య, ఏక పంచాశతత్త్వాని.) విశిష్ట, తమోమయ స్థూల శారీర క విచార ఇతి, క్షకార నామక మేరుయుక్త, అనులోమయుతా కారాది ళకారాన్త వర్ణమాలేతి, ఏత దాధార భూత ద్విపంచా శత్తమ పరమాత్మా రామ ఏవేతిచ, జ్ఞాయతే. ఏతా దృశైక పంచా శత్తత్త్వానాం గుణత్రయేణ విభాగే ఏకైకస్య సప్తదశ తత్త్వాని భవన్తి తదా రజో గుణో ద్రిక్త సూక్ష్మ శరీరం, భాసతే, తదేతా దృశం భవతి తథాహి శ్లో॥ "పంచ ప్రాణ మనోబుద్ధి దశేన్ద్రియ సమన్వితం। అపం చీకృత భూతా

బడుచున్నాఁడు కావున రామాయణము. రాముని జ్ఞాపనము సేయుచున్నది కావున రామాయణము. ఈ మొదలుగాఁగల వ్యుత్పత్తులచే శ్రీరాముఁడను పేరుగల పరబ్రహ్మవస్తు జిజ్ఞాసయును; శ్రీరామ పరబ్రహ్మజ్ఞానముచేఁ గైవల్యప్రాప్తియు, తత్సాధనోపాయములను ప్రతిపాదించునది రామాయణ గ్రంథమని సిద్ధించుచున్నది. మఱియు నీరామాయణమున "తథా సర్గశతా న్పంచ షట్కాండానితథోత్తరం" అని యైదునూర్ల సర్గలుగలవని చెప్పియు, నంతకు మిక్కుటముగా సర్గలను వర్ణించుటచే దీనిభావ మిట్టిదియని సూచితము. "ఏబదియొక్క తత్వములతో (పంచభూతములు, పంచతన్మాత్రలు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచప్రాణములు, మనస్సుమొదలగునవి నాలుగు శరీరములుమూఁడు, మూడు గుణములు, అవస్థలుమూఁడు. షడ్వికారములు, షడూర్మలు, అజ్ఞానమయ జీవుఁడొక్కరుఁడు వెరసి యేఁబదియొక్కతత్వములు) గూడిన తమోమయ స్థూలశారీరకవిచారమనియు, క్షకారము మేరువుగాగల అనులోమయుతమగు అకారము మొదలు ళకారమువరకుఁగల వర్ణమాలయనియు, ఈతత్వముల కాధారభూతుండగు పరమాత్మయే యాత్మారాముఁడని యీ రామాయణమున తెలియనగును.

ఇట్టి, యేఁబదియొక్క తత్వములను గుణత్రయముచే విభజింపగా నొక్కొక్కగుణమునకుఁ బదునేడు తత్త్వములువచ్చును. అప్పుడు రజోగుణో ద్రిక్తమగు సూక్ష్మశరీరము స్ఫురించుచున్నది. అయ్యదియె॥ శ్లో॥ పంచప్రాణ మనోబుద్ధి దశేంద్రియ సమన్వితం। అపంచీకృత భూతాత్మం సూక్ష్మాంగం

త్మం సూక్ష్మాంగం భోగ సాధనం" ఇతి. ఏవ మేవ కారణ శరీర స్యాపి సప్తదశ తత్వ సంవిభాగే ద్వే వశిష్టే భవతః॥ అనయో రేవ వట బీజే వృక్ష ఇవ ప్రకృతి పురుషౌ సీతారామౌ మమతుః॥

ఏతాదృ క్ఛారీరక విచార నామక రామాయణ నామక మహార్ణవస్య, సప్త కాండాః (సప్తవిధ జలరూపాః) సన్తి- ఏతా ఏవ మహదాద్యా స్సప్తో పాధయః। ఏత దధిష్ఠా తార ఏవ సప్తవిధ నాయకాః విలోమ క్రమేణ (1) రావణ (2) సుగ్రీవ, (3) శత్రుఘ్న, (4) భరత, (5) లక్ష్మణ, (6) సీతా, (7) రామాః॥ ఏత త్పరస్పర సమ్మేళనేన సృష్టి ప్రకాశతే. ఏత న్మనసి నిధాయై వైవమభి వర్ణితం॥ మహర్షిణా తథాహి.

శ్లో॥ "కోసలోనామ ముదితో స్ఫీతో జనపదో మహాన్।
నివిష్ట స్సరయూ తీరే ప్రభూత ధనధాన్యవాన్।
అయోధ్యా నామ నగరీ తత్రాసీల్లోక విశ్రుతా।
మనునా మానవేన్ద్రేణ యా పురీ నిర్మితా స్వయం
ఆయతా దశ చ ద్వే చ యోజనాని మహాపురీ
శ్రీమతీ త్రీణి విస్తీర్ణా సువి భక్త మహాపథా।
నాయోధ్యా శక్యతే యస్మాదయోధ్యా హి తతోవిదుః
తాంతు రాజా దశరథో మహా రాష్ట్రవివర్ధనః
పురీమా వాసయామాస దివం దేవ పతి ర్యథా, ఇతి.

తథాచాయమర్థః కోసలానామ శసయోరభేదేన

భోగసాధనం॥ అను సూక్ష్మశరీరము. ఈవిధముగానే కారణ శరీరమునకుం బదునేడు తత్వములనుమూటిచే విభజింపగా రెండుతత్వములు మాత్రము మిగులుచున్నవి. ఈరెంటియందే వటబీజమునందు వృక్షమిమిడియుండినటుల ప్రకృతి పురుషులగు సీతారాములుందురు. వారలందేలోకము లిమిడియున్నవని తెలియనగును.

ఇట్టిశారీరక మీమాంసారూపమగు శ్రీరామాయణమను సముద్రమునకు సప్తవిధజలములవంటి యేడుకాండలు గలవు. ఈ యేడుకాండలే మహదాది సప్తోపాధులు. అందధిష్ఠించియుండు నాయకులే విలోమక్రమముగ (1) రావణ, (2) సుగ్రీవ, (3) శత్రుఘ్న, (4) భరత, (5) లక్ష్మణ, (6) సీతా (7)రాములు. వీరంద రొకరి నొకరుచేరుటచే సృష్టియారంభింపబడుచున్నది. ఈవిషయములన్నింటిని మనమున నిడుకొని శ్రీవాల్మీకి యిట్లుచెప్పియున్నాడు.

శ్లో॥ కోసలోనామ ముదితః స్ఫీతో జనపదోమహాన్
నివిష్ట సరయూతీరే ప్రభూత ధనధాన్యవాన్
మనునా మానవేంద్రేణ యాపురీ నిర్మితాస్వయం
ఆయతా దశచద్వేచ యోజనాని మహాపురీ
శ్రీమతీ త్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్త మహాపథా
నాయోధ్యా శక్యతేయస్మాత్ అయోధ్యాహితతోవిదుః
తాంతు రాజాదశరథో మహారాష్ట్రవివర్ధనః
పురీ మావాసయామాస దివందేవ పతిర్యథా. (అని)

ఈశ్లోకములకర్థమేమన:— కోసలదేశమన కుశలురు నివసించునట్టిదే

కుశలాః, తద్దేశవాసినః, తేషామమీ కౌశలాః. వ్యవహారే విపర్య యేణ కౌశలా ఏవ కోసలా ఇతి వ్యవహ్రియన్తే। "ఇంగితజ్ఞా హి కోసలా" ఇతి, తద్దేశవాసినాం కౌశల్యస్య ప్రసిద్ధత్వాత్, సృష్టి మధ్యకాలిక కుశలాధిష్ఠాన ప్రపంచ మిత్యర్థః। కుశలశబ్దస్య, (1) సామర్థ్యం (2) క్షేమం (3) నిపుణత్వం, ఇత్యర్థాస్సన్తి తస్మా దేతాదృశగుణత్రయ విశిష్ట సృష్టి రితి, భావః. తేషు కోస లేషు సరయూనదీతీరే- సరయూశబ్దస్య బ్రహ్మమానస సరో వరాత్ యాతీతి సరయూరితి వ్యుత్పత్త్యా, బ్రహ్మమానస సంక ల్ప సరోవరోవర నిస్సృత ప్రవాహానిత్యత్వ జీవ సంసార ఇత్యర్థః. శ్రు॥ "తదైరం మదీయంసర" ఇత్యాది శ్రుతిలింగ ప్రసిద్ధ సంసార నామక సరయూనదీతీర ఇత్యర్థః. అయం చాయోధ్యా సంసారే నవిద్యతే. సరయూనామక సంసారతీరే వర్తతే? అసేన సంసారే ఽ నిమగ్నస్సన్ తత్సమీపే "అయోధ్యానామనగరీ తత్రాసీల్లోక విశ్రుతా॥ ఇత్యనేనచలోక విశ్రుతాయోధ్యా నామ ః సుకృత జీవస్థూల శరీరమ స్తీత్యర్థః॥ తథాచశ్రు॥ "అష్టాచక్రాన వద్వారా, దేవానాం పూరయోధ్యా, తస్యాంహిరణ్మయః కోశః స్వర్గోలోకో జ్యోతిషావృతః" శరీరస్య పురమిత్యర్థసత్త్వాత్ పూ రితి శరీరముచ్యతే। అష్టాచక్రా ఇత్యనేన మూలాధార నాడీచక్ర స్వాధిష్ఠానమణిపూరక। అనాహత విశుద్ధ ఆజ్ఞాచక్ర, సహస్రార నామకాష్టచక్రేతివా, యద్వా చక్రవదావరణ భూతా, త్వగ సృఙ్మాంసమేదోస్థి మజ్జా శుక్రౌజోరూపా అష్టధాతవోయస్యా

శము. అనగా శసకల భేదము. కాన కుశలుర సంబంధముగల దేశము కౌశలము. లోకవ్యవహారముచే కౌశలమే కోసలముగానాయెను. "ఇంగితజ్ఞాహి కోస లాః" అనునటుల నాదేశవాసులు కుశలురని ప్రసిద్ధము. సృష్టి మధ్య కాలమున నున్న కుశమును నట్టి దేశ (ప్రపంచ) మని యర్థము. కుశల శబ్దమునకు సామర్థ్యము, క్షేమము: నైపుణ్యము, అనిమూడర్థములుగలవు. కావున నిట్టి గుణత్రయవిశిష్టమగు సృష్టియని భావము. అట్టి కోసల దేశములయందు సర యూతీరే-సరయూతీరమనగా సరయూశబ్దమునకు- బ్రహ్మమానస సరోవ రమునుండి వచ్చునదికావున సరయూ అని వ్యుత్పత్తి. బ్రహ్మమానససరోవ రమునుండి బయలుదేరిన ప్రవాహానిత్యమగు సరిసారమనియర్థము శ్రు "తదై రంమదీయంసర" యని మొదలగుశ్రుతిలింగ ప్రసిద్ధమగు సంసారమనుసరయూ తీరమున అని యర్థము. యయోధ్య సంసారమునందుండుటలేదు. అనగా వివేకదేహము సంసారమున నిమగ్నముగాక తత్సమీపమున నుండును. "అయోధ్యానామనగరీ తత్రాసీల్లోకవిశ్రుతా" అనుటచే లోకవిశ్రుత మగునయోధ్యయను సుకృతజీవస్థూలశరీరముకలదనియర్థము మఱియు శ్రు 'అష్టా చక్రానవద్వారాదేవానాం పూరయోధ్యా తస్యాగ్ంహిరణ్మయః, కోశఃస్వ ర్గోలోకో జ్యోతిషావృతః" అని యున్నది. శరీరమునకు పురమని యర్థముండు టచే పూర్ నగా శరీరమని యర్థము. అష్టాచక్రా యనుటచే మూలాధార నా డీచక్ర స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞాచక్ర సహస్రార ములను నెనిమిది చక్రములుగలదియని యర్థము. లేక చక్రమువలె నావరణ భూతములైన త్వగ సృఙ్మాంస మేదోస్థిమజ్జా శుక్రౌజస్సులను నెనిమిదిధా తువులుగలదియగుటచే నష్టచక్రములు గలదియని యర్థము. నవద్వారా—

స్సేయ మష్టాచక్రా తివా, అర్థః. నవద్వారేణ శిరోవర్తిభి స్సప్తభి రథోవర్తిభ్యాం ద్వాభ్యాముపేతా। నవద్వారా॥ దేవానాం పూః॥ దీవ్యన్తే ఇతి దేవాః=ఇంద్రియాః। తేషాంపూః స్థానం. శరీరమిత్యర్థః. అయోధ్యా-"నాయోధ్యా శక్యతే యస్మాద యోధ్యాహితతోవిదుః ఇత్యుక్తత్వాత్కర్మగతిమన్తరేణ కేనాపి స్వీకర్తుమశక్యా. తస్యాం పురి=శరీరే-హిరణ్మయః స్సువర్ణ నిర్మిత పదార్థ సదృశః కోశః అవకాశరూపః స్వర్గః=సుఖమయః- కోశః లోకః అంతఃకరణాఖ్య విశేషః। జ్యోతిషా=భాసకేన జీవస్యచైతన్యేన ఆవృతః=పరివేష్టితో వర్తత ఇత్యర్థః "తాన్తురాజా దశరథో మహారాష్ట్ర వివర్ధనః. పురీమావా సయామాస దివం దేవ పతిర్యథా" ఇత్యుక్తత్వాత్॥

సాపురీ కీదృశీతిచేత్ "ఆయతా దశచద్వేచయోజనాని మహాపురీ. శ్రీమతీత్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్త మహాపథా" ఇత్యుక్తా" అస్యార్థః అవ్యక్తాద్యష్ట ప్రకృతీనాం ప్రత్యేకశో యోజనే $8 \times 12 \times 96$ షణ్ణవత్యాం గుళాయతా శరీరమిత్యర్థః। త్రీణివిస్తీర్ణా= విస్తీర్ణ వృత్తివిశిష్ట త్రిగుణాత్మికో దేహ ఇత్యర్థః సువిభక్త మహాపథా ద్విసప్తతి సహస్రనాడీ ద్వారాణ్యన్తరా సువిభక్త దశేంద్రియ ప్రధాన నాడీమార్గ విశిష్ట ఇత్యర్థః మనునా మానవేంద్రేణేత్యత్రాపి, మననశీలేన జీవేన స్వకర్మఫలేన స్వయంనిర్మిత దేహాన్వర్తత ఇత్యర్థః॥

తొమ్మిది ద్వారములుగలది. (తలయందుండునవి ఏడు, అధోముఖముననుండునవి రెండు కలసి తొమ్మిదిద్వారములు.) దేవానాంపూః= దేవతలకుపట్టణము. దీవ్యన్త ఇతిదేవాః- అనగా నింద్రియములు వాటికి పూః= అనగాస్థానము. శరీరమనియర్థము. అయోధ్య "నాయోధ్యాశక్యతే యస్మాదయోధ్యేతి తతోవిదుః" అని చెప్పఁబడియుండుటచే కర్మగతివినాగా యెవ్వరిచేతనుఁ స్వీకరించుటకు సాధ్యముకానిదియని యర్థము. అటువంటి పురి- శరీరమునందు, హిరణ్మయః, బంగారుచే నిర్మింపఁబడిన పదార్థముతో సమానమైనకోశము. అవకాశరూపము స్వర్గః- సుఖమయమైన, లోకః = స్థానము. జ్యోతిషా - ప్రకాశకుఁడైన జీవుడుతనచైతన్యముచే; ఆవృతః = పరివేష్టింపబడియున్నాడు.

తాంతురాజా దశరథో మహారాష్ట్రవివర్ధః పురీమావా సయామాస దివం దేవ పతిర్యథా॥ అనుటవలన నీయర్థము సుసంగతము.

ఆ సాకేత నగరమెట్టిదియన "ఆయతా దశచద్వేచ యోజనాని మహాపురీఁ" అని చెప్పఁబడియున్నది. అవ్యక్తము మొదలుగాగల నెనిమిది ప్రకృతులను వేరువేరుగా యోజనముసేయ $8 \times 12 \times 96$ తొంబదియారంగుళముల పొడవుగల శరీరమని యర్థమేర్పడును. త్రీణివిస్తీర్ణా= విస్తీర్ణవృత్తి విశిష్ట త్రిగుణాత్మక శరీరమని యర్థము. సువిభక్త మహాపథా=డెబ్బదిరెండువేల నాడీ ద్వారములుగలిగి సువిభక్త దశేంద్రియ ప్రధాననాడీ మార్గముతోఁగూడినదియని యర్థము.

"మనునామా నవేంద్రేణ" అనునప్పుడు మననశీలుఁడగు జీవుఁడు స్వకర్మఫలముచే స్వయముగా నిర్మించుకొనిన దేహమని యర్థము.

ఏతన్నగరీస్థ రాజసౌధస్య పంచకక్ష్యా స్సన్తీతి రామాయణా దవగమ్యతే "త ఏవ అన్నమయాది పంచకోశా ఇతి జ్ఞేయం" ((1) అన్నభక్షణో ద్భూత రేతో జనితః, అన్నేనైవ వర్ధమానః కరచరణాద్యవయవ సహితః పరిదృశ్యమాన స్థూలదేహ ఏవ అన్నమయకోశః॥ (2) కర్మేంద్రియ పంచప్రాణ యుత ఏవ ప్రాణమయకోశః॥ (3) జ్ఞానేంద్రియ పంచక మనశ్చిత్తాత్మక ఏవ మనోమయకోశః. (4) శబ్దాది పంచక బుద్ధియుత ఏవ విజ్ఞానమయకోశః। సుఖదుఃఖ యుత జగదుత్పత్తి ముఖ కారణా జ్ఞానయుతాఽనాద్య జ్ఞానమయ ఏవ ఆనన్దమయకోశః॥)

"తాంతురాజా దశరథః మహారాష్ట్ర వివర్ధనః, పురీమావాస యామాస దివం దేవ పతిర్యథా." దశరథ ఇత్యత్ర దశ రథ ఇతి శబ్దద్వయ సామర్థ్యాత్ "ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవతు। బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ। ఇంద్రియాణి హయానాహు ర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్" ఇత్యుక్త శ్రుత్యను సారేణ దశసంఖ్యాకై రశ్వై ర్విశిష్టో రథఇవ దశసంఖ్యాకై రింద్రియై రశ్వస్థానీయై రుపేతో రథః శరీరం యస్యస ఇతి దశరథః శాకపార్థి వాదిత్వా న్మధ్యమ పదలోపీసమాసః। తాదృశ రథ విశిష్టః శరీరవాన్ జీవ ఇత్యర్థః। యద్వా దశసు చైవేంద్రియేష్వ ప్రతిహత రథగతిరివ గమనా గమన సమర్థః దశరథః॥ రథనామక శరీరాభిమానీ వివేక ఇత్యర్థః। "దివం దేవ పతిర్యథా కర్మ విశేషేణ స్వాయత్తీకృతవాన్ తథా కర్మ వశీ

ఈ నగరమందున్న రాజసౌధమునకు నైదు కక్ష్యలుఁగలవు. అని రామాయణమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. అవియే అన్నమయాది కోశములు అని తెలియనగును. ((1) అన్నము తినుటవలనఁ గలుగు రేతస్సుచే జనింపఁబడినదియై యన్నముచేతనే వృద్ధిపొందింపఁబడుచున్నదియు, కరచరణాద్యవయవములతోఁగూడిన స్థూలదేహమే; అన్నమయకోశము. (2) కర్మేంద్రియములతోడను, పంచప్రాణములతోఁగూడినదియే; ప్రాణమయ కోశము. (3) జ్ఞానేంద్రియ పంచక మనశ్చిత్తాత్మకమైనదియే; మనోమయకోశము. (4) శబ్దాది పంచక బుద్ధియుతమగునదియే; విజ్ఞానమయకోశము. (5) సుఖదుఃఖములతోఁగూడిన జగదుత్పత్తిముఖ: కారణా జ్ఞానయుతానాద్యజ్ఞానమయమే; ఆనందమయకోశము.

"తాంతురాజా దశరథో మహారాష్ట్ర వివర్ధనః॥ పురీమామాస యామాస దివం దేవపతిర్యథా॥ అనునప్పుడు, దశ-రథయను రెండుశబ్దములయొక్క సామర్థ్యముచే "ఆత్మానం రథినం విద్ధిశరీరం రథమేవతు" బుద్ధింతు సారథిం విద్ధిమనః ప్రగ్రహమేవచ. ఇంద్రియాణి హయానాహు ర్విషయాంస్తేషు గోచరాన్" అను శ్రుతియందుఁ జెప్పఁబడినటుల పదియైన నింద్రియాశ్వములతోఁగూడిన రథమువంటి శరీరముగలవాడని యర్థము. శాకపార్థివాదులలోఁ జేరిన దగుటచే మధ్యమపదలోపి సమాసము. అట్టి శరీరముగలఁవాడు దశరథుఁడు జీవుఁడు అనియర్థము. లేక పదియింద్రియములం దప్రతిహత రథగమనముగలవాఁడు దశరథుఁడు. రథమను శరీరమునందభి నివేశముగలవాఁడని యర్థము. "దివం దేవ పతిర్యథా" ఇంద్రుఁడు కర్మవిశేషముచే స్వర్గము నధీ

భూత దేహే రాజేవ ఆవాసయామాసేత్య స్వయః" తస్య
దశరథస్య వశీకృతేన్ద్రియో వసిష్ఠః, జ్ఞాన వామ దేవశ్చ గురవ
ఆసన్ తతో దశరథో ధర్మార్థీసన్ సత్వ సాత్విక గుణయుక్తని
వృత్తిరూపిణీం (జ్ఞానశక్తి స్వరూపిణీం). కౌసల్యాం, సాత్విక రాజస
గుణవృత్తిం భక్తి స్వరూపిణీం ఇచ్ఛాశక్తిం సుమిత్రాం, సాత్విక
తామస గుణవృత్తిం ప్రవృత్తి స్వరూపిణీం, క్రియాశక్తిం కైక
యీం, పాణిం జగ్రాహ. కౌసల్యా నామ; కుశల భావ ఏవ కౌస
ల్యా,తస్మాత్పుణ్యా మిత్యర్థః సుమిత్రానామ సర్వభూతేషు మేద్యతి
స్నిహ్యతీతి సుమిత్రః। సుమిత్ర శబ్దస్య స్త్రీత్వే సుమిత్రా। "ఞిమి
దాస్నేహనే" ఇతిధాతుః। తస్మాదేవ సుమిత్రా, కైకేయీ కౌస
ల్యయో రుభయో రపి ప్రియాభవతి సఖీ. కైకేయీ నామ-
క-ఏక-ఈ, కం-సుఖం, ఏకం-ముఖ్యం కైకం-కైకమేతీతి కైక
యీ, భోగాసక్తేత్యర్థః.

తతో దశరథః సాత్విక తామస వృత్తిరూపిణీం కైకే
యీం ప్రణీయ, ఉపనిషదో విచచార. తతస్సాత్విక రాజస భావ
రూప సుమిత్రాయా మనురక్త్యా తత్వవిచార నామక వేదాన్త
శ్రవణమకరోత్. తతస్సాత్విక సాత్విక రూపిణ్యాం కౌసల్యాయా
మనురక్తో బ్రహ్మ విచార మకరోత్,తతోజ్ఞాన పుత్రార్థీసన్ ఇహా
ముత్ర ఫలభోగ విరాగం నామ ఋశ్యశృంగ మాశ్రిత్య సప్త
తన్తుం నామ జ్ఞానభూమికా విశిష్టాత్మ విచారే కృతే; విజ్ఞాన
పాయసమలభత. తతస్సాత్విక తామసాం శయోః కౌసల్యా

నము చేసుకొనినటుల కర్మవశీభూతమగు దేహమున రాజువలె జీవుడుండెను. అని యర్థము.

అట్టి దశరథునకు జితేంద్రియుఁడగు వసిష్ఠుఁడును, జ్ఞానియగు వామ దేవుఁడు గురువులుగానుండిరి. పిమ్మట దశరథుఁడు ధర్మార్థియైసత్వసాత్విక గుణ నివృత్తిరూపిణియు, జ్ఞానశక్తి రూపిణియు నగు కౌసల్యను, సాత్విక రాజసవృత్తిరూపిణియు ఇచ్ఛాశక్తియునగు సుమిత్రను, సాత్విక తామస వృత్తిరూపిణియు, ప్రవృత్తిరూపిణియు క్రియాశక్తియగు, కైకయిని, వివాహ మాడెను. కౌసల్య యన కుశలభావము కౌన పుణ్యమని యర్థము. సుమిత్ర యన సర్వభూతములయందును స్నేహముగలవాఁడు సుమిత్రుడు, స్త్రీలింగ ముచేయు సుమిత్ర. "ఞి మిదా స్నేహనే, అనుధాతువునుండి యీరూపము పుట్టినది. కావున సుమిత్ర, కౌసల్యా కైకేయీలయందు ప్రేమగలిగివర్తించు చుండెను. కైకేయి యన సుఖమునే ముఖ్యముగాఁబొందునది యనియర్థము. భోగాసక్తురాలని భావము.

దశరథుఁడు సాత్విక తామసవృత్తి రూపిణియగు కైకేయియందను రక్తుడై ఉపనిషద్విచార మొనర్చెను. అటుపిమ్మట సాత్విక రాజసభావ రూపయగు సుమిత్రయం దనురాగముగలవాడై తత్వమను వేదాంత శ్రవణము నొనర్చెను. తరువాత సాత్విక సాత్వికరూపిణియగు కౌసల్యయందను రక్తుఁడై బ్రహ్మవిచార మొనర్చెను. పిమ్మట జ్ఞానమను ఫలమునుఁ గోరినవాఁడై ఐహికాముష్మిక ఫలభోగ విరాగమను ఋష్యశృంగునాశ్రయించి యజ్ఞమను జ్ఞానభూమికా విశిష్టాత్మ విచారము సేయగా విజ్ఞానమను పాయసము లభించెను. అపాయసమును సాత్విక తామసాంశములగు కౌసల్యకును,

కైకయ్యో రర్ధ మర్ధ మాదాత్. ఉభేఽపి తే స్వార్ధార్ధాంశౌ రాజస వృత్తిరూపిణ్యై సుమిత్రాయై అదాతాం. తతస్తాసాం సాత్విక సాత్వికవృత్తి రూపిణ్యాం కౌసల్యాయాం శ్రీరామ బ్రహ్మ, సాత్విక రాజస వృత్తిరూపిణ్యాం సుమిత్రాయాం శ్రవణ నామక భక్తిరూప లక్ష్మణః, తత్రైవ శ్రవణ సాధక వేదవిద్యా నామక శత్రుఘ్నశ్చ, సాత్విక తామస వృత్తిరూపిణ్యాం కైకేయ్యాం కర్మయోగ నామక భరతశ్చ, చత్వారో జ్ఞానపుత్రాః ప్రాదురాసన్, ఏతేషాం చతుర్ణాము పృంగాంగి భావేన భేదసత్వే ప్యైక్య మేమేతి జ్ఞేయమ్.

శ్రీరామ బ్రహ్మహి; జీవకర్మ వశాత్తేషాం తేషా మనేకథా ప్రతిస్ఫురతి, తథాపి తత్వతోవికార రహితస్స్వాత్మ రామస్సన్ ప్రకాశతేస్మ. అనుజాస్త మనుసరన్తి స్మ. తతస్తేషాం సత్కార్య దీక్షే వోపనయనం, స్వాత్మ నిరీక్షణమేవ విద్యాభ్యాస శ్చాసీత్. తదను విశ్వామిత్రోఽపరోక్ష జ్ఞానరూప శ్రీరామం, భక్తి నామక లక్ష్మణం చోపాసితుం అభ్యాజగామ. విశ్వామిత్రో నామ, విశ్వశబ్దస్య మిత్రశబ్దే పరే "మిత్రే చర్షౌ" విత్యనేన విశ్వ శబ్దస్థా కారస్య దీర్ఘః. "తస్యాం విశ్వాం మిత్ర మాసీద్య దిదంకించ। తస్మా ద్విశ్వామిత్ర ఇత్యాచక్షతే" ఇతిశ్రుత్యా, శ్లో॥ "విశ్వే దేవాశ్చమే మిత్రం మిత్రమస్మిగవాం తథా। విశ్వామిత్ర ఇతిఖ్యాతం" ఇతి భారతే. అనుశాసనిక పర్వణి ౧౮౨ అధ్యాయేచ విశ్వామిత్రోక్త స్వనామ నిర్వచ

కైకేయికిని సగము సగము నిచ్చెను. వారిరువురు తమ యర్ధభాగములయందర్ధమును రాజసవృత్తిరూపిణియగు సుమిత్రకిచ్చిరి. పిమ్మట వారిలో సాత్విక సాత్త్విక రూపిణియగు కౌసల్యయందు శ్రీరామ పరబ్రహ్మయు, సాత్విక రాజస వృత్తిరూపిణి యగు సుమిత్రయందు శ్రవణమను పేరుగల భక్తి రూపలక్ష్మణుఁడును, శ్రవణసాధన వేదవిద్యయను శత్రుఘ్నుఁడును, తామస వృత్తి రూపిణియగు కైకేయియందు కర్మయోగమను భరతుఁడును, నల్వురు జ్ఞాన పుత్రులుదయించిరి. ఆనల్వురును అంగాంగిభావముచే భిన్నులైనను సమిష్టి రూపమున నభిన్నులేయని యెఱుఁగవలయును.

శ్రీరామబ్రహ్మము జీవులయొక్క కర్మవశముచే వారివారికి అనేక విధములుగా స్ఫురించుచున్నాఁడు. కాని యథార్థముగా నెట్టి వికారములు లేని పరమాత్మ శ్రీరాముఁడై ప్రకాశించెను. అతని సోదరులాతనిననుసరించిరి. పిమ్మట వారికి సత్కార్యదీక్షయనే ఉపనయనమును, స్వాత్మనిరీక్షణమను విద్యాభ్యాసము జరిగెను. అటుపిమ్మట విశ్వామిత్రుఁడు అపరోక్ష జ్ఞానమను శ్రీరాముని, భక్తి యను లక్ష్మణుని, ఉపాసనసేయుటకు వచ్చెను. విశ్వామిత్రుఁడనగా, విశ్వశబ్దమునకు మిత్రశబ్దము పరముగానుండ "మిత్రే చర్షౌ" యను వార్తికముచే విశ్వశబ్దమునందున్న అకారమునకు దీర్ఘము రాగా విశ్వామిత్ర అనురూపము సిద్ధించెను. శ్రు॥ తస్యాం విశ్వంమిత్రమాసీత్ యది దం కించ। తస్మాద్విశ్వామిత్ర ఇత్యాచక్షతే" అను శ్రుతిననుసరించి, "నాకు విశ్వేదేవతలు మిత్రులు, నేను గోవులకు మిత్రుఁడను. కావున నేను విశ్వామిత్రుఁడనైతిని" అని భారతమున అనుశాసనిక పర్వమునందు ౧౮౨ అధ్యాయమునందు విశ్వామిత్రుఁడే తన నామమును నిర్వచనము సేసియుండుటచే తను

నేనచ “సమే దేవాస్సస్య మిత్రాణీతి, ఇంద్రియాణాం ప్రపంచస్య
స్వయం మిత్ర మితివచనేనచ” కశ్చి ద్బ్రహ్మవేత్తేత్యర్థః. సచా
పరోక్ష జ్ఞానభక్తీ ఆశ్రిత్యా లంబన ప్రతీకేనా మబలాతి బలవిద్యే,
తదాయత్తీ కృత్య అపరోక్ష జ్ఞానవిచారం కృత్వా బ్రహ్మజ్ఞాన
ప్రతిబన్ధక రూప తాటకాఖ్య ఆవరణ తమోరూప మన్దబుద్ధిం,
అశ్రద్ధా దురాచార రూప నిద్రాలస్యే నామ మారీచ సుబా
హూ, అపసారయామాస. తతోభక్తి జ్ఞానయుత విశ్వామిత్రో
ఖ్యః జీవన్ముక్తి నామక విదేహ నగరీం గచ్ఛన్ చిజ్జడ వివేక
నామిక అహల్యా శాపవిమోచనం, హృదయగ్రన్థి నామక
ధనుర్భంగం రామ బ్రహ్మణా కారయిత్వా, సర్వేంద్రియ శాన్తిం
సీతాం జనకస్య దుహితరం గ్రాహయామాస, తత్రైవ విషయ
నివృత్తిరూప వినయాఖ్యా మూర్మిళాం భక్తిరూప లక్ష్మణః,
శ్రద్ధానామక మాండవీ నామ్నీం కర్మయోగాఖ్యో భరతః,
గురు శుశ్రూషారూపాం శ్రుతకీర్తిం వేద విద్యాఖ్య శత్రుఘ్నశ్చ,
పరిణయం చక్రుః. తతో బ్రహ్మవిద్యాయుతో దశరథో ఽయో
ధ్యా నామక శరీరం గచ్ఛన్ సాత్త్వికాహం కారాఖ్య పరశు
రామస్య అర్చిరాది ధూమాది సోపాన మార్గం నాశయిత్వా
శాంతి సీతా సమేతా పరోక్ష జ్ఞాననామక శ్రీరామచంద్రేణ
సహితః అయోధ్యా నామక పుణ్యశరీరే సుఖమువాస, ఏతా
వత్పర్యంతం విద్యమానో బ్రహ్మవిచారః శ్రీరామాయణే బాల
కాండ కథా జ్ఞాపయతి.

దేవతలందరు తనకు మిత్రులనియు, “ఇంద్రియములకును, ప్రపంచమునకును దా
ను మిత్రుఁడు”అను వచనముచేతను విశ్వామిత్రుడొక బ్రహ్మజ్ఞానియని తెలియు
చున్నది. ఆ విశ్వామిత్రుడపరోక్ష జ్ఞానమును, భక్తి, నాశ్రయించి ఆలంబన
ప్రతీకములను బలాతిబలయను విద్యలను వారికధీనము నేసి అపరోక్ష జ్ఞాన
విచారమునుఁజేసి బ్రహ్మజ్ఞానమునకు ప్రతిబంధకమగు తాటకయను ఆవరణ
తమోరూప మందబుద్ధిని, అశ్రద్ధా దురాచారములగు నిద్రాలస్యములను
మారీచ సుబాహులనుఁ, దరిమివైవఁజేసెను. పిమ్మట భక్తి జ్ఞానములతోఁ
గూడిన విశ్వామిత్రుఁడు జీవన్ముక్తియను విదేహనగరమునకుఁబోవుచు, చిజ్జడ
వివేకమను నహల్యకు శాపమునుఁబోఁగొట్టి హృదయగ్రన్థియను ధనుస్సు
యొక్క భంగమును శ్రీరామబ్రహ్మముచేఁ జేయించి సకలేంద్రియశాంతియను
జనకరాజనందినినిఁ బరిణయముజేయించెను. అచ్చే విషయ నివృత్తిరూప వినయ
మను ఊర్మిళను భక్తిరూప లక్ష్మణుఁడు పరిణయముజేసెను. శ్రద్ధయను మాం
డవిని కర్మయోగ రూప భరతుఁడు పరిణయమాయెను. గురుశుశ్రూషారూ
పిణియగు శ్రుతకీర్తిని వేదవిద్యయను శత్రుఘ్నుఁడు పరిణయమాడెను.

పిమ్మట బ్రహ్మవిద్యాయుతుఁడగు దశరథుఁడు అయోధ్యయను శరీర
మునుఁగూర్చి పోవుచున్నవాఁడై, “సాత్త్వికాహంకారమను పరశురాముని
యొక్క అర్చిరాది ధూమాది సోపానమార్గమును నాశముచేసిన” శాంతి సీతా
సమేతుఁడగు అపరోక్ష జ్ఞానరూప శ్రీరామునితోఁగూడినవాఁడై, అయోధ్య
యను పుణ్యశరీరమున సుఖముగానుండెను. ఇంతవరకుఁగల బ్రహ్మవిచారము
రామాయణమునందలి బాలకాండమునందలి కథ తెలుపుచున్నది.

నను తర్హి భవన్మతానుసారేణా విద్యా వినాశ పూర్వ
కాత్మ ప్రాప్త్యర్థ ముపదిష్ట శ్రీరామాయణ గ్రన్థేఽన్యాపదేశ
ముఖేన అధ్యాత్మోపదేశః కిమర్థం కృతః। సాక్షాత్, కింనకృత
ఇతిచే దుచ్యతే. యదుక్తమితిహాస సముచ్చయే, తదేవ సమా
ధానమితి, తథాహి "సర్వేషా మపిజీవానా మవిద్యా వశాద్వై
షయికమేవ సుఖం పరమార్థమభిమన్యమానత్వా త్సాక్షా
త్త్వ ముపదిష్టమపి నతేషాం సుప్రతిష్ఠితత్వ మితి, మనీషయా
ప్రత్యక్షానుభూతగర్భ జన్మ జరా మరణాది సంసార మనువ
ర్ణ్య తత్రైవ దోషోద్ఘాటన ద్వారా హేయతా బుద్ధి ముత్పాద్య
తన్మధ్యే, ధ్వనిరూపేణ తత్త్వే ఉపదిష్టే సతి; తేషాం సుప్రతిష్ఠితం
భవతీత్యాశయేన శ్రీమద్బాదరాయణ అగస్త్య వాల్మీక్యాది
బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠై రేవం పరోక్షతయాతత్త్వమేవ ప్రపంచిత" మి
త్యుక్తం తత్ర. అపిచ "లంకాశరీరపరా, విభీషణోబుద్ధిః ఇన్ద్ర
జిన్ముఖా రాగద్వేషాదయః" ఇత్యాదినా శ్రీగోవిందరాజేనవ్యా
ఖ్యాతత్వాత్, బహువ్యాఖ్యాతృభిరేవమేవ వ్యాఖ్యాతత్వా
త్సర్వమత సంప్రదాయసిద్ధమేవం విధ ఆధ్యాత్మికార్థ కల్పనమితి
సర్వ మనవద్యం.

ఇతి శ్రీరామాయణ సంప్రదాయార్థ స్సమాప్తః.

ఓయీ! ఇదిసరియే కాని! మీరు చెప్పినటుల అవిద్యానాశపూర్వకమగు
ఆత్మప్రాప్తికై చెప్పబడిన శ్రీరామాయణ గ్రంథమునందు అన్యాపదేశముగా
తత్వవిచారమును జెప్పుటయేల? సాక్షాత్తుగా నేలఁజెప్పలేదు? అని ప్రశ్నము
రాగా సమాధానముఁ జెప్పుచున్నారము. ఇతిహాస సముచ్చయమను గ్రంథ
మునఁజెప్పిన సమాధానమే యిందులకు సమాధానము. "జీవులందరకు నవి
ద్యావశముచే వైషయికసుఖమే యాథార్థమని తలఁచుటచే సాక్షాత్తుగా
తత్త్వముపదిష్టమైనను నయ్యది సుప్రతిష్ఠితంబు కానేరదు. అనితలచి ప్రత్య
క్షముగాననుభవించిన జన్మజరామరణాది రూపమగు సంసారమునుఁజెప్పి
యందేదోషములను వెల్లడించి తద్వారా హేయత్వ బుద్ధినిఁగలిగించి
అందు వ్యంగ్యరూపమున తత్వముపదేశించినచో సుప్రతిష్ఠితమగును.
అను నాశయముచే బాదరాయణుఁడు, అగస్త్యుఁడు వాల్మీకి, మున్నగు బ్రహ్మ
విద్వరిష్ఠులు ఇట్లు పరోక్షముగా తత్త్వమునుపదేశించిరి. అని యుందుగలదు.

మఱియు, "లంకయనగ శరీరము. విభీషణుఁడనబుద్ధి. ఇంద్రజిత్తు
మొదలగువారలు, రాగద్వేషాదులు" ఈ మొదలగు వాక్యములచే గోవింద
రాజు వ్యాఖ్యానము చేసియుండుటచేతను, అనేక వ్యాఖ్యాతలీవిధముగానే
వ్యాఖ్యానము చేసియుండుటచేతను, ఈవిధముగా నధ్యాత్మపరముగా వ్యా
ఖ్యానముసేయుట సంప్రదాయ సిద్ధమేయని యిచ్చట వ్రాసియున్నారము.

ఇట్లు శ్రీరామాయణ సంప్రదాయార్థము సంపూర్ణము.

అథ శ్రీరామ కథావిషయిక సంశయ విచ్ఛేదః.

అథ మాయా మానుషస్య శ్రీరామచంద్రస్య లీలావిషయిక సంశయవిచ్ఛేదః యథామతి యథాశాస్త్రం క్రియతే।

శ్లో॥ నారాయణం నమస్కృత్య నరంచైవ నరోత్తమం,
దేవీం సరస్వతీంచైవ తతోజయముదీరయేత్.
"జయతి రఘువంశతిలకః కౌసల్యా హృదయనందనో రామః
దశవదన నిధనకారీ దాశరథిః పుండరీకాక్షః."
కాకపక్ష ధరం దేవం వనమాలా విభూషితం,
శ్రీరామం బాలకంధ్యాయే బాలకాండే జయాభిధే.

శ్రీరామాయణ గ్రన్థస్యాస్య జయశబ్దేన వ్యవహారోఽస్తి తథాహి శ్లో॥ అష్టాదశ పురాణాని రామస్య చరితం తథా, కార్ష్ణం వేదం పంచమంచ యం మహాభారతం విదుః. జయేతినామ్నాత్వేతాంస్తు ప్రవదన్తి మనీషిణః, ఇతి, భవిష్యత్పురాణవచనాత్. "శ్లో॥ చతుర్ణాం పురుషార్థానామపి హేతౌ జయోమతః. "ఇతికోశవచనబలాత్, ॥శ్రు॥ శ్రీరామేతిపదంచోక్త్వా జయరామ పదం తతః। జయద్వయం వదేత్ప్రాజ్ఞః రామేతి మంత్రరాజకః, త్రయోదశార్ణ" ఇతి, రామరహస్యోపనిషది ప్రతిపాదిత మంత్రలింగాచ్చ, జయోనామరామాయణం, జయ రామచంద్రమూర్తిర్నామ రామాయణే ప్రతిపాదిత పరమాత్మా. తస్మాజ్జయ

శ్రీరామ కథావిషయక సంశయవిచ్ఛేదము.

మాయామానుషరూపమును ధరించిన శ్రీరామచంద్రుని చిద్విలాసములయందుఁగల సందియములను శాస్త్రక్రమము ననుసరించి నాబుద్ధికొలఁది విమర్శచేయుచున్నాఁడను.

"సాక్షాన్నారాయణస్వరూపుఁడగు నారాయణమహర్షికిని, నరోత్తముఁడగు నరమహర్షికిని సరస్వతీదేవికిని నమస్కరించి పిదప జయమను రామాయణము ఉచ్చరించవలయును."

"రఘువంశమున కలంకారుఁడును, కౌసల్యాదేవి హృదయమున కానందమునొడఁగూర్చువాఁడును, పదితలలుగల రావణాసురుని సంహరించినవాఁడును, తెల్ల దామరలబోలిన నేత్రములు గలవాఁడును దాశరథియగు శ్రీరాముఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై జయశాలియైయున్నవాఁడు"

"కాకపక్షములను ధరించినవాఁడును, పాదపద్మపర్యంతము వ్రేలాడుచున్న మాలను ధరించినవాఁడును, బాలకుఁడైయున్న శ్రీరామచంద్రుని జయమను పేరుగల బాలకాండమున ధ్యానించవలయును."

ఈ శ్రీరామాయణమునకు జయమను పేరుగలదు. "అష్టాదశపురాణములు, శ్రీరాముని చరితమునుఁ బ్రతిపాదించు రామాయణము, పంచమవేదమని ప్రసిద్ధిజెందిన మహాభారతమును, జయశబ్దముచే వ్యవహరింపఁబడుచున్నది"అని భవిష్యత్పురాణమునందుఁగలదు: "నాలుగువిధములగు పురుషార్థములగు ధర్మార్థ కామమోక్షములనిచ్చునది జయమని, చెప్పఁబడుచున్నది"అని కోశమునందునుగలదు. శ్రుతియందును "శ్రీరాముఁడని మొదటఁజెప్పి తరువాత 'జయరామ' అను పదమును పిమ్మట "జయజయరామ" అనుపదమునుఁ జెప్పవలయును. ఇయ్యది పదమూఁడక్షరములుగల మంత్రరాజము"అని రామరహస్యోపనిషత్తునందు ప్రతిపాదింపఁబడిన మంత్రలింగమువలనను రామాయణమునకు జయశబ్దవ్యవహారముగలదని తెలియుచున్నది.

నామక రామాయణస్య పూర్ణతయా జ్ఞానాయ కోవా శక్తః? సముద్రే శుక్తికానేతా, నిశ్వసితుమశక్తస్సన్ బహిరాగచ్ఛతి, ఏతావతాత్ర సముద్రే శుక్తికా న సంతీతి వక్తుం నశక్యతే, శ్లో॥ "ఇషుః క్షయాన్నివర్తేత। నాన్తరిక్ష క్షితి క్షయాత్। మతి క్షయాన్నివర్తంతే నరాఘవ గుణ క్షయాత్" ఇతి న్యాయేన యథాశక్తి మృశ్యతే.

తత్రాదౌ శ్రీరామచంద్రస్య జననకాల నిర్ణయః॥

ప్రారిప్సిత గ్రంథేస్మిన్ త్రయోవిషయా విమర్శనీయాః (1) శ్రీరామచంద్రస్య జనన కాలః కదా? (2) వాల్మీక్యాది రామాయణోక్త శ్రీరామవతార కాలిక గ్రహ నక్షత్ర తిథ్యాది యోగః లోకే సంభవిష్యతివా? (3) పురాణేషు ఆర్ష రామాయణేషుచ భిన్న భిన్నతయా శ్రీరామావతా కాల, లీలా విశేషాదీనాం వర్ణనే కిం నిమిత్తం॥ ఇతి.

తత్రాద్యో రామావతార కాల నిర్ణయః క్రియతే, అస్మిన్ విషయే బహవో మత భేదాస్సన్తి. తత్రకే చిత్ప్రాచీన ఆర్ష సంప్రదాయాచార నిరతాః శ్రుతి స్మృత్యుక్త శబ్దమాత్రైక ప్రమాణాః శిష్టాః శ్రోత్రియాః స్వేచ్ఛావిహీనాః శాస్త్రభీరవః

జయామనగా రామాయణము. జయరామచంద్రమూర్తియనగా శ్రీరామాయణమునందుఁ జెప్పఁబడిన పరమాత్మ. కావున జయమను శ్రీరామాయణమునుఁ బూర్తిగాఁదెలిసికొనుట కెవ్వఁడు సమర్థుఁడు? సముద్రమునందు ముత్యపుచిప్పలు తీయువాఁడు ఊపిరివిడువఁజాలక వెలుపలికి వచ్చినయెడల నంతమాత్రముచేతనే సముద్రమునందు ముత్తియములు లేవని చెప్పవచ్చునా? "బాణముప్రయోగించువాఁడు ఆకసమున బాణము ప్రయోగించిన బాణము కొంతదూరమేగి మఱల వచ్చును అట్లు తిరిగివచ్చుటకుఁ గారణము ఆకాశమున చోటులేకకాదు. బాణమునకు శక్తిచాలకపోయినందున తిఱిగి వచ్చుచున్నదిగదా? అట్లే శ్రీరామచంద్రుని గుణవర్ణమున నెవ్వఁడేని యుపరమించుకొనినయెడల నతనికందులకుఁదగిన బుద్ధివిశాలతలేకయే కాని శ్రీరామునియందు గుణములింక లేక కాదు" అను న్యాయమురీతిని నాశక్తికొలఁది శ్రీరాముని తత్వము విమర్శించుచున్నాను.

అందు మొదట శ్రీరామచంద్రుని జననకాల నిర్ణయము.

ప్రారంభింపఁబోవు నీగ్రంథమున మూఁడు విషయములు ముఖ్యముగ విమర్శనీయములైయున్నవి. (1) శ్రీరాముని జననకాలమెప్పుడు? (2) వాల్మీక్యాది రామాయణములయందుఁ జెప్పఁబడిన శ్రీరామావతారకాలమందుగల గ్రహనక్షత్ర తిథ్యాదియోగము లోకమున నెన్నఁడేని సంభవించునా? (3) పురాణములయందును, ఋషిప్రోక్తములయిన రామాయణములయందును శ్రీరామావతారకాలమును, అట్లే లీలావిశేషములను వేఱువేఱుగ జెప్పుటకుఁ గారణమేమి? అనునవి.

అందు మొదటిదియగు శ్రీరామావతార కాలనిర్ణయము చేయుచున్నారము. ఈవిషయమున చాలా మతభేదములుగలవు. అందు కొందరు ప్రాచీనార్ష సంప్రదాయసిద్ధములైన యాచారముల నవలంబించువారలును, శ్రుతిస్మృతులయందుఁ జెప్పఁబడిన శబ్దమాత్రము ప్రమాణముగాఁగల శిష్టులును,

ఏవమామనన్తి. "ప్రతి కల్పం శ్రీరామావతారో భవిష్యతీతి, ఏతా
దృశ కల్పాః త్రింశత్ ఇతి, ఏత ఏవ బ్రహ్మమానేన తిథిరూ
పాః, తేషుత్రింశత్కల్పేషు శ్వేత వరాహాఖ్య విధిదైనిక ప్రథమ
కల్పే వైవస్వతాఖ్య (శ్రాద్ధదేవ) సప్తమే మన్వంతరే చతుర్వింశ
తితమ మహాయుగాన్తర్గత త్రేతాయా మన్తిమే భాగే, త్రేతా
ద్వాపర సంధికాలే, విలంబినామ సంవత్సరే, పంచోచ్చ గ్రహ
యుక్త పునర్వసూ నక్షత్ర ఘటిత కర్కాటకలగ్నే, చైత్ర శుక్ల
నవమ్యాం, మధ్యాహ్నే మేషమాసే, శ్రీరామావతార కాల
ఇతి." తద్యుక్త మేవేతి వక్తవ్యం. యతః కృత యుగాదితో ద్వా
పరాంతం వ్యాసాధికార ఏకైకస్య మహాత్మనో భవతీతి పురా
ణాదిష్వ వగమ్యతే. కదాచిద్ద్వాపరేపి సంభవతీతి జ్ఞాయతే.
కలియుగేతు నకస్యాపి వ్యాసాధికారః. యతః కలౌ సర్వేఽపి
వ్యాసా ఏవ. వ్యాసా ఇత్యహంకారిత్వాత్సర్వేషాం. ఏవం ప్రతి
మన్వన్తర మేకసప్తతి సంఖ్యాకా వ్యాసాభవన్తీతి, ఏతాదృశ
మన్వన్తరేషు షట్సు వ్యతీతేషు వర్తమానే వైవస్వతమన్వన్తరే
చతుర్వింశ తితమ త్రేతాయుగే శ్రీవాల్మీకిమహర్షే ర్వేదవ్యా
సత్వం సంపన్నమితి చ జ్ఞాయతే. తత్కర్తృకత్వా దేవ వేద
త్వం రామాయణస్య. యదావాల్మీక్యవతార స్తదైవ శ్రీరా
మావతారః యదా శ్రీరామావతార స్తదానీమేవ రామాయ
ణస్యావతారశ్చేతి నత్వత్ర ద్వాపరః. వాల్మీక్యవతార కాలస్తు
విష్ణుపురాణే తృతీయాంశే తృతీయాధ్యాయే ౧౧ శ్లోకాదా

శ్రోత్రియులును, స్వేచ్ఛలేనివారును, శాస్త్ర భయముగలవారలిట్లు చెప్పుచు
న్నారు. "ప్రతికల్పమునందును శ్రీరామావతారము కలుగుచున్నదనియు, ఇట్టికల్ప
ములు ముప్పదియనియు, ఇవియే బ్రహ్మమానముచే తిథులనియు, శ్వేత వరాహము
ను పేరుగల బ్రహ్మదైనిక ప్రథమకల్పమునందే (వైవస్వతాఖ్య) శ్రాద్ధదేవుని
సప్తమ వైవస్వత మన్వంతరమున నిరువదినాల్గవ మహాయుగమునందు జేరిన
త్రేతాయుగమున కడపటిభాగమున త్రేతా ద్వాపర సంధికాలమున
విలంబినామసంవత్సరమున, నైదుచ్చగ్రహములతోడను, పునర్వసూనక్షత్ర
ముతోఁగూడిన కర్కాటలగ్నమునఁ జైత్రశుక్ల నవమియందు మధ్యాహ్న
మున మేషమాసమున శ్రీరాముఁడవతరించెను." అని. ఇట్లు వారు చెప్పియుం
డుట; యుక్తమేనని చెప్పవలయును. కృతయుగము మొదలు ద్వాపరాంత
మువరకు వ్యాసాధికార మొక్కొక్క మహాత్మునకు గలుగుచుండునని పురాణ
ములయందుఁ దెలియుచున్నది- ఒక్కొకప్పుడు ద్వాపరమునందును, వ్యాసాధి
కారము కలుగవచ్చును- కలియుగమునందు ఎవ్వరికిని వ్యాసాధికారములేదు-
కలియుగమున నందరు వ్యాసులే- అందరు వ్యాసులమని యహంభావముగల
వారై యున్నవారలు. ఈవిధముగా ప్రతి మన్వంతరమునందును డెబ్బది
యొక్క వ్యాసులుగలరు- ఇట్టి మన్వంతరము లారుగడచినవియగుచుండ ప్ర
స్తుతమున్న వైవస్వత మన్వంతరమున నిరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున శ్రీమ
ద్వాల్మీకి మహర్షికి "వేద వ్యాసాధికారము" లభించెను- అట్టి వాల్మీకిచే రచి
యింపఁబడిన కతంబుననే; రామాయణము వేదమాయెను- వాల్మీకి కాలమునందే
శ్రీరాముని యవతారము, అనునీవిషయమున నేవారికిని సందియములేదు.
వాల్మీక్యవతార కాలము విష్ణుపురాణమునందు తృతీయాంశమున తృతీయాధ్యా
యమున ౧౧ శ్లోకము మొదలు ౨౦-వ శ్లోకమువరకు "ప్రతి మహాయుగము

రభ్య ౨౦ శ్లోక పర్యన్తం క్రమశః ప్రతిమహాయుగస్య ప్రత్యేక వేదవ్యాస స్మరణాత్ జ్ఞాయతే॥ తథాహిపరాశరః “శ్లో॥ షడ్తే తేమనవోఽతీతాః సాంప్రతంతు రవేస్సుతః। వైవస్వతోఽయం తస్యైత త్సప్తమం వర్తతేన్తరం॥ ౭౦॥ అస్మిన్ మన్వంతరే పూర్వం వర్తమానే మహావిభుః। ద్వాపరే ప్రథమోవ్యాసః మనుః స్వాయం భువోమతః॥ ౭౧॥ ఇత్యారభ్య ద్వావింశతి వ్యాసాన్నామతో నిర్దిశ్య, తతః శ్లో॥ తృణబిన్దుస్త్రయోవింశే వాల్మీకిస్తు పరంస్మృతః, ఇతి, పునశ్చ తత్రైవ ప్రదేశాన్తరే। త్రయోవింశతి తమవ్యాసనామ నిర్దేశావసరే” తృణబిన్దు రితి స్మృతః। (23) ఋక్షోభూద్భార్గవ స్తస్మాత్ వాల్మీకిర్యోఽభి ధీయతే (24) తస్మాదస్మత్పితా శక్తిః వ్యాస (25) స్తస్మాదహంమునే (26) జాతుకర్ణో భవన్మత్తః (27) కృష్ణద్వైపాయన స్తతః.”(28) ఇత్యష్టా వింశతి పర్యంతముక్త్వా, భవిష్యదశ్వత్థా మాది వ్యాసానాంనా మాన్యపినిర్దిష్టాని, తథైవ వాయుపురాణే పూర్వార్థే త్రయో వింశాధ్యాయే 100 శ్లోక మారభ్య ఆధ్యాయసమాప్త్యేవమేవ ప్రతిపాదితం, కూర్మపురాణేఽపి పూర్వభాగేచత్వారింశాధ్యాయే, పురాణాన్తరాదిష్వపి, వేదవ్యాసానాం పరిగణన ముపర్యుక్త రీత్యైవ పరిగణితం.

అతః వేదవ్యాసప్రోక్తత్వా ద్దేవరామాయణస్య వేదత్వం, “వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా। ఇతి స్మరణాత్. తత్రైవాన్యత్ర వేదవ్యాసభూత కృష్ణద్వైపాయనకృత

నకు నొక్కొక వేదవ్యాసుడుండెను” అనుటాదిగ చెప్పియుండుటచే స్పష్టముగా దెలియుచున్నది. పరాశరుడిట్లుచెప్పుచున్నాడు “ఆరుగురు మనువులు గడచిపోయిరి- ఇప్పుడు సూర్యపుత్రుడగు శ్రాద్ధదేవుడను వైవస్వతుని యేడవమన్వంతరము జరుగుచున్నది- ఈ వైవస్వత మన్వంతరమున ప్రథమ ద్వాపరయుగమున మహాత్ముండగు స్వాయంభువుడు మనువుగానుండెను” అని యారంభించి యిరువదిర్వురు వ్యాసులను; దన్నామ నిర్దేశపూర్వకముగా జెప్పి “యిరువదిమూడవ వ్యాసుడు తృణబిందువును, అటుపిమ్మట వాల్మీకియు” అనిచెప్పి, యందే మరియొకచోట నిరువదిమూడవ్యాసుని జెప్పునపుడు “తృణబిందువు అనువాడును, 23 భృగు వంశోద్భవుడగు వాల్మీకియు, 24 తరువాత నాతండ్రియగు శక్తియు 25 తరువాత నేనును 26 జాతుకర్ణుడును, 27 తరువాత కృష్ణద్వైపాయనుడును, 28 అని యిరువదియెనిమిం డ్రువ్యాసులవరకుచెప్పి రాబోవు అశ్వత్థామాది వ్యాసులయొక్క నామములు పరాశరునిచే. నిర్దేశింపబడియున్నవి.

ఇట్లే వాయుపురాణమునందును పూర్వార్థమున నిరువది మూడవ యధ్యాయమున 100 వ శ్లోకము మొదలు అధ్యాయపరిసమాప్తి పర్యంతము చెప్పబడియున్నది. కూర్మపురాణమునందును పూర్వభాగమున నిరువది నాల్గవ యధ్యాయమునందును పురాణాంతరముల యందును వేదవ్యాసులను వరుసగ నిట్లే, పరిగణించియున్నారు.

వేదవ్యాసుడు రచించియుండుటచేతనే శ్రీరామాయణము వేదమాయెను. “ప్రచేతసుని (బ్రహ్మదేవుని) కుమారుడగు వాల్మీకిచే రచింపబడియుండిన కతంబున వేదము రామాయణముగా బరిణ మించెను“అనియున్నది. ఇప్పుడు వేదవ్యాసుడుగానున్న కృష్ణద్వైపాయనునిచే రచింపబడినందున మహా

చనయాలోకస్యోపకృత్య, గీర్వాణ భాషాయాం, ఆర్షగ్రన్థేషుచ సర్వజనాదరణీయతామా పాద్య మహోపకారం వ్యధధ్వం.

ఏతాదృశ లోకోపకార కరణచణానాం, ప్రౌఢవిద్యా ప్రచార పరాయణానామత్ర భవతాం భవతాం హనుమత్సహిత శివరామకృష్ణాః చిరాయురారోగ్య ప్రదానేన శ్రీమతస్సంరక్షన్తామ్.

ఇతి,

విక్రమ సింహపురీ
11—7—1938 } శివరాకృష్ణ భజనమన్దిర సభ్యగణః.

ఆసభయందే యవధానులుగారికి పురజనులచే నొసగబడిన

“వి న తి ప త్రి మ్.”

శ్రీ “పౌరాణిక విశారద, రామాయణ సుధాసాగర, అభినవ వాల్మీకి, విమర్శకాగ్రేసరే” త్యాది బిరుదాంకితానాం, క్షీరపురీవాస్తవ్యానాం, బ్రహ్మశ్రీ పండిత ములుకుట్లోపనామక, నృసింహావధానినాం సన్నిధౌ విక్రమసింహపురీవాస్తవ్యైః సమర్పితమిదం వినతిపత్రమ్॥

శ్రీరామచన్ద్ర భక్తాగ్రగణ్య! పండితప్రవర!

అస్మన్నగర వాసి తపో విశేషపరిణామ వశాదద్యాయమస్మన్నగర మాగత్య, శ్రీఆంజనేయ దేవాలయాంతర్విరాజమాన “శ్రీరామకృష్ణ భజనమన్దిరే” శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రన్థంప్రారోచత, శ్రీరామచంద్ర కథాసుధారసోఽయమస్మాభిర్బహుభ్యః పండితేభ్యః ప్రోచ్యమాన శ్రవణాంజలిపుటైః పీతఏవ. తత్రైవ శ్రీరామచరిత గ్రంథాబహవస్స్వయంపఠితాః। తథాపి యుష్మద్విరచిత శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథ సదృశోఽన్యో గ్రంథోఽస్మాభిర్నాశ్రావి. నాపాఠిచ. ఏతాదృశేఽస్మిన్కాలే, చిరతర సురుచిర శ్రద్ధారాద్ధ గుర్వనుగ్రహావాప్త సకలవేద వేదాంగ సేతిహాస పురాణ విజ్ఞానాయూయం, లోకస్యాదర్శీభూయ త్రింశద్వర్షానారభ్య తత్రతత్ర పర్యట్య, చతుర్వింశతి రామాయణ గ్రంథాన్ సాన్తతయా పఠిత్వా, తత్రత్య విశేషవిషయానుద్ధృత్య లోకోత్తకరణాయ శ్రీరామ కథాంతర్వర్తి పూర్వాపర సందర్భ విరుద్ధ విషయాణాం పారస్పరిక సామరస్యా పాదనే నోచితయారీత్యా, గ్రంథరత్నమిదం నిర్మాయ, గ్రంథాగ్రథితానపి సదభిప్రాయాన్ సహజయా మృదుమధురయా వాగ్ఝర్యా పండిత పామర సకలజనతా హృదయంగమతయా బోధయిత్వా లోక స్యార్షగ్రంథేషు ప్రామాణ్యం, వేదేషు ప్రమాణ తమత్వం, దేవేషు భజనీయతాబుద్ధించ సమాదధానాలోకోపకారమకార్ష్ట. ఏతాదృశా

నాం భవతాం ప్రత్యుపకర్తుమసమర్థా వయం చన్ద్రస్య జీర్ణవస్త్రతన్తుమివ నతితతీ రర్పయామః.

భక్తవత్సలో భగవాన్ శ్రీరామచన్ద్రో యుష్మభ్యం చిరాయురారోగ్యాదికం వితీర్య యుష్మాభి ర్యావద్భారతదేశం ప్రౌఢవిద్యాప్రచార మాస్తికమత ప్రచారం చ కారయత్వితి, శ్రీరామచంద్రం భక్తితః ప్రార్థయామః.

విక్రమ సింహపురీ
10—7—1938 } ఇతి,
విక్రమ సింహపురీ పౌరాః.

ఇత్థం నివేదయతి శ్రీరామాయణ సారోద్ధారోపరి
పండితాభిప్రాయాన్.

పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ,
— ఘంటసాల గ్రామనివాసీ.

ఓం

శ్రీరామస్మరణంబును

గ్రంథకర్త

"తొలిపలుకు"

శ్రీరామ భక్తాగ్రగణ్యులారా! శ్రీరామాయణ గ్రంథ పఠన పాఠన కుతూహలులారా!

అన్ని విధములను సమర్థుడనైన నన్ను నిమిత్తముగం జేసికొని, నాపాలి భాగ్యదేవతయగు శ్రీరామచంద్రుడు, శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథము సుందరకాండమువరకును లేఖనముద్రణాదికమును స్వయముగా నిర్వహించుచుండెననుట. నన్నొక పర్యాయముజూచిన వారి కతిశయోక్తియనిపించదు; లోకమున సాధారణముగ నెవరి ముఖము వారికి కనుపడదు. దానికై దర్పణమున ప్రతిబింబమునుజూచి సంతృప్తిపడుచున్నారము. అట్లే శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథనిర్మాణమునకు నిమిత్తమాత్ర కర్తృత్వము గల్గిన నేను; లోకాభిప్రాయముచే నీగ్రంథ మాహాత్మ్యమెరుగగోరి విరివిగా బాలకాండ సంపుటములు తగినవారి కుచితముగ పంపియుండుటచే నావద్ద నిల్వలేకుండుటవలన తిరిగీ ముద్రింపవలయునని కొందరుభక్తులు ప్రేరేపింప, నేని బాలకాండ ద్వితీయ ముద్రణమునకు నిమిత్తమా

త్రముగఁ గడంగితిని. ఈ చిత్రమెట్లుండెనన లోకమున నాంధ్రులలో పలుచోట్ల వివాహమున "తోడుపెండ్లికొడుకని" యొకని నిమిత్తమాత్రముగ నలంకరింతురు. తుదను పల్యంకమందుగాని మోటారునందుగాని ఊరేగించుచున్నప్పుడును దంపతులవద్ద కూర్చుండబెట్టెదరు. అంత మాత్రమున నాతోడుపెండ్లికొడుకునకీ పెండ్లిలో కట్నములతో, కానుకలతో సంబంధమేమియు లేదు. తుదకాతడా దంపతులనొద్ద కూర్చుండబెట్టుటయే తనకు చాలునని తృప్తిజెందియుండుట మనము చూచుచున్నారము. అట్లే యీ రామాయణసారోద్ధార గ్రంథమును పరిశీలించి పండిత ప్రకాండులు గావించిన స్తోత్రములతో నాకేమాత్రము సంబంధము లేదనియును, నాబాహ్యాంతర పాప పంక క్షాళన మీ విధమున జేసుకొనుచుంటి ననియును నేను తృప్తిపడుచుంటిని.

ఈ బాలకాండ ద్వితీయముద్రణమున చాలవిషయములు చేర్చబడినవి. అందు "శ్రీరామచంద్రుని జననకాల నిర్ణయము" గొప్పది- ఒకప్పుడు బాపట్లలో కీర్తిశేషులైన విద్యారణ్య పంచనేత్యాది బిరుదాంకితులగు "శ్రీమాన్ విక్కిరాల రామచంద్రాచార్యులగారివలన" నేతద్విషయికోప న్యాసము వింటిని. వారి యభిప్రాయమున కిది కొంచెమెచ్చుతగ్గుగా ననుకూలించి యేయున్నది. కావున సర్వదా ప్రమాణమగునని దీనినిందు చేర్చితిని. పీఠికయు గొప్పదేయైనది. మొత్తమున సహస్రపత్రములకు మించిన గ్రంథమైనది. ఈగ్రంథమునకు వలసిన కాగితము

లన్నియు వంగవోలు పురవాసుల హృదయంగతులై శ్రీరామచంద్రుడే తెప్పించుకొనెను. ఆపురమున నిష్ప్రచారమున కధిపతియై శ్రీకృష్ణ పాదసేవకులగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లవరపు సుబ్బారావు (బి. ఎ. బి. యల్.) గారు నిలిచిరి. చిరంజీవియగు శ్రీ వెన్నెలకంటి సుబ్బారావు (బి. ఎ. యల్. టి.) గారును, వారి భార్య చి॥ లక్ష్మీసేవకురాలగు శ్రీలక్ష్మాంబయును, ఆరుమాసములు మాదంపతులకు మజ్జన భోజనాదులచే బహుతృప్తి నొందించిరి. బ్రహ్మశ్రీ నరసింగోలు జనార్దనరావుగారు (M.A.B.C.D బిరుదాంకితులు) పిసుపాటి వెంకటరంగయ్యగారి "హిందూ మిడిల్‌స్కూల్ హెడ్‌మాస్టరుగారు (మధ్యపాఠశాల) ప్రధానోధ్యాయులు" బహువిధముల వ్యయప్రయాసలకోర్చి వె॥ సుబ్బారావుగారితోసహా శ్రీరామ కైంకర్యమునకుగాను ధనమును భక్తులవలన సేకరించి సమారాధనలు, దరిద్ర నారాయణాన్న దానములు, మొదలగు నుత్సవవైభవములెల్లను జరుపుచు వారి పాఠశాలయందే కాలక్షేపము చక్కగ నిర్వహించిరి. తక్కుంగలపుర వాసులందర న్నివిధముల తోడ్పడుటచే సామాన్యులేమనుకొన్న నేమిలోపములేక, బ్రహ్మానందముగ నారుమాసములు రామాయణ పురాణ కాలక్షేపము జరిగెను.

అచటికి నెల్లూరినుండివచ్చి బ్రహ్మశ్రీ "మల్లవరపు రామలింగరావుగారు" నన్ను నెల్లూరుకాహ్వానించి ఆయనయు నాయన ధర్మపత్నియగు లక్ష్మీసేవకురాలగు రుక్మిణమ్మగారును

కనురెప్పవలె గమనించుచు 7 మాసములు నెల్లూరులో రాయజీ
వీధిలో శ్రీ యాంజనేయస్వామివారి దేవాలయమునగల "శ్రీ
శివరామకృష్ణ భజనమందిరమున శ్రీరామాయణ పురాణ కాల
క్షేపము నిర్వహించిరి". నెల్లూరు పురవాసులందరు తోడ్పడి
బాలకాండ ద్వితీయ ముద్రణమునకు వలయు ద్రవ్యమంత
యును సమకూర్చి శ్రీరామసేవాకైంకర్యము నీరీతి నిర్వహిం
చిరి. ఈకృత్యమున కొందరు "దేవానాంప్రియులు" విఘ్నము
లాచరించినను, శ్రీరామకటాక్షముండుటచే నవియే విఘ్నము
లయ్యెను. మఱియు నీప్రవచనమున బ్ర॥ వోరుగంటి శివరా
మయ్యగారు శ్రీరామచంద్రమూర్తి వారి పట్టాభిషేక మహో
త్సవమును మిక్కిలి వైభవముతో నిర్వహించిరి. మఱియు
నీగ్రంథమునకై వారెంత శ్రమజేసిరో? వారికి, దాని కనుకూల
మైన ఫలమా శ్రీరామచంద్రుఁ డొసగుగాత.

ఈగ్రంథమును నిమిత్తముగనుండి, వ్రాసిన నేనే ప్రూ
ఫులు చూచుచుండుటచేతను ప్రెస్సువారు ఫారంప్రూఫ్ ఇవ్వక
గ్యాలీప్రూఫ్ మాత్రమే ఇచ్చుటచేతను తప్పులనేకము లేర్ప
డక తప్పినవిగావు. వానినన్నిటిని చివరకాగితములందు తప్పొ
ప్పుల పట్టిలో సాధ్యమైనంతవరకు జేర్చితిని. చదువరులకట్టివి
చూచి చదువుకొనుటయును శ్రమఇవ్వక తప్పినదిగాదు. ఇంత
మాత్రమున మూలమున తప్పులు లేవనికాదు. అవి నాయ

మర్థతవలన గలిగినవని, పండితుల నవి, దిద్దుకొని చదువగలందు
ప్రార్థించుచున్నాఁడను. దూషించిన నాకు రోషమురాపనిలేదు
సర్వజ్ఞుడు శంకరుడుతప్ప నితరుడు లోకమునగలడా? కావున
"గచ్ఛత స్ఖల నం నదోషాయ" యను న్యాయ మంగీకరించి
పండితులు క్షమించి దిద్దుకురని ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

ఈగ్రంథమును చదువగోరెడువారీ క్రిందివిషయములను
ముఖ్యముగ గమనించవలయును. సంస్కృతశ్లోకముల మొదట
ప్రతిపుటయందును 1-2-3 అని క్రమముగ సంఖ్యల నునిచి
యాపుటలందే చివరన నడ్డగీతక్రింద మఱల నాసంఖ్యలనే లిఖించి
ఆయాగ్రంథముల పేర్లు, అధ్యాయములు, వ్రాయబడియుం
డును. ఒకటవ సంఖ్యమొదలు రెండవ సంఖ్యవరకు గల శ్లోక
ములన్నియును మొదటి గ్రంథమునందవివేయని తెలియనగును.
ఆపత్రమందు శ్లోకాదిన సంఖ్యయే లేనియెడల పూర్వపు పత్ర
దలి గ్రంథస్థము లనుకొనవలయును. అట్లే + ‡ ♦ * z ≀ మొద
లగు గురుతులు శ్లోకముల మొదటగాని తెలుగు తాత్పర్యముల
మొదటగాని యున్నచో అవి వ్యాఖ్యానపు గుర్తులని యెంచి
ఆపుటయందే యడ్డగీత క్రిందగల అట్టి గుర్తులున్న వ్యాఖ్యాన
పంక్తులు చదువవలయును. శ్లోకములెవ్వియును లేక పత్రము
మొదటనడ్డగీతమాత్రమే గీచి క్రింద వ్రాసినదంతయును పూర్వ
పత్రస్థ శ్లోక వ్యాఖ్యానమనియే గ్రహించి చదువవలయును.

పుట చివరయందు కవియని వ్రాయబడియున్న, కవి కృతమనియును, "వాల్మీక్యాది రామాయణసారః" అనియున్న నాభాగ మాగ్రంథమందలిదనియు. శ్లోకరచనము మాత్రము కవి కల్పితమనియును గ్రహింపవలయును.

అనేక విశేషములను, రెండవమారు ముద్రించిన బాల కాండమునఁ జేర్చుటచేత, గ్రంథము పూర్వమునకంటె రెండింత లయ్యెను. అందుచే దానిక్రియము తాత్పర్యముగలది నాలుగు 4—0—0 రూపాయలుగను రెండు సంపుటములుగ బైండు చేసినచో రు 5—0—0 మాత్రముచేసి మిగిలిన అయోధ్యా, అరణ్య, కిష్కింధ, సుందరకాండములను (టీకాసహితములను) 2—8—0 ల వెలకే యిచ్చునట్లు కేవల మూలము రు 1—4—0 మూలముగను నిర్ణయింపబడినది. ఇక మీఁదట యుద్ధోత్తరకాండలు పెద్దవియగుటచే రెండేసికోశము లుగా ముద్రింపవలసియున్నది. తన్నిర్వహణ ద్రవ్యార్థమై తా మెల్లరు పోషకవర్గములోఁ జేరిగాని, పుస్తకములను ద్రవ్య మిచ్చి పుచ్చుకొనుటవలనఁగాని సహాయముచేయుటకు శ్రీరామచంద్ర భక్తులగు మీయందే భారముంచబడినది. పోషకవర్గములోఁ జేరినవారికి ప్రతిగ్రంథమును రూ ౧-కి 0-4-0 వంతున తగ్గించి యివ్వఁబడును.

పో ష క వ ర్గ ము వా రు
చేయవలసిన ధనసహాయ వివరము.

రాజపోషకులు	రు 116
ప్రధాన పోషకులు	50
పోషకులు	25
అభిమానులు	12
సహాయులు	6

పోషకవర్గమువారేకాండమునకు ధనసహాయము జేయుదురో యాకాండాదిని వారినామములు ప్రకటింపఁబడును తదుచిత రీతిని వారివారికి గ్రంథములు చేర్చబడును.

మఱియు నీ రామాయణసారోద్ధారము సం॥ 1367 సం. 25 రిజిస్ట్రేషను ఆక్టుక్రింద 20 వ సెక్షను ప్రకారము 6-వ॥ చట్టము చొప్పున రిజిష్టరుచేయించి సర్వాధికారములు గ్రంథకర్త స్వాధీనములో నున్నవి. కావున నీగ్రంథమునుగాని అందలి భాగములనుగాని ప్రతిమలనుఁగాని యితరులు ముద్రింపరాదు.

ఇట్లు

గ్రంథకర్త

ము. న. అవధాని.

పౌరాణిక విశారద- రామాయణ సుధాసాగర- అభినవవాల్మీకి- విమర్శ
కాగ్రేసర- బాలసరస్వతీత్యాది బిరుదాంకితులగు పండిత బ్రహ్మశ్రీ
ములుకుట్ల నరసింహావధానులుగారి

శ్రీరామాయణ సారోద్ధార బాలకాండ

విషయసూచిక.

అధ్యాయములు

విషయము

విషయము

అధ్యాయములు

ఆద్యన్తములు

విషయము

విషయము

ఆద్యన్తములు

అథ పాద్మోక్త శ్రీరామనామ మాహాత్మ్యం

వ్యాసఉవాచ:—

శ్లో॥ అహోచిత్రం మనుష్యాణాం-చరిత్ర మిదమద్భుతం।
రామేతి ముక్తిదం నామ-నస్మరంతి దురాశయాః॥ ౧

శ్లో॥ వక్తుంనాస్తి శ్రమోఽల్పోపి-శ్రోతుమత్యంత సుందరం
తథాపి రామరామేతి-నస్మరంతి దురాశయాః॥ ౨

శ్లో॥ అత్యంత దుఃఖ లభ్యాపి-ముక్తిర్జగతినూనవై।
లభ్యతే రామనామ్నైవ-కస్మాన్నస్తి కిమతః పరం॥ ౩

శ్లో॥ తావత్తిష్ఠంతి పాపాని దేహేషు-దేహినాం ద్విజ।
రామేతి నామయావద్వై-నస్మరంతి సుఖప్రదం ౪

శ్లో॥ మృత్యుకాలే ద్విజశ్రేష్ఠ-రామేతి నామయః స్మరేత్।
సపాపాత్మాపి పరమం:మోక్షమాప్నోతి జైమినే। ౫

శ్లో॥ రామనామద్విజశ్రేష్ఠ-సర్వాశుభ నివారణం।
కామదం మోక్షదం చైవ-స్మర్తవ్యం సతతంబుధైః ౬

శ్లో॥ రామేతినామ విప్రర్షే-యస్మిన్నస్మర్యతే క్షణే।
క్షణఃస ఏవ వ్యర్థః స్యాత్ -సత్యమేత న్మయోచ్యతే। ౭

శ్లో॥ రామనామామృతాస్వాద-రసజ్ఞా రసనాచయా।
తన్నామ రసనేత్యాహు-ర్మునయ స్తత్వదర్శినః॥ ౮

శ్లో॥ సత్యంసత్యం పునస్సత్యం-సత్యమే తన్మయోచ్యతే।
స్మరంతే రామనామాని-నావసీదతి మానవః॥ ౯

శ్లో॥ జన్మకోటి దురితక్షయ మిచ్ఛుః-సంపదంచ వి
పులాం భువి మర్త్యః-రామనామ సతతం ద్విజభక్త్యా।
మోక్షదాయి మధురం స్మరతుస్స॥

ఇతిపాద్మోక్త శ్రీరామనామ మహిమా॥

శ్రీర్భూయాత్.

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రన్థే

బాలకాండ,

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠికా,

శ్రీ ర్భూయాత్.

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార గ్రన్థే

బాల కాండ,

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠికా.

శ్రీ రామాయణ సంప్రదాయార్థ సంగ్రహః.

శ్లో॥ సాంఖ్యాది స్మృతి యుక్తిభి ర్న చలితో వేదాన్త సిద్ధాన్తగో,
నిష్మ్మాలై ర్ద్వివిధాగమై ర్న చలితో వ్యోమాది జన్మాశ్రయః।
ఉత్పత్త్యన్త వివర్జిత శ్చితి వపు ర్వ్యాపీచ కర్తాంశకో।
ఽలింగేన ప్రథితోఽపి నామ తనుకృత్తాం జానకీశం భజే॥

భో. భో నానా మతావలంబిన శ్శ్రీరామభక్తాః! నిజశేముషీ విశేషావ భాసిత విద్యా విశేషా! అశేషా స్సహృదయా మహాశయాః! ప్రపండిత ప్రవరాః! అవధత్త మద్వచనే, నాస్త్యవిదితమేతత్, యచ్ఛ్రీరామ స్సర్వ దేవాత్మక స్సచ్చితానంద లక్షణ లక్షిత పరబ్రహ్మైవేతి, అయంచ శ్రీరామాయణాఖ్య గ్రన్థః వేదోప బృంహణ రూపేణ వేదాన్తార్థ ముపబృంహతీతిచ.

శ్రీ ర్భూయాత్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార గ్రంథము నందలి,

బాలకాండ

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠిక.

శ్రీ రామాయణ సాంప్రదాయర్థ సంగ్రహము.

"ఏదేవుఁడు సాంఖ్యాదిస్మృతి ప్రతిపాదితములగు యుక్తులచేఁ జలింపక, వేదాంత సిద్ధాన్త ప్రతిపాద్యుండై, నిష్ప్రమాణములైన నిఖిలాగమ శాస్త్రములచే నవ్యాహతుండై, వ్యోమాది భూత పంచకమునకుఁ గారణభూతుండయ్యు నజుండును, ఉత్పత్తి నాశ రహితుండును, జ్ఞానమయ శరీరుండును, సర్వవ్యాపకుండును, కర్తయు, లింగరహితుండయ్యు నామరూపధారియు నాయెనో? యా శ్రీరామచంద్రుని జానకీపతిని భజించుచున్నాఁడను.

ఓ నానామతావలంబులగు శ్రీరామభక్తులారా! స్వకీయ శేముషీ విశేషములచే నవభాసిత విద్యావిశేషములు గల ధీమంతులారా! సహృదయులును మహాశయులునునగు పండితోత్తములారా! నావచనము లాలింపుఁడు.

శ్రీరామచంద్రుఁడు సర్వ దేవాత్మకుండును, సచ్చిదానంద లక్షణ లక్షితుండగు పరబ్రహ్మయేయని మీకెల్లరకుఁ దెలిసియేయున్నది. మఱియు నీ శ్రీరామాయణము వేదముల కుపబృంహకమై వేదములయందలి యర్థము.

తథాహి, ప్రాయేణ పూర్వ భాగార్థో ధర్మశాస్త్రేణ కథ్యతే
ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదాంతార్థః ప్రకాశ్యతే,। ఇతి. పద్మ
పురాణ వచనాత్, "యతోవా ఇమాని భూతాని జాయన్తే
యేన జాతాని జీవన్తి, యత్ప్రయన్త్యభి సంవిశన్తీతి, తద్విజిజ్ఞా
సస్వ తద్బ్రహ్మేతీ, తిశ్రుతం, జగజ్జన్మాది కారణం బ్రహ్మ, తస్మి
మిత్య పేక్షాయాం మాయామానుషత్వేన భాసమాన స్సర్వ దే
వాత్మక స్సమిష్టి చైతన్యరూపః సచ్చిదానన్ద లక్షణ శ్చిన్మయ
శ్శ్రీరామచన్ద్ర ఏవ పరం బ్రహ్మేత్యుక్త మితిధ్వన్యతే.

శ్రీరామాయణే, వాల్మీకి నారద సంవాదేపి." "అనన్త
కల్యాణగుణ శ్శ్రీరామ ఇతి నిర్ణీతః, థాతచాథర్వణే, శ్రీరామ
పూర్వతాపిన్యుపనిషది, రామ పదేన నిర్గుణ బ్రహ్మస్వరూప మభి
దాయ తస్యసగుణస్య సాంగోపాసనం మంత్రయోగ ముక్త్వా వట
బీజాదిదృష్టాన్తేన రామబీజా జ్జగదుత్పత్తిః ప్రదర్శితా, తద్యథా.
"రమన్తే యోగినోఽనన్తే నిత్యానన్దే చిదాత్మని, ఇతి రామపదే
నాసౌ పరబ్రహ్మాభి ధీయతే" "సీతారామౌ తన్మయావత్ర
పూజ్యౌ జాతాన్యాభ్యాం భువనాని ద్విసప్త। స్థితానిచ ప్రహీ
ణాన్యేవ తేషు తతోరామో మానవో మాయయాధాత్"
"కామ రూపాయ రామాయ నమోమాయా మయాయచ।
నమో వేదాది రూపాయ ఓంకారాయ నమోనమః" ఇత్యా
దినా, శ్రీరామో పరంబ్రహ్మేతి నిశ్చిత్య, తతోరావణ బద్ధార్థ
నిర్వచన ముక్త్వా, తత్ప్ర సంగ సంగత్యా శ్రీ రామాయణ
కథా, సాం గతయోక్తా.

ల నుపబృంహణము సేయుచున్నవనియుఁ దమకెల్లరకుఁ దెలిసియేయున్నది.
"తఱచుగాఁ బూర్వభాగార్థమును ధర్మశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. ఇతి
హాస పురాణములు వేదాంతార్థములనుఁ దెలుపుచున్నవి." అనుపద్మపురాణ
వచనముగలదు. "దేనివలన నీ భూతములన్నియుఁ బుట్టుచున్నవో! పుట్టిన
భూతములన్ని యెద్దానియనుగ్రహముచేఁ బ్రాణములను ధరించియున్నవో!
అంతమున నెద్దానినిఁ జేరుచున్నవో! అదియే బ్రహ్మస్వరూపని తెలిసికొనుము
అని వేదములయందు గల. జగజ్జన్మకారి కారణమైన నాబ్రహ్మ యెట్టిదనినఁ
మాయామానుష భావనచే నొప్పారునట్టియు, సర్వదేవ సమిష్టి చైతన్యరూపు
డును, సచ్చిదానన్ద లక్షణుఁడును చిన్మయుఁడునగు శ్రీరామచంద్రుడే పర
బ్రహ్మమని చెప్పినట్లు ధ్వనించుచున్నది. అట్లేవాల్మీకి రామాయణమునందు
వాల్మీకి నారద సంవాదమునందును, శ్రీరాము డనంత కల్యాణగుణ సంపన్ను
డని నిర్ణయింపఁబడియున్నది. అథర్వ వేదమునందుగల శ్రీరామ పూర్వతాపి
న్యుపనిషత్తునందును, శ్రీరామ పదముచే నిర్గుణ పరబ్రహ్మ స్వరూపము
చెప్పఁబడుచున్నదనిఁ జెప్పి; యద్దానికి సాంగోపాసన మంత్రయోగమునుఁ
జెప్పి వటబీజాది దృష్టాంతముచే శ్రీరాముఁడను బీజమునుండియే సంసార
మను మహావృక్షము పుట్టినదని చెప్పఁబడియున్నది. ఎట్లన? "యోగులనంతు
డును, నిత్యానందస్వరూపుఁడును, చిత్స్వరూపుడగు శ్రీరామునియందు రమిం
చుచున్నారు. కావున రామపదమునకు పరబ్రహ్మమని యర్థము." అనియు
"సీతారాములిచ్చటఁ బూజ్యులు పరమాత్మ స్వరూపులు. వీరిరువురివలననే
పదునాలుగులోకములు పుట్టినవి. వీరియందే యున్నవి. వీరియందే లయమగు
చున్నవి. కావున శ్రీరాముఁడు మాయచే మానవుఁడై భూలోకమున నవత
రించెను." స్వేచ్ఛా కల్పిత రూపములుగలవాఁడును, మాయామయుఁడును,
వేదములకంటెను ముందున్న రూపముగలవాఁడును, ఓంకార రూపుఁడగు
శ్రీరామచంద్రునకు నమస్కారము॥" అనియు, శ్రీరాముఁడు పరబ్రహ్మయని
నిశ్చయించి రావణ శబ్దార్థ నిర్వచనముఁజేసి యాప్రసంగమున శ్రీరాముని కథ
యంతయుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

ఏవ మేవ రామ రహస్యోప నిషది ప్రత్య పాదితః।

"అకారో తత్పదార్థస్స్యా న్మకార స్త్వంపదార్థవాన్। తయోస్సంయోజన మసీత్యర్థే తత్త్వవిదో విదుః" "సనకాద్యా యోగి వర్యా అన్యేచ ఋషయస్తథా, ప్రహ్లాదాద్యా విష్ణుభక్తా హనూమన్త మథాబ్రువన్, పురాణే ష్వష్టా దశసు స్మృతిష్వష్టా దశస్వపి, చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యా స్వాధ్యాత్మికాసుచ, ఏతేషు మధ్యే కింతత్త్వం కథయత్వం మహాబల" హనుమానువాచ॥ "ఏతేషు చైవ సర్వేషు తత్త్వంచ బ్రహ్మతారకం। రామ ఏవ పరంబ్రహ్మ రామ ఏవ పరంతపః రామ ఏవ పరంతత్త్వం శ్రీరామో బ్రహ్మతారక" ఇతి ప్రతిపాదితమ్। అపిచాగస్త్య సంహితాయాం 23-24 అధ్యాయయోః సుతీక్ష్ణం ప్రత్యగస్త్యోక్తిః॥ శ్లో॥ "వేదశాస్త్ర పురాణాని వేదాంగాన్యాగమా అపి। విద్యోపనిషద స్సర్వా యచ్చ కించిచ్చ వాఙ్మయం। రామ మనస్య భావ్యం స్యాత్సత్యం సత్యం బ్రవీమ్యహం" రామ ఏవ పరంజ్యోతి స్సచ్చిదానన్ద లక్షణః, శ్రుతిస్మృతి పురాణాని సమ్యగాలోచ్య నిశ్చితః, వసిష్ఠ వామదేవాద్యై ర్నారదాద్యైశ్చ యత్నతః।" ఇతి॥

శ్రీమద్భాగవతే। శ్లో॥ "ఏవం జన్మాని కర్మాణి హ్యకర్తు రజనస్యచ। వర్ణయన్తిస్మ కవయో దేవ గుహ్యాని హృత్పతేః।" ఇతి। అన్యత్రేతిహాసస ముచ్చయే। "ప్రాయేణ పూర్వభాగార్థో ధర్మశాస్త్రేణ కథ్యతే। ఇతిహాస పురాణాభ్యాం వేదా

ఇట్లే శ్రీరామ రహస్యోపనిషత్తునందును, ప్రతిపాదింపబడియున్నది. "రామ శబ్దమున మొదటిదియగు రా శబ్దమునకు" "తత్త్వమసి" యను మహావాక్యమునందలి తచ్ఛబ్దమునకేది యర్థమో యదియే యర్థము. రెండవది యగు మకారమునకు త్వం పదార్థము. ఆరెండియొక్క సంయోజనమునకు "అసి" యను పదార్థముగలదు. అని తత్త్వవేత్తల యభిప్రాయమనియు. "సనకాదీ యోగిపుంగవులును. ఇతరులగు మహర్షులును, ప్రహ్లాదాది విష్ణుభక్తులును హనుమంతునిఁగూర్చి యిట్లు అడిగిరి. "అష్టాదశ పురాణములయందును, అష్ట స్మృతులయందును, నాలుగు వేదములయందును, ఆరు శాస్త్రములయందును' ఆధ్యాత్మిక విద్యలయందును, తత్త్వమెయ్యది చెప్పఁబడియున్నది? ఓ మహాబలీ హనుమంతుఁడా యాతత్త్వమునుఁజెప్పుము." అని యడుగగనే హనుమంతుఁడిట్లు చెప్పుచున్నాడు. "ఈ సమస్తములయందును పరమాత్మ స్వరూపుఁడగు శ్రీరాముఁడే చెప్పఁబడుచున్నాడు. శ్రీరాముఁడే పరమతపస్సు శ్రీరాముఁడే పరతత్త్వము శ్రీరాముఁడే తారకబ్రహ్మ. అట్టిశ్రీరాముని సర్వ వేదాదులు జెప్పుచున్నవి" అని చెప్పఁబడియున్నది.

మఱియు నగస్త్య సంహితయందు ౨౩-౨౪ అధ్యాయములలో సుతీక్ష్ణునిఁగూర్చి యగస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. "వేదములును శాస్త్రములును, పురాణములును, నిఖిలాగమములును, విద్యలును, ఉపనిషత్తులను, వాఙ్మయమంతయు, శ్రీరామ మంత్రమునకు భావ్యమువంటివి. సత్యమును వచించుచున్నాను. సచ్చిదానన్ద స్వరూపుఁడగు శ్రీరాముఁడే పరంజ్యోతిస్సు అని, వసిష్ఠ వామదేవాదులును నారదాదులును శ్రుతి స్మృతి పురాణములను బాగుగా నాలోచించి యీయర్థమును నిశ్చయించియున్నారు." అని యున్నది

శ్రీమద్భాగవతమున "ఈవిధముగాన కర్తయు, జన్మలులేనివాఁడును నగు పరమాత్మయొక్క జన్మకర్మములను దేవతలకు సైతము గోప్యములగువానిని కవులు భక్తిచే వర్ణించుచున్నారు" అనియున్నది ఇట్లె యర్థపంచక వివరణ

"ప్రాప్యస్యార్థః ప్రకాశ్యతే।" ఇతి. అర్థపంచక వివరణే, "ప్రాప్యస్య బ్రహ్మణః స్థానం, ప్రాప్తిశ్చ ప్రత్యగాత్మనః, ప్రాప్త్యుపాయ ఫలం ప్రాప్తే, స్తథా ప్రాప్తి విరోధిచ, వదన్తి సకలా వేదాస్సేతిహాసాః పురాణకాః॥ మునయశ్చ మహాత్మానో వేద వేదాంగ పారగాః." ఇతి. ఏవం ప్రతిపాదిత వాక్య పర్యాలోచన యాఆధ్యాత్మం పురస్కృత్య తదంతర్గతాత్మ ప్రాప్తి సాధన సామగ్రీ పూర్వకం పురాణేతిహాస సంహితాదిషు ఐతిహాసిక రూపేణ తత్వ ముపన్యస్యత ఇతి సిధ్యతి॥

"ఉపక్రమోప సంహారావభ్యాసోఽపూర్వతాఫలం అర్థవాదోప పత్తీచ లింగం తాత్పర్య నిర్ణయః" ఇత్యుక్త షడ్విధ తాత్పర్య సంహిత సర్వస్వకీతాపి రామగాథా యామేత దరకతయా పరిదృశ్యతే। తథాచ శ్రీరామ కథా తాత్పర్యమేవ మితి,విబుధవాక్యైర గమ్యతే॥ శ్లో॥ "సాంఖ్య తార్కిక బౌద్ధాశ్చజైనాః పాశుపతాదయః। యస్యతత్వం నజానన్తి తం వందే రఘుపుంగవం" "యంహి వైరాగ్య సంపన్నా తత్వ మర్థ వివేకినః లభన్తే సాధనైర్దాన్తా స్తం సీతా నాయకం భజే" "యజ్ఞానాజ్జీవతో ముక్తి రుత్క్రాంతి గతి వర్జితా। లభ్యతే తత్పరం, బ్రహ్మ రామ నామాస్మి నిర్భయం" ఇత్యాద్యుక్త లక్షణ స్వరూప విచార గ్రంథో రామాయణాఖ్యమితిజ్ఞాయతే.

రామాయణాం నామ " రామ మయతి ప్రాపయతీతి

ముఁన "ప్రాప్యమగు బ్రహ్మస్థానమును, ప్రత్యగాత్మయొక్క ప్రాప్తియు, ప్రాప్తియొక్క యుపాయమును, ప్రాప్తి వలని ఫలమును, ప్రాప్తి విరోధ దుఃఖమును సమస్త వేదములును, ఇతిహాసములును, పురాణములును, వేదవేదాంగ పారంగతులగు మునులును చెప్పుచున్నారు" అనియున్నది. ఈవిధముగాఁ జెప్పఁబడిన వాక్యములన్నిటిని బర్యాలోచనముసేయుగా ఆధ్యాత్మమునుఁ బురస్కరించుకొని తదంతర్భూతమగు ప్రాప్తిసాధన సామగ్రి నిరూపణ పూర్వకముగా తత్వము పురాణేతిహాస సంహితాదులయందుపన్యసింపఁబడుచున్నదని సిద్ధించుచున్నది.

ఉపక్రమోప సంహారములు, అభ్యాసము, అపూర్వతా, ఫలము, అర్థవాదోపపత్తులు, తాత్పర్య నిర్ణయమునకు లింగములు అను నారువిధములగు తాత్పర్య సర్వస్వరీతిచేతను, శ్రీరాముని గాథయందుఁ దత్వార్థము గనుపట్టుచునేయున్నది. కావున శ్రీరామ కథాతాత్పర్య మిట్టిదియని యథార్థమును పెద్దలు పల్కిరి. "సాంఖ్యులు, తార్కికులు, బౌద్ధులు, జైనులు, పాశుపతాదులు ఎవ్వానితత్వము నెఱుఁగఁజాలకయున్నారో యట్టి రఘూత్తమునికి నమస్కరించుచున్నాను." వైరాగ్యముతోఁగూడిన వివేకసంపన్నులు దాంతులై సాధనములచే, నేతత్వము నెఱుఁగఁగలుగుచున్నారో యట్టి సీతానాయకుఁడగు శ్రీరామునికి నమస్కరించుచున్నాను." "ఎవ్వాని నెఱుంగుట వలన జీవన్ముక్తియు త్క్రాంతగతి రహితమై కలుగుచున్నదో యట్టి శ్రీరాముఁడను పేరుగల పరబ్రహ్మ స్వరూపమగుచున్నాను" అను లక్షణములచే చెప్పబడిన యాత్మవిచారమే శ్రీరామాయణమని చెప్పఁదగియున్నది.

రామాయణమనగా- రామునిఁబొందించుచున్నది కావున రామాయణము. రామునకు స్థానముగాన రామాయణము. రాముఁడు వీనిచేఁ బొందింపఁ

వా" "రామస్య అలయనం స్థానమితివా" "రామః అయ్యతే= ప్రాప్యతే అనేనే తివా" "రామ నయతి= జ్ఞాపయతీతివా" రామాయణ మిత్యాది వ్యుత్పత్తిభిః శ్రీరామాఖ్య పరబ్రహ్మ జిజ్ఞాసా పూర్వకం శ్రీరామ బ్రహ్మజ్ఞానా త్కైవల్య ప్రాప్తి రితి తత్సాధనోపాయ ప్రతిపాదన గ్రన్థో రామాయణ మితి చ సిధ్యతి.

అపిచ ఏత ద్రామాయణస్య సర్వస్యాపి శ్లో॥ "తథా సర్గశతా న్పంచ షట్కాండాని తమోత్తరం" ఇతి। ప్రతిపాదనాత్, తత్తో పృధికతయా సర్గాణాం సంఘటనేన చాయమాశయ సూచ్యతే. "ఏక పంచాశత్తత్వ (భూత పంచకం, తన్మాత్రా పంచకం, జ్ఞానేన్ద్రియ పంచకం, కర్మేన్ద్రియ పంచకం, పంచప్రాణాః, చత్వారో మన ఆదయః, త్రీణిశరీరాణి, అవస్థా స్త్రిస్రః, త్రయోగుణాః, వికారాష్షట్, షడూర్మయః, ఏక మజ్ఞాన మయో జీవః, ఆనాత్య, ఏక పంచాశతత్వాని.) విశిష్ట, తమోమయ స్థూల శారీర క విచార ఇతి, క్షకార నామక మేరుయుక్త, అనులోమయుతాకారాది ళకారాన్త వర్ణమాలేతి, ఏత దాధార భూత ద్విపంచా శత్తమ పరమాత్మా రామ ఏవేతిచ, జ్ఞాయతే. ఏతా దృశైక పంచా శత్తత్వానాం గుణత్రయేణ విభాగే ఏకైకస్య సప్తదశ తత్వాని భవన్తి తదా రజో గుణో ద్రిక్త సూక్ష్మ శరీరం, భాసతే, తదేతా దృశం భవతి తథాహి శ్లో॥ "పంచ ప్రాణ మనోబుద్ధి దశేన్ద్రియ సమన్వితం। అపం చీకృత భూతా

బడుచున్నాఁడు కావున రామాయణము. రాముని జ్ఞాపనము సేయుచున్నది కావున రామాయణము. ఈ మొదలుగాగల వ్యుత్పత్తులచే శ్రీరాముఁడను పేరుగల పరబ్రహ్మవస్తు జిజ్ఞాసయును; శ్రీరామ పరబ్రహ్మజ్ఞానముచేఁ గైవల్యప్రాప్తియు, తత్సాధనోపాయములను ప్రతిపాదించునది రామాయణ గ్రంథమని సిద్ధించుచున్నది. మఱియు నీరామాయణమున "తథా సర్గశతా న్పంచ షట్కాండానితథోత్తరం" అని యైదునూర్ల సర్గలుగలవని చెప్పియు, నంతకు మిక్కుటముగా సర్గలను వర్ణించుటచే దీనిభావ మిట్టిదియని సూచితము. "ఏబదియొక్క తత్వములతో (పంచభూతములు, పంచతన్మాత్రలు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచప్రాణములు, మనస్సుమొదలగునవి నాలుగు శరీరములుమూఁడు, మూడు గుణములు, అవస్థలుమూఁడు. షడ్వికారములు, షడూర్మలు, అజ్ఞానమయ జీవుఁడొక్కరుఁడు వెరసి యేఁబదియొక్కతత్వములు) గూడిన తమోమయ స్థూలశారీరకవిచారమనియు, క్షకారము మేరువుగాగల అనులోమయుతమగు అకారము మొదలు ళకారమువఱకుఁగల వర్ణమాలయనియు, ఈతత్వముల కాధారభూతుండగు పరమాత్మయే యాత్మారాముఁడని యీ రామాయణమున తెలియనగును.

ఇట్టి, యేఁబదియొక్క తత్వములను గుణత్రయముచే విభజింపగా నొక్కొక్కగుణమునకుఁ బదునేడు తత్త్వములువచ్చును. అప్పుడు రజోగుణోద్రిక్తమగు సూక్ష్మశరీరము స్ఫురించుచున్నది. అయ్యదియె॥ శ్లో॥ పంచప్రాణ మనోబుద్ధి దశేంద్రియ సమన్వితం। అపంచీకృత భూతాత్మం సూక్ష్మాంగం

త్మాం సూక్ష్మాంగం భోగ సాధనం" ఇతి. ఏవ మేవ కారణ శరీర స్యాపి సప్తదశ తత్వ సంవిభాగే ద్వే వశిష్టే భవతః॥ అనయో రేవ వట బీజే వృక్ష ఇవ ప్రకృతి పురుషౌ సీతారామౌ మనుతః॥

ఏతాదృ క్శారీరక విచార నామక రామాయణ నామక మహార్ణవస్య, సప్తకాండాః (సప్తవిధ జలరూపాః) సన్తి. ఏతా ఏవ మహదాద్యా స్సప్తో పాధయః। ఏత దధిష్ఠా తార ఏవ సప్తవిధ నాయకాః విలోమ క్రమేణ (1) రావణ (2) సుగ్రీవ, (3) శత్రుఘ్న, (4) భరత, (5) లక్ష్మణ, (6) సీతా, (7) రామాః॥ ఏత త్పరస్పర సమ్మేళనేన సృష్టి ప్రకాశతే. ఏత న్మనసి నిధాయై వైవమభి వర్ణితం॥ మహర్షిణా తథాహి.

శ్లో॥ "కోసలోనామ ముదితో స్ఫీతో జనపదో మహాన్।
నివిష్ట స్సరయూ తీరే ప్రభూత ధనధాన్యవాన్।
అయోధ్యా నామ నగరీ తత్రాసీల్లోక విశ్రుతా।
మనునా మానవేన్ద్రేణ యా పురీ నిర్మితా స్వయం
ఆయతా దశ చ ద్వే చ యోజనాని మహాపురీ
శ్రీమతీ త్రీణి విస్తీర్ణా సువి భక్త మహాపథా।
నాయోధ్యా శక్యతే యస్మాదయోధ్యా హి తతో విదుః
తాంతు రాజా దశరథో మహారాష్ట్ర వివర్ధనః
పురీమా వాసయామాస దివం దేవ పతి ర్యథా, ఇతి.

తథాచాయమర్థః కోసలానామ శసయోరభేదేన

భోగసాధనం॥ అను సూక్ష్మశరీరము. ఈవిధముగానే కారణ శరీరమునకుం బదునేడు తత్వములను మూటిచే విభజింపగా రెండుతత్వములు మాత్రము మిగులుచున్నవి. ఈరెంటియందే వటబీజమునందు వృక్షమిమిడియుండినటుల ప్రకృతి పురుషులగు సీతారాములుందురు. వారలందేలోకము లిమిడియున్నవని తెలియనగును.

ఇట్టిశారీరక మీమాంసారూపమగు శ్రీరామాయణమను సముద్రమునకు సప్తవిధజలములవంటి యేడుకాండలు గలవు. ఈ యేడుకాండలే మహదాది సప్తోపాధులు. అందధిష్టించియుండు నాయకులే విలోమక్రమముగ (1) రావణ, (2) సుగ్రీవ, (3) శత్రుఘ్న, (4) భరత, (5) లక్ష్మణ, (6) సీతా (7)రాములు. వీరంద రొకరి నొకరుచేరుటచే సృష్టియారంభింపఁబడుచున్నది. ఈవిషయములన్నింటిని మనమున నిడుకొని శ్రీవాల్మీకి యిట్లుచెప్పియున్నాడు.

శ్లో॥ కోసలోనామ ముదితః స్ఫీతో జనపదోమహాన్
నివిష్ట సరయూతీరే ప్రభూత ధనధాన్యవాన్
మనునా మానవేంద్రేణ యాపురీ నిర్మితాస్స్వయం
ఆయతా దశచద్వేచ యోజనాని మహాపురీ
శ్రీమతీ త్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్త మహాపథా
నాయోధ్యా శక్యతేయస్మాత్ అయోధ్యాహితతోవిదుః
తాంతు రాజాదశరథో మహారాష్ట్ర వివర్ధనః
పురీ మావాసయామాస దివందేవ పతిర్యథా. (అని)

ఈశ్లోకములకర్థమేమనః—కోసలదేశమన కుశలురు నివసించుచున్నట్టిదే

కుశలాః, తద్దేశవాసినః, తేషామమీ కౌశలాః. వ్యవహారే విపర్యయేణ కౌశలాఏవ కోసలాఇతి వ్యవహ్రియన్తే| "ఇంగితజ్ఞాహి కోసలా" ఇతి, తద్దేశవాసినాం కౌశల్యస్య ప్రసిద్ధత్వాత్, సృష్టి మధ్యకాలిక కుశలాధిష్ఠాన ప్రపంచ మిత్యర్థః| కుశలశబ్దస్య, (1) సామర్థ్యం (2) క్షేమం (3) నిపుణత్వం, ఇత్యర్థాస్సన్తి తస్మా దేతాదృశగుణత్రయ విశిష్ట సృష్టి రితి, భావః. తేషు కోసలేషు సరయూనదీతీరే- సరయూశబ్దస్య బ్రహ్మమానస సరోవరాత్ యాతీతి సరయూరితి వ్యుత్పత్త్యా, బ్రహ్మమానస సంకల్ప సరోవరోవర నిసృత ప్రవాహనిత్యత్వ జీవ సంసార ఇత్యర్థః. శ్రుతి|| "తద్వైరం మదీయంసర" ఇత్యాది శ్రుతిలింగ ప్రసిద్ధ సంసార నామక సరయూనదీతీర ఇత్యర్థః. అయం చాయోధ్యా సంసారే నవిద్యతే. సరయూనామక సంసారతీరే వర్తతే? అనేన సంసారేఽ నిమగ్నస్సన్ తత్సమీపే "అయోధ్యానామనగరీ తత్రాస్సీల్లోక విశ్రుతా|| ఇత్యనేనచలోక విశ్రుతాయోధ్యా నామకసుకృత జీవస్థూల శరీరమ స్తీత్యర్థః|| తథాచశ్రుతి|| "అష్టాచక్రానవద్వారా, దేవానాం పూరయోధ్యా, తస్యాంహిరణ్మయః కోశః స్వర్గోలోకోజ్యోతిషావృతః" శరీరస్య పురమిత్యర్థసత్వాత్ పూరితి శరీరముచ్యతే| అష్టాచక్రా ఇత్యనేన మూలాధార నాడీచక్ర స్వాధిష్ఠానమణిపూరక| అనాహత విశుద్ధ ఆజ్ఞాచక్ర, సహస్రార నామకాష్టచక్రైరితివా, యద్వా చక్రవదావరణ భూతా, త్వగసృఙ్మాంసమేదోస్థి మజ్జా శుక్రౌజోరూపా అష్టధాతవోయస్యా

శము. అనగా శసకలభేదము. కాన కుశలుర సంబంధముగలదేశము కౌశలము. లోకవ్యవహారముచే కౌశలమే కోసలముగానాయెను. "ఇంగితజ్ఞాహి కోసలాః" అనునటుల నాదేశవాసులు కుశలురని ప్రసిద్ధము. సృష్టి మధ్యకాలమున నున్న కుశమను నట్టి దేశ (ప్రపంచ) మని యర్థము. కుశల శబ్దమునకు సామర్థ్యము, క్షేమము: నైపుణ్యము, అనిమూడర్థములుగలవు. కావున నిట్టి గుణత్రయవిశిష్టమగు సృష్టియని భావము. అట్టి కోసలదేశములయందు సరయూతీరే-సరయూతీరమనగా సరయూశబ్దమునకు- బ్రహ్మమానస సరోవరమునుండి వచ్చునదికావున సరయూ అని వ్యుత్పత్తి. బ్రహ్మమానససరోవరమునుండి బయలుదేరిన ప్రవాహనిత్యమగు సంసారమనియర్థము శ్రు "తద్వైరంమదీయంసర" యని మొదలగుశ్రుతిలింగ ప్రసిద్ధమగు సంసారమనుసరయూతీరమున అని యర్థము. యయోధ్య సంసారమునందుండుటలేదు. అనగా వివేకదేహము సంసారమున నిమగ్నముగాక తత్సమీపమున నుండును. "అయోధ్యానామనగరీ తత్రాసీల్లోకవిశ్రుతా" అనుటచే లోకవిశ్రుతమగునయోధ్యయను సుకృతజీవస్థూలశరీరముకలదనియర్థము మఱియు శ్రు'అష్టాచక్రానవద్వారాదేవానాం పూరయోధ్యా తస్యాగ్ంహిరణ్మయః, కోశఃస్వర్గోలోకోజ్యోతిషావృతః" అని యున్నది. శరీరమునకు పురమని యర్థముండుటచే పూర్నగా శరీరమని యర్థము. అష్టాచక్రా యనుటచే మూలాధార నాడీచక్ర స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞాచక్ర సహస్రారములను నెనిమిది చక్రములుగలదియని యర్థము. లేక చక్రమువలె నావరణభూతములైన త్వగసృఙ్మాంస మేదోస్థిమజ్జా శుక్రౌజస్సులను నెనిమిదిధాతువులుగలదియగుటచే నష్టచక్రములు గలదియని యర్థము. నవద్వారా—

స్సేయ మష్టాచక్రేతివా, అర్థః. నవద్వారేణ శిరోవర్తిభి స్సప్తభి
రథోవర్తిభ్యాం ద్వాభ్యాముపేతా। నవద్వారా॥ దేవానాం
పూః॥ దీవ్యన్తే ఇతి దేవాః=ఇంద్రియాః। తేషాంపూః స్థానం.
శరీరమిత్యర్థః. అయోధ్యా-"నాయోధ్యా శక్యతే యస్మాద
యోధ్యాహితతోవిదుః ఇత్యుక్తత్వాత్కర్మగతిమన్తరేణ కేనా
పి స్వీకర్తుమశక్యా. తస్యాం పురి=శరీరే-హిరణ్మయ స్సువర్ణ
నిర్మిత పదార్థ సదృశః కోశః అవకాశరూపః స్వర్గః=సుఖమ
యః- కోశః లోకః అంతఃకరణాఖ్య విశేషః। జ్యోతిషా=భాసకేన
జీవస్యచైతన్యేన ఆవృతః=పరివేష్టితో వర్తత ఇత్యర్థః"తాన్తురాజా
దశరథో మహారాష్ట్రవివర్ధనః. పురీమావాసయామాస ది
వం దేవ పతిర్యథా" ఇత్యుక్తత్వాత్॥

సాపురీకీదృశీతిచేత్ "ఆయతా దశచద్వేచయో జనాని
మహాపురీ. శ్రీమతీత్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్త మహాపథా"
ఇత్యుక్తా" అస్యార్థః అవ్యక్తాద్యష్ట ప్రకృతీనాం ప్రత్యేక
శో యోజనే $8 \times 12 \times 96$ షణ్ణవత్యాం గుళాయతా శరీర
మిత్యర్థః। త్రీణివిస్తీర్ణా= విస్తీర్ణ వృత్తివిశిష్ట త్రిగుణాత్మికో
దేహ ఇత్యర్థః సువిభక్త మహాపథా ద్విసప్తతి సహస్రనా
డీ ద్వారాణ్యన్తరా సువిభక్త దశేంద్రియ ప్రధాన నాడీమార్గ
విశిష్ట ఇత్యర్థః మనునా మానవేంద్రేణేత్యత్రాపి, మననశీలేన
జీవేన స్వకర్మఫలేన స్వయంనిర్మిత దేహావర్తత ఇత్యర్థః॥

తొమ్మిది ద్వారములుగలది. (తలయందుండునవి ఏడు, అధోముఖముననుండునవి
రెండు కలసి తొమ్మిదిద్వారములు.) దేవానాంపూః= దేవతలకుపట్టణము. దీ
వ్యన్తఇతిదేవాః- అనగా నింద్రియములు వాటికి పూః= అనగాస్థానము. శరీర
మనియర్థము. అయోధ్య "నాయోధ్యాశక్యతే యస్మాదయోధ్యేతి తతోవి
దుః" అని చెప్పఁబడియుండుటచే కర్మగతివినాగా యెవ్వరిచేతనుఁ స్వీకరించు
టకు సాధ్యముకానిదియని యర్థము. అటువంటి పురి- శరీరమునందు, హిరణ్మ
యః, బంగారుచే నిర్మింపఁబడిన పదార్థముతో సమానమైనకోశము. అవకాశరూ
పము స్వర్గః- సుఖమయమైన, లోకః = స్థానము. జ్యోతిషా - ప్రకాశకుఁ
డైన జీవుడుతనచైతన్యముచే; ఆవృతః = పరివేష్టింపబడియున్నాడు.

తాంతురాజా దశరథోమహా రాష్ట్రవివర్ధః పురీమావా సయామాస
దివం దేవ పతిర్యథా॥ అనుటవలన నీయర్థము సుసంగతము.

ఆ సాకేత నగరమెట్టిదియన "ఆయతా దశచద్వేచ యోజనాని
మహాపురీఁ" అని చెప్పఁబడియున్నది. అవ్యక్తము మొదలుగాగల నెనిమిది
ప్రకృతులను వేరువేరుగా యోజనముసేయ $8 \times 12 \times 96$ తొంబదియారంగుళ
ముల పొడవుగల శరీరమని యర్థమేర్పడును. త్రీణివిస్తీర్ణా= విస్తీర్ణవృత్తి విశిష్ట
త్రిగుణాత్మిక శరీరమని యర్థము. సువిభక్త మహాపథా=డెబ్బదిరెండువేల నాడీ
ద్వారములుగలిగి సువిభక్త దశేంద్రియ ప్రధాననాడీ మార్గముతోఁగూడిన
దియని యర్థము.

"మనునామా నవేంద్రేణ" అనునప్పుడు మననశీలుఁడగు జీవుఁడు
స్వకర్మఫలముచే స్వయముగా నిర్మించుకొనిన దేహామని యర్థము.

ఏతన్నగరీస్థ రాజసౌధస్య పంచకక్ష్యా స్సన్తీతి రామాయణా దవగమ్యతే "త ఏవ అన్నమయాది పంచకోశా ఇతి జ్ఞేయం" ((1) అన్నభక్షణో ద్భూత రేతో జనితః, అన్నేనైవ వర్ధమానః కరచరణాద్యవయవ సహితః పరిదృశ్యమాన స్థూలదేహ ఏవ అన్నమయకోశః॥ (2) కర్మేంద్రియ పంచప్రాణ యుత ఏవ ప్రాణమయకోశః॥ (3) జ్ఞానేంద్రియ పంచక మనశ్చిత్తాత్మక ఏవ మనోమయకోశః. (4) శబ్దాది పంచక బుద్ధియుత ఏవ విజ్ఞానమయకోశః। సుఖదుఃఖ యుత జగదుత్పత్తి ముఖ కారణా జ్ఞానయుతాఽనాద్య జ్ఞానమయ ఏవ ఆనన్దమయకోశః॥)

"తాంతురాజా దశరథః మహారాష్ట్ర వివర్ధనః, పురీమావాస యామాస దివం దేవ పతిర్యథా." దశరథ ఇత్యత్ర దశ రథ ఇతి శబ్దద్వయ సామర్థ్యాత్ "ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవతు। బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ। ఇంద్రియాణి హయానాహు ర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్" ఇత్యుక్త శ్రుత్యను సారేణ దశసంఖ్యాకై రశ్వై ర్విశిష్టో రథఇవ దశసంఖ్యాకై రింద్రియై రశ్వస్థానీయై రుపేతోరథః శరీరం యస్యస ఇతి దశరథః శాకపార్థి వాదిత్వా న్మధ్యమ పదలోపీసమాసః। తాదృశ రథ విశిష్టః శరీరవాన్ జీవ ఇత్యర్థః। యద్వా దశసు చైవేంద్రియేష్వ ప్రతిహత రథగతిరివ గమనా గమన సమర్థః దశరథః॥ రథనామక శరీరాభిమానీ వివేక ఇత్యర్థః। "దివం దేవ పతిర్యథా కర్మ విశేషేణ స్వాయత్తీకృతవాన్ తథా కర్మ వశీ

ఈ నగరమందున్న రాజసౌధమునకు నైదు కక్ష్యలుఁగలవు. అని రామాయణమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. అవియే అన్నమయాది కోశములు అని తెలియనగును. ((1) అన్నము తినుటవలనఁ గలుగు రేతస్సుచే జనింపఁబడినదియై యన్నముచేతనే వృద్ధిపొందింపఁబడుచున్నదియు, కరచరణాద్యవయవములతోఁ గూడిన స్థూలదేహమే; అన్నమయకోశము. (2) కర్మేంద్రియములతోడను, పంచప్రాణములతోఁ గూడినదియే; ప్రాణమయ కోశము. (3) జ్ఞానేంద్రియ పంచక మనశ్చిత్తాత్మకమైనదియే; మనోమయకోశము. (4) శబ్దాది పంచక బుద్ధియుతమగునదియే; విజ్ఞానమయకోశము. (5) సుఖదుఃఖములతోఁ గూడిన జగదుత్పత్తిముఖ : కారణా జ్ఞానయుతానాద్యజ్ఞానమయమే; ఆనందమయకోశము.

"తాంతురాజా దశరథో మహారాష్ట్ర వివర్ధనః॥ పురీమావాస యామాస దివం దేవపతిర్యథా॥ అనునప్పుడు, దశ-రథయను రెండుశబ్దములయొక్క సామర్థ్యముచే "ఆత్మానం రథినం విద్ధిశరీరం రథమేవతు" బుద్ధింతు సారథిం విద్ధిమనః ప్రగ్రహమేవచ. ఇంద్రియాణి హయానాహు ర్విషయాంస్తేషు గోచరాన్" అను శ్రుతియందుఁ జెప్పఁబడినటుల పదియైన నింద్రియాశ్వములతోఁ గూడిన రథమువంటి శరీరముగలవాడని యర్థము. శాకపార్థివాదులలోఁ జేరిన దగుటచే మధ్యమపదలోపి సమాసము. అట్టి శరీరముగలఁవాడు దశరథుఁడు జీవుఁడు అనియర్థము. లేక పదియింద్రియములం దప్రతిహత రథగమనముగలవాఁడు దశరథుఁడు. రథమను శరీరమునందభి నివేశముగలవాఁడని యర్థము. "దివం దేవ పతిర్యథా" ఇంద్రుఁడు కర్మవిశేషముచే స్వర్గము నధీ

భూత దేహే రాజేవ ఆవాసయామాసేత్య స్వయః" తస్య దశరథస్య వశీకృతేన్ద్రియో వసిష్ఠః, జ్ఞాన వామ దేవశ్చ గురవ ఆసన్ తతో దశరథో ధర్మార్థీసన్ సత్వ సాత్విక గుణయుక్తని వృత్తిరూపిణీం (జ్ఞానశక్తి స్వరూపిణీం). కౌసల్యాం, సాత్విక రాజస వృత్తిరూపిణీం భక్తి స్వరూపిణీం ఇచ్ఛాశక్తిం సుమిత్రాం, సాత్విక గుణవృత్తిం భక్తి స్వరూపిణీం ఇచ్ఛాశక్తిం సుమిత్రాం, సాత్విక తామస గుణవృత్తిం ప్రవృత్తి స్వరూపిణీం, క్రియాశక్తిం కైక యీం, పాణిం జగ్రాహ. కౌసల్యా నామ; కుశల భావ ఏవ కౌస ల్యా,తస్మాత్పుణ్యా మిత్యర్థః సుమిత్రానామ సర్వభూతేషు మేద్యతి స్నిహ్యతీతి సుమిత్రః। సుమిత్ర శబ్దస్య స్త్రీత్వే సుమిత్రా। "ఞిమి దాస్నేహనే" ఇతిధాతుః। తస్మాదేవ సుమిత్రా, కైకేయీ కౌస ల్యయో రుభయో రపి ప్రియాభవతి సఖీ. కైకేయీ నామ- క-ఏక-ఈ, కం-సుఖం, ఏకం-ముఖ్యం కైకం-కైకమేతీతి కైక యీ, భోగాసక్తేత్యర్థః.

తతో దశరథః సాత్విక తామస వృత్తిరూపిణీం కైకే యీం ప్రణీయ, ఉపనిషదో విచచార. తతస్సాత్విక రాజస భావ రూప సుమిత్రాయా మనురక్త్యా తత్వవిచార నామక వేదాన్త శ్రవణామకరోత్. తతస్సాత్విక సాత్విక రూపిణ్యాం కౌసల్యాయా మనురక్తో బ్రహ్మ విచార మకరోత్,తతోజ్ఞాన పుత్రార్థీసన్ ఇహా ముత్ర ఫలభోగ విరాగం నామ ఋశ్యశృంగ మాశ్రిత్య సప్త తన్తుం నామ జ్ఞానభూమికా విశిష్టాత్మ విచారే కృతే; విజ్ఞాన పాయసమలభత. తతాస్సాత్విక తామసాం శయోః కౌసల్యా

నము చేసుకొనినటుల కర్మవశీభూతమగు దేహమున రాజువలె జీవుడుండెను. అని యర్థము.

అట్టి దశరథునకు జితేంద్రియుఁడగు వసిష్ఠుఁడును, జ్ఞానియగు వామ దేవుఁడు గురువులుగానుండిరి. పిమ్మట దశరథుఁడు ధర్మార్థియైసత్వసాత్విక గుణ నివృత్తిరూపిణియు, జ్ఞానశక్తి రూపిణియు నగు కౌసల్యను, సాత్విక రాజసవృత్తిరూపిణియు ఇచ్ఛాశక్తియునగు సుమిత్రను, సాత్విక తామస వృత్తిరూపిణియు, ప్రవృత్తిరూపిణియు క్రియాశక్తియగు, కైకయిని, వివాహ మాడెను. కౌసల్య యన కుశలభావము కాన పుణ్యమని యర్థము. సుమిత్ర యన సర్వభూతములయందును స్నేహముగలవాఁడు సుమిత్రుడు, స్త్రీలింగ ముచే యు సుమిత్ర. "ఞి మిదా స్నేహనే, అను ధాతువునుండి యీరూపము పుట్టినది. కావున సుమిత్ర, కౌసల్యా కైకేయీలయందు ప్రేమగలిగివర్తించు చుండెను. కైకేయి యన సుఖమునే ముఖ్యముగాఁబొందునది యనియర్థము. భోగాసక్తురాలని భావము.

దశరథుఁడు సాత్విక తామసవృత్తి రూపిణియగు కైకేయియందను రక్తుడై ఉపనిషద్విచార మొనర్చెను. అటుపిమ్మట సాత్విక రాజసభావ రూపయగు సుమిత్రయం దనురాగముగలవాడై తత్వమును వేదాంత శ్రవ ణము నొనర్చెను. తరువాత సాత్విక సాత్వికరూపిణియగు కౌసల్యయందను రక్తుఁడై బ్రహ్మవిచార మొనర్చెను. పిమ్మట జ్ఞానమను ఫలమునుఁ గోరిన వాఁడై ఐహికా ముష్మిక ఫలభోగ విరాగమను ఋష్యశృంగునాశ్రయించి యజ్ఞమును జ్ఞానభూమికా విశిష్టాత్మ విచారము సేయఁగా విజ్ఞానమను పాయస ములభించెను. అపాయసమును సాత్విక తామసాంశములగు కౌసల్యకున్ను,

కైకయ్యో రర్ధ మర్ధ మాదాత్. ఉభేఽపి తే స్వార్ధార్ధాంశౌ రాజస వృత్తిరూపిణ్యై సుమిత్రాయై అదాతాం. తతస్తాసాం సాత్త్విక సాత్త్వికవృత్తి రూపిణ్యాం కౌసల్యాయాం శ్రీరామ బ్రహ్మ, సాత్త్విక రాజస వృత్తిరూపిణ్యాం సుమిత్రాయాం శ్రవణ నామక భక్తిరూప లక్ష్మణః, తత్రైవ శ్రవణ సాధక వేదవిద్యా నామక శత్రుఘ్నశ్చ, సాత్త్విక తామస వృత్తిరూపిణ్యాం కైకేయ్యాం కర్మయోగ నామక భరతశ్చ, చత్వారో జ్ఞానపుత్రాః ప్రాదురాసన్, ఏతేషాం చతుర్ణాము ప్యంగాంగి భావేన భేద సత్త్వే ప్యైక్య మేమేతి జ్ఞేయమ్.

శ్రీరామ బ్రహ్మాపి; జీవకర్మ వశాత్తేషాం తేషా మనేకథా ప్రతిస్ఫురతి, తథాపి తత్త్వతో వికార రహితస్స్వాత్మా రామస్సన్ ప్రకాశతేస్మ. అనుజా స్త మనుసరన్తి స్మ. తతస్తేషాం సత్కార్య దీక్షే వోపనయనం, స్వాత్మ నిరీక్షణమేవ విద్యాభ్యాస శ్చాసీత్. తదను విశ్వామిత్రోఽపరోక్ష జ్ఞానరూప శ్రీరామం, భక్తి నామక లక్ష్మణం చోపాసితుం అభ్యాజగామ. విశ్వామిత్రో నామ, విశ్వశబ్దస్య మిత్రశబ్దే పరే "మిత్రే చర్షౌ" విత్యనేన విశ్వ శబ్దస్థా కారస్య దీర్ఘః. "తస్యాం విశ్వం మిత్ర మాసీద్య దిదంకించ। తస్మా ద్విశ్వామిత్ర ఇత్యాచక్షతే" ఇతిశ్రుత్యా, శ్లో॥ "విశ్వే దేవాశ్చమే మిత్రం మిత్రమస్మి గవాం తథా। విశ్వామిత్ర ఇతిఖ్యాతం" ఇతి భారతే. అనుశాసనిక పర్వణి ౧౮౨ అధ్యాయేచ విశ్వామిత్రోక్త స్వనామ నిర్వచ

కైకేయికిని సగము సగము నిచ్చెను. వారిరువురు తమ యజ్ఞభాగములయందర్ధమును రాజసవృత్తిరూపిణియగు సుమిత్రకిచ్చిరి. పిమ్మట వారిలో సాత్త్విక సాత్త్వికరూపిణియగు కౌసల్యయందు శ్రీరామ పరబ్రహ్మయు, సాత్త్విక రాజస వృత్తిరూపిణి యగు సుమిత్రయందు శ్రవణమను పేరుగల భక్తి రూపలక్ష్మణుఁడును, శ్రవణసాధన వేదవిద్యయను శత్రుఘ్నుఁడును, తామస వృత్తిరూపిణియగు కైకేయియందు కర్మయోగమను భరతుఁడును, నల్వురు జ్ఞానపుత్రులుదయించిరి. ఆనల్వురును అంగాంగిభావముచే భిన్నులైనను సమిష్టిరూపమున నభిన్నులేయని యెఱుఁగవలయును.

శ్రీరామబ్రహ్మము జీవులయొక్క కర్మవశముచే వారివారికి అనేకవిధములుగా స్ఫురించుచున్నాఁడు. కాని యథార్థముగా నెట్టి వికారములు లేని పరమాత్మ శ్రీరాముఁడై ప్రకాశించెను. అతని సోదరులాతనిననుసరించిరి. పిమ్మట వారికి సత్కార్యదీక్షయనే ఉపనయనమును, స్వాత్మనిరీక్షణమను విద్యాభ్యాసము జరిగెను. అటుపిమ్మట విశ్వామిత్రుఁడు అపరోక్ష జ్ఞానమను శ్రీరాముని, భక్తి యను లక్ష్మణుని, ఉపాసన సేయుటకు వచ్చెను. విశ్వామిత్రుఁడనగా, విశ్వశబ్దమునకు మిత్రశబ్దము పరముగానుండ "మిత్రే చర్షౌ" యను వార్త్తికముచే విశ్వశబ్దమునందున్న అకారమునకు దీర్ఘము రాగా విశ్వామిత్ర అనురూపము సిద్ధించెను. శ్రు॥ తస్యాం విశ్వంమిత్రమాసీత్ యది దంకించ। తస్మాద్విశ్వామిత్ర ఇత్యాచక్షతే" అను శ్రుతిననుసరించి, "నాకు విశ్వేదేవతలు మిత్రులు, నేను గోవులకు మిత్రుఁడను. కావున నేను విశ్వామిత్రుఁడనైతిని" అని భారతమున అనుశాసనిక పర్వమునందు ౧౮౨ అధ్యాయమునందు విశ్వామిత్రుఁడే తన నామమును నిర్వచనము సేసియుండుటచే తను

నేనచ “సమే దేవాస్సర్వస్య మిత్రాణీతి, ఇంద్రియాణాం ప్రపంచస్య స్వయం మిత్ర మితివచనేనచ” కశ్చి ద్బ్రహ్మవేత్తేత్యర్థః. సచా పరోక్ష జ్ఞానభక్తీ ఆశ్రిత్యా లంబన ప్రతీకేనా మబలాతి బలవిద్యే, తదాయత్తీ కృత్య అపరోక్ష జ్ఞానవిచారం కృత్వా బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రతిబన్ధక రూప తాటకాఖ్య ఆవరణ తమోరూప మన్దబుద్ధిః, అశ్రద్ధా దురాచార రూప నిద్రాలస్యే నామ మారీచ సుబాహూ, అపసారయామాస. తతోభక్తి జ్ఞానయుత విశ్వామిత్రఖ్యః జీవన్ముక్తి నామక విదేహ నగరీం గచ్ఛన్ చిజ్జడ వివేక నామిక అహల్యా శాపవిమోచనం, హృదయగ్రన్థి నామక ధనుర్భంగం రామ బ్రహ్మణా కారయిత్వా, సర్వేంద్రియ శాన్తిం సీతాం జనకస్య దుహితరం గ్రాహయామాస, తత్రైవ విషయ నివృత్తిరూప వినయాఖ్యా మూర్మిళాం భక్తిరూప లక్ష్మణః, శ్రద్ధానామక మాండవీ నామ్నీం కర్మయోగాఖ్యో భరతః, గురు శుశ్రూషారూపాం శ్రుతకీర్తిం వేద విద్యాఖ్య శత్రుఘ్నశ్చ, పరిణయం చక్రుః. తతో బ్రహ్మవిద్యాయుతో దశరథోఽయోధ్యా నామక శరీరం గచ్ఛన్ సాత్వికాహం కారాఖ్య పరశురామస్య అర్చిరాది ధూమాది సోపాన మార్గం నాశయిత్వా శాంతి సీతా సమేతా పరోక్ష జ్ఞాననామక శ్రీరామచంద్రేణ సహితః అయోధ్యా నామక పుణ్యశరీరే సుఖమువాస, ఏతావత్పర్యంతం విద్యమానో బ్రహ్మవిచారః శ్రీరామాయణే బాల కాండ కథా జ్ఞాపయతి.

దేవతలందరు తనకు మిత్రులనియు, “ఇంద్రియములకును, ప్రపంచమునకును దాను మిత్రుఁడు” అను వచనముచేతను విశ్వామిత్రుడొక బ్రహ్మజ్ఞానియని తెలియుచున్నది. ఆ విశ్వామిత్రుడపరోక్ష జ్ఞానమును, భక్తి, నాశ్రయించి ఆలంబన ప్రతీకములను బలాతిబలయను విద్యలను వారికధీనము నేసి అపరోక్ష జ్ఞాన విచారమునుఁజేసి బ్రహ్మజ్ఞానమునకు ప్రతిబంధకమగు తాటకయను ఆవరణ తమోరూప మందబుద్ధిని, అశ్రద్ధా దురాచారములగు నిద్రాలస్యములను మారీచ సుబాహులనుఁ, దరిమివైవఁజేసెను. పిమ్మట భక్తి జ్ఞానములతోఁ గూడిన విశ్వామిత్రుఁడు జీవన్ముక్తియను విదేహనగరమునకుఁబోవుచు, చిజ్జడ వివేకమను నహల్యకు శాపమునుఁబోఁగొట్టి హృదయగ్రన్థియను ధనుస్సు యొక్క భంగమును శ్రీరామబ్రహ్మముచేఁ జేయించి సకలేంద్రియశాంతియను జనకరాజనందినినిఁ బరిణయముజేయించెను. అక్లే విషయ నివృత్తిరూప వినయమను ఊర్మిళను భక్తిరూప లక్ష్మణుఁడు పరిణయముజేసెను. శ్రద్ధయను మాండవిని కర్మయోగ రూప భరతుఁడు పరిణయమాయెను. గురుశుశ్రూషారూపిణియగు శ్రుతకీర్తిని వేదవిద్యయను శత్రుఘ్నుఁడు పరిణయమాడెను.

పిమ్మట బ్రహ్మవిద్యాయుతుఁడగు దశరథుఁడు అయోధ్యయను శరీరమునుఁగూర్చి పోవుచున్నవాఁడై, “సాత్వికాహంకారమను పరశురాముని యొక్క అర్చిరాది ధూమాది సోపానమార్గమును నాశముచేసిన” శాంతి సీతా సమేతుఁడగు అపరోక్ష జ్ఞానరూప శ్రీరామునితోఁగూడినవాఁడై, అయోధ్యయను పుణ్యశరీరమున సుఖముగానుండెను. ఇంతవరకుఁగల బ్రహ్మవిచారము రామాయణమునందలి బాలకాండమునందలి కథ తెలుపుచున్నది.

నను త్వయా భవన్మతాను సారేణా విద్యా వినాశ పూర్వకాత్మ ప్రాప్త్యర్థ ముపదిష్ట శ్రీరామాయణ గ్రన్థేఽన్యాపదేశ ముఖేన అధ్యాత్మోపదేశః కిమర్థం కృతః । సాక్షాత్, కింనకృత ఇతిచే దుచ్యతే. యదుక్తమితిహాస సముచ్చయే, తదేవ సమాధానమితి, తథాహి "సర్వేషా మపిజీవానా మవిద్యా వశాద్వైషయికమేవ సుఖం పరమార్థమభిమన్య మానత్వా త్తాసాక్షాత్తత్త్వ ముపదిష్టమపి నతేషాం సుప్రతిష్ఠితత్వ మితి, మనీషయా ప్రత్యక్షాను భూతగర్భ జన్మ జరా మరణాది సంసార మనువర్ణ్య తత్రైవ దోషోద్ఘాటన ద్వారా హేయతా బుద్ధి ముత్పాద్య తన్మధ్యే, ధ్వనిరూపేణ తత్త్వే ఉపదిష్టే సతి; తేషాం సుప్రతిష్ఠితం భవతీత్యాశయేన శ్రీమద్బాదరాయణ అగస్త్య వాల్మీక్యాది బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠై రేవం పరోక్షతయాతత్త్వమేవ ప్రపంచిత" మిత్యుక్తం తత్ర. అపిచ "లంకాశరీరపరా, విభీషణోబుద్ధిః ఇంద్రజిన్ముఖా రాగద్వేషాదయః" ఇత్యాదినా శ్రీగోవిందరాజే నవ్యాఖ్యాతత్వాత్, బహువ్యాఖ్యా తృభిరేవమేవ వ్యాఖ్యా తత్వాత్సర్వమత సంప్రదాయసిద్ధమేవం విధ ఆధ్యాత్మికార్థ కల్పనమితి సర్వ మనవద్యం.

ఇతి శ్రీరామాయణ సంప్రదాయార్థ స్సమాప్తః.

ఓయీ! ఇదిసరియేకాని! మీరుచెప్పినటుల అవిద్యానాశపూర్వకము ఆత్మప్రాప్తికై చెప్పబడిన శ్రీరామాయణ గ్రంథమునందు అన్యాపదేశముగా తత్వవిచారమును జెప్పుటయేల? సాక్షాత్తుగా నేలఁజెప్పలేదు? అని ప్రశ్నము రాగా సమాధానముఁ జెప్పుచున్నారము. ఇతిహాస సముచ్చయమను గ్రంథమునఁజెప్పిన సమాధానమే యిందులకు సమాధానము. "జీవులందరకు నవిద్యావశముచే వైషయికసుఖమే యాథార్థమని తలంచుటచే సాక్షాత్తుగా తత్త్వముపదిష్టమైనను నయ్యది సుప్రతిష్ఠితంబు కానేరదు. అనితలచి ప్రత్యక్షముగానుభవించిన జన్మజరామరణాది రూపమగు సంసారమునుఁజెప్పి యందేదోషములను వెల్లడించి తద్ద్వారా హేయత్వ బుద్ధినిఁగలిగించి అందు వ్యంగ్యరూపమున తత్వముపదేశించినచో సుప్రతిష్ఠితమగును. అను నాశయముచే బాదరాయణుఁడు, అగస్త్యుఁడు వాల్మీకి, మున్నగుబ్రహ్మవిద్వరిష్ఠులు ఇట్లు పరోక్షముగా తత్త్వమునుపదేశించిరి. అని యందుగలదు.

మఱియు, "లంకయనగ శరీరము. విభీషణుఁడనబుద్ధి. ఇంద్రజిత్తు మొదలగువారలు, రాగద్వేషాదులు" ఈ మొదలగు వాక్యములచే గోవిందరాజు వ్యాఖ్యానము చేసియుండుటచేతను, అనేక వ్యాఖ్యాతలీవిధముగానే వ్యాఖ్యానము చేసియుండుటచేతను, ఈవిధముగా నధ్యాత్మపరముగా వ్యాఖ్యానముసేయుట సంప్రదాయ సిద్ధమేయని ఇచ్చట వ్రాసియున్నారము.

ఇట్లు శ్రీరామాయణ సంప్రదాయార్థము సంపూర్ణము.

అథ శ్రీరామ కథావిషయిక సంశయ విచ్ఛేదః.

అథ మాయా మానుషస్య శ్రీరామచంద్రస్య లీలావిషయిక సంశయవిచ్ఛేదః యథామతి యథాశాస్త్రం క్రియతే।

శ్లో॥ నారాయణం నమస్కృత్య నరంచైవ నరోత్తమం,
దేవీం సరస్వతీంచైవ తతోజయముదీరయేత్.
"జయతి రఘువంశతిలకః కౌసల్యా హృదయనందనో రామః
దశవదన నిధనకారీ దాశరథిః పుండరీకాక్షః."
కాకపక్ష ధరం దేవం వనమాలా విభూషితం,
శ్రీరామం బాలకంధ్యాయే బాలకాండే జయాభిధే.

శ్రీరామాయణ గ్రంథస్యాస్య జయశబ్దేన వ్యవహారోఽస్తి తథాహి శ్లో॥ అష్టాదశ పురాణాని రామస్య చరితం తథా, కార్ష్ణవేదం పంచమశ్చ యం మహాభారతం విదుః. జయేతినామ్నా త్వేతాంస్తు ప్రవదన్తి మనీషిణః, ఇతి, భవిష్యత్పురాణవచనాత్. "శ్లో॥ చతుర్ణాం పురుషార్థానామపి హేతౌజయోమతః. "ఇతికోశవచనబలాత్, ॥శ్రు॥ శ్రీరామేతిపదంచోక్త్వా జయరామపదం తతః। జయద్వయం వదేత్ప్రాజ్ఞః రామేతి మంత్రరాజకః, త్రయోదశార్ణ" ఇతి, రామరహస్యోపనిషది ప్రతిపాదిత మంత్రలింగాచ్చ, జయోనామరామాయణం, జయ రామచంద్రమూర్తిర్నామ రామాయణే ప్రతిపాదిత పరమాత్మా. తస్మాజ్జయ

శ్రీరామ కథావిషయక సంశయవిచ్ఛేదము.

మాయామానుషరూపమును ధరించిన శ్రీరామచంద్రుని చిద్విలాసములయందుఁగల సందియములను శాస్త్రక్రమము ననుసరించి నాబుద్ధికొలఁది విమర్శచేయుచున్నాఁడను.

"సాక్షాన్నారాయణస్వరూపుఁడగు నారాయణమహర్షికిని, నరోత్తముఁడగు నరమహర్షికిని సరస్వతీ దేవికిని నమస్కరించి పిదప జయమను రామాయణము ఉచ్చరించవలయును."

"రఘువంశమున కలంకారుఁడును, కౌసల్యాదేవి హృదయమున కానందమునొడఁగూర్చువాఁడును, పదితలలుగల రావణాసురుని సంహరించినవాఁడును, తెల్ల దామరలబోలిన నేత్రములు గలవాఁడును దాశరథియగు శ్రీరాముఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై జయశాలియైయున్నవాఁడు"

"కాకపక్షములను ధరించినవాఁడును, పాదపద్మపర్యంతము వ్రేలాడుచున్న మాలను ధరించినవాఁడును, బాలకుఁడైయున్న శ్రీరామచంద్రుని జయమను పేరుగల బాలకాండమున ధ్యానించవలయును."

ఈ శ్రీరామాయణమునకు జయమను పేరుగలదు. "అష్టాదశపురాణములు, శ్రీరాముని చరితమునుఁ బ్రతిపాదించు రామాయణము, పంచమవేదమని ప్రసిద్ధిజెందిన మహాభారతమును, జయశబ్దముచే వ్యవహరింపఁబడుచున్నది"అని భవిష్యత్పురాణమునందుఁగలదు: "నాలుగువిధములగు పురుషార్థములగు ధర్మార్థ కామమోక్షములనిచ్చునది జయమని, చెప్పఁబడుచున్నది"అని కోశమునందునుగలదు. శ్రుతియందును "శ్రీరాముఁడని మొదటఁజెప్పి తరువాత 'జయరామ' అను పదమును పిమ్మట "జయజయరామ" అనుపదమునుఁ జెప్పవలయును. ఇయ్యది పదమూడక్షరములుగల మంత్రరాజము"అని రామరహస్యోపనిషత్తునందు ప్రతిపాదింపఁబడిన మంత్రలింగమువలనను రామాయణమునకు జయశబ్దవ్యవహారముగలదని తెలియుచున్నది.

నామక రామాయణస్య పూర్ణతయా జ్ఞానాయ కోవా శక్తః? సముద్రే శుక్తి కానేతా, నిశ్వాసి తుమశక్తస్సన్ బహిరాగచ్ఛతి, ఏతావతా సముద్రే శుక్తికా న సంతీతి వక్తుం నశక్యతే, శ్లో॥ "ఇషుః క్షయా న్నివర్తేత। నాన్తరిక్ష క్షితి క్షయాత్। మతి క్షయా న్నివర్తంతే నరాఘవ గుణ క్షయాత్" ఇతి న్యాయేన యథాశక్తి మృశ్యతే.

తత్రాదౌ శ్రీరామచంద్రస్య జననకాల నిర్ణయః॥

ప్రారిప్సిత గ్రంథేస్మిన్ త్రయోవిషయా విమర్శనీయాః (1) శ్రీరామచంద్రస్య జనన కాలః కదా? (2) వాల్మీక్యాది రామాయణోక్త శ్రీరామవతార కాలిక గ్రహ నక్షత్ర తిథ్యాది యోగః లోకే సంభవిష్యతివా? (3) పురాణేషు ఆర్ష రామాయణేషుచ భిన్న భిన్నతయా శ్రీరామావతా కాల, లీలా విశేషాదీనాం వర్ణనే కిం నిమిత్తం॥ ఇతి.

తత్రాద్యో రామావతార కాల నిర్ణయః క్రియతే, అస్మిన్ విషయే బహవో మత భేదాస్సన్తి. తత్రకే చిత్ప్రాచీన ఆర్ష సంప్రదాయాచార నిరతాః శ్రుతి స్మృత్యుక్త శబ్దమాత్రైక ప్రమాణాః శిష్టాః శ్రోత్రియాః స్వేచ్ఛావిహీనాః శాస్త్రభీరవః

జయమనగా రామాయణము. జయరామచంద్రమూర్తియనగా శ్రీరామాయణమునందుఁ జెప్పఁబడిన పరమాత్మ. కావున జయమను శ్రీరామాయణమును బూర్తిగాఁదెలిసికొనుట కెవ్వఁడు సమర్థుఁడు? సముద్రమునందు ముత్యపుచిప్పలు తీయువాఁడు ఊపిరివిడువఁజాలక వెలుపలికి వచ్చినయెడల నంతమాత్రముచేతనే సముద్రమునందు ముత్తియములు లేవని చెప్పవచ్చునా? "బాణముప్రయోగించువాఁడు ఆకసమున బాణము ప్రయోగించిన బాణము కొంతదూరమేగి మఱల వచ్చును అట్లు తిరిగివచ్చుటకుఁ గారణము ఆకాశమున చోటులేకకాదు. బాణమునకు శక్తిచాలకపోయినందున తిఱిగి వచ్చుచున్నదిగదా? అట్లే శ్రీరామచంద్రుని గుణవర్ణమున నెవ్వఁడేని యుపరమించుకొనినయెడల నతనికందులకుఁదగిన బుద్ధివిశాలతలేకయేకాని శ్రీరామునియందు గుణములింక లేకకాదు" అను న్యాయమురీతిని నాశక్తికొలఁది శ్రీరాముని తత్వము విమర్శించుచున్నాను.

అందు మొదట శ్రీరామచంద్రుని జననకాల నిర్ణయము.

ప్రారంభింపఁబోవు నీగ్రంథమున మూఁడు విషయములు ముఖ్యముగ విమర్శనీయములైయున్నవి. (1) శ్రీరాముని జననకాలమెప్పుడు? (2) వాల్మీక్యాది రామాయణములయందుఁ జెప్పఁబడిన శ్రీరామావతారకాలమందుగల గ్రహనక్షత్ర తిథ్యాదియోగము లోకమున నెన్నడేని సంభవించునా? (3) పురాణములయందును, ఋషిప్రోక్తములయిన రామాయణములయందును శ్రీరామావతారకాలమును, అట్లే లీలావిశేషములనుఁ వేఱు వేఱుగ జెప్పుటకుఁ గారణమేమి? అనునవి.

అందు మొదటిదియగు శ్రీరామావతార కాలనిర్ణయము చేయుచున్నారము. ఈవిషయమున చాలా మతభేదములుగలవు. అందు కొందరు ప్రాచీనార్ష సంప్రదాయసిద్ధములైన యాచారముల నవలంబించువారలును, శ్రుతిస్మృతులయందుఁ జెప్పఁబడిన శబ్దమాత్రము ప్రమాణముగాఁగల శిష్టులును,

ఏవమామనన్తి. "ప్రతి కల్పం శ్రీరామావతారోభవిష్యతీతి, ఏతాదృశ కల్పాః త్రింశత్ ఇతి, ఏత ఏవ బ్రాహ్మమానేన తిథిరూపాః, తేషుత్రింశత్కల్పేషు శ్వేత వరాహాఖ్య విధిదైనిక ప్రథమకల్పే వైవస్వతాఖ్య (శ్రాద్ధదేవ) సప్తమే మన్వంతరే చతుర్వింశతితమ మహాయుగాన్తర్గత త్రేతాయా మన్తిమేభాగే, త్రేతాద్వాపర సంధికాలే, విలంబినామ సంవత్సరే, పంచోచ్చ గ్రహయుక్త పునర్వసూ నక్షత్ర ఘటిత కర్కాటకలగ్నే, చైత్ర శుక్లనవమ్యాం, మధ్యాహ్నే మేషమాసే, శ్రీరామావతార కాల ఇతి." తద్యుక్త మేవేతి వక్తవ్యం. యతః కృత యుగాదితో ద్వాపరాంతం వ్యాసాధికార ఏకైకస్య మహాత్మనో భవతీతి పురాణాదిష్వ వగమ్యతే. కదాచిద్ద్వాపరేపి సంభవతీతి జ్ఞాయతే. కలియుగేతు నకస్యాపి వ్యాసాధికారః. యతఃకలౌ సర్వేఽపి వ్యాసా ఏవ. వ్యాసా ఇత్యహంకారిత్వా త్సర్వేషాం. ఏవం ప్రతి మన్వన్తర మేకసప్తతి సంఖ్యాకా వ్యాసాభవన్తీతి, ఏతాదృశ మన్వన్తరేషు షట్సు వ్యతీతేషు వర్తమానే వైవస్వతమన్వన్తరే చతుర్వింశ తితమ త్రేతాయుగే శ్రీవాల్మీకిమహర్షే ర్వేదవ్యాసత్వం సంపన్నమితి చ జ్ఞాయతే. తత్కర్తృకత్వా దేవ వేదత్వం రామాయణస్య. యదావాల్మీక్యవతార స్తదైవ శ్రీరామావతారః యదా శ్రీరామావతార స్తదానీమేవ రామాయణస్యావతారశ్చేతి నతత్ర ద్వాపరః. వాల్మీక్యవతార కాలస్తు విష్ణుపురాణే తృతీయాంశే తృతీయాధ్యాయే ౧౧ శ్లోకాదా

శ్రోత్రియులును, స్వేచ్ఛలేనివారును, శాస్త్ర భయముగలవారలిట్లుచెప్పుచున్నారు. "ప్రతికల్పమునందును శ్రీరామావతారము కలుగుచున్నదనియు, ఇట్టికల్పములుముప్పదియనియు, ఇవియే బ్రహ్మమానముచేతిథులనియు, శ్వేత వరాహమను పేరుగల బ్రహ్మదైనిక ప్రథమకల్పమునందే. (వైవస్వతాఖ్యం) శ్రాద్ధదేవుని సప్తమ వైవస్వత మన్వంతరమున నిరువదినాల్గవ మహాయుగమునందు జేరిన త్రేతాయుగమున కడపటిభాగమున త్రేతా ద్వాపర సంధికాలమున విలంబినామసంవత్సరమున, నైదుచ్చగ్రహములతోఁడను, పునర్వసూనక్షత్రముతోఁగూడిన కర్కాటలగ్నమునఁ జైత్రశుక్ల నవమియందు మధ్యాహ్నమున మేషమాసమున శ్రీరాముఁడవతరించెను." అని. ఇట్లు వారు చెప్పియుండుట; యుక్తమేనని చెప్పవలయును. కృతయుగముమొదలు ద్వాపరాంతమువరకు వ్యాసాధికార మొక్కొక్క మహాత్మునకు గలుగుచుండునని పురాణములయందుఁ దెలియుచున్నది- ఒక్కొకప్పుడు ద్వాపరమునందును, వ్యాసాధికారము కలుగవచ్చును- కలియుగమునందు ఎవ్వరికిని వ్యాసాధికారములేదు- కలియుగమున నందరు వ్యాసులే- అందరు వ్యాసులమని యహంభావముగలవారై యున్నవారలు. ఈవిధముగా ప్రతి మన్వంతరమునందును డెబ్బదియొక్క వ్యాసులుగలరు- ఇట్టి మన్వంతరము లారుగడచినవియగుచుండ ప్రస్తుతమున్న వైవస్వత మన్వంతరమున నిరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున శ్రీమద్వాల్మీకి మహర్షికి "వేద వ్యాసాధికారము"లభించెను- అట్టి వాల్మీకిచే రచియింపఁబడిన కతంబుననే; రామాయణము వేదమాయెను- వాల్మీకి కాలమునందే శ్రీరాముని యవతారము. అనునీవిషయమున నేవారికిని సందియములేదు. వాల్మీక్యవతారకాలము విష్ణుపురాణమునందు తృతీయాంశమున తృతీయాధ్యాయమున ౧౧ శ్లోకము మొదలు ౨౦-వ శ్లోకమువరకు "ప్రతి మహాయుగము

రభ్య ౨౦ శ్లోక పర్యన్తం క్రమశః ప్రతిమహాయుగస్య ప్రత్యేక వేదవ్యాస స్మరణాత్ జ్ఞాయతే॥ తథాహిపరాశరః "శ్లో॥ షడ్తేమనవోఽతీతాః సాంప్రతంతు రవేస్సుతః। వైవస్వతోఽయం తస్యైతత్సప్తమం వర్తతేన్తరం॥ ౭౦॥ అస్మిన్ మన్వన్తరే పూర్వం వర్తమానే మహావిభుః। ద్వాపరే ప్రథమోవ్యాసః మనుః స్వాయంభువోమతః॥ ౭౧॥ ఇత్యారభ్య ద్వావింశతి వ్యాసాన్నామతో నిర్దిశ్య, తతః శ్లో॥ తృణబిన్దుస్త్రయోవింశే వాల్మీకిస్తు పరస్స్మృతః, ఇతి, పునశ్చ తత్రైవ ప్రదేశాన్తరే। త్రయోవింశతి తమవ్యాసనామ నిర్దేశావసరే" తృణబిన్దు రితి స్మృతః। (23) ఋక్షోఽభూద్భార్గవ స్తస్మాత్ వాల్మీకిర్యోఽభి ధీయతే (24) తస్మాదస్మత్పితా శక్తిః వ్యాస (25) స్తస్మాదహం మునే (26) జాతుకర్ణో భవన్మత్తః (27) కృష్ణద్వైపాయన స్తతః."(28) ఇత్యష్టావింశతి పర్యంతముక్త్వా, భవిష్యదశ్వత్థా మాది వ్యాసానాం నామాన్యపినిర్దిష్టాని, తథైవ వాయుపురాణే పూర్వార్థే త్రయోవింశాధ్యాయే 100 శ్లోక మారభ్య అధ్యాయసమాప్త్యైవమేవ ప్రతిపాదితం, కూర్మపురాణేఽపి పూర్వభాగేచత్వారింశాధ్యాయే, పురాణాన్తరాదిష్వపి, వేదవ్యాసానాం పరిగణన ముపర్యుక్త రీత్యైవ పరిగణితం.

అతః వేదవ్యాసప్రోక్తత్వా ద్దేవరామాయణస్య వేదత్వం, "వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా। ఇతి స్మరణాత్. తథైవాద్యతన వేదవ్యాసభూత కృష్ణద్వైపాయనకృత

నకు నొక్కొక వేదవ్యాసుడుండెను" అనునాదిగ చెప్పియుండుటచే స్పష్టముగా దెలియుచున్నది. పరాశరుడిట్లు చెప్పుచున్నాడు "ఆరుగురు మనువులు గడచిపోయిరి- ఇప్పుడు సూర్యపుత్రుడగు శ్రాద్ధదేవుడను వైవస్వతుని యేడవ మన్వంతరము జరుగుచున్నది- ఈ వైవస్వత మన్వంతరమున ప్రథమ ద్వాపరయుగమున మహాత్ముండగు స్వాయంభువుడు మనువుగానుండెను" అని యారంభించి యిరువదిర్వురు వ్యాసులను; దన్నామ నిర్దేశపూర్వకముగా జెప్పి "యిరువదిమూడవ వ్యాసుడు తృణబిందువును, అటుపిమ్మట వాల్మీకియు" అని చెప్పి, యందే మరియొకచోట నిరువదిమూడవ్యాసుని జెప్పునపుడు "తృణబిందువు అనువాడును, 23 భృగు వంశోద్భవుడగు వాల్మీకియు, 24 తరువాత నాతండ్రియగు శక్తియు 25 తరువాత నేనును 26 జాతుకర్ణుడును, 27 తరువాత కృష్ణద్వైపాయనుడును, 28 అని యిరువదియెనమండ్రు వ్యాసులవరకు చెప్పి రాబోవు అశ్వత్థామాది వ్యాసులయొక్క నామములు పరాశరునిచే నిర్దేశింపబడియున్నవి.

ఇట్లే వాయుపురాణమునందును పూర్వార్థమున నిరువది మూడవ యధ్యాయమున 100 వ శ్లోకము మొదలు అధ్యాయపరిసమాప్తి పర్యంతము చెప్పబడియున్నది. కూర్మపురాణమునందును పూర్వభాగమున నిరువది నాల్గవ యధ్యాయమునందును పురాణాంతరములయందును వేదవ్యాసులను వరుసగ నిట్లే, బరిగణించియున్నారు.

వేదవ్యాసుడు రచించియుండుటచేతనే శ్రీరామాయణము వేదమాయెను. "ప్రచేతసుని (బ్రహ్మదేవుని) కుమారుడగు వాల్మీకిచే రచింపబడియుండిన కతంబున వేదము రామాయణముగా బరిణమించెను" అనియున్నది. ఇప్పుడు వేదవ్యాసుడుగానున్న కృష్ణద్వైపాయనునిచే రచింపబడినందున మహా

మహాభారతస్యాపి పంచమవేదత్వం." సభారతాః పంచవేదాః భారతః పంచమోవేదః ఇతిస్మృతేః" అత శ్రీవాల్మీకినో వేదవ్యాసాధికార కాలఏవ రామాయణ కరణమితి సిద్ధం. శ్రీరామ సమకాలఏవ, చతుర్వింశతి సహస్రరామాయణోత్పత్తిరిత్యనేకత్ర జ్ఞాయతే. శ్రీరామచంద్రావతారోపి చతుర్వింశతితమ త్రేతాయుగ ఏవా సేదితి జ్ఞాయతే. తథాహి హరివంశే హరివంశ పర్వణి, శ్లో॥ చత్వారింశే యుగేచాపి విశ్వామిత్ర పురస్సరః. ౧౨౫. రాజ్ఞో, దశరథస్యాథపుత్రః పద్మాయతేక్షణః, కృత్వాత్మానం మహాబాహుశ్చతుర్ధా ప్రభురీశ్వరః ॥౧౨౬॥ లోకేరామ ఇతి ఖ్యాతస్తేజసా భాస్కరోపమః, ॥ఇతి. మత్స్యపురాణేఽపి ౪౭ అధ్యాయే. శ్లో॥ చతుర్వింశేయుగే రామో వసిష్ఠేన పురోధసా, సప్తమో రావణ స్యార్థేజజ్ఞే దశరథాత్మజః॥ ౨౧౩॥ ఇతి. తథాచ బ్రహ్మాండపురాణే మధ్యమభాగే తృతీయే ఉపోద్ఘాతపాదే ౭౩ అధ్యాయే ౯౧ శ్లో॥ చతుర్వింశేయుగే రామోవసిష్ఠేన పురోధసా। సప్తమోరావణస్యార్థే జజ్ఞే దశరథాత్మజః॥ ౯౧। ఇతి. తథైవ వాయుపురాణే ఉత్తరార్థే నవమాధ్యాయే. శ్లో॥ రావణం కుంభకర్ణంచ కన్యాం శూర్పణఖాంతథా, విభీషణం చతుర్థం సా కైకస్య జనయత్సుతాన్ ॥౪౧। నిసర్గాద్రావణః క్రూరోరావణో రావణస్తుసః। హిరణ్యకశిపు స్త్వాసీత్సరాజా పూర్వజన్మని ॥౪౨॥ త్రేతాయుగే చతుర్వింశే రావణ స్తపసఃక్షయాత్॥ రామం దాశరథిం ప్రాప్య సగణఃక్షయమీయివాన్ ॥౪౩॥ ఇతి॥ పునశ్చ

4

భారతము పంచమ వేదమాయెను. "భారతము పంచమవేదము" అని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. కావున వాల్మీకి వేదవ్యాసుఁడుగా నున్న సమయమున రామాయణము రచియింపఁబడెను. అని సిద్ధించుచున్నది. శ్రీరాముని కాలమునందే చతుర్వింశతి సహస్ర రామాయణోత్పత్తియని యనేక స్థలములయందుఁ గానఁగును- శ్రీరాముని యవతారమున్ను ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమునందే యని తెలియఁబడుచున్నది. హరివంశమునందు హరివంశ పర్వమున నలుఁబదియవ యధ్యాయమున "ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున విశ్వామిత్ర పురస్సరుఁడగు, పుండరీకాయతేక్షణుండును, ప్రభువు" నీశ్వరుండునగు పరమాత్మ దశరథునిపుత్రుఁడై యవతరించి శ్రీరామచంద్రుఁడను నామధేయంబుచే వెలయుచు బాల సూర్యునివలె వెలుంగుచునుండెను" అని చెప్పబడెను.

మత్స్యపురాణమునందును ౪౭ అధ్యాయమున "ఇరువదినాల్గవ మహాయుగమున శ్రీరామచంద్రుఁడు దశరథుని కుమారుఁడై యేడవమారవతరించెను." అనియున్నది. బ్రహ్మాండపురాణమున మధ్యమభాగమున మూఁడవ యుపోద్ఘాతపాదమున 23 అధ్యాయమున ౯౧ శ్లోకమున "ఇరువదినాల్గవ మహాయుగమున శ్రీరామచంద్రుఁడు దశరథుని కుమారుఁడై రావణునిఁజంపుటకేడవమారు వసిష్ఠుఁడను పురోహితునితోఁడ నవతరించెను." అనియున్నది అట్లే వాయుపురాణమునందును ఉత్తరార్థమున ౯ వ యధ్యాయమున "ఆ కైకసి రావణుని, కుంభకర్ణుని, శూర్పణఖయను కన్నియను, నాల్గవవాఁడగు విభీషణునిఁగనెను. ॥౪౧॥ రావణుఁడు స్వభావముగనే క్రూరుఁడు. లోకముల నేడ్పించుటచే రావణుఁడాయెను అతఁడే పూర్వజన్మమున హిరణ్యకశిపుఁడుగా నాయెను.॥ ౪౨॥ ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున రావణుఁడు తపఃఫలమంతయు నశించుటచే దశరథకుమారుఁడగు శ్రీరాముని నెదుర్కొని బంధుమిత్ర సమేతముగా మరణించెను. ॥౪౩॥ అనియున్నది.

స్కాందే సప్తమే ప్రభాసఖండే ౧౧౧ అధ్యాయే ॥శ్లో॥ చతుర్వింశేయుగే రామో వసిష్ఠేన పురోధసా పురా రావణనాశార్థం జజ్ఞే దశరథాత్మజః ॥ఇతి॥

తాదృశత్రేతాయాంకదావా శ్రీరామావతార ఇత్యాశంకాయామస్తిమ యుగ సంధావితి కంఠోక్త్యా ప్రతిపాదితం, మహాభారతే శాంతిపర్వణి ౩౪౦ అధ్యాయే. నారదం ప్రతి నారాయణవచనం ॥శ్లో॥ సంధ్యాంశే సమనుప్రాప్తే త్రేతాయాం ద్వాపరస్యచ, అహం దాశరథీ రామోభవిష్యామి జగత్పతిః ॥౪౫॥ ఇతి॥ తస్యనీలకంఠీయవ్యాఖ్యానే॥ సంధ్యాంశమిత్యనేనైవ యుగాంతసంధ్యాయాసిద్ధే "త్రేతాయాం ద్వాపరస్యచేతి పునర్వచనమసందేహార్థం" తథాచ సూర్య సిద్ధాన్తే ౧ అధ్యాయే ౧౬ః శ్లో॥ సన్ధిసంధ్యాంశసహితం విజ్ఞేయం తచ్చతుర్యుగం॥ ఇత్యస్య గూఢార్థ ప్రకాశికావ్యాఖ్యానన్తు" యుగచరణస్యాద్యంతయోః క్రమేణ ప్రత్యేకం సంధ్యా సంధ్యాంశాభ్యాం యుక్తం తదేవ సంధ్యా సంధ్యాంశావంతర్గతౌనపృథగితి. తథాచ హోరానుభవదర్పణే ॥శ్లో॥ గౌరీశంభుకథా తథానవకథా సృష్ట్యాదికో హ్యర్గణః (71, 408. 67-14-523) సౌరస్యాబ్ది మహాయుగే వర (24) మితేవైవస్వతాఖ్యేమనౌ॥ త్రేతాద్వాపర సన్ధికాలకలితే పశ్చాచ్ఛరాబ్దే గతే విష్ణుర్దాశరథిర్బభూవ భగవాన్ రామాత్మనాభూతలే॥ ఇత్యుక్తం॥ తథాచాస్యార్థస్తు

మఱియు స్కాందపురాణమున యేడవ ప్రభాసఖండమున ౧౧౧ వ యధ్యాయమున ఇరువదినాల్గవ మహాయుగమున శ్రీరాముఁడు వసిష్ఠుడను పురోహితునితోడ రావణుని సంహారార్థము దశరథుని కుమారుఁడై యవతరించెను. అనియున్నది.

అట్టి త్రేతాయుగమున శ్రీరాముఁడెప్పుడవతరించెను? అను సందియమురాగా త్రేతాయుగమునఁ గడపటి యుగసంధియందని కంఠోక్తముగాఁ మహాభారమున శాంతిపర్వమున ౩౪౦ వ యధ్యాయమున నారదునిఁగూర్చి నారాయణుఁడే చెప్పుచున్నాఁడు. "త్రేతాయుగ ద్వాపరయుగ సంధికాలమున నేను దశరథరాజకుమారుఁడనై శ్రీరాముఁడనుగా నవతరించఁగలను. ॥౪౫॥ అనియున్నది దానికి నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యానమున నిట్లుగలదు. "సంధ్యాంశమున ననుటచేతనే? యుగాంతసంధ్యయని సిద్ధించుచుండ త్రేతాయుగమున ద్వాపరయుగమురానుండ, అని మఱలఁజెప్పుట సందేహ నివృత్యర్థమని తెలియవలెను. అని. సూర్యసిద్ధాన్తమున ౧ వ యధ్యాయమున ౧౬ వ శ్లోకమున, సంధి సంధ్యాంశములతోఁగూడిన నాల్గుయుగములే చతుర్యుగములని తెలియవలయును." ఈశ్లోకమునకు గూఢార్థ ప్రకాశికయను వ్యాఖ్యానమున "యుగపాదముయొక్క యాద్యంతములలో క్రమముగా వేరువేరుగా సంధి సంధ్యాంశములతోఁగూడిన నదియే యుగము. సంధి, సంధ్యాంశములు, యుగాంతర్గతములే కాని వేఱుగావు."అనియున్నది. అట్లే హోరానుభవ దర్పణమున శ్లో॥ గౌరీశంభు కథా తథానవ కథా సృష్ట్యాదికో హ్యర్గణః॥ అనగా 71,408,67,14,523 అనగా సృష్ట్యాది సైసంఖ్యా పరిమిత కాలమున 24 వ మహాయున వైవస్వత మన్వంతరమున త్రేతా ద్వాపర సన్ధికాలమున 24 సంవత్సరములు గడచినపిమ్మట విష్ణువు దశరథుని కుమారుఁడై శ్రీరాముఁడుగా నవతరించెను. అని చెప్పబడియున్నది. అనగా నిరువదినాల్గవ మహాయుగ

"చతుర్వింశే మహాయుగే త్రింశతి సహస్త్రవర్షా వశిష్టాయాం త్రేతాయాం శ్రీరామో బభూవేత్యుక్తంభవతి॥

శ్రీరామ సమకాల ఏవ వాల్మీకినా శ్రీమద్రామాయణం రచిత మిత్యస్మిన్ విషయే ప్రమాణవచనా న్యుదాహ్రియన్తే॥ తథాహి॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ప్రథమఖండే మార్కండేయ వజ్ర సంవాదే ౭౪ అధ్యాయే శ్లో॥ త్రేతాయుగే చతుర్వింశే భృగు వంశోద్భవేనతు వాల్మీనావిరచితం స్వమేవ చ రితంశుభం॥ ౩౮ రామాఖ్యానం మహాపుణ్యం శ్రోత్రూణాం విష్ణులోకదం ॥ఇతి।

పునశ్చ తస్మిన్నేవకల్పసాదృశ్యే ౮౧ అధ్యాయే ॥శ్లో॥ సప్తమస్య చతుర్వింశే రాజంస్త్రేతాయుగేతథా। యదారామేణ సమరే సగణో రావణోహతః ॥౭౪॥ రామేణైవ తదారాజన్ కుంభకర్ణోనిపాతితః రామస్యచరితం బద్ధం తదా వాల్మీకినాశుభం ॥౭౫॥ ఇతి॥

మత్స్యపురాణేఽపి ౧౨ అధ్యాయే ॥శ్లో॥ రావణాంత కరోజా రఘూణాంవంశవర్ధనః, వాల్మీకిర్యస్యచరితం చక్రేభార్గవ నందనః॥ ఇత్యుక్తత్వాత్, శ్రీరామసత్తాయామేవ వాల్మీకిమునే రాశ్రమ ఏవ సీతాత్యాగ,కుశలవోత్పత్తి-వర్ణనస్య సర్వత్రోపలం భాచ్చ, శ్రీరామకృత యజ్ఞసమయ ఏవ, వాల్మీకిః రామాయణం కృత్వా కుశలవ ముఖేన గాయయామాసేతి, "ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య వాల్మీకిర్భగవాన్ ఋషిః। చకార చరితం కృత్స్నం విచిత్ర పదమాత్మవాన్॥ ఇతిచ, వాల్మీకి రామాయణ ఏవోక్త

మున ముప్పదివేల సంవత్సరములు మిగిలియుండగా త్రేతాయుగమున శ్రీరాముఁడవతరించెను." అనియున్నది

శ్రీరాముని రాజ్యకాలమునందే వాల్మీకి. శ్రీమద్రామాయణమును విరచించె నను విషయమునఁ బ్రమాణవచనములనుఁ జెప్పుచున్నారము. విష్ణుధర్మోత్తరమున ప్రథమఖండమున మార్కండేయ వజ్ర సంవాదమున ౭౪ యధ్యాయమున "ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున భృగువంశమునఁబుట్టిన వాల్మీకి తనచరితమును, మహాపుణ్యప్రదమగునట్టియు, శ్రోతలకు విష్ణులోక ప్రాప్తినిఁ గలిగించునట్టియు శ్రీరామ చరితమును, వ్రాసెను. అనియున్నది!

మఱియు నాకల్ప సాదృశ్యముననే ౮౧ యధ్యాయమున "ఓ రాజా. ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున శ్రీరాముఁడు యుద్ధమున నెప్పుడు రావణునిఁజంపెనో, కుంభకర్ణుని తానేమడియించెనో యప్పుడే వాల్మీకి శుభకరమైన శ్రీరామచరితమును వ్రాసెను. అనియున్నది

మత్స్య పురాణమునందును, ౧౨ వ యధ్యాయమున "రావణునిఁ జంపినవాఁడును, రఘువంశ వర్ధనుండునగు నెవ్వాని చరితమును భృగునందనుఁడగు వాల్మీకి రచించెనో" అని యుండుటచేతను, శ్రీరాముని కాలమునందే వాల్మీకి మున్యాశ్రమమునందు సీతను వదలుటయు, కుశలవులు జనించుటయు, మొదలగు వర్ణనలుండుటచేతను, సర్వత్రగానవచ్చెడి శ్రీరాము డశ్వమేధ యాగము సేయునప్పుడు వాల్మీకి రామాయణమును రచియించి కుశలవులకు నేర్పి వారిద్వారాగానము సేయించెను. అనియు, "శ్రీరాముఁడు రాజ్యమునకు రాఁగా త్రికాలజ్ఞాన సంపన్నుండును, బ్రహ్మసాక్షాత్కారము గలవాఁడును షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండగు వాల్మీకిమహర్షి శ్రీరాముని చరితమును రామాయణముగా రచియించెను. అను వచనములచేతను, శ్రీవాల్మీకి వ్యాసాధికార

త్వాచ్చ, వాల్మీకేః వ్యాసాధికార ప్రాప్తికాలిక నైవ స్వతమన్వంతరాంతర్గత చతుర్వింశతి తమ త్రేతాంతసంధ్యాయామేవ, శ్రీరామావతార ఇతి, తదైవ రామాయణం వాల్మీకినా విరచితమితి, పూర్వోక్తం సర్వమపిసమంజసంభవతి. ఏతద్వర్తమానాష్టా వింశతి తమ కలియుగాత్పూర్వం తత్త్రేతాంతస్య చ మధ్యే 1=81 4=4 000 సంవత్సరావర్తన్తే॥ ఇతి, తత్పూర్వం త్రింశతి సహస్ర వర్షా అవ. శిష్టాః, ఇతిచోక్తత్వా దేతత్కలియుగాత్పూర్వం 1-81-47-000 వత్సరేభ్యః పూర్వం, శ్రీరామావతారకాల ఇతిచజ్ఞాయతే।

అన్యచ్చ కాలప్రకాశికాయాం॥ శ్లో॥ ప్రమాది ఖర శోభకృద్రాక్షసప్రభవేషుచ, ధనుర్గురుః, ప్రమాద్యాదివర్షాణాంతు యథా క్రమం. కుంభకర్కి ధనుర్మేషకన్యారాశి శనిః క్రమాత్, ఇతి శ్లోకార్థానుసారేణ శ్రీరామావతార సమయే కర్కటరాశౌగురోః స్థిత్యా కర్కటకస్య ధనూరాశేరష్టమరాశిత్వేన గురు ప్రవిష్ట ఖరసంవత్సరా దష్టమ విలంబి నామక సంవత్సర ఏవ శ్రీరామావతార కాల ఇతిచ నిశ్చీయతే।

ఏవమేవ శనిచార రీత్యాపి విచార్యమాణే, విలంబివత్సర ఇత్యేవసిధ్యతి శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణే "చైత్రేనావమికే తిథౌ" ఇతి, బాలకాండ ౧౮ సర్గస్థ అష్టమశ్లోకేన నవమీ సంబన్ధిన్యాం, తిథౌ శ్రీరామావతార ఇతి సిధ్యతి. నవమ్యామిత్యత్ర అష్టమ్యామిత్యర్థః నతు నవమ్యాం. నావమికే ఇత్యత్ర క్త

ము వచ్చిన వైవస్వత మన్వంతరాంతర్గతమగు ౨౪ త్రేతాంతపు సంధ్యా సమయముననే? శ్రీరామావతారమనియు, నాసమయముననే? వాల్మీకి రామాయణము రచించెననియు, నంతయు సమంజసమగును. ఇప్పుడు జరుగుచున్న యిరువదియెనిమిదియవ కలియుగమునకుఁ బూర్వము శ్రీరామచంద్రుడవతరించిన త్రేతాంతమునకు మధ్యమునందును 1-81=4 4-000 సంవత్సరములు గలవు. అనియు నంతకుముందు ముప్పదివేల సంవత్సరములు గలవు. అనియుఁ జెప్పియుండుటచే నీ కలియుగమునకుఁ 1-81-47-000 సంవత్సరములకుఁ బూర్వము శ్రీరాముని యవతారమని తెలియఁబడుచున్నది.

మఱియు కాలప్రకాశికయందు "ప్రమాదిఖర శోభకృత్ రాక్షస ప్రభవ సంవత్సరములయందు ధనువున గురువుండును. ప్రమాది మొదలగు పూర్వోక్త వత్సరములయందు శని, కుంభ, కర్కాటక, ధను, మేష. కన్యా రాసులయందుండును." అను శ్లోకము ననుసరించి శ్రీరామావతార సమయమున కటకరాశియందు గురుండుటచే కర్కాటకము ధనూరాశి కెనిమిదవదియగుటచే గురువు ప్రవేశించిన ఖరనామసంవత్సరమున కెనిమిదవదియగు విళంబి నామసంవత్సరమున శ్రీరామచంద్ర పరమాత్మ యవతరించెనని నిశ్చయింప వలయును. ఈవిధముగనే శనిచారము ననుసరించియు విచారింపగా విళంబి సంవత్సరమందే శ్రీరామావతారమని సిద్ధించుచున్నది. శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణమున చైత్రేనావమికేతిథౌ. అని బాలకాండ ౧౮ సర్గ యందలి యెనిమిదవ శ్లోకమునగలదు. నవమియనగా నవమీ సంబంధముగల తిథి యందు శ్రీరామావతారమని సిద్ధించుచున్నది. నవమియనగా నష్టమియని యర్థము. నవమియందుమాత్రము కాదు. నావమికయనునపుడు వినయాదిగణ

వినయా దిత్వాత్ "సమ్బన్ధార్థే ఠక్ ప్రత్యయః" స్వార్థికస్య ఠక్
ప్రత్యయస్యానర్థక్యా దసమ్భవాచ్చ, "చైత్రే తు నవమీతిథౌ।
ఇతిఛందో విపర్యయా భావవచ్ఛ్లోకపాదేసిద్ధే "నావమికేతిథౌ"
ఇత్యుక్తత్వాన్నవమీ సమ్బద్ధాష్టమీ తిథావేవ శ్రీరామజనన
మిత్యూహ్యామ్। నాపిదశమ్యాం, దృగ్గణితరీత్యా నవమ్యామేవ
పునర్వసూ నక్షత్రాలాభే కిముతదశమ్యాం. తత్సుతరామ
సంగతం॥

ననుసూర్యోదయ కాలస్థ తిథేరేవ సంకల్ప వ్యవహారము
ఖ్యత్వం। అనన్తర ప్రారబ్ధస్యతిథే స్తస్మిన్దివసే నాపి వ్యవహారః
అతోనవ మీసంబద్ధత్వ వచన మయుక్తమితిచేన్న. ఇదానీన్తన
సావన దివసారంభస్య సూర్యోదయకాలస్య, ముఖ్యం. కదాచి
దస్తమయకాలస్యచ ముఖ్యత్వ మవన్తత. తథాచ ఐతరేయ
బ్రాహ్మణే" "యాంపర్యస్తమియాదభ్యు దయాద్వా సాతిథిః
ఇతి. అనేనయాం తిథి ముపలక్ష్య సూర్యో స్తమియాత్తథాభ్యుద
యాద్వా సాతిథి స్సార్వదైనికీత్యుక్తం భవతి। మధ్యకాల ప్రా
ప్తాయా స్తిథే శ్శాస్త్రీయత్వేన పరిగణనా భావాత్। యథా
సంభవ పక్షాంగీకారే నాచారా దశాస్త్రీయత్వా చ్చ। పర్య
స్తమయాభ్యుదయస్థ తిథ్యోర్ద్వి కల్పఏవాశ్రయణీయః. తథాసతి
అద్యతనకాలే, యస్యాంతిథ్యాం సూర్యః పర్యభ్యుదయాత్సాతిథి
స్సార్వదైనికీతి పక్షఆశ్రితః। కదాచిద్యస్యాంతిథ్యాం సూర్యః
పర్యస్తమియాత్సాతిథి స్సార్వదైనికీతి పక్ష ఆశ్రితోఽభూత్

ములోఁ జేరఁదగుటచే ఠక్ ప్రత్యయము- స్వార్థమునందు వచ్చిన ఠక్
ప్రత్యయమునకుఁ బ్రయోజనములేదు. "చైత్రేతు నవమీతిథౌ" అని
ఛందోవి పర్యయములేకయే శ్లోకము సిద్ధించుచుండ "నావమికే తిథౌ"
అనుటవలన నవమితోఁగూడిన అష్టమీతిథియందే శ్రీరామజననమని యూహిం
పవలయును. దశమియందు మాత్రముకాదు. దృగ్గణితప్రకారము నవమియందే
పునర్వసూ నక్షత్రము రాదు. కాన, దశమియందు బొత్తుగా పునర్వసూ
నక్షత్ర సంబంధము అసంగతము.

ఓయీ! సూర్యోదయకాలమునందే తిథియుండునో యదియే సంకల్ప
వ్యవహారమునకు ముఖ్యము. తరువాత ప్రారంభింపఁబడిన తిథికాదినమున వ్య
వహారములేదు. కావున నవమితోఁగూడిన అష్టమీ పుచ్ఛమున కాదినము
న వ్యవహారములేదు. అని ప్రశ్నమురాగా సమాధానము నెప్పుచున్నారము
ఇప్పుడు సావన దివసారంభమునకు సూర్యోదయకాలత్వము ముఖ్యము.
పూర్వము సూర్యాస్తమయకాలమునకు ముఖ్యత్వముండెను. ఐతరేయ బ్రా
హ్మణమున "యంపర్యస్తమియా దభ్యుదయాద్వాసాతిథిః॥ అని యుండుట
చే నేతిథియందు సూర్యుఁడస్తమించునో లేక ఉదయించునో యాతిథియే
యాదినమంతయు వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. మధ్యకాలమున వచ్చిపోయిన
తిథికి శాస్త్రీయమగు పరిగణనములేదు. యథా సంభవ పక్షము ఆచారమున
లేదు. గాన నాశ్రయింపరాదు. కావున సూర్యోదయకాలమునఁగాని,
సూర్యాస్తమయ కాలమునఁగాని యున్నతిథికి పరిగణనముగలదని వికల్పపక్ష
ము నాశ్రయింపవలయును.

అట్లయినచో నేడు ఏతిథియందు సూర్యుఁ డుదయించుచున్నాడో
యాతిథియే యాశ్రయింపఁబడుచున్నది. కొంతకాలమునకు పూర్వము ఏతి
థియందు సూర్యుడస్తమించుచున్నాఁడో యాతిథియే యాశ్రయింపఁబడుచుం
డెను. రెండుపక్షములును వేదమునఁ జెప్పబడియుండుటచే ప్రమాణములే
యగుచున్నవి. సూర్యాస్తకాలమున నున్నతిథియే యాదినమంతయు వ్య

ఉభయ థాపి శ్రుత్యుక్తత్వాత్తదపి ప్రమాణమేవ. సూర్యాస్తమయకాలీన తిథిరేవ సార్వదైవకీతిపక్షఏవ తచ్ఛ్రీరామచన్ద్ర జననకాలేఽ భవదిత్యూహ్యాం అయమేవవిషయః రామాయణే ప్రదేశాన్తర వచనార్థ పర్యాలోచనయా ప్యవగన్యతే.

తథాహ్యయోధ్యాకాండే ద్విషష్టితమసర్గే సూర్యాస్తమయాత్పూర్వం శ్రీరామచంద్రవనవాస వృత్తాంతం సుమన్త్రాచ్ఛ్రుత్వా, ఏవం బ్రవీతి కౌసల్యా. తథాహి ॥శ్లో॥ వనవాసాయరామస్య పంచరాత్రోఽద్యగణ్యతే. యశ్శోకహత హర్షాయాః పంచవర్ష సమోమమ ॥౧౭॥ ఏవంహికథ యన్త్యాస్తు కౌసల్యాయాశ్శుభంవచః। మందరశ్మిర భూత్సూర్యో రజనీచాభ్య వర్తత ॥౧౯॥ తథాప్రసాదితో వాక్యై ర్దేవ్యా కౌసల్యయానృపః, శోకేనచ సమాక్రాన్తో నిద్రాయావశ మేవాన ॥౨౦॥ ఇతిద్విషష్టి తమస్సరః. ప్రతిబుద్ధో ముహూర్తేన శోకోపహతచేతనః। అథరాజా దశరథస్సచిన్తా మభ్యపద్యత ॥౧॥ రామలక్ష్మణయోశ్చైవ వివాసాద్వాసవోపమః, అవివేశోపసర్గస్థం తమస్సూర్యమివాసురం ॥ ౨ ॥ సభార్యే నిర్గతే రామే కౌసల్యాం కోసలేశ్వరః, వివక్షురసితాపాంగాం స్మృత్వా దుష్కృత మాత్మనః ॥ 3 ॥ సరాజా రజనీంషష్ఠీం రామే ప్రవ్రాజితే వనం। కౌసల్యాం పుత్ర శోకార్తా మిదం వచన మబ్రవీత్ ॥'' ఇత్యత్ర ప్రథమతస్సూర్యాస్తమయాత్పూర్వం సాయంకాలే పంచరాత్రోద్యగణ్యతే॥ ఇతి కౌసల్యయోక్తం సూర్యాస్తమయాదనన్తరం ముహూ

హరింపఁదగియున్నదనుపక్షమే శ్రీరామావతారకాలముననుండెనని యూహింపవలయును. ఈవిషయము రామాయణమున నచ్చటచ్చట నుండు యర్థమునాలోచింపగాఁ దెలియుచున్నది. అయోధ్యాకాండమున 62 సర్గమందు సూర్యుఁడస్తమించుటకుఁ బూర్వము శ్రీరామచంద్రుని వనవాస వృత్తాంతమును సుమంత్రునివలనవిని యిట్లు కౌసల్య చెప్పుచున్నవి. "శ్రీరాముఁడరణ్యమునకుఁబోయి యైదు రాత్రులయినవి. అయ్యది పుత్రశోక సంతప్తహృదయనగు నాపాలిటికి నైదుసంవత్సరములుగానున్నది. ౧౭. ఈవిధముగ జెప్పుచున్న కౌసల్యా వచనములను వినినయో యనునటుల సూర్యుఁడుమందకాంతులు గలవాఁడై యస్తమించెను. రాత్రియు ప్రారంభమాయెను. ౧౯॥ ఆవిధముగా కౌసల్యా వచనములచే నూరడింపఁబడినవాఁడై దశరథ మహారాజు నిద్రకు వశంవదుఁడాయెను. ౨౦॥ ఇట్లుఅరువదిరెండవ సర్గము ముగిసెను" ఒక క్షణకాలమునకు ప్రతి బుద్ధుండై దశరథుఁడు దుఃఖముచే క్షీణించిన బుద్ధిగలవాఁడై మిక్కిలి విచారసాగరమున మునిగియుండెను. ॥ ౧ ॥ శ్రీరామలక్ష్మణుల వీడ్పాటుచే నింద్రతుల్యుఁడైనను గ్రహణకాలమున రాహువు సూర్యునిఁజుట్టునట్లుగ దుఃఖము దశరథునాశ్రయించెను. ॥ ౨ ॥ శ్రీరాముడు భార్యాసమేతుడై యరణ్యమునకుఁబోగాఁ గోసలాధిపతియగు దశరథుఁడు కౌసల్యతో నెద్దియో జెప్పఁదలఁచినవాఁడై తన దుష్కృతముఁదలంచి॥ ॥ 3 ॥ శ్రీరాముఁడరణ్యమునకుఁబోయిన నారవరాత్రియందు దశరథుఁడు తన దుష్కృతమునుఁ దలంచి పుత్రశోకముచే నార్తయగు కౌసల్యతో నిట్లు చెప్పెను." అనియున్నది. ఇచ్చట సూర్యుఁడస్తమించుటకుఁ బూర్వము సాయంకాలమున "అయిదవరాత్రి లెక్కింపఁబడుచున్నది." యని

స్తేఽతిక్రాన్తే షష్ఠీం రజనీమితి వచనాత్ తత్కాలే సాయం కాల ఏవ సావన దివసారంభ ఇతి, సూచితం భవతి. ఏవమేవ శ్రీరామలక్ష్మణ సంవాదోఽపి తత్రైవదృశ్యతే. అతస్తదానీం సాయంకాల ఏవ సావనదివసారంభ ఇతి స్పష్టం. అపిచయజ్ఞ స్యారంభోఽపి సాయంకాల ఏవేత్యామ్నాయతే. తైత్తిరీయకే వసతీవరీ గ్రహణే "వసతీవరీర్గృహ్ణాతి యజ్ఞోవైవసతీవరీర్యజ్ఞ మేవారభ్యగృహీత్వోపవసతి, యస్యాగృహీతా అభినిమ్రోచే దనారబ్ధోస్యయజ్ఞస్స్యాత్॥ ఇతి॥ ౬-౪-౨౧ ఏవమస్తమయ కాలే సావనతిథ్యుత్పత్తి దర్శనాత్తత్కాలిక తిథిరేవ సర్వజన వ్యవహార్యేతిసిద్ధా. అతయేవ నావమికీ తిథిరభూత్, సైవతిథి స్తస్మిన్ దినే సంకల్పాదిష్వనూద్యతే అత ఆసాయంవర్తమానా యామష్టమ్యాం నవమీతిథిత్వేన వ్యవహార ఇతి శృతిస్మృతి చోదనయాయుక్తమేనేతి సిద్ధ్యతి॥ యథాద్య అవమాదినే ఔద యిక తిథిత్వేనవ్యవహారస్తథా సాయంకాలారబ్ధతిథిరేవ తస్మిన్ సర్వస్మిన్నపిదినే వ్యవహార్యేతి జ్ఞాయతే.

తథాచాస్మిన్ కాలేఽపి "ఉదయాదుదయం వారం ఇత్యుక్త్వా ఉదయకాలాదుదయ పర్యన్తంవారమితి వ్యవహారో దృశ్యతే, సావనమాసస్య వారసంఖ్యావిషయత్వమితి విదితమేవ తథాపి "నవారదోషాః ప్రభవన్తి రాత్రౌ" ఇతి వచనస్య రాత్రి మారభ్య రాత్రిపర్యన్త సావన తిథిగణన పక్షంమనసి నిధా యోక్తమితి ద్యోత్యతే, అన్యచ్చేదానీమపి "రాత్రౌ త్రిభాగం

కౌసల్యచెప్ప సూర్యుడస్తమించినపిదప నొక ముహూర్తకాలము గడువగా నారవరాత్రియని చెప్పుటవలన నాకాలమున సాయంకాలమునందే సావన దివసారంభమని సూచింపఁబడుచున్నది. ఇట్లే శ్రీరామ లక్ష్మణ సంవా దమున నారామాయణమునందే గన్పట్టుచున్నయది. మఱియు సాయంకాలము నందే యజ్ఞమునారంభింపవలయునని వేదములయందుఁగలదు. తైత్తిరీయకమున, వసతీవరీ గ్రహణమునందు గ్రు "వసతీవరీర్గృహ్ణాతి, యజ్ఞోవై వసతీవరీర్యజ్ఞమే వారభ్య గృహీత్వోపవసతి, యస్యాగృహీతా అభినిమ్రోచే దనారబ్ధో స్యయజ్ఞస్స్యాత్" అనితై ౬-౪-౨౧॥ యందుగలదు.

ఇట్లు సూర్యాస్తమయకాలమున సావన తిథి యుత్పన్నమగుచున్నది. యని యుండుటచే నాకాలమునందలి యట్టితిథియే సర్వజన వ్యవహారసిద్ధమని తెలియుచున్నది. కావుననే "నావమి కేతిథిః" యనిచెప్పఁబడెను. ఆతిథియే యాదినమున సంకల్పాదులయం దనువాదము సేయఁబడుచుండును. కావున సాయంకాలమువరకుఁగల యష్టమీతిథియందు నవమితిథియని వ్యవహరించుట శృతిస్మృతులయందుఁ జెప్పఁబడియుండుటచే యుక్తమనియే సిద్ధించుచు న్నది. ఈకాలమున నవమాతిథి దినమున నౌదయిక తిథిగా నెట్లు వ్యవహా రముగలదో, యట్లే సాయంకాలమున నారంభింపఁబడిన తిథియే యా దిన మంతయు నాకాలమున వ్యవహరింపఁబడెనని తెలియుచున్నది.

ఈకాలమునందును; "ఉదయాదుదయం వారం" అనుటచే నుదయ కాలమునుండి మఱల సూర్యుఁడుదయించునంతవఱకు వారమని వ్యవహారము గన్పట్టుచున్నది. సావనమాసము వారసంఖ్య ననుసరించియుండునని యెల్ల రకుఁ దెలిసియేయున్నది. అయినను "నవారదోషాః ప్రభవన్తిరాత్రౌ" అను అనువచనముచే; రాత్రియారంభించి మఱునాడు రాత్రివఱకుఁగల సావనతిథి యనువచన మనుసరించిన యభిప్రాయమును మనముననిడుకొని చెప్పఁబడిన దని తోచుచున్నది. మఱియు నిప్పుడు "రాత్రిని మూఁడుభాగములుగాఁజేసి

కృత్వాతు ద్వాభాగౌ పూర్వవాసరే” ఇత్యపి పావన దినస్యవై కల్పికో వ్యవహారశ్శిష్టైస్సర్వై రప్యంగీక్రియతే. అన్యథా స్థూల సూక్ష్మవాస్తవాది పక్షత్రయాను సారేణ నక్షత్ర గణనాయాం తిథినక్షత్ర సమాయోగోన స్యాత్, వాస్తవ పక్షవన్నక్షత్ర ద్వితీయ పక్షగణనాం గీకారే అస్తమయతిథేః ముఖ్యత్వాం గీకారే వా న క్షతిః। తయోరాద్యస్థూల పక్షే నావమికీతి తక్ ప్రత్యయః ఇతి వివేకః। శ్రీరామాయణ కర్తుర్వాల్మీకి మహర్షే ర్వ్యాసాధికార భూత చతుర్వింశతి తమ త్రేతాయాం తాదృశ ప్రచారస్స్యాత్। అతస్తస్మిన్ సమయే త్రేతాయుగేఽన్తిమ సంధ్యాయాం పూర్వోక్త లక్షణ లక్షిత సమయే శ్రీరామావతార ఇతి మన్తవ్యం.

అస్మిన్ విషయే స్మృతిపురాణాది ప్రతిపాదిత వచనా న్యుదాహ్రియన్తే. తథాహి- కాలమాధవీయే- ప్రతిపన్నిర్ణయాఖ్యే తృతీయ ప్రకరణే ప్రాతస్సంకల్పః॥ ఇత్యత్ర దేవలవచనం। శ్లో॥ యాంతిథిం సమను ప్రాప్య అస్తంయాతి దివాకరః, సాతిథి స్సకలాగ్రాహ్యా దానాధ్యయన కర్మసు। ఇతి. దానాధ్యయన ఉపవాసాది నిఖిల దైవకర్మార్థ వివక్షయా కర్మస్వితి బహువచనం. స్కాన్దపురాణే శ్లో॥ యాం తిథిం సమను ప్రాప్య యాత్యస్తం పద్మినీప్రియః సాతిథి స్తద్దినే ప్రోక్తా త్రిముహూర్తా యదాభవేత్ ॥ఇతి॥ శివరహస్య సౌర పురాణయో

రెండు భాగములు ముందటిదినమునకుం జెందును” అని, పావనదివస వ్యవహారము, వైకల్పికము గా శిష్టులచే నాశ్రయింపఁబడుచున్నది. అట్లుగాక స్థూల, సూక్ష్మ, వాస్తవాదిపక్షముల నాశ్రయించి నక్షత్రములను లెక్కించినయెడల తిథి నక్షత్ర సమాయోగము కలుగనేరదు. వాస్తవపక్షమువలె నక్షత్ర ద్వితీయ పక్షగణము నంగీకరించిన యెడల, (అస్తమయ తిథియే ముఖ్యము. అను పక్షమును నంగీకరించినయెడల) యెట్టి యిబ్బందులు గలుగనేరవు. అందు మొదటిదియగు స్థూలపక్షమున నావమికీ అనునది ఠక్ ప్రత్యయాన్తము. అని తెలియనగును. శ్రీరామాయణకర్తయగు వాల్మీకిమహర్షికి వ్యాసాధికారమున్న ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమునఁ గడపటి సంధ్యయందు బూర్వముఁ జెప్పఁబడినకాలమునందు శ్రీరామచంద్రుఁడవతరించెను. నప్పట్లా నాప్రచారముండెనని తలంపవలయును.

ఈవిషయమున స్మృతులయందును బురాణములయందును, బ్రతిపాదింపఁబడిన వచనముల నుదహరించుచున్నారము. కాలమాధవీయమున ప్రతిపన్నిర్ణయమను మూఁడవ ప్రకరణమున ప్రాతస్సంకల్పము. అనునప్పుడు దేవలునివచనము. “యేతిథియందు సూర్యుఁడస్తమించుచున్నాఁడో యాతిథియే దానాధ్యయన కర్మలయందు సంపూర్ణముగా గ్రహింపవలయును. అని దానాధ్యయనోపవాసాది సమస్తదైవకర్మలయందు ననువివక్షచేతనే “కర్మసు” అని బహువచనమునుఁ జెప్పియున్నాఁడు. స్కాన్దపురాణమున “ఏతిథియందు పద్మినీబాంధవుఁ డస్తమించుచున్నాఁడో యాదినమున నాతిథియే” అని యున్నది. శివరహస్య సౌరపురాణములయందును “మూడు ముహూర్తము

రపి "యస్యాం తిథావస్తమియాత్సూర్యస్తు త్రిముహూర్తకైః॥ యాన దాన జపాదిభ్యస్తామేవోపక్రమేత్తిథిం॥ ఇతి ప్రతిపాదనాత్సర్వం చతురశ్రం॥

అపిచవిద్యావాచస్పతి విద్యారణ్య పంచాననేత్యాది బిరుదాంకితాః శ్రీమాన్ విక్కిరాల రామచంద్రాచార్యాః రుధిరోద్గారి నామసంవత్సర పంచాగపీఠికాయాం "గ్రాహ్యపంచాంగ నిర్ణయః॥ ఇతి, వ్యాసంప్రకటీచక్రుః తత్ర 23 పత్రే "అస్తమయకాలవ్యాప్తతిథి ముదయకాలవ్యాప్తతిథిత్వేన, పూర్ణిమాన్తమాస మమాన్తమాసత్వేన, కృత్తికాది నక్షత్రగణనమశ్విన్యాదినా గణనం చైకదా పరివర్తితం. తథైవవేదాంగ జ్యోతిష ప్రతిపాదిత ధనిష్ఠాద్యుత్తరాయణా దీని విహాయ ఉత్తరాషాఢా ద్వితీయ చరణ ప్రవేశ సమకాలిక మకరా ద్యుత్తరాయణారంభం, అషాఢ పుష్యమాస ప్రాప్తాధిక మాసాన్ విహాయ చైత్రాది సప్త మాసాధిక మాసాంశ్చాంగీచక్రుః। తథాహి- బృహత్సంహితాయాం శ్లో॥ "ఆశ్లేషార్ధా ద్దక్షిణ ముత్తరమయనం ధనిష్ఠాద్యం। నూనం కదాచిదాసీ ద్యేనోక్తం పూర్వ శాస్త్రేషు ॥౧॥ సాంప్రత మయనం సవితుః కర్కటకాద్యం మృగాది తశ్చాన్యత్" ॥ఇతి॥ ఏతేన పూర్వ స్థితిస్తాదృశీ, ఏతత్కాల స్థితిరేతాదృశీతి, ప్రత్యపాదయన్॥ ఇత్యస్తి. అతః పూర్వోక్తం స్పష్టంభవతి। చైత్రశుక్ల నవమ్యాం పునర్వసూ నక్షత్రం సిద్ధాన్త గణితరీత్యా ప్రాయ

లచే నేతిథియందు సూర్యుఁడస్తమించునో యాతిథియందే యజ్ఞము, దానము, జపము, మున్నగుక్రియల నారంభింపవలయును." అని చెప్పబడియుండుచేఁ బూర్వోక్తము శిష్టసమ్మతమని తెలియనగును.

మఱియును, శ్రీ విద్యావాచస్పతి, విద్యారణ్య పంచాననేత్యాది బిరుదాంకితులగు, శ్రీమాన్ విక్కిరాల రామచన్ద్రాచార్యులవారు రుధిరోద్గారి సంవత్సరపంచాగపీఠికయందు "గ్రాహ్యపంచాంగ నిర్ణయము"అను వ్యాసమునుఁ బ్రకటించిరి. అందు 23 వ పుటయందు "సూర్యుఁడస్తమించునప్పటినుండి వ్యవహారమునను న్నతిథులను, సూర్యోదయారంభముగాను, పూర్ణిమతో ముగియునట్టి మాసమును, అమావాస్యతో ముగియునట్లుగాను, కృత్తికానక్షత్రము మొదలు గణింపఁబడుచున్న నక్షత్రగణనమును, అశ్వన్యాదికముగాను, పూర్వ మొకప్పుడు మార్పుచేయఁబడినది. అట్లే వేదాంగజ్యోతిషమునఁ జెప్పఁబడిన ధనిష్ఠ మొదలుత్తరాయణమును వదలి ఉత్తరాషాఢ ౨ పాదమున సూర్యుడు ప్రవేశించినది మొదలుగా, మకరా ద్యుత్తరాయణ కాలమనియు, ఆషాఢ పుష్యమాసములయందు మాత్రమేవచ్చుచున్న అధికమాసము చైత్రము మొదలు ఏడు మాసములవరకు వచ్చునని యు, మార్చి యంగీకరించిరి. బృహత్సంహితయందు" ఆశ్లేషార్ధమునుండి దక్షిణాయనముగాను, ధనిష్ఠ మొద లుత్తరాయణముగాను, పూర్వము శాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియుండెను. ఇప్పుడన్ననో కర్కాటకరాశియందు సూర్యుఁడు ప్రవేశించినది మొదలు దక్షిణాయనమనియు, మకరమున సూర్యుఁడు ప్రవేశించినది మొదలుత్తరాయణమనియు వ్యవహారమునను న్నది." అనియున్నది. ఇందుఁచేఁ బూర్వమావిధముగా నుండెననియు, ఇప్పుడీవిధముగా నున్నదనియు, చెప్పబడినట్లాయెను. చైత్రశుక్ల నవమియందు పునర్వసూనక్షత్రము సిద్ధాన్త గణితానుసారముగాఁ దఱచుగా గడచిన

శోగత ప్రభవాది షష్టి సంవత్సరాణాం వింశతి వత్సరేష్వే వాగతం। తస్మాన్నవమ్యాం పునర్వసూ నక్షత్రం సంభవతీతి స. కిన్తు మీనచైత్రేవ తథా దర్శనాన్నేక్ష చైత్రే శుక్ల నవమ్యాం శ్రీరామస్య జననకాల ఇత్యుక్తత్వాత్. శ్రీరామ జనన కాలాది తిథి నక్షత్ర యోగః న సంభవతీతి కేషాంచన మతం తన్న.

వక్ష్యమాణ యాంత్యా త్రిషువత్సరేషు త్రివారమేవం విధయోగ సద్భావోవ మయాదృష్టః పంచాంగేషు కిముత మహాత్మనాం। ఏతాదృశయోగః కదా ఆగత ఇతి వక్ష్యే। కథమితి చేత్। కల్యాదిగతాః॥ 4966 హూణాశక గతాబ్ద- మాస దినాని విలోమేన, 15-4-1864। స్వస్తి శ్రీ శాలివాహన శకాబ్దాః। ౧౭౮౬ శ్రీ రక్తాక్షినామ సంవత్సర చైత్రశుక్ల ౯ భానువాసర ఘటికా విఘటికాః 7-56 పునర్వసు ౧౦-౫౮ శూ ౯౮-౧౯ ఘా ౯-3౮ మేషమాస దినాని ౯। ఇతి. ఇదం పంచాంగం రాజాబొమ్మ దేవర నాగన్నా నాయుడు బహద్దుర్ జమీన్ దార్ సంస్థాన సిద్ధాన్తిభిః మంగపల్లి నరసింహాచార్యైః హూణ సంవత్సర-మాన- దినాని విలోమేన 29-12 1683 కాలే పరిగణితం సత్, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిభిః మద్రపుర్యాం ఆది సరస్వతీనిలయ, శారదానిలయ ప్రచండ సూర్యాలోక సరస్వతీ విలాస ముద్రాక్షరశాలాసు ముద్రితమ్ ద్విత్రీయన్తు;

పునః నిమ్మగడ్డ వేంకటనరసింహసిద్ధాన్తిభి ర్గణితం సత్

ప్రభవ మొదలు యరువది సంవత్సరములలో నిరువది సంవత్సరములో నీవిధముగా వచ్చియున్నది, కావున నవమియందుఁ బునర్వసూనక్షత్రము రాదనుట న్యాయము కాదు. కాని మీన చైత్రమునందే యట్లువచ్చెను, మేష చైత్రమున శ్రీరాముఁడు పుట్టెనని చెప్పఁబడియున్నది. కావున శ్రీరామజనన కాలస్థది తిథినక్షత్రయోగము సంభవించదనెడి కొందరిమతము న్యాయము కాదు.

పైఁజెప్పఁబోవు రీతిన అరువది సంవత్సరములలో మూఁడుమారులు ఇట్టియోగము గలిగియుండెనని నేను పంచాంగములయందుఁ జూడఁగల్గితిని. ఇక పెద్దలవిషయమునఁ జెప్పవలసినదియే లేదు. ఇట్టియోగ మెప్పుడువచ్చెను. అనినఁ జెప్పుచున్నారము. కలియుగము మొదలు గడచిన సంవత్సరములు 4965 స్వస్తిశ్రీ శాలివాహన శకాబ్దములు ౧౭౮౬ కు సరియగు హూణవత్సరములు తే 15-4-1864 దీకి సరియగు శ్రీ రక్తాక్షినామ సంవత్సర చైత్ర శుక్ల ౯ భానువారము ఘ 7-56 వి ఘడియలు పునర్వసు ౧౦-౫౮ శూ ౯౮-౧౯ ఘా ౯-3౮ మేషమాస దినములు ౯ అని యున్నది.

ఈపంచాంగము రాజా బొమ్మదేవర నాగన్నా నాయుఁడు బహద్దూర్ జమీన్‌దారు సంస్థాన సిద్ధాంతులు మంగపల్లి నరసింహాచార్యులుగారు తే 29-12-1683 ది. గుణించినదియు, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు గారిచే మద్రపురి (Madras) యందున్న ఆది సరస్వతీనిలయ, శారదానిలయ, ప్రచండ సూర్యాలోక సరస్వతీవిలాస ముద్రాలయములయందు ముద్రింపఁబడినదియు నని యందున్నది.

రెండవది- నిమ్మగడ్డ వెంకటనరసింహ సిద్ధాన్తిగారు గుణియించి

మదరినగరస్థ విద్వన్మనోరంజన్యాం, సరస్వతీనిలయ, జ్ఞానసూర్యో దయ శ్రీరామ గుణదర్పణ ఆదిసరస్వతీ ముద్రణాలయేషు ముద్రితం సత్, హూణ 1867 సంవత్సరేజనవరినామక మాసే ప్రకటితమస్తి. తత్ర కల్యాది ౪౯౬౮ హూణశక 12-4-1867 సంవత్సరే. స్వస్తిశ్రీ శాలివాహన శకాబ్దాః- ౧౭౮౯-౦ ప్రభవనామ సంవత్సర చైత్రశుక్ల ౮ శుక్రవాసర ఘటికా విఘటికాః ౧౦-౪౮ పునర్వసూ నక్షత్ర -ఘ- ౫౫-౩౯ ధృ ౫౭-౭౪ బ ౧౦-౪౮ మేషమాస దినాని ౧ ఇతి. తృతీయన్తు-

పునశ్చ కల్యాది ౫౦౩౦ హూణశకాబ్దాః 17-4-1929 సం చైత్ర శు ౮ బుధవార -ఘ- ౮-౧ పున ౩౬-౩౯ ధృ ౯౯-౧౭ బ ౮-౧౧ మేష భు ౦-౩౭ మేషమాస దినాని ౫ ఇతి.ఇదం పంచాగం సర్వత్ర లభ్యతేఏవ. దీవి హనుమంతాచార్యైః గుణితం బాపట్లవిజయ ముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రితం. ఏవం పంచాంగత్రయ మహామదాక్షం, అతః మేషమాసే చైత్రశుక్ల నవమీ పునర్వసూ యోగస్సిద్ధ్యత్యేవేతి శ్రీరామ భక్తా విదాం కుర్వన్తు ఇత్యలమతి విస్తరేణ.

నను భవతా వైవస్వత మన్వన్తరీయ చతుర్వింశతి తమ త్రేతాయుగాన్త మసంధ్యాయా మేవ శ్రీరామావతార ఇతి యదుక్తం తన్నయుక్తం॥ యతః వాల్మీకి రామాయణ ఏవోత్తర కాండే అష్టావింశతి తమ త్రేతాయుగేఽన్తిమ సంధ్యాయాం శ్రీరామావతారః, రావణ ముక్తిశ్చ, ప్రత్యపాది. తథాహి-

మదరాసునగరమున విద్వన్మనోరంజనీ సరస్వతీనిలయ జ్ఞానసూర్యోదయ, శ్రీరామ గుణదర్పణ ఆదిసరస్వతీ ముద్రాలయములయందు ముద్రింపఁబడినది. 1867 హూణసంవత్సరమున తే 12-4-1867 దీకి సరియగు స్వస్తిశ్రీ శాలివాహన శకాబ్దములు ౧౭౮౯-౦ ప్రభవనామ సంవత్సర చైత్ర శు. ౮ శుక్ర వారం. ౧౦-౪౮ పునర్వసునక్షత్రం ౫౫-౩౯ ధృ ౫౭-౭౪ బ ౧౦-౪౮ మేషమాస దినములు ౧ అనియున్నది.

మూఁడవది కల్యాది సం॥ ౫౦౩౦ హూణ శకాబ్దములు తే 17-4-1929 సం॥ చై శు. ౮ బుధవారం ౮-౧ పున ౩౬-౩౯ ధృ ౯౯-౧౭ బ ౧౫-౧౧ మేషభుక్తి ౦-౩౭ మేషమాస దినములు ౫ అనియున్నది. ఈపంచాంగము అంతట దొరకును. దీవి హనుమంతాచార్యులుగారు గుణించి బాపట్ల విజయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించి ప్రకటించిరి. ఈమూడు పంచాంగములను నేను చూచియుంటిని. కావున చైత్రమాసమున శు ॥౯॥ పునర్వసునక్షత్రమువచ్చెడియోగము సిద్ధించును అని శ్రీరామభక్తులెల్లరు గ్రహింతురుగాక.

ఓయీ? వైవస్వత మన్వంతరమున నిరువదినాల్గవ త్రేతాయుగాంత్య సంధ్యయందు శ్రీరామావతారము అని మీరు చెప్పియుంటిరి. వాల్మీకి రామాయణమున నుత్తరకాండమున ౩౭ వ సర్గమైనపిదప నధికపాఠముగాఁ జెప్పఁబడిన మూఁడవసర్గయందు రావణునింగూర్చి సనత్కుమారుఁడు చెప్పుచున్నాడు.

వాల్మీకి రామాయణోత్తరకాండే ౩౨ సర్గానన్తర అధికపాఠీయ తృతీయసర్గే రావణం ప్రతి సనత్కుమార వచనం ॥శ్లో॥ కృతే యుగే వ్యతీతేవై ముఖే త్రేతాయుగస్యతు। హితార్థం దేవ మర్త్యానాం భవితా నృపవిగ్రహః ॥౧౭॥ ఇక్ష్వాకూణాం చయో రాజా భావ్యో దశరథోభువి॥ తస్యసూనుర్మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి॥ ఇతి. పునశ్చ తత్రైవ పంచమసర్గే ఆంధ్రాక్షర ముద్రితగ్రన్థే రావణం ప్రతి నారదవచనే ౨౯ ॥శ్లో॥ అష్టావింశే యుగేప్రాప్తే మనోరస్య వివస్వతః వైష్ణవీం మూర్తిమా విశ్య లోక మేనం ప్రవేక్ష్యతి॥ ఇతి చాస్తి. "కథమితిచేన్న. అత్రత్య వ్యతీతే ఇత్యేతత్పదం కృతేయుగే ఇత్యనేనైవ నాన్వేతి। కిన్తు కృతే యుగే, త్రేతాముఖేచ వ్యతీతే" ఇత్యత్రాప్యన్వేతి. ఏవంచ త్రేతాయుగాద్య సంధ్యాయాం వ్యతీతాయా మన్తిమ సంధ్యాయా మిత్యర్థః, సర్వగ్రన్థ సమ్మతగ స్యాత్। "అష్టావింశే యుగే ప్రాప్తే ఇతి శ్లోకస్తు వ్యాఖ్యాన చతుష్టయ విశిష్ట నాగరా గ్రంథేషు నైవ దృశ్యతే। తత్ర తస్య సర్గస్య ౬౧ శ్లోకావర్తే, ఆంధ్రాక్షర ముద్రితగ్రన్థేతు ౧౨౩ శ్లోకావర్తే. తత్రైవ దృశ్యతేఽయం శ్లోకః. ఉత్తరకాండే ౩౨ సర్గానన్తరం ౫ సర్గాః అధికతయా పఠితాః। ఏతేషు అధిక పఠితేషు పంచమసర్గే ఏతే ౬౩ శ్లోకా అధికతయా పఠితాః. తథాపి సమాధీయతే. ఇయ మత్రత్యాకథా। శ్వేతద్వీపస్థయోషిద్భిః పరాభూతో రావణో నారదంబ్రూతే. శ్లో॥ కథంచ దృశ్యతే దేవః కథంచశ్రూయతే

"కృతేయుగే వ్యతీతే వైముఖే త్రేతాయుగస్యతు॥ హితార్థం దేవమర్త్యానాం భవితానృప విగ్రహః" ॥౧౭॥ అనగా కృతయుగము గడచినపిమ్మట త్రేతా యుగ ప్రారంభమున దేవతలకును, మానవులకును హితమును సేయఁగోరి పర మేశ్వరుఁడు క్షత్రియరూపమును ధరించినవాఁడై ॥౧౮॥ ఇక్ష్వాకువంశమున బుట్టిన దశరథమహారాజునకు పుత్రుఁడై శ్రీరామచంద్రుడను పేర నవతరింపఁ గలఁడు. అనియున్నది.

మఱియు నందే యైదవసర్గయందు నాంధ్రాక్షరములలో ముద్రింప బడిన గ్రంథమున రావణునిఁగూర్చి నారదుఁడు చెప్పునపుడు ౨౯ శ్లోకమునఁ "ఇరువదియెనిమిదవ యుగము రాఁగా నీవైవస్వత మన్వంతరమున రావణుడు వైష్ణవ తనువు నాశ్రయించి విష్ణులోకమున బ్రవేశింపఁగలఁడు" యున్నది. కావున మీరు చెప్పిన యర్థమునకును ఈయర్థమునకుఁ బరస్పర విరోధము గలుగుచున్నదేయనిన సమాధానము చెప్పుచున్నారము.

"కృతేయుగే వ్యతీతేవై ముఖే త్రేతాయుగస్యతు॥ అను శ్లోకమున 'వ్యతీతే' అనుపదము కృతయుగమునకు మాత్రమే యన్వయింపదు. కృతయు గము, త్రేతాయుగ ముఖము గడచిన దగుచుండగా నని యన్వయింప వల యును అనగా, త్రేతాయుగ ప్రారంభముఁ గడువగానంతిమ సంధ్య యందని యర్థము ఇదిసర్వమతసిద్ధము. "అష్టావింశేయుగే ప్రాప్తే, అనుశ్లోకము వ్యాఖ్యాన చతుష్టయముతోఁగూడిన నాగరలిపి గ్రంథమునఁగానరాదు. అందాసర్గమునకు ౬౧ శ్లోకములు మాత్రముగలవు ఆంధ్రాక్షర ములలో ముద్రింపఁబడిన గ్రంథమున ౧౨౩ శ్లోకములుగలవు. అందే యీశ్లోకము గన్పట్టుచున్నది. ఉత్తరకాండమున 32 సర్గలు గడచినపిమ్మట నైదుసర్గముల ధిక పాఠములుగాఁ జెప్పఁబడియున్నది. అందివి యధిక శ్లోకములు అయినను సమాధానముఁ జెప్పుచున్నారము, అందున్నకథ ఇయ్యదియే "శ్వేతద్వీపము నందలి స్త్రీలచేఁ బరాభవింపఁబడినవాఁడై రావణుఁడు నారదునితో నిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు? దేవుఁడెట్టివాఁడుగాఁ జూడఁబడుచున్నాఁడు? ఎట్టివాడు

భువి, కథంచ క్రీడతే లోకే ద్రష్టుం వాశక్యతే కథం ॥౬౯॥ కియత్కాలే నవాబ్రహ్మన్ లోకోయం తపసామయా। శక్యః ప్రవేష్టుం తద్బ్రూహి సర్వంహి విదితంతవ॥ ఇతిప్రశ్నః। అస్యోత్తర మిదం। నారదః॥ శ్లో॥ అష్టావింశే యుగేప్రాప్తే మనోరస్య వివస్వతః। వైష్ణవీంమూర్తి మావిశ్యలోక మేనం ప్రవేక్ష్యసి। నాతః పరతరం శ్రోతుం మత్తో వై రాక్షసేశ్వర। ఉత్తిష్ఠ గచ్ఛ భద్రం తే ప్రాప్స్యసే గతి మీప్సితాం ॥౭౦॥ ఇతి. పునస్తత్రైవ బ్రహ్మనారద సంవాదే రావణ ముక్తిః కదా। ఇతి ప్రస్తావే బ్రహ్మ ॥శ్లో॥ నారదం సంపరిష్వజ్య ప్రాహభూత భవిష్యవిత్ ॥౭౧॥ హిరణ్యకశిపుః పూర్వం బభూవైష నిశాచరః। సఏవచ పునస్తత్ర రాక్షసో భూన్మహాసురః। రాక్షసేన విధానేన సదా తద్భావభావితః॥ మానుషత్వ ముపాగమ్య లోకాన్ హన్తుం కృతోద్యమం। తృతీయంచ హతం తేన శ్వేతద్వీపం ప్రవేక్ష్యతి ॥౭౩॥ వైష్ణవం తేజ ఆవిశ్యయథోక్తం బ్రహ్మవాదినా. ఇత్యాదిశ్లోకార్థ పర్యాలోచనయా నారదం ప్రతి అహం కదావిష్ణు సాయుజ్యం గచ్ఛేయమితి, రావణః ప్రపచ్ఛ. సోపి తం ప్రతి అష్టావింశే మహాయుగే తృతీయం మానుషం శిశుపాలరూప ముపగమ్య శ్రీకృష్ణేన హతశ్శ్వేతద్వీపం ప్రవేక్ష్య సీత్యుక్తం భవతి. నతు ద్వితీయే స్మిన్ రాక్షస జన్మనీతితాత్పర్యం అతఏవ వాల్మీకి రామాయణే సుందరకాండే ౫౭ నర్గే. ౧ శ్లో॥ భృశంనియుక్తస్తస్యాంచ। ఇత్యస్య శ్లోకస్య తిలకవ్యాఖ్యానే "అత్ర

డుగాఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు? అతఁడెట్లు లోకమునఁ గ్రీడించుచున్నాఁడు? ఆ దేవునెట్లు జూడనగును? ॥౬౯॥ ఓబ్రాహ్మణుఁడా! నేనా శ్వేతద్వీప లోకమున కెంత కాలమున కట్టి తపమొనర్చి పోవఁగలను? ఈయంతయు నీకుఁ దెలిసి యున్నది. కావున నాకుఁ జెప్పవలయును" అని ప్రశ్నింపగా నిందులకు సమాధానము నారదుఁడు చెప్పుచున్నాడు. "ఇరువది యెనిమిదవ మహాయుగము రాగా వైవస్వతమ న్వంతరమున వైష్ణవమూర్తినిఁబొంది యాలోకమునుఁ జేరగలవు. ఓరాక్షసరాజా! యింతకంటె నెక్కుడుగా నావలననీవు విఁజాలవు, లెమ్ము పొమ్ము. నీకు క్షేమముగలుగును. నీయిష్టగతిని బడయఁగలవు" ॥౭౦॥ అని యున్నది. అందే బ్రహ్మనారద సంవాదమున రావణునకు ముక్తియెప్పుడు? అను ప్రస్తావమున బ్రహ్మ చెప్పుచున్నాడు. "నారదునిఁ గౌఁగలించుకొని భూతభవిష్యత్తుల నెఱింగిన బ్రహ్మ యిట్లుచెప్పెను. రావణుడు పూర్వముహిరణ్యకశిపుఁడుగా నాయెను. అతఁడేమరల రావణాసురుఁడుగానాయెను. రాక్షసవిధానముచే మానుషభా భావితుఁడై మానుషరూపమున శిశుపాలుఁడై శ్రీకృష్ణునిచేఁ జంపఁబడి శ్వేతద్వీపమునఁ బ్రవేశింపఁగలఁడు. ౬౩॥ ఆతడు వైష్ణవ తేజమును బ్రహ్మవేత్తచేఁ జెప్పఁబడినరీతి గాఁ బొంది శ్వేతద్వీపమును, బ్రవేశింపఁగలఁడు." అనునీ మొదలగు శ్లోకములయొక్క యర్థము నాలోచించుటచే నారదునిగూర్చి నేనెప్పుడు విష్ణుసాయుజ్యమునుఁ బొందఁగలను? అని రావణుఁడడిగెను. మునియుఁ నిరువదియెనిమిదవ మహాయుగమున మూఁడవదియగు శిశుపాలరూపమునుఁబొంది శ్రీకృష్ణునిచే జంపఁబడి శ్వేతద్వీపమునుఁ బ్రవేశింపఁగలవు॥ అని చెప్పినట్లాయెను. రెండవదియగు రాక్షసజన్మయందుఁగాదని తాత్పర్యము. కావుననే వాల్మీకిరామాయణమున సుందరకాండమున ౫౭ వ సర్గమున ౧ వ శ్లోకమగు, "భృశంనియుక్త స్తస్యాంచ" అను శ్లోకమునకుఁ దిలకవ్యాఖ్యాన

ఏవాస్య మరణోత్తరం చతుర్థచతుర్యుగ్యాం (అష్టావింశతి మహా యుగే) చేదిరాజకులేజన్మ చతుర్వింశతి చతుర్యుగ్యాం త్రేతా యాం శ్రీరామావతార ఇతి, అస్తి. అత శ్చతుర్వింశతి త్రేతా యుగ గాన్త్య సంధ్యాయా మేవ శ్రీరామావతార ఇతిసిద్ధమే.

ననుతర్హి అధ్యాత్మరామాయణే బాలకాండే వ్యాఖ్యా విశిష్ట నాగరాక్షర ముద్రితకోశే సప్తమసర్గే శ్రీరామం ప్రతి పరశురామవాక్యం ॥శ్లో॥ త్రేతాముఖే దాశరథిర్భూత్వా రామోఽహమవ్యయః। ఉత్పత్స్యే పరయాశక్త్యా తదాద్రక్ష్యసి మాంపునః" ఇత్యస్మిన్ శ్లోకార్థే విచార్యమాణే, త్రేతాముఖే శ్రీరామావతార ఇతి సిద్ధ్యతి ఏవంచేత్కథం త్రేతాన్తే రామా వతారో నిర్దిష్ట ఇచే, త్సఏవం ప్రష్టవ్యః అస్య శ్లోకస్య వ్యాఖ్యా నమస్తివేతి। నైవేత్యేవ సబ్రూయాత్। పునశ్చ నాగరాక్షరై ర్మూలమాత్రముద్రితే కోశే కిమస్తీతి దృష్టంవేతి సప్రష్టవ్యః। తత్రతు త్రేతాయుగే ఇత్యే వాస్తీతి సబ్రూయాత్, తస్యతదేవ సమాధానమి త్యుక్త్వా పునర ప్యుచ్యతే। మూలముద్రిత కోశస్థ ఏవ సాక్షీయాన్ పాఠః॥ అతఏవ తత్రైవ సున్దరకాండే ప్రథమసర్గే హనూమన్తం ప్రతి లంకిణి వచనం। శ్లో॥ త్రేతాయుగే ధాశరథీ రామో నారాయణోవ్యయః॥ ఇతి. 48 పునశ్చ తత్రైవోత్తరకాం డే॥ సనత్కుమారరావణసంవాదేసనత్కుమారవచనం॥ శ్లో॥ అథ వాద్రష్టుమిచ్ఛాతే శృణుత్వం పరమేశ్వరం। త్రేతాయుగే సదే

మున నిట్లుగలదు "కావుననే యీరావణుడిక నాల్గవదియగు చతుర్యుగమున (ఇరువదియెనిమిదవ మహాయుగమున) చేదిరాజ వంశమున జన్మించుననియు ఇరు వదినాలవచతుర్యుగమగు త్రేతాయుగమున శ్రీరామావతార మనియుఁగలదు. కావున నిరువదినాల్గవ త్రేతాయుగాంత్య సంధ్యయందే శ్రీరాముఁడవతరించె ననుట సిద్ధము.

ఓయీ! అధ్యాత్మ రామాయణమునందు బాలకాండమున వ్యాఖ్యాన ముతోఁగూడిన నాగరాక్షరములలో ముద్రింపఁబడిన గ్రంథమున నేడవసర్గము నందు శ్రీరామునిఁగూర్చి పరశురాముఁడు చెప్పుచున్నాఁడు "త్రేతాయుగ ప్రారంభమున నవ్యయుడనయ్యు దశరథరాజ కుమారుఁడైన శ్రీరాముఁడనుగా నవతరించఁగలను. అపుడు నన్ను మఱలఁజూడఁగలవు ఆయవతారమున పరాశ క్తియు, సీతయై యవతరించఁగలదు" అను శ్లోకార్థమును విచారింపగా శ్రీరా ముఁడు త్రేతాయుగ ప్రారంభమున నవతరించినటులఁ దెలియుచున్నది. మీరు శ్రీరామావతారము త్రేతాయుగాంతమున నని చెప్పుచున్నారు అదియెట్లు పొస గునని యాక్షేపము రాగా వారినిట్లడుగవలయును. ఈశ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానము గలదా? అనియడిగిన నతఁడు లేదనియే సమాధానము చెప్పఁగలఁడు. మఱియు నాగరాక్షరములలో మూలమాత్రముద్రితగ్రంథమున నేమియున్నదో చూచి తివా? యనియు నడుగవలయును. "అందు "త్రేతాయుగే" అనిమాత్రమున్న దని యతఁడు సమాధానముచెప్పఁగలఁడు. ఆయాక్షేపమున కదియే సమాధా నమని చెప్పి మఱియును; సమాధానము చెప్పుచున్నారము. మూలమాత్ర ముద్రి తగ్రంథమునందుఁగల పాఠమే సాధువని చెప్పవలయును. గావుననే యాగ్రంథ ము నందే సుందరకాండమునఁ బ్రథమసర్గయందు హనుమంతునితో లంకిణి యిట్లు చెప్పుచున్నదిఁ "నాశరహితుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు త్రేతాయుగమున శ్రీరాముఁడు కాఁగలఁడు." అని మఱియు నుత్తరకాండమున సనత్కుమార రావణ సంవాదమునందు సనత్కుమారుఁడిట్లు చెప్పుచున్నాడు, "వినుము. నీకుఁబరమేశ్వరునిఁ జూడవలయునని కోరికయున్నయెడల నాదేవదేవుడుఁ

చేశో భవితా నృప విగ్రహః॥ 54॥ హితార్థం దేవమర్త్యానామి
క్ష్వాకూణాం కులే హరిః। రామో దాశరథి ర్భూత్వా మహాసత్వ
పరాక్రమః॥ 55) ఇత్యత్రాపి త్రేతాయుగే ఇత్యేవ పాఠస్సం
గచ్ఛతే. తస్మాదేవం సుఖేన సమాధాతుం శక్యతే॥ భవిష్యత్పు
రాణవచనస్యాప్యేతదేవ సమాధానం। ఏవం చేత్తత్రైవ హను
మన్తం ప్రతి లంకిణీవచనే, శ్లో॥ పురాహం బ్రహ్మణా ప్రోక్తా
హ్యష్టావింశతి పర్యయే, త్రేతాయుగే దాశరథీ రామో నారా
యణోవ్యయః॥ ఇత్యత్ర అష్టావింశతితమ మహాయుగే శ్రీరా
మావతార ఇత్యుపలభ్యతే। తత్ర కథం వా సిద్ధాన్త ఇతి చేదుచ్యతే।
అధ్యాత్మ రామాయణం బ్రహ్మాండాన్తర్గత మితిస్పష్టం. ఏత
దేవ పార్వతీ పరమేశ్వర సంవాదరూపం। ఏతస్యైవ వ్యాఖ్యాన
మస్తి. తచ్చ మతి వర్మపుత్ర శ్రీరామ వర్మకృత సేతునామక
వ్యాఖ్యానం, తన్మూలభూత బ్రహ్మాండపురాణేతు శ్రీరామావ
తార కాలనిర్ణయే మధ్యమభాగే తృతీయే ఉపోద్ఘాతపాదే 73
అధ్యాయే, శ్లో॥ చతుర్వింశే యుగే రామో వసిష్ఠేన పురోధసా।
సప్తమో రావణస్యార్థే జజ్ఞే దశరథాత్మజః। ఇతి ప్రతిపాది
తమస్తి॥ తథా చైకస్మిన్నేవ గ్రన్థే పూర్వోత్తర విరోధః కథం
సంగచ్ఛతే? అతఏవ తద్వ్యాఖ్యాతాప్యేవం సమాధత్త, తథా
హి॥ అష్టావింశతి పర్యయః॥ ఇత్యత్ర యద్యప్యత్ర చతుర్వింశతి
తమే పర్యాయే శ్రీరామావతార ఇతి, అష్టావింశతి పర్యాయే
కృష్ణావతార ఇత్యుక్తం. తథాపి కల్పాన్తర పరతయా విరోధపరి

త్రేతాయుగమున నృపవిగ్రహమునుం దాల్చినవాఁడై (54) దేవతలకును
మానవులకును హితము సేయఁగోరి యిక్ష్వాకువంశమున దశరథనందనుఁడగు శ్రీ
రాముఁడై మహాపరాక్రమముగలవాఁడై యవతరింపఁగలఁడు. (55) అను
చోటను "త్రేతాయుగమున" అనియున్నది. కావున "త్రేతాయుగమున"
అనుపాఠము సాధువని సుఖముగా సమాధానము చెప్పవచ్చును. అట్లయినచో
నందే హనుమంతునిఁగూర్చి లంకిణి చెప్పినపుడు "పూర్వము నాకు బ్రహ్మ
యిరువదియెనిమిదవ మహాయుగమున త్రేతాయుగమునందు నాశరహితుఁడగు
నారాయణుఁడు దశరథరాజ కుమారుడైన శ్రీరాముఁడుగా నవతరింపఁగలఁడని
చెప్పియున్నాఁడుఁ" అనుచోట నిరువదియెనిమిదవ మహాయుగమున శ్రీరాముఁ
డవతరించెనని తెలియుచున్నది. అచ్చట నేమిబదులు చెప్పవలయును? అనియడిగిన
సమాధానము చెప్పుచున్నారము. అధ్యాత్మ రామాయణము బ్రహ్మాండపు
రాణాంతర్గతమని యెల్లరకుఁ దెలిసియే యున్నది. ఇయ్యదియే పార్వతీ పరమే
శ్వరుల సంవాదరూపముగా నున్నది. ఈయధ్యాత్మ రామాయణము, "మతి
వర్మ పుత్రుఁడగు శ్రీరామవర్మ యనువారిచేఁ జేయబడిన సేతువను వ్యాఖ్యా
నముతోఁ గూడియున్నది." ఈయధ్యాత్మ రామాయణమునకు మూలమగు
బ్రహాండ పురాణమున మూఁడవదియగు ఉపోద్ఘాత పాదమున 73 వ
యధ్యాయమున శ్రీరాముని యవతారకాలమును నిర్ణయించునపుడు "ఇరువది
నాల్గవయుగమున పురోహితుఁడగు వసిష్ఠునితో రావణునిఁ జంపుటకై పరమే
శ్వరుఁడు దశరథరాజ కుమారుఁడై యేడవమారు శ్రీరాముఁడుగా నవతరించఁ
గలఁడు." అని ప్రతిపాదింపఁ బడియున్నది. ఒకగ్రంథమునందే పూర్వాపర
విరోధమెట్లు పొసఁగును? కావున నే యద్దానికి వ్యాఖ్యానము వ్రాసిన
వారిట్లు చెప్పియున్నారు "అష్టావింశతి పర్యయః" అనునప్పుడు ఇతరచోట్ల
నిరువదియెనిమిదయుగమున కృష్ణావతారమని చెప్పఁబడియుండెను. కల్పభేదము
చేనిట్టి భేదముగలిగెననుట న్యాయము" అనియున్నది. ఇదియే మంచి సమా

హార ఇతి సమాధిర్ధే। ఏతదేవసమాధాన మితి వయమపిబ్రూమః।
అన్యోఽస్తి విశ్వామిత్ర కృత మధ్యాత్మరామాయణాఖ్యో
గ్రన్థః. తత్రైతావ దస్మిన్నేవ ఘట్టే, లంకాయావచనం ॥శ్లో॥
పురాహం బ్రహ్మణాప్రోక్తా చతుర్వింశతి పర్యయే, ఇత్యుక్త
త్వాత్సర్వ మనవద్యం భవతి॥

నను శ్రీరంగ మాహాత్మ్యేఽష్ట మాధ్యాయే పంచమ
శ్లోకే త్రేతాయాం శ్రీరామవతార ఇత్యస్తి॥ శ్లో॥తద్వంశ్యై రపి
భూపాలైశ్చతుర్యుగ చతుష్టయం। అర్చితో భగవాన్ రంగీ భక్తి
శ్రద్ధా పురస్సరం ॥౪॥ త్రేతాయుగే పంచమేతు రాజా దశరథో
నృపః। పుత్రార్థం హయమేధేన యష్టుం సముపచక్రమే ॥౫॥
ఇత్యాదినా। అత్ర కేచన్నై తస్యాపి కల్పాంతరోక్తిత్వం మంగీ
కృత్య ప్రామాణ్యం నిర్ధారయాం చక్రుః॥ తన్న। జన్మకాల
వ్యతిరిక్త శ్రీరామాయణోక్త శ్రీరామ చరితస్య సమాన
రూపేణ పరిదృశ్య మానత్వాత్, అధ్యాత్మరామాయణ వచ్ఛ్రీ
రంగ మాహాత్మ్యస్యాపి బ్రహ్మాండ పురాణాన్తర్గతత్వాచ్చ. తర్హి
కథం పంచమత్రేతాయామిత్యత్ర సమాధియత ఇతిచేదుచ్యతే॥
ఇదంరంగ విమానం వైవస్వత మన్వన్తరే ఏకోన వింశతి చతు
ర్యుగ పర్యంతం మన్విక్ష్వాక్వో రధికారేఽర్చి తమాసీత్।
తదను "తద్వంశ్యైరపి భూపాలై శ్చతుర్యుగ చతుష్టయం। అర్చి
తో భగవాన్ రంగీ భక్తిశ్రద్ధా పురస్సరం॥ ఇతివచనేన చతుశ్చ

ధానమని మేము గుఁజెప్పుచున్నారము. మఱియు విశ్వామిత్రునిచేఁ జేయఁ
బడిన మఱియొక యధ్యాత్మ రామాయణ గ్రంథముగలదు. అందీ ఘట్టమునందే
లంకావచనము "పూర్వము ఇరువదినాల్గవ యుగమున శ్రీరాముఁడవతరించఁ
గలఁడని బ్రహ్మ నాతోఁ జెప్పియున్నాఁడు" అనియున్నది. అనిఇట్లుండుట
వలన మేముచెప్పినది యంతయును సమంజసము.

శ్రీరంగమాహాత్మ్యమున నెనిమిదవ యధ్యాయమున నైదవ త్రేతా
యుగమున శ్రీరాముని యవతారమనియున్నది. "ఆవంశపురాజులు నాలుగు
చతుర్యుగముల కాలమువరకు రంగనాథు నర్చించుచుండిరి- అయిదవదియగు
త్రేతాయుగమున దశరథమహారాజు పుత్రులకై యశ్వమేధయాగము సేయఁ
దలచెను." అనునిది మొదలగు శ్లోకములచేఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఇచ్చట కొంద
రు కల్పభేధము నాశ్రయించియని సమాధానము చెప్పియున్నారు- అయ్యది
యుక్తముకాదు- జన్మకాలపు కథతప్ప మిగతకథయంతయు శ్రీరామాయణ
మునందుఁ జెప్పఁబడిన కథవలెనేయున్నది- అధ్యాత్మ రామాయణమువలె
శ్రీరంగమాహాత్మ్యముకూడా బ్రహ్మాండ పురాణమునఁజేరియున్నది- అట్లయిన
"పంచమ త్రేతాయుగమున"అనుదానికేమిసమాధానము అని యడిగినఁ జెప్పు
చున్నారము- శ్రీరంగవిమానము వైవస్వత మన్వంతరమునఁ బందొమ్మిదవ
చతుర్యుగములవరకు మనువు, ఇక్ష్వాకుల యధికారమునుండి పిమ్మట "వారి
వంశమునఁబుట్టిన రాజులచే భగవంతుఁడగు రంగనాథుఁడు భక్తిశ్రద్ధాపూర్వక

తుర్యుగ పర్యంత మిక్ష్వాకు వంశీయానా మేవాధికారేఽర్చితమాసీత్. ఇత్యుక్త్వా తదను సోఽధికారః విభీషణాయత్త ఇతి వివక్షుః "త్రేతాయుగే పంచమేతు రాజా దశరథోనృపః పుత్రార్థం హయమేధేన యష్టుంస ముపచక్రమే॥" ఇత్యారభ్య శ్రీరామచంద్ర చరితం సంపూర్ణతయా ప్రతిపాద్య తద్రామ చంద్రాద్విభీషణః శ్రీరంగ విమానం ప్రాపత. ఇతి తాత్పర్యకరణే సర్వశాస్త్రాణాం బ్రహ్మాండ పురాణ వచనానాంచ పరస్పర సమన్వయోభవతి॥ ఇతి శం॥

ఏవం శ్రీరామచంద్ర జననకాలం నిర్ణీయ వాల్మీక్యాది రామాయణాద్యుక్త గ్రహనక్షత్రాది యోగ స్సముచిత ఏవేతి ప్రతిపాదయామః॥

(2) అథ వాల్మీక్యాది రామాయణోక్త శ్రీరామావతార కాలోక్త గ్రహనక్షత్ర తిథ్యాదియోగ స్సముచితోవా? ఇత్యస్య ప్రశ్నస్య సమాధానం బ్రూమః.

శ్రీరామజననే సిద్ధాన్తినాం సందేహః కీదృశః ఇతిచేత్ శుక్లనవమ్యాం సూర్యే ఉచ్చస్థశ్చేత్ మేషమాసః ప్రారబ్ధస్స్యాత్, తస్మాత్ వత్సరారంభ ప్రతిపద్యేవ అశ్వినీ నక్షత్రస్స్యాత్, పూర్ణిమాయాం, చిత్రానక్షత్రం భవతి, తస్మాత్ అశ్వినీనక్షత్ర మారభ్య పునర్వసూ నక్షత్ర పర్యంతం గణనాయాం కృతాయాం సప్తసంఖ్యాభవతి. అనయో ర్ద్వయోరపి ద్వే అంతరే

ముగా బూజింపఁబడుచుండెను" అను వచనములచే నాలుగు చతుర్యుగముల వరకు వారి యధికారమునుండి పూజింపబడుచుండెను. పిమ్మట నీయధికారము విభీషణుని యధీనమైనది యని చెప్పఁదలచి "అయిదవదియగు త్రేతాయుగమున దశరథమహారాజు పుత్రార్థమై యశ్వమేధయాగమును జేయఁదలచెను" అని యారంభించి శ్రీరాముని చరితమును సంపూర్ణముగా వర్ణించి యారామునివలన శ్రీరంగవిమానమును బొందెను" అని తాత్పర్యమునుఁ జెప్పిన యెడల సర్వశాస్త్రములకును, పురాణములకునుఁ బరస్పర సమన్వయ మగును. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రుని జననకాలము నిర్ణయించి వాల్మీక్యాది రామాయణములందుఁ జెప్పఁబడిన గ్రహనక్షత్రాది యోగమును గూర్చి చెప్పెదము.

(2) వాల్మీక్యాది రామాయణములందుఁ జెప్పఁబడిన శ్రీరామావతార కాలమునందలి గ్రహనక్షత్ర తిథ్యాదియోగముచితమా? అను ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పబడుచున్నది.

శ్రీరాముని జన్మవిషయమున సిద్ధాంతుల కిట్టి సంధియముగలదు. చైత్ర శుక్లదశమియందు సూర్యుఁడచ్చయుంగుండెనేని మేషమాసము ప్రారంభింపఁబడియుండవలెను. కావున సంవత్సరాది పాడ్యమియందే అశ్వినీ నక్షత్ర ముండుచో పూర్ణిమయందుచిత్తయుండును. కాఁబట్టి యశ్వినీ నక్షత్రము మొదలు పునర్వసూ నక్షత్రమువరకు లెక్కింపగా ౭ అగును- ఈరెంటిమధ్యమున ౨ వ్యవధానముగలదు- ఇట్లుండ పునర్వసూ నక్షత్రమున నష్టమితిథియే రాదు

భవతః। ఏవంచ అష్టమ్యా తిథిప్రాప్తి రేవ దుర్ఘటా భవేత్. కథం పునర్వసూ నక్షత్రం నవమ్యాం భవతీతి తేషాం సంశయః తస్మాద్వాల్మీకి ర్భ్రాన్తచిత్తోఽ భూదితి చ కేచన, అసందర్భ మువాచేతి కేచన, ప్రక్షిప్తః పాఠ ఇతి కేచన, మన్యన్తే. ఏతస్య ప్రశ్నస్య సమాధానాయ "అధికమాస పూర్వ చైత్రమితి, అధిక చైత్రమితివా ఉచ్యేత, యది పూర్వాభాద్ర నక్షత్రాన్తమేవా ఉత్తరాభాద్ర ప్రారంభేవా అమావాస్యాన్తే సూర్యాచంద్ర మసోరేకత్ర వృత్తిత్వాత్ తదారభ్య గణనాయాం కృతాయాం నవమ్యాం పునర్వసూ నక్షత్రం భవతీతి వదన్తి" తన్మందం. తథా సతి తిథినక్షత్ర సమాయోగో భవేదపి సూర్యస్యోచ్చ రాశి భూతమేష స్థితిర్న స్యాత్। తస్మాత్కేచన రాహోరుచ్చ ఇతి, కేతోరుచ్చ ఇతిచ వదన్తి. కుత ఇతిచేచ్చంద్రస్య కర్కాటకరాశి స్థితి రేవేత్యుక్తత్వాత్తస్య ఉచ్చ స్థితిర్న స్యాత్। బుధస్సూర్య స్యోభయ పార్శ్వయోః స్థితస్యాత్। తస్మాత్ పంచషట్ రాశీనాం దూరత స్థితి రేవయుక్తా। తస్యోచ్చ స్థితిర్న స్యాత్। తస్మాత్ రాహోః కేతోర్వాప్యుచ్చ స్థితి రుచ్యేత చేత్ సూర్యస్య ఉచ్చ స్థితిర్న స్యా దప్యేవం పంచోచ్చరాశి స్థితిర్యుక్తై వేతి తేషా మాశయః. తత్తుచ్ఛం. మేషఏవ సూర్యోఽవర్తతేతి రామాయ ణేషు తత్తద్వ్యాఖ్యానేషుచ పరిదృశ్య మానత్వాత తత్కథం నిరాక్రియతే? అపిచ రాహు కేత్వో ర్వృషవృశ్చికే ఉచ్చావితి

న్న నవమితిథి యెట్లువచ్చును? అనివారి యభిప్రాయము. కావున వాల్మీకి పొరపడియుండునని కొందరు, అసందర్భముగాఁ జెప్పెనని కొందరు, ఇయ్యది ప్రక్షిప్తమని కొందరు,తలఁచుచున్నారు. ఈప్రశ్నమునకు సమాధానముగా? అధికమాస పూర్వచైత్రమనిగాని యధికచైత్రమాసమని చెప్పినయెడల పూర్వ భాద్రాంతమునఁగాని యుత్తరాభాద్ర ప్రారంభమునఁగాని యమావాస్యాన్త మమున సూర్యచంద్రులిరువురు నొకచోయుందురు. కావున నదిమొదలు లెక్కించినయెడల నవమియందు పునర్వసూనక్షత్రమువచ్చును. అని కొందరు చెప్పుచున్నారు. అయ్యది యుక్తముకానేరదు. అట్లగుచో తిథినక్షత్ర సమా యోగముకుదిరినను; సూర్యునకుచ్చయగు మేషరాశియందు సూర్యుఁ డుండుట యసంభవము. కావుననే గొందరు రాహువుచ్చయందుండు ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఏలననఁ చంద్రుండు కర్కాటకరాశియందుండెనని చెప్పియుండుటచే నతఁడుచ్చయందుండుట యసంభవము. సూర్యునకుభయ పార్శ్వములయందు బుధుఁడుండుటచే యుచ్చసంభవింపదు. కావున నైదారు రాసులు దూరముగానుండుట న్యాయము. కావున రాహువునకుఁగాని కేతువు నకుఁగాని యుచ్చస్థితి న్యాయమేయని వారి యాశయము. అయ్యది న్యాయముకానేరదు. మేషమునందే సూర్యుఁడుండెననుట యెల్లరామా యణములయందును; తద్వ్యాఖ్యానములయందును. గన్పట్టుచున్నది. రాహు వునకు వృషభమును, కేతువునకు వృశ్చికమును ఉచ్చస్థానములని కొందరి యాశయము. కాని యెల్లరీవిషయమున ననుకూలురుకారు. కొందరు మేష తులారాసులు రాహుకేతువుల కుచ్చస్థానములనియు, మరికొందరు మిథున

కేషాం చిన్మతం. నతు సార్వజనీనం। తస్యాప్య వ్యవస్థాస్యాత్, రాహుకేత్వోః, మేష తులారాశీ ఇతి కేచన మిథున ధనుషీతి కేచన సింహకుంభే ఇతి కేచనలోకే వక్ష్యమాణత్వాత్।

పునశ్చ రాహ్వోరేవ ఉచ్చస్థితిః కథం రాహ్వోరుచ్చస్థితౌ కేతో రప్యుచ్చ స్థితిః వక్తవ్యైవస్యాత్। తయో రుభయో రపి సదా సమసప్తకే స్థితత్వాత్। తయోర ప్యుచ్చస్థితి కల్పనే షణ్ణా ముచ్చస్థితి స్స్యాత్। షణ్ణామప్యుచ్చ స్థితి కల్పనాయా మిష్టాపత్తి రితిచేత్, న. తాదృశ వచనస్య కుత్రాప్య నుపలంభాత్। కేచన మాందీనామక గ్రహోస్తీతి, సోప్యుచ్చ స్థితస్స్యాదితి వదన్తి। తదపి న సమీచీనం। తత్పక్షా శ్రియణే దశ గ్రహా పత్తేః। అన్యే కేచన రాహురేవాస్తి, న కేతురితి వదన్తి. తదపి మన్దం. అష్టగ్రహా ఇతి కథనస్య కుత్రాప్య విద్యమానత్వాత్। ఏకస్మిన్నేవ మాసే పూర్ణిమా అమావాస్యయోర్గ్రహణ సంభవస్య ప్రత్యక్షదృష్టత్వా దుభావపి స్థిత ఏవేతి వక్తవ్యం. పూర్వోక్త మత భేదవతాం సర్వేషాం సూర్యస్యోచ్చస్థితి రభావోక్తి స్తునకస్యాపి సమ్మతం. అన్యేచ చతుర్ణాం గ్రహాణాముచ్చస్తితిః। ఏకస్య స్వక్షేత్రగతి శ్చంద్రస్యేతి వదన్తి। తన్నకస్యాపి వ్యాఖ్యాతురిష్టం। అపిచ "ఉచ్చస్థే గ్రహపంచకే" ఇత్యాదివాక్యస్య విరోధః। క్లిష్టమేనం మార్గం పరిత్యజ్య నూతనం పన్థానమన్యేసమాశ్రయన్తి। కఇతిచేత్, కృతయుగే విశ్వజిత్, సర్వజిత్, అభిజి దితి, నక్షత్రత్రయ మప్యాసీదితి, తేన సాకం నక్షత్రాణి త్రింశత్సంఖ్యా

ధనుస్సులనియు, కొందరు సింహకుంభములని యవ్యవస్థితముగాఁ జెప్పుచున్నారు.

మఱియు రాహువునకే యుచ్చస్థితియెట్లు? రాహువుచ్చయందున్న కేతువునకు నుచ్చస్థితి చెప్పవలయునుగదా? వారిరువురెల్లప్పుడు పరస్పర మేడవయింటనుందురు. వారిరువురుచ్చస్థానములయందున్నారనిన నార్గురుచ్చయం దుందురు. అయ్యదియు మాకు సమ్మతమేయనరాదు. ఆవిధముగా నాఱుగ్రహములు శ్రీరామజన్మకాలమున నుచ్చయందుండిరని యెచ్చటనుఁ గానరాదు.

కొందరు మాంది యనుగ్రహముకలదనియు నదియు నచ్చయందుండగా గ్రహపంచక ముచ్చస్థమాయెనని చెప్పుచున్నారు. ఆమతము సమ్మతము కానేరదు. ఆమతము నాశ్రయించిన పదిగ్రహములున్నటులనగును. మఱికొందరు రాహువుమాత్రము కలఁడుకాని కేతువులేఁడందురు. అదియు న్యాయము కాదు. ఎనిమిదియేగ్రహములున్నటులఁ జెప్పినట్లగును. అట్లైనిమియే గ్రహములని యెచ్చటను గానరాదు. ఒక మాసమునందే పూర్ణిమయందును అమావాస్యయందును చంద్రసూర్య గ్రహణములు కలుగుచున్నవి. కావున రాహుకేతువులిరువురు గలరని తప్పక యంగీకరింపవలయును. ఈవిధముగా మతభేదముచేఁ జెప్పెడి సూర్యుఁడుచ్చయందు లేడనుమాట లోకులంగీకరింపరు. కొందరు నల్వుర కుచ్చస్థితియు నొకనికి స్వక్షేత్రస్థితియు నని చెప్పుచున్నారు.

ఆమత మేవ్యాఖ్యాతకు; సమ్మతముకాదు. ఇఁతియుఁగాక "ఉచ్చస్థే గ్రహముపంచకే" అను వాక్యమునకు విరోధముకల్గును. మఱికొందరు కష్టమగు నీమార్గమునువదలి నూతనమార్గము నవలంబించుచున్నారు. ఎద్దియన? కృతయుగమున విశ్వజిత్ః సర్వజిత్, అభిజిత్ అను మూఁడు నక్షత్రములు కూడ నుండెననియు, ఆమూటితోఁడ ముప్పదినక్షత్రములగుననియు, త్రేతా

కాని భవన్తీతి, త్రేతాయుగేతు, విశ్వజితోఽదృశ్యత్వా దేకోనత్రింశ న్నక్షత్రాణ్యాస న్నితి, ద్వాపరే సర్వజితోఽదృశ్యత్వా దష్టావింశతి సంఖ్యాక నక్షత్రాణ్యే వాసన్నితి, వర్తమాన కలియుగే త్వభిజి న్నక్షత్ర స్యాప్యదృశ్యత్వా త్సప్తవింశతి సంఖ్యాక నక్షత్రాణాం పరిగణ నమస్తీతిచ వదన్తి. ఏవం విధవచనస్య కుత్రాపి న ప్రామాణ్య మస్తీతి, తన్మతం న విశ్వసనీయం. తథా పరిగణనే పునర్వసూ నక్షత్రం చైత్రశుక్ల నవమ్యాం న కదాపి సంభవతి. వేదే ష్వభిజిన్నక్షత్ర స్వరూప మేవం ప్రతిపాదితం తథాహి। శ్రు॥ అభిజిన్నామ నక్షత్ర ముపరిష్టా దషాఢానాం పురస్తా చ్ఛ్రోణాయై ॥ఇతి॥ ఉత్తరాషాఢా శ్రోణా నక్షత్రయో స్సంధి భాగస్యైవ అభిజిన్నామ్నా సప్తవింశతి నక్షత్రాన్తర్భూత తయైవోక్తం। న అష్టా వింశతి నక్షత్రత్వేన పరిగణితం।

అపరేచ సూర్యం సాయనగ్రహం పరికల్ప్యోచ్చత్వం స్వీకృత్య, తదివశిష్ట చతుర్ణామపి గ్రహాణాం నిరయనోచ్చత్వం ప్రత్యపాదయన్. తదసంగతం. అర్ధజరతీయ న్యాయాత్. జ్యోతిష కేషు నిరంకుశాః కేచిత్ రామాయణం జ్యోతిశ్శాస్త్ర నియమానుసారి నభవతీతి। తథైవేతర శాస్త్రానుసారీతి, తస్మాదేవ శ్రీరామచంద్రస్య ఏకాదశ సహస్రవర్ష జీవితం శాస్త్ర విరుద్ధతయా పరికల్పిత మితివదన్తి. దదసత్। జ్యోతిశ్శాస్త్ర ఏవ సర్వార్థ చిన్తామణి నామకగ్రన్థే దీర్ఘాయుర్యోగాధ్యాయే, శ్లో॥

యుగమున విశ్వజిత్ కన్పింపకఁబోవుటచే నిరువదితొమ్మిది నక్షత్రములుండెననియు, ద్వాపరయుగమున సర్వజిత్ నక్షత్రము కన్పింపకపోవుటచే నిరువదియెనిమిది నక్షత్రములుండెననియు ప్రస్తుతమున్న కలియుగమున నభిజిన్నక్షత్రము గన్పింపకపోవుటచే నిరువదియేడు నక్షత్రములుమాత్రము లెక్కింపఁబడుచున్నవియనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఇట్టి ప్రమాణము లెచ్చటలేకపోవుటచేత నీవచనము ప్రమాణముకానేరదు, అట్లు లెక్కించినయెడల పునర్వసూనక్షత్రము చైత్రశుక్ల నవమియందెప్పుడును; రాఁజాలదు. వేదములయందు నైతము అభిజిన్నక్షత్ర స్వరూప మీవిధముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది. "అభిజిన్నామనక్షత్రం ఉపరిష్టాదషాఢానాం పురస్తాచ్ఛ్రోణాయై" అని యుత్తరాషాఢా శ్రవణ నక్షత్రములయొక్క సంధిభాగమునకే యభిజిన్నక్షత్రమనియు నక్షత్రములిరువదియేడేయనియు, లెక్కింపఁబడియున్నది.

మఱియుఁ గొందరు సూర్యుని సాయనగ్రహముగాఁ గల్పించి మిగిలిన నాల్గుగ్రహములకు నిరయనోచ్చస్థితియని చెప్పియున్నారు. అదియు సంగతముకానేరదు. అర్ధజరతీయ న్యాయముగాన సంగతముకానేరదు. జ్యోతిషికులలో నిరంకుశులు కొందరు రామాయణము జ్యోతిషికశాస్త్ర నియమములకులోఁబడునదికాదనియు, అట్లేయితరశాస్త్రములకును లోబడినదికాదనియు, కావుననే శ్రీరామచంద్రుడు పదకొండువేలసంవత్సరములు జీవించియుండెనని జ్యోతిశ్శాస్త్ర విరుద్ధముగాఁ జెప్పఁబడియున్నదనియు. జెప్పుచున్నారు. అదిన్యాయముకాదు. జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందే సర్వార్థచిన్తామణియను గ్రంథమున దీర్ఘాయుర్యోగాధ్యాయమున శ్లో॥ పక్షేసితే జన్మయదాహ్ని కాలే

పక్షేసితే జన్మ యదాహ్నికాలే కేంద్రేగురౌ వా శశిభేవిలగ్నే. దారే కుజే భానుసుతే నుజన్మే జాతస్స జీవేదయుతంహి వర్షం॥ శ్లో॥ జీవమందార శుక్రాణాం అన్యోన్యం కేంద్రసంభవే। త్రికోణే వా యదాజాతో జీవే దయుత వత్సరం। ఇత్యయుత వర్షజీవన కారణ గ్రహస్థితి రపి ప్రతిపాదితా॥ అత్రయథా కథం చిత్సమర్థితం। పరన్తు శ్రీరామచంద్ర పితు ర్దశరథస్య షష్టి సహస్ర వర్ష పర్యన్త జీవనం కథం సంగచ్ఛత ఇతిచే దుచ్యతే। తత్రైవ సర్వార్థ చింతామణౌ॥ శ్లో। శుభై ర్యుక్తే చతుష్కేంద్రే పాపైష్షట్త్రి ధనాన్వితైః। సింహాలగ్నే యదాజాతో జీవేత్ షడయుతానిసః। ఇతిషష్టి సహస్రవర్ష జీవనకారణ గ్రహస్థితి రప్యుక్తా। తస్మాద్రామాయణం జ్యోతిశ్శాస్త్రానుసారీతి, తత్రతత్ర జ్యోతిశ్శాస్త్ర విషయా స్తత్ర తత్రేతరశాస్త్ర ప్రశంసాచప్రశంసితాః॥ ఇతిచజ్ఞేయం

భగవతో నారాయణమూర్తే శ్శ్రీరామచంద్రస్య శాస్త్ర రజ్జు బన్ధనం కిమర్థ మితిచేత్ స్వేచ్ఛా గృహీత మాయామానుష భావాపన్నస్య లోకశిక్షణార్థం చే మానినిబన్ధనా నీతిజ్ఞేయమ్॥ లోకజ్ఞాన వన్త ఎవ లౌకికాః॥ తేషాం శాస్త్రీయనియమైః కింప్రయోజన మితిచే ల్లౌకిక శబ్ద స్యాపస్తంబ గృహ్యసూత్రే "లౌకికానాం, ఇతిసూత్రస్య వ్యాఖ్యానే లౌకికానాము వేదార్థ జ్ఞానిన ఇత్యర్థ కతయా వ్యాఖ్యాతం। తదితరం లౌకికజ్ఞానం నేత్యర్థః॥

కేంద్రేగురౌవా శశిభే విలగ్నే, దారేకుజే భాను సుతే నుజన్మే జాతస్సజీవేదయుతంహి వర్షం॥ జీవమందార శుక్రాణాం అన్యోన్యం కేంద్రసంభవే॥ త్రికోణేవా యదా జాతో జీవేదయుత వత్సరం" అనగా శుక్లపక్షమునఁ బగలు మృగశిర నక్షత్రమునందు కర్కాటకలగ్నమున, కేంద్రమందు గురుడును, నేడవయింటకుజుఁడును, మూఁడవయింట శనియు, నుండగాపుట్టినవాఁడు పదివేల వత్సరములు బ్రతుకుననియు, "బృహస్పతిః అంగారక, శుక్రులు పరస్పరము వరుసగా కేంద్రముల యందుండగాఁ బుట్టినవాడుఁడు పదివేల సంవత్సరములు బ్రదుకును" అని పదివేలసంవత్సరములు జీవించుట కనువగుగ్రహస్థితి చెప్పఁబడియున్నది. సరియే యిచ్చటయెట్లో సమర్థించితిరి. కాని శ్రీరాముని తండ్రియగు దశరథుఁడు అరువదివేల సంవత్సరములెట్లు జీవింపఁగల్గెను. అనియడుగఁగాఁ జెప్పుచున్నారము. అచ్చటనే సర్వార్థ చింతామణియందు ॥ శ్లో॥ శుభైర్యుక్తేచతుష్కేంద్రే పాపైష్షట్త్రి ధనాన్వితైః। సింహాలగ్నే యదాజాతో జీవేత్ షడయుతానిసః॥ అనగా నాలుగుకేంద్రములయందు శుభగ్రహములుండగా పాపగ్రహములు మూఁడుఁఆరు స్థానములయందుండగా సింహాలగ్నమున జనించిన జాతకుఁడు అరువదివేల సంవత్సరములు జీవించఁగలఁడు. అనియున్నది. ఇట్లిరువదివేల సంవత్సరములు జీవించుటకనువగు గ్రహస్థితియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. కావున రామాయణము జ్యోతిశ్శాస్త్రము ననుసరించునదియనియు, నచ్చటచ్చట తదితరశాస్త్ర విషయములను ప్రతిపాదించియున్నదనియు, ప్రశంసింపబడినది.

షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుఁడగు శ్రీరామచంద్రమూర్తికి శాస్త్రములను పాశముచే బంధనమేలయనిన? స్వేచ్ఛగా మాయామానుషత్వమునుఁ బొందినవానికి లోకశిక్షణమునకే యీశాస్త్రబంధములని తెలియవలయును. లోకజ్ఞానము కలవారలు లౌకికులు వారికి శాస్త్రీయ నియమములచే నేమిప్రయోజనము. అనినఁ జెప్పుచున్నాము. లౌకికశబ్దమునకు "లౌకికానాం"అను ఆపస్తంబ గృహ్యసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానమున, లౌకికులనగా వేదార్థజ్ఞానము కలవారనియర్థము, అనియున్నది కాన దదితరజ్ఞానము కాదనియర్థము.

ననుమేషమాసాదౌ మధ్యాహ్నే కర్కాటకం స్యాద్వా? ఇతిచే త్సంభవతీ త్యేవోచ్యతే. తథాహి॥ అస్మద్దేశాత్ భూమధ్య రేఖాతోఽయోధ్యాయాః దూరస్థ త్వాత్తత్రమకరాది షట్క ఘటికా ప్రమాణ మత్యల్పం స్యాత్। అయోధ్యా పత్తనే అక్షాంశాః ౨౬-౮౮॥ అక్షజ్యాలిప్తాః ౧౫౪౯- అంకజ్యాలిప్తాః ౩౦౬౯ విషువచ్ఛాయాంగుళాది. ౬-౩. చరఖండాః ౬౦y-౪౮y-౨౦-౧/౪ ఏతదను సారేణా హోరాత్రాః పరివర్తనే తత్రిద్వాదశరాశీనాం ప్రమాణ ఘటికా ఈదృశాః॥ మేష, ఘ ౩,౨y వృషభ- ౪-౧౦y మిథున ౫-౩ కర్కాటక ౫-౪౩ సింహ ౫-౫౨y కన్యా ౫-౩౮y. తుల ౫-౩౮y వృశ్చికం ౫-౪౨y ధనుః ౫-౪౩ మకర ౫-౩ కుంభ ౪-౧౦y మీనం ౩-౩౨y ఇతి॥ తస్మాత్ మేషమాసే దినద్వయభుక్తి గమనాత్ మేషరాశి ప్రమాణభూత ౩-౩౨y ఘటికావి ఘటికాసు ద్వినద్వయభుక్తి భూత ౧౪yవిఘటికా హరణేన శిష్ట మేషరాశి ఘటికాః ౩-౨౩ వృషభరాశి ఘటికాః ౪-౧౦y మిథునరాశి ఘటికాః ౫-౩ అహత్యోదయాది ఘటికా విఘటికాః ౧౨-౩౬y భవన్తి. తస్మిన్ దివసే సూర్యోదయాది ఘటికాసు ౧౨- విఘటికాసు ౩౬y గతాసు కర్కాటక లగ్నంభవతి. తస్మాన్మధ్యాహ్నే ఇతివక్తుం నకాపి సంశీతిః. తస్మాదేతా దృశీ సర్వసంశ్రియ ప్రహాణాయ పూర్వోక్తరీత్యా అష్టమీా సంయుక్త నవ

మేషమాస ప్రారంభమున మధ్యాహ్నసమయమునందు కర్కాటక లగ్నముండునాయనిన సంభవించునని చెప్పఁగలము. మనదేశముకంటే భూమధ్యరేఖకు దూరముగానున్న అయోధ్యా నగరమునకు మకరాదిగా నాఱురాసులయొక్క ఘటియల ప్రమాణమత్యల్పము. అయోధ్యానగరమున అక్షాంశలు ౨౬-౮౮ అక్షజ్యాయప్తలు. ౧౫౪౯ అంకజాకలిప్తలు, ౩౦౬౯ విషువచ్ఛాయాంగుళాదులు ౬-౩ చరఖండములు. ౬౦y-౪౮y. ౨౦౧/౪ దీనిననుసరించి అహోరాత్రిములు కలుగుచున్నవి. ఆదేశమునఁ బన్నెండు రాసుల ప్రమాణ ఘటికలీ విధముగానుండును. మేషమునకు- ౩-౩౨y వృషభమునకు ౪-౧౦y మిథునమునకు ౫,౩ కర్కాటకమునకు ౫-౪౩ సింహమునకు ౫-౫౨y కన్యకు ౫-౩౮y తులకు. ౫-౩౮y వృశ్చికమునకు. ౫,౪౨y ధనుస్సునకు. ౫-౪౩. మకరమునకు. ౫-౩ కుంభమునకు. ౫-౧౦y. మీనమునకు. ౩-౩౨y అనియున్నది. కావున మేషమాసమున రెండుదినముల భుక్తిపోగా (మేషరాశికి ప్రమాణమైన ౩-౩౨y ఘడియలలో రెండుదినములకు భుక్తియగు ౧౪y విఘడియలు తీసివేయగా) మిగిలిన, ఘ ౩-౨౩ వృషభ-౪-౧౦y మిథున ౫-౩ కల్లు ఉదయాది ఘటికలు విఘటికలు. ౧౨,౩౬y యగుచున్నది అదినమున సూర్యోదయ ఘటికలలో ౧౨ విఘడియలు ౩౬y తీసివేయగా. నప్పుడు కర్కాటకలగ్నమగును. కావున మధ్యాహ్నమున శ్రీరామ జననమనుటకు సందియములేదు. కావున నిట్టిసందియములు పోవుటకై పూర్వ

మ్యామేవ శ్రీరామ జననమితిసర్వం సమంజసమితి చతుర శ్రిమ్॥

నను వర్తమానకలేః పూర్వం 18,1,47,000 వత్సరేభ్యః పూర్వం శ్రీరామావతారకాల ఇతి భవతా ప్రతిపాదితం. ఇదానిన్తనాః దశసహస్రవత్సరేభ్యః పూర్వం సృష్టిరేవ నాస్తీతివదంతి కథమిదముచ్యతే ఇతిచేదుచ్యతే. నవీనాస్తావత్ తత్ర తత్రోపలభ్యమాన శిలా శాసనాది లాభేన బహుధా బహవస్సృష్టి కాలం నిర్ణాయన్తి అద్యాపి సోయంకాలః ననిర్ధారితః। దశసహస్రవత్సారాపవ సృష్టేరర్వాగితి కశ్చనప్రత్యపాదయత్। ఆగామినికాలేయదికించిచ్ఛిలాశాసనుచం లభ్యేత తదా తద్దృష్ట్వాన్యథాపి వక్తుంతే ప్రభవన్తి। అద్యాపి న సమగ్రతయాశాసనాని లబ్ధానీతివక్తుం శక్యతే॥ తేషాం నగణితం శాస్త్రం ప్రమాణం। న నక్షత్ర గ్రహచారః ప్రమాణం। అతః అనవస్థతయానిర్ణయం కర్తృణామేతేషాం వచనం నశ్రద్ధేయమేవ.।

అస్మిన్ విషయే బ్ర॥ శ్రీ॥ లంక పట్టాభిరామయ జ్యోతిర్విజ్ఞ పుత్ర వెంకటేశ్వరశాస్త్రీ గుణిత శ్రీమత్పరీ ధావినామ సంవత్సర పంచాగే బ్రహ్మాది పుణ్యరాజాబ్దసంఖ్యా నిర్ణయః శ్లోకైరేవం కృతః॥ తథాహి। అద్యప్రచలితశాలి వాహన శకాత్పురస్తాత్ ౧౫౫-౫౫౨,౧౯౭-౯౯-౮౭-౧౭౯ బ్రహ్మణోజన్మాదిగతాబ్దాః.
౧,౫౫౫౫-౨,౦౦,౦౦౦,౦౦,౦౦౦.

ము చెప్పఁబడినవిధముగా సప్తమితోఁగూడిన నవమి తిథియందు శ్రీరామ జననమనిన యంతయు సమంజసమయగును.

ఓయీ ప్రస్తుతము జరుగుచున్న కలియుగమునకుఁ బూర్వము 1,81,47,000 సంవత్సరములకుఁ బూర్వము శ్రీరామునియవతార కాలమని మీరు చెప్పియుంటిరి. ఈకాలపువారు పదివేలసంవత్సరములకుఁ బూర్వముసృష్టియే లేదు. అని చెప్పుచుండ మీసిద్ధాంత మెట్లు పొసఁగును. అనిన సమాధానము చెప్పుచున్నారము. నవీను లచ్చటచ్చట దొరకిన శిలాశాసనములనుఁ జూచి యనేకు లనేకవిధములుగా నూహించుచున్నారు. ఇప్పటికిని నిశ్చయముపూర్తి కాకయున్నది. పదివేలసంవత్సరములు మాత్రముసృష్ట్యాదిగా నేటికి గడచెనని యొక్కరుచెప్పిరి. రాఁబోవుకాలమున నెద్దియైన శాసనము లభించినయెడల నద్దానినిఁజూచి మఱియొకవిధముగా నూహింపఁగలరు. ఇప్పటికినీ సంపూర్ణముగా శాసనములన్నియు లభించియుండలేదు. వారికి గణితశాస్త్రము ప్రమాణము కాదు. నక్షత్ర గ్రహచారము ప్రమాణము కాదు. కావున నైనియమము లేక నిర్ణయించువారి పలుకు లప్రమాణములు కావలయును. ఈవిషయమున బ్ర॥ శ్రీ॥ లంక పట్టాభి రామయజ్యోతిర్విజ్ఞులవారి పుత్రులగు శ్రీ వెంకటేశ్వర శాస్త్రిగారి చేగుణింపఁబడిన శ్రీ మత్పరీధావినామసంవత్సర పంచాంగమున బ్రహ్మాది పుణ్యరాజుల సంవత్సరములనిర్ణయము శ్లోకములుగా నిట్లుచెప్పబడియున్నది. ప్రస్తుతము జరుగుచున్న శాలివాహనమునకుఁ బూర్వము—
౧౫౫_౫౨_౧౯౭_౯౯_౮౭_౧౭౯ బ్రహ్మయొక్క జన్మాది శతాబ్దములు.
౧౫=౫౫౨_౦౦౦_౦౦_౦౦_౦౦౦

౧౯౭ ౨౯ ౪౭ ౧౭౯ శ్వేత వరాహ కల్పాద్యబ్దాః॥
౧ ౨౦౬౦ ౦౦౦

౧౯౬ ౦౮ ౮౭ ౧౭౯ బలిచక్రవర్త్యబ్దాః॥
౫౦ ౦౪ ౦౦౦

౧౯౫ ౫౮ ౮౩ ౧౭౯ సృష్ట్యబ్దాః॥
౧౯౩ ౨౦ ౬౦ ౮౫౮

౨ ౩౮ ౨౨ ౩౨౧ హరిశ్చంద్ర మహారాజాబ్దాః॥
౧ ౦౨ ౦౦ ౨౯౩

౧ ౩౬ ౨౨ ౦ ౨౮ నళచక్రవర్త్యబ్దాః॥
౭ ౮౮ ౮౪౯

౧ ౨౮ ౩౩ ౧౭౯ కార్తవీర్యార్జునాబ్దాః॥
౨ ౬౬ ౦౦౦

౧ ౨౫ ౫౬ ౧౭౯ రావణాబ్దాః॥
౧౧ ౦౦౦

౧ ౨౫ ౪౫ ౧౭౯ శ్రీరామాబ్దాః॥
౧ ౨౫ ౪౨ ౯౫౭

౨ ౨౨౨ భరతాబ్దాః॥
౪౩

౨ ౧౭౯ పాండవాబ్దాః॥
౧ ౯౪౫

౧౯౭-౨౯-౪౭-౧౭౯ శ్వేత వరాహ కల్పాబ్దములు.
౧-౨౦-౬౦-౦౦౦

౧౯౬-౦౮-౮౭-౧౭౯ బలిచక్రవర్త్యబ్దములు.
౫౦-౦౪-౦౦౦

౧౯౫-౫౮-౮౩-౧౭౯ సృష్ట్యబ్దములు
౧౯౩-౨౦-౬౦-౮౫౮

౨-౩౮-౨౨-౩౨౧ హరిశ్చంద్ర మహారాజాబ్దములు
౧-౦౨-౦౦-౨౯౩

౧-౩౬-౨౨-౦౨౮ నళచక్రవర్త్యబ్దములు.
౭-౮౮-౮౪౯

౧-౨౮-౩౩-౧౭౯ కార్తవీర్యార్జునాబ్దములు
౨-౬౬-౦౦౦

౧-౨౫-౫౬-౧౭౯ రావణాబ్దములు
౧౧-౦౦౦

౧-౨౫-౪౫-౧౭౯ శ్రీరామాబ్దములు
౧-౨౫-౪౨-౯౫౭

౨ ౨౨౨ భరతాబ్దములు.
౪౩

౨ ౧౭౯ పాండవాబ్దములు.
౧ ౯౪౫

౧ ౨౩౪ శూద్రక మహారాజాబ్దాః॥
౧ ౦౯౮

౧౩౬ విక్రమాబ్దాః॥
౧౧౫

౨౧ భోజరాజాబ్దాః॥
౨౧

౦ శకున్య శకాబ్దాః॥

బ్రహ్మశ్రీ॥ పిడపర్తి విశ్వేశ్వర సోమయాజిసిద్ధాన్తినా కాళయుక్తి సంవత్సర పంచాంగేపి మహారాజ శకవత్సరా ఉదాహృతాః అకంరూపేణ, అస్మాదబ్దాత్-

శాలివాహన శకాబ్దాః		౧ ౮౪౦
వైవస్వత మనో రబ్దాః॥	...	౧౨ ౦౫ ౩౩ ౦౧౯
సృష్టేః ప్రాక్ బ్రహ్మణో ధ్యానాబ్దాః॥		౧ ౭౦ ౬౪ ౦౦౦
సృష్ట్యాది గతాబ్దాః॥	...	౧౯౫ ౫౮ ౮౫ ౦౧౯
బలి బంధనాబ్దాః॥	...	౧౯౫ ౦౮ ౮౯ ౦౪౯
హరిశ్చంద్ర మహారాజాబ్దాః॥		౨ ౩౮ ౨౪ ౧౬౦
నలమహారాజాబ్దాః॥	...	౧ ౩౬ ౨౩ ౮౬౮
కార్తవీర్యార్జునాబ్దాః	...	౧ ౨౮ ౨౪ ౮౧౯
రావణాబ్దాః॥	...	౧ ౨౫ ౬౯ ౦౧౯
శ్రీరామచంద్ర రాజ్యాంతవత్సరాః		౧ ౨౫ ౫౮ ౦౧౯

౧ ౨౩౪ శూద్రక మహారాజాబ్దములు.
౧ ౦౯౮

౧ ౧౩౬ విక్రమాబ్దములు.
౧౧౫

౨౧ భోజరాజాబ్దములు.
౨౧

౦ శకున్యబ్దములు.

బ్ర॥ శ్రీ॥ పిడపర్తి విశ్వేశ్వర సోమయాజిసిద్ధాంతిగారు కాళయుక్తి సంవత్సర పంచాంగమున మహారాజ శకవత్సరముల నుదహరించియున్నారు. ప్రస్తుతము జరుగుచున్న కాళయుక్తి సంవత్సరమునకుం బూర్వము

శాలివాహన శకాబ్దములు-	... ...	౧ ౮౪౦
వైవస్వతమనువుయొక్క వయస్సుగడచిన యబ్దములు		౧౨ ౦౫ ౩౩ ౦౧౯
సృష్టికి, బూర్వము బ్రహ్మయొక్క ధ్యానాబ్దములు		౧ ౭౦ ౬౪ ౦౦౦
సృష్ట్యాది గతసంవత్సరములు	...	౧౯౫ ౫౮ ౮౫ ౦౧౯
బలి బంధనాబ్దములు	...	౧౯౫ ౦౮ ౮౯ ౦౪౯
హరిశ్చంద్ర మహారాజాబ్దములు	...	౨ ౩౮ ౨౪ ౧౬౦
నలమహారాజాబ్దములు	...	౧ ౩౬ ౨౩ ౮౬౮
కార్తవీర్యార్జునాబ్దములు	...	౧ ౨౮ ౨౪ ౮౧౯
రావణాబ్దములు	...	౧ ౨౫ ౬౯ ౦౧౯
శ్రీరామచంద్ర రాజ్యాంతవత్సరములు	...	౧ ౨౫ ౫౮ ౦౧౬

భరతాబ్దాః॥	...	...	౫ ౦౬౨
పాండవాబ్దాః	...	...	౫ ౦౧౮
శూద్రక మహారాజాబ్దాః॥		...	౩ ౦౭౪
విక్రమాబ్దాః	...	...	౧ ౯౭౬
శ్రీజగద్గురు శంకరాచార్య స్వామ్యవతారాబ్దాః॥			౧ ౯౬౦
భోజమహారాజాబ్దాః॥	...	...	౧ ౮౬౧
శకునివత్సరాః॥	...	...	౧ ౮౪౦
ప్రతాపరుద్రాబ్దాః॥	...	...	౫౯౬
హరిహర వత్సరాః	...	...	౫౧౬

అపిచ శ్రీరామచంద్ర జననకాలీన గ్రహస్థితి ముద్దిశ్య "ధృవ నాడీ" ప్రభృతిషు నాడీ గ్రన్థేషు, లఘుతాజక ప్రభృతి జ్యోతిష గ్రన్థేషు, నానా రామాయణేషు, పురాణ కావ్య, నాటక, చంపూ గ్రన్థేషు, సూర్యచంద్ర వంశానుచరిత, జాతక కేశవీయాది విమర్శగ్రన్థేషు, అనుభూత ప్రకాశికా, జాతక తరంగిణీ, జ్యోతిష ప్రకాశికాది మాస, పక్ష, వార, దినపత్రికాసు చ, సత్స్వపి విష యాంతర మతభేదేషు, పంచగ్రహోచ్చ విషయేష్వైక కంఠ్యమేవ దృశ్యతే. విశ్వామిత్ర ప్రోక్తాధ్యాత్మరామాయణేఽప్యేవ మేవో క్తం. తథాహి॥ శ్లో॥ శ్రీరామ శ్చైత్రమాసే దినదళ సమయాది త్యభే కర్కిలగ్నే జీవేన్దూ కర్కరాశౌ మృగభ గత కుజే జ్ఞే వృషే మేషగేర్కే। మందా జూకాంగనాయాం తమసి శఫరిగే

భరతాబ్దములు	...	౫ ౦౬౨
పాండవాబ్దములు	...	౫ ౦౧౮
శూద్రక మహారాజాబ్దములు	...	౩ ౦౭౪
విక్రమాబ్దములు	...	౧ ౯౭౬
శ్రీజగద్గురు శంకరాచార్య స్వామ్యవతారాబ్దములు	...	౧ ౯౬౦
భోజమహారాజాబ్దాః	...	౧ ౮౬౧
శకుని వత్సరములు	...	౧ ౮౪౦
ప్రతాపరుద్రాబ్దములు	...	౫౯౬
హరిహరవత్సరములు	...	౫౧౬

శ్రీరామచంద్రుఁడు జన్మించిన కాలమునందున్న గ్రహముల స్థితినిఁగూర్చి "ధృవనాడీ" మొదలగు నాడీగ్రంథములయందును, లఘుతాజకము మొదలగు జ్యోతిష గ్రంథములయందును, నానా రామాయణములయందును, పురాణ కావ్య, నాటక, చంపూగ్రంథములయందును. అనుభూత ప్రకాశిక, జాతక తరంగిణి జ్యోతిష ప్రకాశిక మున్నగు మాస పక్ష వార, దిన పత్రికలయందును, విషయాంతరములలో మతభేదములున్నను, పంచగ్రహోచ్చ స్థితివిషయమున నెల్లరకు మతభేదములు కానరావు. విశ్వామిత్రునిచేఁ జెప్పఁబడిన యధ్యాత్మరామాయణమునందు నిట్లే చెప్పబడియున్నది. "శ్రీరాముఁడు చైత్రమాసమున పగలు రెండుజాముల కాలమునఁ బునర్వసు నక్షత్రమున కర్కాటక లగ్నమున గురుచంద్రులు కర్కాటకరాశియందుండగా అంగారకుఁడు మక

భార్గవేయే నవమ్యాం పంచోచ్చస్థేవ ఒతీర్ణః ప్రభతు భవతాం జన్మ పత్రీచయచ్చ॥ ఇతి॥ ద్రావిడదేశే కాళిదాసతుల్య ఇతి ప్రథిత కంబర్ నామకేన విరచితః కంబరామాయణగ్రంథే శ్రీరామావతార సందర్భే ఏవం వర్ణయామాస॥ కంబ రామాయణాఖ్యే గ్రంథే తిరువవతార పటలే 85 పాట్(పద్యం) "మేడమాంతితి నవమి మిీర్ క(ళై) నీడురుమాలై కర్కటకం నీతిశేర్ ఓడమాకళిరనాక్ ఉదయరాశికాల్ నాడిలేకాదశర్ నాల్వరుచ్చరే ॥ఇత్యస్తి॥ అస్యార్థస్తు మేషే ఉదితే నవమ్యాం సూర్యే ఉచ్చస్థే సతి ఏకాదశాధి పతిషు చతుర్షుగ్రహే షూచ్చస్తేషు శ్రీరామోఒవ తతారేతి॥ తథాచ ఏవ ముక్త పంచోచ్చస్థితిః గ్రంథేషు దృష్ట్వా తోషాయైవ. సిద్ధాన్త రీత్యా న సంభవతీతి న వాచ్యం. అస్మదృష్టయా విధయా పంచగ్రహోచ్చ స్థితే స్సంభవాః॥ తథాహి॥ ఫసలీనామకే 1305 అబ్దే హూణశకరీత్యా 17-4-1896 కాలే స్వస్తిశ్రీ శాలివాహన శకాబ్దేషు 1818 శ్రీ దుర్ముఖినామక సంవత్సరే వైశాఖమాసే శుక్లపక్ష చతుర్థీ భార్గవ వాసర ఘటికా విఘటికాః 18-30 రోహిణీనక్షత్రే ఘు. 17-19 శో 51-10 భ 18-30 మేష భుక్తి ఘ. ౦-౪౫ మేష మాష దినాని 7-ఏతాదృశ శుభేదినే తత్కాలగ్రహ సంపత్తిః అశ్వ ౨ ర, రో ౪ చం, శత ౨ కు, అశ్వ ౨ బు, పు ౪ గురుః ఉ-భా 3 శు, స్వా ౨ శ। శత ౧ రా, మఖ 3 కేతుః॥ ఏతాదృశే శుభేదినే రవిచంద్ర, గురు, శుక్ర, మందాః పంచగ్రహాః

రరాశియందుండగా బుధుఁడు వృషభమునందుండగా సూర్యుఁడు మేషమునందుండగా, శని తులయందుండగా రాహువు కన్యయందుండగా కేతుశుక్రులు మీనమునందుండగా నవతరించిన శ్రీరాముని జాతకము మిక్కిలి యుత్కృష్టమై యలరారుచున్నది" అని. మఱియు ద్రావిడ దేశమున కాళిదాసుతో సమానుఁడని ప్రసిద్ధిఁజెందిన కంబర్ మహాకవి. కంబరామాయణమున "మేషముదయించగా నవమియందు సూర్యుఁడుచ్చరాశియందుండగాఁ బదునొకఁడవ స్థానాధిపతులగు గ్రహములు నలుగురుచ్చయందుండగా శ్రీరాముడవతరించెననియున్నది.

పైఁజెప్పఁబడిన విధముగా నైదుగ్రహము లుచ్చయందుండుట సంభవించునని గ్రంథములందుఁదు మాత్రముజూచి సంతసింపవలయునుగాని యథార్థముగ నుండదనరాదు. నేను చూచిన నీక్రిందివిధముగా నైదుగ్రహము లుచ్చయందుండెను.

ఫసలియను సంవత్సరములు 1305 హూణశకరీతిగా 17-4-1896 సంవత్సరమున శాలివాహన శతాబ్దంబులు. 1818కి సరియగు స్వస్తి శ్రీ దుర్ముఖినామ సంవత్సరమున వైశాఖ శు ॥౪॥ శుక్రవారం ఘ. ౧౮-30 రో ౧౭-౧౯ శో ౫౧-౧౦ భ ౧౮-3౦ మేష భు ౦-౪౫ మేషమాసం తేదులు ౭ గల ఈ శుభదినమునందు తత్కాలగ్రహసంపత్తిః అశ్వ ౨ ర, రో ౪ చం. శత ౨ కు. అశ్వి. ౧ బు. పున. ౪ గు. ఉభా. 3 శు. స్వా 3- శ. శత. ౧ రా-మఘ 3 కే॥ ఇట్టి శుభదినమున రవిచంద్ర గురుశుక్ర శనులను నైదుగ్రహము లుచ్చయందున్నారు. ఈయోగము ది. 15-4-96 వై॥ శు ౨॥ బుధవారం॥ సూర్యోదయం 2612 మొదలు చవితిదినమున సూర్యోదయము

ఉచ్చస్థా అభవన్। అయమేవయోగః హూణ శ 15-4-96సమ కాలి కదుర్ముఖినామ సంవత్సర, వైశాఖ శు॥ ౨ బుధవాసరే సూర్యోదయాది ఘ ౨౬-౧౨ ప్రారభ్య ఉపర్యుక్త చతుర్థ్యాం సూర్యోదయాది ఘ ౪౮-౨ పర్యంతమస్తి। చతుర్థీ మారభ్య వైశాఖ శు॥ ౧౦ సోమవార పర్యంతం చంద్రేణ వినా పరిశిష్టా శ్చత్వారోప్యుచ్చస్థా। ఇతి, బ్రహ్మశ్రీ నిమ్మగడ్డ వేంకట నరసింహసిద్ధాన్తి ప్రియశిష్యః నందులరామయ్యసిద్ధాన్తి గుణిత దుర్ముఖినామ సంవత్సర పంచాంగం దృష్ట్వా మయైవం లిఖితం॥ తస్మాద్రామాయణేషు ప్రతిపాదిత శ్రీరామచంద్ర జననకాలీన గ్రహనక్షత్ర తిథ్యాదియోగః సంభవత్యేవ.

శ్రీరామజన్మకాల నిర్ణయే కార్తాన్తికానాం నిరూప్యతే। శ్రీకాశావఝ్ఝల వేంకట నరసింహసిద్ధాన్తి గణితరీత్యా అష్టావింశే ద్వాపరయుగే శ్రీరామావతార ఇతిజ్ఞాయతే। తచ్చాసత్। యతో ద్వాపరస్యా సమ్మతిత్వం సర్వగ్రన్థానాం। అపిచ॥ శ్రీపాద శివరామశాస్త్రిసిద్ధాన్తి గణితరీత్యా చాష్టావింశ న్మహాయుగాన్తర్గత త్రేతాయుగే 3 ౮౬ ౭౮౬ వత్సరేష్వ వశిష్టేషు శ్రీరామావతార ఇతి సిద్ధ్యతి। తదప్యసత్। చత్వారింశత్తమ త్రేతాయుగ ఇతి బహుస్మృత్యనుగ్రహవిరోధాత్ యుగసన్ధేరభావాచ్చ। (1) పిడపర్తి దక్షిణామూర్తిశాస్త్రీ (౨) అత్తిలి విజయవేంకట జనార్దనాచార్యః। (3) మేళ్లచెరువు వేంకటప్ప

౪౮-౨ పర్యంతము నిలచియున్నది. చవితిమొదలు వై॥ శు ౧౦ సోమవారమువరకు చంద్రునిదప్ప మిగిలిన నాలుగుగ్రహముల కుచ్చస్థితియని బ్ర॥ శ్రీ నిమ్మగడ్డ వెంకటనరసింహసిద్ధాన్తి ప్రియశిష్యులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ నందుల రామయ్య సిద్ధాన్తిగారు గుణించిన పంచాంగమును జూచి యిట్లు వ్రాసియున్నాను. కావున రామాయణమందుఁ జెప్పఁబడిన శ్రీరాముని యవతార కాలమునందలి గ్రహనక్షత్ర తిథ్యాదియోగము సంభవించును.

శ్రీరామ జననకాల విషయమున జ్యోతిషశాస్త్ర విదుల యభిప్రాయములను దెలుపుచున్నారము. శ్రీయుత కాశావఝ్ఝల వేంకటనరసింహసిద్ధాన్తి గారి గణితము ననుసరించి యిరువదియెనిమిదవ ద్వాపరయుగమున శ్రీరామావతారమని తెలియుచున్నది. అది యుక్తము కానేరదు. ద్వాపరయుగమున శ్రీరాముఁ డవతరించినటుల నేగ్రంథమునందును జెప్పబడియుండలేదు. మఱియు,

బ్ర॥ శ్రీ॥ శ్రీపాద శివరామశాస్త్రిసిద్ధాన్తి గణితము ననుసరించి యిరువదియెనిమిదవ మహాయుగముఁజేరిన త్రేతాయుగమునందు 3౮౬౭౮౬ సంవత్సరములు మిగిలియుండగా శ్రీరాముని యవతారమని చెప్పఁబడియున్నది. అదియును న్యాయముగాదు. ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున శ్రీరామావతారమని చెప్పునట్టి యనేక స్మృత్యనుగ్రహవిరోధము గల్గును. యుగసంధియు లేదు. కావున నామత మసమ్మతము. (1) శ్రీ పిడపర్తి దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు (2) అత్తిలి విజయవెంకట జనార్దనాచార్యులుగారు. (3) మేళ్లచెరువు వేంకటప్పయ్యశాస్త్రిగారు. (4) చీమలపాటి షరిదయ్య సోమయా

య్యశాస్త్రీ (4) చీమలపాటి మడియ్యసోమయాజి (5) పిడపర్తి పెదపూర్ణయ్యశాస్త్రీ (6) పిడపర్తి దక్షిణామూర్తిశాస్త్రీ (7) అంబు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ (8) మైలవరం సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ (9) పిడపర్తి చినపూర్ణయ్యసిద్ధాన్తి (10) శ్రీపాదలక్ష్మీపతి సోమయాజి (11) పిడపర్తి విశ్వేశ్వరసోమయాజి (12) మామిడేల కోటీశ్వరసిద్ధాన్తి (13) లంకా వేంకటేశ్వరశాస్త్రీ ఏత త్రయోదశ సిద్ధాన్తినాం మతే, ఈషద్వైషమ్యేన పంచవింశతి తమ మహాయుగాన్తర్గతకలౌ, శ్రీరామావతార ఇతి బోధ్యతే. తచ్చాప్యత్యన్తా యుక్తమేవ. యతః కలౌ శ్రీరామావతారస్య లోక శాస్త్రయో రనంగీకృతత్వాత్। పునశ్చ (1) మంథెన, దహిగాం, వేంకటరాజేశ్వరసిద్ధాన్తి (2) నిమ్మగడ్డ జ్వాలాపతిసిద్ధాన్తి (3) ఆదివ సూర్యనారాయణసిద్ధాన్తి నాం మతానుసారేణేతః పూర్వమేకోన త్రింశం న్మహాయుగే త్రేతాయాం శ్రీతామావరార కాల ఇతిద్యోత్యతే. తదపి న సమీచీనం. అద్య వర్తమాన వైవస్వత మన్వన్తరే చాష్టావింశ న్మహాయుగత్వాదతీత చాక్షుష మన్వన్తరే చాన్తి మహాయుగే శ్రీరామావతార కాల ఇతిద్యోతనాత్॥

అపిచే తస్మిన్విషయే ఇదానీన్తన బుద్ధ్యధీన పరికల్పిత విమర్శన గ్రంథేషు, తత్ర తత్రోఽపి లభ్యమాన శాసనేషు స్వకీయ బుద్ధిషు విశ్వాస జుషః నవీ నాలోకాయతికాః॥ (1) బాబు

జులుగారు 5 పిడపర్తి పెదపూర్ణయ్యశాస్త్రిగారు (6) పిడపర్తి దక్షిణామూర్తిశాస్త్రీగారు (7) అంబు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీగారు. (8) మైలవరం సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (9) పిడపర్తి చినపూర్ణయ్య సిద్ధాన్తిగారు. (10) శ్రీ పాదలక్ష్మీపతి సోమయాజులుగారు. (11) పిడపర్తి విశ్వేశ్వరసోమయాజులుగారు. (12) మామిడేల కోటీశ్వరసిద్ధాన్తిగారు. 13 లంకా వెంకటేశ్వర శాస్త్రిగారలు అను పదమువ్వురు సిద్ధాంతులఁ మతమునఁ గొంచెము తారతమ్యముగా నిరువదియైదవ మహాయుగమునఁ జేరిన కలియుగమున శ్రీరాముఁడవతరించె నని చెప్పఁబడియున్నది. అదియు న్యాయము కాదు. ఏలయన? కలియుగమున శ్రీరాముఁ డవతరించెనని యేశాస్త్రములందు నెవ్వరు చెప్పి యుండలేదు.

మఱియు, (1) శ్రీ నిమ్మగడ్డ జ్వాలాపతిసిద్ధాన్తిగారు (2) మంథెన దహిగాం వెంకటరాజేశ్వరసిద్ధాన్తిగారు (3) ఆదివ సూర్యనారాయణ సిద్ధాంతిగారు గుణించిన పంచాంగముల ననుసరించి యిప్పటికి లోగడ ఇరువదితొమ్మిదవ మహాయుగమున త్రేతాయుగమునందు శ్రీరామావతార కాలమని స్ఫురించుచున్నది. అదియు సమీచీనము కానేరదు. ఇప్పుడు జరుగుచున్న వైవస్వత మన్వంతరమున నిరువది యెనిమిదవ మహాయుగమగుటచేతను గడచిపోయిన చాక్షుసమన్వంతరమున నంతిమ మహాయుగమున శ్రీరాముని యవతారమని యీసిద్ధాన్తమున తెలియుచుండుటచేతనుఁ బూర్వోక్తము సంగతము.

మఱియు నీవిషయమున నధునాతనులు తమబుద్ధులచే నూహించి వ్రాసిన తమ గ్రంథములయందు అచ్చటచ్చటదొరికిన శాసనములనుఁ జూచి

నొబిన్ చంద్రదాస్ Babu Nabin Chandradas) (2) సి. వి. వైద్యః (C. V. Vydya) (3) సర్. విల్లియన్ జోసఫ్ (Sir William Joseph) (4) యఫ్. ఇపార్జిటర్ డక్కన్ (F. Iparjitar Dakkan) (5) వాల్టర్ ఓల్డు (Waltar Old) (6) బెన్ క్లి (Benkli) (7) దివాన్ బహదూర్ యల్. డి. స్వామికణ్ణపిళ్లై ప్రభృతమో స్మిన్నేవ కలౌ యుగే ఈషద్వైషమ్యేన (2390) B. C. క్రిస్తోః పూర్వం) నవత్యుత్తర త్రిశతోత్తరద్వి సహస్రి తమవర్షా నారభ్య 600 B. C. (క్రిస్తోః పూర్వం) షట్శతాబ్ద పర్యాంతం తత్తన్మతానుసారేణ రామావతార కాల ఇతి, నిర్ణయంచక్రుః. ఏతాదృశ నవీన కృతనిర్ణయే శ్రీరామాయణోక్త గ్రహతిథ్యాది యోగ సమవాయస్యా భావాత్ నాదరః కరణీయః. ఏతేచ, శ్రీరామానన్తరం ఏకోనచత్వారింశత్తమపురుషం భారత యుద్ధ కాలిక బృహద్బలం నిమిత్తీకృత్య శ్రీరామ పర్యంత వంశ పరంపరాం కేవలాం పురాణేషు దృష్ట్వా, తత్రోక్త తత్తద్రాజ కృత రాజ్య పరిపాలనా కాల సంఖ్యా మనాదృత్య, ఏకైక పురుషస్య రాజ్యకాల వ్యవధానం పంచదశవా వింశతిర్వా వత్సరాభవేయు రిత్యూహతోఽబ్రువన్ని తిద్యోత్యతే! ప్రతి పురుషోత్పత్తి మధ్యకాలస్యా వ్యహితత్వాత్ సర్వ ప్రామాణిక గ్రంథ విరోధాచ్చ తన్మతం న సమంజసం॥ మాడల్ బిగినింగ్స్ ఆఫ్ సివిల్ జేషన్ (Model Beginging of Civilisation) ఇతిగ్రంథే వి. యన్. దలాల్స్ హిస్టరి ఆఫ్ ఇండియా (V. S. Dalals' History of

లో కాయతికులగు (1) బాబు నోబిన్ చంద్రదాస్ (Babu Nobin Chandra Das) (2) సి. వి. వైద్య (C. V. Vydya.)(3) సర్ విలియన్ జోసఫ్ (Sir William Joseph) (4) యఫ్ ఇపార్జిటర్ డక్కన్, F. Ipargtar Dakkan) 5 వాల్గర్ వోల్డు (Valgar Old.) ౬ బెన్క్లి Benkli. 7 దివాన్ బహద్దూర్ యల్. డి స్వామికణ్ణపిళ్లై మొదలగువార నేకులు ఈకలి యుగమునందే కొంచె మెచ్చుతక్కువగా 2390–13 B. C. క్రీస్తుశకమునకుం బూర్వము రెండువేల మూండునందల తొంబది సంవత్సరములు మొదలు 600 B. C. (క్రీస్తుకు పూర్వము) ఆరునూర్ల సంవత్సరముల వరకు తమతమ మతములననుసరించి శ్రీరాముని యవతార కాలమును నిర్ణయించిరి. ఇట్టి నవీనుల నిర్ణయమునందు, రామాయణమునందుఁ జెప్పఁబడిన నక్షత్ర గ్రహతిథ్యాది యోగము సంభవింపదు. కావున వారిమత మాదరణీయము కానేరదు. వీరు భారత యుద్ధసమయమునను న్న శ్రీరామునకుఁ బందొమ్మిదవవాఁడైన బృహద్బలుఁడను వానినాధారముగాఁ జేసుకొని యొక్కొక పురుషునకు, సుమారు పదునైదు లేక యిరువది సంవత్సరములంతరము ఉండును కావున శ్రీరాముఁడు పూర్వము చెప్పబడిన కాలమునందే యుండును అని యూహించిరని తెలియుచున్నది. బృహద్బలుఁడు మొదలు శ్రీరామునివరకుఁగల పురుషుల కాలమవ్యవహితముగా నుండుటవలనను సర్వప్రామాణిక గ్రంథవిరుద్ధమగుటవలనను వారిమత మశ్రద్ధేయము. మాడర్ బిగినింగ్స్ ఆఫ్ సివిలిజేషన్ (Model Beginings of Civilisation) అను గ్రంథమునందును వి యస్. దలాల్స్ హిస్టరి ఆఫ్ ఇండియా (V.S. Dalals' History of India Vol. 1.) మొదటి

India Vol. 1.) ప్రథమకోశేచ యేయే విషయాః ప్రతిపదితాః తేషాం యఫ్. యస్. ఫార్జిటర్ ఏన్సియన్టట్ ఇండియన్ జియాలజీ క్రొనాలజీ (F. S. Phargitars' Ancient Indian Geology Chronology) గ్రన్థస్థ విషయాణానాం చేద మేవ సమాధాన మితి జ్ఞేయమ్.

అథ పురాణేషు నానా రామాయణేషుచ శ్రీ రామావతార కాలస్య భిన్నభిన్నతయా ప్రతిపాదనే కిం బీజం॥ ఇత్యస్య సమాధాన ముచ్యతే। వర్తమాన కలియుగే పఠన పాఠనేషు విద్యమానార్ష రామాయణేషు భాగవతాది పురాణేషు భారతాదీతి హాసేషు కావ్య నాటకాదిషుచ, పరిదృశ్య మానాఖ్యానేషుచ సర్వత్ర పరస్పర విరోధసత్వాత్ తత్రతత్ర సభాసు అనే కథా ఇదానీన్తన పండితైః సర్వసమన్వయభావం విహాయ వివద మానత్వా త్సామాన్యత స్సర్వేషాం బుద్ధిమతామపి సంజాతా ప్రామాణ్య ప్రత్యయం ప్రతి; పూర్వాచార్య కృత సర్వ గ్రంథావిరోధేనేదానీ మల్ప వివరణ మారభ్యతే। తథాహి. హిరణ్య గర్భస్యైకం దిన మస్మాక మేకం కల్పంభవతి తాదృశ త్రింశద్దినాని బ్రహ్మణో మాసోభవతి. స ఏవా స్మాకం శ్వేత వరాహాది త్రింశత్కల్ప సముదాయో భవతి ఏవం బ్రహ్మణోవర్ష శతపర్యం తమేతా స్యేవ కల్పాని పరివృత్యాగచ్ఛన్తి ప్రతి కల్పం బ్రహ్మణోది వసే సృష్టిః, రాత్రౌ సంహారశ్చ భవతః

భాగమునందును ప్రతిపాదితవిషయములకును, యఫ్ యస్ పార్జిటర్ ఎన్సియన్టట్ ఇండియన్ జియాలజీ క్రొనాలజీ) అను గ్రంథమునందుఁగల విషయములకు నిదియే సమాధానమని తెలియవలయును.

ఇఁక పురాణములయందును. నానా రామాయణములయందును శ్రీరాముని యవతారకాలము భిన్నభిన్నముగాఁ జెప్పఁబడియుండుటకు కారణమేమి? అను ప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పుచున్నారము. ప్రస్తుతము జరుగుచున్న కలియుగమున పఠన పాఠనములయందున్న యార్ష రామాయణములయందును, భాగవతాది పురాణములయందును, భారతాది ఇతిహాసములయందును, కావ్య నాటకాదులయందును, గన్పట్టు నాఖ్యాయికలయందంతట పరస్పర విరోధముండుటచే తను, యచ్చటచ్చట సభలయందిప్పటి పండితులు సర్వగ్రంథ సమన్వయ భావమునువిడచి వివదించుటవలనను, సామాన్యముగా బుద్ధిమంతులకు సైతము నియ్యది యప్రమాణమను, నప్రామాణ్యబుద్ధి విషయగోచరమగు విషయమునుగూర్చి పూర్వాచార్యుల వచనానుసారముగా గ్రంథములకు విరోధము లేకుండునట్లు కొలదిగా వివరించుచున్నారము.

హిరణ్యగర్భునకొక దినమైనయెడల మనకొక కల్పమగును. అట్టివి ముప్పదియైన బ్రహ్మకొక మాసమగును. అదియే మనకు శ్వేతవరాహ కల్పము మొదలగు ముప్పది దిన కల్పములగుచున్నవి. ఈవిధముగా బ్రహ్మకు నూరు సంవత్సరములు గడచునంతవరకు నీ ముప్పదికల్పములు తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ప్రతి కల్పమునందు బ్రహ్మ పగటికాలమున సృష్టించుచున్నాఁడు. రాత్రియందు సంహరించుచున్నాఁడు. కొంచెము వ్యత్యాసముగా "నూర్యా

శేష ద్వైషమ్యేన "సూర్యాచంద్రమసౌధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్" ఇత్యాది శృత్యుక్త ప్రకారేణ ప్రతికల్పం సమానతయా ప్రవర్తమానం వృత్తాంతం, సృష్ట్యాదౌ శతకోటి మితగ్రంథే బ్రహ్మణా పరికల్ప్యతే. ప్రతికల్పం చతుర్దంశ మన్వంతరాణిసన్తి. ప్రతి మన్వంతర మేకోత్తర సప్తతి మహాయుగాః। ప్రతి మహాయుగ స్యైకైకో వ్యాసః ఇతి, పురాణేషు జ్ఞాయతే, ఖలు? అత స్తత్తన్మన్వన్తరేషు యుగేషుచ విధినోక్త శతకోటి గ్రంథస్థ భాగా ఏవ వ్యాసత్వాధిష్టిత వాల్మీకి పరాశరకృష్ణద్వైపాయనాదిభి స్స్వశిష్యేభ్యః ప్రకాశ్యత ఇత్యపి పురాణేష్వేవ శ్రూయతే.

ఎవంచ ప్రతికల్పం పౌనః పున్యేన సర్వేఽవతారాః శేషద్వైషమ్యేణ భవిష్య న్త్యేవేతి జ్ఞాయతే తథాహి॥ మహాభారతే భీష్మ శరీరస్య భూప్రక్షేపణ సమయే (శతం భీష్మాః) ఇత్య శరీరవాక్ శృతేతి స్మర్యతే. శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణేష్వపి శ్రీరామ ప్రవాసకాలే సీతానుగమనం సర్వకల్పేషు శ్రూయత ఇతి సీతోక్తి ర్దృశ్యతే. తస్మాత్కల్పస్యైక పర్యాయ ఏవ శ్రీరామావతారో భవిష్యతీతి, ప్రతి మన్వంతరం శ్రీరామావతారస్య సంభవో నాస్తీతిచ బోద్ధవ్యమ్॥ సృష్ట్యన్త ఏవ ప్రళయస్య విద్యమానత్వా త్ప్రతి మన్వరం ప్రళయస్యాసంభవాచ్చ శ్రీరామాయణే విభీషణ లంకారాజ్యాభిషేక సమయే "యావచ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ" ఇత్యా

చంద్రమసౌధాతా యథాపూర్వమ కల్పయత్" అనుమున్నగు శ్రుతులందు జెప్పఁబడిన విధముగా। బ్రతికల్పమునందు సమానముగా సృష్టింపఁబడుచున్న వృత్తాంతము శతకోటి పరిమిత గ్రంథమున బ్రహ్మ వివరించుచున్నాఁడు. ప్రతి కల్పమునందును బదునాలుగు మన్వంతరములు గలవు. ప్రతి మన్వంతరము నందును డెబ్బదియొక్క మహాయుగములు గలవు. ప్రతి మహాయుగమునం దొక్కొక వ్యాసుఁడుండును. అని పురాణములయందుఁ దెలియఁబడుచున్నది గదా? కావున నాయా మన్వంతరములయందును యుగములయందును బ్రహ్మచేఁజెప్పబడిన శతకోటి గ్రంథమునందున్న భాగములనే, వ్యాసాధికారము గలిగిన వాల్మీకి పరాశర కృష్ణ ద్వైపాయనాదులు తమ శిష్యులకుఁబ్రకాశింపఁ జేసిరి. అని పురాణములయందుఁ గన్పట్టుచున్నది.

ఇట్లనుటచేఁ బ్రతికల్పమునందు మాటిమాటికి నన్నియవతారములు కొంచెము తారతమ్యముగ గలుగుచున్నవి యని తెలియుచున్నది. మహాభారతమున భీష్ముని శరీరమును భూమియందుంచునపుడు "శతంభీష్మాః"అనగా నితనితో నూర్గరు భీష్ములు. అనియాకాశవాక్కు వినఁబడినట్లు చెప్పబడియున్నది. శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణమునందును, శ్రీరాముని ప్రవాస సమయమున సీతానుగమన మన్నికల్పములయందునుఁ గలదు. లని సీత చెప్పినట్లు గలదు. కావున కల్పమునకొక పర్యాయముశ్రీరాముని యవతారము కల్గుచున్నదనియు, ప్రతిమన్వంతరమునందును శ్రీరాముని యవతారము గలుగదని తెలియవలయును. సృష్టి యంతమునందే ప్రళయ ముండుటవలనను, ప్రతి మన్వంతరమునందునుఁ బ్రళయములేకపోవుటచేతను, శ్రీరామాయణమున విభీషణుని లంకారాజ్యమున నభిషేకము సేయునప్పుడు "సూర్య-చంద్రులెంత కాలముందురో భూమి యెంత కాలము నిలచి యుండునో" అను నిత్యాదిక

ద్వ్యక్తత్వా త్ప్రతి మన్వంతరే శ్రీరామావతార సంభవేఽనేక విభీషణ సత్త్వాపత్తేః పూర్వోక్తం నిశ్చయం భవతి. తస్మాత్ప్రతి కల్పావతీర్ణ శ్రీరామచంద్ర కథాయాంభేదసత్త్వం న్యాయమేవ.

నను "ధాతాయథా పూర్వ మకల్పయత్" ఇతివాక్యేన భేదాభావః ప్రతికల్పం బోధ్యతే. కథ మత్రాభేదకల్పన మితి చేన్న. సంఖ్యాభేదస్యా ప్యవశ్య మభ్యుపేయత్వాత్. రామావతారేషు ఈషద్భేదేన కథాసంభవత్యేవ. తథాహి॥ భవిష్యత్పురాణే తృతీయే ప్రతిసర్గపర్వణి ౨౮ ఖండే ౧౬ శ్లో॥ రుద్రకల్పే పురాచాస్మె ద్విర్దశ శంభుముఖాద్దినే రావణశ్చ సహస్రాస్యో జాతో బ్రహ్మాంశరావణః॥ ఇతి॥ తత్రైవ తృతీయే ప్రతిసర్గ పర్వణి ౧ ఖండే ౧౯ అధ్యాయే. శ్లో॥ కల్పాఖ్యే శ్వేత వారాహే నేదృశః కోఽపిరావణః, బభూవచ యథైవాసౌరావణో లోక రావణః। పురామార్కండేయ కల్పే నిశుంభశ్శుంభ ఏవహి। యథాజాతౌ తథాఘోరౌ కుంభకర్ణశ్చ రావణః ॥౨౯॥ రావణా బహవశ్చాసన్ హీదృశో నైవ రావణః। అన్యకల్పేషు హేదేవా క్షీరశాయీ హరిస్స్వయః ౧౨౯॥ రామోజ్ఞేయస్తదా శేషో రుద్రరూపస్సలక్ష్మణః॥ ౩౦॥ సీతాభగవతీలక్ష్మీర్జాతా జనక నన్దినీ సుదర్శనశ్చ భరతో హరేశ్శంఖస్తతోఽనుజః। కల్పాఖ్యే శ్వేతవారాహే రామోజాతః పరాత్పరః ౩౧॥ప్రద్యుమ్నో భరతో జ్ఞేయోఽనిరుద్ధ శ్శత్రుహాప్రభుః॥ తైశ్చసర్వైవిదళితారా క్షసా రావణాదయః॥౧-౨॥ తత్రైవ ౧౮ అధ్యాయే॥ శ్లో॥ మధ్యా

మునఁ జెప్పుటచేఁ బ్రతిమన్వంతరమునందు శ్రీరాముని యవతారము సంభవించు నెడల అనేక విభీషణులుండి యుండవలసివచ్చును కావునఁ బూర్వోక్తము సుస్పష్టము.

ఓయీ శ్రుతియందు "ధాతాయథా పూర్వమకల్పయత్" అనిచెప్పఁబడియుండుటచే సృష్టియందు భేదము లేకుండుటయే చెప్పినట్లయినది. ఇచ్చట మీరు సృష్టిభేదమునుఁ జెప్పుటతగునా। యనినఁ జెప్పుచున్నారము. భేదము సృష్టియందు లేదన్నను సంఖ్యయందైనను తప్పదుగదా? కావున శ్రీరామావతారమునఁ గొంచెము భేదముండుట న్యాయమేయగుచున్నది. శ్రీభవిష్యత్పురాణమునందు మూఁడవదియగు ప్రతిసర్గపర్వమున ౨౮ వ ఖండమున ౧౬వ శ్లోకమున నిట్లుగలదు. "పూర్వము రుద్రకల్పమునందు శంభునిముఖము నుండి సహస్రాననుఁడగు రావణుఁడు రోదనముసేయుచు బ్రహ్మాండముల నేడ్పించునట్టివాఁడుగాఁ బుట్టెను" అనియు, నందే మూఁడవ ప్రతిసర్గపర్వమున ౧ వ ఖండమున ౧౯ అధ్యాయమున "శ్వేత వరాహకల్పమున లోకముల నేడ్పించు నట్టి రావణునివంటివాఁడే రావణుఁడును కాఁడు. ఇతఁడొక యనిర్వాచ్యుఁడు. పూర్వము మార్కండేయకల్పమున నిశుంభ శుంభులను రక్కసులవంటివారీ రావణ కుంభకర్ణులు. ఇట్లే రావణులనేకులుండిరి, గాని యిట్టిరావణుఁ డుండియుండలేదు. ఓ దేవతలారా! యితర కల్పములయందు క్షీరాబ్ధిశాయియగు విష్ణువే శ్రీరాముఁడుగను, శేషుఁడు రుద్రరూపుఁడగు లక్ష్మణుఁడుగానాయెను. షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నురాలగు లక్ష్మీదేవి సీతగానాయెను. సుదర్శనచక్రము భరతుఁడును, విష్ణువు శంఖము శత్రుఘ్నుఁడుగానైరి. శ్వేత వరాహకల్పముననో, పరాత్పరుఁడే శ్రీరాముడుగానాయెను. భరతుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడనియు, అనిరుద్ధుఁడు శత్రుఘ్నుఁడనియు, దెలియనగును. వారిచే రావణాదులు జంపఁబడిరి." అనియున్నది. మఱియు ౧౮-వ అధ్యాయమున, "అవ్యక్తజన్ముఁడగు బ్రహ్మకు మధ్యాహ్నసమయమునయుగ

హ్నే చైవసంధ్యాయాం బ్రహ్మణో వ్యక్తజన్మనః, కల్పే కల్పే హరిస్సాక్షాత్కరోతి జన మంగళం॥ ఇతి॥ పాంచరాత్రే ప్రశ్నసంహితాయాం ౪౮ అధ్యాయే శ్రీరామోత్సవే. శ్లో॥ చైత్రి మాసే శుక్లపక్షే నవమ్యాం సోమవాసరే, పునర్వసుభ్యాం సంయుక్తే కుళీరే ఽభిజితే తథా॥ 3౨। ప్రద్యుమ్నో రామరూపేణ సూర్యవంశేఽ జనిష్ఠవై॥ ఇతి॥

శ్రీరామాయణ సారసంగ్రహే వైవస్వత మన్వంతరే పంచమ త్రేతాయాం చతుర్థభాగే త్రింశత్సహస్ర వర్షేష్వవ శిష్టేషు ఇదానీం ప్రవర్తమాన విళంబిదామ సంవత్సరే చైత్రశుక్ల నవమ్యాం బుధవాసరే మధ్యాహ్నే శ్రీరామావతారః॥ త్వస్తి. వైఖానసే మరీచిప్రోక్తే విమానార్చ నాకల్పే ఆదసంహితాయాం ౧౨ పటలే "నైర్‌బుత్యాం రాఘవః ఉత్తరాభిముఖః ప్రాఙ్ముఖోవా మాఘమాసే పునర్వసూ జాతస్సీతానాథః। వామే సౌమిత్రిః కనకాభః॥ వైశాఖే రోహిణ్యాంజాతః॥ దక్షిణేభరతః శ్యామాభః చైత్రేస్వాత్యుద్భవః। వామే శత్రుఘ్నో హేమాభః జ్యేష్ఠమాసే ధనిష్ఠాయాంజాతః। ఇతి, అనన్దరామాయణే సారకాండే 3 సర్గే శ్లో॥ నదీరూపాజనస్థానేఽ హల్యాగౌతమ శాపతః, రామేణభ్రమతారణ్యే స్వాంఘ్రిస్పర్శా త్సముద్ధృతా॥ కల్పభేదాద్వదంతీత్థం మునయశ్చాపి కేచన, నైకరూపాప్తి సర్వేషు కల్పేషూరా మసత్కథా॥ ఇతి, భారద్వాజ రామాయణే. బాలకాండే। శ్లో॥ సత్యకేతు కుమారా ద్వ్యౌప్రతారుస్త్వ

సంధికాలమునందు ప్రతికల్పమునందు శ్రీహరిజనులకు మంగళమును గలిగించుచున్నాఁడు. అనియున్నది. పాంచరాత్రమునఁ బ్రశ్నసంహితయందు ౪౮ వ యధ్యాయమున రామోత్సవమునందు చైత్రమాసమునందు శుక్లపక్షమున నవమీతిథియందు సోమవారమునందు పునర్వసూనక్షత్రమున కర్కాటకలగ్నమునందు అభిజిన్ముహూర్తమునఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు శ్రీరామరూపమున సూర్యవంశమునందు జన్మించెను. అనియున్నది. శ్రీరామాయణ సారసంగ్రహమున వైవస్వత మన్వంతరమునందు నైదవ త్రేతాయుగమున నాల్గవ భాగమున మూఁడువేల సంవత్సరములు మిగిలియుండగా నప్పుడు జరుగుచున్న విళంబి నామసంవత్సర చైత్ర శుక్ల నవమీ బుధవారమునాడు మధ్యాహ్నకాలమున శ్రీరాముఁడవతరించెను'' అనియున్నది.

వైఖానసమున మరీచిప్రోక్తమానార్చన కల్పమునందలి, యానంద సంహితయందును 21 వ పటలమున "మాఖమాసమునఁ బునర్వసూ నక్షత్రమున జన్మించిన సీతానాథుఁడగు శ్రీరాముని నైర్‌ృతిదిక్కునయం దుత్తరాభిముఖముగా, గాని, తూర్పుముఖముగాఁగాని స్థాపించవలయును. ఎడమవైపున వైశాఖమాసమున రోహిణీ నక్షత్రమున జన్మించిన బంగారురంగుగల లక్ష్మణుని, దక్షిణమున చైత్రమాసమున జన్మించిన శ్యామకాంతిగల భరతుని, వామభాగమునందు ,జ్యేష్ఠమాసమున ధనిష్ఠానక్షత్రమున జన్మించిన హేమకాంతిగల శత్రుఘ్ను నుంచవలయును. అని యున్నది.

ఆనందరామాయణమున సారకాండమున 3 వ సర్గయందు జననస్థానమున నహల్య గౌతముని శాపమువలన నదీరూపముగఁ బ్రవహించుచుండ నరణ్యమునఁ దిరుగుచున్న శ్రీరాముని పాదములు సోకుటవలన నాతిరైయైమఱల లేచెను. అనియీవిధముగాఁ గల్పభేదమునను సరించి కొందరు ఋషులు చెప్పుచున్నారు. అన్నికల్పములయందును శ్రీరాముని యుత్తమకథ యొకవిధముగనే యుండదు. అనియున్నది.

భారద్వాజ రామాయణమునందు భాలకాండమున సత్యకేతుని కుమారులు వ్రతాపుఁడు, అరిమర్దనుండను వారలిరువురు ఒకానొక కల్పమున బ్రా

రిమర్దనః. కస్మింశ్చిత్కల్పకేఽభూతాం ద్విజ శాపాచ్చ రాక్షసౌ
రావణః కుంభకర్ణశ్చ తన్మంత్రీస్యాద్విభీషణః॥ ఇతి॥

పరాశర సంహితాయాం చతుః పంచాశ దధ్యాయే.
భవిష్యద్బ్రహ్మ ప్రభావ ప్రకరణే శ్లో॥ అనన్త రామావతరేషు
ముద్రికాశ్చ తుర్ముఖ ప్రార్థనయా సమర్పితాః। కృతా స్పదా
యత్ర సుధారసాస్పదే నిదర్శయా మాస రస స్తదాత్మవాన్॥
ఇతి॥ తత్రైవా ధ్యాయేఽన్యత్ర॥ శ్లో॥ బహవో హ్యవతా
రామే, సమతీతాశ్చ భావినః। వర్తతేహ్యవతారోఽయం తత్త
త్కార్య వశానుగా. ఇతి, శ్రీరామేణై వోక్తం. పునః విష్ణు॥
ధర్మోత్తరే కల్పసాదృశ్యే ౮౧ అధ్యాయే శ్లో॥ సప్తమస్య చతు
ర్వింశే రాజం స్త్రేతాయుగే తథా। యదా రామేణ సమరే
సగణో రావణో హతః॥ రామేణైవతదా। రాజన్ కుంభకర్ణో
నిపాతితః॥ ఇతాభ్య అన్యస్మిన్ కల్పే కుంభకర్ణో లక్ష్మణేన
నిహత ఇతి, తదేవ యుధిష్ఠి రాయ మార్కండేయే నోక్త మితి
చ వర్తతే. కాళికా పురాణే॥ ప్రతికల్పం భవేద్రామః రావణ
శ్చాపి రాక్షసః॥ తథైవ జాయతే యుద్ధం తథైవ త్రిదశాగమః
ఏవం రామ సహస్రాణి రావణానాం తథైవచ॥ భవితవ్యాని
భూతానితేషు భేదః ప్రవర్తతే॥ అపిచానన్ద రామాయణే పూర్ణ
కాండే సప్తమసర్గే॥ శ్లో॥ పునఃపునః కల్పభేదాత్ జాత శ్రీరాఘవ
స్యచ। అవతారాః కోటిశోత్ర తేషు భేదః క్వచిత్ క్వచిత్।
శతకోటి మితాదేవ తేషాంచ గణనాకృతా॥ ఇతి॥ తత్రైవ

హ్మణుని శాపముచే రాక్షసులుగానైరి. వారే రావణకుంభకర్ణులు. అనియు
న్నవి. పరాశర సంహితయందు ఏబదినాల్గవ యధ్యాయమున భవిష్యద్బ్రహ్మ
ప్రకరణమున "అనంతములయిన శ్రీరాముని యవతారములయందు ముద్రికలం
సుధారసమున కాస్పదుండగు నెవనియందుం జతుర్ముఖుని ప్రార్థనాను
సారముగా నుంచబడెనో యట్టిమహాత్ముండీ హనుమంతుండు. అనియున్నది.
మఱియొకచో నాయధ్యాయమునందే " శ్రీరామునివిషయమున ననేకావతా
రములు గడచిపోయినవి. అట్లే యీయవతారమాయాకార్య వశంవదమైయల
రారుచున్నది. అని శ్రీరాముండే చెప్పినటులున్నది. విష్ణుధర్మోత్తరమునకల్ప
సాదృశ్యమున౮౧వ యధ్యాయమున ఏడవ మన్వంతరమున నిరువదినాల్గవ
త్రేతయందు శ్రీరామునిచే రావణుండెపుడు పరిమార్పబడెనో. అప్పుడు కుంభ
కర్ణుడు నయితము శ్రీరామునిచేతనే చంపంబడెను. అని యారంభించి మఱి
యొక కల్పమునందు కుంభకర్ణుండు లక్ష్మణునిచేఁ జంపంబడెను. అనియు, నా
కథయే నరణ్యమునం దమ్ములతోనున్న యుధిష్ఠిరునకు మార్కండేయుండు
చెప్పెననియున్నది. కాళికాపురాణమునందు "ప్రతికల్పమునందు శ్రీరాముండు
రావణుండు నవతరించుచుందురు. అట్లే వారిరువురకు యుద్ధము జరుగుచుం
డును. దేవతాగమనము నట్లే జనించుచుండును. ఈవిధముగ ననేకరాములును
అనేక రావణులు భవిష్యత్కాలమున నుండఁగలరు. భూతభవిష్యత్తు లావి
ధముగనే యుండును. అనియున్నది. మఱియు నానన్దరామాయణమునం
బూర్ణకాండమున సప్తమసర్గయందు "మాటిమాటికిం గల్పభేదమునననుసరించి
శ్రీరాముని యవతారములు గలుగుచుండును. అందొకప్పుడొక్కొకచో,
గొంచెము భేదము గల్గుచుండును. అవన్నియు శతకోటిరామాయణమున లెక్క
సేయబడియున్నవి. అనియున్నది. అందే యాత్రాకాండమున నుత్తరభాగమున

యాత్రాకాండే ఉత్తరభాగే ప్రథమ సర్గే శ్రీరాము ప్రతి వాల్మీకి వచనం॥ శ్లో॥ యుద్ధం ప్రభాతే శ్రోతవ్యం శోకశ్చైవా పరాహ్ణకే। రతి ర్నిశాయాం శ్రోతవ్యా౽౽నంద రామాయణం సదా। యుద్ధం జ్ఞేయం భారతంహి రతి ర్భాగవతం స్మృతం శేషభూతం చతుర్వింశ త్సహస్రం శోక ఉచ్యతే। శతకోటి మితే పూర్వం యన్మయైవ వినిర్మితం॥ ఇత్యుక్తత్వా, చ్ఛతకోటి శ్లోక। పరిమిత రామాయణగ్రన్థే ప్రాచేతసేన అనేకే రామావతారా వర్ణితా ఇతి, తద్భాగా ఏవ మహర్షిభి స్తత్తత్కాలే స్వశిష్యే భ్యో భోధితా ఇతి, తథై వైకో భాగః నారదాచ్ఛ్రుత్వా చతుర్వింశతిసహస్ర శ్లోక॥ పరిమితం రామాయణం వాల్మీకిః రచయామాసేతితస్మా ద్రామాయణా దీనా మనేక భేధా స్సన్తి త్యేవసుష్ఠువక్తవ్యం.

ఇతి శ్రీరామచంద్రస్య జననకాలనిర్ణయః। సమాప్తః॥

అథ శ్రీరామాయణే బాలకాణ్డే విశ్వామిత్రః శ్రీరామ లక్ష్మణాభ్యాం బలాబల విద్యే ఉపదిదే శేత్యుక్తం. బలాతిబలవిద్యేనామ సామవేదీయ సావిత్ర్యుపనిషదన్తర్గత గాయత్ర్యుపాసనావిశేష ఇతి బోద్ధవ్యమ్॥

విశ్వామిత్రస్య మధ్యకాలప్రాప్త బ్రాహ్మణత్వ విషయే,న కో౽పి సంశయః తస్యమాతా గాధిజాయా బ్రహ్మతేజో మయ చరుంభక్షిత్వా తేనవిశ్వామిత్రం జనయామాస ఇతి, రామాయణే విద్యమానత్వాత్॥

౧ వ సర్గయందు శ్రీరామునిఁగూర్చి వాల్మీకి చెప్పుచున్నాఁడు. "యుద్ధము ప్రాతఃకాలమున వినవలయును. దుఃఖము మధ్యాహ్నమున వినవలయును. రతి రాత్రియందు వినఁదగియున్నది ఎల్లప్పుడును, ఆనంద రామాయణమును వినవలయును. ఇచ్చట యుద్ధమనగా మహాభారతమనియు, రతియనగా భాగవతమనియు మిగిలిన యిరువదినాల్గువేల గ్రంథము శోకమనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. శతకోటి పరిమిత గ్రంథముగాఁ బూర్వము నేనే నిర్మించియున్నాఁడను." అని చెప్పఁబడియుండుటచే, శతకోటి శ్లోక పరిమితగ్రంథమున వాల్మీకి యనేక రామావతారములను వర్ణించియున్నాడనియు ఆగాథలే మహర్షులా యాకాలములయందు తమతమ శిష్యులకు బోధించిరనియు, అట్లే యందొకభాగమును నారదముఖమునవిని యిరువదినాలుగు వేల శ్లోకములతోఁ గూడిన రామాయణమును వాల్మీకిరచియించెననియున్నది. కావున రామాయణాదులనేకములు గలవనియుఁ రామావతారము లనేకభేదములనియు జెప్పవలయును. ఈప్రకారము శ్రీరామ కథ లందనేకభేదములుండవచ్చును.

ఇట్లు శ్రీరామ చంద్రుని జననకాల నిర్ణయము సమాప్తము.

శ్రీరామాయణమునందు బాలకాండమున విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామ లక్ష్మణులకు బలఁ, యతిబల, యను రెండువిద్యల నుపదేశించెనని చెప్పఁబడియున్నది. బల, అతిబల, విద్యలనగా? సామవేదమునకుఁజేరిన సావిత్ర్యుపనిషత్తులోఁగల గాయత్ర్యుపాసనా విశేషమని యెఱుంగవలయును.

విశ్వామిత్రునకు మధ్యకాలమునఁబ్రాప్తించినబ్రాహ్మణత్వ విషయముననెట్టి సందియములేదు. అతనితల్లియు గాధికి భార్యయునగు నామె బ్రహ్మతేజోమయమగు చరువును భక్షించుటచే విశ్వామిత్రునిఁ గనెనని రామాయణమునందే గలదు.

అథ అహల్యాగౌతమ వృత్తాన్తః.

శ్లో॥ గచ్ఛత స్తస్య రామస్య పాదాబ్జేన మహాత్మనా।
అభూత్సు రూపావనితా సమాక్రాన్తా మహాశిలా।

ఇతి పురాణవచనార్థ పర్యాలోచనయా శిలామాశ్రిత్యై వ అహల్యా వర్తతేతి జ్ఞాయతే. ఏవమేవ ఇతరార్ష రామాయణ పురాణేష్వప్యస్తి. శ్రీవాల్మీకి రామాయణే బాలకాణ్డే విస్తృతతయాయం విషయః నప్రతిపాదితః. తథాప్యుత్తరకాణ్డే ౩౦ సర్గే౧౦ శ్లోకే, అహల్యా శిలారూపిణీ సంతప్తా ఆసీత్ ఇతి జ్ఞాయతే. తథాహి॥ శ్లో॥ ఏవముక్త్వా సవిప్రర్షిరాజగామ నిజాశ్రమం। తపశ్చచార సుమహాత్సాపత్నీ బ్రహ్మవాదినః। శిలారూపమను ప్రాప్య త్వత్సంగ కృతకిల్బిషా॥ ఇతి దేవేన్ద్రంప్రతి బ్రహ్మఽవాదీ దితి వర్తతే।

అస్మిన్ విషయే కేచన అహల్యా. జడం శిలారూపిణీ భవతిచేత్కథం తస్యాఃదుఃఖానుభవ ఇతివదన్తి. తన్నసమీచీనం. గౌతమోఽహల్యాం కేవల శిలాభూయా ఇతి శశా పేత్యత్రన కుత్రాప్యస్తి. కిన్తు శిలామాశ్రిత్య చైతన్య విశిష్టా శీతాతపానిలవర్షాహారపిపాసాజనిత దుఃఖమనుభవన్తీ, శ్రీరామం ధ్యాయన్తీ, తిష్ఠేతి శశాపేతి స్కాందపురాణే నాగరఖండే ౨౦౭ అధ్యాయేఽస్తి। తథాహి॥శ్లో॥ దుష్టే! త్వంతిష్ఠ దుర్వృత్తే! శిలాయామాశ్రమేమమ। నిరాహారా దివారాత్రం తపః పరమ మాస్థితా ఆతపానిల వర్షాది సహిష్ణుః పరమేశ్వరం॥ఇతి.అధ్యాత్మాది రామా

అహల్యా గౌతమ వృత్తాంతము.

"అరణ్యమునఁ దిరుగుచున్న మహాత్ముఁడగు శ్రీరాముని పాదపంకేరుహ సంపర్కముచే శిలారూపముననున్న యహల్య యొక సుందరియాయెను." అను పురాణవచనము నాలోచింపగా శిలనాశ్రయించియే యహల్యయుండెనని తెలియుచున్నది. ఇట్లే యితరార్ష రామాయణ పురాణముల యందునుఁ గలదు. శ్రీ వాల్మీకి రామాయణమున బాలకాండమున విపులముగా నీవిషయము చెప్పఁబడకపోయినను, అందే ఉత్తరకాండమున ౩౦ వ సర్గయందు ౧౦ శ్లోకమున నహల్య శిలారూపిణియై సంతప్తురాలైయుండెను. అనియుచటనున్నది. "ఈవిధముగాఁజెప్పి విప్రర్షియగు నాముని స్వాశ్రమము నకువచ్చెను. వచ్చి తీవ్రమగు తపంబొనరించెను. బ్రహ్మవాదియగు నాముని పుంగవుని భార్యయు నీ సంపర్కముచేఁ జేయఁబడిన పాపముగలదియై శిలారూపమునుఁ బొందియున్నది." అని దేవేంద్రునిఁగూర్చి బ్రహ్మచెప్పినటులగలదు.

ఈవిషయమున గొందరహల్య జడమగు శిలారూపమునుఁ బొందిన దుఃఖము నెట్లనుభవించుచుండెను, అని యాశంకింతురు. అది యుక్తముగాదు. గౌతముఁ డహల్యనుఁ గేవల శిలవగుమని శపియించియుండలేదు. శిలనాశ్రయించి, చైతన్యముతోఁ గూడినదానవై శీతాతపానిల వర్షాహార పిపాసాదులచేఁ గలుగుదుఃఖము ననుభవించుచు, శ్రీరామచంద్రుని పదపద్మముల ధ్యానించుచు, నుండుమని శపియించినటుల స్కాందపురాణమున నాగరఖండమున ౨౦౭ వ యధ్యాయమునఁగలదు. "చెడునడతగలదానా! దుర్మార్గురాలా! నాయాశ్రమమున శిలారూపమునుఁ బొందియుండుము. ఆహారములేక రేయింబవళులు తపించుచునుండుము. ఎండ, గాలి వాన మొదలగు వాటివలన బాధపడుచు పరమేశ్వరుని ధ్యానము సేయు

యణే ష్వప్యేవమస్తి. శ్రీవాల్మీకిరామాయణే బాలకాండే ౪౮-సర్గే౽హల్యాం గౌతమ ఏవం శశాప। శ్లో॥ ఇహవర్షసహస్రాణి బహూనిత్వం నివత్స్యసి, వాయుభక్షా నిరాహారా తప్యన్తీ భస్మశాయినీ। అదృశ్యా సర్వభూతానా మాశ్రమేస్మిన్ నివత్స్యసి। యదాచైతద్వనం ఘోరం రామో దశరథాత్మజః। ఆగమిష్యతి దుర్ధర్షస్తదాపూతా భవిష్యసి। తస్యాతిథ్యేన దుర్వృత్తే లోభమోహ వివర్జితా। మత్సకాశే ముదాయుక్తా స్వంవపుర్ధారయిష్యసి అత్రేత్య "అదృశ్యా సర్వభూతానా మాశ్రిమే స్మిన్నివత్స్యసీత్యత్ర" శిలాయామిత్యధ్యాహర్తవ్యం॥ పునశ్చాత్రైవ "స్వంవపుర్ధారయిష్యసీ" తివాక్యస్య మాహేశ్వరతీర్థవ్యాఖ్యానే, స్వంవపుర్ధారయిష్యసీత్యనేన పద్మపురాణస్థపాషాణావస్థాసూచ్యతే॥తథాచ "మచ్ఛాపపరిప్రాప్తపాషాణావస్థాంవిహాయ నిజశరీరం ప్రాప్స్యసీతిభావః" ఇత్యస్తి. ఉత్తరకాణ్డేప్యేనమేవ విద్యమానత్వా దయమేవార్థస్సమంజస ఇతిద్యోత్యతే.

అత్రికేచన మహతాపరికరబంధేన, అహల్యా గౌతమవేషధారిణం సహస్రాక్షం దృష్ట్వా గౌతమంమేనే। నదేవేంద్రమితివదన్తి। తదసంగతం. శ్రీమద్రామాయణే బాలకాండే ౪౮ సర్గే. శ్లో॥ మునివేషం సహస్రాక్షం విజ్ఞాయ రఘునన్దన। మతిం చకార దుర్మేధా దేవరాజ కుతూహలాత్॥ ఇతి, శ్లో॥ అథాబ్రవీత్సురశ్రేష్ఠం కృతార్థే నాన్తరాత్మనా। అత్మానం మాంచ దేవేశ సర్వదా రక్షమానద॥ ఇత్యాద్యుక్తత్వాత్. తథాచే

చునుండుము. అనియున్నది. అధ్యాత్మాది రామాయణములయందు నిట్లే గలదు. శ్రీవాల్మీకి రామాయణమున బాలకాండమున ౪౮ వ యధ్యాయమున "ఇచ్చట నీవనేక సంవత్సరములు నివసించియుండఁగలవు. వాయువునుమాత్ర మాహారముగాఁ గొనుచు నితరాహారములెవ్వియులేక తపించుచు భస్మమునందు శయనించుచు సర్వభూతములకుఁ గన్పింపక నాయీ యాశ్రమమునందే నివసించియుండగలవు శ్రీరామచంద్రుఁడీ వనమునకెప్పుడు రాఁగలఁడో యప్పుడాతని యాతిథ్యముచే నీవు పూతాత్మురాలవై లోభమోహములు లేక మఱల నిజశరీరమున, నాయొద్దకువచ్చి సుఖముగనుండగలవు" అని గౌతముఁడు శపియించినటుల గలదు. ఇచ్చట "అదృశ్యా సర్వభూతానా మాశ్రిమే౽స్మిన్నివత్స్యసి" అనుచోట "శిలాయాం" అనుపదము నధ్యాహరము చేసుకొనవలయును. మఱియు నిచట "స్వంవపుర్ధారయిష్యసి" అనువాక్యమునకు మహేశ్వర తీర్థవ్యాఖ్యానమున "నిజశరీరమును ధరింపఁగలవు" అనియుండుటచేఁ పురాణమునందుఁ జెప్పఁబడిన పాషాణావస్థ సూచితమగుచున్నది. అనగా "నాశాపముచేఁ బాషాణావస్థనుఁ బొందిన నీవాపాషాణావస్థనువిడచి నిజశరీరమునుఁ బొందంగలవని భావము." అనియున్నది. ఉత్తరకాండయందు నిట్లే యుండుటచే నీయర్థమే సమంజసమని తోఁచెడిని.

కొందఱ "అహల్య గౌతమముని వేషమునుధరించి వచ్చియున్న నింద్రునిఁజూచి గౌతముఁడేయని తలంచెను. అతఁడు దేవేంద్రుఁడనిమాత్రమామెకుఁ దెలిసియుండలేదు" అని చెప్పుచున్నారు. అట్లనుట న్యాయము కాదు. శ్రీమద్రామాయణమున బాలకాండమున ౪౮ సర్గయందు "ఓ రామచంద్రా! మునివేషమును ధరించివచ్చియున్న నాతని దేవేంద్రుఁడని తెలిసికొనియు నాదుష్టగుణశీలయగు నహల్య దేవేంద్రునియందలి ప్రేమచే నాతని వలచెను" "పిమ్మట నాయమ కృతార్థమగు నంతరాత్మచే దేవరాజా నిన్నును

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణోత్తరకాండే 30 సర్గే గౌతమ మహల్యా, శ్లో॥ అజ్ఞానా ద్ధర్షితా నాథ త్వద్రూపేణ బిడౌజసా। నకామ కారాద్విప్రర్షే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి। ఇతికథ మవాదీత్॥ ఇతిచేత్ సత్యం। ఏవంవిధానాం నారీణామేతాదృశ సమయేఽయమేవ సమాధానప్రకార ఇతిబోధ్యం॥ గౌతమస్తు దివ్యేనచక్షుసా సర్వం వృత్తాంతం విజ్ఞాయ పాషాణీ భవేతి శశాప। ఇతి. సుస్పష్టమ్। తథాచేత్తాదృశభార్యాయై ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపునస్స్వీకరుర్గౌతమస్యకామాసక్తతా భవతీతి యద్యాశంక్యేత, ఉచ్యతే స్కాందపురాణే, నాగరఖండే ౧౦౭ అధ్యాయే విద్యమానానాం వచనానామనురోధాత్ బ్రహ్మర్షి శతానంద ప్రార్థనయా చ తథాకరోత్. న స్వకామాసక్త్యేతి సమాధీయతే. తథాచేత్తస్మాన్నైకాద్వా పతీవింద” ఇతిశ్రుతివిరోధచారిణీ మహాపరాధినీ మపి పుత్రప్రార్థనాత్ స్వీకర్తుముచితో వేతిచేదహల్యాయా యోనిజత్వా ద్బ్రహ్మ మానసపుత్రీభూత్వా, దశసహస్రవర్ష పరిమితకాలం భర్త్రా సహప్రాతివ్రత్య మనుభూయ, కేనచిత్కారణే నైవం సకృద్దుష్టబుద్ధేరుదయాత్, ఏవమపరాద్ధానాం వ్రతోపవాసాదిభిః పవిత్రీకృత్య పునస్స్వీకర్తవ్యతాయా ధర్మశాస్త్రేషు ప్రతిపాదనాచ్చ, గౌతమస్తథాకార్షీ దితి జ్ఞేయమ్॥ తథాహి॥ వినాగర్భం సవర్ణేషు నతాజ్యాగమనాత్ స్త్రియః ప్రాయశ్చిత్తం యథాన్యా

నన్నను శాపాహుమని చెప్పెను” అని యుండుటచే వారి మత మసంగతము. అట్లయినచో, శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణోత్తరకాండమున 30 వ సర్గయందు గౌతమునితో నహల్య “ఓ నాథా! ఇంద్రుఁడు నీవేషమును ధరించి వచ్చియుండుటచే భ్రాంతచిత్తనై యాతనిచే ధర్షింపఁబడితిని కాని కామకారము చేఁగాను. కావున నాయెడ ననుగ్రహించి ప్రసన్నుఁడవుకమ్ము.” అని చెప్పుట యెట్లు సమంజసమగును? అని ప్రశ్నమురాగా సమాధానము చెప్పుచున్నారము. ఈలాటి సమయములయం దిట్టి స్త్రీ లిట్టిమాటలనే పల్కుదురు. కాని; గౌతముఁడు దివ్యదృష్టిచే నంతయు నెరిఁగి యామెను శిలవగుమని శపించెను. అట్లగుచోఁ బ్రాయశ్చిత్తమును విధించి మఱల నామెను స్వీకరించుచోఁ గౌతముఁడు కామాసక్తుఁడగుటలేదా? అని యాశంకింపవచ్చును. ఆప్రశ్నకు స్కాందమున నాగరఖండమున ౨౦౨ వ యధ్యాయమువనుండు వచనములనుఁ బర్యాలోచనము సేయుగా బ్రహ్మర్షి యగు శతానందుని ప్రార్థన ననుసరించి గౌతముఁ డట్లొనర్చెను. అతడు కామాసక్తితో జేసియుండలేదు. అని సమాధానము. అట్లయిన “తస్మాన్నైకాద్వాపతీవింద” యను శ్రుతికి విరుద్ధముగాఁ బ్రవర్తించునదియు, మహాపరాధినియువగు నామెను మఱల స్వీకరింపవచ్చునా? అనినచో నహల్య యయోనిజయగుటచేతను, బ్రహ్మమానసపుత్రియై పదివేల సంవత్సరములు భర్తతో సంసారమొనర్చి యొక్కతరి యొద్దియోకతన నాకె యిట్టి పాపియాటచేతను, నిట్టి మహాపరాధినులను సైతము వ్రతోపవాసాది నియమములచేఁ బవిత్రురాండ్రనుగాఁజేసి మఱల స్వీకరింపవచ్చునని ధర్మశాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియుండుటచేతను, గౌతముఁ డామెను మరల స్వీకరించెనని తెలియనగును.

“గర్భముకలుగకున్న యెడల సవర్ణులతో సంపర్క మొనర్చిన స్త్రీలను పురుషులు విడువరాదు. వారికి యథాన్యాయముగా ప్రాయశ్చిత్తమును

యం దండంకుర్యాత్స పండితః॥ ఇతి॥ ఆకంఠ సమ్మగ్నేసూపే గోమయోదక కర్దమే। తత్రస్థిత్వా నిరాహారా త్ర్యహోరాత్రేణ నిష్క్రమేత్॥ ఇతి॥

శ్రీ రామాయణే విశ్వామిత్ర పరిపాలితస్య త్రిశంకోః సత్య వ్రత ఇతి నామ. అయం సూర్యారణేః పుత్రః. అయం పర పరి గృహీతవనితా గ్రహణా త్పిత్రానిరస్త స్సత్య నామ్న్యా ధర్మపత్న్యా సహారణ్యే ష్వవాత్సీత్. తదాసీం విశ్వామిత్రే తపస్తప్తుం వనంగతే తత్కుటుంబం పోషయామాస॥ తేనచ తదను గ్రహపాత్రమభూత్. అయమేకదా, క్షుధార్త స్సన్ స్వస్య పితృనిరాసని ష్క్రమణకాలే "వసిష్ఠస్త్వం నారుంధ దితి" తస్య గాం మారయిత్వా భక్షయా మాస. తస్మాద్వసిష్ఠ శ్శశాప। తథాహి హరివంశే। శ్లో॥ పితుశ్చాపాది దోషేణ గురుదోగ్ధ్రి వధేనచ। అప్రోక్షితోప యోగాచ్చ త్రివిధ స్తవ్య ద్వ్యతిక్రమః। ఏవం త్రీణ్యస్య శంకూనితా నిదృష్ట్వా మహాయశాః। త్రిశంకు రితిహోవాచ త్రిశంకుస్తేన సస్మృతః॥ ఇతి॥ ఏతత్పుత్రస్య హరిశ్చన్ద్రస్యైవ అంబరీష ఇతినామాన్తర మస్తీతి, శునశ్శేఫం యజ్ఞ పశుత్వేన గృహీతాఽయ మేవేతి శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణే గోవింద రాజీయ వ్యాఖ్యానే స్తి॥

రామాయణే విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ కలహే వసిష్ఠధేనోః శే తత్కాలిక తురుష్క పూర్వపురుషా యవనాః ప్రాదురాసన్నితి

విధించవలయును. ఏట్లన నొక గర్తమునుఁ ద్రవ్వించి యందావుపేడబురదలో గొంతువరకు నామెనుఁ బూడ్చి యొక యహోరాత్రమంతెయునుంచి మరునాడు బయటికిఁ దీయవలయును" ఇదియే యామెకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము. అని ధర్మశాస్త్రములయందుఁ గలదు.

శ్రీ రామాయణమున విశ్వామిత్రునిచేఁ బాలింపఁబడిన త్రిశంకువునకు సత్యవ్రతుఁడని పేరు. ఇతఁడు సూర్యారణి యను రాజర్షి పుత్రుఁడు. ఇతఁడు పరగృహీతనుఁ బ్రేమించుటచే నితనితండ్రి యాతనిదేశమునుండి తరిమివేసెను. పిదప నితఁడు సత్యనామ్నియను ధర్మపత్నితోడ నరణ్యములకుఁబోయి యచట నివసించుచుండెను అప్పుడు విశ్వామిత్రుఁడు తపంబొనర్చుటకు నరణ్యమునకుఁబోవ నాతని కుటుంబమునంతయు నితఁడు పోషించెను. అందుచే నాతని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడాయెను. ఇతఁడొకప్పుడు మిక్కిలి యాకొన్నవాఁడై "తనతండ్రి తన్నరణ్యములకుఁ దరిమివేయునపుడు వసిష్ఠుఁడు వలదని వారించి యుండలేదను" నీసున నాతని యావు నొకదానినిఁ బట్టి చంపితినివేసెను. అందుచే వసిష్ఠుఁడలిగి యాతని నిట్లుశపించెను. హరివంశమునని ట్లుగలదు. "తండ్రిశపించుటచేఁ గలిగిన దోషముచేతను గురువుగారి యావునుఁ జంపుటచేతను, ప్రోక్షింపఁబడని దాని నుపయోగించుటచేతను గలిగిమూఁడు (శంకువుల) కళంకములచే నితఁడు త్రిశంకుఁడు. అని వసిష్ఠుఁడు. చెప్పెననియున్నది. ఇతని పుత్రుఁడగు "హరిశ్చంద్రునకే" యంబరీషుఁడని నామాంతరముగలదు. శునశ్శేఫుని యజ్ఞపశువుగా గ్రహించిన వాఁడితఁడేయని వాల్మీకి రామాయణ గోవిందరాజవ్యాఖ్యానమునఁగలదు.

రామాయణమున వసిష్ఠ విశ్వామిత్ర కలహసందర్భమున నీకాలమున నున్న తురుష్కులకుఁ బూర్వ పురుషులైన యవనులు పుట్టిరని తెలియుచు

జ్ఞాయతే। Ionrans—Iavoness—Iarans. ఏవమార్య శబ్దాదు త్పన్నతయా (Airan) ఆర్యా ఇతిజ్ఞాయతే।

శ్రీరామాయణే శ్రీరామాదీనాం వివాహాత్పూర్వం "యస్మింస్తు దివసే రాజాచక్రే గోదాన ముత్తమం॥ ఇత్యుక్త్వా గోదానం కారయామాసు రితిజ్ఞాయతే। గోదానం నామ సమావర్తనస్య పూర్వాంగం, గావః దీయన్తే అస్మిన్నితి గోదానం. కేశ ఖండన మిత్యర్థః "గౌర్ద్వయోరశ్మి దుర్వాణ స్వర్గవజ్రాం బులోమసు॥" ఇతి నానార్థ రత్నమాలా. దాన మితిదోఽవ ఖండనే ఇతిధాతో రుత్పన్నం రూపం॥ పాదమూల రోమఖండన మితి సంప్రదాయః।

అన్యచ్చ రామాయణే సీతావివాహ లగ్న నిర్ణయే "మఖాహ్యద్య మహాబాహో తృతీయే దివసేప్రభో। ఫల్గున్యా ముత్తరేరాజన్ తస్మిన్ వైవాహికం కురు॥ ఇత్యుక్త శ్లోకార్థ పర్యాలోచనయా ఉత్తరా ఫల్గున్యాం వివాహ ఇతిద్యోత్యతే. సీతాయా జన్మనక్షత్రే భూతోత్తరా నక్షత్రే వివాహః కథ మాసీ దితిచే దుచ్యతే. రామాయణేఽభి జిల్లగ్నే, వివాహః ప్రవృత్త ఇతి జ్ఞాయమానత్వా త్తాదృశ దోషాభావో జ్ఞాప్యతే॥ తథాహి॥ శ్లో॥ తిథే ర్నదోషోహ్యుదయే చ కాలే నక్షత్రదోషోఽభిజితౌ చ కావే। లగ్నా దదోషోఽస్తమయే చకాలే నవార దోషాః ప్రభవన్తి రాత్రౌ॥ ఇతిస్మరణాత్॥

న్నది. Jorans Tauoness Jorans ఇట్లార్యశబ్దమునుండి పుట్టి (Airan) రని తెలియఁబడుచున్నది.

శ్రీరామాయణమున శ్రీరామాదుల వివాహమునకుఁ బూర్వము "రాజు శ్రీరామాదులకుత్తమమైన గోదాన వ్రతమునుఁ జేయించెను" అను వాక్యముచే గోదానవ్రతముచేయించి నటుల తెలియుచున్నది. గోదానవ్రత మనగా నియ్యది సమావర్తనకుఁ బూర్వాంగము. 'గావః దీయతే ఖండ్యతే ఇతి గోదానం' అనువ్యుత్పత్త్యను సారముగా కేశఖండనమని యర్థము. 'గౌర్ద్వయోరశ్మి దుర్వాణ స్వర్గవజ్రాంబులోమసు" అని నానార్థమాలయందుఁ గలదు. దానమను రూపము"దో వఖండనే" అనిధాతువువలనఁబుట్టినది. పాదమూలరోమఖండనమని సంప్రదాయము.

మరియు రామాయణమున సీతావివాహ లగ్ననిర్ణయమున "ఓ రాజా! నేడు మఖానక్షత్రము నేటికి మూఁడవరోజున నుత్తరఫల్గునీనక్షత్రము ఆరోజున వివాహముచేయుము.' అనుశ్లోకార్థము నాలోచింపగా నుత్తరాఫల్గునీనక్షత్రమున వివాహము జరిగినటులఁ దెలియుచున్నది. సీతకు జన్మనక్షత్రమగు నుత్తర నక్షత్రమున వివాహమెట్లుచేసిరి. అనియడుగగాఁ జెప్పుచున్నారము. "ఉదయకాలమున తిథిదోషములేదు. అభిజిల్లగ్నమున నక్షత్రదోషములేదు. రాత్రులయందు వారదోషములేదు." అనియుండుటచే సీతావివాహమభిజిల్లగ్నమున జరిగినటులఁ దెలియుచుండుటచే నక్షత్రదోషమేమాత్రము లేదని తెలియవలయును.

నను శ్రీరామచన్ద్ర జన్మనక్షత్ర భూత పునర్వసూ నక్షత్రస్య, సీతా జన్మనక్షత్ర భూత ఉత్తరా నక్షత్రస్యచ, పార్శ్వైకనాడీ భవతి। కథంతయోః వివాహః కృత ఇతిచేత్సత్యం॥ "కూట సంపత్త్యభావేఽపి జాతక గ్రహయోగతః దాంపత్య సుఖదం భూయాన్నాత్ర కార్యా విచారణా" ఇతి స్మరణాదితర గ్రహయోగాది సంపత్త్యానుకూల్య సత్వాన్న తత్ర దోష ఇతి బోధ్యం। తథాపిదోష లేశా సత్వాత్ కథం అరణ్యవాస సమయే సీతారామ యోర్వియోగ స్సంపన్నః?

అథమధ్యే మార్గం ప్రాప్త శ్రీ పరశురామ మధికృత్య కించి దుచ్యతే॥ తథాహి॥ నను శ్రీరామ ఆతతాయిన మాగతం పరశురామం కింనాహనత్ మహాభారతే భీష్మపర్వణి శ్లో॥ జ్యాయాంస మపిచే ద్వృద్ధం గుణై రపిసమన్వితం। ఆతతాయిన మాయాన్తం హన్యా ద్ఘాతుక మాత్మనః॥ ఇత్యస్తిఖలు అపిచ తత్రైవ ఆయుధధారిణ మాత్మనోజిఘాంసోః బ్రాహ్మణస్య ఆత్మనో ఘాతుకాయాః గోః। తాదృశస్త్రియాశ్చ హననే నదోషఇత్యస్తి. పునశ్చ తత్రైవశాంతి పర్వణి। శ్లో॥ ఉద్యమ్య శస్త్ర మాయాన్త మపివేదాన్త గంరణే। నిగృహ్ణీ యాత్స్వధర్మేణ ధర్మాపేక్షీ నరాధిపః॥ఇతి, "పిత్రౄన్ పితామహాన్ భ్రాతౄం గురుం సంబన్ధి బాన్ధవాన్। మిథ్యా ప్రవృత్తాన్ యస్సంఖ్యే నిహన్యా ధర్మ ఏవసః॥ సమయ త్యాగినో లుబ్ధాన్ గురూనపిచ కేశవ।

సరియే! శ్రీరామునకు జన్మనక్షత్రమగు పునర్వసూ నక్షత్రమునకు సీతాజన్మనక్షత్రమగు నుత్తరానక్షత్రమునకు ఫార్శ్వైక నాడీదోషమనునది, కలదుగదా? నట్లుండవారికి వివాహమేట్లు జరిగెను. అని యాక్షేపము రాగా సమాధానముచెప్పుచున్నారము. శ్లో॥ కూటసంపత్త్యభావేపి జాతక గ్రహయోగతః దాంపత్యసుఖదం భూయాన్నాత్రకార్యా విచారణా" అని ప్రమాణముండుటచే ఇతర గ్రహయోగాది సంపదయుండుటచే నెట్టిదోషములేదని భావము. అయినను కొలదిగాదోషముండుటచేత నే వారల కరణ్యవాసమును వియోగము. మొదలగు దుఃఖములు కలిగియేయుండినవి.

ఇఁక మార్గమధ్యమున శ్రీరాము నెదుర్కొనిన పరశురామునిఁగూర్చి కొంచెము ముచ్చటింతము శ్రీరాముఁడు తన్నుఁ జంపఁదలచి వచ్చియున్న పరశురాము నేల చంపలేదు, మహాభారతమున భీష్మపర్వమున 'తనకంటేఁ బెద్దవాఁడైనను, వృద్ధుడైనను, సద్గుణసపన్నుఁడైనను, తన్నుఁజంపఁదలచివచ్చుచున్న వానినిఁ జంపివేయవలయును" అనియున్నదిగదా! మరియునందే ఆయుధమును ధరించి తన్నుఁ జంపఁదలచివచ్చిన బ్రాహ్మణుని, తన్నుఁబొడువఁదలచి వచుచ్చున్న గోవును, తన్నుఁ జంపఁదలచిన యువిదను సైతముఁ జంపిన నేదోషములేదు. అనియున్నది. మరియుఁనందే శాంతిపర్వమున "శస్త్రము నెత్తుకొని వచ్చుచున్న వేదవేదాంగ పారంగతుఁడగు విప్రునిసైతము ధర్మాపేక్షియగు రాజు శిక్షింపవచ్చును. అనియు, "పితరులను, పితామహులను, తండ్రికియాప్తుఁడగువానిని, బంధువులైనను, మిథ్యాప్రవృత్తులగువారినిఁ జంపినవది ధర్మమేయగును. ప్రతిజ్ఞా పరిపాలనము సేయువారిని, లుబ్ధులను, గురువులను, చంపినవాఁడు ధర్మవేత్తయేయగుచున్నాడు." అనువచనమునను సరించి

నిహన్తి యస్త్వాం సమరే క్షత్రియోఽయం సధర్మవిత్. ఇతి వచనానురోధేన పరశురామః క్షత్రియవధ మపహాయాస్త్రాణి సన్న్యస్య పునరస్త్రధారీ శ్రీరామ జిఘాంసు రాగతఃకిల? కదాచిత్తాదృశ పరశురామ హననేఽపి శ్రీరామస్యన బ్రహ్మ హత్యాపాతకమస్తి। మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి పరశురామం ప్రతి భీష్మ వచనాత్ । తథాహి॥ శ్లో॥ ఉద్యతేషు మధోదృష్ట్వా బ్రాహ్మణం క్షత్రబన్ధువత్। యోహన్యా త్సమరే క్రుద్ధో యుధ్యన్తమపలాయినం। బ్రహ్మహత్యా న తస్యాస్తీదితి ధర్మేషు నిశ్చయః। బ్రాహ్మణః క్షత్రియత్వం హి యాత శ్శస్త్ర సముద్యమాత్। ఇత్యాదివచనై ర్వధ్యం భార్గవరామం శ్రీరామః కుతో నావధీదితిచే దుచ్యతే॥

పూర్వోదాహృత సిద్ధాన్తవచనై రాత్మనోజిఘాంసయా గతం బ్రాహ్మణం హన్యాదిత్యే వాస్తి. నోచేత్తాదృశ బ్రాహ్మణ వధజనిత మేనోనిశ్చయ ఇతిచ సిద్ధాన్తః భవతి. పరశురామస్య నతాదృశోఽభిలాషః। తథాహి। పద్మపురాణే॥ శ్లో॥ నిఃక్షత్రిముర్వీంకృత్వాతు జామదగ్న్యః ప్రతాపవాన్। రరక్ష భగవానేక మిక్ష్వాకోస్తు మహాకులమ్। మాతా మహాన్వవాయత్వా ద్రేణుకా వచనాత్తథా। తాన్ భ్రష్టరాజ్యాన్ కృత్వావై రామో నృపకులాన్తకః। సర్వాన్తు భూభృతాం వంశం నాశయామాసవీర్యవాన్॥ ఇతి॥ అపిచ తత్రైవ పద్మపురాణే శ్లో॥ ఇక్ష్వాకవోఽన వధ్యామే మాతామహ కులోద్భవాః॥ ఇతి పరశు

పరశురాముఁడు క్షత్రియులనుఁ జంపి యస్త్రసన్న్యాసమొనర్చి శ్రీరామునిఁ జూచి మరల నస్త్రమును గ్రహించి శ్రీరామునిజంపుటకువచ్చినవాఁడుగదా! ఒకప్పుడట్టి పరశురామునిఁ జంపినను శ్రీరామునకు బ్రహ్మహత్యాపాతకములేదుగదా! ఈవిషయమున మహాభారతమున నుద్యోగపర్వమునందు పరశురామునితో భీష్ముఁడిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. ‘క్షత్రియునివలె బ్రాహ్మణుఁడు బాణము నెత్తుకొని కృద్ధుఁడై పరుగిడి వెడలిపోవక యుద్ధముసేయుచున్నయెడల వానినిఁ జంపినచో నాతనికి బ్రహ్మహత్యాపాతకములేదు. అని ధర్మశాస్త్రములయందు నిశ్చయింపఁబడియున్నది. బ్రాహ్మణుఁడయ్యు శస్త్రధారియగుటచే నాతఁడు క్షత్రియుఁడయ్యెను. ఇత్యాది వచనములచే వధార్హుఁడైన పరశురాముని శ్రీరాముఁ డేలచంపలేదు. అను నాక్షేపమునకు సమాధానము వ్రాయుచున్నారము.

పూర్వము చెప్పఁబడిన సిద్ధాంతవచనములచేఁ దన్నుఁ జంపఁదలఁచి వచ్చిన బ్రాహ్మణునిఁ జంపవలయుననికదాయున్నది. చంపఁదలంచనివానిని. చంపినయెడల పాపముసిద్ధము. పరశురాముఁడు శ్రీరామునిఁ జంపఁదలఁచి వచ్చియుండలేదు. పద్మపురాణమున “ప్రతాపవంతుఁడగు జమదగ్నిపుత్రుఁడు భూమినంతయు క్షత్రియరహితముగాఁజేసి యిక్ష్వాకువంశమునుమాత్రము మిగిలించియుండెను. ఆవంశము మాతామహ వంశమగుటచేతను, రేణుక యట్లు చంపవలదని చెప్పియుండుటచేతను నృపకులాన్తకుఁడగు పరశురాముఁడు ఆవంశీయులను రాజ్యభ్రష్టులనుగావించి మిగిలిన క్షత్రియవంశములను నాశముజేసెను.” అని యున్నది. మఱియు నందే పద్మపురాణమున “మతామహవంశమునఁ బుట్టిన నిక్ష్వాకులుమాత్రము చంపఁదగనివారలు”అని పరశు

రామ వచనమస్తి॥ తస్మాదేవ శ్రీరామాయణ్ణే మదీయ ధనురారోపణాను పదమేవ త్వయాసహ యోత్స్యామీతి పరశురామోఽవాదీత్। పరశురామ శ్రీరామ సంవాదేఽపి వాల్మీకిరామాయణే ౭౬ సర్గే॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణోఽసీతి పూజ్యో మే విశ్వామిత్రకృతేనచ॥ ఇతి॥ శ్రీరామ ప్రతివచనా త్పూర్వోక్తస్య సర్వస్యాపి సామరస్యం భవత్యేవ। అతఏవ పరశురామం శ్రీరామోనావధీదితి విజ్ఞాయతే. తర్హి ఆగతం ఆతతాయినం రావణం శ్రీరామః హతవాన్। తేనచ తస్యకుతో బ్రహ్మహత్యాగమః తదర్థం శ్రీరామలింగ ప్రతిష్ఠా కృతేతి చ కుతో రామాయణాన్తరేషు ప్రతిపాదిత మిచేదుచ్యతే॥ తత్పూర్వం యుద్ధప్రారంభ దివసమారభ్య సప్తమ దిన పర్యంతం రామవధేచ్ఛా రావణస్యాసీత్ సప్తమదినే స్వకర్తృకయుద్ధేతు తస్య తాదృసేచ్ఛాయా అభావాత్ తథాహి వాల్మీకిరామాయణే శ్లో. జేతవ్యమితి శ్రీరామోమార్తవ్యమితి రావణః ఇత్యస్తి తస్మాద్రామస్య రావణ హనన ప్రయుక్తం పాతకమస్త్యేవ।

కేచన పరశురామః భృగు వంశజత్వా ద్విష్ణు భక్తఏవ, న శివభక్త ఇతి, భార్గవా "కదాఽపి శివం నభజన్తీతిచ, ప్రమాణ గ్రన్థేషు పరశురామః శివశిష్య" ఇతివర్తతే. చేదపి న శివభక్త ఇతిచ వదన్తి.తన్న భృగుమహర్షిశ్శివం నోపాస్త ఇతి నసమీచీనం। తథాహి కూర్మ పురాణే ఉత్తరభాగే ౪౨ అధ్యాయే భార్గవస్య మార్కండేయస్యవచనం॥ శ్లో॥ తస్మాత్త్వం గచ్ఛ రాజేన్ద్ర భృ

రాముఁడే చెప్పినట్లున్నది. అందువలననే శ్రీరామాయణమున "నాధనువు నెక్కుపెట్టినపిమ్మటనే నీతో యుద్ధము సేయుదును." అని పరశురాముఁడు శ్రీరామునితోఁ జెప్పినటులనున్నది. పరశురామ శ్రీరామ సంవాదమునందును వాల్మీకిరామాయణమున ౭౬ వ సర్గయందు "బ్రాహ్మణుఁడవును, విశ్వామిత్రుని నిమిత్తమునను నీవు నాకుఁ బూజ్యుఁడవు. అని శ్రీరామవచనముచే పూర్వము మేము చెప్పినదంతయు సమంజసమ యగుచున్నది. కావుననే పరశురాముని శ్రీరాముఁడు చంపియుండలేదు. అని తెలియుచున్నది. అటులయిన చోఁ దన్నుఁ జంపవచ్చిన రావణునిమాత్రమేల శ్రీరాముఁడు చంపెను? అందుచేనతనికి బ్రహ్మహత్య యెట్లువచ్చెను? అందులకై రామలింగప్రతిష్ఠ చేసెనని యితర రామాయణములయందేల చెప్పబడియున్నది? అను నీయాక్షేపములకు సమాధానము వ్రాయుచున్నారము. రామ రావణ యుద్ధము ప్రారంభమయినది మొదలు రావణునకు రాముని జంపవలయునని కోరికయుండెను, కాని ఏడవదినమునఁ దన యుద్ధమున రావణున కట్టి యభిప్రాయము లేనట్లు తెలియుచున్నది. వాల్మీకి రామాయణమున, "జయింపవలయునని శ్రీరాముఁడును, శ్రీరామునిచేఁ జావవలయునని రావణుఁడును, తలచుచుండిరి" అని యుండుటచే రావణునకు శ్రీరాముని జయింపవలయునని కోరికయే యుండినటుల గనపట్టుటలేదు.

కొందరు పరశురాముఁడు భృగువంశమునఁ బుట్టినవాఁడగుటచే విష్ణుభక్తుఁడే కాని శివభక్తుఁడు కాడనియు, భృగువంశమునఁ బుట్టినవారు శివునిఁ బూజించరనియు ప్రమాణ గ్రంథములయందు బరశురాముఁడు శివశిష్యుఁడని చెప్పఁబడియున్నను, శివభక్తుఁడుమాత్రము కాఁడనియు చెప్పుచున్నారు. అట్లనుట సమంజసముకానేరదు. కూర్మపురాణమున నుత్తరభాగమున ౪౨వ యధ్యాయమున భార్గవుడగు మార్కండేయునివాక్యము. "కావున నోరాజచంద్రమా! మిక్కిలి యుత్తమమగు భృగుతీర్థమునకుబొమ్ము. పూర్వమచ్చట

గుతీర్థము నుత్తమం। యత్రదేవః భృగుః పూర్వం రుద్రమారాధ
యత్పురా। దర్శనాత్తత్రదేవస్య సద్యః పాపాత్ప్రముచ్యతే॥ ఇతి॥
స్కాందపురాణ అవన్తికా ఖండే ౧౮౧ అధ్యాయే భృగుతపః
ప్రభావవర్ణన తత్కృత శివ ప్రతిష్ఠాదీనాం చ విశేషతో వర్ణనా
త్ భృగుశ్శివద్వేషీ నభవతి। తథాపి శ్రీమద్భాగవతే। దక్షయజ్ఞే
శివాజ్ఞోల్లంఘన మన్వభూదితిచ వర్తతే। తద్వంశ్యాశ్శివం పూజ
యామాసురితి బహుషుస్థలే షూపలభ్యతే। ఏతావతాతద్వంశీ
యానాం కేవల పాషండకల్పనం సాహసమితి.

కేచిత్తు కార్తవీర్యార్జునః దత్తాత్రేయోపాసకః కిల? తా
దృశోఽయం కథం పరశురామేణనిహతః। తస్మాద్దత్తాత్రేయస్త్రి
మూర్తి సమిష్టిరూపః। భార్గవరామస్తు కేవలవిష్ణురూపః. అతఏ
వ పరశురామః కార్తవీర్యార్జునం హతవాన్. ఏతేనబ్రహ్మరుద్రా
ది సంగత విష్ణోరపేక్షయా కేవల విష్ణురధిక ఇతి, బ్రహ్మరుద్రనామ
భజనాపేక్షయా ప్రత్యేకవిష్ణునామ భజనమధిక ఫలదాయకమితి
చవదన్తి. తదసంగతం. మత్స్యపురాణే 43 అధ్యాయే కార్తవీ
ర్యార్జునప్రస్తావే ॥శ్లో॥ దత్తమారాధ యామాస కార్తవీర్యోఽత్రి
సంభవః, పూర్వం బాహుసహస్రంతు సవ్రవే రాజసత్తమః॥ ఇత్యా
రభ్య తస్య చరితం వర్ణయన్ కార్తవీర్యార్జునః కదాచిద్భార్గవవనం
దదాహేతి, తేనరుష్టో మునిస్తమిత్థమశపదితి చ వర్తతే ॥శ్లో॥ య
స్మాద్వనం ప్రదగ్ధం వైవిశ్రుతం మమ హైహయ, ఛిత్వా బాహు
సహస్రం తే ప్రమథ్యతరసాబలీ॥ తపస్వీ బ్రాహ్మణః కశ్చిత్త్వాంవ

భృగుమహర్షి దేవదేవుఁడగు రుద్రునారాధించియున్నాఁడు. అచ్చట నాదే
వుని సందర్శించుటచే నెల్లపాపములు నశించుచున్నవి"అని యున్నది. స్కా
ందపురాణమున నవన్తికాఖండమున ౧౮౧ వ యధ్యాయమున భృగుమహర్షి
తపఃప్రభావవర్ణనమును, తత్కృత శివప్రతిష్ఠాదులుండుటచే భృగుమహర్షి శివద్వే
షము కలవాఁడు కాడనియు శివభక్తుఁడేయనియు తెలియుచున్నది. అయినను
శ్రీమద్భాగవతమున "దక్షయజ్ఞమున శివుని యాజ్ఞ నుల్లంఘించి దుఃఖపడెన'ని
యున్నది. అతని వంశీయులు శివునిఁ బూజించిరి. అని యనేక స్థలముల
యందుఁగలదు. ఇంతమాత్రముచేతనే తద్వంశీయులందరు కేవల పాషండు
లనుట మిక్కిలి సాహసము.

కొందరు కార్తవీర్యార్జునుఁడు దత్తాత్రేయోపాసకుఁడుగదా? అట్టి
యాతఁడు పరశురామునిచే నెట్లు చంపబడెను. కావున దత్తాత్రేయుఁడు
త్రిమూర్తి సమిష్టిరూపము గలవాఁడు. పరశురాముఁడన్ననో కేవల విష్ణు
రూపుఁడు. కావుననే పరశురాముఁడు కార్తవీర్యార్జునునిఁ జంపఁగలిగెను.
ఇందువలన బ్రహ్మరుద్రులచేఁ జేరిన విష్ణువునకంటె గేవల విష్ణువు అధికుఁడ
నియు, బ్రహ్మరుద్రుల నామభజనముకంటే ప్రత్యేక విష్ణు నామభజనము
మిక్కిలి ఫలదాయకమనియుఁ జెప్పుచున్నారు. అది యుక్తముకానేరదు.
మత్స్యపురాణమున 43-వ యధ్యాయమునఁ గార్తవీర్యార్జునుని ప్రస్తావమున
"కార్తవీర్యార్జునుఁ డత్రిసంభవుఁడగు దత్తాత్రేయునిఁ బూజించెను. రాజ
సత్తముఁడు వేయిచేతులు కావలయునని వరము వేడెను.' అని యారంభించి
యతని చందమునంతయుఁ వర్ణించుచుఁ గార్తవీర్యార్జునుఁ డొకప్పుడు భార్గవవ
నమునుఁ గాల్చివేసెననియు, అందుల కాతఁడలిగి యిట్లు శపించెననియును గ
లదు. "ఓ హైహయుఁడా! నావనము నేకారణముచేఁ గాల్చితివో యట్టి
మిక్కిలి బలవంతుఁడును, భృగువంశమునఁ బుట్టినవాఁడగు నొకానొక బ్రా
హ్మణుఁడు నీబాహుసహస్రమును భేదించి యావల నిన్నును వధింపఁగలఁ

ధిష్యతిభార్గవః॥ ఇతి॥ తస్మాత్ భృగువంశే తపస్వీపరశురామః ప్రాదుర్బభూవ। నతువిష్ణోరాధిక్యంతత్రాస్తి। వైష్ణపురాణేబృహన్నారదీయేఽపి ౪ అధ్యాయే ॥శ్లో॥ శివశంకర రుద్రేశనీలకంఠ త్రిలోచన। ఇతిజల్పన్తియే నిత్యం కలిస్తాన్నాపిబాధతే। జనార్దన జగన్నాథ పీతాంబర ధరాచ్యుత। ఇతి వాప్యుచ్చరన్తీహ నచతేషాం కలేర్భయం। ఇత్యస్తి। తస్మాద్భగవన్నామ్నాం సమాన మహిమాస్తీతి జ్ఞాయతే।

శ్రీరామచన్ద్ర బాల్యయాత్రా వివరణమ్

శ్రీరామచంద్రస్య విశ్వామిత్రయాగ సంరక్షణార్థం పిత్రాదశరథేన ప్రస్థాపితస్య ప్రస్థానాదారభ్య సీతాపరిణయసమనన్తకాలీన పునరయోధ్యా గమనపర్యన్తమేవం రీత్యానిర్ణీయతే.

తథాహి॥ తథావిశ్వామిత్రః శ్రీరామసౌమిత్రిభ్యాం సార్థం. వాల్మీకిరామాయణబా॥కాం॥౨౨॥స॥శ్లో॥"అధ్యర్థయోజనంగత్వా సరయ్వాదక్షిణేతటే। ఊషుస్తాం రజనీంతత్ర సరయ్వాం సుసుఖంత్రయః॥" ఇతిశ్లోకోక్తరీత్యా సరయ్వాః దక్షిణతః ప్రస్థాయసార్థయోజనమిత మధ్వానం సమతీత్య గోప్రతారాఖ్యక్షేత్రే తాభ్యాంబలాతిబలే ఇతిద్వేవిద్యే ఉపదిదేశ। తదనుతత్రైవసుఖం తాంతమీామతివాహ్య, వాల్మీ॥రా౧౨౩॥స॥శ్లో॥ "ప్రభాతాయాం తుశర్వర్యాం" ఇత్యారభ్య "తౌప్రయాతౌ:మహావీరాదివ్యాం త్రిపథగాంనదీం! దదృశాతేత తస్తత్రసరయ్వాసంగమేశుభే.ఇత్యేతత

డు" అని యున్నది. అందువలన భృగువంశమునఁ దపోయుక్తుఁడగు పరశురాముఁడు పుట్టెను. ఇంతియకాని నాతనియందట్టి విశేషములేదు. వైష్ణవపురాణ మనఁబరగు బృహన్నారదీయమునందును ౪౧ యధ్యాయమున "శివశంకర, రుద్ర, ఈశ, నీలకంఠ త్రిలోచన" అని యెవ్వారు నిత్యము పలుకుచుందురో వారికి కలిబాధ యుండనేరదు. జనార్ధన జగన్నాథ పీతాంబరధర, అచ్యుత, అని యుచ్చరించువారికి కలిభయములేదు" అని యున్నది. కావున భగవన్నామములకు తారతమ్యములేక సమానమహిమగలదని తెలియవలయును.

శ్రీరామచంద్రుని బాల్యయాత్రా వివరణము.

శ్రీరామచంద్రుఁడు విశ్వామిత్ర యజ్ఞసంరక్షణమునకై తండ్రియైన దశరథునిచేఁ బంపఁబడినది మొదలు సీతావివాహానంతరము మరల నయోధ్యకువచ్చునంతవరకు గలమార్గమును, నిర్ణయించుచున్నారము.

ఆవిధముగా విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణుల వెంటనిడుకొని వాల్మీ॥ రా॥ బా॥ ౨౨ స॥ శ్లో॥ "సరయూనదికి దక్షిణపుటొడ్డున నొకటిన్నర యోజనపుదూరము వెళ్ళి యచ్చట సుఖముగా నారాత్రియంతయునుండిరి" అనునట్లు సరయూనదికి దక్షిణమునఁ బ్రయాణముచేసి యొకటిన్నర యోజనము దాటి గోప్రతారమను క్షేత్రమున శ్రీరామలక్ష్మణులకు బలాతిబలములను రెండువిద్యలను విశ్వామిత్రుడుపదేశించెను. పిమ్మట నచ్చోటనేసుఖముగా నారాత్రినంతయు గడపి వాల్మీ" రా॥౨౩॥ స॥ "రాత్రియంతయుఁ గడచనిన పిమ్మట" అనునది మొదలు "మహావీరులగు వారిరువురు దివ్యమైన మూఁడు పాయలుగాఁ బ్రవహించునట్టి గంగానదిని, యచ్చట సరయూసంగమమునఁ జూచిరి" అనునంతవరకుఁ జెప్పఁబడిన విధముగా మరునాడు సూర్యుఁడుద

పర్యన్తోక్త దిశయాద్వితీయస్మిన్ దివసే ఉదయతి లోకబాంధవే సప్తసప్తౌ సహస్రగభస్తిమాలిని సవితరి తతః ప్రస్థాయ గంగాసరయూ సంగమ ప్రదేశమభ్యేత్య శ్లో॥ "తత్రవాసిభి రానీతా మునిభిస్సు వ్రితైస్సహ, న్యవసన్ సుసుఖం తత్రకామాశ్రమ పదేతదా, ఇత్యేవమరీత్యా తత్రకామాశ్రమే తాం రజనీమతి వాహ్య వాల్మీకి॥ రా ౨౮॥ సశ్లో॥ "తతః ప్రభాతే విమలే" ఇత్యారభ్యశ్లో॥ విశ్వామిత్రిస్త థేత్యుక్త్వా తానృషీనభి పూజ్యచ। తతార సహితస్తాభ్యాం సరితం సాగరం గమాం॥ తీరం దక్షిణమాసాద్య జగ్మతుర్లఘు విక్రమౌ। ఇత్యుక్త్వా తదనన్తరస్మి న్దివసే సూర్యోదయ సమయ ఏవ గంగానదీం సంతీర్య తద్దక్షిణ తటస్థ వనే ప్రతస్థుః। తదను శ్లో॥ సవనం ఘోర సంకాశం దృష్ట్వా నృప వరాత్మజః అవి ప్రహత మైక్ష్వాకః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవం॥ ఇత్యారభ్య శ్లో॥ కస్యేత ద్దారుణం వనం॥ ఇతి శ్రీరామే విశ్వామిత్రం పృచ్ఛతి సమునిః ప్రత్యాహ॥ "ఇమౌ జనపదౌ నిత్యం వినాశయతి రాఘవ। మలదాంశ్చ కరూశాంశ్చ తాటకా దుష్టచారిణీ॥ సేయం పన్థాన మావార్య వసత్యధ్యర్థయోజనే। అత ఏవచ గన్తవ్యం తాటకాయా వనం యతః॥" ఇత్యుక్త్వా త్వదా చిన్మల దకరూశ దేశాః తాటకయా వినాశితాః వనత్వేనాసన్। తతః ప్రస్థాయ తాటకా వన ముపసంగమ్య తత్ర తాటకాం ప్రమథ్య వాల్మీ॥ రా॥ ౨౭ సం॥ అథతాం రజనీముష్య విశ్వామిత్రో మహాయశాః॥ ఇత్యేతావ త్ప్రభృతి శ్లో॥ దదౌ రామా

యించుటపుడు అచటనుండి బయలుదేరి గంగాసరయూసంగమ ప్రదేశమునకేగి "అందున్న సువ్రతులగు మునులతోడనా కామాశ్రమమున మిక్కిలి సుఖముగానుండిరి." అనునటుల నా కామాశ్రమమున నారాత్రియంతయు నివసించిరి. వాల్మీ॥ రా॥ ౨౪। స॥ "మఱునాటి ప్రాతఃకాలమున" అనునది మొదలు "విశ్వామిత్రుఁడట్లేయని యామునులనెల్లరఁ బూజించివారిరువురతోడ సముద్రమున గలయునట్టి యానదినిదాటి దక్షిణపు టొడ్డున నడచిపోయిరి" అనియుండుటచే మఱునాడుదయముననే గంగానదినిదాటి యాగంగానదియొక్క దక్షిణపు టొడ్డున, బ్రయాణముచేసిరి. పిమ్మట॥ "ఇక్ష్వాకు వంశ సంభూతుఁడైన శ్రీరామచంద్రుఁడు భయంకరమైన నాయరణ్యమునుఁ జూచి మునిసత్తముఁడగు విశ్వామిత్రునితో నిట్లనియె', అనునది మొదలు "ఈ వన మెవ్వరిది" యనునంతవరకు శ్రీరాముఁడు విశ్వామిత్రునడుగగా నాముని బదులుచెప్పుచున్నాఁడు. "ఓరామచంద్రా! తాటకయనునొక రాక్షసి యీ దేశముల రెండింటిని నాశముసేయుచున్నది. ఆతాటకయే మనదారికడ్డముగా నొకటిన్నర యోజనముననున్నయది". కావుననే మనము తాటకావనమునకు వెళ్ళవలసియున్నది.', అనియుండుటచే నొకప్పుడు మలదకరూశ దేశములు తాటకచే నాశనముచేయ బడినవియనియు, అవియే వనముగ మారిపోయినవి యనియుఁ దెలియుచున్నది. అటనుండి బయలుదేరి తాటకావనమున కేగియు, యచ్చటఁ దాటకను రూపుమాపి వాల్మీకిరా॥ ౨౭- సం 'మహాయశశ్శాలి యగు విశ్వామిత్రుఁడారాత్రి యంతయు నచట నేయుండి॥ అనునదిమొదలు

య సుప్రీతో మన్త్రగ్రామ మనుత్తమం॥ ఇత్యుక్త్వా తత్రత్రి శోణాఖ్య సరిత్తీరే తాటకావనే తాం రాత్రి ముషిత్వా తతః పరస్మిన్ దివసే ప్రాతః విశ్వామిత్రః సమస్త మన్త్రగ్రామం శ్రీరామచంద్రాయ ప్రాదాత్॥ తతః విశ్వామిత్రః శ్రీరామచంద్రస్య వామనచరిత మాఖ్యాయ వాల్మీ॥ రా॥ 30॥ స॥ అద్యగచ్ఛామహే రామ సిద్ధాశ్రమ మను నుత్తమం। ఇత్యుక్త్వా శ్లో॥ ప్రవిశ న్నాశ్రమపదం వ్యరోచత మహామునిః।" ఇత్యేవం రీత్యా సిద్ధాశ్రమం ప్రవివిశుః। పరన్తు ఏతన్మధ్యే శోణానదీ సంతరణస్య వాల్మీకి రామాయణేఽనుక్తత్వేపి భారద్వాజ రామాయణే శ్లో॥ శోణానదీం సముత్తీర్య పద్భిరేవత్రయ స్సుఖం। ఇత్యుక్తత్వా చ్ఛోణానదీం పద్భిరేవ సమతారయన్నితి, జ్ఞాయతే. అపిచ యజ్ఞ రక్షణానన్తరం సిద్ధాశ్రమా న్మిథిలా గమనావసరే వాల్మీకి రామాయణే 3౨ సర్గే "శోణానదీం పద్భిరేవ సంతేరురిత్యుక్తత్వా చ్ఛోణా నదీతః ప్రాగ్భాగస్థ సిద్ధాశ్రమం శోణాం సంతీర్య విశ్వామిత్రాః దయ, ప్రాపురిత్యనేన శోణాయాః పశ్చిమతః మలద కరూశదేశ తాటకా వనాదీనాం స్థితిః వర్ణితత్వాచ్చ। శోణామతీత్య గయాం సమయా సిద్ధాశ్రమం సమాజగ్మురిత్యేవ సిద్ధాన్తీ కరణీయః.

తతః యజ్ఞ సంరక్షణానన్తరం శ్రీరామదీనాం మిథిలాగమనమార్గ ముద్దిశ్యోచ్యతే. విశ్వామిత్రాజ్ఞయా సిద్ధాశ్రమా న్మిథిలాం ప్రస్థాయ వాల్మీ॥ రా॥ 3౨ స॥ శ్లో॥ తే గత్వా దూర

"మిక్కిలి సంతసించినవాఁడై శ్రీరామచంద్రునకు అస్త్రజాలమునంతయు నిచ్చివేసెను,, అనుసంతవరకుఁ జెప్పఁబడిన దానిననుసరించి చూచినచో నచ్చట శోణయను నదీతీరమునఁ దాటకావనమునందా రాత్రియంతయునుండి మఱునాఁడుదయమున విశ్వామిత్రుఁ డస్త్రజాలమునంతయు శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించెనని తెలియుచున్నది. అటుతరువాత విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామచంద్రునకు వామనచరిత్రమునుఁ జెప్పి. వాల్మీ॥ రా॥ 30॥ స॥ "ఓశ్రీరామా। నేడు మనమందర ముత్తమమైన సిద్ధాశ్రమమునకుఁ బోఁగలము." అనిచెప్పి "యావిశ్వామిత్రుఁ డాయాశ్రమమునుఁ బ్రవేశించుటకు నుద్దేశించెను॥ అనునటుల వారందరు సిద్ధాశ్రమమునఁ బ్రవేశించిరి. కాని యీమధ్యమార్గమున శోణానదిని దాటినటుల వాల్మీకి రామాయణమునందుఁ జెప్పబడక పోయినను, భారద్వాజ రామాయణవాక్యముచే "వారు మువ్వురు పాదములచేతనే సుఖముగా శోణానదిని దాటిరని తెలియుచున్నది. మఱియు యజ్ఞరక్షణానంతరము సిద్ధాశ్రమమునుండి మిథిలానగరమునకేగు నప్పుడు వాల్మీ రా॥ 3౨॥ వ సర్గయందు, శోణానదిని పాదములచేతనే దాటిరని చెప్పఁబడియుండుటచే శోణానదికిఁ దూర్పువైపున గల సిద్ధాశ్రమమా నదినిదాటి విశ్వామిత్రాదులు జేరిరనుటచేతను, శోణానదికిఁ దూర్పువైపున మలదకరూశదేశములును, తాటకావనమును లేక పోవుటచే శోణనుదాటి గయకు సమీపముననున్న సిద్ధాశ్రమమును, విశ్వామిత్రాదులు జేరిరని సిద్ధాంతమనుచున్నది.

పిమ్మట యజ్ఞరక్షణానంతరము శ్రీరామాదులు మిథిలానగరమునకేగిన మార్గమునుఁగూర్చి చెప్పుచున్నారము. విశ్వామిత్రుని యాజ్ఞవడసి సిద్ధాశ్రమమునుండి మిథిలకు బయలుదేరి వాల్మీకి రా॥ 3౨ సం॥ వారు చాలాదూరమేగి సూర్యుఁడస్తమించుచుండ నామునులు శోణాతీరమున

మధ్యాహ్నం లంబమానే దివాకరే। వాసం చక్రు ర్మునిగణాః
శోణాకూలే సమాహితాః॥ ఇత్యుక్త్వా చ్ఛోణానదీం సమా
గత్య తత్ర తాం రాత్రిం యాపయిత్వా, ప్రభాతే శోణానదీం
తీర్త్వా వాల్మీ॥ రా॥ ౩౫ స॥ శ్లో॥ తేగత్వా దూర మధ్వానం
గతేఽర్ధదివసే తదా। జాహ్నవీం సరితాం శ్రేష్ఠాం దదృశుర్ముని
సేవితాం। ఇత్యుక్త్వా చ్ఛోణా గంగా సంగమస్థానం ప్రాపురి
తివి జ్ఞాయతే. సోఽయం ప్రదేశః ఇదానీం పాట్నా ఖ్యపత్తనతః
పశ్చిమభాగేఽస్తి. తేతాం రాత్రిం తత్రైవ సమతివాహ్య, పర
స్మిన్ దివసే ప్రాతః విశ్వామిత్రం శ్రీరామచన్ద్ర ఏవం బ్రవీతి।
వాల్మీ॥ రా॥ 45 స॥ శ్లో॥ "తరామ సరితాం శ్రేష్ఠాం పుణ్యాం
త్రిపథగాం నదీం। నౌరేషాహి సుఖాస్తీర్ణా ఋషీణాం పుణ్య
కర్మణాం। భగవన్తమిహ ప్రాప్తం జ్ఞాత్వా త్వరితమాగతాః
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః। సంతారం
కారయా మాస సర్షి సంఘై స్సరాఘవః। ఉత్తరం తీరమాసాద్య
సంపూజ్యర్షి గణం తదా। గంగాకూలే నివిష్టాస్తే విశాలాం దదృ
శుః పురీం।" ఇత్యుక్త్వాత్ గంగానదీం సంతీర్య విశాలా
పురీం దదృశు రితిజ్ఞాయతే. సా నగరీదానీం (అంనార్) ఇతి నగ
రీత్వేన పరిణతిం ప్రాప్తాస్తి। తతః వాల్మీకి రా॥ ౪౮ స॥ శ్లో॥
తతః పరమసత్కారం సుమతేః ప్రాప్య రాఘవౌ। ఉష్యతత్ర
నిశామేకాం జగ్మతు ర్మిథిలాం తతః। మిథిలోపవనే తత్ర ఆశ్ర
మం దృశ్య రాఘవః। పురాణం నిర్జనం రమ్యం పప్రచ్ఛ ముని

నివాసముచేసిరి" అనుటచే శోణానదికేగి యచ్చట నారాత్రియంతయునుండి
మరునాడుదయమున శోణను దాటి వాల్మీ॥ రా॥ ౩౫॥ స॥ వారు చాలాదూర
మేగి మధ్యాహ్నసమయమున నదులలో శ్రేష్ఠమైనదియు, మునులచే సేవిం
పఁబడుచున్నదియు నగు గంగానదినిఁ జూచిరి." అనుటచే శోణా గంగా
సంగమ ప్రదేశమునుఁజేరిరని తెలియుచున్నది. ఆప్రదేశమే యిప్పుడు
పాట్నాయను పట్టణమునకుఁ బడమటనున్నది. వారారాత్రియంతయు నచటనే
గడపి మరునాడుదయమున విశ్వామిత్రునితో శ్రీరాము డిట్లు చెప్పుచు
న్నాఁడు. వాల్మీ॥ రా॥ 45 స॥ పుణ్యమైనదియు, నదులలో నుత్తమమైన
దియు నగు యీగంగానదిని దాటఁగలము. ఇయ్యది పుణ్యవంతులగు ఋషుల
నౌక. షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుఁడవగు నీవిచటికొచ్చితివియని యెఱింగి త్వరితము
గావచ్చినది. అను నమహాత్ముఁడగు శ్రీరాముని వచనమును, మునివిని ఋషి
సంఘంబులతో నానదిని దాటి యుత్తరతీరమునుఁజేరి యచ్చట మునిగణమునుఁ
బూజించి గంగానదీతీరమును విడిచి విశాలనగరమునుఁజూచిరి." అని చెప్పఁ
బడియుండుటచే గంగానదినిదాటి విశాలానగరమునుఁజూచిరని తెలియుచు
న్నది. ఆనగరమిప్పుడు (అంనార్) అను నగరముగా మారిపోయినది. తరు
వాత వాల్మీకి రా ౪౮ స॥ అంత శ్రీరామలక్ష్మణులు సుమతియను రాజు
వలన సత్కారములనువడసి అందొక రాత్రియంతయు నివసించి "పిమ్మట
మిథిలానగరముయొక్క పురోపవనమునందొక యాశ్రమమును శ్రీరాముఁడు
చూచెను. అయ్యది మిక్కిలి ప్రాచీనముగను మనుష్యులులేనిదిగను, మనో
హరముగనుండెను. అద్దానినిఁజూచి శ్రీరాముఁడు విశ్వామిత్రు నిట్లడిగెను."

పుంగవం। "ఇత్యుక్త్వా న్మిథిలా గమన మార్గమధ్యే గౌతమ మహర్షే రాశ్రమం నిధ్యాయ, విశ్వామిత్రా త్తదుదన్తం నిశమ్య, అహల్యాం పావయామాస శ్రీరామ ఇతి ద్యోత్యతే. గౌతమాశ్రమ ఇదానీం (రాంకోలా) ఇతి వ్యవహ్రియతే। అథ వాల్మీ॥ రా॥ 49 స॥ శ్లో॥ "రామోఽపి పరమాంపూజాం గౌతమస్య మహామునేః। సకాశాద్విధివత్ప్రాప్య జగామ మిథిలాం తతః॥ ఇతి॥ ౫౦ స॥ శ్లో॥ తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా రామ స్సౌమిత్రిణా సహ। విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్" ఇత్యుక్త్వా. న్మిథిలాం ప్రాపురిత్య నేన, మైథిలదేశాన్ ప్రాపురితి, యజ్ఞవాట మిత్యనేన, పట్టణే యజ్ఞవాటికా యా అభావాత్ తన్నగరా త్పశ్చి మతః ప్రవహన్త్యాః సీతానద్యా స్తీరే (యత్ర సీతా జనకేన ప్రాప్తా) తత్రస్థ యజ్ఞశాలాం ప్రాపురితి చా యమర్థోఽలభ్యతే। సీతా ప్రాప్తి ప్రదేశస్యాద్య సీతామరీత్యాఖ్యా వర్తతే. తేనైవ నామ్నా తత్ర ధూమశకట స్థితి ప్రదేశోఽపి వర్తతే। తస్యా స్సరిత (అఖండే నదీ) తిసాంప్రతం నామాస్తి।

తథాపి, "అనుక్త మన్యతో గ్రాహ్యం" గ్రామం గచ్ఛన్ తృణం స్పృశతి ఇతిచ న్యాయేన, శివబ్రహ్మాదిభిః దేవై విశ్వామిత్రా గస్త్యాదిమునిభిః విరచితేషు రామాయణేషు ప్రధానతయా శ్రీరామచన్ద్ర స్యాహల్యా శాపవిమోచనా నన్తరం గుహేన సమాగమ ఆసీ దితి జ్ఞాయతే. తత్ర గండకీనద్యా అవస్థితి ర్నిర్వివాదైవ। గండకీనద్యా స్తీర ఏవ విశాలాఖ్యా నగ

అనుటచే మిథిలానగరమునకుఁ బోవుమార్గమున గౌతమాశ్రమమునుఁ జూచి విశ్వామిత్రునివలన నావృత్తాంతమువంతయువిని శ్రీరాముడహల్యను, బవిత్రురాలినిగా జేసెను. అని తెలియుచున్నది. గౌతమాశ్రమమిప్పుడు (రాంకోలా) అని వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. తరువాత వాల్మీకి ।రా॥48స॥ "శ్రీరాముడును గౌతముని వలన నుత్తమమగు సత్కారమునుఁ బడసి తరువాత మిథిలకేగెను. అనియు, ౫౦స॥ తరువాత నీశాన్య దిక్కునకేగి శ్రీరాముడు లక్ష్మణునితోడ విశ్వామిత్రునిఁ బురస్కరించుకొని యజ్ఞవాటమునకేగెను" అనుటచే మిథిలకేగిరి యన మైథిలదేశములకేగిరనియు, యజ్ఞవాటమన పట్టణమున యజ్ఞవాటికయుండదు కావున నాపట్టణమునకుఁ బడమట ప్రవహించుచున్న సీతానదీతీరమున (సీత దొరికినచోట) నున్న యజ్ఞశాలలకుఁ బోయిరని యర్థము. సీత దొరికినచోటిప్పుడు (సీతామరీయని) పేరు. ఆపేరుతోనే యచ్చట రైల్వే స్టేషనుగలదు. ఆనదికిప్పుడు (అఖండే) నదియని పేరు.

అట్లయినను "అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం" "గ్రామంగచ్ఛన్ తృణం స్పృశతి" యను న్యాయముగా హర బ్రహ్మాదులచేతను, విశ్వామిత్రాగస్త్యాది మునులచేతను, రచియింపఁబడిన రామాయణములయందు ముఖ్యముగా శ్రీరామచంద్రుఁ డహల్యా శాపవిమోచనానంతరము గుహునితోఁ గలిసికొనెను. అని తెలియబడుచున్నది. అందు గండకీనదియుండుట వివాదగ్రస్తముకానేరదు. గండకీ నదీతీరముననే విశాలానగరము కలదు. దాని యావలి

ర్యస్తి। తదుత్తర స్మిన్నేవ తటే మిథిలా నగర్యస్తి। విశాలాపి కోసలేష్వస్తి। తన్నగర్యా రాజా సుమతి రైక్ష్వాకః. మిథిలా విదేహే ష్వస్తి. ద్వే ఇమే నగర్యా సీమాగండకీ ప్రవి భజతీతి సర్వ ప్రామాణిక గ్రన్థేషు సుష్టూప పాదితం. గండకీ మనుత్తీర్య మిథిలాం నప్రాప్నుయుః. తస్మాత్ గండకీ నదీతీరే గుహాం శ్రీరామోన్వ గ్రహీ దితి సుస్పష్టతమమ్.

ప్రసంగేఽస్మి న్నధ్యాత్మ రామాయణే బాలకాండే ౫ సర్గే శ్రీరామచంద్రాదయః సిద్ధాశ్రమాత్ప్రస్థాయ "శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వా మునిభిస్తాభ్యాం యయౌ గంగా సమీపగం॥ గౌత మస్యాశ్రమం పుణ్యం యత్రాహల్యా స్థితాతపః. ఇత్యుత్రోక్త్వా ౬ సర్గేతు "శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వా ప్రయ యౌగంగా ముత్తర్తుం సహ రాఘవః। ఇతి గంగా ప్రశంసనేన, కథమత్ర గంగా ప్రశంస మితిచే దుచ్యతే। యాం కాంచిదపి నదీం గంగాశబ్దేన వ్యవహరన్త్యార్యాః। రామాయణ ఏవ అవిశిష్టాం కాంచిన్నదీం నిర్దేష్టుం మందాకి నీతి వ్యాజహార. తద్రీత్యా వాయుపురాణేపి శ్లో॥ "సర్వా గంగాః సరస్వత్యః సర్వా గంగాః సముద్రగాః। ఇత్యుక్తం। గంగాద్యుపనదీ భూత గండకీ నద్యా అపి గంగా శబ్దేన వ్యవహరణం సముచితః। అపిచ అధ్యాత్మ రామాయణేఽహల్యా శాపవిమోచనా నన్తరమేవ గంగోత్తరణం ప్రతిపాదిత మస్తి. వాల్మీకి రామాయణేఽహల్యాశాప విమోచనం గంగాత్తరణా నంతరమేత ప్రతిపాదితః। విమర్శేకృతే గౌతమా

గట్టుననే మిథిలానగరముకలదు. విశాలాపత్తనము కోసలమునఁగలదు. ఆనగరమునుఁ బాలించువాఁడు సుమతి. అత డిక్ష్వాకువంశమునఁ బుట్టినవాఁడు. మిథిలానగరము విదేహదేశములయందున్నది. ఈ రెండునగరములను గండకీ నది వేరుపరచుచున్నది. అని యెల్లరును ప్రామాణికులు తమతమ గ్రంథముల యం దుపపాదించియున్నవారలు. గండకినిదాటక మిథిలకుఁ జేరఁజాలరు. కావున గండకీనదీతీరమున గుహుని శ్రీరాముఁడనుగ్రహించెనని స్పష్టము.

ఈ ప్రసంగమున నధ్యాత్మ రామాయణమునందు బాలకాండ ౫ సర్గయందు శ్రీరామచంద్రాదులు సిద్ధాశ్రమమునుండి బయలుదేరి "అని చెప్పి మునులతోడను, శ్రీరామచంద్రులతోడను, గంగాసమీపముననున్న అహల్య తపమొనర్చు గౌతమాశ్రమమునుఁ జేరిరి" అని యచ్చటచెప్పి ౬ సర్గయందు; విశ్వామిత్రుడు శ్రీరామునితోఁ గూడినవాఁడై గంగనుదాటుటకై బయలు వెడలెను" అని గంగాప్రశంసమొనర్చుట యేలయన, సమాధానము చెప్పుచున్నారము. ఏనదినైనను గంగయని వ్యవహరింపవచ్చును. వాల్మీకిరామాయణము నందును, సామాన్యమైననదిని వ్యవహరింపవలసినప్పుడు మందాకినినదియని వ్యవహరింపబడియున్నది. వాయుపురాణమునందును "సముద్రమునుఁబోవు నదులన్నియు గంగానదులే వాటికుపనదులును గంగలని చెప్పఁబడియున్నది. గంగానదికి నుపనదియైన గండకీనదిని గంగానదియనుటలో దోషములేదు. మఱియు నధ్యాత్మరామాయణమునందు అహల్యా శాపవిమోచనానంతరము గంగనుదాటినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. వాల్మీకి రామాయణమున గంగనుదాటినతరువాత నహల్యా శాపవిమోచనము చెప్పఁబడియున్నది. విమర్శింపగా గౌతమాశ్రమము మైథిలముల సమీపమున నుండుట తగును. మలదకరూశము

శ్రీమస్య మైథిలానాం సమీపేఽవ స్థానం యుక్తం. మలద కరూశ దేశేషు, తాటకవనేవావ స్థితిర్న సమీచీనా. గంగా తటో నామ సఏవ ప్రదేశో భవతి. తస్మాదయం గండకీ తటపవే త్యుక్తి ర్యుక్తేతి నిశ్చయః సుగమః.

శివ ధనుర్భంజనా నంతరం విదేహరాజే దశరథా దీనా హ్వాయితుం దూతాన్ ప్రేష యతి. తేఽతివేగా దేకపదీ మాశ్రిత్య వాల్మీ॥ రా॥ ౬౮ స॥ శ్లో॥ జనకేన సమాదిష్టా దూతాస్తే క్లాంత వాహనాః త్రి రాత్ర ముషితా మార్గే తేయోధ్యాం ప్రాతిశన్ పురీం। ఇతి, తచ్ఛ్రుత్వా దశరథా దయ స్సహాసైన్యైర్మహాపద్యా శ్లో॥ గత్వా చతురహం మార్గం విదేహా నభ్యుపేయివాన్।” ఇతి, వివాహానన్తరం అయోధ్యాం ప్రతి శ్రీరామాదీనాం ప్రత్యాగమన సమయే పి పరశురామ సమాగమానన్తరం వాల్మీ॥ రా॥ 77 స॥ శ్లో॥ చోదయా మాసతాం సేనాం జగామాశు తతః పురీం. ఇతి మాత్రైవాస్తి। గమనమార్గః వైశద్యే న ప్రతిపాదితః। తస్మాత్ ఇతర రామాయణోక్త రీత్యా మిథిలాతః పశ్చిమభాగే స్థితాం గండకీ ముత్తీర్య సాకేతం రామాదయః ప్రవి విశు రితి జ్ఞాయతే.

ప్రథమతః దశరథః శాంతా ద్వితీయ మృశ్య శృంగ మానేతు మంగాన్ ప్రతి గతవాన్। తన్మార్గ కథనావసరే వాల్మీ॥ రా॥ బాల॥ కాం॥ ౧౧ స॥ శ్లో॥ వనాని సరిత శ్చైవ వ్యతిక్రమ్య శనైశ్శనైః। అభిచక్రామ తందేశం యత్రవై ముని

లయందుగాని తాటకావనమునగాని, యుండుటయుఁ దగదు. కావున గంగా తటమన నదియే గ్రైయుండును. కాఁబట్టి యిది గండకీతటముననున్నది. యనుట న్యాయము.

శివ ధనుర్భంగానంతరము జనకుఁడు దశరథునిఁ బిలుచుటకై దూతలనుఁబంపగా వారు మిక్కిలి వేగముగా కాలినడకచే నేగిరి. వాల్మీ రా॥ ౬౮ స। “జనకునిచేఁ బంపఁబడిన నాదూతలందరు శ్రమఁజెందిన వాహనములుగలవారై మార్గమున మూఁడురాత్రులు గడపి యటుపిమ్మట నయోధ్యఁ జేరిరి.” అనియు, “ఆవృత్తాంతమును విని దశరథాదులు సైన్యములతోడ మహామార్గమున “నాల్గురోజులు ప్రయాణముఁజేసి విదేహ దేశములనుఁజేరిరి” అనియు, వివాహమైన తరువాత నయోధ్యకు శ్రీరామచంద్రాదులు పోవు నప్పుడు పరశురామ సమాగమానంతరము వాల్మీ। రా॥ 77 సర్గ “పిమ్మట నా సేననంతయుఁ బట్టణమునకుఁ బోవునటుల రాజు ప్రేరేపించెను” అను మాట మాత్రమే కలదు. కాని, పోవుదారి విశదముగాఁ జెప్పఁబడియుండ లేదు. కావున నితర రామాయణములయందుఁ జెప్పఁబడిన విధముగా మిథిలకుఁ బశ్చిమముననున్న గండకీనదిని దాటి శ్రీరాములు సాకేతమునకుఁ బోయిరని తెలియుచున్నది.

దశరథుడు మొదట శాంతాసమేతుఁడైన ఋశ్యశృంగునిఁ దీసికొనివచ్చుట కంగ దేశములకుఁ బోయెనను నామార్గమునుఁ జెప్పునప్పుడు, వాల్మీ॥ రా బాల॥ కాం॥ ౧౧ స॥ “వనములను, నదులను మెల్లమెల్లగాదాటి యెచ్చట మునిపుంగవుఁడుండెనో యచ్చోటికిఁజేరెను.” అని చెప్పుటచే నయోధ్య నుండి గంగా సుమాగధీనదుల మధ్యమున ఇప్పటి బాగల్పూర్ ప్రాంతమున

పుంగవః॥ ఇత్యుక్త్వా దయోధ్యాతః గంగా సుమాగధీ నద్యోర్మధ్య ప్రదేశే ఇదానీం తన బాగల్పూర్ ప్రాంతే (పశ్చిమబీరార్) నామక అంగదేశాన్ప్రతి గమనావసరే గంగాశోణా సుమాగధీ నదీః తత్తద్వనాని చాతిక్రమ్యాంగాన్ గత్వా ప్రత్యాజగామేతి జ్ఞాయతే. ఇయం శ్రీరామచంద్రస్య బాలత్వే ప్రవృత్తా దేశయాత్రా. తతః పితృవాక్య పరిపాలనార్థమధ్యా క్రాంతం రావణ వధార్థమపి సమాక్రాన్తం మార్గముద్దిశ్యాయోధ్యాది కాండేషు ప్రతిపాదయిష్యతే ఇతిశం

అథ శ్రీరామ యాత్రాదిన పరిగణనం॥ శ్రీరామచంద్రో లక్ష్మణసమేతో యోధ్యాతః చైత్రశుక్ల సప్తమ్యాం ప్రస్థాయ చతుర్థే దివసేసిద్ధాశ్రమం ప్రవివేశేతి, చైత్రశుక్ల దశమ్యాం విశ్వామిత్ర యాగారంభ ఇతి, షట్ దినాని యజ్ఞ ఇతి త్రీణి దినాని విశ్రాన్తిరితి; చతుర్థే దివసే మిథిలాం ప్రస్థాయ శోణా నదీతీరే నివాస ఇతి, తదనంతరదినే గంగా తీరే నివాస ఇతి, చతుర్థ దివసే మిథిలాం ప్రవివిశురితి, పంచమ దినే ధనుర్భంగ ఇతి. పరశ్వ ఆరభ్య జనకదూతా ఇమాం వార్తాం చతుర్థ దివసే దశరథం జ్ఞాపయామాసురితి తదను పంచసు దివసేషు దశరథో మిథిలామాజగామేతి, త్రీణి దివసాని విశ్రాన్తిరితి, చతుర్థే దినే వైశాఖ శుక్ల దశమ్యాం సీతాకల్యాణ మితిచ జ్ఞాయతే. సీతా కల్యాణానన్తరం మధ్యే మార్గం త్రీణి దివసాని ప్రస్థాయ చతుర్థే దినే గృహప్రవేశం శ్రీరామాదయః చక్రురితి చ జ్ఞాయతే.

పశ్చిమబీరార్ అను అంగదేశమునకుఁ బోవునప్పుడు గంగా శోణా సుమాగధీ నదులను, ఆయా యరణ్యములను క్రమముగా దాటి యంగదేశములకుఁ బోయెనని తెలియుచున్నది.

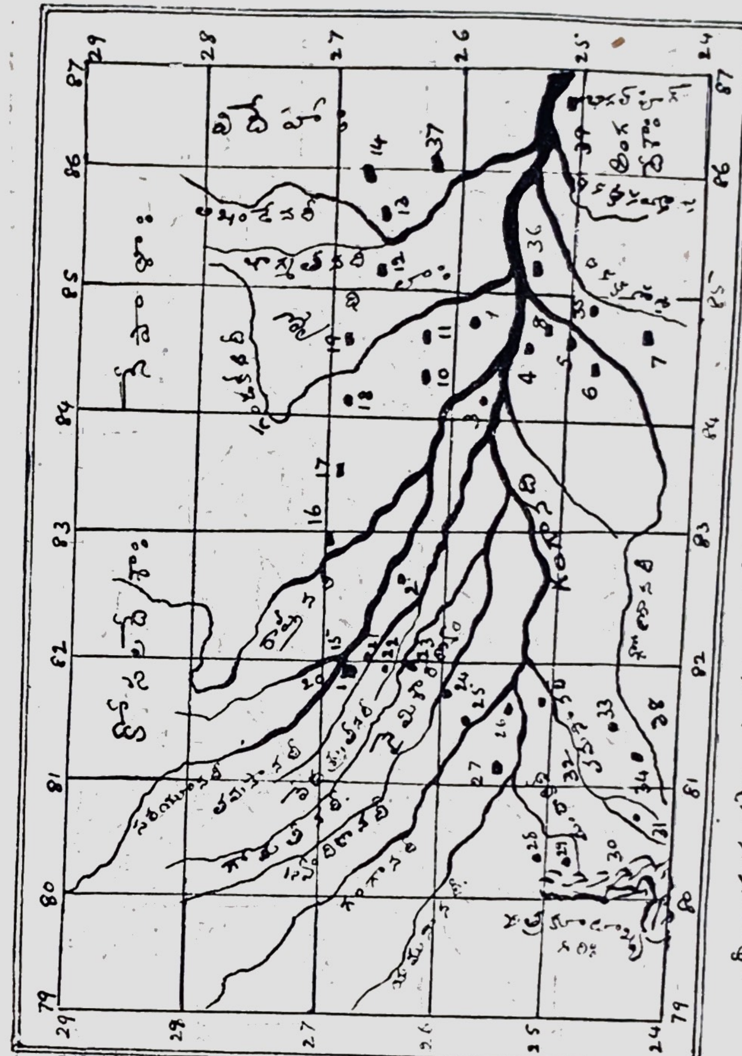
ఇత్యాది శ్రీరామచంద్రుని బాల్యమునందుఁ జరిగిన దేశయాత్ర. పిమ్మట పితృవాక్య పరిపాలనార్థమేగిన యరణ్యమార్గము, రావణ వధకొరకై తిరిగిన మార్గములనుగూర్చి యయోధ్యాదికాండములఁ బ్రతిపాదింపగలము.

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణసమేతుండై యయోధ్యనుండి చైత్రశుక్ల సప్తమియందు బయలుదేరి నాల్గవదినమున సిద్ధాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెననియు, చైత్రశుక్ల దశమియందు విశ్వామిత్రునియాగము ప్రారంభింపఁబడెననియు నారురోజులు యజ్ఞము జరిగెననియు, మూఁడురోజులు విశ్రాంతికై గడచినవి యనియు, నాల్గవదినమున మిథిలానగరమునకుఁ బయలుదేరి శోణా నదీతీరమున నివసించిరనియు, మరునాడు గంగాతీరమున నుండిరనియు, ఆమరునాడు విశాలాపురమున నుండిరనియు, నాలవదినమున మిథిలానగరమునుఁ జేరిరనియు, నైదవదినమున శివధనువును శ్రీరాముఁడు విరచెననియు, ఆమరునాడు దూతలీ వార్తను నాటికి నాల్గవదినమున దశరథునకుఁ జెప్పిరనియు, తరువాత నైదు దినములలో దశరథుఁడు మిథిలానగరమునకు బయలుదేరివచ్చి చేరెననియు, తరువాత మూఁడురోజులు విశ్రాంతియనియు నాల్గవదినమున ననగా వైశాఖ శుక్ల దశమియందు సీతాకల్యాణము జరిగెననియును, తెలియుచున్నది. సీతా కల్యాణమైనపిదప మార్గమధ్యమున మూఁడుదినములు, పయనమై నాల్గవదినమున గృహప్రవేశము శ్రీరామాదులొనర్చిరనియును, తెలియుచున్నది.

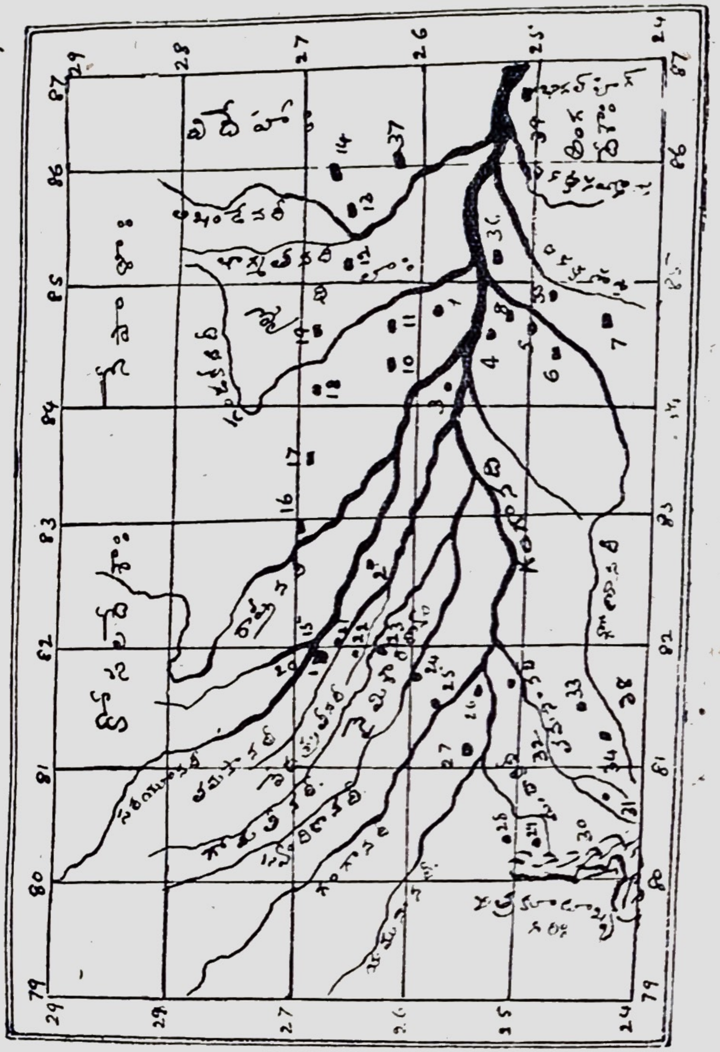
అథ శ్రీరామచంద్రస్య సంచార మార్గచిత్ర వివరణం.

అథ శ్రీరామస్య మార్గోఽయ మితి నిర్ణాయక రేఖా చిత్రస్థ సంఖ్యానామేతే ప్రదేశా ఇతి బోద్ధవ్యమ్॥

సంఖ్యా 1-15-20. అయోధ్యా. 2. సరయూనదీతీరం గోప్రతారతీర్థమ్) 3. కామాశ్రమః (సరయూ గంగా సంగమప్రదేశః) 4-5. మలద కరూశదేశౌ 6. తాటకావనం (శోణానదీతీరం) 7. సిద్ధాశ్రమః 8. గంగాతీరమ్ 9. విశాలానగరమ్ (Amnar) (అమ్నార్) 10 గౌతమాశ్రమః (గండకీతీరం) అస్య గౌతమాశ్రమస్య (రామ్‌కోలా) (Ramkola) ఇతినామ 11. గుహ నివాస స్థానం (గండకీతటం) 12 సీతా మఠీనామక ధూమ శకటాల యః (Railway Station) 13 సీతానదీ (ఇదానీం బాగ్మతీతి వ్యవహ్రియతే) 14 జనకపూర్ (మిథిలా) (Janakpore Road Railway Station) 16 రాప్తీనదీ (అయోధ్యాతః మిథిలా గమన మార్గః) 17 గోరక్‌పూర్ (గోరక్షణపురి] స ఏవమార్గః 18 రామకోలా (Town) స ఏవమార్గః 19 సోహగ్‌పూర్ (నామక పత్తనం Town) 21 తమసానదీ (Marha మార్హా) 1. చిత్రకూట మార్గః 22 వేదశ్రుతి (Biswi బిస్వినది) 23 గోమతీ (Gomati) 24 సాయి (స్యందికా) 25 శృంగిబేరపురం (Singaronu) 26 భారద్వాజాశ్రమః (Allahabad) 27 యమునాతీరం 28 వాల్మీక్యాశ్రమః 29 పర్ణశాలా (శ్రీరామాశ్రమః 30 మందాకినీ

శ్రీరామచంద్రస్య ఉత్తరహిందూదేశ సంచార ప్రదేశ మార్గ చిత్రం.

శ్రీరామచంద్రుడు, ఉత్తర భారతదేశమున సంచరించిన ప్రదేశములను సూచించు చిత్రము.

శ్రీరామచంద్రుడు సంచరించిన మార్గచిత్ర వివరణము.

తరువాత శ్రీరామ మార్గమిదియని నిర్ణయించు మ్యాఫ్‌నందుఁగల సంఖ్యలకు నీయాదేశములని తెలియ జేయబడుచున్నది.

నంబర్॥ 1-15-20. అయోధ్యానగరము 2. సరయూనది (గోప్రతారతీర్థము) 3 కామాశ్రమము (సరయూ గంగా సంగమప్రదేశము) 4-5 మలద కరూశదేశములు 6 తాటకావనము (శోణానదీతీరము) 7 సిద్ధాశ్రమము. 8 గంగాతీరము 9 విశాలానగరము (Amnar అమ్నార్.) 10 గౌతమాశ్రమము (గండకీతీరము) ఈ గౌతమాశ్రమమునకు రామ్‌కోలా (Ramkola) అనిపేరు. 11 గుహునిని వాసస్థానము (గండకీతటము) 12 సీతామరీయను రైల్వేస్టేషను (Railway Station) 13 సీతానది (ఇప్పుడిది భాగ్మతియని పిలువఁబడుచున్నది.) 14 జనకపూర్ (మిథిలా) Janakpore Road Railway Station) 16 రాప్తీనదీ (అయోధ్యనుండి మిథిలకుఁ బోవుమార్గము. 17 గోరక్‌పూర్ (గోరక్షణపురము) అదియేమార్గము. 18 రామ్‌కోలాటవున్ (Town) అదియేమార్గము. 19 సాహగ్‌పూల్ (Town) 21 తమసానదీ (Marha మార్హా) చిత్రకూటమార్గము 22 వేదశ్రుతి (Bisvi బిస్వినది) 23 గోమతి (Gomati) 24 సాయి (స్యందిక) 25 శృంగిబేరపురం (Sirngurow) 26 భారద్వాజాశ్రమము (Allahabad) 27 యమునాతీరం 28 వాల్మీకాశ్రమము 29 పర్ణశాల (శ్రీరామాశ్రమము) 30 మందాకినీనది

నదీ 31 తమ సాతీరే ద్వితీయో వాల్మీక్యాశ్రమః 32 అప రాతమసా 33 అత్ర్యాశ్రమః "రామ్‌నగర్" (Ramnagar) 34 శోణానదీ (Sore) 35 గయ. 36 పాట్నా 37 దర్భాంగా 38 రేవాపత్తనం 39 అంగదేశాః (భాగల్‌పూర్) పశ్చిమ బీహార్ బంగాళా.

ఉ ప సం హా రః

అయి మహాశయాః! ఏతద్గ్రన్థ గ్రథనే మదీ యాశయో యం. లోకేస్మిన్ శ్రీ కాళిదాసాది మహా కవికృతానాం గ్రన్థానామపిస్మృతిత్వే నాంగికరణమస్తి। ఏవం స్థితేకై ముతిక న్యాయేన శతకోటి రామాయణాన్తర్గతానాం మహర్షి ప్రోక్తానాం రామాయణానాం వేదవత్ప్రమాణత్వే కావాసం శతిః। ఇతిమత్వా ఏతద్రామాయణాని సంకలయ్య గుణోప సంహార రూపేణ గ్రన్థోయం గ్రథితోమయా. ఏత ద్రామాయణానామేకత్ర సంయోజనే నిదానం కి మితిచే న్మహర్షికృత రామాయణానాం మధ్యే కానిచిద్భక్తి ప్రధానాని. కాని చిద్ధర్మ బోధ కాని. కానిచి దలంకార ప్రధానాని. కానిచి చ్ఛబ్దార్థా ద్యాడంబర యుక్తాని. కతిచిదధ్యాత్మవిద్యా బోధకాని. కానిచిద పూర్వ కథావిశేష బోధకాని. కానిచిత్తత్త త్సమయ విమర్శ కారణాది ప్రతిపాదకాని. ఇత్యేవం బహుధా విద్యమానాని ద్విశత సంఖ్యాకార్ష రామాయణాని విలోక్య విమృశ్యచ తేషు కల్పాంతరీయ

31 తమసాతీరమున రెండవ వాల్మీక్యాశ్రమము 32 మరియొక తమసానది 33 అత్రి యాశ్రమము రామ్‌నగర్ (Ramnager) 34 శోణానది 36 గయ 37 పాట్నా 35 దర్భంగము 38 రీవాపట్టణము 39 అంగదేశములు (భాగల్‌పూర్ పశ్చిమబీహార్ బంగాళా)

ఉపసంహారము.

మహాశయులారా! ఈగ్రంథమును రచించుటలో నాయభిప్రాయమిది. లోకమున శ్రీకాళిదాసాది రచితగ్రంథములను సైతము స్మృతులని పెద్ద లంగీకరించియున్నారు. ఇట్లుండ మహర్షులచే రచియింపఁబడిన (24) రామాయణములకు వేదములవలెఁ బ్రామాణ్యముండుటలో నావంతయు సందియములేదు. అని తలఁచి యీ రామాయణములనన్నిటి నొకచోఁజేర్చి గుణోప సంహారరూపమున నీగ్రంథమును సమకూర్చితిని. ఈ రామాయణముల నెల్ల నొకచోఁ జేర్చుటకు మూలకారణమెద్దియన? మహర్షికృత రామాయణములలో గొన్ని భక్తిప్రధానములుగను, మఱికొన్ని ధర్మబోధకములుగను. కొన్ని యలంకార ప్రధానములుగను, కొన్ని శబ్దార్థాద్యాడంబర ప్రధానములుగను, కొన్ని యపూర్వ కథాబోధకములుగను, కొన్ని యాయా సమయములయందున విమర్శలను బోధించునవిగను, ఇట్లనేక విధములుగానున్నవి. ఇట్టివి రెండువందల యార్ష రామాయణములనుఁజూచి వాటియందుఁ గల్పాంతరీయక

కథా బోధక రామాయణాని పరంవిహాయ ఈషద్వైషమ్యేఽపి సమన్వయకరణయోగ్యాని చతుర్వింశత్యార్ష రామాయణాన్యేకీకృత్య సంగ్రహరూపేణ సంగ్రథ్య శ్రీరామోపాసకానా ముపకారాయాల మితి మత్వా ప్రకాశితః. గ్రన్థేస్మిన్ మత్ప్రమాదాత్ ముద్రాపక ప్రమాదాద్వా పరిష్కర్తృ ప్రమాదాద్వా సన్తి యద్విస్ఖలితాని తాని క్షన్తవ్యా నీతి ప్రార్థయే. యథాశక్తి గుణదోషపట్టికాయాం తాని నిరూపితాని. యతోఽహం గ్రన్థకరణాక్షమః నవిద్వాన్, కేవల శ్రీరామచన్ద్ర కరుణయై వాయం గ్రన్థోమయాగ్రథిత ఇతి సతాం సవిధే సప్రశ్రయం నివేదయామి. సంపూర్ణోఽయంగ్రన్థః నవభాగవిశిష్టః ముద్రాప్యతే ఏకైకస్య భాగస్య వినా బాలకాండ కేవల సంస్కృత గ్రన్థస్య రు 1-4-0 సాన్ధ్ర తాత్పర్యస్య రు 2-8-0 ఇతి నిర్ణీతం. బాలకాండస్య ద్వితీయ వారముద్రితస్య కేవల సంస్కృతభాగస్య రు 2-0-0 సాన్ధ్రాన్ధ్ర తాత్పర్యస్య రు 4-0-0. ఇతి నిర్దిష్టం. అద్యావధి బాల, అయోధ్య, అరణ్య, కిష్కిన్ధా, సున్దరకాండాని ముద్రాపయిత్వా సిద్ధాని. యుద్ధకాండస్తు భాగద్వయాత్మకః, ముద్రణాయన్త్రేఽస్తి। తదనన్తర ముత్తరకాండమపి భాగద్వయాత్మ కతయా ముద్రాపయిష్యతే।

శ్లో॥ ఈ క్షణధ్యాన సంస్పర్శైర్మత్స్య కూర్మ విహంగమాః
పోషయన్తి స్వకాన్ పుత్రాన్ తద్వత్పండిత వృత్తయః

కథాబోధక రామాయణములను మాత్రము విడచి కొంచెము తారతమ్యమున్నను సమన్వయము సేయుటకు యోగ్యములయిన నిరువదినాల్గార్ష రామాయణములనొకచోఁ జేర్చి సంగ్రహముగాఁ గూర్చి శ్రీరామోపాసకులకుపయోగమని తలఁచి ప్రకాశింపజేసితిని. ఈ గ్రంథమున నావలనఁగాని. పరిష్కర్తల ప్రమాదమువలనఁగాని ముద్రాపకుల ప్రమాదమువలనఁగాని చాలతప్పులున్నవి. వాటిని క్షమింపవలయునని ప్రార్థన. యథాశక్తిగా గుణదోషపట్టికను వ్రాసియున్నాను. నేను గ్రంథములను వ్రాయఁగల సమర్థుఁడను కాను. విద్వాంసుఁడను కాను. కేవల శ్రీరామచంద్రుని కటాక్షముచే నీగ్రంథమును మాత్రము వ్రాయఁగలిగితిని. అని పెద్దల యెదుట విన్నవించుచున్నాను. ఈ గ్రంథమంతయు తొమ్మిది భాగములుగా ముద్రింపబడుచున్నది. బాలకాండము తక్క నితర భాగములలో నొక్కొక్క భాగమునకు కేవల సంస్కృత భాగమునకు రు 1–4–0, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసమేతముగా రు 2–8–0. బాలకాండముయొక్క రెండవముద్రణమునకు కేవలసంస్కృతము 2–0–0 టీకాసమేతము 4–0–0 అని నిర్ణయించితిమి. ఇంతవరకు బాలా, యోధ్యా, రణ్య, కిష్కింధా, సుందరకాండములు మాత్రము ముద్రింపఁబడియున్నవి. యుద్ధకాండము రెండుభాగములు అచ్చులోనున్నవి. తరువాత ఉత్తరకాండము రెండుభాగములుగా ముద్రింపఁగలము.

"మత్స్యములు, తాబేలు, పక్షులు, తమబిడ్డలను, చూచుటచేతను, తలంచుటచేతను, తాకుటచేతనుఁ బోషించుచున్నవి. అట్లే పండితులుగ్రంథములను

ఇతివత్సర్వథా స్మిన్ గ్రంథస్య సాహాయ్య మాచరన్తి
విపశ్చితోఽభ్యర్థయే॥

శ్లో॥ ఆర్షో పదిష్టసూక్తీ స్సంగృహ్య కృతాపి భవతి
కృతిరియం రమ్యా।

ఉపవన తరు సముచితై ర్గ్రథితా కుసుమైః
ప్రసూనమాలేవ॥

శ్లో॥ నయుక్త్యా కల్పిత మిదం నాపూర్వమిహ బోధితం।
పూర్వర్షివర్యై స్సర్వజ్ఞై ర్భాషితం జ్ఞాపితం మయా।
శ్లో సర్వేషాం చార్షవాక్యానాం లేఖకోఽహం నకల్పకః।
తస్మాత్సర్వే రామభక్తైః ప్రమాణత్వేన గృహ్యతాం॥
శ్లో॥ సేయం శ్రీరామగాథా నరసింహాఖ్యేన విరచితా కృచ్ఛ్రాత్
నానాగ్రన్థ సహాయా ద్దిశిదిశి సుప్రకాశ ముపయాతు।

ఇత్థం గ్రన్థనిర్మాతా, శ్రీరామ సేవకః,
ములుకుట్లోవ నామక-నరసింహావధానీశర్మా।.

పోషింతురు." అనునట్లు పండితులీగ్రంథమునకుసాయముచేయుదురని ప్రార్థన.

"ఋషులు చెప్పిన సూక్తుల నోకచోఁ జేర్చి యీగ్రంథము రచింపబడినను ఉద్యానవనమున నాయా చెట్లనుండి కోసికొని తెచ్చిన పూలచేఁ గూర్పఁబడిన హారమువలె నందముగానుండును"

"ఇయ్యది యుక్తిచేఁ గూర్పఁబడలేదు. అపూర్వ మిందుఁబొందుపరుపఁబడలేదు. సర్వజ్ఞులగు పూర్వఋషుల వాక్యములే యిందుగలవు"

"ఆర్ష వాక్యము లన్నిటినిఁ గూర్చి నేను వ్రాయువాఁడను గాని కల్పించువాడను గాను." కాన రామభక్తులిది ప్రమాణమని గ్రహింపవలయును.

"ఈ రామచరితము ములుకుట్ల నరసింహావధానియను నాచే నానా రామాయణములనుండి చేర్చి గూర్చఁబడినది. శ్రీరాముని దయచే నిదిలోకమునకు వెల్లడి గాగలదు.

ఇట్లు, గ్రంథకర్త, శ్రీరామ సేవకుఁడు,
ములుకుట్ల నరసింహావధాని.

అథ పాద్మోక్త శ్రీరామనామ మాహాత్మ్యం

వ్యాసఉవాచ:—

శ్లో॥ అహో చిత్రం మనుష్యాణాం-చరిత్ర మిదమద్భుతం।
రామేతి ముక్తిదం నామ-నస్మరంతి దురాశయాః॥ ౧

శ్లో॥ వక్తుంనాస్తి శ్రమోఽల్పోపి- శ్రోతుమత్యంత సుందరం।
తథాపి రామరామేతి-నస్మరంతి దురాశయాః॥ ౨

శ్లో॥ అత్యంత దుఃఖ లభ్యాపి-ముక్తిర్జగతిమానవైః।
లభ్యతే రామనామ్నైవ- కర్మాస్తి కిమతః పరం॥ ౩

శ్లో॥ తావత్తిష్ఠంతి పాపాని దేహేషు-దేహినాం ద్విజ।
రామేతి నామయావద్వై-నస్మరంతి సుఖప్రదం॥ ౪

శ్లో॥ మృత్యుకాలే ద్విజశ్రేష్ఠ-రామేతి నామ యః స్మరేత్।
సపాపాత్మాపి పరమం- మోక్షమాప్నోతిజైమినే। ౫

శ్లో॥ రామనామద్విజశ్రేష్ఠ-సర్వాశుభ నివారణం।
కామదం మోక్షదం చైవ-స్మర్తవ్యం సతతంబుధైః॥ ౬

శ్లో॥ రామేతినామ విప్రర్షే-యస్మిన్నస్మర్యతే క్షణే।
క్షణః స ఏవ వ్యర్థః స్యాత్ -సత్యమేత న్మయోచ్యతే॥ ౭

శ్లో॥ రామనామామృతాస్వాద-రసజ్ఞా రసనాచయా।
తన్నామ రసనేత్యాహు-ర్మునయ స్తత్వదర్శినః॥ ౮

శ్లో॥ సత్యంసత్యం పునస్సత్యం- సత్యమే తన్మయోచ్యతే।
స్మరంతే రామనామాని-నావసీదతి మానవః॥ ౯

శ్లో॥ జన్మకోటి దురితక్షయ మిచ్ఛుః-సంపదంచ వి
పులాంభు విముక్త్యః-రామనామ సతతం ద్విజభక్త్యా।
మోక్షదాయి మధురం స్మరతుస్మ॥ ౧౦

ఇతి పాద్మోక్త శ్రీరామనామమహిమా॥

చీరాల గ్రామవాస్తవ్యులును, "పౌరాణిక విశారద, రామాయణ సుధాసాగర,
అభినవవాల్మీకి, విమర్శకాగ్రేసర, ఇత్యాది బిరుదాంకితులు
బ్రహ్మశ్రీ॥ పండిత, ములుకుట్ల నరసింహావధానులుగారు

ఓమ్

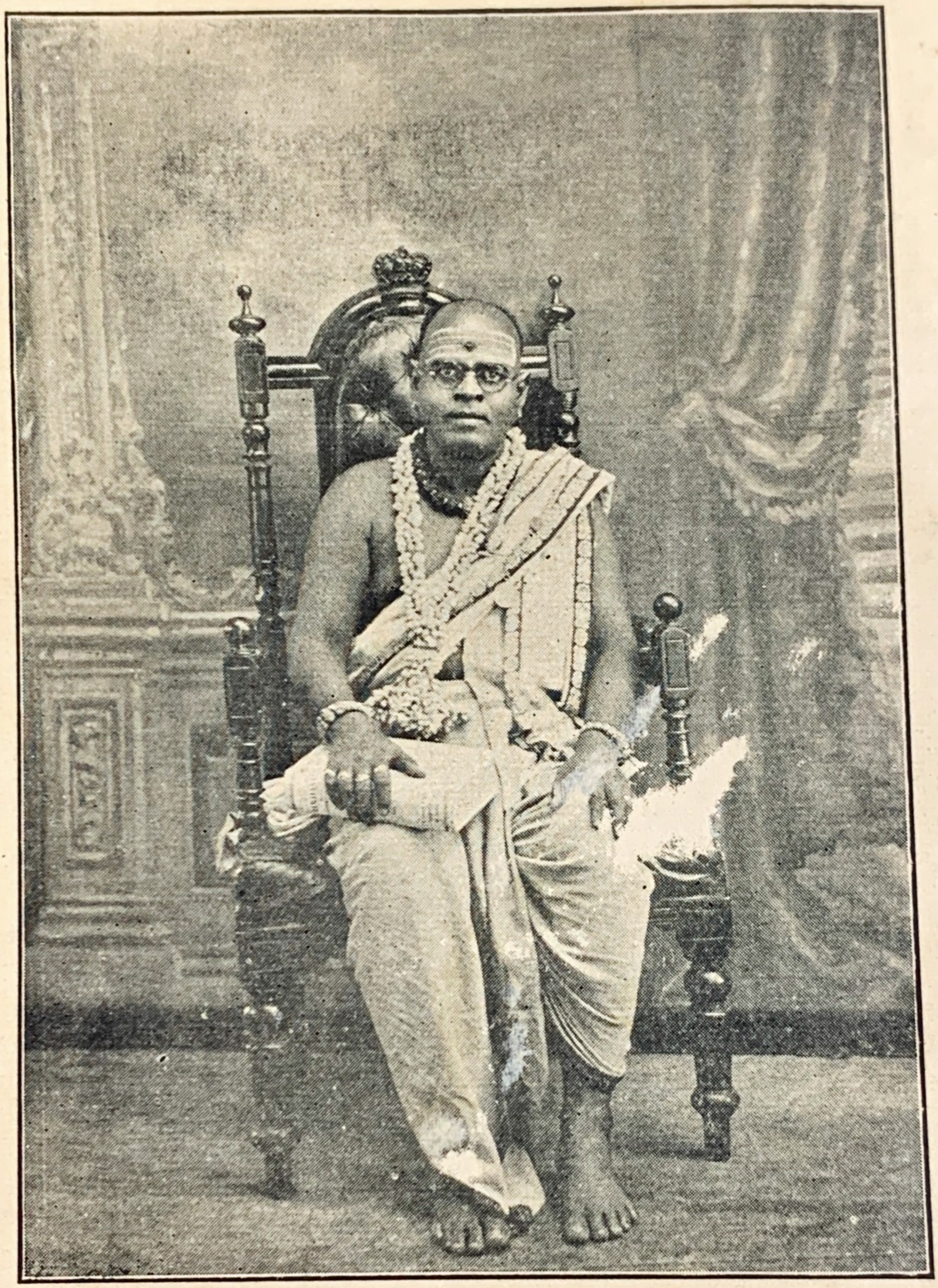
శ్రీర్భూయాత్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ

శ్రీరామాయణ సారోద్ధారే
బాలకాండే

ఉపోద్ఘాతః

చీరాల గ్రామవాస్తవ్యులును, "పౌరాణిక విశారద, రామాయణ సుధాసాగర,
అభినవవాల్మీకి, విమర్శకాగ్రేసర, ఇత్యాది బిరుదాంకితులు
బ్రహ్మశ్రీ॥ పండిత, ములుకుట్ల నరసింహావధానులుగారు

ఓం.

శ్రీ ర్భూయాత్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

ఉపోద్ఘాతః

శ్రీరామాయణసారోద్ధార గ్రంథకర్తురుద్దేశః

భో - భో నానామతావలంబిన శ్శ్రీరామభక్తాః దత్త శ్రవసే మాద్వచసి.

నా ఽవిదితం తత్ర భవతాం భవతా మేతత్ - యచ్ఛ్రీరామస్య చరితమభితో లోక మావిద్వద్గోపం సుప్రథితం విజరీజృంభ్యత ఇతి. తథా తచ్చరిత్ర మావిష్కుర్వతాం బహూనాం గ్రంథానాం మధ్యే శ్రీవాల్మీకిప్రణీతం శతకోటి శ్లోకపరిమితం శ్రీమద్రామాయణ మేవ ప్రథితం ప్రథమం చేత్యేతదపిచ.

తథాపి పురాతనాః కవయ స్స్వగిరాం సార్థకతాయై కృతార్థతాయై చాత్మన శ్శ్రీరామమేవ సరసై ర్వచోభిరస్తువన్. తథా తదేకస్తుతికరణం నకవిదోషః. కింతు శ్రీరామచంద్ర మహిమైవ కారణం. తదుక్తం-శ్రీజయదేవకవినాప్రసన్న రాఘవ రూపకే-

తత్త్వసంగ్రహ రామాయణమునందు "బ్రహ్మలోకమునందును శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామచరితమును బ్రహ్మదేవుడు మార్కండేయమహర్షివలన ప్రతినిత్యము వినుచుండును." అనియు,

అక్కడక్కడ

"శతకోటిప్రవిస్తరమగు రామచరితములోని యొక్కొక్కయక్షరము మహాపాతకములను నశింపజేయును." అనియు,

ఆవిధముగ నానందరామాయణమునందు మనోహర కాండమున నష్టమ సర్గమున నిట్లు చెప్పబడెను. ఏమనగా- వాల్మీకిచే రచింపబడిన శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామచరితమేది గలదో యది సమస్తమైన పురాణాదులకు నాదిభూతము మంగళదాయకమును." అని

ఈ మొదలగు వచనముల నాలోచించిన నష్టాదశ పురాణసముచ్చయమునకు మూలపరిమాణమును నానారామాయణ సముచ్చయమునకు మూలపరిమాణమునునైన శతకోటిశ్లోకసంఖ్యాక ప్రధానగ్రంథ మొకటి గలదని తోచబడుచున్నది.

ఈ విషయమున గొందఱు ఆవేశముతో నడుముకట్టుకొని శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణ మనగ శ్రీ వాల్మీకి ప్రణీతమగు చతుర్వింశతి సహస్రాత్మకమగు రామాయణమే యనియు దానినుండియే సర్వపురాణములు పుట్టినవనియు రామాయణార్థ వ్యతిరిక్తమగుకథ పురాణములయందు చూడబడదేని యది యప్రమాణమనియు నిశ్చయించి శతకోటిశబ్దమునకు, చతుర్వింశతిసంఖ్య యని యర్థమును చెప్పెదరు. ఎట్లన, శతశబ్దము తృతీయస్థానము గాన మూడు సహస్రములనియర్థము. కోటిశబ్దము ఎనిమిదవస్థానము గాన

సహస్రాణీత్యర్థం కృత్వాత్రి రష్టగణనే చతుర్వింశత్సహస్రాణి నిష్పద్యంతే ఇతి. తన్న. తత్పక్షే ఉక్తసంఖ్యానస్య ప్రమాణాభావాత్. సహస్రసంఖ్యాయా అగ్రహణాత్. పూర్వోదాహృత బహుప్రమాణవచన విరోధాత్. పునశ్చ.

శ్రీమద్రామాయణ వ్యాఖ్యాకర్తృభిః శతకోటిప్రవిస్తర బ్రహ్మలోకస్థరామాయణ సారభూత మేతచ్చతుర్వింశతి సహస్రాత్మకరామాయణమిత్యంగీకరణాచ్చ, తథాహి గోవిందరాజ మణి మంజరీవ్యాఖ్యా। బాలరామాయణే. "కోన్వస్మిన్ సాంప్రతమిత్యాది వాల్మీకిప్రశ్నానన్తరం, నారదోక్త "మునేర్వక్ష్యామ్యహంబుధ్వాతైర్యుక్తశ్శ్రూయతాంనరః;ఇత్యస్యశ్లోకస్యవ్యాఖ్యానే "బుధ్వా వక్ష్యామీతి"మత్పితుః బ్రహ్మణస్సకాశాత్ శతకోటి రామాయణాము ఖేన విదిత్వావక్ష్యామీత్యర్థః ఇతి, తథైవ" తపః స్వాధ్యాయనిరతమితిశ్లోకవ్యా ఖ్యానేఽపి.

అన్యచ్చ-శ్రీరామపండితకృత తిలకవ్యాఖ్యాయాం, తపః-స్వాధ్యాయనిరత మితిశ్లోకస్య వ్యాఖ్యా"బ్రహ్మాంశభూతఃభగవాన్ వాల్మీకిః స్వకృతం శతకోటిరామాయణసారభూతం చతుర్వింశత్యక్షరగాయత్ర్యాఖ్య పరబ్రహ్మవిద్యావిలాసభూతం రామాయణం చతుర్వింశతి సహస్రాత్మకం కుశలవాభ్యామగ్రాహయత్ ; ఇతి,- చ ప్రకటితం॥

ఎనిమిదివేలని యర్థమును చేసి, మూడిటిచే నెనిమిదిని గుణింపగ నిరువదినాల్గు వేలని యర్థముసిద్ధించుననిరి. అది కూడదు. తత్పక్షమున చెప్పబడిన సంఖ్యకు ప్రమాణము లేకపోవుటవలనను సహస్రసంఖ్యను పరిగ్రహింపక పోవుటవలనను పూర్వోదాహృత బహుప్రమాణవచనములకు విరోధము వలనను కూడదని భావము. మఱియును,

శ్రీమద్రామాయణ వ్యాఖ్యానకర్తలు శతకోటి ప్రవిస్తరమై, బ్రహ్మలోకమునందున్న రామాయణ సారభూతమే యీ చతుర్వింశతి సహస్రాత్మక రామాయణమని యంగీకరించియున్నారు. అందు గోవిందరాజ మణిమంజరి యను వ్యాఖ్యానమున బాలరామాయణమునందున్న "కోన్వస్మిన్ సాంప్రతం" అను వాల్మీకి ప్రశ్నానంతరము నారదుడు చెప్పుచున్న "మునేర్వక్ష్యామ్యహం బుధ్వా అను శ్లోక వ్యాఖ్యానమున "బుధ్వావక్ష్యామి—తెలుసుకొనిచెప్పెదను" "నా తండ్రియైన బ్రహ్మవద్దనున్న శతకోటి రామాయణమునుండి తెలుసుకొనిచెప్పఁగలను అనియర్థము." అనియు అట్లే "తపఃస్వాధ్యాయనిరతం" అను శ్లోకవ్యాఖ్యానమునందునుఁగలదు.

మఱియు శ్రీరామపండితకృతమగు తిలకవ్యాఖ్యానమునందు తపః స్వాధ్యాయనిరతం" అను శ్లోకవ్యాఖ్యయందిట్లున్నది. "భగవద్వాల్మీకి మహర్షి బ్రహ్మాంశ సంభవుఁడే కాన తనచే రచింపఁబడిన శతకోటి రామాయణ సారభూతమును చతుర్వింశత్యక్షర గాయత్రియను పేరుగల బ్రహ్మవిద్యా విలాసభూత మగు చతుర్వింశతి సహస్రాత్మకమగు రామాయణమునుఁ గుశలవులకు బోధించెను." అనియున్నది.

తస్యైవశ్లోకస్యమాహేశ్వర తీర్థీయవ్యాఖ్యా- "బ్రహ్మలోకేప్రసిద్ధం శతకోటిప్రవిస్తరం రామచరితం భూలోకవర్తినాం చతుర్ణాంవర్ణానాం తాపత్రయవిమోచనాయసంక్షిప్య రచయితుముద్యుక్తః పరమకారుణికో బ్రహ్మా, వాల్మీకి రూపేణభూమా స్వాంశేన సమభవత్ తథాచస్కాందే॥ శ్లో॥ వాల్మీకిరభవద్బ్రహ్మా వాణీ వాక్తస్యరూపిణీ, చకారరామచరితం పావనంచరితవ్రతః॥ ఇతి.

పునశ్చ శ్రీమదానందరామాయణే మనోహరకాండే సప్తదశసర్గే శతకోటిరామాయణస్య కాండ శ్లోకసంఖ్యాదివిభాగస్సమ్యక్ప్రతిపాదితః తథాహి॥ శ్లో॥ నవలక్షాణి కాండాని శతకోటిమితే ద్విజ, సర్గానవతిలక్షాశ్చ జ్ఞాతవ్యా మునికీర్తితాః. కోటీనాంచ శతంశ్లోకమానం జ్ఞేయం విచక్షణైరితి। తస్మాత్ 'ప్రక్షాళనాద్ధి పంకస్య దూరాదస్పర్శనంవర మితి న్యాయోఽనుసరణీయ ఇత్యుక్త్వా విషయాంతరోపన్యాసః క్రియతే.

—: పురాణ రామాయణయోః వేదతుల్యత్వం :—

తత్రకేచిత్ -"వేదవేద్యేపరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే, వేదః ప్రాచేతసా దాసీ త్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా." ఇతిపరాశరోపపురాణవచనార్థపర్యాలోచనయా శ్రీరామావతారానంతరావిర్భూత చతుర్వింశతి సహస్రాత్మక శ్రీమద్రామాయణస్య వేదవత్స్వతః ప్రమాణత్వమితి, అన్యేషాం పురాణానాం రామాయణానాంచపరతః ప్రమాణత్వమితిచవదిష్యంతి. తదపి న.

మఱియు నీశ్లోకమునకే మహేశ్వర తీర్థీయ వ్యాఖ్యయందిట్లుగలదు. శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణము బ్రహ్మలోకమున నున్నదని ప్రసిద్ధము. భూలోకవాసులగు నాల్గువర్ణములవారికి తాపత్రయ విమోచనమునకై పరమదయాళుడగు నాచతుర్ముఖుఁడు ఆరామాయణమును సంగ్రహముగా రచింపఁబూనినవాఁడై భూలోకమున వాల్మీకిరూపముగా నవతరించెను. "బ్రహ్మయే వాల్మీకిమునిగా నవతరించెను. ఆతని భార్యయగు సరస్వతి, వాగ్రూపముగ నవతరించెను. పిదప వాల్మీకి పరమపావనమగు శ్రీరామచరిత్రమును శ్రీమద్రామాయణముగ రచించెను.

మఱియు నానందరామాయణమందు మనోహరకాండమున ౧౭ సర్గమున శతకోటిరామాయణమునకు కాండసర్గశ్లోకసంఖ్యాదివిభాగము చెప్పబడియున్నది. ఎట్లన "శతకోటి రామాయణమునందు తొమ్మిదిలక్షలకాండములును, తొంబదిలక్షల సర్గములును, శతకోటిశ్లోకములును, ఉన్నవని విచక్షణులు తెలిసికొనవలెను." అని. కావున బురదలోదిగి పాదప్రక్షాళనమును జేసికొనుటకంటె దూరముగ దొలగిపోవుట శ్రేష్ఠమనియెడు న్యాయ మనుసరణీయ మని చెప్పబడియుండుటంబట్టి విషయాంతరోపన్యాసము చేయబడుచున్నది.

—: పురాణరామాయణములు వేదతుల్యములనుట :—

"వేదవేద్యుడును పరమపురుషుడగు దశరథాత్మజుడు శ్రీరాముఁడై యవతరింప వేదము ప్రాచేతసునిచే సాక్షాద్రామాయణరూపముననయ్యె" నను, పరాశరోపపురాణము నాలోచించి కొందఱు, 'శ్రీరామావతారానంతర మావిర్భవించిన యిరువదినాల్గువేల శ్లోకములుగల కుశలవభణిత రామాయణము వేదమువలె స్వతఃప్రమాణముగలది; యితరములగు పురాణములు రామాయణమును పరతఃప్రమాణములు" అని చెప్పెదరు. అదియునుఁగూడదు.

పురాణేతిహాసయో రుభయోరపి వేదార్థవర్ణనైకపరత్వేన సర్వత్ర పరిదృశ్యమానత్వాత్. తథాహి-బ్రహ్మాండపురాణే ప్రక్రియాపాదే-శ్లో॥ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్, బిభేత్యల్పశ్రుతా ద్వేదో మామయం ప్రహరిష్యతీతి.

అన్యచ్చ స్మృతిచంద్రికాయాం ॥శ్లో॥ యత్పూర్వం మనునా ప్రోక్తం ధర్మశాస్త్ర మనుత్తమం, నహి తత్సమతిక్రమ్యవచనం హిత మాత్మన, ఇత్యంగిరోవచనం. పునశ్చ-శ్లో॥ వేదార్థోపనిబంధత్వా త్ప్రాధాన్యంతు మనుస్మృతేః, మన్వర్థవిపరీతాయాసా స్మృతిర్నైవ శస్యత, ఇతి బృహస్పతివచనం. శ్రుతిరపి "యద్వైకించ మను రవద త్తద్భేషజ మిత్యాదినా" మనునా యద్యదుక్తం తత్త త్ప్రమాణమితి దర్శితం. మనునాచ॥ శ్లో॥ ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్. ఇత్యనేన పురాణసామాన్యస్య వేదార్థప్రకాశకత్వముక్తం భవతి.

కించ పురాణవిషయేస్కాందే అవంతికాఖండే తృతీయే రేవాఖండే ప్రథమాధ్యాయే సూతః- శ్లో॥ వేదోపవేద వేదాంగాదీ న్యభిన్యస్య పూరకః, అష్టాదశపురాణానాం వక్తా తస్యవతీసుతః. పురాణం పంచమో వేద ఇతిబ్రహ్మానుశాసనం, యోనవేద పురాణంహి నసవేదాత్ర కించన. వేదాః ప్రతిష్ఠితాః పూర్వంపురాణే నాత్ర సంశయః, ఆత్మా పురాణం వేదానాం

"పురాణేతిహాసములు రెండును వేదార్థవర్ణనైకపరములే" యని సర్వత్ర చూడబడుచున్నది. ఎట్లన "ఇతిహాసపురాణములు వేదమును బూర్తినొందించెను; "వేదము, పురాణములు తెలియని యల్పజ్ఞునివలన వీడు నన్ను వేధించునని భయపడుచుండును" అని బ్రహ్మాండ పురాణమున బ్రక్రియాపాదమున చెప్పబడెను.

ఇదిగాక స్మృతిచంద్రికయం దిట్లు చెప్పబడెను.— "పూర్వము మనువుచే చెప్పబడిన యత్యుత్తమమగు ధర్మశాస్త్రమేది గలదో దాని నతిక్రమించిన నంతకంటె నాత్మఘాతము వేరొండులేదు" అని యంగిరసునివాక్యము మఱియును "వేదోపనిబంధనము గలదిగాన మనుస్మృతికి బ్రాధాన్యమేర్పడెను. మనుస్మృతియర్థమునకు విపరీతమైన స్మృతి ప్రశస్తము కానేరదని" బృహస్పతివచనము. శ్రుతి "మనువు చెప్పినదంతయు నౌషధతుల్యముగాన సర్వథాగ్రాహ్య-"మను నిట్టి శ్రుతిస్మృతులచేత మనువుచే చెప్పబడిన దంతయు ప్రమాణమనుట సిద్ధముగద? అట్టి మనువుచేతనే చెప్పబడినది (ఏమన) "ఇతిహాసపురాణములచేత వేదార్థమెరిగి పూర్తిచేయవలయు"నని చెప్పుటచేత పురాణములన్నియు వేదార్థమును బ్రకాశింపఁజేయునని చెప్పఁబడుచున్నది.

మఱియు పురాణవిషయమున స్కాందమం దవంతికా ఖండమున, 3 వ దగు రేవాఖండమున, బ్రథమాధ్యాయమున సూతుడిట్లుచెప్పెను. ఏమన "వేదోపవేద, వేదాంగాదులనువిభజించి వ్యాసుడు అష్టాదశపురాణములను, పూర్తిచేసెను. పురాణము పంచమవేదము అని బ్రహ్మ యనుశాసించెను. ఎవడు పురాణము నెరుగడో వాడు వేద, వేదాంగముల నెఱుగడు. పురాణమునందు వేదములు ప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. వేదములకు పురాణము ఆత్మవంటిది. షడంగములు పృథగవయవములు.

పృథగంగాని తాని షట్. పురాణం సర్వశాస్త్రాణాం ప్రథమం బ్రహ్మణాస్మృతం, అనంతరంతు వక్త్రేభ్యో వేదా స్తస్య వినిర్గతాః.

తథైవ మాత్స్యే, స్కాందే, ఆగ్నేయపురాణేచాన్యత్రచ ప్రదృశ్యతే ఏతేన పూర్వం పురాణస్య పశ్చాద్వేదానాం మునిభ్యోబ్రహ్మణా ఉపదేశః కృత ఇతి వ్యవస్థాసుధీభి రత్రానుసంధేయా.

అతఏవానుపనీతా న్బ్రాహ్మణాది త్రైవర్ణికబాలనాముపనయనా త్ప్రాక్పౌరాణికస్తోత్రపాఠా ద్యుపదిశ్య పశ్చా దుపనయనోత్తరం వేదపాఠనం క్రియతే. తదేతచ్ఛిష్టానువిధానం నామ పరంపరయా సర్వత్ర ప్రచలతీతి సువిదితతర మేవ సుధియాం.

శ్రీమద్భాగవతేతృతీయస్కంధే విదురమైత్రేయసంవాదే శ్లో॥ ఇతిహాసపురాణాని పంచమం వేద మీశ్వరః, సర్వేభ్యఏవ వక్త్రేభ్య స్ససృజే సర్వదర్శన, ఇత్యాద్యుక్తరీత్యా వేదవత్స్వతః ప్రామాణికత్వం సేతిహాస పురాణస్యాపీత్యుక్తం భవతి.

అన్యచ్చ—పురాణరామాయణే ఉభే ప్రథమతః బ్రహ్మముఖాదేవ వినిర్గతే తదిత్థం, స్కాందే ప్రభాసఖండే ద్వితీయాధ్యాయే, మాత్స్యే ౧౫౩ అధ్యాయేపిచ- శ్లో॥ వాల్మీకినాచయత్ప్రోక్తం రామోపాఖ్యాన ముత్తమం, బ్రహ్మణాచోదితం తచ్చ

పురాణము సర్వశాస్త్రములకుఁ మొదటనే బ్రహ్మచేజెప్పబడిన అనంతరమాతని ముఖమునుండి వేదములు స్వయముగ బయలుదేరినవని, చెప్పబడెను.

అవ్విధమునవే మాత్స్యమునను, స్కాందమునను, ఆగ్నేయ పురాణమునందును, ఇతరత్రి కన్పడును. వీనివలన పూర్వము పురాణమును, అనంతరము వేదములను ఋషులకు బ్రహ్మఉపదేశించెనని విబుధులు తెలిసికొనవలయును.

కావుననే యనుపనీతులగు బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యబాలురకు, ఉపనయనమునకు పూర్వము పురాణముల నుపదేశించి, యుపనయనోత్తరము వేదపాఠము విధింపబడుచున్నది. ఆయీశిష్టానువిధానము పరంపరగ జరుగుచున్నది యని పండితులకు విదితమే యైయున్నది.

శ్రీమద్భాగవతమున తృతీయస్కంధమున విదురమైత్రేయ సంవాదమున "పంచమవేదమగు ఇతిహాసపురాణములును సర్వద్రష్టయగు పరమేశ్వరుడు సర్వముఖములనుండి సృజించె"నని యుండుటవలన వేదమునకువలె స్వతః ప్రామాణ్యము ఇతిహాస పురాణములకు నున్నది. యని చెప్పబడినదియగుచున్నది.

మఱియు పురాణ రామాయణములు రెండును బ్రహ్మముఖమునుండియే యుత్పన్నములైనవి యని స్కాందమున ప్రభాసఖండమున ౨ అధ్యాయమునను, మత్స్యపురాణమున ౧౫౩ అధ్యాయమునందును జెప్పబడినది. ఎట్లన "వాల్మీకిప్రోక్తమగు శతకోటిప్రవిస్తరమగు రామచరిత మేది గలదో యది బ్రహ్మచే జేయబడినది." పురాణము బ్రహ్మముఖమున జనించినదని ఇదివరకే

శతకోటిప్రవిస్తరమితి పురాణం బ్రహ్మముఖాదుత్పన్న మితి పూర్వమేవోక్తం కించేతిహాస పురాణేచ బ్రహ్మముఖా ద్వేదైస్సహ యుగప దుత్పన్నే ఇతి స్వాధ్యాయవ త్పురాణేతిహాసావ ప్యధ్యేతవ్యా వితిచ శ్రూయతే.

తథాచ శ్రుతయః అథర్వకాండే ౧౧-౯-౨౪ శ్రు॥ఋచ స్సామాని ఛందాంసిపురాణం యజుషాసహ, ఉచ్ఛిష్టాజ్జజ్ఞిరే సర్వే దివి దేవా దివి శ్రితాః ఇతి.

అథర్వకాం ౧౫ అ, ౧ ప్ర, ౬ మం, ౧౨ శ్రు॥సబృహతీం దిశ మనువ్యచల త్తమితిహాసంచ పురాణంచ గాథాశ్చనారాశంస స్యానువ్యచలన్ ఇతిహాసస్యచ వై పురాణస్యచ గాథానాంచ నారాశంసీనాంచ ప్రియం ధామ భవతి యఏవం వేద ఇతి.

సామవేదగోపథబ్రాహ్మణే పూర్వభాగే ప్ర॥ ౭ శ్రు॥ ఏవ మిమే సర్వే వేదా నిర్మితాః సరహస్యాః సబ్రాహ్మణాః సోపనిషత్కాః సేతిహాసా స్సాన్వయా ఖ్యాతాః సపురాణా స్సస్వరాః, ఇతి.

శతపథబ్రాహ్మణే ౧౧-౫-౭-౯ శ్రు॥ ఏవం విద్వాన్వాకోవాక్య మితి హాసః పురాణ మిత్యహరహస్స్వాధ్యాయ మధీతే స ఏనం తృప్తా స్తర్పయన్తి సర్వైః కామైః స్సర్వై ర్భోగైః ఇతి.

సామవేదీయఛాందోగ్యోపనిషది ప్ర ౭. శ్రు॥ సహోవాచ-ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేదమాథ

చెప్పబడినది. ఇదియునుంగాక, ఇతిహాసము పురాణము బ్రహ్మముఖమునుండి యొకమాటుగ నుత్పన్నములైనవనియు, స్వాధ్యాయమువలె పురాణేతిహాసములు నధ్యయనముచేయదగినవి యనియు స్మృతులందు వినబడుచున్నది.

అవ్విధముగా శ్రుతులును చెప్పుచున్నవి. అథర్వణవేదమున ౧౧ కాండమున ౧౧-౯-౨౪ శ్రు "శ్రుతులును ఋక్కులు ఛందస్సులు సామములు పురాణములు యజుస్సునుచ్ఛిష్టము వలన బుట్టినవి యని చెప్పఁబడుచున్నది. "ఉచ్ఛిష్టమనఁగా యజ్ఞములో హుతముచేయగా మిగిలినహవిస్సు. దేవతలు సైతముచ్ఛిష్టమువలననే పుట్టిరి."

"అథర్వకాం ౧౫ అ ౧ ప్ర ౬ మం ౧౨ శ్రుతియందు "ఆత్మవస్తువు ననుసరించి యితిహాసములు పురాణములు గాథలు బయలుదేరినవి యని యెవడు తెలిసికొనునో వానికిఁ బ్రియమైన ధామములు కలుగుననియుఁ జెప్పఁబడినది."

సామవేదగోపథ బ్రాహ్మణమునందుఁ బూర్వభాగమున ప్ర ౭ శ్రుతియందు- "ఇవ్విధముగా నీవేదములన్నియు నిర్మితములయ్యెను. రహస్యములతోగూడ బ్రాహ్మణసహితములుగా స్వరసహితములుగా వేదములు సేతిహాసపురాణములతో నిర్మింపబడినవి." యని జెప్పఁబడినవి.

శతపథబ్రాహ్మణమున ౧౧-౫-3-౯ శ్రుతియందు "విద్వాంసుడు తర్కశాస్త్రమును ఇతిహాసమును పురాణమును అహరహమును స్వాధ్యాయమును నెవ డధ్యయనముచేయునో వానికి సర్వకామసర్వభోగతృప్తిగలుగునని" చెప్పబడినది.

సామవేదీయఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు ౭ ప్రపాఠకమున ౨ శ్రుతియందు ఇట్లు చెప్పబడినది. "సర్వజ్ఞానసాధనశక్తి సంపన్నుడయ్యును దేవర్షి

ర్వణం చతుర్థ మితిహాసం పురాణం పంచమం వేదానాం వేద
మితి.అపిచ తత్త్రైవతృతీయ ప్రపాఠకే చతుర్థఖండే ప్రథమద్వితీయ
తృతీయమన్త్రేష్విత్తిహాస పురాణాన్యధికృత్యసమ్యక్ ప్రపంచితం॥

తైత్తిరీయోపనిషది, ౨ ప్రశ్నే. మనోమయకోశ వివ
రణే శ్రు॥ అదేశ ఆత్మా'' ఇత్యత్ర ఆదిశ్యత ఇత్యాదేశః ఇతిహాస
పురాణాదికమితి. శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యోపనిషదాష్యే
తథైవ శారీరకభాష్యే ౧-3-33 సూత్రస్యభాష్యమ్ ఇతిహాస
పురాణ మపి వ్యాఖ్యాతేన మార్గేణ సంభవన్మంత్రార్థ వాద
మూలత్వా త్ప్రభవతి దేవతావిగ్రహాది సాధయితుం ఇతి.

అతః పురాణభారతవచనా నాం వేదరూపత్వేనప్రామాణ్యం నిర్వి
వాదం. "పురాణం పంచమోవేదః" భారతం పంచమోవేదః"
ఇతి, తయోర్వేదత్వోక్తేః శ్లో॥ "వేదోపబృంహణార్థ త్వాత్పు
రాణం వేదఏవహి। వేదోపాంగవిధిత్వేన పురాణం వేదఏవహి" ఇతి
చస్మరణాత్ తథైవసూతసంహితాయాంశివ మాహాత్మ్యఖండే
ప్రథమాధ్యాయే. శ్లో॥ వేదాః ప్రమాణం ప్రథమం స్వతఏవ
తతఃపరం,స్మృతయశ్చపురాణాని భారతంమునిపుంగవాః'అన్యాన్య
పిమునిశ్రేష్ఠాశ్శాస్త్రాణి సుబహూనిచ। సర్వం వేదావిరోధేన ప్ర
మాణం నాన్యవర్త్మనా''ఇతి॥ పాద్మేపిప్రాయేణపూర్వభాగార్థో
ధర్మశాస్త్రైణకథ్యతే। ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదార్థః ప్రశా
స్యతే। ఇతి"

యగు నారదునకు శ్రేయస్సుకలుగనందున అభిమానమును విడచి ప్రాకృత
పురుషునివలె సనత్కుమారునొద్దకువచ్చి యిట్లుపలికెను.–"ఓసనత్కుమా
రుడా! ఋగ్వేదమును యజుర్వేదమును సామవేదమును నాల్గవదియగు
నథర్వణవేదమును నైదవవేదమగు నితిహాసపురాణములను వ్యాకరణములను
స్మరించుచుంటిని."

మఱియు ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందే, తృతీయ ప్రపాఠకమునం జతుర్థ
ఖండమున బ్రథమం ద్వితీయ, తృతీయ మంత్రములయందు నితిహాసపురాణ
ముల విషయమై బాగుగా బ్రతిపాదింపబడియున్నది.

తైత్తిరీయోపనిషత్తునందు రెండవప్రశ్నమున మనోమయకోశవివరణ
మున 'ఆదేశఆత్మా' అను స్థలమునందు ఆదేశమనగా నితిహాసపురాణము
మొదలగునవియని శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యకృతమగు భాష్యమునందును,
అవ్విధముననే శారీరక భాష్యమున "ఇతిహాస పురాణములు చెప్పినది
మంత్రార్థవాదమూలకములగుటవలన దేవతలకు విగ్రహమును సాధించుటలో
నిలువచాలినవి అనిచెప్పబడెను.

కావున పురాణేతిహాస వచనములు వేదములవలె పరమ ప్రమాణములు
అనువిషయము నిర్వివాదము. "పురాణములు పంచమవేదము." "భార
తము పంచమవేదము" అని వేదములుగా నేవచింపబడియున్నవి. "పురాణ
ములు వేదములకును, వేదాంగములకు నుపబృంహకములగుటచే వేదమే
యగుచున్నవి." అనియున్నది. అట్లే సూతసంహితయందును. శివమహాత్మ్య
ఖండమునం బ్రథమాధ్యాయమున "వేదములు స్వయముగానే పరమ ప్రమా
ణములు, అట్లేస్మృతులును, పురాణములును, భారతమును" అనిచెప్పి,
మఱియు నితరములగు శాస్త్రములు మొదలగు గ్రంథము లన్నియు
వేదములకు విరుద్ధములుగాక తదర్థములనే బోధించుచున్నచో నవియు
ప్రమాణములే అనియునున్నది. ఇట్లే పద్మపురాణమునందును– తఱుమగా

తస్మాత్సమూల మితిహాసపురాణమిత్యాద్యనేక ప్రమాణవచనపర్యాలోచనయా ఋగ్వేదాది వేదసమ్మితత్వేన సర్వ సమ్మాన్యతాభాజనత్వ మితిహాసపురాణయో రిత్యుక్తం భవతి.

అపిచ స్కాందే రేవాఖండే ప్రథమాధ్యాయే శ్లో॥ యచ్చదృష్టంహి వేదేషు తద్దృష్టం స్మృతిభిః కిల, ఉభాభ్యాంయత్తు దృష్టంహి తత్పురాణేషు గీయతే, పురాణ మేక మేవాసీ దస్మిన్కల్పాంతరే మునే, త్రివర్గసాధనం పుణ్యం శతకోటిప్రవిస్తరం. స్మృత్వా జగాదచ మునీన్ప్రతిదేవ శ్చతుర్ముఖః, వ్యాసరూపం విభుః కృత్వాసంహరేచ్చ యుగేయుగే. అష్టలక్షప్రమాణేతు ద్వాపరే ద్వాపరేసదా: స తథాత్ర చతుర్లక్షం సంక్షేపేణాన్యవేశయత్. త దష్టాదశథా కృత్వాభూలోకే ఽస్మిన్ ప్రభాష్యతే, తథైవోపపురాణాని మయోక్తాని యథాక్రమ-మితి, బ్రహ్మణోక్తేః పూర్వోక్తం దృఢం భవతి.

యద్యపి తత్ర పురాణేషు కథానాం పరస్పరవిభేదః పరిదృశ్యతే తథాపి కల్పభేదాదినా పరిహారః.

నచ జనజ్జన్మాదీహేతుతయా క్వచిద్విష్ణుః క్వచిచ్ఛివః క్వచి ద్బ్రహ్మాక్వచిచ్ఛక్తిః క్వచిద్గణపతిః క్వచిచ్చ సూర్యాదిదేవో వర్ణ్యతే. వ్యత్యస్తాచ పరస్పరసేవ్యసేవక త్వేనేతి మహాన్విరోధ ఆపద్యతఇతి వాచ్యం.

వేదములయొక్క పూర్వభాగార్థము ధర్మశాస్త్రములచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఇతిహాసపురాణములచే వేదములయొక్క అంతములగు నుపనిషత్తులయొక్క యర్థము బోధింపబడుచున్నది" అని యున్నది.

ఆహేతువువలన సమూల మితిహాసపురాణాదికము అనునిది మొదలుగాగల యనేకప్రమాణముల నాలోచించిన ఋగ్వేదాది వేదసమ్మితమగుటచేత, ఇతిహాసపురాణములు సర్వసమ్మాన్యములని చెప్పబడినది యగుచున్నది.

మఱియు, స్కాందమున రేవాఖండమున ప్రథమాధ్యాయమున నిట్లు చెప్పబడెను. (ఏమనగా) "వేదములయం దేది చూపబడినదో యది స్మృతులయందు చూడబడుచున్నది. ఆరెంటియందు జూడబడినది పురాణములయందు బాగ్గముగ చూడబడుచున్నది. కల్పాంతరమునందును త్రివర్గసాధనమును పవిత్రమును శతకోటి ప్రవిస్తరమునగు నొక పురాణమును బ్రహ్మ స్మరించి ఋషులనుగూర్చి పలికెను మఱల వ్యాసరూపమును ధరించి ప్రతిద్వాపరమునందును, అం దెనిమిదిలక్షల శ్లోకములు గ్రహించును. పునఃసంక్షేపము చేయదలచి చతుర్లక్షప్రమాణముతో పదునెనిమిది మహాపురాణములుగ చేసి భూమియందు ప్రకాశింపజేయును. అవ్విధముగ శేషించిన నాల్గులక్షల శ్లోకములచే నుపపురాణములు నాచేత యథాక్రమముగ చేయబడినవి" యని బ్రహ్మ చెప్పినందువలన పూర్వోక్తవిషయము దృఢమగుచున్నది.

విచారింపగా నచ్చటచ్చట పురాణములయందు కథలకు పరస్పరభేదము కన్పడును. అట్లయినను గల్పభేదముచే నట్లుండవచ్చు నని పరిహారము చేయబడినది.

కొన్నిటియందు జగజ్జన్మాదిహేతువు విష్ణువనియు, కొన్నిటియందు శివుడనియు కొన్నిటియందు బ్రహ్మయనియు, కొన్నిటియందు గణపతియనియు, కొన్నిటియందు సూర్యాదిదేవతలనియు వర్ణింపబడుచున్నది. మఱియు పరస్పరవ్యత్యాసముగ సేవ్యసేవకత్వ భావమును వర్ణింపబడుచున్నది. కావున గొప్పవిరోధ మాపన్నమగుచున్నది యని యనకూడదు.

వస్తుతస్తు సర్వశక్తేస్సచ్చిదానందలక్షణస్య పరమపురుషస్యేయం లీలైవేత్యన్యత్ర విస్తారః.

ఏవంచ ప్రథమతః బ్రహ్మముఖాదేకకాలోత్పన్నత్వం వేదార్థవర్ణనైకపరత్వం శతకోటిప్రవిస్తృతత్వం పునశ్చ మహర్షిప్రణీతత్వం విస్తృతగ్రంథసంగ్రహీకరణత్వం పూర్ణరూపేణాద్యాపి దేవలోకే విద్యమానత్వం శ్రీరామచంద్ర ప్రతిపాదకత్వంచ పురాణరామాయణయో స్తుల్యసంబంధత్వేన వేదత్రయవిభాగవత్పురాణేతిహాస విభాగ ఇతి నైవ విషయభేద ఇతి మత్వా తయోః కథా మయా ఏకత్ర సంగ్రథితా. ఇతి చతురశ్రం

తర్హి శతకోటిశ్లోకపరిమితం పురాణం బ్రహ్మణా వినిర్గతం శతకోటిశ్లోకపరిమితరామాయణంహి వాల్మీకిముఖాద్వినిర్గతం తయోః కథం భేదరాహిత్యమితిచేదుచ్యతే. ఉక్తంహి స్కాందే శ్లో॥ వాల్మీకిరభవద్బ్రహ్మ వాణీవాక్తస్య రూపిణీ, చకార రామచరితం శతకోటిప్రవిస్తరం—ఇతిశ్రవణాత్పురాణరామాయణే ఉభే బ్రహ్మసంబంధిన్యేవేతి నిశ్చీయతే.

అన్యచ్చ మహాభారతాదౌ పరశివేన పురాణాని వినిర్గతానీతి స్మరణాత్ కథమత్ర రామాయణే శివభక్తానాం సంబంధ ఇతిచేత్ స్మర్యతే.

బ్రహ్మాండపురాణే ౧౮౭ అధ్యాయే సనత్కుమారంప్రతి శివః—శ్లో॥ శతకోటిసువిస్తీర్ణమేతద్రామాయణం మహత్,

యథార్థముగా నొకడైన సర్వశక్తిగల సచ్చిదానందస్వరూపుడగు పరమపురుషుని లీలయే సర్వరూపములని తెలియనగునని మఱొకచోట విస్తరింపబడినది.

ఈవచనములచే ప్రథమమున బ్రహ్మముఖమువలన ఏకకాలమునందుత్పత్తియు, వేదార్థవర్ణనపరత్వము, శతకోటిప్రవిస్తరత్వము, తిరిగి మహర్షి ప్రణీతత్వము, విస్తృతగ్రంథసంగ్రహీకరణము, పూర్ణరూపముగ దేవలోకమునం దునికియు, శ్రీరామచంద్ర ప్రతిపాదకత్వము, పురాణరామాయణములు తుల్యసంబంధము గలవి గనుక వేదత్రయవిభాగమువలె పురాణేతిహాస విభాగమైనది, కాన విషయభేదమేమియును లేదు, అని తలచి, వానిలోని రామకథలన్నియు నొకచోట నాచే గూర్చబడినవి. ఇట్లు చెప్పిన కుదిరెను.

అటులైనచో శతకోటి శ్లోకపరిమిత రామాయణము వాల్మీకిముఖమునుండి బయలువెడలినదనియు, మఱియొకచోట శతకోటిశ్లోకపరిమితమగు పురాణము బ్రహ్మవలన బయలువెడలినదనియు చెప్పబడియుండుటవలన భేదరాహిత్యము, రెండింటికి నెట్లు సంభవించును? అనియనకూడదు. స్కాందమున నిట్లు చెప్పంబడినది "ఏమనగా బ్రహ్మ వాల్మీకి యయ్యెను. అతని వాక్కు సరస్వతి. అతడు పవిత్రమైన శతకోటిశ్లోక ప్రవిస్తరమైన రామచరితమును జేసెను". ఇవ్విధముగ వినబడుచుండుటవలన పురాణరామాయణములు రెండును బ్రహ్మసంబంధములే యని నిశ్చయింపఁబడుచున్నవి.

అట్లయిన మహాభారతాదులందు పురాణములు పరమశివునివలన నుత్పన్నములైనవి యని చెప్పబడియుండుటవలన నిచట రామాయణమునందు శివభక్తులకు శివసంబంధమెట్లని యనఁదగదు. బ్రహ్మాండపురాణమున ౧౮౭ అధ్యాయమున సనత్కుమారునిగూర్చి శివుడు చెప్పిన దేమనగా,

మల్లోకే విష్ణులోకేచ సత్యలోకే పరంతప. పంచాశత్కోటి విస్తీర్ణా కథాచేయం ధ్రువాంతికే, తథా గవాంచలోకేతు దశ కోటిప్రవిస్తరం. స్వర్గేంద్రస్య సమీపేతు కోటివిస్తరమప్యభూత్, పంచాశత్కోటిసంఖ్యాక మిద మాద్యం పురాతనం. సూర్య లోకేచ గాయంతి వసిష్ఠాద్యా ఋషీశ్వరాః, గంధర్వ యక్ష ముఖ్యానాం కిన్నరాణాం హుతాశినాం. లోకేషుగాయంత్యే తాంహి ప్రత్యేకం కోటివిస్తృతాం, సహస్రాణాం చతుర్వింశ చ్ఛ్లోకానాం సంఖ్యయాయుతం, ఉపాదిశ మహంతస్య వాల్మీకే ర్భావితాత్మనః। ఇత్యుక్తత్వాత్తత్ర శివసంబంధః వల్మీకభవస్యా ప్యస్తీతిజ్ఞాయతే కించాయం విషయః బ్రహ్మాండ పురాణే-అర్థ పంచక వివరణే 25 అధ్యాయేఽపి, విస్తృతోఽస్తి। తథాహి సనత్కుమారం ప్రతిశివః॥ శ్లో॥ మయానిత్యంపఠ్యమానం మంత్రంమత్సన్నిధౌస్థితం। రామాయణం మహాభాగ శతకోటి ప్రవిస్తరం। సర్వలోకోపకారార్థం సర్వేషాం ముక్తిహేతవే। తదహంసర్వలోకానామాయుర్వృద్ధి ప్రమాణతః। విభాగం కృతవానస్మిశతకోటి ప్రవిస్తరం। తద్గ్రంథ భాగాన్లోకేభ్యో దత్వాఽహమృషికర్మణి। తత్ర తత్రాపి తీర్థ్యాఖ్యతత్త ద్గ్రంథే కథా బహు। సంక్షిప్యచరితం పూర్ణంకృతవానస్మిపుత్రక। వాల్మీకినా కృతం పుణ్యం మదంశేనమహాత్మనా। చరిత్రం రామచంద్రస్య పేఠతుస్తౌకుశీలవౌ। భూమావల్మీకజాతోఽహంభువర్లోకే నిశాకరః

"శతకోటి ప్రవిస్తరమగు మహాస్తోత్రమగు రామాయణము నా లోకము నందును విష్ణులోకమునందును సత్యలోకమునందును కలదు. ఏబదికోట్ల శ్లోక పరిమితమగు గ్రంథము ధ్రువమండలమునందును, గోలోకమునందు పదికోట్లశ్లోకములు పరిమితిగల రామకథయును కలదు. ఏబదికోట్ల పరిమితిగల పురాతనమగు నాదికావ్యమును వసిష్ఠాదులు సూర్యలోకమునందు గానముచేయుచుందురు. గంధర్వులు యక్షులు కిన్నరులు మొదలగువారు వారిలోకములందు కోటివిస్తృతమగు కథను ప్రత్యేకముగ గానముచేయుచుందురు. చతుర్వింశతిసహస్రాత్మక రామచరితమును పూజ్యుడగు వాల్మీకి మహర్షికి నేనుపదేశించితిని." యని చెప్పబడినది గాన శివసంబంధము వల్మీకభవునకుం గూడఁగలదని తెలియుచున్నది. మఱియు నీవిషయము బ్రహ్మాండ పురాణమునందలి అర్థపంచక వివరణమున నిరువదియైదవ యధ్యాయమున విస్తృతముగ గలదు. అయ్యదియే ప్రతిపాదింపఁబడుచున్నది.

సనత్కుమారుంగూర్చి శివుఁడు. "నేను నిత్యము బఠించుచున్న, నాసన్నిధిం గల శతకోటి శ్లోకవిస్తృతమగు రామాయణాఖ్య మహామంత్రమును, లోకోపకారార్థము సర్వజీవముక్తి నాశించి. ఆయాలోకస్థులయాయుః ప్రమాణము ననుసరించి విభాగమును గావించి, ఋషిరూపమున నచ్చటచ్చట యవతరించి యాయాకథాభాగములను తగినట్లు సంక్షేపించి రామాణమును పూర్ణముగ రచియించితిని. మదీయాంశసంభూతుఁడగు వాల్మీకి,రామాయణమును రచించి కుశలవులచే గానముచేయించెను. భూలోకమున వల్మీకోద్భవుఁడను, భువర్లోకమున నిశాకరుఁడను నేనే" అని పేర్కొనెను. కావుననే యధ్యాత్మ

ఇత్యాదినా ప్రతిపాదితః అత ఏవోచ్యతేఽధ్యాత్మ రామాయణోత్తరకాండే - ౬. సర్గే। శ్లో॥ "కృత్స్నం రామాయణం ప్రాహ కావ్యం బాలకయోస్మునిః। శంకరేణ పురా ప్రోక్తం పార్వత్యై పురహారిణా" ఇతి

తథాచేత్పురాణరామాయణయోః కోభేద ఇతిచేత్ - స్కాందే ప్రభాసఖండే ద్వితీయాధ్యాయే - శ్లో॥ ఇతిహాసపురాణాని భిద్యంతే కాలగౌరవాత్ - ఇత్యుక్త్యా పంచలక్షణలక్షితత్వేన పురాణ మభవత్. తదేవపునః ఏకపురుషవృత్త మితిహాస ఇత్యుక్తేతిహాసలక్షణభూత ఏకరామచరిత్రప్రతిపాదనద్వారా సర్వధర్మప్రతిపాదకత్వేన ఇతిహాస ఇతి, అపిచ కావ్యలక్షణలక్షితత్వేన కావ్యమితిచ ప్రత్యక్షత ఉపలభ్యతేహి భేదః.

కావ్యలక్షణముక్తం. కావ్యప్రకాశే। శ్లో॥ కావ్యం యశసేఽర్థకృతే వ్యవహారవిదే శివేతరక్షతయే। సద్యః పరనిర్వృతయే కాన్తాసమ్మిత తయోపదేశయుజే ॥ ఇతి' భోజచంపూగ్రంథేతు- శ్లో॥ కవేరల్పాపి వాగ్వృత్తిర్విద్వత్కర్ణావతంసతే। నాయకో యది వర్ణ్యేత లోకోత్తరగుణోత్తర ఇతి॥ అన్వయక్రమోఽప్యుక్తో గ్రంథాన్తరే। శ్లో॥ కులకం బహుభిశ్లోకైస్సాకాంక్షైరేక వాక్యతా ద్వాభ్యాంతు యుగ్మకం నామతుల్యార్థాభ్యాన్తు చుంబకం।కాలాపకంచతుర్భిస్స్యాత్త్రిభిశ్లోకైర్విశేషకమితి॥ ప్రతాపరుద్రీయేఽపి-

రామాయణోత్తర కాండమునందారవ సర్గలో "వాల్మీకిమహర్షి పూర్వము పరమేశ్వరుఁడు పార్వతికుపదేశించిన రామాయణమునంతయును కుశలవులను బాలకుల కుపదేశించెను" అని కలదు.

అట్లయిన, పురాణ రామాయణములకు భేదమేమి? యనిన స్కాందమున, ప్రభాసఖండమున, ద్వితీయాధ్యాయమున, "ఇవ్విధముగ నితిహాసపురాణములు కాలమనుసరించి భిన్నములై యున్నవి" యని చెప్పుటచేతను పంచలక్షణలక్షితమగుటచేత మొదట పురాణములయ్యె ననియు, నేకపురుషవృత్త మితిహాసమని చెప్పబడినరీతిచే నాగ్రంధమే ఇతిహాసలక్షణమైన యేకరామచంద్రచరిత్రమును చెప్పుటద్వారా సర్వధర్మప్రతిపాదకమగుటచే నితిహాసమయ్యెననియును, మఱల గావ్యలక్షణలక్షితమగుటచేతను కావ్యమనియు ప్రత్యక్షముగా భేద ముపలభ్యమాన మగుచున్నది.

కావ్యప్రకాశికయందుఁ గావ్యలక్షణ మిట్లుగలదు. కావ్యము కర్తృశ్రోతలకుయశమును జేకూర్చును. ధనమునుఁ గలిగించును. లోకవ్యవహారవిజ్ఞానమొదవఁజేయును. పాపపుంజములను నశింపఁజేయును. శ్రోతలకు మఱియు వెంటనే యమితానందము నొందఁజేయును. కాంతాసమ్మితమై కర్తవ్యాకర్తవ్యార్థములయందుఁ బ్రవృత్తి నివృత్తులను గలిగించుచుండును. అనియున్నది.

భోజచంపువునందు— "కవిమృను మధురపదగుంభనా పటిష్ఠుఁడు కానివాఁడైనను లోకోత్తరగుణగణములచే గణనీయుఁడగు నాయకుని వర్ణించినయెడల నాకావ్యము విద్వద్గ్రాహ్యమగుచున్నది.

ప్రతాపరుద్రీయమున— వేదములు ప్రభువువలె నీకార్యమునఁ బ్రవర్తింపుము, ఈకార్యమునఁ బ్రవర్తింపకుమని బోధించుచున్నవి. ఎట్లన "సత్యం వద" 'ధర్మంచర' అని కర్తవ్యార్థమునఁ బ్రవృత్తివిధియు, "సత్యాన్న ప్రమదితవ్యం" నకలంజం భక్షయేత్ నసురాంపిబేత్" అని యకర్తవ్యార్థమున నివృత్తిని బోధించుచున్నవి. కాన ప్రభుసమ్మితములు. పురాణములు మిత్రునివలె

శ్లో॥ యద్వేదాత్ప్రభుసమ్మితా దధిగతం శబ్దప్రధానాచ్చిరం,
యచ్చార్థప్రవణాత్పురాణ వచనాదిష్టం సుహృత్సమ్మితాత్॥
కాన్తాసమ్మితయా యయా సరసతా మాపాద్య కావ్యశ్రియా కర్త
వ్యేకుతుకీబుధో విరచిత స్తస్యై స్పృహాంకుర్మహే "ఇతి"

సత్యం. పురాణే కాని తాని పంచలక్షణానీ త్యస్యాం పృచ్ఛాయాముచ్యతే. మత్స్యపురాణే ౧౫౩ అధ్యాయే స్కాందే ప్రభాసఖండే ద్వితీయాధ్యాయేపిచ శ్లో॥ సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణిచ, వంశానుచరితం చేతి పురాణం పంచలక్షణం. బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రాణాం మాహాత్మ్యం భువనస్యచ, సంహారశ్చ ప్రదృశ్యేత పురాణం పంచలక్షణం. ఇతి.

అపిచ శ్రీమద్భాగవతే ద్వాదశస్కంధే పురాణస్య దశలక్షణాని ప్రతిపాదితాని। శ్లో॥ సర్గోఽస్యాథ విసర్గశ్చవృత్తిరక్షాన్తరాణిచ। వంశో వంశానుచరితం సంస్థాహేతురపాశ్రయః। దశభిర్లక్షణైర్యుక్తం పురాణంతద్విదోవిదుః॥ ఇతి।

రాముని వలె నుండుము. 'రావణుని వలె నుండకుము' అని సదృష్టాంతముగా లోకమునకు హితమును గఱపుచున్నవి. కాన సుహృత్సమ్మితములు. కావ్యము లట్టివి గాక కాంతవలె కర్తవ్యాకర్తవ్యమును వాచ్యముగఁ జెప్పక వ్యంగ్య వృత్తిచే బోధించుచున్నవి. కాన వేదపురాణములకంటెఁ గావ్యములు సులభముగా లోకమును గర్తవ్యార్థమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయును. అట్టి కావ్యములకు నాసపడుచున్నారము" అనియున్నది.

సత్యము? పురాణమున గల యాపంచలక్షణము లెవ్వి యనిన, మత్స్యపురాణమున ౧౫౩ అధ్యాయమునందును, స్కాందమునందు ప్రభాస ఖండమున, ౨ అధ్యాయమునను చెప్పబడినవి. సర్గము, ప్రతిసర్గము, వంశము, మన్వంతరము, వంశానుచరితము అను పంచలక్షణములు గలది పురాణ మనియు" మఱియు, బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర సూర్యుల మాహాత్మ్యము, లోక సంహారము, అను పంచలక్షణములు గలది పురాణ"మనియు చెప్పబడినది.

మఱియు, శ్రీమద్భాగవతమున ద్వాదశస్కంధమునఁ బురాణముయొక్క పదిలక్షణములు జెప్పఁబడియున్నవి. (1) మహదాది కారణసృష్టియే సర్గము-(2) వృక్షము బీజమునందువలె చరాచరకార్యజాతము కారణమునందు లీనమగుటయే ప్రతిసర్గము. (3) చరాచరసహజ నియతవృత్తియే, వృత్తియనఁబడుచున్నది. 4. భగవంతుఁడాయా యుగములయందు లీలచే నవతరించి నిగ్రహానుగ్రహములను జేయుటయె రక్ష. 5 మను, మనుపుత్ర, దేవ, సప్తర్షి, దేవేంద్ర, భగవన్మన్వంతరావతారములను, నానావిధములగు సృష్టియే, మన్వంతరము. (6) బ్రహ్మర్షులయొక్కయు, సూర్యచంద్ర వంశీయరాజుల సృష్టియే సృష్టివర్ణనము. (7) వారి సద్వృత్తినిరూపణము, వంశానుచరితము. (8) దైనందిన, ప్రాకృతిక, నిత్య, ఆత్యంతికాదిలయము సంస్థ యనంబడును. (9) మాయామయములగు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయం దన్వయవ్యతిరేకములచే జీవబ్రహ్మలయొక్క వృత్తిని వర్ణించుట యహేతువు. (10) పదార్థములయందు ద్రవ్యమువలె సర్వాంతర్యామియగు పరమాత్మను యోగాదిసాధనములచే దెలియుట అపాశ్రయము, అని.

అథ మహాకావ్యలక్షణం చోక్తం దండినా కావ్యాదర్శే - శ్లో॥ సర్గబంధో మహాకావ్యముచ్యతే తస్యలక్షణం। ఆశీర్నమస్క్రియావస్తు నిర్దేశోవాపితన్ముఖం। ఇతిహాస కథోద్భూత మితరద్వాసదాశ్రయం. చతుర్వర్గఫలాయత్తం చతురోదాత్తనాయకం" నగరార్ణవశైలర్తు చంద్రార్కోదయ వర్ణనైః, ఉద్యాన సలిలక్రీడామధుపానరతోత్సవైః. విప్రలంభై ర్వివాహైశ్చకుమారోదయవర్ణనైః, మంత్రద్యూత ప్రయాణాజినాయకాభ్యుదయైరపి అలంకృతమసంక్షిప్తంరసభావనిరంతరం.సర్గైరనతివిస్తీర్ణైః శ్రావ్యవృత్తైస్సుసంధిభిః సర్వత్ర భిన్నసర్గాంతైరుపేతం లోకరంజనం। కావ్యంకల్పాంతరస్థాయి జాయతే సదలంకృతి॥ ఏతానియత్రవర్ణ్యంతేతన్మహాకావ్యముచ్యతే "ఇతి ఏతన్మాత్ర ఏవభేదః.

తర్హి - పురాణరామాయణయో స్సర్వత్ర శ్రీరామస్యైకస్యమాహాత్మ్యమేవ ప్రతిపాదనీయం ఖలు? తద్విరుద్ధతయా పురాణే ష్వితరదేవతామాహాత్మ్య ప్రతిపాదకాఖ్యాయికా బాహుళ్యం కథం దరీదృశ్యత ఇతిచే త్పూర్వోక్తపురాణలక్షణే బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రదేవ్యాదిమాహాత్మ్య మవశ్యం వర్ణనీయం.

తన్మాహాత్మ్యాని సర్వాణి శ్రీరామమాహాత్మ్యేత్యత్ర రాణీతి భానమపి శ్రీరామతత్వా ఽనవబోధనేనై వేతి వక్ష్యమాణ ప్రమాణనిరూపణేన స్పష్టం భవిష్యతి.

ఇకమహాకావ్యలక్షణము దండిచే జెప్పబడినది; ఏమన, సర్గలచేఁగూర్పబడిన మహాకావ్యలక్షణముఁ జెప్పబడుచున్నది. కావ్యారంభమున నాశీర్నమస్క్రియా వస్తునిర్దేశ రూపములగు త్రివిధమంగళములలో నెద్దానినైనను వర్ణింపవలయును. ఇతిహాసములయందలి కథలను గ్రహించియేని, సత్కథావస్తుమూల కముగాని ఆశీర్నమస్క్రియా వస్తునిర్దేశ పూర్వకముగా సర్గబద్ధమైనదియు ధర్మార్థ కామమోక్షలలో నేదియైనను ఫలముగాగలదియు, సమర్థుఁడగు ధీరోదాత్తనాయకుండు గలదియు, "నగర సముద్ర, శైల, ఋతు, చంద్ర సూర్యోదయ వర్ణనములు, ఉద్యానవర్ణనములు, జలక్రీడల వర్ణనములు, మధుపానవర్ణనము, రతిక్రీడావర్ణము, విప్రలంభశృంగారవర్ణనము, వివాహవర్ణనము, కుమారోదయవర్ణనము, మంత్రద్యూత ప్రయాణవర్ణనములు, నాయకాభ్యుదయ వర్ణనములు గలిగి, మఱియు నితరములగు ఆనగా శబ్దార్థాలంకారాదులచే నలంకృతమును సంక్షిప్తముగానిదియు, శృంగారాది రసములచేతను, నిర్వేదాది భావములచేతను నిండినదియు, అనతి విస్తీర్ణసర్గలచే సంగ్రథితమును, సర్గలయందు మంచిసంధులుఁగల్గి కర్ణపేయములగు వృత్తములుఁగల్గి సర్గాంతమున భిన్నవృత్తములచే నలరారునదియు నగు లోకరంజకమగు కావ్యము కల్పాంతస్థాయియగుచున్నది. ఈవర్ణనములన్నియు, ఎక్కడనుండునో యది మహాకావ్యమని జెప్పబడును. ఇంతే మాత్రమే భేదము. ఒకే గ్రంథము పాకభేదమువలన నిన్నివిధములయ్యెనని యర్థము.

అటులైనచో పురాణరామాయణములయందు సర్వత్ర, ఒకడైన శ్రీరామచంద్రునియొక్క మాహాత్మ్యమే ప్రతిపాదింపదగినదిగదా. తద్విరుద్ధముగా పురాణములయందు, ఇతర దేవతామహాత్మ్యమును దెల్పు కథాబాహుళ్యమెట్లుచూడఁబడుచున్నది? యని యనినచో పూర్వోక్తమగు, పురాణలక్షణమునందు బ్రహ్మవిష్ణురుద్రసూర్య శక్తులయొక్క మాహాత్మ్యములు అవశ్యము వర్ణింపదగినవై యున్నవి.

యతో రామ స్సర్వదేవాత్మకో భవతి. తథాహి.

—§ శ్రీరామచంద్రస్య స్వరూపమ్ §—

పాద్మే దేవాన్ ప్రతి శ్రీమహావిష్ణుః - శ్లో॥ మాభైష్టేతి సురా న్ప్రాహ దత్వాచాభయదక్షిణాం, పుత్రో దశరథ స్యాహం భవిష్యామి భవత్కృతే। ఇతి బ్రహ్మవైవర్తే శ్రీకృష్ణ జన్మఖండే ౧౧౦ అధ్యాయే శ్లో॥ రమతే రమయాసార్థం తేన రామం విదుర్బుధాః, రమాణాం రమణస్థానం రామంరామవిదో విదుః రాచేతిలక్ష్మీవచనో మశ్చాపీశ్వరవాచకః, లక్ష్మీగణపతిం రామం ప్రవదంతి మనీషిణః। ఇత్యేవమాదిభిర్వచనై శ్శ్రీరామో విష్ణు రిత్యవగమ్యతే.

—{ అథ శ్రీరామచంద్రమూర్తే శ్శివరూపత్వప్రతిపాదక వచనాని. }—

యథా పాద్మే ఉత్తరఖండే ఋషీన్ప్రతి శివవచనం శ్లో॥ అహం మానుషరూపేణ రామోభూత్వా హరామితం, రామోదాశరథిశ్చాహం కౌసల్యానందవర్ధనః శత్రుఘ్న భరతా భ్యాంచ లక్ష్మణేన మహాత్మనా, దేవై రభ్యర్థిత స్సన్ త్వయోధ్యాయాం భవామ్యహం. రామోమమాంశసంభూత స్సీతా చ గిరిజాంశజా ఇతి. కవేరజాఖండే ఋషీన్ప్రతి శివవచనం- శ్లో॥ అహం దాశరథీ రామో భూత్వావై దండకావనే, రాక్షసా న్నిఖిలా న్సృష్ట్వా హత్వా మోక్షం దదామి వః

తన్మాహాత్మ్యములన్నియు, శ్రీరామమాహాత్మ్యపరములని భావము, శ్రీరామతత్త్వమును తెలియకపోవుటచేత నేయని, చెప్పబోయెడి ప్రమాణ వచనములచే స్పష్టముకాగలదు. శ్రీరాముడు సర్వదేవాత్మకుడు గాన శ్రీరామమాహాత్మ్య ప్రతిపాదకములే యవి యని తెలియనగును.

—: శ్రీరామచంద్రుని స్వరూపము:—

పాద్మమున శ్రీమహావిష్ణువు దేవతలనుగూర్చి, "ఓ దేవతలారా! మీరు భయపడవలదని చెప్పి యభయ మిచ్చి మీనిమిత్తము దశరథునికి పుత్రుడనై పుట్టగలను" అని చెప్పెను. బ్రహ్మవైవర్తమున శ్రీకృష్ణజన్మ ఖండమున ౧౧౦ అధ్యాయమున నిట్లు చెప్పబడెను. లక్ష్మితోడ క్రీడించు వాడుగాన రాము డని చెప్పెదరు. సంపదలకు ప్రియస్థానముగాన రాము డని చెప్పెదరు. రా-యనిన లక్ష్మి, మకారము ఈశ్వరవాచకము, లక్ష్మీపతి గాన రాముడని చెప్పెదరు" ఈ మొదలగు వచనములచేతను శ్రీరాముడు విష్ణుమూర్తియని తెలియబడుచున్నది.

—: శ్రీరామచంద్రుడు శివుడని చెప్పు వాక్యములు :—

పాద్మమునను త్తరఖండమున ఋషులనుగూర్చి శివవచనము "నేను మనుష్యరూపముతో కౌసల్యాదశరథులకు పుత్రుడనై యవతరించి రావణుని సంహరించెదను. దేవతలచే బ్రార్థితుడనై లక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులతోగూడి యయోధ్యయం దుండెదను. రాముడు నాయంశముచే జనించును. సీత పార్వతియంశమున జనించును." అని చెప్పబడియున్నది. కవేరజాఖండమున ఋషులనుగూర్చి శివవచనము - నేను దశరథ పుత్రుడనై రాముం డను పేరుగలవాడనై దండకారణ్యమునందుండిన రాక్షసులనందఱను

ఇతి. అథర్వణే రామరహస్యోపనిషది ద్వితీయాధ్యాయే ఆంజనేయకృత శ్రీరామధ్యానం శ్రు॥ రామం త్రినేత్రం సోమార్ధధారిణం శూలినం పరం, భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగం కపర్దినముపాస్మహే ఇతి.

—§ సీతాధ్యానమ్ §—

శ్రు॥ రామాభిరామాం సౌందర్యసీమాం సోమావతంసకాం,
పాశాంకుశధనుర్బాణధరాం ధ్యాయే త్రిలోచనాం- ఇతి.

బృహన్నారదీయే ౭౯ అధ్యాయేప్యేవమేవ పరిదృశ్యతే, పునశ్చ పాద్మే పాతాలఖండే ౧౧౦ అధ్యాయే హనుమచ్ఛంకర సంబంధ కథావిస్తారో దృశ్యతే,

మహాభారతే ఆశ్చర్యపర్వణి శేషధర్మే చతుర్వింశాధ్యాయే భీష్మయుధిష్ఠిర సంవాదే శిష్యసహితాయ మహ్యం మోక్షో దాతవ్య ఇతి సంప్రార్థితవంతం సుశాంతమహర్షిం ప్రతి శంకరేణ జన్మాంతరే తవేప్సితం దదామీత్యుక్త్వా తత్కథా ఏవం భావినీ సూచితా- శ్లో॥ మతంగో నామ విప్రర్షి ర్భవితాఽసి ద్విజోత్తమ, ఇంద్రపుత్రోహ్యయం శూద్రో వాలీతి ఖ్యాతిమేష్యతి. రామో దాశరథి ర్భూత్వా జటావల్కలవాన్ రణే, కిష్కింధాయాం బహిర్దేశే వాలినం హేమమాలినం. హనిష్యామి శరేణాశు విదూరేఽదృష్టిగోచరే, ఇత్యుక్త్వా సహసా దేవో దేవైస్సహ తిరోదధే. కస్యచి త్త్వథ కాలస్య ద్విజశూద్రాలయం గతౌ.

చంపి నీకు మోక్షమిచ్చెదను" అని చెప్పబడినది. అథర్వణ వేదమున రామరహస్యోపనిషత్తునందు ౨ అధ్యాయమున, ఆంజనేయునిచే జేయబడిన శ్రీరామధ్యానమున "త్రిణేత్రుడును, చంద్రకళాధారియును, శూలియును, భస్మోద్ధూళితసర్వాంగుడును జటామకుటధారియు నగు శ్రీరాముని నుపాసించెద"నని యున్నది.

—: సీతాధ్యానము :—

"సౌందర్యసీమయు, చంద్రికలావతంసయు, పాశాంకుశ ధనుర్బాణధారిణియు, త్రిలోచనయునగు రామపత్నిని సేవించెద"నని యాంజనేయుడు శ్రీరామపత్నియగు సీతను గౌరినిగా స్తుతించె నని కన్పడును.

బృహన్నారదీయమున ౭౯ అధ్యాయమునందు నివ్విధముగానే కన్పడుచున్నది. మఱియు, పాద్మమున, పాతాళఖండమున ౧౧౦ అధ్యాయమున హనుమచ్ఛంకరసంబంధకథావిస్తారము కన్పడుచున్నది.

మఱియు, భారతమందు—శిష్యసహితముగా నాకు మోక్షము దయచేయు డని సుశాంతమహర్షి ప్రసన్నుడైన శివునిగూర్చి యడిగిన శంకకు బదులుచెప్పుచున్నాడు. 'జన్మాంతరమందు నీకోర్కె దీర్చెదను. "నీవు మతంగుడను మహర్షివై జనించెదవు. ఇంద్రపుత్రుడగు వాలిగా నీశూద్రుడు జనించును. నేను దశరథసుతుడనై జటావల్కలధారినై, కిష్కింధకు వెలుపలి భాగమున హేమమాలగలవాలిని దృష్టిగోచరుడను కాక దూరమునుండి చంపగలను' అని చెప్పి దేవతలతోకూడ మహాదేవు డంతర్ధానమయ్యెను కొంతకాలముకు ద్విజశూద్రులు నశించిరి వారుమతంగుడును వాలియునై జని-

మతంగోఽభూత్సుశాంతోఽసౌ మహేంద్రో వాలీబభూవహ. శంకర స్సర్వభక్తానాం తదా రామ త్వమాప్తవాన్, ప్రాప్తవాన్వన మత్యుగ్రం పితుర్వచనగౌరవాత్. పంపాసరోవరం గత్వా రామాఖ్యో భగవాన్హరః. ఆదిత్యసూనో ర్వ్యాజేన హత్వా వాలిన మగ్రతః. స్వపదం దత్తవాన్ నిర్విణ్ణితః.'

అతఏవ బ్రహ్మాండే కిష్కింధాకాండ కర్తవ్య శ్రీరామధ్యానే- శ్లో॥ సుగ్రీవాదియుక్తం శ్రీశం భస్మాంగావృత మీశ్వరం మహేశ్వరసమం ధ్యాయే త్కిష్కింధాకాండ ఉత్తమేఇతి శ్రీరామస్య మహేశ్వరసమానత్వం సమ్యక్ప్రతిపాదితం.

అపిచ దూర్వాసరామాయణే ఋషీన్ప్రతి శ్రీరామోక్తిః- శ్లో॥ శివం మాం ప్రతిజానీథ నావయో రంతరం ద్విజాః, ఆవయో రంతరం జ్ఞానం తదేవాజ్ఞానమిష్యత ఇతి।

పున శ్చానందరామాయణే మనోహరకాండే సప్తమ సర్గే ౧౦౩ శ్లో॥ రామఏవహరో జ్ఞేయ శ్శివఏవ రఘూత్తమః. ఉభయో ర్నాంతరం జ్ఞేయం భేదకృ న్నారకీ నరః. రామశంకరయో ర్మధ్యే భిన్నత్వం యేన మానితం, అజాగళ స్తనఇవతస్య జన్మనిరర్థకం. శంభోశ్చ హృదయంరామో రామస్య హృదయం శివః, నైవాంతరం కల్పనీయం కుత్రచి ద్విబుధైర్నరై రితి.

తత్రైవ నవమస్సర్గే ౭ శ్లో॥ రామస్య హృదయంశంభుశ్శ్రీరామో హృదయం స్మృతః, శంకరస్య తథా సీతా శివానైవాంత

చిరి. అంత సర్వభక్త సుఖంకరు డగు శంకరుడు శ్రీరాముఁ డయ్యెను. శ్రీశంకరుడు రాముడను పేరుతో పితృ వాక్యపరిపాలనార్థము అత్యుగ్రమగు వనములుపొంది సుగ్రీవుని నెపముతో వాలిని జంపి తనపదవి నిచ్చె"నని మహాభారతమున నాశ్చర్యపర్వమున ౨౮ అధ్యాయమున భీష్మయుధిష్ఠిర సంవాదమందు చెప్పఁబడెను.

కావుననే "సుగ్రీవాదులతో గూడినట్టియు, భస్మోద్ధూళితుడును, మహేశ్వరతుల్యుడును నగు శ్రీరాముని కిష్కింధాకాండమున ధ్యానించవలయును, అని బ్రహ్మాండపురాణమునందు కిష్కింధాకాండధ్యానమున జెప్పబడెను.

మఱియు, "నన్ను శివునిగాఁ దెలిసికొనుడు. ఓద్విజులారా! మాయుభయులకు భేదము లేదు, మాయిర్వురకు భేదము నెంచుటయే యజ్ఞానమని చెప్పబడుచున్నది. దుర్వాస రామాయణమున ఋషులనుగూర్చి శ్రీరాముడు చెప్పెను.

మఱియు రాముడు శివుడేయనియు, శివుడే రాముడనియు, తెలియదగినది. ఉభయులకు భేదము జేయగూడదు. భేదమును జేయువాడు నరకమునుపొందును. రామశంకరులకు భేదము నెవడుచేయునో వానిజన్మము అజాగళస్తనమువలె నిరర్థకము. శివునిహృదయము శ్రీరాముడు, రాముని హృదయము శివుడుగలరు. మానవులు వారిరువురకు భేదమును గల్పింపగూడదు' అనియానందరామాయణమున మనోహరకాండమున 2 సర్గమున ౧౦౩ శ్లోకములో చెప్పబడెను.

మఱియు "రామునిహృదయము శివుడనియు శివునిహృదయము రాముడనియు నవ్విధముననే సీత పార్వతియనియు, పార్వతియే సీతయనియు, రామశంకరులకుగాని సీతాపార్వతులకుగాని భేదమును దలచు

రంకదా. రామస్యచ శివస్యాపి సీతాగిరిజయో స్తథా, యే మాన యన్తిహై భేదం తేషాం వాసస్తు నారకే ఇతి.

పునశ్చ ద్వాదశసర్గే ౩౪ శ్లో॥ దుర్గావాక్యం శృణుష్వాద్య త్వహమేవాత్ర జానకీ, రామ స్సాక్షా న్మహాదేవో నాత్ర భేదః కదాచన. మానయం త్యత్ర భేదంయే ఘోరవేషుపతంతి తే.

శ్రీమద్రామాయణే యుద్ధకాండే ౧౨౦ సర్గే। శ్లో॥ అబ్రువం స్త్రిదశశ్రేష్ఠాః ప్రాంజలిం రాఘవం స్థితం త్రయాణాం త్వంహి లోకానా మాదికర్తా స్వయంప్రభుః. రుద్రాణాం త్వష్టమో రుద్ర స్సాధ్యానా మసి పంచమః, ఇతి.

తత్రమహేశ్వరతీర్థవ్యాఖ్యా-స్వయంప్రభుః. స్వయంప్రభవతీతి వ్యుత్పత్త్యా అనియమ్యత్వ ముచ్యతే రుద్రాణామితి మితి-రుద్రాణా మష్టమూర్తీనాం మధ్యేఽష్టమో రుద్రః మహాదేవః-తదుక్తం- శ్లో॥ భవ శ్శర్వ స్తథేశానో రుద్రః పశుపతి స్తథా, ఉగ్రో భీమో మహాదేవ ఇత్యష్టౌ మూర్తయస్స్మృతా-ఇత్యేవమాదివచనార్థపర్యాలోచనయా శ్రీరామ శ్శివఏ వేతి ద్యోత్యతే.

—{ అథ శ్రీరామస్య హరిహరోభయాత్మకత్వప్రతిపాదకవచనాని యథా. }—

రామరహస్యోపనిషది "శ్రు॥ కాలాత్మా సర్వదేవాత్మా సర్వకాలేషు మాం సదా, శివవిష్ణ్వాత్మకః పాయా చ్ఛ్రీరా

వారలకు నరకవాసము కలుగుననియు" నచటనే నవమసర్గమున చెప్పబడెను.

"మఱియు" నేనే సీత ననియు రాముడు సాక్షాన్మహాదేవుడనియు భేదములేదనియు భేదమును దలచువారలకు నరకవాసముకలుగుననియు దుర్గజెప్పినవాక్యమును వినుడని యచటనే ౧౨ వ సర్గమున జెప్పబడినది.

మఱియు "నంజలిఘటించి యున్న రామునిగూర్చి దేవతలు ఓ శ్రీరాముడా! నీవే లోకముల కాదికర్తవనియు స్వయంప్రభుడవనియు రుద్రులలో నష్టమరుద్రుడవనియు, సాధ్యులలో నైదవవాడవనియు" శ్రీమద్రామాయణయుద్ధకాండమున ౧౨౦ సర్గమున దేవతలు శ్రీరామునిగూర్చి చెప్పినట్లు కనబడును.

ఈ శ్లోకమునకు మహేశ్వర తీర్థవ్యాఖ్యానమునందు స్వయంప్రభుః సర్వనియామకుడవని యర్థము. రుద్రాణాం అష్టమోరుద్రః రుద్రాణాం అష్టమూర్తులలో అష్టమోరుద్రః మహాదేవుడ వని యర్థము. అవ్విధముననే స్మృతులందును చెప్పబబడినది. ౧ భవుడు, ౨ శర్వుడు ౩ ఈశానుడు ౪ రుద్రుడు ౫ పశుపతి ౬ ఉగ్రుడు ౭ భీముడు ౮ మహాదేవుడు" అనునీమొదలగు వాక్యములను విచారించిన శ్రీరాముడు శివుడనియే తోచబడును.

—{ శ్రీ రాముడు హరిహరోభయాత్మకుడని చెప్పువచనములు. }—

కాలరూపుడును, సర్వదేవరూపుడును, శివవిష్ణుస్వరూపుడు నగు భక్తవత్సలు డగు శ్రీరాముడు సర్వకాలముల యందు నన్నురక్షించుగాక" యని రామరహస్యోపనిషత్తునందును జెప్పబడినది. మఱియు రావణవధావస్థ

మో భక్తవత్సల ఇతి. స్కాందే, రావణవధాయ సర్వదేవతాలోచనావసరే అశరీరివాక్యం—శ్లో॥ ఉభాభ్యాం వినిహంతవ్యో రావణో లోకరావణః, అశరీరివచ శ్శ్రుత్వా ప్రహస్య హరిశంకరౌ. తథైవ చక్రతుః రాజన్ రామో హరిహరాత్మకః, శివరూపేణ సంహారం విష్ణురూపేణ పాలనం-ఇతి. మహాభారతే హరివంశే ఆశ్చర్యపర్వణి (శేషధర్మే) ౮౬ అధ్యాయే పురా దేవాన్ప్రతి శివే నైవ ముక్త మితి శ్రీరామంప్రతి మతంగే నోచ్యతే- శ్లో॥ రామోఽహంతు భవిష్యామి విష్ణ్వంశేన సమన్వితః, దశాననపురోగాంశ్చ హనిష్యే రాక్షసాన్బహూన్. ఋక్షవానరరూపేణ యూయం చ మత్రజనిష్యథ. ఇత్యుక్త్వాభూతనాథేన దేవదేవేన రాఘవ. సంప్రహృష్టా స్సురగణా ఏవం జగ్ముర్యథాగతం సత్వం రామ మహాభాహో శంకరో లోకశంకరః. వధార్థం రావణాదీనాం జాతో రఘు కులే శుభే ఇతి.

గారుడేపి- శ్లో॥ తస్యాం దశరథా ద్రాజ్ఞః దశగ్రీవవధార్థిభిః బ్రహ్మాద్యైర్థితో విష్ణు రీశాం శేనావతీర్ణవా నితి.

కూర్మపురాణే ఉత్తరభాగే ఈశ్వరగీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీమదీశ్వరసనకాదిసంవాదే సప్తమాధ్యాయే శివః ॥శ్లో॥ ఆదిత్యానా మహం విష్ణుర్వసూనామస్మి పావకః రుద్రాణాం శంకరశ్చాస్మి రామశ్శస్త్రభృతామహ మితి.

లై సర్వదేవత లాలోచించుచుండ, “లోకభయంకరుడగు రావణుడు మీ ఇద్దరిచేత వధ్యుడు, అని యశరీరి చెప్ప నావచనమును హరిహరులు విని మందహాసముచేసి యవ్విధముగానే చేసిరి. శ్రీరాముడు హరిహరాత్మకుడు, శివరూపముచేత సంహారమును విష్ణురూపముచేత పరిపాలనమును చేయు”నని స్కాందమున రావణవధకు సర్వదేవత లాలోచించుచుండగా నశరీరివాక్యము పలుకబడి నట్లు కన్పడును. మహాభారతమున హరివంశమున ఆశ్చర్యపర్వమందు శేషధర్మమున ౮౬ అధ్యాయమున- “మఱియు, నేను విష్ణ్వంశముతో గూడినవాడనై రాముడను పేరుగలవాడ నగుదును. రావణుడు మొదలుగాగల రాక్షసులను జంపగలను. ఓదేవతలారా! మీరందరు ఋక్షవానరరూపములతో పుట్టుడని శంకరునిచే చెప్పబడినవారై దేవతలు సంతోషముతో తమతమస్థానములను పోయిరి. ఓరామా నీవు లోకసుఖకరుడవగు శంకరుడవు రావణవధార్థము రఘుకులమునందు జన్మించితివి”యని పూర్వమునందు దేవతలకు శివుడు చెప్పిన వాక్యమును రామునిగూర్చి మతంగమహర్షి చెప్పెను.

మఱియు, “రావణవధార్థులగు దేవతలచే ప్రార్థితుడగు విష్ణు దశరథమహారాజువలన కౌసల్యయందు నీశ్వరాంశమున నవతరించె” నని గారుడపురాణమునం జెప్పబడెను.

మఱియు, “నాదిత్యులలో విష్ణువను నామముగలవాడననియు, వసువులలో పావకుడననియు, రుద్రులలో శంకరుడననియు, శస్త్రభృతులలో నేను శ్రీరాముడననియు,” గూర్మపురాణమున నుత్తరభాగమున ఈశ్వరగీతోపనిషత్తునందు సప్తమాధ్యాయమున నీశ్వరసనకాది సంవాదమున శివునిచే జెప్పబడెను.

స్కాన్దే సనత్కుమారసంహితాయాం మలయాచలఖణ్డే ॥శ్లో॥ న ప్రదోషే హరిం పశ్యేత్త్రయోదశ్యాం విశేషతః, యది పశ్యేత్ప్రమాదాద్వా -ద్వాదశాబ్దతపఃక్షయః. న ప్రదోషే హరిం పశ్యేన్నృసింహం రాఘవం వినా ఇతి.

అతఏవ నృసింహతాపిన్యుపనిషది- ॥శ్రు॥ క్షీరోదార్ణవశాయినం నరకేసరివిగ్రహం ఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగలం ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం శంకరం నీలలోహితం ఉమాపతిః పశుపతిః పినాకీ హ్యమితద్యుతిః ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వర స్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోధిపతి ర్యో వై యజుర్వేదవాచ్య స్తగ్ంసామ జానీయాద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం గచ్ఛతీతి, శ్రుత్యా శివలింగై ర్నృసింహస్తోత్రం కృత మస్తి. తదనుసృత్య ప్రాచీనసత్సంప్రదాయ వేంకటేశ్వరస్తోత్రేపి- ॥శ్లో॥ కల్యాణాద్భుతగాత్రాయ కామితార్థ ప్రదాయినే, శ్రీమద్వేంకటనాథాయ శ్రీనివాసాయ మంగళం. సుబ్రహ్మణ్యాం సుఖాధారం స్వామినం స్కాంద మీశ్వరం, కుమారం కలయే నిత్యం విష్ణుం వేంకటనాయక-మితి స్తుతిః. ఇత్యాదినా శ్రీరామో హరిహరాత్మక ఇతి గమ్యతే.

— { అథ శ్రీరామమూర్తే ర్బ్రహ్మాంశత్వ ప్రతిపాదకవచనాని యథా. } —

బ్రహ్మాండే-లోకస్రష్టా పురా దేవై రవతీర్ణో మహీతలే, రామ ఇత్యుచ్యతే లోకే రావణాదివధాన్మనే. ఇత్యాద్యుక్త్యా

మఱియు, "ప్రదోషకాలమున హరిని దర్శింపకూడదు. త్రయోదశి యందు విశేషముగాఁ జూడకూడదు. అటులఁ బ్రమాదమునఁ జూచిన పండ్రెండు సంవత్సరముల తపస్సు నశించును. పైవాక్య ముభయాత్మకుఁడగు శ్రీరామునికి, నరసింహునికిని వర్తింపదని చెప్పఁబడినది" యని స్కాందమున సనత్కుమారసంహితయందు మలయాచలఖండమునఁ జెప్పఁబడెను. కావుననే, నృసింహతాపిన్యుపనిషత్తునందును "క్షీరసముద్రశాయియు, నరసింహరూపుఁడును, సత్యమును, పరబ్రహ్మరూపుఁడును, నూర్ధ్వరేతస్కుఁడును, విరూపాక్షుఁడును, నీలలోహితుఁడును, సర్వవిద్యల కధీశుఁడును, సర్వభూతేశ్వరుఁడును, బ్రహ్మకధిపతియు, వేదాదియు, ఋగ్యజుస్సామాదివాచ్యుఁడును గా తెలిసికొనువాఁ డమృతత్వము నొందు"నని శివలింగములచేత నృసింహుని స్తోత్రముచేసినట్లు కనుపడును. దాని ననుసరించి ప్రాచీన సత్సంప్రదాయ వేంకటేశ్వర స్తోత్రమునందును వేంకటనాయకుని, "సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరునిగా స్తుతించినట్లగపడును." పైవాక్యమువలన రాముఁడు హరిహరాత్మకుఁడని తెలియఁబడును.

—: శ్రీరాముఁడు బ్రహ్మ యని చెప్పు వాక్యములు :—

"పూర్వము బ్రహ్మ దేవతలతోకూడ, భూమియందవతరించి, రావణాది రాక్షస సంహారముచేయుటవలన, శ్రీరాము డని లోకమున జెప్పఁబడెను" అని, బ్రహ్మాండపురాణమున జెప్పఁబడెను. పైవాక్యములచేతను, వక్ష్యమాణప్రమాణవచనములచేతను రాముఁడు బ్రహ్మయనియే తెలియఁబడుచున్నది.

వక్ష్యమాణవచనప్రమాణ బలేనచ శ్రీ రామో బ్రహ్మేత్యేవ గమ్యతే.

— { పునశ్చశ్రీరామస్య మూర్తిత్రయ రూపకత్వప్రతిపాదకవచనాని యథా. } —

స్కాందే- రామో విష్ణుశ్చ శంభుశ్చ త్రయోదేవాశ్చ దేవతాః, సీతాచ పార్వతీ లక్ష్మీ ర్వాణీ దేవస్త్రియోపిచ. త్వం శంభురేవ భూతేశో విష్ణురూపేణ చావ్యయః, చతుర్ముఖస్వరూపోఽసి త్రిమూర్తి స్త్వం పరాత్పర ఇతి.

పాద్మేపి శ్లో॥ బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ త్వమేవ రఘునందనేతి. శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే అరణ్యకాండే శ్రీరామం ప్రతి సుతీక్ష్ణోక్తిః ॥శ్లో॥ విశ్వస్య సృష్టిలయసంస్థితిహేతురేక, స్త్వం మాయయా త్రిగుణయా విధిరీశవిష్ణూ, భాసీశమోహితధియాం వివిధాకృతి స్త్వం, యద్వద్రవి స్సలిలపాత్రగతో హ్యనేకః, ఇత్యాదివచనార్థపర్యాలోచనయా శ్రీరామ స్త్రిమూర్త్యాత్మక ఇతి ప్రతీయతే.

— { అథ శ్రీరామ స్త్రిమూర్త్యతీత ఇతి సర్వ దేవాత్మకః పరమాత్మేతి చాస్మిన్నర్థే ప్రమాణవచనాని. } —

నిర్వాణఖండే శ్రీరామంప్రతి శివః ॥శ్లో॥ భ్రాతర స్తేత్రయో రామ బ్రహ్మా విష్ణు రహం తథా, త్వత్తో వినిర్గతా హ్యేతే త్వ

{ శ్రీరాముఁడు మూర్తిత్రయస్వరూపుఁడను వాక్యములు. }

“శ్రీముఁడు బ్రహ్మవిష్ణుశివస్వరూపుఁడనియు, సీత, లక్ష్మీపార్వతీసరస్వతీస్వరూపిణి యనియు, శ్రీరాముఁడా! నీవు శంభుడవనియు విష్ణువడనియు, బ్రహ్మవనియు, మూర్తిత్రయస్వరూపుడనియు” స్కాందమున జెప్పఁబడెను.

మఱియు “ఓరఘునందనా! బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుఁడు నీవే”యని పాద్మమునఁజెప్పబడినది. మఱియు,“ప్రపంచ సృష్టి స్థితి లయ హేతువైనవాడవును, త్రిగుణాత్మకమగు మాయచేత బ్రహ్మరుద్రవిష్ణురూపములను ధరించువాడవును, సలిలపాత్రలను పొందిన సూర్యునివలె, మాయావిమోహితులకు వివిధాకృతులుకలవాడవుగాను కనుపడుచున్నావని యధ్యాత్మరామాయణమున శ్రీరామునిగూర్చి సుతీక్ష్ణుఁడు చెప్పెను. ఈ మొదలగు వాక్యముల నాలోచించిన శ్రీరాముఁడు త్రిమూర్త్యాత్మకుఁడని తోఁచఁబడుచున్నది.

{ శ్రీరాముఁడు త్రిమూర్త్యతీతుఁడును సర్వదేవాత్మకుఁడును పరమాత్మయు ననునర్థమునందు ప్రమాణ వచనములు. }

“ఓశ్రీరాముఁడా! బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుడు వీరు మువ్వురు సోదరులు. వీరలు నీవలననే బయలుదేరిరి. నీయందే లయించెదరు! నీవే పరబ్రహ్మవు. నీవే మాకు రక్షకుడవని” నిర్వాణఖండమున శివుడు శ్రీరామునిగూర్చి చెప్పినట్లు కన్పడును.

వ్యేవ విలయం గతాః. త్వమేవ పరమం గుహ్యం త్వమేవ పరమం పదం, త్వమేవ పరమం బ్రహ్మ త్వమేవ శరణం హి నః-ఇతి.

హిరణ్యగర్భసంహితాయాం॥ శ్లో॥ బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ దేవేంద్రో దేవతా స్తథా, ఆదిత్యాదిగ్రహా స్సర్వే త్వమేవ రఘునందన ఇతి.

అపిచాధ్యాత్మరామాయణే ఆరణ్యకాండే శ్రీరామం ప్రతి అగస్త్యోక్తిః ॥శ్లో॥ త్వం రజోగుణతో బ్రహ్మా జగత స్సర్వకారణం, సత్వాద్విష్ణు స్త్వమేవాసి పాలక స్సద్భి రుచ్యతే, లయే రుద్ర స్త్వమేవాస్య త్వన్మాయాగుణభేదతః, తాసాం విలక్షణ స్సాక్షీ రామస్త్వం చిన్మయోఽవ్యయః ఇతి.

బ్రహ్మాండే వసిష్ఠోక్తిః ॥శ్లో॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివరూపతోఽఖిలం హంతి పాతి సృజతి స్వయం ప్రభుః రామ ఏవ ద్విజవర్య తతోఽన్య న్నాస్తి నాస్తి పరమం ఖలు దైవం ఇతి.

పునశ్చాధ్యాత్మరామాయణే అయోధ్యాకాండే శ్రీరామం ప్రతి నారదోక్తిః ॥శ్లో॥ త్వం విష్ణుర్జానకీ లక్ష్మీశ్శివ స్త్వం జానకీ శివా, బ్రహ్మా త్వం జానకీ వాణీ సూర్య స్త్వం జానకీ ప్రభా। రుద్రాణీ జానకీ ప్రోక్తా రుద్ర స్త్వం లోకనాశకృదితి.

కించ పద్మపురాణే శ్రీరామవిజయే పార్వతీం ప్రతి పరమేశ్వరోక్తిః ॥శ్లో॥ శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి బ్రహ్మా దేవాదిసంయుతః, ఉవాచ వచనం తత్ర రామం రాజీవలోచనం త్వమేవ

మఱియు, "ఓ శ్రీరాముడా! బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుడు, దేవేంద్రుడు, దేవతలు, ఆదిత్యాదిగ్రహములు, అందరు, నీవే"యని హిరణ్యగర్భసంహితయందుఁ జెప్పఁబడినది.

మఱియు "రజోగుణమువలన జగత్కారణమగు బ్రహ్మవును, సత్వగుణమువలన పాలకుడవైన విష్ణువును, తమోగుణమువలన, లయహేతువగు రుద్రుడవును నీవైతివి. నీ మాయాగుణభేదమువలన భేదమేకాని యన్యము కాదు. వానికంటె విలక్షణుడవును, సాక్షివిని, యవ్యయుడవును, చిన్మయుడవును"యని యధ్యాత్మ రామాయణమున నరణ్యకాండమున, శ్రీరాముని గూర్చి యగస్త్యుడు చెప్పెను.

మఱియు శ్రీరాముడే బ్రహ్మరూపముతో సమస్తమును సృజించు ననియు, విష్ణురూపముతో పాలించు ననియు, రుద్రరూపముతో సమస్తములను లయముచేయుననియు, రామునికంటె వేఱుదైవము లేదనియు, బ్రహ్మాండపురాణమున వసిష్ఠుడు చెప్పెను.

మఱియు"నీవువిష్ణుడవు, సీతయే లక్ష్మి, నీవు శివుడవు సీత పార్వతి, నీవు బ్రహ్మవు సీత సరస్వతి, నీవు సూర్యుడవు, సీత ప్రభ, నీవు, లోకనాశకుడగు రుద్రుడవు, సీత రుద్రాణియు"నని యధ్యాత్మ రామాయణమున నయోధ్యాకాండమున శ్రీరామునిగూర్చి నారదుఁడు చెప్పెను.

మఱియు "నీవే పరబ్రహ్మవు, నీయందే సర్వము ప్రతిష్ఠితమయి యున్నది. బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుడు శంకరుడు నీవే. మూఁడులోకముల యందును నీకంటె వేఱు దైవములేదు" అని సర్వదేవసమేతుడైన బ్రహ్మ, శ్రీరామునిగూర్చి పలికెనని, పద్మపురాణమున, శ్రీరామవిజయమున, పార్వతిని గూర్చి పరమేశ్వరుఁడు పలికెను.

మరమం బ్రహ్మ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం, బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ శంకరశ్చ నిరంజనః. త్వత్తో నా స్త్యపరోదేవ స్త్రిషు లోకేషు విద్యతే ఇతి.

ఆనందరామాయణే రాజ్యకాండే ౧౪ సర్గే శ్రీరామం ప్రతి వాల్మీకివచనం ॥శ్లో॥ లౌకికీ వైదికావాపి అకారాద్యాస్తు షోడశ, స్వరా స్తథైవవర్ణాశ్చ చతుస్త్రింశ చ్ఛుభావహాః, కకారాదిళకారాంతా మంత్రరూపాశ్శుభావహాః, చరాచరాణాం సర్వేషాం యాని నామానితాని తే ఇతి.

కించ శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణే యుద్ధకాండే ౧౦౭ సర్గస్థ ఆదిత్యహృదయాఖ్యస్తోత్రం సూర్యపర మితి సిద్ధం తదాప్యపర మితి కేచన వదంతి. హర్యశ్వాయ హరిః=హనుమాన్ అశ్వః=వాహనంయస్యసః ఇత్యాదినా। శ్లో॥ ఆదిత్యా దిగ్రహాస్సర్వే త్వమేవ రఘునందనేతి శ్లో। సూర్య స్త్వం జానకీ ప్రభేతి ఇతః పూర్వమేవ ప్రతిపాదితం.

పునశ్చ ఆనందరామాయణే రాజ్యకాండే ౧ సర్గే శ్రీరామసహస్రనామస్తోత్రే। శ్లో॥ సూర్యో గ్రహపతి శ్శ్రీమానితి నామ చాస్తి అత త్రిమూర్త్యాత్మక శ్శ్రీరామఏవ ఆదిత్య ఇతి భాతి.

— { అథ శ్రీరామస్య పరాశక్తిస్వరూపత్వ ప్రతిపాదక వచనాని. } —

బ్రహ్మాండే ఉత్తరఖండే ద్వితీయాధ్యాయే ॥శ్లో॥ కరాం

మఱియు, "లౌకికవైదికములగు నకారాది షోడశస్వరములు కకారాది ళకారాంతములగు, ముప్పదినాలుగు వర్ణములును శుభప్రదములైనవి చరాచరములగు సమస్తమైన వాటినామము లేవికలవో యవి నీవే యని యానందరామాయణమున, రాజ్యకాండమున ౪ సర్గమున వాల్మీకి శ్రీరామునిగూర్చి పలికెను.

మఱియు. వాల్మీకిరామాయణమున, యుద్ధకాండమున ౧౦౭ సర్గమునం దాదిత్యహృదయము, సూర్యపర మని ప్రసిద్ధము. అది రామపరమని కొందఱు చెప్పెదరు. ఎట్లన హర్యశ్వాయ- హరియన, నాంజనేయుడు. అశ్వమన వాహనము. హర్యశ్వుడు, ఆంజనేయుడు వాహనముగా గలవాడుఅని యర్థము.

ఇదియునుంగాక "యో శ్రీరామా! యాదిత్యాదిగ్రహము లన్నియు నీవే యనియు, నో రాముడా; నీవు సూర్యుడవు. సీత ప్రభ" యనియు దెలియజేయు వాక్యములు పూర్వముననే ప్రతిపాదింపబడినవి. సూర్యుడు, గ్రహపతియను నామము లానందరామాయణమున రాజ్యకాండమున, శ్రీరామసహస్ర నామస్తోత్రమున జెప్పంబడెను— కాన త్రిమూర్త్యాత్మక శ్రీరాముడే యాదిత్యుడని తోచును.

—♦ శ్రీరాముండు శక్తిస్వరూపుం డను వాక్యములు ♦—

ఆది "శక్తిచేతివ్రేళ్ళయొక్క పదిగోళ్ళవలన నారాయణుని దశావతారములు పుట్టినవి" యని బ్రహ్మాండమున నుత్తరఖండమున ౨ అధ్యాయమునను,

గుళినఖోత్పన్న నారాయణదశాకృతిః ఇతి. అపిచ దేవీ మంత్రరహస్యే ॥శ్లో॥ శ్రీకృష్ణ శ్శ్యామలాదేవీ శ్రీరామోలలితాంబికేతి.

అతఏవాధ్యాత్మరామాయణే అరణ్యకాండే శ్రీరామం ప్రతి అగస్త్యోక్తిః ॥శ్లో॥ త్వామేవ నిర్గుణాం శక్తిరావృణోతి యదా తదా, మూలప్రకృతి రిత్యేకే ప్రాహుర్మాయేతి కేచనేతి.

వాల్మీకిరామాయణోత్తరకాండే ౧౧౧ సర్గే ॥శ్లో॥ గాయత్ర్యాశ్చ స్వరూపంత ద్రామాయణ మనుత్తమం, సత్య మేతద్విదిత్వాతు శ్రోతవ్యంవిదితాత్మభిః. ఇతిచప్రతిపాదితం. గాయత్రీ మంత్రమధ్యస్థ భర్గశబ్దార్థ విచారణా వసరే గాయత్ర్యర్థస్తు విష్ణుధ్యానమేవ। నతుశివశక్తి గణపతి సూర్యాత్మకధ్యాన మితి యదుక్తం తత్తునాస్తికత్వమూలకమేవ, మైత్రాయణీయశ్రుతౌ. "భర్గోవైరుద్రః" ఇత్యుక్తత్వాత్ ప్రపంచ సారాది సర్వ తంత్రేషు, పురాణాదిషుచ శివసూర్యశక్త్యాదిరూపేణ గాయత్ర్యా అభివర్ణితత్వాచ్చ.

అతః దేవీపురాణాద్యుక్త్యను సారేణ శివసూర్య గణపతి, విష్ణ్వాత్మికా, సర్వప్రకృత్య ధిష్ఠానాత్మికా. శ్రీదేవ్యేవ గాయత్రీ మన్త్రాధిష్ఠాన దేవతేతి, పునా, సైవ శ్రీరామరూపేణ ప్రదృశ్యత ఇతి జ్ఞాయతే, అతఏవగాయత్రీన్యాసే షట్కుక్ష్యధి దేవతా వివరణే" తత్సవితుర్బ్రహ్మాత్మన" ఇతి. వరేణ్యాం విష్ణ్వాత్మన" ఇతి "భర్గోదేవస్యరుద్రాత్మన" ఇతి, ధీమహిసత్యాత్మన "ఇతి,

"శ్రీకృష్ణుడు శ్యామలాదేవియనియు, శ్రీరాముడు లలితాంబ యనియు," దేవీమంత్రరహస్యమునను జెప్పబడినది.

"ఓ శ్రీరామా! నిర్గుణుడవగు నిన్నెప్పుడు శక్తి యావరించునో యప్పుడు ప్రకృతియనియు, మాయ యనియు నిన్నె కొందఱు చెప్పుదురు. అని సర్వోత్తమమగు, రామాయణ ఆరణ్యకాండయం దగస్త్యోక్తివల్లను, "ఈరామాయణమును గాయత్రీ స్వరూపమునుగాను, సత్యమునుగాను తెలిసికొని జితేంద్రియులై వినవలయు"నని వాల్మీకిరామాయణమున నుత్తరకాండమున ౧౧౧ సర్గమున జెప్పబడెను.

గాయత్రీమంత్రమునందున్న భర్గశబ్దార్థమును విచారించు నవసరమున గాయత్రీమంత్రమునకువిష్ణుధ్యానమేయర్థము. కానిశివశక్తి గణపతి సూర్యాత్మకధ్యానము కానేరదని కొందరు చెప్పియున్నారు. అయ్యది యుక్తము కాదు—మైత్రాయణీయ శ్రుతియందు "భర్గుండన రుద్రుండే"యని చెప్పియుండుటచేతను, ప్రపంచసారము మున్నగు సర్వతంత్రములయందును, పురాణములయందును, గాయత్రి, శివసూర్యశక్త్యాది రూపిణియనివర్ణించి యుండుటచేతను, గాయత్రీ మంత్రము కేవల విష్ణుధ్యాన పరమేయనుట తగదు.

దేవీపురాణము మున్నగువాని ననుసరించి శివసూర్య, గణపతి, విష్ణు స్వరూపిణియు, సర్వ ప్రకృత్యధిష్ఠానాత్మికయు నగు శ్రీ దేవియే గాయత్రీమంత్రాధిష్ఠానదేవతయని తెలియుచున్నది. అట్టిశ్రీదేవియే శ్రీరామ రూపమునఁగనుపట్టుచున్నది కనుకనే గాయత్రీ మంత్రన్యాసమున షట్కుక్షుల యధిదేవతలను వివరించునప్పుడు "తత్సవితుః అనుకుక్షి బ్రహ్మస్వరూపము వరేణ్యం అనునది విష్ణుస్వరూపము, భర్గోదేవస్యయను కుక్షిరుద్రాత్మకము. ధీమహియనునది సత్యాత్మకము. ధీయోయోనః, జ్ఞానాత్మకము. ప్రచో

"ధియో యోనః జ్ఞానాత్మన, ఇతి, ప్రచోదయాత్సర్వాత్మన" ఇతి సమష్టిత స్సర్వదేకాత్మికా గాయత్రీతి ప్రతిపాదితం గాయత్రీకల్పే, వేదేష్వపి "అగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మశిరో విష్ణుర్హృదయగ్ం రుద్రశ్శిఖా పృథివీయోనిః" ఇత్యాదినా గాయత్ర్యా స్సర్వదేవతా మయత్వం శ్రూయతే. అతఏవ రామాయణం గాయత్రీమంత్రస్వరూప మితి నిశ్చిత్య శ్రీవాల్మీకి మహర్షిణా గాయత్ర్యాశ్చ స్వరూపం తద్రామాయణమితి సమ్యక్ప్రతిపాది మిత్యవగమ్యతే. కించశరన్నవరాత్ర్యుత్సవేషు సర్వత్ర దేవీ మాహాత్మ్యప్రతినిధి శ్రీమద్రామాయణపారాయణమేవ కుర్వంతి. తథా కాళికాపురాణే పరి దృశ్యమానత్వాత్ అత శ్రీరామః స్వతః పరాశక్తిరేవే త్యుక్తం భవతి.

అన్యచ్చ. గణపతిమాహాత్మ్యప్రతిపాదకగ్రంథేషు శ్రీరామమూర్తౌ గణపత్యంశోఽస్తీతి సుష్ఠూక్తం. తథావక్ష్యమాణశ్రుత్యనుగ్రహాత్॥ తథాహి. పంచవిధసాంప్రదాయక పాదుకామహామంత్రేష్వపి శ్రీరామపాదుకాప్రయుక్త శ్రీరామ మంత్రమేవ ఫలాధికత్వేన అభిహితః ఉత్తరరామతాపిన్యుపనిషది. ॥శ్లో॥ గాణాపత్యేషు శైవేషు శాక్తసౌరేష్వభీష్టదః వైష్ణవేష్వపి సర్వత్ర రామమంత్రః ఫలాధికః. గాణాపత్యాది మంత్రేషు కోటికోటిగుణాధిక ఇతి.

బ్రహ్మవైవర్తపురాణే శ్రీకృష్ణజన్మఖండే ౧౧౦ అధ్యాయే. ॥శ్లో॥ రాశబ్దో విశ్వవచనో మశ్చాపీశ్వరవాచకః సర్వే

దయాత్ అనుకుక్షి సర్వాత్మకము" అని సమష్టిరూపముగ గాయత్రి సర్వదేవతా స్వరూపిణియని గాయత్రీ కల్పమునందుఁగలదు. వేదమునందును ఆమె "కగ్ని ముఖము, బ్రహ్మశిరము, విష్ణువు హృదయము, రుద్రుఁడుశిఖ, పృథివి యోని" యనిమొదలగు మంత్రముచే గాయత్రికి సర్వదేవతా మయత్వము చెప్పఁబడియున్నది కావునరామాయణము, గాయత్రీమంత్రార్థరూపమని నిశ్చయించివాల్మీకి మహర్షి "రామాయణము గాయత్రీమంత్ర స్వరూపము" అని రామాయణమున ప్రతిపాదించినట్లు తోచెడిని.

మఱియు శరన్నవరాత్ర్యుత్సవములయందంతటను, దేవీమాహాత్మ్య ప్రతిపాదక పారాయణగ్రంథమునకుఁ బ్రతినిధిగా శ్రీమద్రామాయణపారాయణము నే చేయుదురు. ఆవ్విధముగా కాళికాపురాణమున జూడఁబడుచున్నది కాన శ్రీరామచంద్రమూర్తి పరాశక్త్యంశమేయని చెప్పబడినది యగుచున్నది.

మఱియు గణపతిమాహాత్మ్య ప్రతిపాదక గ్రంథములయందు శ్రీరామ మూర్తియందు గణపత్యంశమున్నదని చెప్పబడినది. అవ్విధముగా చెప్పబడబోయెడి శ్రుత్యనుగ్రహమువలనను యెఱుఁగునది కాన నయిదువిధములగు సంప్రదాయసిద్ధమగుపాదుకామహామంత్రములయందును శ్రీరామపాదుకా ప్రయుక్త శ్రీరామమంత్రము ఫలాధికముగా వర్ణింపబడినది. "గాణాపత్యములయందును శైవములయందును శాక్తములయందును సౌరమంత్రములయందును వైష్ణవములయందును, సర్వత్ర రామమంత్రమధిక ఫలప్రదమని" యుత్తర రామతాపనీయోపనిషత్తునందు వర్ణింపబడియె.

చాంశకలాః పుంసః కృష్ణస్తు భగవాన్ స్వయం పరిపూర్ణతమో రామః, ఇతి, అపిచ శ్రీరామభాగవతే ॥శ్లో॥ అవతారాస్సుబహవో విష్ణోర్లీలానుకారిణః। తేషాంసహస్రసదృశో రామోజ్ఞానమయశ్శివః, ఇత్యాదిశ్రుతి స్మృతి పురాణవచనైశ్శ్రీరామః పంచమూర్త్యాత్మక ఇతి త్రిగుణాతీతపరమాత్మేత్యుక్తం భవతి.

అతఏవాహ భగవాన్ శ్రీకృష్ణః ॥శ్లో॥ యో యో యాం యాం తనుం భక్త్యా శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి, తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహం. స తయా శ్రద్ధయా యుక్తస్తస్యారాధన మీహతే, లభతేచ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్హి తాన్ ఇతి. దర్శయతిచ వేదో విద్యైకత్వం. ॥శ్రు॥ సర్వే వేదా యత్పద మామనంతీతి॥ (యథా ద్వే నార్యా వేకం నృపతి ముపాసాతే ఛత్రేణాన్యా చామరేణాన్యా తత్రోపాస్త్యైకత్వే ప్యుపాసన భేదో ధర్మ వ్యవస్థా భవతి. తథైవ శ్రీరామం నానామతా వలంబినో భక్తాః స్వేష్టరూపత్వేన సేవంతే, ఇతితమ్యుక్తమేవేతి సునిశ్చితంభవతి.

—:{ అథ శ్రీరామః కేవలనిర్గుణో నిరంజన స్సత్తామాత్ర ఇతి ప్రతిపాదక వచనాని॥ }:—

అథర్వణే రామరహస్యోపనిషది చతుర్థాధ్యాయే ॥శ్రు॥ శ్రీరామమంత్రరాజస్య సమ్యగర్థోఽయ ముచ్యతే, నారా

మఱియు బ్రహ్మవైవర్తపురాణమున శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమున ౧౧౦ అధ్యాయమున" రాశబ్దము విశ్వవాచకము, మకారము ఈశ్వరవాచకము, విశ్వేశ్వరుఁడుగాన రాముడని చెప్పబడెను. సమస్తావతారములు అంశావతారములు. కృష్ణుడు పూర్ణావతారము, శ్రీరాముడు పరిపూర్ణ తమావతారము" అనగా సర్వదేవమయుడని భావము. మఱియును లీలానుకారియగు శ్రీవిష్ణున కనేకయవతారములు గలవు. కాని జ్ఞానమయుఁడును మంగళప్రదుఁడునగు శ్రీరామావతారము, పూర్వోక్తావతారసహస్రతుల్యమైనదని శ్రీరామభాగవతమున చెప్పబడినది. ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతి పురాణవచనములచేతను శ్రీరాముఁడు పంచమూర్త్యాత్మకుఁడనియు, త్రిగుణాతీతుండగు పరమాత్మయనియు చెప్పఁబడినది యగుచున్నది.

కావుననే భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు "ఎవఁడే యేమూర్తిని భక్తిశ్రద్ధలచే నర్చించుటకుఁగోరుచుండునో, వానికిఁ జలనరహితమగు నాశ్రద్ధనే, నేను విస్తరింపజేయుదును. అనియు. వాఁడు శ్రద్ధతోఁ గూడినవాడై వానియొక్కయారాధనముఁ గోరుచుండుననియు, నాచే విహితములగు హితములైన కామములనుఁ బొందు"ననియు చెప్పెను. విద్యైకత్వమును వేదమే చూపించుచున్నది. శ్రు॥ సమస్తవేదములు ఏపదముఁ జెప్పుచున్నవో యాపదమును ఆత్మనుగ తెలుసుకొనుము అని" ఎవ్విధమున నిద్దఱు స్త్రీలు రాజునొకనినే యొకతె ఛత్రముచేతను మఱియొకతెచామరముచేతను సేవించెదరో. అట్లే ఒకేదేవుని అనేకులనేకవిధములగ సేవింతురని యెఱుగునది. అందున నుపాస్త్యైకత్వమున్న నుపాసనాభేదము ధర్మవ్యవస్థయు నగుచున్నది. అటులనే శ్రీరామచంద్రమూర్తిని నానామతావలంబులైన భక్తులు తమతమ మనోభీష్టస్వరూపునిగా సేవించుట సర్వోత్తమమని నిశ్చయింపబడిన దగుచున్నది.

—{ శ్రీరాముడు నిర్గుణుఁడును నిరంజనుడును కేవల సత్తామాత్రుఁడునను వచనములు. }—

"శ్రీరామమంత్రరాజమునకు సమీచీనమగు నర్థమునిట్లు చెప్పిరి. ఏమన

యణాష్టాక్షరేచ శివపంచాక్షరే తథా. సార్థకార్ణద్వయం రామో రమంతే యత్రయోగినః, ఆద్యోరా తత్పదార్థ స్స్యాన్మకార స్త్వంపదార్థవాన్. తయోస్సంయోజన మసీత్యేవం తత్త్వవిదో విదుః ఇతి।

రామతాపిన్యుపనిషది పద్మపురాణేచ ॥శ్రు॥ రమంతే యోగినోఽనంతే నిత్యానందే చిదాత్మని, ఇతి రామపదేనాసౌ పరబ్రహ్మాభిధీయతే।

అధ్యాత్మరామాయణేఽపి శ్లో॥ యస్మిన్ రమంతే మునయో విద్యయాఽజ్ఞాన విప్లవే, తం గురుః ప్రాహ రామేతి రమణా ద్రామ ఇత్యపి. రామం విద్ధి పరబ్రహ్మ సచ్చిదానంద మద్వయం, సర్వోపాధివినిర్ముక్తం సత్తామాత్ర మగోచరం. ఆనందం నిర్మలం శాంతం నిర్వికారం నిరంజనం, సర్వవ్యాపిన మాత్మానం స్వప్రకాశ మకల్మషం ఇతి।

—:{ కించ సాయుధపరివార శ్రీరామ స్సాక్షా త్ప్రణవస్వరూప ఇతి ప్రతిపాదకవచనాని. }:—

శ్రూయతేహి తారసారోపనిషది. ॥గ్రం। అకారా దభవ ద్బ్రహ్మా జాంబవానితి సంజ్ఞికః, ఉకారాక్షరసంభూత ఉపేంద్రో హరినాయకః. (వాలీ) మకారాక్షరసంభూత శ్శివస్తు హనుమాన్ స్మృతః, బిందు రీశ్వరసంజ్ఞస్తు శత్రుఘ్నశ్చక్రరాట్స్వయం. నాదో మహాప్రభు ర్జ్ఞేయో భరత శ్శంఖ నామకః

నారాయణాష్టాక్షరీమంత్రములోని దగు రాకారమును, అట్లే శివపంచాక్షరీ మంత్రములోని మకారమును కలుపుటవలన "రామ" యను మంత్రమయ్యెనని యు మొదటిరకారము తత్పదార్థమనియు, మకారము త్వంపదార్థ మని యు, వానియొక్క సంయోజనము అకారము 'అసి' అయినది గాన 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యమే రామశబ్దార్థమయినదనియు" నథర్వణమున రామ రహస్యోపనిషత్తున వర్ణింపబడెను.

మరియు ననంతుడును, నిత్యానందుడును, చిదాత్మకుడు నగు నెవని యందు యోగులు క్రీడించుచుందురో, యీపరబ్రహ్మమే రామపదముచే జెప్పఁబడుచున్నది" యని పద్మపురాణమునందును, రామతాపిన్యుపనిషత్తునం దును చెప్పబడెను.

అజ్ఞాననాశకుఁడగు నెవనియందు మునులు జ్ఞానముచే రమించుచుం డిరో వానినే పరబ్రహ్మముగా రామునిగా జెప్పిరి. తాను రమించుటవలనను రాముఁడని చెప్పెదరు. సచ్చిదానందుడును నద్వయుడును, నుపాధిరహితు డును సత్తామాత్రుఁడును నవిషయుఁడును, నానందరూపుఁడును నిర్మలుఁ డును, శాంతుఁడును, నిర్వికారుడును, నిరంజనుడును, సర్వవ్యాపకుడును, నిష్కల్మషుడును, స్వప్రకాశుడును నగు పరబ్రహ్మముగా శ్రీరాముని తెలిసి కొనుమని" యధ్యాత్మరామాయణమునఁ జెప్పబడెను.

{ మఱియు పరివారసహితుఁడగు శ్రీరాముఁడు ప్రణవస్వరూపుఁడని ప్రతిపాదించెడి వచనములు. }

తారసారోపనిషత్తున నిట్లు చెప్పబడెను. "అకారమువలన, బ్రహ్మాంశజుఁడైన జాంబవంతుడును, ఉకారమువలన నుపేంద్రభూతుడగు హరినాయకుఁడగు వాలియును, మకారమువలన, శివాంశజుడగు హనుమంతుడును,

కలాయాః పురుష స్సాక్షాల్లక్ష్మణో ధరణీధరః. కలాతీతా భగవతీ స్వయం సీతేతి సంజ్ఞితా, తత్పరః పరమాత్మాచ శ్రీరామః పురుషోత్తమః. ఓమిత్యేతదక్షరం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం. రామరహస్యోపనిషది ॥శ్రు॥ ముముక్షూణాం విరక్తానాం తథాచాశ్రమవాసినాం ప్రణవత్వాత్సదా ధ్యేయో యతీనాంచ విశేషతః. రామమంత్రార్థవిజ్ఞానీ జీవన్ముక్తో నసంశయః. ఇతి శ్రుతావపి- శ్రు। ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా నప్రకాశతే, దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభి రితి।

పునశ్చాథర్వవేదీయ రామరహస్యోపనిషది- ప్రథమాధ్యాయే. శ్రు॥ ఓమ్-సనకాద్యాయోగివర్యా అన్యేచ ఋషయస్తథా. ప్రహ్లాదాద్యా విష్ణుభక్తా హనుమంత మథాబ్రువన్, వాయుపుత్ర మహాబాహో కిం తత్త్వం బ్రహ్మవాదినాం, పురాణే ష్వష్టాదశసు స్మృతి ష్వష్టాదశస్వపి. చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యాస్వాధ్యాత్మికేషుచ, సర్వేషు విద్యాస్థానేషు విఘ్నసూర్యేశ శక్తిషు. ఏతేషు మధ్యే కిం తత్వం కథయత్వం మహాబల. హనుమా నువాచ. భోయోగీంద్రాశ్చ ఋషయో విష్ణుభక్తా స్తథైవచ, శ్రుణుధ్వం మామకీం వాచం భవబంధ వినాశినీం, ఏతెషుచైవ సర్వేషు తత్త్వంచ బ్రహ్మతారకం, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవ పరంతపః. రామఏవ పరం తత్వగ్ం శ్రీరామో బ్రహ్మతారక మితి.

ఈశ్వరవాచకమగు బిందువువలన చక్రమగు శత్రుఘ్నుడును, నాదమువలన శంఖమగు భరతుడును కలవలన శేషభూతుడగు లక్ష్మణుడును, కలాతీతయగు భగవతి సీతయును, తత్పరుడగు పరమాత్మ, పురుషోత్తముడగు శ్రీరాముడును నగు ననియు 'ఓమ్' అను నక్షరము సర్వము వ్యాఖ్యానము జేయబడినది."

రామరహస్యోపనిషత్తునందు జెప్పబడినదేమన "ఈ శ్రీరామమంత్రము ప్రణవము గాన ముముక్షువులును విరక్తులును అట్లే యాశ్రమవాసులును విశేషముగా యతీశ్వరులును ధ్యానింపదగినది. శ్రీరామమంత్ర మెఱిగినవాడు నిస్సంశయముగా జీవన్ముక్తుడే యగునని యున్నది. శ్రుతియందును "ఈ యాయాత్మ సమస్తభూతములయందు గూఢముగానుండినందున నందఱచేఁ జూడఁబడుటలేదు, సూక్ష్మదర్శులు తమసూక్ష్మబుద్ధిచేత నీగూఢమైన యాత్మను జూచుచున్నా రని"యున్నది.

మనియు అథర్వవేదములో రామరహస్యోపనిషత్తున ప్రథమాధ్యాయమున, "సనకాదిమునీంద్రులును ఇతర ఋషులును ప్రహ్లాదుడు మొదలుగా గల విష్ణుభక్తులును హనుమంతునిగూర్చి యిటులఁబలికిరి. ఓ వాయుపుత్రుడా! అష్టాదశపురాణములతత్త్వమును నష్టాదశస్మృతులతత్త్వమును చతుర్వేదముల షట్శాస్త్రముల తత్త్వమును, సర్వవిద్యల తత్త్వమును, ఆదిత్యాంబికా గణనాథాదులతత్త్వమును, బ్రహ్మవాదులతత్త్వమును జెప్పుమని యడుగగా నాహనుమంతుడు తిరిగి పలికెను. ఓమహర్షులారా! విష్ణుభక్తులారా! భవబంధవినాశకరమగు నాదువచనమునువినుడు. పైనఁజెప్పబడిన సమస్తమయినవాని తత్త్వముపరంబ్రహ్మము, శ్రీరాముడే, పరబ్రహ్మయు, శ్రీరాముడేపరమతపస్సు రాముడే పరతత్త్వము, శ్రీరాముడేతారకబ్రహ్మ మనియు" జెప్పఁబడెను.

ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణవచనపర్యాలోచనయా శ్రీరామో నిర్వికారసత్తామాత్రచైతన్యస్వరూపపరమాత్మాపి స్వస్వాభిన్నయాఽనిర్వచనీయయా త్రిగుణాత్మికయా ప్రకృత్యా ప్రణవాకారేణ సగుణ ఇవ భూత్వా గుణత్రయావలంబనాత్త్రిమూర్త్యాకారో జగజ్జన్మాదిహేతు రాదిత్యాంబికావిష్ణుగణపతిరూపేణోపాసకాన్ పరిపాలయన్ సర్వదేవాత్మకసమష్టిచైతన్య తేజోమయశరీరధారీ పాయసరూపేణ కౌసల్యాగర్భం ప్రవిశన్నివ గర్భచిహ్నం నిదర్శయన్ తస్యాః పురోభాగే వరదానుసారేణ సాక్షాద్విష్ణురూపేణావిర్భూయ తదభ్యర్థనయా మాయామానుషబాలభావం ప్రకటయన్ వక్ష్యమాణరామాయణార్థం ధర్మసంస్థాపనార్థం లీలయా లోకస్య ప్రదర్శయదితి స్పష్టం ప్రతిభాసతే.

అత స్సర్వశ్రుతి స్మృతిపురాణేతిహాసాదిషు ప్రదృశ్యమానదేవతామహాత్మ్యాని సర్వాణి సర్వదేవాత్మక చిన్మయ శ్రీరామమాహాత్మ్యరూపాణ్యేవాభవన్నితి పర్యవస్యతి,

తస్మాద్బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాతీత మాయాశబళబ్రహ్మ పరమేశ్వర శ్రీరామచంద్ర ఏకఏవ సర్వత్ర పూర్ణరూపేణ పరిదృశ్యతఇతి ఫలితం. అతఏవోచ్యతే- శ్రీమదానంద రామాయణే, మనోహరకాండే నవమసర్గే॥శ్లో॥ తీవ్రేణ భక్తియోగేన యజేత రఘునందనం, రామేణసదృశో దేవో నభూతో నభవిష్య

ఇవి మొదలుగాగల శ్రుతి స్మృతి పురాణవచనముల నాలోచించిన శ్రీరాముడు స్వసత్తామాత్రచైతన్యస్వరూప పరమాత్మయయ్యును తనకంటె భిన్నముకాని యనిర్వచనీయయు త్రిగుణాత్మకయగు ప్రకృతిచేతను సగుణుడువలెనై, గుణత్రయావలంబనమువలన త్రిమూర్త్యాకారుడై, జగజ్జన్మాదికారణుడై, యాదిత్యాంబికా విష్ణుగణపతి మహేశ్వరరూపముచే నుపాసకులను బరిపాలించుచు, సర్వదేవాత్మకుడై, సమష్టిచైతన్య తేజోమయ శరీరధారియై, పాయసరూపముచే కౌసల్యాగర్భమును ప్రవేశించినవానివలె గర్భచిహ్నములను జూపించుచు నామెముందట, వరానుసారముగ సాక్షాద్విష్ణురూపమున నావిర్భవించి యామె ప్రార్థనచేమాయామానుష బాలభావమును ప్రకటనజేయుచు, వక్ష్యమాణరామాయణార్థమును ధర్మసంస్థాపనార్థమై లీలచే లోకమునకు చూపించుచుండెనని స్పష్టముగ దోచుచున్నది.

కాన సర్వశ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసాదులయందును చూడబడు దేవతామాహాత్మ్యములన్నియు సర్వదేవాత్మక చిన్మయ శ్రీరామమాహాత్మ్యరూపములేయయినవని పర్యవసానమగుచున్నది.

ఆకారణమువలన బ్రహ్మవిష్ణుశివాతీత మాయాశబళ బ్రహ్మయగు రామచంద్రుడొకడే సర్వత్ర పరిపూర్ణరూపముచే కనుపడుచున్నవాడని ఫలితము. గావుననే తీవ్రమగు భక్తియోగముచే రఘునందనుని సేవించవలయుననియు, రామునితో సమానుడగు దేవుడు లేడనియు” నానందరామాయణమున మనోహరకాండమున నవమ సర్గమునఁ జెప్పఁబడెను. నైవిధముచే సర్వోపాసకులకు శ్రీరామభజనమే శరణ్యమని చెప్పబడినది యని సర్వము నిర్దిష్టము.

తీతి॥ అనయాప్యుక్త్యాచ- సర్వదేవతోపాసకానాం శ్రీరామ
భజనమేవ శరణ్యమితి సుష్ఠూక్తం భవతీతి సర్వం మనవద్యం.

—: అథసర్వపురాణానాం సామ్యప్రమాణనిరూపణమ్ :—

నను భవతా స్కాందాదిశైవపురాణాంతర్గతవచనాన్యపి
ప్రమాణత్వేన నిరూపితాని శైవపురాణాంతర్గత వచనజాతస్యా
ప్రామాణ్యం సంభవతి, స్కాందాది శైవపురాణానాం తామసత్వే
నాప్రమాణత్వాత్తాని వచనాని నప్రమాణానీతిచే త్తత్పరి
హార్యతే. నహ్యస్మింస్తామసపురాణస్థవచనోదాహరణేన ప్రతిపా
ద్యమానవచనస్యాప్రామాణ్యం శంకనీయం. పురాణతామస
త్వస్య ప్రాచీనై రేవ బహుభిః పండితప్రకాండైః బహుధా నిరా
కృతత్వా త్తామసత్వే నాప్రామాణ్యశంకాయా ఇదానీ మన
వకాశాత్. యేషాం తామసప్రకృతికత్వేన భగవద్వ్యాసమ
హర్షి ప్రణీతపురాణైక దేశస్యతామసత్వాగ్రహాః స్తైశ్శ్రీ
మదప్పయ్యదీక్షిత దివ్యచరణైర్విశ్వజనీనవైదుషీవిభూషితైర్విర
చిత 'శివపురాణతామసత్వనిరాకరణాఖ్యోగ్రంథః స్వభ్రమ
నివారణార్థాయ ద్రష్టవ్యః- అపిచ శివతత్త్వవివేకమధ్వవ్య
క్కారాది నిబంధన గ్రంథేష్వపి విశేషేణ ప్రపంచితం. అత్రా
పికించి దుచ్యతే. అష్టాదశపురాణోత్పత్తివిషయే బృహన్నార
దీయే ॥౯-౨। అధ్యాయే నారదంప్రతి సనత్కుమారవచనం
శ్లో॥ పురాణాఖ్యానకం విప్ర నానాకల్పసముద్భవం, నానాక

—:సర్వపురాణములకు సామ్య ప్రమాణనిరూపకవచనములు:—

ఓయీ! నీవు స్కాందాదిశైవపురాణాంతర్గతవచనములను ప్రమాణ
ములనుగా నిరూపించితివి. శైవపురాణాంతర్గత వచనము లప్రమాణములు.
మఱియు, స్కాందాది పురాణములు తామసములగుటచేత నప్రమాణముల
గును. కావున నావాక్యములు ప్రమాణములు గావనినచో నాశంక పరిహ
రింపఁబడుచున్నది. తామస పురాణములలోనున్న వాక్యోదాహరణముచేత
ప్రతిపాదింపఁబడిన వచనము లప్రమాణములని యాశంకింపఁగూడదు. పురా
ణముల తామసత్వము, నప్రామాణ్యమును, బహువిధముల ననేక పండితులచే
నిదివరకే నిరాకరింపఁబడినవి. కాన తామసమగుటచేత నప్రమాణ మనియెడి
శంక కవకాశములేదు. తాము తామసప్రకృతికులగుటచే, భగవద్వ్యాసమహ
ర్షి ప్రణీతమగు పురాణైక దేశమందు తామసమనునాగ్రహము ఎవరికిగలిగెనో
వారు విశ్వజనీనవైదుష్యశోభితులగు నప్పయదీక్షిత దివ్యచరణులచే రచింప
బడిన 'శివపురాణతామసత్వ నిరాకరణమను గ్రంథము' తమభ్రమనివారణము
కొఱకు చూచుకొనవలయును. మఱియు శివతత్త్వవివేక మధ్వవ్యక్కారాది
నిబంధన గ్రంథములందును విశేషముగా నీవిషయమై చెప్పియున్నది. ఇచ్చ
టను కొంతచెప్పఁబడును. అష్టాదశపురాణోత్పత్తివిషయమున "పురాణాఖ్యా
నకము, నానా కల్పములవలన పుట్టినది. నానాకథలతోఁ గూడినది. యద్భుత
మైనది. బహువిస్తృతమైనది. బ్రహ్మచే చెప్పబడిన దానినిఁ జెప్పెదను.
బ్రహ్మచెప్పిన దేమన— వత్సా! పురాణసముచ్చయము చెప్పెదను వినుము.

థాసమాయుక్త మచ్యుతం బహువిస్తరం, తుభ్యం సమభిధాస్యామి యత్రోక్తం బ్రహ్మణా పురా. బ్రహ్మోవాచ-శ్రుణు వత్స ప్రవక్ష్యామి పురాణానాం సముచ్చయం, పురాణ మేక మేవాసీ త్సర్వకల్పేషు మానద. చతుర్వర్గస్య బీజస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం, కాలేనాగ్రహణం దృష్ట్వాపురాణస్య మహామతిః. హరి ర్వ్యాసస్వరూపేణ జాయతేచ యుగే యుగే, చతుర్లక్షప్రమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరేసదా. తదష్టాదశథాకృత్వా భూలోకేఽస్మిన్ ప్రకాశ్యతే.

౧ బ్రాహ్మం ౨ పాద్మం ౩ వైష్ణవంచ ౪ వాయవీయం తథైవచ। ౫ భాగవతం ౬ నారదీయం ౭ మార్కండేయంచ కీర్తితం. ౮ ఆగ్నేయంచ ౯ భవిష్యంచ ౧౦ బ్రహ్మవైవర్త ౧౧ లింగకే ౧౨ వారాహంచ ౧౩ తథా స్కాందం ౧౪ వామనం ౧౫ కూర్మసంజ్ఞికం. ౧౬ మాత్స్యంతత్ ౧౭ గారుడం తద్వ ౧౮ ద్బ్రహ్మాండాఖ్యమితి త్రిషట్। ఏకం కథానకం సూత్రం వక్తృ శ్రోతృసమాహ్వయం.

ఇతి సాత్త్వికే నాభిమతే నారదపురాణే పరిదృశ్యమానత్వాత్పురాణానాం సాత్త్విక త్వాదికల్పనాయాఏవా నవకాశః తథైవ పద్మపురాణే సృష్టిఖండే ప్రథమాధ్యాయే తదితర పురాణాదిష్వపి పురాణోత్పత్తి ప్రస్తావనాయాం తత్ర తత్రచకథితం.

నన్వస్మాభిః నకల్ప్యతే. కింతు పద్మపురాణోత్తరఖండే షష్ఠిత మాధ్యాయే, అష్టాదశపురాణానాం, నామధేయా న్య

సర్వకల్పములయందును శతకోటి ప్రవిస్తరమగు పురాణమొకటియేయైయుండెను. చతుర్వర్గసాధనమై శతకోటిప్రవిస్తరమై యున్న పురాణము కాలవశముచేత నెవరును గ్రహింపలేకపోగా శ్రీహరి వ్యాసరూపముతో ప్రతియుగమునందు నవతరించి. ప్రతిద్వాపరమునందును చతుర్లక్షప్రమాణముచే దానిని పదునెనిమిదిభాగములుగా జేసి భూలోకమునందు ప్రకాశింపజేయును.

ఆ పదునెనిమిదిభాగము లెవ్వియన ౧ బ్రాహ్మము ౨ పాద్మము ౩ వైష్ణము ౩ వాయవీయము ౫ భాగవతము ౬ నారదీయము ౭ మార్కండేయము ౮ ఆగ్నేయము ౯ బ్రహ్మవైవర్తము ౧౦ లైంగము ౧౧ వారాహము. ౧౨ స్కాందము ౧౩ వామనము ౧౪ కూర్మము ౧౫ మాత్స్యము ౧౬ గారుడము ౧౭ బ్రహ్మాండము ౧౮ భవిష్యము. వీటికన్నిటిని కథాసూత్రము ఒకటియే. వక్తృశ్రోతృభేదముచే భిన్నభాగములుగ గన్పట్టుచున్నవి. అని బృహన్నారదీయమున ౯౨ అధ్యాయమున నారదునిగూర్చి సనత్కుమారుడు చెప్పెను.

సాత్త్వికముగా పరిగణింపబడుచున్న నారదపురాణమున నివ్విధమననే చూడబడుచున్నందున పురాణములకు సాత్త్వికాదికల్పనఁ జేయ నవకాశములేదు. ఇవ్విధముననే పద్మపురాణమున సృష్టిఖండమున ప్రథమాధ్యాయమునను, ఇతర పురాణాదులయందును పురాణోత్పత్తి ప్రస్తావనగల సర్వస్థలములందును జెప్పబడినది.

ఓయీ! మాది కల్పనకాదు. ఇక నేమన పద్మపురాణమున నుత్తరఖండమున నష్టాదశపురాణముల నామధేయముల జెప్పి తిరిగి "మాత్స్యము, కూ

క్త్వా తతః. శ్లో॥ మాత్స్యం కౌర్మం తథా లైంగం శైవం స్కాందం తథైవచ, ఆగ్నేయంచ షడేతాని తామసాని నిబోధ మే। ఇతి పార్వతీం ప్రతిశివే నోక్తమితి వ్యాసేనైవ ప్రతిపాదిత మితిచేత్. తిష్ఠతు- ఏతేన పరిగణనేనై తేషాం శివాదిదేవతా విశేషమాహాత్మ్య పరత్వం ధ్వన్యతే, నతూత్తమాధమపరత్వే తాత్పర్యం.

కించ-శ్లో॥ పురాణం మానవో ధర్మస్సాంగో వేదశ్చికిత్సకం, అజ్ఞాసిద్ధాని చత్వారి నహంతవ్యాని హేతుభి రితి మనువచనవిరుద్ధతయా శివబ్రహ్మపురాణాని, ప్రమాణం నవేతి విచారయితుం భవాన్ క ఇతి నజానే ఇదంహి పూర్వమీమాంసకైః కర్త్తవ్యం కృతంచ తైః అథర్వమీమాంసాయాం హి స్మృత్యధికరణే "వేదవ్యతిరిక్తస్మృతి మాత్రస్య భ్రాంత్యాది మూలకత్వేనాప్రామాణ్యం ప్రాపయ్య వేదమూలకత్వేన ప్రామాణ్యం వ్యవస్థాపితం" యథోక్తం వార్త్తికే-భ్రాంతే రనుభవాచ్చాపి పుంవాక్యా ద్విప్రలంబనాత్, దృష్టానుగుణ్య సాధ్యత్వా చ్చోదనైవ లఘీయసీతి." ఇత్థం సతి భాష్యకృన్మతా శ్రయణే శ్రుతివిరుద్ధపక్షే శివబ్రహ్మప్రతిపాదకపురాణానా మప్రామాణ్యంస్యాత్. నహి తేషాం శ్రుతివిరోధోఽస్తి. ప్రత్యుత రుద్రాధ్యాయశ్వేతాశ్వతరాథర్వశిరోఽథర్వశిఖాకైవల్యోపని షజ్జాబాలతైత్తిరీయకాది శ్రుతయ స్సర్వాఏవ శివపురాణస సమానార్థకతయా ఽవగమ్యమానాః ప్రత్యుత వేదమూలత్వేన

ర్మము, లైంగము, శైవము, స్కాందము, ఆగ్నేయము ఈయారుపురాణములు తామసములని తెలిసికొనుమని పార్వతినిగూర్చి శివుడు జెప్పినట్లు వ్యాసునిచేత జెప్పబడినది" యంటేని ఉండనిమ్ము. ఈపరిగణనముచేత, వీనికి శివాదిదేవతావిశేషమాహాత్మ్యపరత్వము ధ్వనితమగుచున్నది. ఉత్తమాధమపరత్వములో తాత్పర్యము కాదుగదా?

మఱియును ౧ పురాణములు, ౨ మనుస్మృతి, 3 సాంగవేదము, ౪ వైద్యశాస్త్రము నైనాలుగును భగవదాజ్ఞాసిద్ధములు. వాటిని హేతువులచే (కుయుక్తులచే) వాదింపఁగూడదు అను మనువచనమునకు విరుద్ధముగ శివబ్రహ్మపురాణములు ప్రమాణమగునా కావా యని విచారణమును జేయుటకు మీరెవరో నేనెఱుగను. ఈ విషయము పూర్వమీమాంసకులచేత పశ్నింపదగినది. కాని వారిచే నొకచో నాశంకింపఁబడి నిర్ణయింపబడినది. అథర్వమీమాంసయందు స్మృత్యధికరణమున "వేదవ్యతిరిక్తస్మృతిసామాన్యమంతయు భ్రాంతిమూలకముగాన నప్రమాణమని వేదమూలకమగుటచే స్మృతులు ప్రమాణము లని స్థాపింపఁబడెను. వార్త్తికమునందు నిట్లే జెప్పఁబడెను. భ్రాంత్యనుభవము వలన పురుషవాక్యమగుటవలనను మోహజనకత్వమువలనను సాధ్యత్వాదులవలనను చోదన లఘువైనది. ఇవ్విధమగుచుండగ భాష్యకారుని మతాశ్రయమునందు శ్రుతివిరుద్ధపక్షమున శివబ్రహ్మప్రతిపాదకపురాణముల కప్రామాణ్యము కలుగును. కాని యీ పురాణములకు శ్రుతి విరోధములేదు. విచారించినచో రుద్రాధ్యాయము శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తును నథర్వశిఖోపనిషత్తును కైవల్య శిఖోపనిషత్తును జాబాలతైత్తిరీయోపనిషదాదిశ్రుతులును నన్నియు శివపురాణములతో సమానార్థమగుట

తేషాం ప్రమాణతరత్వం జ్ఞాపయంతి తథాచ॥ సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ౧౬ అధ్యాయే శ్రీసూతఉవాచ।

॥శ్లో॥ అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి జ్ఞానోత్పత్తేస్తు కారణమ్ వినాయేనశివజ్ఞానమ్ నజాయేత కథంచన, ముముక్షురతి సంతుష్టస్సిద్ధ్యత్యేవ గతింమమ. ఇతి నిశ్చయబుద్ధిస్తు ప్రతిబంధనివృత్తయే, దేవతా స్సకలానిత్యం ప్రార్థయేన్మతి మత్తమః. శన్నోమిత్ర శ్శంవరుణ శ్శన్నోభవతు చార్యమా, శన్న ఇంద్రశ్చ వాగీశశ్శన్నో విష్ణురురుక్రమః. నమోఽస్తు బ్రహ్మణే వాయోఽనమోస్తు తవశోభనం. త్వమేవ సాక్షాద్బ్రహ్మాసి త్వాంవదిష్యామి శంకరం, ఋతంచ సత్యం చాహం త్వాం వదిష్యామి సమాహితః, తన్మామవతు కల్యాణం తద్వక్తారంచ శోభనమ్. శాంతి శ్శాంతిః పునశ్శాంతి ర్దోషత్రయ నివృత్తయే, కృత్వైవం ప్రార్థనా మాత్మ జ్ఞానార్థం పునరాస్తికాః. జపేన్నిత్యం గురోర్లబ్ధ్వామంత్రం యచ్ఛందసామితి, మేగోపాయేతి పర్యంతమత్యంతం శ్రద్ధయా సహ. సంకోచో దేహయాత్రాయాం యదిజ్ఞానార్థినో భవేత్, ఉపక్షీణా భవేద్బుద్ధి స్తత్రతస్యన సంశయః. అతస్సంకోచహానాయ విద్యార్థంతు దినేదినే, అజ్యే నాన్నేన చో భాభ్యామావహంతీతి మంత్రతః. జుహుయా చ్ఛ్రద్ధయాసార్థం బ్రహ్మచారీ గృహీవనీ, భిక్షుకస్తు జపేన్మంత్ర మనగ్నిశ్శ్రద్ధయాసహ ఇతి॥ ఇత్థంనతి కథ మప్రామాణ్యం. అపిచ కల్పసూత్రాధికరణే వేదవ త్పురాణాదీనాం స్వతఃప్రామాణ్యం ప్రపయ్యక ర్తృస్మర

చేతను ప్రత్యక్షవేదమూలకములగుటచేతను వానికత్యంత ప్రమాణతరత్వము స్థాపింపబడినది సూతసంహితయందున్న యజ్ఞవైభవఖండమున ౧౬ అధ్యాయమున సూతమహర్షి చెప్పుచున్నాఁడు.

ఇఁక జ్ఞానోత్పత్తికిఁ గారణముఁ జెప్పుచున్నాఁడను అట్టి జ్ఞానము లేక శివసంబంధజ్ఞానము కలుగనేరదు. మోక్షముఁ గోరినవాఁడై మిగులఁ దుష్టుఁడగువాఁడును, నాసన్నిధానముఁ బడయుచున్నాఁడనను నిశ్చయబుద్ధి గలవాఁడు ప్రతిబంధనివృత్తికై సకలదేవతలనుఁ బ్రార్థించవలయును.

మిత్రుఁడు, వరుణుఁడు, అర్యముండును, ఇంద్రుఁడు. బృహస్పతియు, మహాపరాక్రమ సంపన్నుడగు విష్ణువును, మాకు క్షేమము నొసంగుదురుగాఁక. బ్రహ్మదేవునకు నమస్కారము వాయుదేవుఁడా? నీకునమస్కారము. నీవే బ్రహ్మస్వరూపుఁడవు నీవుశంకరుడవని వచింపఁగలను. నీవు ఋతమును, సత్యము (శాస్త్రములచే నిశ్చయింపఁబడిన యర్థము ఋతము) నిశ్చయింపఁబడిన యర్థము నాచరించుట సత్యము) నను చున్నాఁడవు. ఏకాగ్రమనస్కుఁడనై నిన్నే యుచ్చరింపఁగలను. కావున నోదేవుఁడా నన్నుఁగాపాడుము. నిన్నే జపియించు నన్ను రక్షింపుము. నన్ను మరలఁ గాపాడుము. దోషత్రయ (అధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక అధిదైవిక) ములయొక్క నివృత్తికై మూడుమారులు శాంతియనవలయును. ఇట్లు ఆస్తికులు ఆత్మజ్ఞానార్థము ప్రార్థించి గుర్వనుగ్రహముచే నుపదేశింపఁబడిన యశ్ఛందసాఅనునది మొదలు మేగోపాయ, అనునంతవరకు శ్రద్ధతో జపియించవలయును. దేహయాత్రయందు సంకోచము కలిగినయెడల జ్ఞానార్థియగు వానిబుద్ధి క్షీణించును. అందుచే సంకోచభావముకై ప్రతిదినమునందును. ఆజ్యముచేతను. అన్నముచేతను, అవహంతియను మంత్రముతో హోమముఁజేయవలయును. బ్రహ్మచారి గృహస్థుఁడు, వానప్రస్థుఁడు వీరు ముప్వురు హోమముచేయవలయును. వీరికి నగ్నిహోత్రముకలదు. అగ్నిహోత్రములేని సన్యాసిమనస్సునందు

దార్ఢ్యాత్ స్వాతంత్ర్యం నిరస్య వేదమూలత్వేన ప్రామాణ్యం స్థాపితం. అతః కర్తృదోషాదప్రామాణ్యమితి నిస్సారం. అన్యచ్చ, కృత్వాచింతాన్యాయమనుసృత్య విచారణే మత్స్యకూర్మాదిపురాణానాం మత్స్యాదిరూపేణావతీర్ణేన నారాయణేన కృతత్వాన్న కర్తృదోషదుష్టత్వం. యుక్తం. మత్స్యకూర్మాదీనపి కర్తౄణాం దుష్టత్వే? ప్రతిపక్షిణో విష్ణుభక్తిర్వ్యాఖ్యాతా స్యాత్ మత్స్యాది విష్ణ్వవతారాణామపి రజస్తమోదుష్టత్వే కైముతికన్యాయేన పరాశరవ్యాసాదీనాం కా గణనా? కించ విషయోయం ప్రష్టవ్యః. యది వరాహప్రణీతం వారాహపురాణం సాత్త్వికం తర్హి మత్స్యకూర్మ ప్రణీతే పురాణే కథం సాత్త్వికే నభవతః నహ్యవతారేషు పురాణేష్వివ సాత్త్వికాది భావో నకేనాపి స్వీకృతః. యత్తు పద్మపురాణే కూర్మాదిపురాణానాం తామసత్వాదికల్పనం తత్పురాణాంతర్గత శివోత్కర్షపరత్వేన త్వదనభిమతత్వాత్ కూర్మపురాణస్య విష్ణుభక్తానభిమతత్వం ప్రసిద్ధం. అస్తిహి తదీయానామాభాణకః- ॥శ్లో॥ ఆప్తః కూర్మ ఇతి భ్రాంత్యావయం నష్టాబభూవిమేతి. తస్మాద్బహుప్రమాణ విరోధాచ్చైవ పురాణానామప్రామాణ్య కల్పనమయుక్తం.

అన్యచ్చ పద్మపురాణే ఆదిఖండే ద్విషష్టితమాధ్యాయే

॥శ్లో॥ బ్రాహ్మం మూర్ధా హరేరేవ హృదయం పద్మసంజ్ఞికం,
వైష్ణవం దక్షిణో బాహు శ్శైవం వామో మహేశితుః.

స్మరింపవలెను." ఇట్లగునెడల నాపురాణముల కప్రామాణ్యమెట్లు సంభవించును? ఇదియునుంగాక కల్పసూత్రాధికరణమున వేదమునకువలె పురాణాదులకును స్వతఃప్రామాణ్యమును కలిగించి కర్తృస్మృతిదార్ఢ్యాదుల వలన స్వాతంత్ర్యమును నిరసించి వేదమూలకమగుటచే ప్రామాణ్యము స్థాపింపఁబడినది. కాన కర్తృదోషముచే నప్రామాణ్యశంక నిస్సారము. మఱియు కృత్వాచింత (శంకించి విచారించుట) యను న్యాయముచేత మత్స్యకూర్మాదిపురాణములు మత్స్యాదిరూపములతో నవతరించిన నారాయణునిచే చేయబడినవి యగుటవలన కర్తృదోష దుష్టత్వము యుక్తముకాదు. మత్స్యకూర్మములును, కర్తృదోషయుక్త దుష్టములేయనినచో ప్రతిపక్షుల విష్ణుభక్తి వ్యాఖ్యాతప్రాయమగును. మత్స్యాద్యవతారములే రజస్తమోదూషితములైనచో కైముతికన్యాయముచే నిక పరాశరాదుల విషయమై చెప్పనేమి? మఱియు ప్రతిపక్షినిట్లడుగవలసియున్నది. వరాహప్రణీతమగు వారాహపురాణము సాత్త్వికమగు నెడల మత్స్యకూర్మప్రణీతములగు మత్స్యకూర్మపురాణములు సాత్త్వికములెట్లుకావు? అవతారములయందును పురాణములయందువలె సాత్త్వికాదిభావము ఏవరిచేతనైనను స్వీకరింపబడలేదుగదా. కొందఱు చెప్పిన దేమనగాఁ "పద్మపురాణమున కూర్మాదిపురాణములకుఁ దామసత్వాది కల్పనము, తత్పురాణాంతర్గతమైన శివోత్కర్షము తమకభిమతముకాదుగనుక, కల్పింపబడినదని" కూర్మపురాణము విష్ణుభక్తులకభిమతము కాదని ప్రసిద్ధియేకలదు. "ఎట్లన, కూర్మపురాణము హితమని భ్రాంతిచే మేము నష్టమైతిమి." అనియెడివారి సామెత కలదు, ఆకారణమువలన బహుపురాణములకు విరోధమగుటవలన పురాణముల కప్రామాణ్యకల్పనము సారహీన మనియెఱుగునది.

మఱియు పద్మపురాణాదిఖండమున ౬౨ వ యధ్యాయమున "బ్రాహ్మము విష్ణుమూర్తిశిరస్సనియు, పాద్మము హృదయమనియు, వైష్ణవము

ఊరూ భాగవతం జ్ఞేయం నాభిస్స్యా న్నారదీయకం, మార్కండేయంచ దక్షాంఘ్రి. ర్వామో హ్యాగ్నేయ ముచ్యతే, భవిష్యం దక్షిణే జాను ర్విష్ణురేవ మహాత్మనః. బ్రహ్మవైవర్త సంజ్ఞాతం వామజాను రుదాహృతం, లైంగంతు గుల్భకం దక్షం వారాహం వామగుల్భకం. స్కాందం పురాణం లోమాని త్వగస్య వామనం శ్రుతం, కౌర్మం పృష్ఠం సమాఖ్యాతం మాత్స్యం మేదః ప్రకీర్త్యతే. మజ్జాతుగారుడం ప్రోక్తం బ్రహ్మాండం చాస్థి గీయతే. ఏవమేవాభవ ద్విష్ణుః పురాణావయవో హరిః ఇతి.

విష్ణుపురాణేపి ప్రథమాంశే మైత్రేయపరాశర సంవాదే- ॥శ్లో॥ ఋచో యజూంషి సామాని తథైవాథర్వణానిచ, ఇతిహాసోపవేదాశ్చ వేదాంతేషు తథోక్తయః. వేదాంగాని సమస్తాని మన్వాది కథితానిచ, శబ్దమూర్తిధరస్యైత ద్వపుర్విష్ణోర్మహాత్మన ఇతి-హారేః పురాణావయవత్వేన శబ్దరూపత్వేనచ ప్రతిపాదితత్వాత్ప్రామాణ్య మవ్యాహతమేవ సర్వపురాణానాం.

కించపులస్త్యవసిష్ఠాది వరదాన లబ్ధదేవతా పరమార్థస కలశాస్త్రతత్వజ్ఞానేన పరమాప్తేన పరాశరేణ విష్ణుపురాణే. సకలపురాణానాంప్రామాణ్యాం జ్ఞాపితమ్ తథాహి॥ తత్రహి. తృతియేంశే ॥శ్లో॥ ద్వాపరేద్వాపరే విష్ణుర్వ్యాసరూపీ మహామునే, వేదమేకంస బహుధాకురుతే జగతోహితః. ఆఖ్యానైశ్చాప్యు

దక్షిణబాహువనియు, శైవము వామబాహువనియు, భాగవతము ఊరువులనియు, నారదీయ్యము నాభియనియు, మార్కండేయము దక్షిణాంఘ్రియనియు, ఆగ్నేయము వామపాదమనియు, భవిష్యము దక్షిణజానువనియు, బ్రహ్మవైవర్తము వామజానువనియు, లైంగము దక్షిణగుల్భమనియు, వారాహము, వామగుల్భమనియు, స్కాందపురాణము లోమములనియు, వామనపురాణము చర్మమనియు, కూర్మము పృష్ఠభాగమనియు, మాత్స్యము మేదస్సనియు, గారుడము మజ్జయనియు, బ్రహ్మాండము అస్థియనియు, ఇవ్విధముగ శ్రీహరి పురాణములే యవయవములుగా గలవా"డని చెప్పబడినది.

విష్ణుపురాణమునఁ బ్రథమాంశాంతమున, పరాశరమైత్రేయసంవాదమున "ఋగ్వేదము సామవేదము యజుర్వేదము అథర్వణవేదము ఇతిహాసములు (పురాణములు) ఉపవేదములు వేదాంతోక్తులు వేదాంగములు మన్వాదిధర్మశాస్త్రములు వీటిననుసరించిన కావ్యములును, శబ్దరూపుడగు విష్ణువిశరీరమని, చెప్పబడినది. ఇట్లు శ్రీహరి పురాణావయవుడని శబ్దరూపుడని చెప్పుట వలన సర్వ పురాణములకు ప్రామాణ్యము అవ్యాహతము.

మఱియుఁ బులస్త్యవసిష్ఠాది మహర్షుల వరదానమహిమచే నధిగతసర్వదేవతాస్వరూపుడును సర్వశాస్త్ర తత్వజ్ఞుడును, పరమాప్తుఁడునగు పరాశరమహర్షిచే విష్ణుపురాణమున సకల పురాణములకునుఁ బ్రామాణ్యము బోధింపఁబడినది. "ప్రతిద్వాపరమునను నారాయణుఁడు వేదవ్యాసరూపమున జననమంది, మున్నేకరూపముననున్న వేదరాశిని లోకహితమునకై యనేకములుగ విభజించును. పురాణార్థవిశారదుఁడగు నాతఁడు ఆఖ్యానములు, నుపాఖ్యానములతోడం

పాఖ్యానైర్గాథాభిః కల్పశుద్ధిభిః, పురాణ సంహితాంచక్రే పురాణార్థవిశారదః. ఆద్యం సర్వపురాణానాం పురాణం బ్రాహ్మముచ్యతే, అష్టాదశపురాణాని పురాణజ్ఞాః ప్రచక్షతే, ఇత్యష్టాదశధా పురాణ విభాగముపన్యస్య (ఉపపురాణాని పురాణేష్వంతర్భూతాని. తథైవేతిహాసాదిక మితిజ్ఞేయం) ॥శ్లో॥ అంగాని వేదాశ్చత్వారో మీమాంసాన్యాయవిస్తరః। పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ విద్యాహ్యేతాశ్చతుర్దశ। ఇత్యనేన చతుర్దశవిద్యాస్థానాని సంకీర్త్య ॥శ్లో॥ ఇతి శాఖాస్సమాఖ్యాతాశ్శాఖాభేదాస్తథైవచ। సర్వమన్వంతరేష్వేవం శాఖా భేదాశ్చ సంస్మృతాః। ఇత్యనేన వేదశాఖా నిరూపణానంతరం పురాణానివేదాంగత్వేననిరూప్య, తేషాంవేద సంబంధిత్వోపసంహారాత్, పురాణానాం వేదవత్ప్రామాణ్యం పరాశరస్యాభిమతమితి గమ్యతే.

అన్యథా వేద సంబంధిత్వానుపపత్తే రప్రామాణ్యం స్యాత్ ॥తథాచవేదాంగానాం చతుర్దశ విద్యాస్వేకదేశత్వేన, చతుర్దశవిద్యాస్థానేషు పురాణానామపిపరిగణనాత్, తత్ప్రామాణ్యం స్పష్టంభవతి ॥శ్లో॥ ఆద్యం సర్వపురాణానాం పురాణం బ్రాహ్మముచ్యతే। ఇత్యనేనాష్టాదశ పురాణ సమష్ట్యాత్మక విస్తృతైక పురాణస్య బ్రాహ్మపురాణస్య మందబుద్ధ్యగ్రాహ్యత్వం సూచయిత్వా శ్లో॥ అష్టాదశపురాణాని పురాణజ్ఞాః ప్రచక్షత "ఇత్యనేన మందబుద్ధీన్ప్రత్యష్టాదశ పురాణప్రణయన మర్థవ

గూడ నానాకల్పీయగాథలతోఁ బురాసంహితనుఁగల్పించెను. సర్వపురాణములకును మూలకారణము "బ్రాహ్మము." పురాణములు పదునెనిమిదియని పురాణజ్ఞులు చెప్పుచుందురు." (అష్టాదశోపపురాణములు పురాణములలో నంతర్భూతములు అట్లేభారత రామాయణేతిహాసములును.) "అనిపురాణవిభాగమును పన్యసించి "షడంగములు, నాల్గువేదములు, మీమాంస, (వేదాంతమిందంతర్భూతము) న్యాయము., పురాణము, ధర్మశాస్త్రము।" అనిపదునాలుగు విద్యలఁగీర్తించి "ఇట్లుశాఖలు, శాఖాభేదములు సర్వమన్వంతరములందును సమములనిచెప్పఁబడినవి" అనివేదశాఖా నిరూపణానంతరము పురాణములను వేదాంగములుగ నిరూపించుటయేగాక పురాణములు వేదసంబంధములనియునుఁజెప్పియు పసంహరించిరి. ఈయుపసంహారమువలనఁ బురాణములును, వేదములవలె ప్రమాణములనిపరాశరున కభిమతమనితోఁచెడిని. అట్లు ప్రామాణ్యము నంగీకరింపనిచో వేదసంబంధములు పురాణములను వాక్యమ ప్రమాణముకావలయును. ఇందువలనఁ దేలినసారమేమన? వేదాంగములు చతుర్దశవిద్యలలో నేకదేశముగఁబరిగణింపఁబడుటవలనను, చతుర్దశవిద్యలలోఁ బురాణములను జేర్చుటవలనను, చతుర్దశవిద్యలును వేదసంబంధములుగఁ బరిగణింపబడుటంబట్టియు. పురాణములకు వేదములకువలె ప్రామాణ్యముస్పష్టము. "సర్వపురాణములకు మూలకారణము "బ్రాహ్మపురాణమని" చెప్పుటచేనత్యంత విస్తృతమగు నద్దానిని గ్రహించుట మందబుద్ధులకు కష్టతరమనితలంచి వారియుపయోగము కొఱకు కారణభూతమగు బ్రాహ్మమునే పదునెనిమిది

డిత్యుక్తేః. వేదానామివ పురాణానాం సర్వేషా మపి ప్రామాణ్యం తుల్యమితిగమ్యతే” శివ, విధిపురాణా౽ప్రామాణ్యేతు బ్రాహ్మస్య విస్తృతపురాణస్య, కేచిదంశాః ప్రమాణా, కేచిద ప్రమాణా మిత్యర్ధ జరతీన్యా యస్స్వీకృతస్స్యాత్, తథాచేత్కేన చిదున్మత్తే నాపాదితం వేదభాగస్యా ప్యప్రామాణ్య మగీకృతప్రాయం స్యాత్।

తదానీం కేనచిద్దేవానాం ప్రియేణప్రలపితస్య “బ్రాహ్మణానామ భావేతు విధవామపిభోజయేత్; సాచేద్రజస్వలాజాతా శంఖతోయేన శుధ్యతీ” త్యాద్య ప్రమాణనిం దావచనస్యాపి ప్రామాణ్యాంగీకారే నదోషోభవేత్. నహిమంద చక్షుగాపురుషేణ గోమయేపురీష త్వేక్ష్యస్తే, గోమయమపవిత్రం దుర్గంధివా భవతి? తద్వత్. పద్మపురాణే సాత్వికామోక్షదాః ప్రోక్తా రాజసాస్స్వర్గ దాశ్శుభాః తథైవ తామసా దేవి నిరయప్రాప్తి హేతవః“ఇత్యాదికతి పయపుస్తకేషు దృశ్యమానాన్యపివచనాని కైనవా ప్రకల్పితాన్యేవేతిసుస్పష్టం.'' పద్మపురాణే ఉత్తరఖండే 263, 266, 289 అధ్యాయాః ఉత్తరదేశాదానీతేషు బహుషు పద్మపురాణ కోశేషు నదృశ్యన్తే దక్షిణదేశాదానీతేషు పుస్తకేషు దృశ్యన్తే, తస్మాత్కేవల శివద్వేషి భిర్దాక్షిణాత్యైః ప్రకల్పితా”ఇతి అష్టాదశ పురాణదర్పణ గ్రంథకారేణ విశేషేణ సుస్పష్టతయా ప్రతిపాదితం విశేషాంశాం స్తత్రైవ పశ్యంత్వార్యాః॥

విధములుగ విభజించిరనునది యుక్తియుక్తమగుటవలన వేదములంబలె సర్వపురాణములును బ్రమాణములనుటకు సందియములేదు.

శైవ, బ్రాహ్మపురాణము లప్రమాణములనిన చో నత్యంతవిస్తృతమును, సర్వపురాణ కారణమును నగు బ్రాహ్మపురాణములో నేకదేశములైనవా పురాణములగుటచే బ్రాహ్మపురాణములోఁ గొంతభాగము ప్రమాణమనియు, గొంత యప్రమాణమనియు, నర్ధజరతీ యన్యాయము నంగీకరించినట్లగును. అప్పుడు వేదమున, నేకదేశము ప్రమాణమనియు, నితరమ ప్రమాణమనియు వాదించువారి వాదముకూడ నంగీకరించినట్లేయగును. అట్లగుచో “శ్రాద్ధనిమంత్రణమునకు బ్రాహ్మణులు లభింపనిచో విధవనేని భుజింపఁజేయనగును. ఆమెరజస్వలయగుచో శంఖోదకముచే శుద్ధురాలిం జేయనగు “నను నొకానొక మూర్ఖు ప్రలాపముగూడఁ బ్రమాణమే యనుటలో దోషములేకపోవును. లోకమున, దృష్టిమాంద్యముగల యొకపురుషుఁడు గోమయమునుఁ బురీషమని నంతమాత్రమున నయ్యది దుర్గంధియు, నపవిత్రమును, గాదుకదా? అట్లే పద్మపురాణమునందలి “సాత్వికపురాణములు మోక్షదములు, రాజసపురాణములు స్వర్గదములు, తామసపురాణములు నరకదములు” అనికతి పయపుస్తకైకమాత్రదృష్టములగు వచనములు, ఎవరిచేతనో కల్పితములైయుండ వచ్చును. కొన్ని గ్రంథములలోనవిలేవు. కల్పితములు, గావుననే యప్రమాణములను, నట కావంతయు, సందియములేదని తోచెడిని.

ఇట్లియ్యవి కల్పితములనుటకు మఱియొకండు ప్రబలాధారముగలదు. ఏదియన? “పద్మపురాణోత్తర ఖండమునఁగానవచ్చు 263, 266, 289 అధ్యాయములుత్తరదేశానీత గ్రంథములందుఁ గనిపించుటలేదనియు, దక్షిణదేశానీత గ్రంథములందు మాత్రమే కానవచ్చుచున్నవనియు, నందువలన నాయధ్యాయములు శివద్వేషులగు. కొంతమంది దాక్షిణాత్యులచేఁ గల్పితములనియు, “నష్టాదశ పురాణదర్పణ” గ్రంథకారునిచే బిట్టు చర్చింపఁబడుటయే ప్రబలాధారము. విశేషాంశము లార్యులాగ్రంథమందే పరికింతురు గాక:—

తర్హి మత్స్య పురాణోక్త సాత్త్వికాది విభాగస్య కా గతిరితి చేత్ ॥శ్లో॥ సాత్త్వికేష్వథ కల్పేషు మాహాత్మ్య మధికం హరేః, తామసేషు మహేశస్య రాజసేషు ప్రజాపతేః॥ క్వచిద్బ్రహ్మా క్వచిద్విష్ణుః క్వచిద్రుద్రః ప్రశస్యతే, నానేన తేషా మాధిక్యం న్యూనతా వా కథంచ నేత్యాది కూర్మపురాణ వచనానువాదీతి వేదితవ్యం॥ తామసప్రకృతికత్వేన కూర్మపురాణస్యాప్యప్రామాణ్యమితిచేత్తత్తుచ్ఛం. తన్మతే మత్స్యపురాణవచనస్యాప్యప్రామాణ్య సంభవాత్॥ తథాచేన్మత్స్య కూర్మలింగాది పురాణాన్యప్రామాణ్యానీతివదామీతిచేత్తదపిమందం॥ పూర్వోక్త ప్రమాణశతవిరోధాత్॥

యదిమత్స్య పురాణస్యాప్రామాణ్యే తులా, హిరణ్యగర్భాది, మహాదానానాం స్వరూప, సాధన, ఫలేతికర్తవ్యతాదీని పురాణాంతరాపేక్షయాతి విస్తరేణాత్రాభిహితాని. తాన్య ప్రమాణానిస్యుః॥ ధర్మనిర్ణయ గ్రంథకృతా హేమాద్రిణా మత్స్య లింగపురాణాభ్యామేవ మహాదానవిషయే ప్రమాణవచనాన్యుదాహృతాని. తస్మాదేవ మహాదాన ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తవిధాయక ధర్మశాస్త్రస్య ప్రామాణ్యం. నోచేదప్రామాణ్యాపాతః. కించకర్మ విపాకశాస్త్రే ॥శ్లో॥ మహాదాన సమాదానాద్గురు దారాభిమర్శనాదిత్యా “తారభ్య” అరణ్యే నిర్జలేదేశే భవతి బ్రహ్మరాక్షస ఇత్యేవమంతేనమహాదాన ప్రతిగ్రహకర్మణాం విపాకఉక్తః॥ తతశ్చ

అట్లగుచో మత్స్యపురాణమునందుగల సాత్త్వికాది విభాగమునకేమిగతి? యనినచో నయ్యది “కల్పములు, సాత్త్వికములు, రాజసములు, తామసములు. అని ముత్త్రివిధములు. అందుసాత్త్వికములందు విష్ణువునకు మాహాత్మ్యమధికము తామసకల్పములందు రుద్రునకు మహత్త్వధికము. రాజసములందు బ్రహ్మకు మహత్త్వ మధికము, కొన్నింట బ్రహ్మ, కొన్నింట విష్ణువు, మరి కొన్నింట నీశుఁడు ప్రశంసింపఁబడుదురు. ఇంతమాత్రమున వారలలో, నొండొరుల కెచ్చుతక్కువలు లేవు.” అనుకూర్మపురాణ వచనమున స్పష్టముగ చెప్పఁబడినదనుటయే దానికిగతి గల్పించుటయగును. కూర్మ పురాణముగూడ దామస ప్రకృతికమగుట నందలి వచనములును మాకప్రమాణములనుచో వారలమతమున మాత్స్యముగూడఁ దామసమే. యగుటనందలి సాత్త్వికాదివిభాగమును బ్రమాణీకరించి వానిగతియేమి? యనియడుగుటయు, దోషయగును.

ఇట్లనిన; మేముమత్స్య, కూర్మ, లింగాదితామస పురాణములనన్నింటిని, నప్రమాణములేయందుమందురేని. పూర్వోదాహృతములగు, ననేకప్రమాణములకు విరోధమగుటచే నావాద ముపేక్షణీయము. మత్స్యాది పురాణముల ప్రమాణములనుచో నింక గొన్ని బాధలుంగలవు. అవియేవన? తులాహిరణ్యగర్భాది మహాదానములు, వానిస్వరూపము, తత్సాధనములు. వానిఫలములు, తత్కర్తవ్యతాస్వరూపము మున్నగునవి ఇతరపురాణములకంటె నిందు విస్తారముగ వివరింపఁబడియున్నవి. అవ్వియవి యప్రమాణములు కావలసి వచ్చును. ధర్మనిర్ణయ గ్రంథకర్త, హేమాద్రి మహాదానవిషయమై మత్స్య, లింగపురాణములనుండియే ప్రమాణముల పరిగ్రహించియుండెను. అట్లు పరిగ్రహించుటం బట్టియే నాధర్మశాస్త్రమునకట్టి ప్రామాణ్యముకలదు. లేనిచో నయ్యది యప్రమాణమే కావలయును. మఱియు, కర్మవిపాకశాస్త్రమునందు “మహాదానసమాదానాద్గురుదారాభిమర్శనాత్” అనునది మొదలు అరణ్యేనిర్జలేదేశేభవతి బ్రహ్మరాక్షసః” అనునంతవఱకు మహాదాన ప్రతిగ్రహకర్మవిపాక

మహాదానాది విధాయక శాస్త్రాభావే కర్మవిపాకవిధాయక శాస్త్ర మప్రమాణంస్యాత్. అపిచ॥ స్వర్ణరౌప్యాదిదానాని, శ్రావణ, భాద్రపదాదిత త్తన్మాసకర్తవ్యాని, వరలక్ష్మీవ్రత, శ్రీకృష్ణాష్టమీజయంతీ, వినాయకానంతవ్రతాదీని, చాతుర్మాస్య వ్రతాదీనిచ సర్వాణిశివ, విధిప్రతిపాదక పురాణాం, తర్గతాని, సర్వైశ్శిష్టైస్సంధ్యావందనాది వదనుష్ఠీయంతే। మత్స్యాదీనామప్రమాణత్వే తేషాంసర్వేషామ మూలకత్వాదననుష్ఠేయత్వంప్రాప్యేత.

పరంచ హేమాద్రిణాఽష్టా దశపురాణ పుస్తకానాన్దానమతివి స్తరేణ ప్రత్యేక మభిహితం: నహిదమపి తన్మతే నసంగచ్ఛతే. అన్యచ్చ గ్రంథదానప్రాశస్త్యే హేమాద్రిస్వీకృత సాత్త్వికాభిమత వరాహ పురాణవచనం, విద్యాదాన మనుక్రమ్యం ॥శ్లో॥ రామాయణం, భారతంచ దత్వా స్వర్గేమహీయతే। పురాణంధర్మశాస్త్రంచ ఛందోలంకార లక్షణం, వేదమీమాంసికాం దత్వా శివధర్మంచవైనృప. సప్తద్వీప పృథివ్యాంతు రాజరాజో భవేన్నృపః. పాణినీయం నిరుక్తాది వేదాంగానిస్మృతి స్తథా. దత్వా జ్ఞానమవాప్నోతి వేదాంతం చ విశేషతః, ఇత్యనేన పురాణ విద్యా దానస్య రాజరాజత్వం ఫలముక్తం ఇదమపి తేషాంమతే నసంగచ్ఛతే. తస్మాద్బహు ప్రమాణ విరోధా త్తేషాం చిత్పురాణానామ ప్రామాణ్య కల్పన మసారం శారీరకభాష్యేపి 'అతఏవ చనిత్యత్వమితి" సూత్రే శ్రుతి నా మివపురాణానామప్యనాదిత్వం

ము, ముచ్చటింపఁబడియున్నది. మహాదానాదుల విధించు నీమత్స్యపురాణ వచనములు, ప్రమాణములు గావనిచో, నీదాన ప్రతిగ్రహ కర్మవిపాక శాస్త్రము వ్యర్థమగును. ఇంతియేకాక శిష్టులందఱుచే సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలంబలె యనుష్ఠింపఁబడు, స్వర్ణ, రౌప్యాదిదానములును, శ్రావణ, భాద్రపదాదిమాసములందనుష్ఠింపఁబడు వరలక్ష్మీ, కృష్ణజయంతి, వినాయకానంత, చాతుర్మాస్యాది వ్రతములును. శివ, విధి పురాణములందు విధింపబడినవే మత్స్యాదిపురాణముల ప్రమాణములగుచో వ్రతములు మూలభూత ప్రమాణములులేనివై, యనుష్ఠాన యోగ్యములుకాకపోవును. అట్లగుటయె వరికిని ఇష్టముకాదుకదా! వెండియు, హేమాద్రి అష్టాదశ పురాణగ్రంథ దానమహిమనతివిస్తరముగఁ జేర్కొనెను. తామసములని గొన్నిటిని విడిచియుండలేదు.

వారలెద్దానిని సాత్త్వికపురాణమని యంగీకరించిరో ఆవరాహ పురాణమునందును, గ్రంథదాన ప్రాశస్త్యమిట్లు చెప్పఁబడియున్నది. "లోకమున మానవుఁడు రామాయణ, భారత గ్రంథముల దానముగావించి స్వర్గమును జూరగొనును, శ్రుతి, స్మృతి, పురాణ, ధర్మశాస్త్ర, ఛందోలంకార, మీమాంసాది గ్రంథముల దానముచేసి, సప్తద్వీపవతియగు నీపృథ్వియందు రాజరాజుకాఁగలఁడు. నిరుక్త, పాణినీయాదివేదాంగములను, మన్వాదిస్మృతులను దానము గావించి జ్ఞానముఁబడయఁగలఁడు." అని ఈవచనముల వలనఁ బౌరాణిక గ్రంథదానముచే రాజరాజత్వము బ్రాప్తించునని తెలియుచున్నది. వీరి మతము ననుసరించి తామసములని గొన్నిపురాణములఁ ద్రోసిపుచ్చుచో వారికభిమతమగు వరాహపురాణవచనముఁగూడ నసత్యమో, యప్రమాణమో కావలసివచ్చును. కాన పురాణములు, గొన్ని ప్రమాణములు, గొన్ని యప్రమాణములను వాదము నిస్సారవాదము.

దర్శితం, తథాచభాష్యం ॥శ్రు॥ యజ్ఞేనవాచః ప్రవిలీయ మా
యన్ తామన్వవిందన్ ఋషిషు ప్రవిష్టాం' ఇతి స్థితామేవ వాచము
ను విన్నాం దర్శయతి శ్రుతిః. వేదవ్యాసశ్చైవమే వస్మరతి ॥శ్లో॥
యుగాంతేఽంతర్హితాన్వేదాన్ సేతిహాసాన్మహర్షయః లేభిరే తప
సాపూర్వ మజాత్ఞాంశ్చస్వయం భువాఇతి. ఏతేన భాష్య వచ
నేన పురాణానామకృతకత్వం గమ్యతే ॥శ్లో॥ తస్మై వేదాన్పు
రాణాని దత్తవాన్ అగ్రజన్మన ఇతిస్మరణాత్ ॥శ్రుతిః॥ యోబ్ర
హ్మాణం విదధాతి పూర్వం యోవై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి
తస్మై ఇతి శ్రవణాచ్చ.

సూతసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే అధ్యాయే, శివ
స్య సర్వకారణ కారణత్వముక్తం ॥శ్లో॥ ఏకఏవ శివస్సాక్షాత్ త్రిస్రో
మూర్తిరధా పునః రజోగుణం సమాస్థాయ బ్రహ్మా స్యాత్సృష్టి
కారణం। సత్వ మాస్థాయ విష్ణుస్స్యా త్పాలనార్థం బృహస్పతే
తమసాకాలరుద్రాఖ్య స్సర్వ సంహారకారణమ్, ఇతి. పునశ్చాథర్వ
శిరసి "సర్వ చిదచిదను ప్రవేశాత్ పరమేశ్వరస్య సర్వశబ్దవాచ్య
త్వమి"తి శ్రూయతే. తత్రైవ। ప్రథమఖండే ॥శ్రు॥ యోవైరుద్రస్స
భగవానిత్యాదినాచ. అపిచ। అష్టాదశానామేతాసాం విద్యానాం
భిన్నవర్త్మనాం ఆదికర్తా కవిస్సాక్షాచ్ఛూలపాణి రితిశ్రుతిరితి,
ఈశానస్సర్వ విద్యానామీశ్వర సర్వభూతానామితి, సనోదేవ
శ్శుభయా స్మృత్యా సంయునక్త్వితిచ, పరమేశ్వరస్యసర్వ
విద్యాప్రవర్తకత్వం శుభస్మృతి హేతుత్వంచ శ్రూయతే.

శ్రీశంకరాచార్యులవారు "అతఏవచనిత్యత్వమ్" అనువ్యాససూత్ర
వ్యాఖ్యానావసరమున, తమ భాష్యమునందు "యజ్ఞేనవాచః ప్రవిలీయ
మాయన్"" అనుశ్రుతి కల్పాంతమున నంతర్హితమైయుండు వాక్కునే
సృష్ట్యాదియందు బ్రహ్మస్మరించినటులఁ జెప్పుచున్నది. వేదవ్యాసులును,
ఋషులును, తపము గావించి "యుగాంతమున దిరోహితములైయున్న వేదము
లను, నితిహాసములను, బురాణములను, బ్రహ్మదేవునివలనఁబడయఁగలిగిరి."అని
స్మరించిరి." అను నీవచనములచే పురాణములకును, వేదములకువలెత్యత్వము
సాధించిరి. ఏతద్భాష్య ప్రమాణముంబట్టియు, శ్రు॥ యోబ్రహ్మాణం విదధాతి
పూర్వం యోవైవేదాగ్ంశ్చ ప్రహిణోతితస్మై, (వేదాగ్ంశ్చయను నచ్చటి
చకారమువలనఁ బురాణములంగూడ గ్రహింపవలెను). "ఆబ్రహ్మదేవునకు
వేదములను, బురాణములను సృష్ట్యాదియందు పరమేశ్వరుఁడొసంగెను."
అనుశ్రుతిస్మృతులంబట్టియు, పురాణముల కకృతకత్వము ప్రాప్తించుచున్నది.

సూతసంహిత, జ్ఞానయోగఖండము, ౨ అధ్యాయములో శివునకు
సర్వకారణకారణత్వము ప్రతిపాదింపఁబడియున్నది. "శివుడొక్కఁడే రజో
గుణ స్వీకారము గావించి సర్జనోద్దేశముచే సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మగను, జగ
త్పరిపాలనోద్దేశముచే సత్వగుణమును స్వీకరించి విష్ణువుగను, జగత్సంహారమును
గావింపనెంచి తమోగుణస్వీకారము గావించి కాలరుద్రుఁడును నైయున్న
వాఁడు." అనికలదు. అథర్వశిరోఽపనిషత్తునందు. "సర్వచిదచిదను ప్రవే
శాత్పరమేశ్వరస్య సర్వశబ్దవాచ్యత్వమ్" "యోవైరుద్రస్సభగవాన్" అని
యీశునికి సర్వశబ్దవాచ్యత్వము వక్కాణింపబడియున్నది. మఱియు విభిన్న
మార్గగాములగు నష్టాదశవిద్యలకును, నాదికర్త క్రాంతదర్శియగు సాక్షాచ్ఛూల
పాణియే" అనుస్మృతియు, "ఈశానస్సర్వ విద్యానా మీశ్వరస్సర్వ
భూతానాం" "సనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యా" అనుశ్రుతులును, పరమేశ్వరు
నకు సర్వవిద్యాప్రవర్తకత్వ, శుభసర్వస్మృతిహేతుత్వమును బ్రతిపాదించి
యున్నవి.

యది భవతా శివమాహాత్మ్య ప్రతిపాదనమాత్రాద్దేవ శైవాదిపురాణానామప్రామాణ్య ముచ్యతే. తర్హి శివమహాత్మ్య ఘటితానాంచ తేషాం పురాణానాం సర్వేషా మప్యప్రామాణ్యం స్యాత్ - తథాచపద్మపురాణే భూమిఖండే ఏకోనసప్తతితమాధ్యాయే- శ్లో॥ అప్యేకదివసం భక్త్యాయః పూజయతి శంకరం, సోపియాతి శివస్థానం కింపున ర్బహుశోర్చయన్ - ఇత్యాదినాఅధ్యాయాంతం శివమహిమానం ప్రతిపాద్య పునశ్చైకసప్తతితమాధ్యాయే - మాతలియయాతిసంవాదే,

శ్లో॥ శైవంచ వైష్ణవంలోక మేకరూపం నరోత్తమ, ద్వయోశ్చాప్యంతరం నాస్తి ఏకరూపం మహాత్మనోః. శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే- శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయం శివః ఏకమూర్తి స్త్రయో దేవాబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః, త్రయాణా మంతరం నాస్తి గుణభేదాః ప్రకీర్తితాః. శివభక్తోఽసి రాజేంద్ర తథా భాగవతోఽసిచ, తేన దేవాః ప్రసన్నాస్తే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా ఇతి, అపిచ॥ భారతాంతర్గత నారయణీ యధర్మే నారాయణ శ్చతుర్విధాన్ భక్తాన్నామతో నిర్దిశ్యైవమువదత్. మహా॥ భా॥ శా॥ ౩౪౧॥ అ॥ ౩౫ శ్లో॥ బ్రహ్మాణం శితికంఠంచయాశ్చాన్యాదేవతాః స్మృతాః॥ ప్రబుద్ధచర్యాంసేవన్తోమామే వైష్యంతియత్పరం॥ ఇతి హరి హరయోరంతరమేవ నాస్తీతి వ్యాసేనైవ ప్రతిపాదనాత్.

వారనునట్లు శివమాహాత్మ్యమును జెప్పుటవల్లనే శైవాది పురాణములకప్రామాణ్యము జెప్పబడెనేని శివమాహాత్మ్య ఘటితములగు పురాణముల కన్నిటికప్రామాణ్యము సంభవించునుగదా. అటులైన పద్మపురాణమున భూమిఖండమున ౬౯ వ ఆధ్యాయమున, "శంకరుని భక్తిచే నెవడు ఒకదినమునవైనను బూజించునో వాడు శివస్థానమును బొందును. అనేకదినము లర్చించువానికి జెప్పనదియేమి యని యధ్యాయాంతమువఱకు శివమహిమను జెప్పి, డెబ్బదియొకటవ ౭౧ యధ్యాయమున శైవలోకము విష్ణులోకము యేకరూపమే యనియు నారెండింకి భేదము లేదనియు, విష్ణువు శివరూపుడనియు, శివుడు విష్ణురూపుడనియు, శివునిహృదయము విష్ణుదేవుఁడనియు, విష్ణునిహృదయము శివుడనియు, ఒకమూర్తియే బ్రహ్మ - విష్ణు - మహేశ్వరరూపమనియు, నాముగ్గురకు గుణభేదముదప్ప నితరభేదము లేదనియు చెప్పి ఓ రాజేంద్రా! నీవు శివభక్తుడవు భాగవతుడ వైనందుచే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ప్రసన్నులైరి యనిగలదు.

మఱియు, భారతాంతర్గతమగు నారాయణీయధర్మముల నారాయణుఁడు చతుర్విధ భక్తులనుఁ బేర్కొనియిట్లు చెప్పెను. భార ॥శాంతి॥ ౩౪ ॥ అ ॥ ౩౫ ॥శ్లో॥ "బ్రహ్మనుఁగాని, శితికంఠునిగాని, వేదములయందుఁ బేర్కొనఁబడిన నితర దేవతలఁగాని సేవనాకప్రియము నెఱింగి సేవించువారు పరుఁడనైన నన్నే పొందుచున్నారు అని చెప్పబడినది. కాన హరిహరులకు భేదము లేదని, వ్యాసుడే చెప్పెను.

కించ తస్మిన్పద్మపురాణే - శ్లో॥ మహేశః పరమం బ్రహ్మ శాంత స్సూక్ష్మపరాత్పరః, తస్యేచ్ఛాఽభవత్పూర్వం జగత్స్థిత్యంతకారిణీ. వామాంగా దభవం తస్య సోఽహం విష్ణురితి స్మృతః; జనయామాస ధాతారం దక్షిణాంగా త్సదాశివః. మధ్యాత్తో రుద్ర మీశానం కాలాత్మా పరమేశ్వరః- ఇత్యాది శ్రీకృష్ణోక్తశివోత్కర్షశ్చ శివరాత్రిమహిమాచ విశేషేణ పరిదృశ్యతే. శ్రీకృష్ణదినచర్యాభివర్ణనేపి శ్లో॥ సూర్యోపస్థానమాచష్ట భగవంత మనుస్మరన్, శివపూజాం తతః కృష్ణః గంధపుష్పాక్షతాదిభిః, చకార విధివ ద్భక్త్యా నమస్కారయుతాం శుభాం, జయశంకరదేవేశ రక్ష రక్షేతి చాబ్రవీ దితి, సమ్యక్ప్రతిపాదితం.

అన్యచ్చాత్రైవ పాద్మే భూమిఖండే పంచవింశతితమాధ్యాయే శివవిష్ణువిభేదనం మహాపరాధత్వేన ప్రతిపాదితం- శ్లో॥ సర్వాపరాధకృదపి ముచ్యతే హరిసంశ్రయాత్, హరే రప్యపరాధాన్యః కుర్యా ద్ద్విపదపాంసనః-ఇత్యాది నాప్రసంగసంగత్యా దశాపరాధాః నిరూపితాః. తథాహి- శ్లో॥ సన్నిందాఽసతి నామవైభవకథా శ్రీశేశయో ర్భేదధీ, రశ్రద్ధా శ్రుతిశాస్త్రదేశికగిరాం నామ్న్యర్థవాదభ్రమః, నామాస్తీతి నిషిద్ధవృత్తివిహితత్యాగాచ ధర్మాంతరైః, స్సామ్యం నామని శంకరస్యచ హరే ర్నామాపరాధా దశ. ఇతి.

మఱియు నాపద్మపురాణమందే శ్రీకృష్ణునిచే శివమహిమ చెప్పబడెను. ఏమన, "మహేశ్వరుడు పరబ్రహ్మయు, పరాత్పరుడును, నతని యిచ్ఛయే, జగత్సృష్టిస్థిత్యంత కారిణి, అతని వామాంగమువలన విష్ణుమూర్తినైన నే నుద్భవించితిని, దక్షిణాంగమువలన బ్రహ్మయు ద్భవించెను. మధ్యభాగమునుండి రుద్రుడుద్భవించెను. పరమేశ్వరుడు కాలరూపుడని" చెప్పబడెను. ఈ మొదలుగాగల శ్రీకృష్ణోక్త శివమహిమోత్కర్షము, శివరాత్రిమహిమయు, చూడబడుచున్నది. శ్రీకృష్ణుని దినచర్యాభివర్ణన సందర్భమునను శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుని స్మరించుచు సూర్యోపస్థానమును జెప్పెను. పిమ్మట గంధపుష్పాక్షతాదులతో భక్తిపూర్వకముగ విధిప్రకారముగ శివపూజను జేసి 'జయశంకర, దేవేశ రక్షరక్ష' అని స్తుతించె" నని చెప్పఁబడెను.

మఱియు శివవిష్ణుభేదము మహాపరాధమని పాద్మమున భూమిఖండమున చెప్పబడినది. ఎట్లన- "సర్వాపరాధములుచేసినవాడైనను, హరినాశ్రయించిన ముక్తుడగును. హరికపరాధమును జేసినవారు ద్విపాత్పశువులని చెప్పబడుదురు." ఇది మొదలుగాగల ప్రసంగముచే దశాపరాధములు నిరూపింపబడినవి. ఏవియన-౧ సజ్జననింద, ౨ అసద్విషయిక నామవైభవకథనము ౩ హరిహరులయందు భేదబుద్ధి ౪ శ్రుతి ౫ శాస్త్ర ౬ గురువాక్యములం దశ్రద్ధ ౭ భగవన్నామమునందు స్తావకత్వభ్రమము ౮ నామముగలదు గదా యని విహితత్యాగము ౯ నిషిద్ధసేవనము, ౧౦ ధర్మాంతరసామ్యము మొదలగునవి హరిహరుల నామములందు నామాపరాధములు"పదియని చెప్పబడినవి.

జాతే నామాపరాధేతు ప్రమాదేన కథంచన, సదా సంకీర్తయ న్నామ తదేకశరణో భవేత్. నామాపరాధ యుక్తానాం నామాన్యేవ హరం త్యఘం, అవిశ్రాంతి ప్రయుక్తాని తాన్యేవార్థకరాణి యత్. ఇత్యే వమాదయో బహవ శ్శివసంబంధినో విషయా వర్ణితాః. అత శ్శివప్రతిపాదకత్వేన శివపురాణానాం తామసత్వం న్యూనత్వంచ న సంగచ్ఛతే.

కించ సాత్వికత్వేన పరిగణిత బృహన్నారదీయేపి ౪౧ అధ్యాయే. శ్లో॥ మహాదేవ విరూపాక్ష గంగాధర మృడావ్యయ, ఇత్థం వదంతి యే విప్రా తేకృతార్థా నసంశయ- ఇత్యాదిశివ మహిమా ప్రకటితః.

తన్మతరీత్యా :పరిశుద్ధసాత్విక తమ విష్ణుపురాణేపి పంచ మాంశే 33 అధ్యాయే శంకరంప్రతి శ్రీకృష్ణః. శ్లో॥ భవానహంచ విశ్వాత్మ న్నేక ఏవహి కారణం, జగతోఽస్య జగత్యర్థే భేదే నాహం వ్యవస్థితౌ. మత్తో విభిన్న మాత్మానం ద్రష్టుం నార్హసి శంకర, అవిద్యామోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదృష్టయః. వదంతి భేదం పశ్యంతి చావయో రంతరం హర, ఇతి. అపిచతత్రైవ ప్రదేశాన్తరే శ్లో॥ సృష్టిస్థిత్యన్తకరణాద్బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మికాం ససంజ్ఞాంయాతి భగవానేక ఏవజనార్దనః ॥ఇతి॥ తథైవ బృహన్నారదీయేపి శ్లో॥ హరిరూపీ మహాదేవః లింగరూపీ జనార్దనః। ఈషదప్యంతరం నాస్తి భేదకృన్నారకంవ్రజేత్॥ ఇతి శివకేశ

"నామాపరాధములు ప్రమాదముచే గలిగినపుడు సదానామమునే కీర్తించవలయును. అది యొకటే శరణ్యమగును. నామాపరాధపరులకు నామమే యఘమును బోగొట్టును. విశ్రాంతిలేక చేయబడిన యానామములే నామాపరాధ పాపములను బోగొట్టుటయందు ప్రయోజనకారులగును." ఈ మొదలగు ననేక శివసంబంధములగు విషయములు వర్ణింపబడినవి. గావున శివప్రతిపాదకములగుటంజేసి శివపురాణములు తామసములనియు, న్యూనము లనియునుఁ జెప్పుట సరిగాదు.

ఇదియునుంగాక "మహాదేవ, విరూపాక్ష, గంగాధర, మృడావ్యయ, ఇత్యాదినామముల నే ద్విజులు పఠించెదరో వారు కృతార్థులనుటకు సందియములేదు." అని సాత్వికముగా పరిగణింప బడిన బృహన్నారదీయమున ౧౪ అధ్యాయమున శివమహిమ ప్రకటింపబడినది.

ప్రతిపక్షమతరీతిచే, సాత్వికతమమగు విష్ణుపురాణమునందు పంచమాంశమున 33 అధ్యాయమున శంకరునిగూర్చి శ్రీకృష్ణు డిట్లు చెప్పెను. "నీవును నేను నొకటియే. ఈజగత్తుకు కారణభూతులము. లోకనిమిత్తమై భేదముతో నగపడుచుంటిమి. నాకంటె నిన్ను భిన్నునిగాఁ దెలిసికొనకుము. అవిద్యామోహితులై భిన్నదృష్టిగల పురుషులు మనలకు ఏచ్చుతగ్గులు భేదమును చెప్పుచుందురు." అని. మఱియు నాగ్రంథమునందే మఱియొకచోట "జనార్దనుఁడొక్కరుఁడే జగత్తుయొక్క సృష్టిస్థితిలయ కార్యములనుఁజేయుచు, బ్రహ్మ, విష్ణుమహేశ్వరులను నామధేయంబులఁ బొందుచున్నాడు" అని యున్నది. అట్లే బృహన్నారదీయమునందును "మహేశ్వరుఁడు హరిరూపియు జనార్దనుఁడు శివస్వరూపుఁడగను నగుచున్నారు. వారిరువురకు కొంచెమేనియు భేదములేదు, అట్లు భేదమునుగల్పించువారు నరకమునుఁబొందుచున్నారు" అనియున్నది.

వయో రభిన్నత్వం న్యూనాధిక్యరహితత్వంచ ప్రతిపాదితం.
ఏతేన శివమాహాత్మ్యప్రతిపాదనా చ్ఛివపురాణానాం న్యూన
త్వం నేత్యుక్తం భవతి.

తర్హి - తామసాని నిబోధ మే - ఇతి పద్మపురాణశ్లోక
స్య కా గతి రితిచేత్ వచనగతికల్పనావశ్యకతా సర్వేషాం సమా
నైవ. కుతఇతిచేత్ -తత్రైవ-శ్లో॥ కాణాదేనతు యత్ప్రోక్తం
శాస్త్రం వైశేషికం మహత్। గౌతమేన తథా న్యాయం సాం
ఖ్యంతు కపిలేనతు। ద్విజన్మనా జైమినినా పూర్వం వేదమపా
ర్థకం। శాస్త్రాణిచైవ గిరిజే తామసాని నిబోధ మే। గౌతమం
బార్హస్పత్యంచ సాంవర్తంచ యమం స్మృతం। శంఖం చౌశనసం
దేవి తామసాని నిబోధ మే- ఇత్యేవం ప్రసిద్ధశాస్త్రకర్తారః
ప్రసిద్ధస్మృతికర్తారో మునయః పూర్వమీమాంసాశాస్త్రప్రణే
తా జైమినిమహర్షి రపి, తత్తత్ప్రణీత శాస్త్రస్మృతీనాం తామస
త్వాపాదనేన అస్య ప్రశ్నస్యోత్తరవాదినో భవితు మర్హంతి.
న కేవలం వయమేవ.

ఏవంచపాద్మే పూర్వమీమాంసాది మహాశాస్త్రా
ణాం శివపురాణానాంచ తుల్యపఠితత్వాత్ ప్రామాణ్య మవ్యా
హతమేవ శివపురాణానాం - అన్యచ్చ, సర్వైః ప్రామాణికత్వేన
సాత్త్వికత్వేన చాభ్యుపగతేషు విష్ణునారద పాద్మాదిపురాణేషు
ప్రతీయమానస్య శివోత్కర్షస్య నిష్పక్షపాతధియా విరోధపరి
హారస్య ప్రతిపక్షిభిస్సమాలోచనీయత్వాచ్చ, నవయమేవ పర్య

ఇవ్విధముగా హరిహరులకు నభేదము, న్యూనాధిక్యరాహిత్యము ప్రతి
పాదింపబడినది. ఇట్లు చెప్పుటచేత శివమాహాత్మ్యప్రతిపాదనమువలన శివపురా
ణములకు న్యూనత్వము లేదని చెప్పబడినట్లగుచున్నది.

అట్లైన తామసములుగా దెలిసికొను మనెడి పద్మపురాణవచనము
నకు గతియేమనిన, వచనములకు గతికల్పనావశ్యకత యందఱకు సమానమే. ఎట్లన
నచ్చటనే "కాణాదునిచే చెప్పబడిన వైశేషికశాస్త్రమును, గౌతమునిచే
జెప్పబడిన న్యాయశాస్త్రమును, కపిలునిచేఁ జెప్పబడిన సాంఖ్యశాస్త్రమును,
జైమినిచే నపార్థముగాఁ జెప్పఁబడిన పూర్వమీమాంసాశాస్త్రము, ఇవి తామ
సములుగా తెలిసికొనుము. గౌతమము బార్హస్పత్యము సాంవర్తము, యమ
ము, శంఖము ఔశనసము, నీయాఱుస్మృతులును తామసములు. ఇది మొద
లగు వచనములచే ప్రసిద్ధశాస్త్రకర్తలును ప్రసిద్ధస్మృతికర్తలు నగు మును
లును పూర్వమీమాంసాశాస్త్రప్రణీతయగు జైమినిమహర్షియును, తత్తత్ప్ర
ణీతశాస్త్రస్మృతులు, తామసము లని చెప్పుటచేత నాయా శాస్త్రసంప్రదాయ
కులందరును ప్రతిపక్షులునైతము ఈ ప్రశ్నమున కుత్తరవాదు లగుదురు. కేవ
లము మేముమాత్రమే గాదు.

పాద్మమందు ఇవ్విధముగా పూర్వమీ మాంసాది మహాశాస్త్రములును
శివపురాణములును తామసము లని సమానముగా పఠింప బడుటవలన
శివపురాణములకు ప్రామాణ్య మవ్యాహతమే. మఱియును సర్వులచే ప్రామాణి
కముగను సాత్త్వికముగను నంగీకరింపబడిన విష్ణునారదపాద్మాది. పురాణములందు
ప్రతిపాదింపబడిన శివోత్కర్షమునకును నిష్పక్షపాతబుద్ధిచే విరోధపరిహార
మాలోచింపదగినదగుటవలన మేమే ప్రశ్నార్హులముగాము. వైష్ణవపురాణ
ములయందు వర్ణింపఁబడిన శివమహిమకును శివకేశవాభేదమునకును, సమాధా
నము, శివపురాణములు, తామసములు నప్రమాణములను పట్టుదలగలవారలచే
నవశ్యము చెప్పదగినదై యున్నది. "వాదద్వయములందును దోష పరిహారము

నుమో క్తవ్యాః. తేనైవ శ్లోకేన శివపురాణానా మప్రామాణికత్వం యదుచ్యేత - వైష్ణవపురాణేషు వర్ణితస్య శివమహిమ్నశ్శివకేశవాభేదస్యచ సమాధానం శివపురాణతామసత్వ ప్రమాణత్వాభినివేశవద్భి రవశ్యం వక్తవ్యమేవస్యాత్ - శ్లో॥ యశ్చోభయో స్సమో దోషః పరిహారోపి తత్సమః, నైకః పర్యనుయోక్తవ్య స్తాదృగర్థే విపశ్చిత ఇతి వృద్ధవ్యవహారాత్॥

చోద్యమేతత్ - వైష్ణవపురాణానాంమతే వైష్ణవపురాణానాం సాత్వికత్వం। శైవ పురాణానాం "తామసత్వం" శైవ పురాణమతేతు, తద్వైపరీత్యేన శైవపురాణానాం సాత్వికత్వం. వైష్ణవపురాణానాం "తామసత్వంచ" ప్రదృశ్యతే। తత్రాద్యముక్తం। సాంప్రతం ద్వితీయముచ్యతే। తథాహి స్కాందే శ్లో॥ చతుర్భిర్భగవాన్ విష్ణుః ద్వాభ్యాం బ్రహ్మాతథారవిః। అష్టాదశ పురాణేషు శేషేషుభగవాన్ భవః। ఇతి. తత్రైవసూతసంహితాయాం- శ్లో॥ కథ్యతే దశభిర్విప్రాః పురాణైః పరమేశ్వరః। చతుర్భిర్భగవాన్ విష్ణుః ద్వాభ్యాం బ్రహ్మా తథారవిః "ఇతి" పునశ్చస్కాందే శ్లో॥ దశైవ పురాణాని సాత్వికానివిదుర్బుధాః॥ తామసానితుచత్వారి వైష్ణవాని ప్రచక్షతే। ఇతి, కల్పితవచనం పరిదృశ్యతే.

ఏవమన్యోన్యోత్కర్షం వదతా మన్యతర గ్రంథాప్రామాణ్యం ప్రసజ్యతే. తత్తుశ్రుతిస్మృతి పురాణప్రామాణ్య మభ్యుపగన్తృభి రాస్తికై రంగీకర్తుం నశక్యతే। అతః కృత్స్నప్రామాణ్య

సమముగానుండునట్టివిషయమై యొకపక్షమువారు వారలను ప్రశ్నింపకూడ" దని వృద్ధవ్యవహారమువలన మేముమాత్రమే సమాధానము చెప్పవలసినవారము గాము.

ఇత్యాదిమిగుల నాశ్చర్యకరమగు విషయము. వైష్ణవపురాణమతమున వైష్ణవపురాణములు సాత్వికములనియు, శైవపురాణములు తామసములనియు, జెప్పఁబడియున్నది. శైవపురాణ మతమునందన్ననో తద్విపరీతముగ శైవపురాణములు సాత్వికములనియు, వైష్ణవపురాణములు తామసములనియు, జెప్పఁబడియున్నది. ఇందు మొదటి పక్షమునుఁ గూర్చి చెప్పియున్నారము. ఇప్పుడు రెండవపక్షమును గూర్చి చెప్పుచున్నారము. స్కాందపురాణమున. ప్రభాస ఖండమున— "అష్టాదశపురాణములలో నాల్గుపురాణములు భగవంతుఁడగు విష్ణుని స్వరూపమునుఁ జెప్పుచున్నవి. రెండుపురాణములు సాక్షాద్బ్రహ్మను గూర్చియు రెండుసూర్యునిగూర్చియుఁజెప్పుచున్నవి. మిగత పదిపురాణములు భవునిగూర్చి చెప్పుచున్నవి. అనియున్నది. అందే సూతసంహితయందు. పదిపురాణములచే భగవంతుఁడు పరమేశ్వరుఁడు జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. రెండు పురాణములు బ్రహ్మనుఁగూర్చియు, రెండుసూర్యునిగూర్చియు, నాల్గుపురాణములు విష్ణునిగూర్చియు బోధించుచున్నవి. అనియున్నది. మఱియుస్కాందమున- శైవపురాణములుపదియు సాత్వికములు. వైష్ణములు నాల్గును తామసములని పెద్దలువచించుచున్నారు. అనియున్నది. ఇదియును, కల్పితవచనమే.

ఇట్లన్యోన్యోత్కర్ష ప్రతిపాదక గ్రంథములు స్వేతరగ్రంథముల కప్రామాణ్యమును బోధించుచున్నవి. అట్లగుట శ్రుతిస్మృతి పురాణములన్నియు, ప్రమాణములను, యాస్తికులకిది యనంగీకృతము.

మభ్యుపగన్తృభిరాస్తికై రత్రవిషయే యత్కించి ద్వక్తవ్యమస్తి. కృత్స్నప్రామాణ్య ముపపాదయతాం పరస్పరావిరోధాయ శివవిష్ణుప్రతిపాదకాని శ్రుతిస్మృతి పురాణాని సర్వాణి ప్రమాణానీతి వచనాన్యన్తరా నాన్యాగతిః। లభ్యన్తేహి పరశ్శతం ప్రమాణవచనాని తేషాంప్రామాణ్య ప్రతిపాదకాని సర్వత్ర. అత్రాపి, మతభేదేనోభయో రపివచనయోః ప్రామాణ్యమస్తి॥ త్వదుదాహృతపాద్మవాక్యే స్కాందవాక్యేచ నిషేధవచనస్యననిషేధేతాత్పర్యం। కిన్తు స్వోత్కర్ష ప్రతిపాదనార్థ ఏవతాత్పర్యం। స్తావకత్వాత్॥ తథాహి-"విరోధేత్వనపేక్షం స్యాదసతిహ్యనుమానం॥ ఇతిన్యాయాత్ స్తావకమేవతత్॥ అపిచ, ఏకస్యవాక్యస్య బహుః స్మృతి విరోధేప్రతిషిద్ధధర్మ సమవాయే, భూయసాంస్యాత్స్వధర్మత్వం" ఇతిన్యాయేన బహుభిరేకస్య బాధోఽభ్యుపగన్తవ్య ఇతివ దప్రమాణమేవేతి సుస్పష్టమ్,

అస్మత్పక్షే మూర్తిత్రయాత్మకో భగవాన్బాదరాయణః పూర్వోదాహృతశాస్త్రపురాణాని ఏకార్థనీతి సమానప్రమాణానీతిచ మహాభారతే బభాణ. తథాహి మహాభారతే శాంతిపర్వణి రాజధర్మే - శ్లో॥ అంగాని వేదాశ్చత్వారో మీమాంసా న్యాయవిస్తరః, పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ విద్యాహ్యేతా శ్చతుర్దశ. దశ చాష్టౌచ విజ్ఞేయా పురాణా యజ్ఞసంహితాః, ధర్మశాస్త్రాణి తద్వచ్చ ఏకార్థానీతి నాన్యథా. ఏకార్థాని పురాణాని వేదాశ్చైకార్థసంశ్రయా ఇతి.

కావున నన్నియుఁ బ్రమాణములనువారు పరస్పరవిరోధాభావప్రతిపాదనమునకు, శివవిష్ణు ప్రతిపాదకములగు శ్రుతిస్మృతి పురాణములన్నియుఁ బ్రమాణములనుటకుఁదగిన యాధారములను వెదకుటకంటె వేఱొండు నుపాయములేదు. అట్టి యాధారములు వేనకువేలుఁగలవు. వీరిమతములయందును, తమ తమ గ్రంథములు ప్రమాణములేగదా? వారుదహరించిన పాద్మవాక్యమునకును, అట్లే స్కాంద వాక్యమునకును, నిషేధమునఁ దాత్పర్యము లేదు. మఱి యేమన స్తావక వాక్యమగుటచే స్వోత్కర్ష ప్రతిపాదనమునందే తాత్పర్యము. "విరోధేత్వన పేక్షంస్యాదసతి హ్యనుమానం" అనున్యాయము ననుసరించి స్తావకమేమగును. మఱియు నొకవాక్యము బహుస్మృతి విరుద్ధము కాఁగాఁబ్రతిషిద్ధ ధర్మసమవాయమున ననేకములకు స్వధర్మత్వముకలదు" అనున్యాయము ననుసరించియు ననేకములచే నొకటికి బాధకలదని యంగీకరింపవలయునన్నట్లు తామసవాదమప్రమాణమే యగుచున్నది.

మాపక్షమునందు, త్రిమూర్త్యాత్మకుడును భగవంతుడగు వ్యాసుడు, పూర్వోదాహృతశాస్త్రపురాణములనన్నిటిని ఏకార్థములుగాను సమానప్రమాణములుగాను మహాభారతమందు శాంతిపర్వమున రాజధర్మములందు చెప్పెను. ఎట్లన "షడంగములును నాల్గువేదములును, మీమాంస న్యాయశాస్త్రము పురాణము ధర్మశాస్త్రము, అను పదునాల్గువిద్యలు పదునెనిమిదిపురాణములు సంహితలు ధర్మశాస్త్రములు ఇవన్నియును ఏకార్థకములు. భిన్నార్థములు కావు. ఏకార్థకములైన పురాణములును వేదములును ఏకార్థమునే ఆశ్రయించినవని" చెప్పిరి.

తథైవపాద్మే ప్రతియోగ్యుదాహృత వచనవిరుద్ధతయా వచనాంతర ముపలభ్యతే తథాహి-శ్లో॥ నిస్తారాయతులోకానాం స్వయం నారాయణః ప్రభుః, వ్యాసరూపేణ కృతవాన్పురాణాని మహీతలే. పఠనా చ్ఛ్రవణా ద్యేషాం మహాపాపక్షయోభవేత్, పురాణాని చతుర్లక్షా ణ్యేతాని ధరణీతలే. తథా మహాభారతంచ లక్షసంఖ్యా ప్రకీర్తిత మితి.

అపిచ మార్కండేయపురాణే- శ్లో॥ అష్టాదశపురాణానాం నామధేయాని యఃపఠేత్, త్రిసంధ్యం జపతే యస్తు సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ఇతి. తథైవ భవిష్యత్పురాణే- శ్లో॥ యే త్వేతాని సమస్తాని పురాణానిచ జానతే, భారతంచ మహాబాహో తేసర్వజ్ఞా మహామతే- ఇత్యాది వచనార్థ పర్యాలోచనయా అష్టాదశపురాణానాం మోక్షదత్వం తుల్యమేవేతి, న తత్ర న్యూనాధికభావ ఇతి, సిద్ధ్యతి. కించాత్ర పరాశరపురాణం ప్రతిపక్షిణా మత్యంతప్రమాణం. తథాహి. నపరాశరపురాణస్య కర్తృదోషా దప్రామాణ్యం శంకితుం శక్యం. పులస్త్యవసిష్ఠవలదానలబ్ధదేవతాపరమార్థజ్ఞానః పరాశరః పరమాప్త ఇతి, ప్రతిపక్షిభిరేవోక్తత్వాత్. కర్తృదోషా త్పరాశరపురాణస్యాప్రామాణ్యే, విష్ణుపురాణస్యాప్యప్రామాణ్యం స్యాత్. తత్రతు ॥శ్రు॥ అంతరిచ్ఛంతి తం జనే రుద్రం పరో మనీషయా గృహ్ణంతి జిహ్వయాసదావ, మితి శ్రుత్యుపబృంహణభూతం. శ్లో॥ అంత రిచ్ఛంతి యే రుద్రం సదా వంద్యంమనీ

మఱియు "లోకములను తరింపజేయుటకొఱకు నారాయణుడు వ్యాసరూపముచే భూతలమందు పురాణములను జెప్పెను. వీనిపఠనశ్రవణములవలన, మహాపాతక్షయమగును. పురాణములు చతుర్లక్షశ్లోకపరిమితములు, మహాభారతము లక్షశ్లోపరిమితమని" పాద్మమున ప్రతిపక్షు లుదహరించిన వచనములకు విరోధములైన వచనాంతరముల నేకము గన్పడుచున్నవి.

ఇదిగాక "అష్టాదశపురాణముల నామధేయము లెవ్వఁడుపఠించునో వా డశ్వమేధఫలంబు నొందు" నని మార్కండేయ పురాణమందు చెప్పబడినది. అదేవిధముగా భవిష్యత్పురాణమందును "ఈసమస్తపురాణములను మహాభారతము నెవరు తెలిసికొనెదరో వారు సర్వజ్ఞు" లని చెప్పబడినది. ఈమొదలగువచనముల నాలోచించిన నష్టాదశపురాణములకు మోక్షప్రదత్వము తుల్యమే. న్యూనాధిక్యము లేదని సిద్ధించును. మఱియు నిచ్చట పరాశరపురాణము ప్రతిపక్షులకు ప్రమాణము. పరాశరపురాణమునకు, కర్తృదోషమువలన నప్రామాణ్యము నాశంకింపఁగూడదనియు పులస్త్య వసిష్ఠుల వరప్రదానముచేఁ బరమార్థజ్ఞానమును బొందిన పరాశరుడు పరమాప్తుడనియు ప్రతిపక్షులచేత నే జెప్పఁబడుటవలన నట్లనఁ గూడదు. కర్తృదోషమువలనఁ బరాశరపురాణమున కప్రామాణ్యము చెప్పినచో విష్ణుపురాణమునకు నప్రామాణ్యము కలుగనలయును. అందు "ఏజనులు రుద్రుని లోపలధ్యానింప నిచ్ఛయించెదరో వారు జిహ్వచేత నమృతోదనమును గ్రహించినవారను శ్రుతిప్రోద్బలకమగు శ్లోకములు పరాశర పురాణమునందుగలవు. 'ఎవరు సర్వదా వంద్యుడగు రుద్రుని నంతఃకరమున నిచ్ఛయించెదరో వారు రసపూర్ణమగు నమృతమును గ్రహించి వారగుదురు. ఎవరు భవానీసహితుడగు రుద్రుని నంతఃకరణమున నిచ్ఛయిం

షయా, గృహ్ణంతి జిహ్వయా సోఽయం రసపూర్ణామృతోదనం అంతర్నేచ్ఛంతియే రుద్రం భవానీసహితం భవం, పురీషమేవ గృహ్ణంతి జిహ్వయా తే నసంశయః. ఇతిపరాశర పురాణవచన ద్వయం హరదత్తాచార్యప్రముఖై రభియుక్తై ర్నిబంధనే షూదాహృతం.

కించ శబ్దకౌస్తుభకారిభి స్తంత్రాధికారినిర్ణయే, జ్ఞానేంద్రపాదై ర్మధ్వవ్యాఖ్యానే, పరాశరపురాణ వచనాని బహూన్యుదాహృతాని తత్రాపి పరాశరపురాణే నవమే ఽధ్యాయే. పాషండానాం స్వరూపం నిరూప్య నిరస్యస్వమతం చోక్తం శివేన. శ్లో॥ కిమత్ర బహునోక్తేన వసిష్ఠ మునిసత్తమ, వేదమార్గప్రతిష్ఠార్థం కృపయాఽహం మహామతే. మన్నియోగాద్ధరి స్సాక్షా దతీవ శ్రద్ధయాసహ. కృష్ణద్వైపాయనో భూత్వా, మునే సూత్రం కరిష్యతి, జైమినిర్వ్యాసశిష్యస్తు మమాజ్ఞావశమాగతః. కర్మకాండప్రతిష్ఠార్థం గృహస్థో నియతేంద్రియః, యజ్ఞదానతపోయుక్త స్స్వయం సూత్రం కరిష్యతి. ఉభాభ్యాం సుస్థితో లోకే వేదమార్గో భవిష్యతీతి ప్రతిపాదనా త్ప్రామాణ్యం జైమిన్యాదిశాస్త్రాణాం. తథైవాష్టా దశపురాణాన్యపి. శ్లో॥ ధర్మశాస్త్రం పురాణంచ మీమాంసా న్వీక్షకీతథా చత్వార్యేతాన్యుపాంగాని శాస్త్రజ్ఞాస్సంప్రచక్షత ఇతి॥ తేషాం వేదోపాంగత్వేనస్మరణాత్. గోబలీవర్దన్యాయేన తేషాం ప్రమాణతరత్వం ప్రఖ్యాతం.

షరో వారు జిహ్వచేఁ బురీషమును గ్రహించినవారనుటకు సంశయములేదు," అనునీ పరాశరపురాణమునందలి వచనద్వయమును హరదత్తుడు మొదలగు పండితులు నిబంధనగ్రంథములయం దుదహరించిరి. ఇంతియేకాదు. శబ్దకౌస్తుభకారులు తంత్రాధికారినిర్ణయమునందును జ్ఞానేంద్రపాదులు మధ్వవ్యాఖ్యానమునందును పరాశర పురాణవచనముల నెక్కుడుగా నుదహరించిరి. అచటనే, నవమాధ్యాయమునందు పాషండులస్వరూపమును నిర్ణయించి నిరసించి శివుడు స్వమతమును చెప్పుచున్నాడు. యోవసిష్ఠుడా! యీమాటలతో నేమిప్రయోజనము? వేదమార్గమును స్థాపనజేయుటకు నానియోగమువలన సాక్షాచ్ఛ్రీహరి శ్రద్ధతో కృష్ణద్వైపాయనుడై యవతరించి సూత్రములను జేయగలడు. వ్యాసశిష్యుడగు జైమినిమహర్షి నాయాజ్ఞావశవర్తియై యవతరించి కర్మకాండమును స్థాపనచేయుటకు గృహస్థుడై జితేంద్రియుడై యజ్ఞదానతపోవంతుడై స్వయముగా పూర్వమీమాంసాసూత్రములను జేయగలడు. ఆయుభయులవలన లోకమునందు వేదమార్గము స్థిరీకృతము కాగలదు. అనిచెప్పుటవలన జైమిన్యాది శాస్త్రములకుఁ బ్రామాణ్యము సిద్ధము. అట్లే యష్టాదశపురాణములును కావునవి సమానప్రమాణముగలవి. యని భారతమునందును చెప్పబడియున్నది.

ధర్మశాస్త్రము, పురాణము, మీమాంస, ఆన్వీక్షకీ ఈ నాల్గును పాంగములని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు." అని ధర్మశాస్త్రపురాణాదులు పాంగములని చెప్పఁబడియుండుటచే గోబలీవర్దన్యాయముగా ప్రమాణములనుట సుస్పష్టము.

తథాచే దస్మత్ప్రదర్శితస్య వచనస్య భవద్దత్తోత్తరం కిమితి చేచ్ఛృణు - పూర్వోక్తశాస్త్రపురాణానాం తామసత్వ నిరూపణ పూర్వకం ప్రతిపక్షి కల్పితన్యూనత్వ ప్రతిపాదకవచనస్య, పక్షపాత రహితధిషణానాం సుధియాం ముదే సార్థక్య మేవం కల్పయామః తథాహి,

వృద్ధౌచమాతాపితరౌ సాధ్వీభార్యాసుతశ్శిశుః। అప్యకార్యశతం కృత్వాభర్తవ్యామనురబ్రవీత్॥ ఇతిమనుస్మృతిస్థ భృగువచనస్య బ్రహ్మహత్యాపాతక శతాన్యేవ కృత్వామాతా పిత్రాదయో రక్ష్యాఇతినైతస్య వచస్యాభిప్రాయః। అపితుగృహస్థస్యపోష్య జనవర్గేష్వవశ్యం పోష్యాఏతే ఇత్యేవార్థః ప్రతిపాదితో భవతి. తథైవాన్యదపి। శ్లో॥ చండాలాదపి సంగృహ్యాయజేదావశ్యకైర్మఖైః। ఇత్యత్రాపి చండాలద్రవ్యైరేవావశ్యకాగ్నిష్టోమాదిక్రతవః కార్యాఇతినాస్యార్థః। అపితు బ్రాహ్మణేన అవశ్యమగ్నిసిద్ధిస్సంపాదనీయే దిత్యర్థోలభ్యతే, ఏవమేవ విష్ణుభక్తిరవశ్యంకర్తవ్యేత్యేవాస్య పద్మపురాణ శ్లోకస్యార్థః। తథైవ శైవపురాణస్థవచనస్యాపీతిజ్ఞేయం.

యథాస్కాందాంతర్గత సూతసంహితాదిషు శివోత్కర్ష ఖ్యాపనార్థమితరదేవతాపకథనమివ ♦ నహినిందాన్యాయేన పాద్మే

♦ నహినిందా నిందితుం ప్రవృత్తా అపితు స్తుత్యంస్తోతుమితి నహి నిందాన్యాయః.

అటులైన మేముచూపిన తామస వచనమునకు మీచే నివ్వబడిన ఉత్తరమేదియనినచో వినుడు. పూర్వమందు చెప్పబడిన శాస్త్రపురాణములకు తామసత్వనిరూపణపూర్వకముగా, ప్రతిపక్షులచే కల్పింపబడిన న్యూనత్వప్రతిపాదక వచనమునకు పక్షపాతరహితులగు విద్వజ్జనులుసంతోషించునట్లు ఈవిధముగా సార్థక్యమును కల్పించెదము. ఎట్లన—

ముసలివారలగు తల్లిదండ్రులను. పతివ్రతయగు భార్యను, చిన్నవాఁడగు కుమారుని ఎన్నియకృత్యములఁ జేసియైనను కాపాడవలయునని మనువు చెప్పియున్నాఁడు. అనఁగమనుస్మృతియందున్న భృగువచనమునకు బ్రహ్మహత్యాపాతక శతములనే జేసి తల్లిదండ్రియున్నను వారు కాపాడఁదగిన వారని యభిప్రాయముకాదు. మరియేమన గృహస్థుఁడు బోషింపఁదగినవారిలో వీరుముఖ్యముగాఁ బోషింపఁదగినవారని బోధించుచున్నది." అట్లే, చండాలునినుండి సైతముగ్రహించి యజ్ఞముచేయ వలయుననునప్పుడు చండాలుని ద్రవ్యముచేతనే యగ్నిష్టోమా దిక్రతువులు జేయఁదగినని యర్థముకాదు. బ్రాహ్మణుఁడెట్టకేలకు యజ్ఞములు జేయవలయును. అనియర్థము. అట్లేయీ పాద్మపురాణమునందలి శ్లోకమునకు పైను విష్ణుభక్తి యవశ్యకర్తవ్యమని భావము.

స్కాందాంతర్గ సూతసంహితాదులయందు శివోత్కర్షమును తెలియజేయుట కితర దేవతల కపకర్షము చెప్పినట్లు * "నహినిందాన్యాయముచే" పాద్మమందును, విష్ణుపురాణోత్కర్షము చెప్పుటకై అర్థవాదరూపముచే

* నహినిందాన్యాయమనగా పురాణాదులయందలినింద నిందించుట యందు తాత్పర్యముగాదు. స్తుతింపదగిన దానిని స్తోత్రము చేయుటయదే తాత్పర్యము అని.

పి వైష్ణవపురాణోత్కర్షకథనార్థం అర్థవాదరూపేణ తథా కథితమేవ. నతుశివపురాణాని నిందితుమితి సిద్ధాంతః.

అథశివోత్కర్షాభినివేశినశ్శైవాఏవ మాహుస్తి. మైత్రాయణీయశ్రుతిః॥ "తమోవా ఇదమేకమగ్ర ఆసీత్తత్పరేణేరితం విషమత్వం ప్రయాత్యేతద్వై రజస్తద్రజః ఖల్వీరితం విషమత్వం ప్రయాత్యేతద్వై సత్త్వస్య రూపం "ఇతి" అనేన వాక్యేన భగవన్మాయాయాః తమశ్శబ్దితేన పరేణ బ్రహ్మణా నిత్యం సంబంధప్రదర్శనేన జగత్కారణరూపం సామ్యావస్థాత్మకం ప్రదర్శ్య, తస్మాద్రజస్సత్త్వాదిక ప్రభవత్వముక్తం॥ అపిచతత్రైవ శ్రుతిః

"తస్యైతాస్తనవోఽథ యోహఖలువాఽస్యతామసోంఽశోఽసౌ యోఽయంరుద్రో, యోహఖలు వాఽస్య రజసోంఽశోఽసౌ బ్రహ్మ, యోహఖలు వాస్య సాత్త్వికోంఽశోఽసౌ విష్ణుః॥ ఇతి॥ ముఖ్యతమోంతర్గత గుణత్రయోపాధిత్వం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణా ముపపాదితం। తదేవ సూతసంహితాదిష్వనేకేషు స్థలేషు తచ్ఛ్రుత్యుప బృంహణతయా ప్రతిపాద్య" అంతతః రజస్సత్త్వోపాధివతోర్బ్రహ్మ విష్ణ్వోర్ద్వయోః పరత్వం నేతి, ప్రతిపాద్య సామ్యావస్థోపాధిమతః పరమేశ్వరస్యైవ, పరతత్త్వ ప్రకాశత్వముక్తం। తథాహి- శ్లో॥ పరతత్త్వప్రకాశస్తు రుద్రస్యైవమహాత్తరః। బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవానాం నతథాముని పుంగవాః। ఇత్యాదినా తత్రైవ సూతగీతాసు- "రుద్రఃకథం చిత్కార్యార్థం మనుతే

నవ్విధముగా చెప్పబడెను గాని శివపురాణములను నిందించుటకు గాదని తోఁచును.

శివునకే యుత్కర్షలభింపఁజేయ వలయునను పట్టుదలగల శైవులిట్లు పలుకుచున్నారు. మైత్రాయణీయశ్రుత్యర్థము "జగత్సృష్టికిఁబూర్వము తమస్సొక్కటియేయుండెను. అయ్యది పరతత్వముననుండెను. అది పరేరితమై విషమత్వమునుఁబొందెను. ఇదియే రజస్సాయెను. అదియును పరేరితమై విషమత్వమునుఁబొందెను. ఇదియే సత్వస్వరూపము. అని— ఈవాక్యముచే భగవన్మాయ తమశ్శబ్దవాచ్యమగు పరబ్రహ్మముతో నిత్యసంబంధము గలదని ప్రదర్శించుటచే, జగత్కారణరూపమగు సామ్యావస్థనుఁబ్రతిపాదించి, వానినుండి రజస్సత్త్వములు పుట్టినవియని చెప్పఁబడెను. మఱియునందే— శ్రుత్యర్థము—అతనికి నీక్రిందనుడువఁ బడునవియే శరీరములు ఇతనియొక్కయే తామసాంశము గలదో యదియే, రుద్రుఁడు రజోంశమేదియున్నదో యిదియే బ్రహ్మయాయెను. సత్వాంశము విష్ణువుగానాయెను. అని, బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరులు గుణత్రయోపాధికులనిఁజెప్పఁబడెను. అట్లే సూతసంహిత మున్నగు ననేకస్థలములయందు ఆశ్రుతి కుపబృంహణముగా ప్రతిపాదించి చివరకు రజస్సత్త్వోపాధికులగు బ్రహ్మవిష్ణువులకుఁ బరత్వములేదని ప్రతిపాదించి, సామ్యావస్థోపాధికుఁడు రుద్రుఁడే, పరుడని నొక్కివక్కాణింపఁ బడియున్నది.

"పరతత్వ ప్రకాశము రుద్రునకేగలదు. బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతలకుఁబరత్వములేదు. అనియున్నది. అట్లే సూతగీతలయందును "రుద్రుఁడు గార్యార్థియై

రుద్రరూపతాం। సతథా దేవతాన్తరాణాః పరస్మాచ్ఛక్త్యల్ప త్వాచ్చ లాత్॥ ఇత్యుక్తం।

నను? బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రాణామేకైక గుణోపాధిత్వేన సర్వసమ్మతే కథంసామ్యం న సామ్యావస్థాత్మకత్వే నాపి తేషాంపురాణాని రూపవర్ణనానితిచేన్న. తదన్తర్గతశబల బ్రహ్మణ ఏవసామ్యావస్థాత్మకత్వేన, తదభేదాత్తేషా మపితదాత్మకత్వకథనమిత్యాశయః। శైవపురాణమతేతు, శివః కేవలసాత్త్వికః తస్మాత్సామ్యావస్థాత్మకంతమః తన్నిష్ఠితోరుద్రః తస్మాత్సత్త్వ రజస్తమోగుణాః, తేషు ప్రతిబింబితో రుద్ర ఏవ, బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరాదిభేదేన పరిదృశ్యతే, ఇతి సిద్ధాన్తః.

అపిచాత్రశ్రుతౌ తమోవా ఇదమగ్ర ఆసీత్। ఇతి తమస ఏవ పూర్వప్రయోగేణాభ్యర్హితం పూర్వమితి ప్రమాణాత్ తమసఏవ శ్రేష్ఠత్వావగమాత్ తమోనిష్ఠితో రుద్ర ఏవశ్రేష్ఠ ఇతిశ్రూయతే. తద్విరోధేతు, పురాణవచనాన్యప్రమాణాని. కించ పురాణాని సర్గప్రతిసర్గాదిష్వన్య తమ పరాణి. నశ్రుతివత్ స్వతః ప్రమాణానీతి సుస్పష్టం. తథైవేతిహాసమపి పూర్వవృత్త కథనరూపార్థవాద త్వాచ్ఛ్రుతిస్మృతి విరోధే పురాణవత్తదప్యప్రమాణ మేవ. నన్వితిహాసోఽపి పరిగ్రహాతి శయాద్గ్రంథ సౌష్ఠవాచ్చ "ఇతిహాసం పురాణం పంచమ" మిత్యాదా అధికాక్షరత్వేఽపి పూర్వప్రయోగేణాభ్యర్హితత

యవస్థారూపము నంగీకరించుచున్నాఁడు. పరస్మాచ్ఛక్తి యల్పమగుటచే నితరదేవతలన్నియు, పరత్వమునుఁబొందుటలేదు. అనియున్నది.

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లేకైక గుణోపాధికులగుటచేఁబరస్పరము సామ్యమెట్లు లేదాయెను. అన్నిపురాణములయందును సమానులుగనే వర్ణింపఁబడియుండలేదా? అనిప్రశ్నరాగా సమాధానముఁ జెప్పబడుచున్నది. తదంతర్గతుఁడగు శబలబ్రహ్మకేసామ్యావస్థగలదు. అభేదముచేవారికిని, సామ్యావస్థాత్మకత్వము చెప్పఁబడియున్నది. (కానియథార్థముగాదు.) శివపురాణములయందు శివుఁడు కేవలపరిశుద్ధసాత్త్వికుఁడు. ఆయనయందు సామ్యావస్థాత్మకము తమస్సు. తన్నిష్ఠితుడు రుద్రుఁడు. వానినుండి బ్రహ్మ విష్ణురుద్రులు సృష్టింపఁబడిరి. అని సిద్ధాంతము—

మఱియు నీశ్రుతియందు "తమోవాఇదమేక మగ్రఆసీత్" అని తమస్సునేఁ బూర్వమునఁ బ్రతిపాదించియుండుటచే "అభ్యర్హితం పూర్వం" అనగాఁ బూజ్యమగువస్తువును మొదటఁజెప్పవలయును" అను న్యాయమువలన తమస్సే శ్రేష్ఠమని తెలియుచుండుటచే, నీశ్రుతివిరోధములగు పురాణములు ప్రమాణములు కానేరవు. మఱియుఁబురాణములు సర్గప్రతి సర్గాద్యన్యతమపరములు. కాన శ్రుతులవలె స్వయంప్రమాణములు కానేరవు. అట్లే యితిహాసమున్నుఁబూర్వ వృత్తకథనముచే నర్థవాదరూపమై శ్రుతిస్మృతి విరోధముగలిగినప్పుడు పురాణమువలెనే ప్రమాణము కానేరదు.

పూర్వపక్షము ఓయీ! ఇతిహాసము, శిష్ట పరిగ్రాహ్యం బనుటచేతను, సద్గ్రంథమగుటచేతను, "ఇతిహాసం పురాణంపంచమం" మున్నగు స్థలములయందు ఇతిహాసశబ్ద మధికాక్షరములు గలదియైనను

త్వాచ్చ పురాణేభ్యో గరీయాన్, తద్విరుద్ధ పురాణవచనాని నప్రమాణాని. పురాణస్యేతిహాస వత్పురావృత్తకథనే తాత్పర్యం. తస్మాద్వేదవదితిహాసః ప్రమాణం నేతరాణి పురాణానీతిచేదుచ్యతే.

"శ్రుతి స్మృతి విరోధేతు శ్రుతిరేవ, గరీయసీ॥ తథాచ లౌకికం వాక్యం। స్మృతిబాధాత్పరిత్యజేత్॥ ఇతి స్మృత్యా శ్రుతివిరోధే స్మృతిపురాణేతిహాసాదీనా మప్రామాణ్యావగమాత్, కించ పురాణేతిహాసయో రితిహాసఏవ ప్రబల ప్రమాణమిత్యభ్యర్హితోక్తి ప్రదర్శన మపిమందం। కుతఇతిచేత్ శ్రు॥ యద్బ్రాహ్మణానీతి హాసాన్పురాణానీ త్యాదిశ్రుతిషు బ్రాహ్మణస్యాభ్యర్హితత్వవచనానుగ్రహాత్, అపిచపురాణాన్తర్గతేతి వృత్తకథా విస్తారస్యైవేతిహాసస్య జీవనాధారత్వేన దర్శనాత్, అర్థవాదరూపత్వాత్ చతుర్దశ విద్యాసు ఇతిహాసస్య పరిగణనాభావాత్, ఋచస్సామాని ఛందాంసి పురాణం యజుషాసహ ఉచ్ఛిష్టాజ్జజ్ఞిరేసర్వే దివిదేవాదివిశ్రితా ఇత్యాద్య థర్వాదిశ్రుతిషు, ఇతి హాసస్మరణాభా వాచ్చ। తస్మాచ్ఛ్రుతి విరోధరూపం దేవతానాం పురాణానాం పరత్వ నిరూపణరూప పురాణేతిహాస వచన సహస్ర మప్రమాణమితిబోధ్యం. ఇత్థం శైవేషు వివదమానేషు కైముతికన్యాయేన పద్మపురాణమధ్యే సాత్వికామోక్షదాః ప్రోక్తాః ఇత్యాదిపాషండ కల్పిత వాక్యానాం కాగణనేతి చతురశ్రం.

ముందుగఁ బ్రయోగింపబడుటచే "నభ్యర్హితం. పూర్వం" అను న్యాయముచే, శ్రేష్ఠమగుటచేతను, పురాణములకంటె నుత్కృష్టమని తెలియుచున్నది. పురాణమితిహాసమువలె పూర్వవృత్తమును బోధించుటకు బయలుదేరియుండలేదు. కావున నితిహాసమువలె పురాణములు ప్రమాణములు కానేరవు. అని పూర్వపక్షమురాగా సమాధానము జెప్పుచున్నారము.

"శ్రుతులకు నుస్మృతులకును విరోధమువాటిల్లిన శ్రుతియే ప్రమాణముగ గ్రహింపఁదగియున్నది." శ్రుతి, స్మృత్యాదులనుబాధించును. అన్లౌకిక వాక్యమును, కావున శ్రుతిస్మృతి విరోధమున పురాణేతి హాసము లప్రమాణములని తెలియుటవలన. పురాణేతి హాసములలోనితిహాసమే ప్రబలప్రమాణము. అనియు, "ఇతిహాసంపురాణం" అని యభ్యర్హితముగా జెప్పుటయును, న్యాయముకాదు. "యద్బ్రాహ్మణానీతిహాసాన్ పురాణాని" ఇత్యాది శ్రుతివాక్యములయందు బ్రాహ్మణము లభ్యర్హితముగాఁ జెప్పఁబడియున్నవి. మఱియు పురాణములలోఁజేరిన కథావిస్తారమే ఇతిహాసములకు జీవితమగుటచేతను, పదునాలుగువిద్యలలో నితిహాసమునుఁ బరిగణింపక పోవుటచేతను ఋగ్యజుస్సామములతో దేవతలతో కలసిపురాణములు యజ్ఞోచ్ఛిష్టము వలన పుట్టినవను నథర్వాదిశ్రుతులందితిహాసము చెప్పబడకపోవుటచేతను పైసిద్ధాంతమసంగతము. కావున శ్రుతివిరోధ రూపమగు దేవతలకు, పరత్వ, తామసత్వాదికథన రూపమగు పురాణేతి హాసవచనసహస్రములును, ప్రమాణములు కానేరవు. అని తెలియవలయును.

ఇట్లు శైవులు వివాదము జేయుచుండ కైముతికన్యాయమున పద్మపురాణములో "సాత్వికములు మోక్షప్రదములు" మున్నగు పాషండకల్పిత వాక్యములకు లెక్కయేలేదు అని తెలియ వలయును.

స్పష్టశ్చాయమర్థః కౌర్మశైవాదిషు ప్రస్ఫురతి-
శ్లో॥ అసంఖ్యాతాస్స్మృతాః కల్పా బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకాః, కథితాశ్చ పురాణేషు మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః, సాత్త్వికే ష్వథకల్పేషు మాహాత్మ్య మధికం హరేః, తామసేషు మహేశస్య రాజసేషు ప్రజాపతేః. క్వచి ద్బ్రహ్మా క్వచి ద్విష్ణుః క్వచిద్రుద్రః ప్రశస్యతే, నానేన తేషా మాధిక్యం న్యూనతా వా కథంచన. తత్తత్కల్పాంతవృత్తాంత మధికృత్య మహర్షిభిః, తాని తాని ప్రణీతాని విద్వాం స్తత్ర నముహ్యతీతి.

ఏవం నిఖిలగ్రంథార్థే నిశ్చితే సర్వపురాణ ప్రామాణ్య విషయే, కేనవా పద్మపురాణే సర్వసిద్ధాంత విరోధేనపురాణైకదేశ స్యాప్రామాణ్యం కల్పితమితిచేత్. అవైదికేన, దుర్వాసః ప్రభృతిమునిశాప వశాత్తాంత్రిక శాస్త్రానుసారిణా,శివ విధిపురాణానా మప్రామాణ్యం ప్రకల్పిత మితిమహతామాశయః తథాహి॥ ఆదిత్యపురాణే శ్లో॥ దుర్వాససో మునేశ్శాపాత్కుపితస్య మహాత్మనః, కణ్వశాతాద్భృగో శ్శాపా దుపమన్యోశ్చ శాపతః। విప్రాణాందాక్షిణాత్యానాం పాపోపహత చేతసాం, భవే, భస్మని, రుద్రాక్షే, కించిచ్ఛ్రద్ధానవిద్యతే. ఇతి. భవిష్యత్పురాణేపి శ్లో॥ దుర్వాససో మునేశ్శాపాద్దధీచస్యచ శాపతః గౌతమస్యమునేశ్శాపా చ్ఛ్రౌతలింగం నరోచతే ఇతి "పారాశర్యేఽపి॥ తంత్రాణి తంత్రనిష్ఠానాం రక్షకాణ్యపి చక్రమాత్ బాధకాని విశే

ఈవిషయము కూర్మశైవాది పురాణములందు స్పష్టముగాగోచరించును. ఎట్లన బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మకములగు కల్పములు కల్పవేత్తలగు మునులచే పురాణములములయం దసంఖ్యాకములుగా చెప్పబడినవి. వానిలో సాత్త్విక కల్పములయందు శ్రీమహావిష్ణుమహిమ అధికము. తామస కల్పములయందు శ్రీమహేశ్వరుని మహిమ అధికము. రాజసకల్పములయందు ప్రజాపతిమహిమ మధికము. ఒకచో బ్రహ్మయు నొకచో విష్ణువు నొకచో రుద్రుడును, ప్రశంసింపబడుదురు. ఇంతమాత్రముచే వారికి నాధిక్యముగాని న్యూనత్వము గాని చెప్పవలనుపడదు. ఆయా కల్పాంతవృత్తాంతముల నుద్దేశించి మహర్షులచే నాయాగ్రంథములయందాయా మహాత్మ్యములు చెప్పబడినవి. విద్వాంసులు అచట మోహము నొందరు అని.

ఇట్లు సమస్తపురాణములకు ప్రామాణ్యమును, సర్వగ్రంథములునేకరూపమున నిశ్చయించుచుండ, పద్మపురాణమునందు సర్వసిద్ధాంతములకు విరోధముగ "సాత్త్వికామోక్ష దాఃప్రోక్తా ఇత్యాది —శ్లోకములచే సాత్త్వికములు ప్రమాణములనియు, నితరములు ప్రమాణములనియు, గొన్నింటికేల? యప్రామాణ్యతఁ జెప్పఁబడినదందురేని? దుర్వాసఃప్రభృతి మునివర్యులశాపమువలనఁ దాంత్రికశాస్త్ర సిద్ధాంతముల శిరసావహించు నొకానొక యవైదికునిచే,శైవాది పురాణములక ప్రమాణత్వము కల్పింపఁబడినదని విజ్ఞుల యాశయము, ఇది నిక్కువము. "దుర్వాసోమునియొక్కయు, నట్లే కణ్వుఁడు, భృగు, ఉపమన్యువు మొదలగువారియొక్కయు, శాపమువలన, దాక్షిణాత్యులగు కొందఱగు పాపాత్ములకు, శివునియందు, రుద్రాక్షలయందు, భస్మయందును నావంతయు శ్రద్ధయుండదు." అని యాదిత్య పురాణమునను, "దుర్వాసోదధీచి, గౌతమాది మహర్షుల శాపమువలన గొందరికి వేదోక్త ధర్మములయందును, ఇష్టముండదు" అని భవిష్యత్పురాణమునను, గలదు.

ఇట్లు వేదధర్మదూరులగువారికే తాదృశతంత్రానుష్ఠాన మావశ్యకము గాని, వేదవిహిత ధర్మానుష్ఠాన పరుల కయ్యది యనుష్ఠేయము కాదని,

షేణ వేదమార్గైకవర్త్మనాం "ఇతి" స్మృతిముక్తాఫలే, వేదమూలతయానిత్యం ప్రవృత్తా అపిసత్తమాః, క్వచిత్కదాచిత్స్మర్తారస్తంత్రితార్థంచబ్రుంతివై "క్వచిత్తం తాంత్రినురోధేనధర్మం ప్రరాణికాద్యపి, వదంతి తాగంశస్తు గ్రాహ్యా అస్తంత్రావలంబినాః॥ పురాణేధర్మశాస్త్రేచ, యో యశ్శ్రుత్యా విరుధ్యతే సతంత్రార్థ ఇతిజ్ఞేయస్సమాసేన మహర్షిభిః ఇతి "స్కాందేసూత సంహితాయాం॥ అష్టాదశానాం విద్యానాం వేదాదన్యాశ్చసత్తమాః విద్యావేదానుసారేణ ప్రవృత్తా స్సర్వ శోభనాః। తథాపితాసుసర్వాసు కశ్చిదంశః క్వచిత్క్వచిత్, శివాగమాను సారేణ తత్ప్రభేదాను సారతః॥ విష్ణ్వాగమాను సార్వేణతత్ప్రభేదాను సారతః, అధికారవిశేషేణ క్రమేణైవవిముక్తయే "ప్రవర్తంతే మునిశ్రేష్ఠసత్యమేవమయోదితం, తత్ర తంత్రేషుయేమర్త్యా దీక్షితా మునిసత్తమాః। సాంశస్త్రైకేవ సంసంగ్రాహ్యాస్సర్వదా నైవవైదికైః, ఇతి చప్రతిపాదితం.

ఇదమత్రావధేయం॥ తంత్రశాస్త్రేఽపి చాతుర్వర్ణ్యాశ్రమవిధానమస్తి తావన్మాత్రేణ నతేవైదికాః ఇతి ప్రతిపాదితం సూతసంహితాయాం॥ తథాహి॥ శ్లో॥ శ్రుతిరపిమనుజానాం వర్ణధర్మంబభాషే, పరగురురఖిలేశః ప్రాహతంత్రేషు తద్వత్, శ్రుతిపథగళితానాం వర్ణధర్మం ఘృణాబ్ధి శ్శ్రుతి పథనిరతానాం నైవతత్సేవనీయం. ఇతి. శ్రుతిపథనిరతానా మాశ్రమాయద్వ

కూడ స్పష్టముగ పారాశర్యముని ప్రోక్తమగు నీక్రింది వచనములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. పారాశర్యమున శైవవైష్ణవ తంత్రములు, తంత్రనిష్ఠులగు వారికే రక్షకములు వేదైక మార్గనిరతుల కయ్యవి బాధకములగును." అనియు, స్మృతి ముక్తాఫలమునందు. "పురాణములు ధర్మశాస్త్రములు వేదమూలములై, తద్ధర్మప్రతిపాదకములే యయ్యును, నచ్చటచ్చట తంత్రదులంగూడ ప్రతిపాదించును. ఆయంశములను తాంత్రికులు మాత్రమే ప్రమాణముగ గ్రహింపవలెను" అనియు.

స్కాంద పురాణాంతర్గత సూతసంహితయందు. "అష్టాదశ విద్యలు, వేదానుసారములే. అయినను, వానియందచ్చటచ్చట శైవ, వైష్ణవాగమానుసారములగు భేదములును, అధికారి విశేషము ననుసరించి వారును, ముక్తినొందుటకై ప్రతిపాదింపబడుచుండును. ఆధర్మములను యాతంత్రములందెవ్వారు దీక్షితులో వారే యనుష్ఠింపవలయును. వేదమార్గాను యాయులవ్వాని ననుసరింపరాదు" అనియు చెప్పబడియున్నవి.

ఈక్రింది వాక్యముల బాగుగ గనునింపవలయును, తంత్రశాస్త్రమునందును, శ్రుతి, స్మృత్యాదులందువలె బ్రాహ్మణాది వర్ణధర్మములు, బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమధర్మములు నుపన్యసింపఁబడినవి. అంతమాత్రమున నయ్యవి వైదికములని తలంచవలదని సూతసంహిత నుడువుచున్నది. "శ్రుతియు మానవులకు వర్ణధర్మములను, ఆశ్రమధర్మములను, వక్కాణించెను. శైవతంత్ర శాస్త్రములందును, కరుణాసాగరుఁడగు పరమేశ్వరుడు, వర్ణాశ్రమధర్మములను శ్రుతిమార్గగళితుల కొఱకు చెప్పెను. అట్లే విష్ణువుగూడ దయాసముద్రుఁడగుటచేఁ జైన బేర్కొనిన వేదమార్గగళితుల కొఱకు వైష్ణవాగమములందును. వర్ణాశ్రమ ధర్మములను వక్కాణించెను. వర్ణాశ్రమ ధర్మములకుఁగల సామ్యమునుఁ బురస్కరించుకొని వైదికులు తంత్ర శాస్త్రోక్త ధర్మముల ననుష్ఠింపరాదు." అని, యచ్చటనే గలదు.

ధుక్తాః పరగురుఖిలేశస్తద్వ దాహశ్రమాంశ్చ। శ్రుతిపథగళి
తానాం మానుషాణాంతుతంత్రం హరిరపి మునిముఖ్యాః ప్రోహి
తన్త్రే స్వకీయే॥ ఇతిచ. తన్త్ర శాస్త్రోత్పత్తి విషయే కూర్మపురాణే
శ్లో॥ తస్మాత్తు వేద బాహ్యానాం రక్షణార్థాయపాపినాం విమో
హనాని శాస్త్రాణికరిష్యామో వృషధ్వజ। ఏవంసంచోదితో
రుద్రోమాధవేనము రారిణా; చకారమోహశాస్త్రాణి కేశవశ్చ
శివేరితః। ఇతి అతఏవ శ్లో॥ శూద్రాన్విమోహయతి యజ్ఞకృతోఽ
తదర్హానిత్యాది శ్రీమద్భాగవత శ్లోకార్థపర్యాలోచనయా విష్ణు
రపిశ్రుతి పథగళితానాం శూద్రప్రాయాణాం యజ్ఞాదికరణే
దోషఇత్యాదినా నాస్తిక మతంబోధితవానితి జ్ఞాయతే। తంత్రా
వలంబినః పాషండాఇతి, తల్లక్షణం చోక్తంస్మృతిషు శ్లో॥ పాశబ్దో
క్త స్త్రయీధర్మస్తద్ధర్మం ఖండయంతియే, తేవైపాషండినః
ప్రోక్తాస్తంత్ర మార్గావలంబినః ఇతి. తంత్రేష్వేవ వైదికమార్గ
దూషణం పరిదృశ్యతే తథాహిపాశుపతతంత్రే శ్లో॥ గురుమధ్యా
ల్పభేదేన వైరాగ్యంత్రివిధంమతం, ప్రోక్తంపాశుపతందేవితత్రా
ల్పంగదతాంశృణు. వేదోక్తమఖిలంకర్మ నత్యాజ్యమధమైః క్వ
చిత్ ఇతి. పాంచరాత్రతంత్రేఽపి. చతుర్వేదేషు పురుషార్థమ
లబ్ధ్వాశాండిల్య ఇదంశాస్త్రమధీతవాని "త్యాదిదృశ్యతే" మను
రపి యావేదబాహ్యాస్స్మృతయః యాశ్చకాశ్చకు దృష్టయః
సర్వాస్తానిష్ఫలాః ప్రేత్యతమోనిష్ఠాహి తాస్స్మృతాః. ఇతి॥ ఇత్థం
బహుస్మృత్యను రోధాత్పాషండ తమోనిష్ఠ తంత్రశాస్త్రాణి

మఱియు నీతంత్ర శాస్త్రోత్పత్తి వేదబాహ్యులగు వారల మర్ద
నుద్ధరించుటకేయని కూర్మపురాణము నందిట్లు చెప్పబడియున్నది.
"వేదబాహ్యులగు పాపులను రక్షించుటకు మోహకరములగు శా
స్త్రములను రచించుదము." అని విష్ణుప్రేరితుఁడై శివుఁడు మోహకరములగు
శైవతంత్రశాస్త్రములను రచియించెను. అట్లే శివప్రేరితుఁడై నారాయణుఁడును
విష్ణ్వాగములఁ గావించెను." కావుననే భాగవతమునందలి "శూద్రాన్వి మోహ
యతి యజ్ఞకృతోఽ తదర్హాన్." అను శ్లోకమును విమర్శదృష్టితో పరికించి
నచో యజ్ఞములఁ గావించుట దోషమను నాస్తికమును బుద్ధరూపుఁడగు
విష్ణువుపదేశించుట వేదమార్గగళితులగు శూద్రప్రాయులనుద్దేశించియే యని
యు, వైదికులంగూర్చి కాదనియుఁదోచెడిని.

ఈ తంత్రమార్గ గాములుపాషండులని చెప్పి, తల్లక్షణములంగూడ
స్మృతులీక్రింది విధమున నొడివియున్నవి. " 'పా' యనవేదత్రయోక్త
ధర్మము. దానిని ఖండించువారు పాఖండులు. తంత్రమార్గానుయాయులు
పాషండులగుదురు." మఱియు, వారువైదికమార్గములను దూషించువారని
వారిశాస్త్రములంబట్టియే తెలియవచ్చుచున్నది. చూడుఁడు పాశుపతతంత్రము.

"దేవీ! గురు, మధ్య, అల్ప, భేదముచే పాశుపతవైరాగ్యము
మూఁడువిధములు. అందధమపాశుపతదీక్షను మున్ముందువినుము. అధమ
దీక్షితులు వేదోక్తకర్మముల నన్నిఁటిని విడువరాదు." ఉత్తమ, మధ్యమ
దీక్షితులు సర్వవైదిక కర్మలనువిడువవచ్చునని దీనితాత్పర్యము. దీనివలన
శ్రుత్యుక్త కర్మానుష్ఠాన మించుకంతయేని చేయువారధములనియుఁ, బూర్ణ
ముగ చేయకుఁడువారలే శ్రేష్ఠులనియు, వీరిమతమని తేలినది. పాంచరాత్ర
తంత్రమునందును. "నాలుగు వేదములందును నేమియుఁ బురుషార్థమును
గననివాఁడై శాండిల్యుడీ శాస్త్రము నధ్యయనముగావించెను." అని చెప్పఁ
బడియున్నది. మనువు, "ఇట్లు వేదబాహ్యములగు స్మృతులేవికలవో!
యేవారుకుదృష్టికలవారో, అవి యన్నియు నిష్ఫలములు వారి నిష్ఠతమో
నిష్ఠ" అని చెప్పెను. ఇట్లు సర్వస్మృతి విరుద్ధములగు నీపాషండ తమోనిష్ఠ

సర్వాణి వైదికై రగ్రాహ్యాణీత్యవగమాత్పూర్వోక్త పాషండకల్పిత పద్మపురాణస్థ. వచనమప్రమాణమితి సుష్ఠు జ్ఞాయతే.

శివ, విష్ణు, మహర్షిభిరిత్థమాగమ (తాంత్రిక) శాస్త్రాదీనాం కల్పనమత్యంతావశ్యకమితి నిరూపితం మానవోప పురాణ సూతసంహితాదిషు॥ తథాహి"! మానవోపపురాణే, అష్టమాధ్యాయే। శ్లో॥ కాణాదకపిలాద్యైస్తు మునీంద్రైః ప్రకీర్తితం, మంద బుద్ధ్యనుసారేణ కేవలం పరికీర్తితం. అతఏవ మునీనాంతు విరోధో నాస్తికశ్చన, అన్యథా తే విరుద్ధాంశం కథమాహుర్మనీషిణః శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణే, అయోధ్యాకాండే జాబాలికృతనాస్తిక వాదవత్ ఏభిరపి మందమతీ నుద్దిశ్యై తాదృశరీత్యా వదద్భిః నహి తేషాం తద్విషయే తాత్పర్యం. తథైవసూత సంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ౨౨ అధ్యాయే పి ప్రతిపాదితం.। అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి మార్గప్రామాణ్యనిర్ణయం విష్ణ్వాగమాంస్తథా బ్రాహ్మాన్బుద్ధవాద్యాగమానపి, తథాపాశుపతం సోమం భైరవప్రముఖాగమాన్ "ఇత్యారభ్య" మార్గాణామయేవి రుద్ధాంశా వేదాంతేచవిచక్షణాః, తేచమందమతీనాంహి మహామోహావృతాత్మనాం వాంఛామాత్రానుగుణ్యేన ప్రవృత్తా నయథార్థతః। దర్శయిత్వా తృణం ముష్ట్యాధావంతీం గాం యథాగ్రహీత్। దర్శయిత్వా తథా క్షుద్రమిష్టం పూర్ణం మహేశ్వరః, పశ్చాత్పాకానుగుణ్యేన దదాతి జ్ఞానముత్తమం, మహాకారుణికో దేవస్సర్వజ్ఞో నిర్మలః ఖలు "ఇత్యంతేనహ్యాగమ కల్పనకారణం కీర్తితం।

తంత్రములను వైదికులు గ్రహింపరాదు. ఇట్లగుటంబట్టి పూర్వోక్తపద్మపురాణస్థ వచనమిట్టి పాఖండ తాంత్రికపరికల్పితమగుటచే నప్రమాణమని గ్రహింపవలెను.

ఓయీ! శివుఁడు విష్ణువు, మహర్షులు మున్నగువారలిట్టి యవైదికములగు తంత్రములనేల రచియింపవలయును? అను ప్రశ్నమునకు అట్లు రచియించుట కావశ్యకముకలదని మానవోపపురాణ సూతసంహితాదులందిట్లుకలదు. "మందమతుల యుపయోగార్థము కాణాద, కపిలాది మునివర్యులచే భిన్న భిన్న మార్గములుపదేశింపఁబడినవి. కాన మునులకు పరస్పర విరోధములేదు. ఇట్లుండ విరుద్ధాంశములనేల చెప్పుదురు? అట్లే శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణమునందయోధ్యకాండయందలి జాబాలికృత నాస్తికవాదమువలె తంత్ర శాస్త్రములుగూడ మందమతులయుపయోగార్థము కల్పింపఁబడినవని యూహింపనగును." సూతసంహితయజ్ఞవైభవఖండమందు ౨౨ అధ్యాయమునందిట్లు ప్రతిపాదింపఁబడినది.

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి మార్గప్రామాణ్య నిర్ణయం." అనునది మొదలు "మార్గాణాంయే విరుద్ధాంశా వేదాంతేషు చవిచక్షణాః" అనునంతవరకుగల శ్లోకములచే "విష్ణ్వాగమములు, బ్రాహ్మాగమములు, బుద్ధవాద్యాగమములు, ఆట్లే సోమ, భైరవ, పాశుపతాద్యాగమములు మున్నగాగలవానియందుఁగల పరస్పర విరుద్ధాంశము లేవికలవో యయ్యవి "పరుగిడు గోవును మానవుఁడు తృణకబళముంజూపి మరల్చినటుల మహామోహావృతాత్ములగు మందమతుల నున్ముఖులఁగావించుకొనుటకు మున్ముందు "మూర్ఖంఛందానురోధేన" యను న్యాయమననుసరించి వారాచరించు క్షుద్రాచారములే ముక్తిదములనిచెప్పి కొంత బుద్ధిపరిపక్వమైన పిదప వారివారి యోగ్యతానుగుణముగా నుత్తమ జ్ఞానమును కారుణికుఁడగు పరమేశ్వరుఁడు ప్రసాదించును.

అతో వైదికమార్గవ్యతిరిక్తానాం సర్వేషాం శైవ, బ్రాహ్మ, వైష్ణవ, బుద్ధారార్హా ద్యాగమానాం, వేదాంతవిరుద్ధ మార్గా నప్యల్పబుద్ధీనాం వేదాధ్యయనాధికార రహితానాం చిత్తపరిపాకానుసారేణోక్త్వా, తానపివశీకృత్య క్రమేణ మహాకారుణికో భగవానసేకజన్మకర్మ పరిపాకాంతే వైదికజ్ఞానమపి ప్రయచ్ఛతీతి ప్రతిపాదితం భవతి. అతః పాషండబుద్ధ్యా మూర్తిత్రయేషు తన్మాహాత్మ్యప్రతిపాదక పురాణేషు చన్యూనాధిక్య పరిగణనం మంద మితి పర్యవస్యతి.

శ్రీమద్భాగవతే ద్వాదశస్కంధే ౭ అధ్యాయే శ్లో॥ బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవంచ శైవం లైంగం సగారుడం, నారదీయం భాగవతమాగ్నేయం స్కాందసంజ్ఞితం. భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కండేయంచ వామనం, వారాహం మాత్స్యం కౌర్మ్యంచ బ్రహ్మాండాఖ్యమితిత్రిషట్. బ్రహ్మన్నిదం సమాఖ్యాతం శాఖాప్రణయనం మునేః శిష్యాణాంచ ప్రశిష్యాణాం బ్రహ్మతేజోవిదీపనం॥ ఇతిమునేః బాదరాయణస్య శాఖాప్రణయనం. (వేదపురాణ సంహితానాం విభజనం) తస్యశిష్య ప్రశిష్యాణాం శ్రోతౄణాం చేతరేషాం బ్రహ్మవర్చ సోద్దీపనంభవతీతి శ్రీశుకాచార్యేణ ఫలసంకీర్తనా త్ప్రామాణ్యమ వ్యాహతమే వాష్టాదశపురాణానాం॥ అపిచవేదాది విభాగకరణా దేవవ్యాసస్యవ్యాసనామత్వమితి తన్నిర్వచన మాహసూతసంహితాయాం॥ వ్యస్తవేదతయావ్యాస ఇతిలోకే శ్రుతోమునిః ఆయంసాక్షాన్మహా

అనుటచే నీయాగమ శాస్త్రములు యథార్థప్రవృత్తిగలవని గ్రహింపవలెను." అని, ఆగమ రచనాకారణము చెప్పఁబడినది. ఇందువలన వైదికేతర శైవ, వైష్ణవ, బ్రాహ్మబుద్ధార్హ ద్యాగమములు, వేదవిరుద్ధమార్గగాములగు నల్పబుద్ధులను సైతము వారి చిత్తానుగుణోపదేశముచే వశముగావించుకొని యనేకజన్మకర్మపరిపాకమునందిన పిదప వైదిక జ్ఞానమునుగూడ కారుణికోత్తముండగు పరమేశ్వరుఁడీయఁగలఁడని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇందువలన పాషండబుద్ధిననుసరించి మూర్తిత్రయమునందును, తన్మాహాత్మ్యప్రతిపాదక పురాణముల యందును నిమ్నోన్నతముకల్పించుట యుక్తముకాదు.

భాగవతము ౧౨ స్కంధము, ౭ అధ్యాయమున "బ్రాహ్మము, పాద్మము, వైష్ణవము, శైవము, లైంగము, గారుడము, నారదీయము, భాగవతము, ఆగ్నేయము, స్కాందము, భవిష్యము, బ్రహ్మకైవర్తము మార్కండేయము, వామనము. వారాహము, మాత్స్యము, కూర్మము, బ్రహ్మాండము, అనుపదునెనిమిది పురాణములును, వ్యాసుని శిష్యులకును, ప్రశిష్యులకును బ్రహ్మతేజోద్దీపనమును గావించెను" అనియు, బాదరాయణుని శాఖాప్రణయనము, వేదపురాణవిభాగము, వీనింబఠించుటవలన శిష్యాదులకు బ్రహ్మవర్చసోద్దీపనమగునని శుకాచార్యులు ఫలసంకీర్తనము గావించుటవలనను, నష్టాదశపురాణములకుఁ ప్రామాణ్యమవ్యాహతము. మఱియు, వేదపురాణాది విభాగకరణమువలన వేదవ్యాసులకు వ్యాసనామము కలిగినదనియు "వేదములనన్నిటిని విభజించి శిష్యులందఱికినిచ్చుటచే వేదవ్యాసులను నామముచే లోకమునందీమహర్షి ప్రసిద్ధినందెననియు ఈతఁడు మహాయోగి, సర్వజ్ఞుఁడునగు నీశ్వరుఁడని." సూతసంహిత చెప్పియున్నది.

యోగీవ్యాసస్సర్వజ్ఞ ఈశ్వరః. ఇత్యత్ర వ్యస్త వేదతయేత్యర్థేన; వేదాదీన్విభజ్య సముత్తాచ్ఛిష్యేష్వధ్యస్యతీతి వ్యాసః। ఇత్యుక్తం భవతి। వి-ఆఙ్ ఉపసర్గౌ పచాద్యచ్॥ తద్వ్యాస ప్రోక్త పురాణాని సర్వాణి ప్రామాణ్యేవేత్యుక్త్వా ఇత్యలమతి దూరానుధావనే నేతివిరమామి.

—: కల్పనామగణనం :—

కతి కల్పాః, కాని తేషాం నామానీతి ప్రశ్నే ఉక్తం హి మత్స్యపురాణే ౨౮ అధ్యాయే మత్స్యః- శ్లో। కల్పానాం కీర్తనం వక్ష్యే సర్వపాపప్రణాశనం, ప్రథమం శ్వేతకల్పస్తు ద్వితీయో నీలలోహితః. వామదేవ స్తృతీయస్తు తతో రాథంతరోఽపరః, రౌరవః పంచమః ప్రోక్తష్షష్ఠో. దేవఇతి స్మృతః. సప్తమోఽథ బృహత్కల్పః కందర్పోఽష్టమ ఉచ్యతే, సద్యోఽథ నవమః ప్రోక్త ఈశానో దశమస్స్మృతః. తమ ఏకాదశ ప్రోక్తస్తథా సారస్వతః పరః త్రయోదశ ఉదానస్తు గారుడోఽథ చతుర్దశః. కౌర్మః పంచదశో జ్ఞేయః పౌర్ణమాస్యా మజాయత. షోడశో నారసింహస్తు సమానస్తు తతోఽపరః, ఆగ్నేయోఽష్టాదశ ప్రోక్త స్సోమకల్ప స్తథాఽపరః. మానవో వింశతిః ప్రోక్త స్తత్పుమానితి చాపరః, వైకుంఠశ్చాపర స్తద్వల్లక్ష్మీకల్ప స్తథాపరః. చతుర్వింశత్తమః ప్రోక్తస్సావిత్రీకల్పసంజ్ఞికః, పంచవింశత్తతోఽఘోరో వారాహస్తు తతోఽపరః. సప్తవింశోఽథ వైరాజో

వి. ఆఙ్ అనునవి యుపసర్గలు, పచాద్యచ్ అని అచ్ ప్రత్యయము ఇకనతిదూరధావనము వలదనియు, అట్టి వ్యాసవిభక్తములగు పురాణములన్నియును ప్రమాణములే, యగునని విరమించితిని.

—: కల్పనామగణనము :—

కల్పములెన్ని, వానినామములెవ్వి? యను ప్రశ్నకలుగగా మత్స్యపురాణమున ౨ వ అధ్యాయమున చెప్పబడినది ఏమన, సర్వపాపక్షయకరమగు కల్పానుకీర్తనము చెప్పగలను. (౧) శ్వేతకల్పము. (౨) నీలలోహితకల్పము, (౩) వామదేవకల్పము, (౪) రాథంతరకల్పము, (౫) రౌరవకల్పము (౬) దేవకల్పము (౭) బృహత్కల్పము (౮) కందర్పకల్పము (౯) సద్యోకల్పము (౧౦) ఈశానకల్పము (౧౧) తమోకల్పము (౧౨) సారస్వతకల్పము (౧౩) ఉదానకల్పము (౧౪) గారుడకల్పము (౧౫) పౌర్ణమాస్యయగు కూర్మకల్పము (౧౬) నారసింహకల్పము (౧౭) సమానకల్పము (౧౮) ఆగ్నేయకల్పము (౧౯) సోమకల్పము (౨౦) మానవకల్పము (౨౧) తత్పురుషకల్పము (౨౨) వైకుంఠకల్పము (౨౩) లక్ష్మీకల్పము (౨౪) సావిత్రీకల్పము (౨౫) అఘోరకల్పము (౨౬) వారాహకల్పము (౨౭) వైరాజకల్పము

గార్గికల్ప స్తథాపరః, మాహేశ్వర స్తతః ప్రోక్తస్త్రిపురో యత్రఘాతితః. పితృకల్ప స్తథైవాంతే యాకుహూర్బ్రహ్మణా స్మృతా, ఇత్యేవం బ్రహ్మణో మాస స్సర్వపాతకనాశనః. ఆదావేవ హి మాహాత్మ్యం యస్మిన్నస్యవిధియతే, తస్యకల్పస్యతన్నామవిహితం బ్రహ్మణః పురా. తస్య తస్యతుమాహాత్మ్యం తత్స్వరూపేణ వర్ణ్యతే" ఇత్థం మార్కండేయకూర్మ విష్ణ్వాదిపురాణేష్వపి పరిదృశ్యతే. ఏతేషు కల్పే ష్వద్య బ్రహ్మణా నియుక్తస్య సకలజగత్స్రష్టుః పరార్థద్వయజీవినః ద్వితీయపరార్థే పంచాశత్తమవత్సరే ప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే శ్వేతవరాహాఖ్య ప్రథమ దివసే అహని త్రయోదశఘటికాద్విచత్వారింశద్విఘటికాపరిమిత కాలోగతఇతి సర్వసిద్ధాంత గ్రంథప్రబల ప్రమాణవచనార్థపర్యాలోచనయా జ్ఞాయతే, అద్యతన శ్వేతకల్ప ఇతి శ్వేత వరాహకల్ప ఇతి నామద్వయేన వ్యవహ్రియమాణోఽయం కల్పఏవచలతీతి ద్యోత్యతే. నత్వయంషడ్వింశతితమో వారాహకల్పః తత్ర ప్రథమ కల్పత్వప్రతిపాదనవిరోధాత్ తస్మా దాద్య శ్వేత వరాహకల్పఏవ ప్రచలతి. పూర్వోదాహృతమాత్స్యవచనే- శ్లో॥ ఆదావేవహి మాహాత్మ్యం యస్మిన్నస్య విధీయతే తస్య తస్యతు మాహాత్మ్యం తత్స్వరూపేణ వర్ణ్యత ఇత్యుక్త్వాపి హ్యేతత్కల్ప మాహాత్మ్యం కుత్రాభివర్ణిత మితి విచికిత్సాయాం సత్యాం తత్రైవ ౫౩ అధ్యాయే శ్లో॥ పురాణ మేక మేవాసీ త్సర్వకల్పేషు మానద, చతుర్వర్గస్య బీజస్య శతకోటిప్రవిస్తరం హరిర్వ్యాస

(౨౮) గార్గికల్పము (౨౯) త్రిపురసంహారముజరిగిన, మహేశ్వరకల్పము (౩౦) పితృకల్పమను నమావాస్యయు, ఈ ముప్పదికలసిన బ్రహ్మకు మాసమగును. దేనిమహిమ మేకల్పమునందు మొదటచెప్పబడునో, ఆకల్పమునకు ఆనామము బ్రహ్మచే చేయబడినది. దాని మాహాత్మ్యము, తత్తత్స్వరూపముచే వర్ణింపబడునని చెప్పబడినది." ఇవ్విధమున మార్కండేయకూర్మవిష్ణ్వాది పురాణములందును జూడబడుచున్నది. ఈ కల్పములలో నిపుడు ఆదిబ్రహ్మచే నియమితుడై సకలజగత్స్రష్టయైన, పరార్థద్వయజీవియగు కారణప్రజాపతి బ్రహ్మకు, ద్వితీయపరార్థమందు పరార్థమనగా ౧౬ స్థానములుగలది. ఏబదియవ సంవత్సరమున ప్రథమమాసమున ప్రథమపక్షమున శ్వేతవరాహమను పేరుగల ప్రథమ దివసమున, పగటియందు పదమూడు గడియల నలుబదిరెండు విఘడియల పరిమితకాలము గతించినదని సర్వసిద్ధాంత ప్రబలప్రమాణ వచనముల నాలోచించిన తెలియుచున్నది. ఇప్పుడు శ్వేతకల్పమనియు శ్వేత వరాహకల్పమనియు నామద్వయముచే వ్యవహరింపబడుచున్న యీ కల్పమే ప్రస్తుతము నడుచుచున్నదని ద్యోతితమగును. ఇది ఇరువదియారవదగు వారాహకల్పము కానేరదు. ఇచ్చట ప్రథమకల్పమని చెప్పుటచే నట్లు చెప్పిన విరోధముకలుగును.

మఱియును పూర్వోదాహృతవచనమునందు "ఏకల్పమందు ఏమహిమ చెప్పబడునో ఆకల్పమునకు, ఆనామము బ్రహ్మచే జేయబడినదనియు దాని మహాత్మ్యమే ఇచ్చట వర్ణింపబడినదని" చెప్పియుండుటచే నీకల్ప వృత్తాంత మెచ్చట గలదని విచారించిన మత్స్యపురాణమందే యేబదిమూడవ యధ్యాయమున, ధర్మార్థకామమోక్షసాధనమును, శతకోటి ప్రవిస్తరమునగు పురాణ మొకటియే, సర్వకల్పములందుండెననియు శ్రీహరి వ్యాసరూపముతో

స్వరూపేణ జాయతేచ యుగే యుగే చతుర్లక్షపరిమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరే సదా, తదష్టాదశధా కృత్వా భూలోకే౽స్మిన్ ప్రకాశ్యతే- ఇత్యాదినా అష్టాదశపురాణనామాన్యుక్త్వా పునః॥ ॥శ్లో॥ శ్వేతకల్ప ప్రసంగేన ధర్మాన్వాయు రిహాబ్రవీత్. తదేత ద్వాయవీయంస్యా ద్రుద్రమాహాత్మ్యసంయుతం, ద్వాదశైవ సహస్రాణి పురాణం తదిహోచ్యతఇత్యుక్త్వా శ్వేతకల్పమాహాత్మ్యం వాయుపురాణే దృశ్యత ఇతిద్యోత్యతే. అత ఏవభూగోళవిషయేపరమ ప్రమాణంతత్. ఉచ్యతే తత్రోక్తార్థ సంగ్రహః, ప్రతికల్పం శతకోటి శ్లోకపరిమితపురాణం బ్రహ్మముఖాదుత్పద్యత ఇతి. వ్యాసస్తు చతుర్లక్ష శ్లోకాన్ గృహీత్వా తదష్టాదశధా విభజ్య అస్మిన్ లోకే ప్రకాశయతీతి, తన్మధ్యే శ్వేతకల్పీయరుద్రమాహాత్మ్య మిహ ద్వాదశసహస్ర గ్రంథేన సంక్షేపేణోక్తవా నితి, కంఠోక్త్యా ప్రతిపాదితం. తస్మాద్రుద్రా దేవాస్మి న్కల్పే సృష్ట్యాదికథనా త్తామసకల్పఇతి ప్రవాదః. యత్ర త్రిమూర్తీనాం మహాకల్పే కల్పభేదేన పరస్పరసృష్ట్యాధికారనియమః తస్మిన్నేవ శివవాయుపురాణే దృశ్యతే తథాహి. శివవాయుపురాణే వాయుసంహితాయాం శ్లో॥ త్రయస్తే కారణాత్మానో జాతాస్సాక్షా న్మహేశ్వరాత్, చరాచరస్య విశ్వస్య సర్గస్థిత్యంతహేతవః. పిత్రా నియమితాః పూర్వం త్రయో౽పి త్రిషు కర్మసు, బ్రహ్మాస్సర్గే హరిస్త్రాణే రుద్ర స్సంహరణే పునః. తథా ప్యన్యోన్యమాత్సర్యా దన్యోన్యాతిశయార్థినః, తపసా

ప్రతిద్వాపరములోను చతుర్లక్ష ప్రమాణముచే ౧౮ భాగములుగాచేసి భూలోకమందు ప్రకాశింపజేయుననియు, జెప్పబడెడుసందర్భమున, శ్వేతకల్ప ప్రసంగముచేత వాయువు ధర్మములను జెప్పెను. గాన రుద్రమహాత్మ్యముతోకూడిన యిది వాయుపురాణమగును. ఈపురాణము పండ్రెండువేల సంఖ్యకలది. అని కలదుగాన నీకల్పమాహాత్మ్యమందు గలదని తెలియుచున్నది.

కావుననే ఇతర పురాణములకన్న భూగోళవిషయమున నాపురాణము పరమప్రమాణము, ఆపురాణమున చెప్పబడిన విషయసంగ్రహమేమన ప్రతికల్పమునందును, శతకోటిపరిమితపురాణము బ్రహ్మముఖమువలన పుట్టుచున్నది, దానిలో వ్యాసుడు చతుర్లక్ష శ్లోకములను గ్రహించి పదునెనిమిదిభాగములుగా విభజించి యీలోకమునందు ప్రకాశింపఁజేసెను. అందు శ్వేతకల్పీయ రుద్రమాహాత్మ్య మిచట ద్వాదశసహస్రగ్రంథరూపమున సంక్షేపముగ చెప్పెనని కంఠోక్తిగ చెప్పబడినదిగావున, రుద్రునివలననే యీకల్పములో, సృష్టి చెప్పబడుటవలన తామసకల్పమని ప్రవాదము త్రిమూర్తులకు మహాకల్పమున కల్పభేదముచే, పరస్పరసృష్ట్యాది కార్యనియమముకలదని యీశివ వాయుపురాణమునందే వాయుసంహితయందు చెప్పఁబడుచున్నది. ఎట్లన,

మహేశ్వరునివలన సాక్షాత్తుగ ముగ్గురు కారణాత్ములు పుట్టిరి. వారు చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయకారణులైయుండిరి. పూర్వము ముగ్గురును మూడుపనులయందు తండ్రిచేత నియమింపబడినవారైరి. బ్రహ్మ సృష్టియందును, హరి రక్షణమందును, రుద్రుడు సంహారమునందును నియమితులైరి. అట్లయ్యును పరస్పరమాత్సర్యమువలన నొకరి నొకరతిశయించవలెనని కోరికగలవారై యాతండ్రియగు పరమేశ్వరుని తపస్సు

థాసమాయుక్త మచ్యుతం బహువిస్తరం, తుభ్యం సమభిధాస్యామి యత్ప్రోక్తం బ్రహ్మణా పురా. బ్రహ్మోవాచ-శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి పురాణానాం సముచ్చయం, పురాణ మేక మేవాసీ త్సర్వకల్పేషు మానద. చతుర్వర్గస్య బీజస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం, కాలేనాగ్రహణం దృష్ట్వా పురాణస్య మహామతిః. హరి ర్వ్యాసస్వరూపేణ జాయతేచ యుగే యుగే, చతుర్లక్షప్రమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరేసదా. తదష్టాదశధాకృత్వా భూలోకేఽస్మిన్ ప్రకాశ్యతే.

౧ బ్రాహ్మం ౨ పాద్మం ౩ వైష్ణవంచ ౪ వాయవీయం తథైవచ। ౫ భాగవతం ౬ నారదీయం ౭ మార్కండేయంచ కీర్తితం. ౮ ఆగ్నేయంచ ౯ భవిష్యంచ ౧౦ బ్రహ్మవైవర్త ౧౧ లింగకే ౧౨ వారాహంచ ౧౩ తథా స్కాందం ౧౪ వామనం ౧౫ కూర్మసంజ్ఞికం. ౧౬ మాత్స్యంతత్ ౧౭ గారుడం తద్వ ౧౮ ద్బ్రహ్మాం డాఖ్యమితి త్రిషట్। ఏకం కథానకం సూత్రం వక్తృ శ్రోతృసమాహ్వయం.

ఇతి సాత్వికే నాభిమతే నారదపురాణే పరిదృశ్యమానత్వాత్పు రాణానాం సాత్మిక త్వాదికల్పనాయామేవా నవకాశః తథైవ పద్మపురాణే సృష్టిఖండే ప్రథమాధ్యాయే తదితర పురాణాదిష్వపి పురాణోత్పత్తి ప్రస్తావనాయాం తత్ర తత్రచకథితం.

నన్వస్మాభిః నకల్ప్యతే. కింతు పద్మపురాణోత్తరఖండే షష్ఠిత మాధ్యాయే, అష్టాదశపురాణానాం, నామధేయా న్యు

సర్వకల్పములయందును శతకోటి ప్రవిస్తరమగు పురాణమొకటియేయైయుండెను. చతుర్వర్గసాధనమై శతకోటిప్రవిస్తరమై యున్న పురాణము కాలవశముచేత నెవరును గ్రహింపలేకపోగా శ్రీహరి వ్యాసరూపముతో ప్రతియుగమునందు నవతరించి. ప్రతిద్వాపరమునందును చతుర్లక్షప్రమాణముచే దానిని పదునెనిమిదిభాగములుగా జేసి భూలోకమునందు ప్రకాశింపజేయును.

ఆ పదునెనిమిదిభాగము లెవ్వియన ౧ బ్రాహ్మము ౨ పాద్మము ౩ వైష్ణవము ౩ వాయవీయము ౫ భాగవతము ౬ నారదీయము ౭ మార్కండేయము ౮ ఆగ్నేయము ౯ బ్రహ్మవైవర్తము ౧౦ లైంగము ౧౧ వారాహము. ౧౨ స్కాందము ౧౩ వామనము ౧౪ కూర్మము ౧౫ మాత్స్యము ౧౬ గారుడము ౧౭ బ్రహ్మాండము ౧౮ భవిష్యము. వీటికన్నిటిని కథాసూత్రము ఒకటియె. వక్తృశ్రోతృభేదముచే భిన్నభాగములుగ గన్పట్టుచున్నవి. అని బృహన్నారదీయమున ౯౨ అధ్యాయమున నారదునిగూర్చి సనత్కుమారుడు చెప్పెను.

సాత్త్వికముగా పరిగణింపబడుచున్న నారదపురాణమున నివ్విధము గనే చూడబడుచున్నందున పురాణములకు సాత్త్వికాదికల్పనఁ జేయ నవకాశము లేదు. ఇవ్విధముననే పద్మపురాణమున సృష్టిఖండమున ప్రథమాధ్యాయమునను, ఇతర పురాణాదులయందును పురాణోత్పత్తి ప్రస్తావనగల సర్వస్థలములందును జెప్పబడినది.

ఓయీ! మాది కల్పనకాదు. ఇక నేమన పద్మపురాణమున నుత్తరఖండమున నష్టాదశపురాణముల నామధేయముల జెప్పి తిరిగి "మాత్స్యము, కూ

క్త్వా తతః. శ్లో॥ మాత్స్యం కౌర్మం తథా లైంగం శైవం స్కాందం తథైవచ, ఆగ్నేయంచ షడేతాని తామసాని నిబోధమే। ఇతి పార్వతీం ప్రతిశివే నోక్తమితి వ్యాసేనైన ప్రతిపాదితమితిచేత్. తిష్ఠతు- ఏతేన పరిగణనేనై తేషాం శివాదిదేవతా విశేషమాహాత్మ్య పరత్వం ధ్వన్యతే, నతూత్తమాధమపరత్వే తాత్పర్యం.

కించ-శ్లో॥ పురాణం మానవో ధర్మస్సాంగో వేదశ్చికిత్సకం, అజ్ఞాసిద్ధాని చత్వారి నహంతవ్యాని హేతుభి రితి మనువచనవిరుద్ధతయా శివబ్రహ్మపురాణాని, ప్రమాణం నవేతి విచారయితుం భవాన్ క ఇతి నజానే ఇదంహి పూర్వమీమాంసకైః కర్తవ్యం కృతంచ తైః అథర్వమీమాంసాయాం హి స్మృత్యధికరణే "వేదవ్యతిరిక్తస్మృతి మాత్రస్య భ్రాంత్యాదిమూలకత్వేనాప్రామాణ్యం ప్రాప్య వేదమూలకత్వేన ప్రామాణ్యం వ్యవస్థాపితం" యథోక్తం వార్తికే-భ్రాంతేరనుభవాచ్చాపి పుంవాక్యా ద్విప్రలంబనాత్, దృష్టానుగుణ్యసాధ్యత్వా చ్చోదనైవ లఘీయసీతి." ఇత్థం సతి భాష్యకృన్మతాశ్రియణే శ్రుతివిరుద్ధపక్షే శివబ్రహ్మప్రతిపాదకపురాణానామప్రామాణ్యం స్యాత్. నహి తేషాం శ్రుతివిరోధోఽస్తి. ప్రత్యుత రుద్రాధ్యాయశ్వేతాశ్వతరాథర్వశిరోఽథర్వశిఖాకైవల్యోపనిషజ్జాబాలతైత్తిరీయకాది శ్రుతయ స్సర్వాఏవ శివపురాణససమానార్థకతయాఽవగమ్యమానాః ప్రత్యుత వేదమూలత్వేన

ర్మము, లైంగము, శైవము, స్కాందము, ఆగ్నేయము ఈయారుపురాణములు తామసములని తెలిసికొనుమని పార్వతినిగూర్చి శివుడు జెప్పినట్లు వ్యాసునిచేత జెప్పబడినది" యంటేని ఉండనిమ్ము. ఈపరిగణనముచేత, వీనికి శివాదిదేవతావిశేషమాహాత్మ్యపరత్వము ధ్వనితమగుచున్నది. ఉత్తమాధమపరత్వములో తాత్పర్యము కాదుగదా?

మఱియును ౧ పురాణములు, ౨ మనుస్మృతి, 3 సాంగవేదము, ౪ వైద్యశాస్త్రము నైనాలుగును భగవదాజ్ఞాసిద్ధములు. వాటిని హేతువులచే (కుయుక్తులచే) వాదింపఁగూడదు అను మనువచనమునకు విరుద్ధముగ శివబ్రహ్మపురాణములు ప్రమాణమగునా కావా యని విచారణమును జేయుటకు మీరెవరో నేనెఱుగను. ఈ విషయము పూర్వమీమాంసకులచేత ప్రశ్నింపదగినది. కాని వారిచే నొకచో నాశంకింపబడి నిర్ణయింపబడినది. అథర్వమీమాంసయందు స్మృత్యధికరణమున "వేదవ్యతిరిక్తస్మృతిసామాన్యమంతయు భ్రాంతిమూలకముగాన నప్రమాణమని వేదమూలకమగుటచే స్మృతులు ప్రమాణము లని స్థాపింపఁబడెను. వార్తికమునందు నట్లే జెప్పఁబడెను. భ్రాంత్యనుభవము వలన పురుషవాక్యమగుటవలనను మోహజనకత్వమువలనను సాధ్యత్వాదులవలనను చోదన లఘువైనది. ఇవ్విధమగుచుండగ భాష్యకారుని మతాశ్రియమునందు శ్రుతివిరుద్ధపక్షమున శివబ్రహ్మప్రతిపాదకపురాణముల కప్రామాణ్యము కలుగును. కాని యా పురాణములకు శ్రుతి విరోధములేదు. విచారించినచో రుద్రాధ్యాయము శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తును నథర్వశిఖోపనిషత్తును కైవల్య శిఖోపనిషత్తును జాబాలతైత్తిరీయోపనిషదాదిశ్రుతులును నన్నియు శివపురాణములతో సమానార్థమగుట

తేషాం ప్రామాణ్యతరత్వం జ్ఞాపయంతి తథాచ॥ సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ౧౬ అధ్యాయే శ్రీసూతఉవాచ।

॥శ్లో॥ అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి జ్ఞానోత్పత్తేస్తు కారణమ్ వినాయేనశివజ్ఞానమ్ నజాయేత కథంచన, ముముక్షురతి సంతుష్ట స్సిద్ధ్యత్యేవ గతింమమ. ఇతి నిశ్చయబుద్ధిస్తు ప్రతిబంధనివృత్తయే, దేవతా స్సకలానిత్యం ప్రార్థయేన్మతి మత్తమః. శన్నోమిత్ర శ్శంవరుణ శ్శన్నోభవతు చార్యమా, శన్న ఇంద్రశ్చ వాగీశశ్శన్నో విష్ణురురుక్రమః. నమోఽస్తు బ్రహ్మణే వాయోఽనమోస్తు తవశోభనం. త్వమేవ సాక్షాద్బ్రహ్మాసి త్వాంవదిష్యామి శంకరం, ఋతంచ సత్యం చాహం త్వాం వదిష్యామి సమాహితః, తన్మామవతు కల్యాణం తద్వక్తారంచ శోభనమ్. శాంతి శ్శాంతిః పునశ్శాంతి ర్దోషత్రయ నివృత్తయే, కృత్వైవం ప్రార్థనా మాత్మ జ్ఞానార్థం పునరాస్తికాః. జపేన్నిత్యం గురోర్లబ్ధ్వామంత్రం యచ్ఛందసామితి, మేగోపాయేతి పర్యంతమత్యంతం శ్రద్ధయా సహ. సంకోచో దేహయాత్రాయాం యదిజ్ఞానార్థినో భవేత్, ఉపక్షీణా భవేద్బుద్ధి స్తత్రతస్యన సంశయః. అతస్సంకోచహానాయ విద్యార్థంతు దినేదినే, అజ్యే నాన్నేన చో భాభ్యామావహంతీతి మంత్రతః. జుహుయా చ్ఛ్రద్ధయాసార్థం బ్రహ్మచారీ గృహీవనీ, భిక్షుకస్తు జపేన్మంత్ర మనగ్నిశ్శ్రద్ధయాసహ ఇతి॥ ఇత్థంనతి కథ మప్రామాణ్యం. అపిచ కల్పసూత్రాధికరణే వేదవ త్పురాణాదీనాం స్వతఃప్రామాణ్యం ప్రపయ్యుక్త్రృస్మ

చేతను ప్రత్యక్షవేదమూలకములగుటచేతను వానికత్యంత ప్రమాణతరత్వము స్థాపింపబడినది సూతసంహితయందును నట్లే యజ్ఞవైభవఖండమున ౧౬ అధ్యాయమున సూతమహర్షి చెప్పుచున్నాఁడు.

ఇఁక జ్ఞానోత్పత్తికిఁ గారణముఁ జెప్పుచున్నాఁడను అట్టి జ్ఞానము లేక శివసంబంధజ్ఞానము కలుగనేరదు. మోక్షముఁ గోరినవాఁడై మిగులఁ దుష్టుఁడగువాఁడును, నాసన్నిధానముఁ బడయుచున్నాఁడనను నిశ్చయబుద్ధి గలవాఁడు ప్రతిబంధనివృత్తికై సకలదేవతలఁ బ్రార్థించవలయును.

మిత్రుఁడు, వరుణుఁడు, అర్యముండును, ఇంద్రుఁడు. బృహస్పతియు, మహాపరాక్రమ సంపన్నుడగు విష్ణువును, మాకు క్షేమము నొసంగుదురుగాఁత. బ్రహ్మదేవునకు నమస్కారము వాయుదేవుఁడా? నీకునమస్కారము. నీవే బ్రహ్మస్వరూపుఁడవు నీవుశంకరుడవని వచింపఁగలను. నీవు ఋతమును, సత్యము (శాస్త్రములచే నిశ్చయింపఁబడిన యర్థము ఋతము) నిశ్చయింపఁబడిన యర్థము నాచరించుట సత్యము) ననుచున్నాఁడవు. ఏకాగ్రమనస్కుండవై నిన్నే యుచ్చరింపఁగలను. కావున నోదేవుఁడా నన్నుఁగాపాడుము. నిన్నే జపియించు నన్ను రక్షింపుము. నన్ను మరలఁ గాపాడుము. దోషత్రయ (అధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక అధిదైవిక) ములయొక్క నివృత్తికై మూడు మారులు శాంతియనవలయును. ఇట్లు ఆస్తికులు ఆత్మజ్ఞానార్థము ప్రార్థించి గుర్వనుగ్రహముచే నుపదేశింపఁబడిన యశ్ఛందసాఅనునిది మొదలు మేగోపాయ, అనునంతవరకు శ్రద్ధతో జపియించవలయును. దేహయాత్రయందు సంకోచము కలిగినయెడల జ్ఞానార్థియగు వానిబుద్ధి క్షీణించును. అందుచే సంకోచభావముకై ప్రతిదినమునందును, ఆజ్యముచేతను. ఆన్నముచేతను, అవహంతియను మంత్రముతో హోమముఁజేయవలయును. బ్రహ్మచారి గృహస్థుఁడు, వానప్రస్థుఁడు వీరు మువ్వురు హోమముచేయవలయును. వీరికి నగ్నిహోత్రముకలదు. అగ్నిహోత్రములేని సన్యాసిమనస్సునందు

దార్ఢ్యాత్ స్వాతంత్ర్యం నిరస్య వేదమూలత్వేన ప్రామాణ్యం స్థాపితం. అతః కర్తృదోషాదప్రామాణ్యమితి నిస్సారం. అన్యచ్చ, కృత్వాచింతాన్యాయమనుసృత్య విచారణే మత్స్యకూర్మాదిపురాణానాం మత్స్యాదిరూపేణావతీర్ణేన నారాయణేన కృతత్వాన్న కర్తృ దోషదుష్టత్వం. యుక్తం. మత్స్యకూర్మాదీనపి కర్తౄణాం దుష్టత్వే? ప్రతిపక్షిణో విష్ణుభక్తి ర్వ్యాఖ్యాతా స్యాత్ మత్స్యాది విష్ణ్వవతారాణామపి రజస్తమోదుష్టత్వే కైముతికన్యాయేన పరాశరవ్యాసాదీనాం కా గణనా? కించ విషయోయం ద్రష్టవ్యః. యది వరాహప్రణీతం వారాహపురాణం సాత్వికం తర్హి మత్స్యకూర్మ ప్రణీతే పురాణే కథం సాత్వికే నభవతః నహ్యవతారేషు పురాణేష్వివ సాత్వికాది భావో నకేనాపి స్వీకృతః. యత్తు పద్మపురాణే కూర్మాదిపురాణానాం తామసత్వాదికల్పనం తత్పురాణాంతర్గత శివోత్కర్షపరత్వేన త్వదనభిమతత్వాత్ కూర్మపురాణస్య విష్ణుభక్తానభిమతత్వం ప్రసిద్ధం. అస్తిహి తదీయానామాభాణకః- ॥శ్లో॥ ఆప్తః కూర్మ ఇతి భ్రాంత్యావయం నష్టాబభూవిమేతి. తస్మాద్బహు ప్రమాణ విరోధాచ్చైవ పురాణానామప్రామాణ్య కల్పనమయుక్తం.

అన్యచ్చ పద్మపురాణే ఆదిఖండే ద్విషష్ఠితమాధ్యాయే

॥శ్లో॥ బ్రాహ్మం మూర్ధా హరేరేవ హృదయం పద్మసంజ్ఞికం,
వైష్ణవం దక్షిణో బాహు శ్శైవం వామే మహేశితుః.

స్మరింపవలెను." ఇట్లగునెడల నాపురాణముల కప్రామాణ్యమెట్లు సంభవించును? ఇదియునుంగాక కల్పసూత్రాధికరణమున వేదమునకువలె పురాణాదులకును స్వతఃప్రామాణ్యమును కలిగించి కర్తృస్మృతిదార్ఢ్యాదుల వలన స్వాతంత్ర్యమును నిరసించి వేదమూలకమగుటచే ప్రామాణ్యము స్థాపింపఁబడినది. కాన కర్తృదోషముచేనప్రామాణ్యశంక నిస్సారము. మఱియు కృత్వాచింత (శంకించి విచారించుట) యను న్యాయముచేత మత్స్యకూర్మాదిపురాణములు మత్స్యాదిరూపములతో నవతరించిన నారాయణునిచే చేయబడినవి యగుటవలన కర్తృదోష దుష్టత్వము యుక్తముకాదు. మత్స్యకూర్మాదులును, కర్తృదోషయుక్త దుష్టములేయనినచో ప్రతిపక్షుల విష్ణుభక్తి వ్యాఖ్యాతప్రాయమగును. మత్స్యాద్యవతారములే రజస్తమోదూషితములైనచో కైముతికన్యాయముచే నిక పరాశరాదుల విషయమై చెప్పనదేమి? మఱియు ప్రతిపక్షినిట్లడుగవలసియున్నది. వరాహప్రణీతమగు వారాహపురాణము సాత్వికమగు నెడల మత్స్యకూర్మప్రణీతములగు మత్స్యకూర్మపురాణములు సాత్వికములెట్లుకావు? అవతారములయందును పురాణములయందువలె సాత్వికాదిభావము ఏవరిచేతనైనను స్వీకరింపబడలేదుగదా. కొందఱు చెప్పునదేమనగాఁ "పద్మపురాణమున కూర్మాదిపురాణములకుఁ దామసత్వాది కల్పనము, తత్పురాణాంతర్గతమైన శివోత్కర్షము తమకభిమతముకాదుగనుక, కల్పింపబడినదని" కూర్మపురాణము విష్ణుభక్తులకభిమతము కాదని ప్రసిద్ధియేకలదు. "ఎట్లన, కూర్మపురాణము హితమని భ్రాంతిచే మేము నష్టమైతిమి." అనియెడివారి సామెత కలదు, ఆకారణమువలన బహుపురాణములకు విరోధమగుటవలన పురాణముల కప్రామాణ్యకల్పనము సారహీన మనియెఱుగునది.

మఱియు పద్మపురాణాదిఖండమున ౬౨ వ యధ్యాయమున "బ్రాహ్మము విష్ణుమూర్తిశిరస్సనియు, పాద్మము హృదయమనియు, వైష్ణవము

ఊరూ భాగవతం జ్ఞేయం నాభిస్స్యాన్నారదీయకం, మార్కండేయంచ దక్షాంఘ్రి ర్వామో హ్యాగ్నేయ ముచ్యతే, భవిష్యం దక్షిణే జాను ర్విష్ణోరేవ మహాత్మనః. బ్రహ్మవైవర్త సంజ్ఞాతం వామజాను రుదాహృతం, లైంగంతు గుల్భకం దక్షం వారాహం వామగుల్భకం. స్కాందం పురాణం లోమాని త్వగస్య వామనం శ్రుతం, కౌర్మం పృష్ఠం సమాఖ్యాతం మాత్స్యం మేదః ప్రకీర్త్యతే. మజ్జాతుగారుడం ప్రోక్తం బ్రహ్మాండం చాస్థి గీయతే. ఏవమేవాభవ ద్విష్ణుః పురాణావయవో హరిః ఇతి.

విష్ణుపురాణేపి ప్రథమాంశే మైత్రేయపరాశర సంవాదే- ॥శ్లో॥ ఋచో యజూంషి సామాని తథైవాథర్వణానిచ, ఇతిహాసోపవేదాశ్చ వేదాంతేషు తథోక్తయః. వేదాంగాని సమస్తాని మన్వాది కథితానిచ, శబ్దమూర్తిధరస్యైత ద్వపుర్విష్ణోర్మహాత్మన ఇతి-హరేః పురాణావయవత్వేన శబ్దరూపత్వేనచ ప్రతిపాదితత్వాత్ప్రామాణ్య మవ్యాహతమేవ సర్వపురాణానాం.

కించపులస్త్యవసిష్ఠాది వరదాన లబ్ధదేవతా పరమార్థస కలశాస్త్రతత్వజ్ఞానేన పరమాప్తేన పరాశరేణ విష్ణుపురాణే. సకలపురాణానాంప్రామాణ్యం జ్ఞాపితమ్ తథాహి॥ తత్రహి. తృతీయేంశే ॥శ్లో॥ ద్వాపరేద్వాపరే విష్ణుర్వ్యాసరూపీ మహామునే, వేదమేకంస బహుధాకురుతే జగతోహితః. ఆఖ్యానైశ్చాప్యు

దక్షిణబాహువనియు, శైవము వామబాహువనియు, భాగవతము ఊరువులనియు, నారదీయ్యము నాభియనియు, మార్కండేయము దక్షిణాంఘ్రియనియు, ఆగ్నేయము వామపాదమనియు, భవిష్యము దక్షిణజానువనియు, బ్రహ్మవైవర్తము వామజానువనియు, లైంగము దక్షిణగుల్భమనియు, వారాహము, వామగుల్భమనియు, స్కాందపురాణము లోమములనియు, వామనపురాణము చర్మమనియు, కూర్మము పృష్ఠభాగమనియు, మాత్స్యము మేదస్సనియు, గారుడము మజ్జ యనియు, బ్రహ్మాండము అస్థియనియు, ఇవ్విధముగ శ్రీహరి పురాణములే యవయవములుగా గలవా”డని చెప్పబడినది.

విష్ణుపురాణమునఁ బ్రథమాంశాంతమున, పరాశరమైత్రేయసంవాదమున “ఋగ్వేదము సామవేదము యజుర్వేదము అథర్వణవేదము ఇతిహాసములు (పురాణములు) ఉపవేదములు వేదాంతోక్తులు వేదాంగములు మన్వాదిధర్మశాస్త్రములు వీటిననుసరించిన కావ్యములును, శబ్దరూపుడగు విష్ణువిశరీరమని, చెప్పబడినది. ఇట్లు శ్రీహరి పురాణావయవుడని శబ్దరూపుడని చెప్పుట వలన సర్వ పురాణములకు బ్రామాణ్యము అవ్యాహతము.

మఱియుఁ బులస్త్యవసిష్ఠాది మహర్షుల వరదానమహిమచే నధిగతసర్వదేవతాస్వరూపుడును సర్వశాస్త్ర తత్వజ్ఞుడును, పరమాప్తుఁడునగు పరాశరమహర్షిచే విష్ణుపురాణమున సకల పురాణములకును బ్రామాణ్యము బేర్కొనఁబడినది. “ప్రతిద్వాపరమునను నారాయణుఁడు వేదవ్యాసరూపమున జననమంది, మున్నేకరూపముననున్న వేదరాశిని లోకహితమునకై యనేకములుగ విభజించును. పురాణార్థవిశారదుఁడగు నాతఁడు ఆఖ్యానములు, నుపాఖ్యానములతోడం

పాఖ్యానైర్గాథాభిః కల్పశుద్ధిభిః, పురాణ సంహితాంచక్రే పురాణార్థవిశారదః. ఆద్యం సర్వపురాణానాం పురాణం బ్రాహ్మముచ్యతే, అష్టాదశపురాణాని పురాణజ్ఞాః ప్రచక్షతే, ఇత్యష్టాదశధా పురాణ విభాగముపన్యస్య (ఉపపురాణాని పురాణేష్వంతర్భూతాని. తథైవేతిహాసాదిక మితిజ్ఞేయం) ॥శ్లో॥ అంగాని వేదాశ్చత్వారో మీమాంసాన్యాయవిస్తరః। పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ విద్యాహ్యేతాశ్చతుర్దశ। ఇత్యనేన చతుర్దశవిద్యాస్థానాని సంకీర్త్య ॥శ్లో॥ ఇతి శాఖాస్సమాఖ్యాతాశ్శాఖాభేదాస్తథైవచ। సర్వమన్వంతరేష్వేవం శాఖాభేదాశ్చ సంస్మృతాః। ఇత్యనేన వేదశాఖా నిరూపణానంతరం పురాణానివేదాంగత్వేననిరూప్య, తేషాంవేద సంబంధిత్వోపసంహారాత్, పురాణానాం వేదవత్ప్రామాణ్యం పరాశరస్యాభిమతమితి గమ్యతే.

అన్యథా వేద సంబంధిత్వా నుపపత్తే రప్రామాణ్యాం స్యాత్ ॥తథాచవేదాంగానాం చతుర్దశ విద్యాస్వేకదేశత్వేన, చతుర్దశవిద్యాస్థానేషు పురాణానామపిపరిగణనాత్, తత్ప్రామాణ్యాం స్పష్టంభవతి ॥శ్లో॥ ఆద్యం సర్వపురాణానాం పురాణం బ్రాహ్మముచ్యతే। ఇత్యనేనాష్టాదశ పురాణ సమష్ట్యాత్మక విస్తృతైక పురాణస్య బ్రాహ్మపురాణస్య మందబుద్ధ్యగ్రాహ్యత్వం సూచయిత్వా శ్లో॥ అష్టాదశపురాణాని పురాణజ్ఞాః ప్రచక్షత "ఇత్యనేన మందబుద్ధీన్ప్రత్యష్టాదశ పురాణప్రణయన మర్థవ

గూడ నామూకల్పీయగాథలతోడఁ బురాసంహితనుఁగల్పించెను. సర్వపురాణములకును మూలకారణము "బ్రాహ్మము." పురాణములు పదునెనిమిదియని పురాణజ్ఞులు బేర్కొందురు." (అష్టాదశోపపురాణములు పురాణములలో నంతర్భూతములు అట్లేభారత రామాయణేతి హాసములును.) "అనిపురాణవిభాగమును పన్యసించి "షడంగములు, నాల్గువేదములు, మీమాంస, (వేదాంతమిందంతర్భూతము) న్యాయము., పురాణము, ధర్మశాస్త్రము।" అనిపదునాలుగు విద్యలఁగీర్తించి "ఇట్లుశాఖలు, శాఖాభేదములు సర్వమన్వంతరములందును సమములనిచెప్పఁబడినవి" అనివేదశాఖా నిరూపణానంతరము పురాణములను వేదాంగములుగ నిరూపించుటయేగాక పురాణములు వేదసంబంధములనియునుఁజెప్పియు పసంహరించిరి. ఈయుపసంహారమువలనఁ బురాణములును, వేదములవలె ప్రమాణములని పరాశరున కభిమతమనితోఁచెడిని. అట్లు ప్రామాణ్యము నంగీకరింపనిచో వేదసంబంధములు పురాణములను వాక్యము ప్రమాణముకావలయును. ఇందువలనఁ దేలినసారమేమన? వేదాంగములు చతుర్దశవిద్యలలో నేకదేశముగఁబరిగణింపఁబడుటవలనను, చతుర్దశవిద్యలలోఁ బురాణములను జేర్చుటవలనను, చతుర్దశవిద్యలును వేదసంబంధములుగఁ బరిగణింపబడుటంబట్టియు. పురాణములకు వేదములకువలె ప్రామాణ్యముస్పష్టము. "సర్వపురాణములకు మూలకారణము "బ్రాహ్మపురాణమని" చెప్పుటచే నత్యంత విస్తృతమగు నద్దానిని గ్రహించుట మందబుద్ధులకు కష్టతరమనితలంచి వారియుపయోగము కొఱకు కారణభూతమగు బ్రాహ్మమునే పదునెనిమిది

దిత్యుక్తేః. వేదానామివ పురాణానాంసర్వేషామపి ప్రామాణ్యం తుల్యమితిగమ్యతే" శైవ, విధిపురాణాఽప్రామాణ్యేతు బ్రాహ్మస్య విస్తృతపురాణస్య, కేచిదంశాః ప్రమాణం, కేచిద ప్రమాణ మిత్యర్థ జరతీన్యాయస్స్వీకృతస్స్యాత్, తథాచేత్కేన చిదున్మత్తేనాపాదితం వేదభాగస్యాప్యప్రామాణ్యమంగీకృతప్రాయం స్యాత్।

తదానీం కేనచిద్దేవానాం ప్రియేణప్రలపితస్య "బ్రాహ్మణానామ భావేతు విధవామపిభోజయేత్; సాచేద్రజస్వలాజాతా శంఖతోయేన శుద్ధ్యతీ" త్యాద్య ప్రమాణనిందావచనస్యాపి ప్రామాణ్యాంగీకారే నదోషోభవేత్. నహిమంద చక్షుషా పురుషేణ గోమయేపురీషత్వేక్ష్యస్తే, గోమయమపవిత్రం దుర్గంధివా భవతి? తద్వత్. పద్మపురాణే సాత్వికామోక్షదాః ప్రోక్తా రాజసాస్స్వర్గదాశ్శుభాః తథైవ తామసా దేవి నిరయప్రాప్తిహేతవః "ఇత్యాదికతిపయపుస్తకేషు దృశ్యమానాన్యపివచనాని కైనవా ప్రకల్పితాన్యేవేతిసుస్పష్టం." పద్మపురాణే ఉత్తరఖండే 263, 266, 289 అధ్యాయాః ఉత్తరదేశాదానీతేషు బహుషు పద్మపురాణకోశేషు నదృశ్యన్తే దక్షిణదేశాదానీతేషు పుస్తకేషు దృశ్యన్తే, తస్మాత్కేవల శివద్వేషిభిర్దాక్షిణాత్యైః ప్రకల్పితా"ఇతి అష్టాదశ పురాణదర్పణ గ్రంథకారేణ విశేషేణ సుస్పష్టతయా ప్రతిపాదితం విశేషాంశాం స్తత్రైవ పశ్యంత్వార్యాః॥

విధములుగ విభజించిరనునది యుక్తియుక్తమగుటవలన వేదములంబలె సర్వపురాణములును బ్రమాణములనుటకు సందియములేదు.

శైవ, బ్రాహ్మపురాణము లప్రమాణములనిన చో నత్యంతవిస్తృతమును, సర్వపురాణకారణమును నగు బ్రాహ్మపురాణములో నేకదేశములైనవా పురాణములగుటచే బ్రాహ్మపురాణములోఁ గొంతభాగము ప్రమాణమనియు, గొంత యప్రమాణమనియు, నర్థజరతీ యన్యాయము నంగీకరించినట్లగును. అప్పుడు వేదమున, నేకదేశము ప్రమాణమనియు, నితరమ ప్రమాణమనియు వాదించువారి వాదముకూడ నంగీకరించినట్లేయగును. అట్లగుచో "శ్రాద్ధనిమంత్రణమునకు బ్రాహ్మణులు లభింపనిచో విధవనేని భుజింపఁజేయనగును. ఆమెరజస్వలయగుచో శంఖోదకముచే శుద్ధురాలింజేయనగు "నను నొకానొక మూర్ఖ ప్రలాపముగూడఁ బ్రమాణమే యనుటలో దోషములేకపోవును. లోకమున, దృష్టిమాంద్యముగల యొకపురుషుఁడు గోమయమునుఁ బురీషమని నంతమాత్రమున నయ్యది దుర్గంధియు, నపవిత్రమును, గాదుకదా? అట్లే పద్మపురాణమునందలి "సాత్త్వికపురాణములు మోక్షదములు, రాజసపురాణములు స్వర్గదములు, తామసపురాణములు నరకదములు" అనికతి పయపుస్తకైకమాత్రదృష్టములగు వచనములు, ఎవరిచేతనో కల్పితములైయుండవచ్చును. కొన్ని గ్రంథములలోనవి లేవు. కల్పితములు, గావుననే యప్రమాణములను, నటకావంతయు, సందియములేదని తోచెడిని.

ఇట్టివ్యవి కల్పితములనుటకు మఱియొకండు ప్రబలాధారముగలదు. ఏదియన? "పద్మపురాణోత్తర ఖండమునఁగానవచ్చు 263, 266, 289 అధ్యాయములు త్తరదేశానీత గ్రంథములందుఁ గనిపించుటలేదనియు, దక్షిణదేశానీత గ్రంథములందు మాత్రమే కానవచ్చుచున్నవనియు, నందువలన నాయధ్యాయములు శివద్వేషులగు. గొంతమంది దాక్షిణాత్యులచేఁ గల్పితములనియు, "నష్టాదశ పురాణదర్పణ" గ్రంథకారునిచే నట్టు చర్చింపఁబడుటయే ప్రబలాధారము. విశేషాంశము లార్యులా గ్రంథమందే పరికింతురు గాక:—

తర్హి మత్స్య పురాణోక్త సాత్త్వికాది విభాగస్య కా గతిరితి చేత్ ॥శ్లో॥ సాత్త్వికేష్వథ కల్పేషు మాహాత్మ్య మధికం హరేః, తామసేషు మహేశస్య రాజసేషు ప్రజాపతేః॥ క్వచిద్బ్రహ్మా క్వచి ద్విష్ణుః క్వచిద్రుద్రః ప్రశస్యతే, నానేన తేషా మాధిక్యం న్యూనతా వా కథంచ నేత్యాది కూర్మపురాణ వచనానువాదీతి వేదితవ్యం॥ తామసప్రకృతికత్వేన కూర్మపురాణస్యా ప్యప్రామాణ్యమితిచే త్తత్తుచ్ఛం. తన్మతే మత్స్యపురాణవచనస్యా ప్యప్రామాణ్య సంభవాత్॥ తథాచేన్మత్స్య కూర్మలింగాది పురాణాన్య ప్రామాణ్యా నీతివదామీతిచే త్తదపిమందం॥ పూర్వోక్త ప్రమాణ శతవిరోధాత్॥

యదిమత్స్య పురాణస్యా ప్రామాణ్యే తులా, హిరణ్యగర్భాది, మహాదానానాం స్వరూప, సాధన, పరే తికర్తవ్యతాదీని పురాణాంతరాపేక్షయాఽ తివిస్తరేణా త్రాభిహితాని. తాన్య ప్రమాణానిస్యుః॥ ధర్మనిర్ణయ గ్రంథకృతా హేమాద్రిణా మత్స్య లింగపురాణాభ్యామేవ మహాదానవిషయే ప్రమాణవచనాన్యు దాహృతాని. తస్మాదేవ మహాదాన ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్త విధాయక ధర్మశాస్త్రస్య ప్రామాణ్యం. నోచేదప్రామాణ్యాపాతః. కించకర్మ విపాకశాస్త్రే ॥శ్లో॥ మహాదాన సమాదానాద్గురు దారాభిమర్శనాదిత్యా “తారభ్య” అరణ్యే నిర్జలేదేశే భవతి బ్రహ్మరాక్షస ఇత్యేవమంతేన మహాదాన ప్రతిగ్రహాకర్మణాం విపాకఉక్తః॥ తతశ్చ

అట్లగుచో మత్స్యపురాణమునంగల సాత్త్వికాది విభాగమునకేమిగతి? యనినచో నయ్యది “కల్పములు, సాత్త్వికములు, రాజసములు, తామసములు, అని మువ్విధములు. అందుసాత్త్వికములందు విష్ణువునకు మాహాత్మ్యమధికము తామసకల్పమునందు రుద్రునకు మహత్త్వాధికము. రాజసములందు బ్రహ్మకు మహత్త్వ మధికము, కొన్నింట బ్రహ్మ, కొన్నింట విష్ణువు, మరి కొన్నింట నీశుఁడు ప్రశంసింపఁబడుదురు. ఇంతమాత్రమున వారలలో, నొండొరుల కెచ్చుతక్కువలు లేవు.” అనుకూర్మపురాణ వచనమున స్పష్టముగ చెప్పఁబడినదనుటయే దానికిగతి గల్పించుటయగును. కూర్మ పురాణముగూడ దామస ప్రకృతికమగుట నందలి వచనములును మాకప్రమాణములనుచో వారలమతమున మాత్స్యముగూడఁ దామసమే. యగుటనందలి సాత్త్వికాదివిభాగమును బ్రమాణీకరించి వానిగతియేమి? యనియడుగుటయు, దోషయగును.

ఇట్లనిన; మేముమత్స్య, కూర్మ, లింగాదితామస పురాణములనన్నింటిని, నప్రమాణములేయందుమందు రేని, పూర్వోదాహృతములగు, ననేకప్రమాణములకు విరోధమగుటచే నావాద ముపేక్షణీయము. మత్స్యాది పురాణముల ప్రమాణములనుచో నింక గొన్ని బాధలుంగలవు. అవియేవన? తులాహిరణ్యగర్భాది మహాదానములు, వానిస్వరూపము, తత్సాధనములు. వాని ఫలములు, తత్కర్తవ్యతాస్వరూపము మున్నగునవి ఇతరపురాణములకంటె నిందు విస్తారముగ వివరింపఁబడియున్నవి. అయ్యవి యప్రమాణములు కానలసి వచ్చును. ధర్మనిర్ణయ గ్రంథకర్త, హేమాద్రి మహాదానవిషయమై మత్స్య, లింగ పురాణములనుండియే ప్రమాణముల పరిగ్రహించియుండెను. అట్లు పరిగ్రహించుటం బట్టియే నాధర్మశాస్త్రమునకట్టి ప్రామాణ్యముకలదు. లేనిచో నయ్యది యప్రమాణమే కావలయును. మఱియు, కర్మవిపాకశాస్త్రమునందు “మహాదానసమాదానాద్గురుదారాభిమర్శనాత్” అనునది మొదలు అరణ్యేనిర్జలేదేశేభవతి బ్రహ్మరాక్షసః” అనునంతవఱకు మహాదాన ప్రతిగ్రహాకర్మవిపాక

మహాదానాది విధాయక శాస్త్రాభావే కర్మవిపాకవిధాయక శాస్త్ర మప్రమాణం స్యాత్. అపిచ॥ స్వర్ణరౌప్యాదిదానాని, శ్రావణ, భాద్రపదాదితత్తన్మాసకర్తవ్యాని, వరలక్ష్మీవ్రత, శ్రీకృష్ణాష్టమీజయంతీ, వినాయకానంతవ్రతాదీని, చాతుర్మాస్యవ్రతాదీనిచ సర్వాణిశివ, విధిప్రతిపాదక పురాణాం, తర్గతాని, సర్వైశ్శిష్టైస్సంధ్యావందనాది వదనుష్ఠీయంతే॥ మత్స్యాదీనామప్రమాణత్వే తేషాం సర్వేషామ మూలకత్వాదననుష్ఠేయత్వం ప్రాప్యేత.

పరంచ హేమాద్రిణాఽష్టాదశపురాణ పుస్తకానాం దానమతివిస్తరేణ ప్రత్యేక మభిహితం. నహిదమపి తన్మతే నసంగచ్ఛతే. అన్యచ్చ గ్రంథదానప్రాశస్త్యే హేమాద్రిస్వీకృత సాత్త్వికాభిమత వరాహ పురాణవచనం, విద్యాదాన మనుక్రమ్యం ॥శ్లో॥ రామాయణం, భారతంచ దత్వా స్వర్గేమహీయతే॥ పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ ఛందోలంకార లక్షణం, వేదమీమాంసికాం దత్వా శివధర్మంచవైనృప. సప్తద్వీప పృథివ్యాంతు రాజరాజో భవేన్నృపః. పాణినీయం నిరుక్తాది వేదాంగానిస్మృతీ స్తథా. దత్వా జ్ఞానమవాప్నోతి వేదాంతం చ విశేషతః, ఇత్యనేన పురాణ విద్యా దానస్య రాజరాజత్వం ఫలముక్తం ఇదమపి తేషాంమతే నసంగచ్ఛతే. తస్మాద్బహు ప్రమాణ విరోధాత్కేషాంచిత్పురాణానామ ప్రామాణ్య కల్పన మసాధ్యం శారీరకభాష్యేపి 'అతఏవ చనిత్యత్వమితి" సూత్రేశ్రుతి నామివపురాణానామప్యనాదిత్వం

ము, ముచ్చటింపఁబడియున్నది. మహాదానాముల విధించు నీమత్స్యపురాణ వచనములు, ప్రమాణములుగావనినచో, నీదాన ప్రతిగ్రహ కర్మవిపాక శాస్త్రము వ్యర్థమగును. ఇంతియేకాక శిష్టులందఱుచే సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలంబలె యనుష్ఠింపఁబడు, స్వర్ణ, రౌప్యాదిదానములును, శ్రావణ, భాద్రపదాదిమాసములందనుష్ఠింపఁబడు వరలక్ష్మీ, కృష్ణజయంతి, వినాయకానంత, చాతుర్మాస్యాది వ్రతములును. శివ, విధి పురాణములందు విధింపబడినవే మత్స్యాదిపురాణముల ప్రమాణములగుచో వ్రతములు మూలభూత ప్రమాణములులేనివై, యనుష్ఠాన యోగ్యములుకాకపోవును. అట్లగుటయె వరికిని ఇష్టముకాదుకదా! మఱియు, హేమాద్రి అష్టాదశ పురాణగ్రంథదానమహిమనతివిస్తరముగఁ జేర్కొనెను. తామసములని గొన్నిటిని విడిచియుండలేదు.

వారలెద్దానిని సాత్త్వికపురాణమని యంగీకరించిరో ఆవరాహ పురాణమునందును, గ్రంథదాన ప్రాశస్త్యమిట్లు చెప్పఁబడియున్నది. "లోకమున మానవుఁడు రామాయణ, భారత గ్రంథముల దానముగావించి స్వర్గమును జూరగొనును, శ్రుతి, స్మృతి, పురాణ, ధర్మశాస్త్ర, ఛందోలంకార, మీమాంసాది గ్రంథముల దానముచేసి, సప్తద్వీపవతియగు నీపృథ్వియందు రాజరాజుకాఁగలఁడు. నిరుక్త, పాణినీయాది వేదాంగములను, మన్వాదిస్మృతులను దానము గావించి జ్ఞానముఁబడయఁగలఁడు." అని ఈవచనముల వలనఁ బౌరాణిక గ్రంథదానముచే రాజరాజత్వము ప్రాప్తించునని తెలియుచున్నది. వీరి మతము ననుసరించి తామసములని గొన్నిపురాణములఁ ద్రోసిపుచ్చుచో వారికభిమతమగు వరాహపురాణవచనముఁగూడ నసత్యమో, యప్రమాణమో కావలసివచ్చును. కాన పురాణములు, గొన్ని ప్రమాణములు, గొన్ని యప్రమాణములను వాదము నిస్సారవాదము.

దర్శితం, తథాచభాష్యం ॥శ్రు॥ యజ్ఞేనవాచః ప్రపదవీయ మాయన్ తామన్వవిందన్ ఋషిషు ప్రవిష్టాం' ఇతి స్థితామేవ వాచమను విన్నాం దర్శయతిశ్రుతిః. వేదవ్యాసశ్చైవమే వస్మరతి ॥శ్లో॥ యుగాంతేఽంతర్హితాన్వేదా న్సేతిహాసాన్మహర్షయః లేభిరే తపసాపూర్వ మనుజ్ఞాతాశ్స్వయం భువాఇతి. ఏతేన భాష్య వచనేన పురాణానామకృత కత్వం గమ్యతే ॥శ్లో॥ తస్మై వేదాన్పురాణాని దత్తవా నగ్రజన్మన ఇతిస్మరణాత్ ॥శ్రుతిః॥ యోబ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యోవైవే దాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై ఇతి శ్రవణాచ్చ.

సూతసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే అధ్యాయే, శివస్య సర్వకారణ కారణత్వముక్తం ॥శ్లో॥ ఏకఏవ శివస్సాక్షాత్త్రిస్రో మూర్తిరథా పునః రజోగుణం సమాస్థాయ బ్రహ్మా స్యాత్సృష్టి కారణం। సత్త్వ మాస్థాయ విష్ణుస్స్యా త్పాలనార్థం బృహస్పతే తమసాకాలరుద్రాఖ్య స్సర్వ సంహారకారణమ్, ఇతి. పునశ్చాథర్వ శిరసి "సర్వ చిదచిదను ప్రవేశాత్ పరమేశ్వరస్య సర్వశబ్దవాచ్య త్వమి"తి శ్రూయతే. తత్రైవ। ప్రథమఖండే ॥శ్రు॥ యోవైరుద్రస్స భగవానిత్యాదినాచ. అపిచ। అష్టాదశానామేతాసాం విద్యానాం భిన్నవర్త్మనాం ఆదికర్తా కవిస్సాక్షా చ్ఛూలపాణి రితిశ్రుతిరితి, ఈశానస్సర్వ విద్యానామీశ్వర సర్వభూతానామితి, సనోదేవ శ్శుభయా స్స్మృత్యా స్సంయునక్త్వితిచ, పరమేశ్వరస్యసర్వ విద్యాప్రవర్తకత్వం శుభస్మృతి హేతుత్వంచ శ్రూయతే.

శ్రీశంకరాచార్యులవారు "అతఏవచనిత్యత్వమ్" అనువ్యాససూత్ర వ్యాఖ్యానావసరమున, తమ భాష్యమునందు "యజ్ఞేనవాచః ప్రవిలీయ మాయన్"" అను శ్రుతి కల్పాంతమున నంతర్హితమైయుండు వాక్కునే సృష్ట్యాదియందు బ్రహ్మస్మరించినటుల జెప్పుచున్నది. వేదవ్యాసులును, ఋషులును, తపము గావించి "యుగాంతమున దిరోహితములైయున్న వేదములను, నితిహాసములను, బురాణములను, బ్రహ్మదేవునివలనఁబడయగలిగిరి."అని స్మరించిరి." అను నీవచనములచే పురాణములకును, వేదములకువలెనిత్యత్వము సాధించిరి. ఏతద్భాష్య ప్రమాణముంబట్టియు, శ్రు॥ యోబ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యోవైవేదాగ్ంశ్చ ప్రహిణోతితస్మై, (వేదాగ్ంశ్చయను నచ్చటి చకారమువలనఁ బురాణములంగూడ గ్రహింపవలెను). "ఆబ్రహ్మదేవునకు వేదములను, బురాణములను సృష్ట్యాదియందు పరమేశ్వరుఁడొసంగెను." అనుశ్రుతిస్మృతులంబట్టియు, పురాణముల కకృతకత్వము ప్రాప్తించుచున్నది.

సూతసంహిత, జ్ఞానయోగఖండము, ౨ అధ్యాయములో శివునకు సర్వకారణకారణత్వము ప్రతిపాదింపఁబడియున్నది. "శివుఁడొక్కఁడే రజోగుణ స్వీకారము గావించి సర్జనోద్దేశముచే సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మగను, జగత్పరిపాలనోద్దేశముచే సత్వగుణమును స్వీకరించి విష్ణువుగను, జగత్సంహారమును గావింపనెంచి తమోగుణస్వీకారముగావించి కాలరుద్రుఁడునునైయున్న వాఁడు." అనికలదు. అథర్వశిరోఽపనిషత్తునందు. "సర్వచిదచిదను ప్రవేశాత్పరమేశ్వరస్య సర్వశబ్దవాచ్యత్వమ్" "యోవైరుద్రస్సభగవాన్" అని యీశునికి సర్వశబ్దవాచ్యత్వము వక్కాణింపబడియున్నది. మఱియు విభిన్న మార్గగాములగు నష్టాదశవిద్యలకును, నాదికర్త క్రాంతదర్శియగు సాక్షాచ్ఛూల పాణియే" అనుస్మృతియు, "ఈశానస్సర్వ విద్యానా మీశ్వరస్సర్వ భూతానాం" "సనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యా" అనుశ్రుతులును, పరమేశ్వరునకు సర్వవిద్యాప్రవర్తకత్వ, శుభసర్వస్మృతిహేతుత్వమును బ్రతిపాదించి యున్నవి.

యది భవతా శివమాహాత్మ్య ప్రతిపాదనమాత్రాద్దేవ శైవాదిపురాణానామప్రామాణ్య ముచ్యతే. తర్హి శివమహాత్మ్య ఘటితానాంచ తేషాం పురాణానాం సర్వేషా మప్యప్రామాణ్యం స్యాత్ - తథాచపద్మపురాణే భూమిఖండే ఏకోనసప్తతితమాధ్యాయే- శ్లో॥ అప్యేకదివసం భక్త్యాయః పూజయతి శంకరం, సోపియాతి శివస్థానం కింపున ర్బహుశోర్చయన్ - ఇత్యాదినాఽధ్యాయాంతం శివమహిమానం ప్రతిపాద్య పునశ్చైకసప్తతితమాధ్యాయే - మాతలియయాతిసంవాదే,

శ్లో॥ శైవంచ వైష్ణవంలోక మేకరూపం నరోత్తమ, ద్వయోశ్చాప్యంతరం నాస్తి ఏకరూపం మహాత్మనోః. శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే- శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయం శివః ఏకమూర్తి స్త్రయో దేవాబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః, త్రయాణా మంతరం నాస్తిగుణభేదాః ప్రకీర్తితాః. శివభక్తోఽసి రాజేంద్ర తథా భాగవతోఽసిచ, తేన దేవాః ప్రసన్నాస్తే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా ఇతి, అపిచ॥ భారతాంతర్గత నారయణీ యధర్మే నారాయణ శ్చతుర్విధాన్ భక్తాన్నామతో నిర్దిశ్యైవమవదత్. మహా॥ భా॥ శా॥ 3౪౧॥ అ॥ 3౫ శ్లో॥ బ్రహ్మాణం శితికంఠంచయాశ్చాన్యాదేవతాః స్మృతా॥ ప్రబుద్ధ చర్యాంసేవన్తోమామే వైష్యంతియత్పరం॥ ఇతి హరి హరయోరంతనమేవ నాస్తీతి వ్యాసేనైవ ప్రతిపాదనాత్.

వారనునట్లు శివమాహాత్మ్యమును జెప్పుటవల్లనే శైవాది పురాణములకప్రామాణ్యము జెప్పబడెనేని శివమాహాత్మ్య ఘటితములగు పురాణముల కన్నిటికప్రామాణ్యము సంభవించునుగదా. అటులైన పద్మపురాణమున భూమిఖండమున ౬౯ వ ఆధ్యాయమున, “శంకరుని భక్తిచే నెవడు ఒకదినమునైనను బూజించునో వాడు శివస్థానమును బొందును. అనేకదినము లర్చించువానికి జెప్పనదియేమి యని యధ్యాయాంతమువఱకు శివమహిమను జెప్పి, డెబ్బదియొకటవ ౭౧ యధ్యాయమున శైవలోకము విష్ణులోకము యేకరూపమే యనియు నారెండింకి భేదము లేదనియు, విష్ణువు శివరూపుడనియు, శివుడు విష్ణురూపుడనియు, శివునిహృదయము విష్ణుదేవుఁడనియు, విష్ణునిహృదయము శివుడనియు, ఒకమూర్తియే బ్రహ్మ - విష్ణు - మహేశ్వరరూపమనియు, నాముగ్వురకు గుణభేదముదప్ప నితరభేదము లేదనియు చెప్పి ఓ రాజేంద్రా! నీవు శివభక్తుడవు భాగవతుడ వైనందుచే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ప్రసన్నులైరి యనిగలదు.

మెండియు, భారతాంతర్గతమగు నారాయణీయధర్మముల నారాయణుఁడు చతుర్విధ భక్తులనుఁ బేర్కొనియిట్లు చెప్పెను. భార ॥శాంతి॥ 3౪ ॥ అ ॥ 3౫ ॥శ్లో॥ “బ్రహ్మనుఁగాని, శితికంఠునిగాని, వేదములయందుఁ బేర్కొనఁబడిన నితర దేవతలఁగాని సేవనాకరిమము నెఱింగి సేవించువారు పరుఁడనైన నన్నే పొందుచున్నారు అని చెప్పబడినది. కాన హరిహరులకు భేధము లేదని, వ్యాసుడే చెప్పెను.

కించ తస్మిన్పద్మపురాణే - శ్లో॥ మహేశః పరమం బ్రహ్మ శాంత స్సూక్ష్మపరాత్పరః, తస్యేచ్ఛాఽభవత్పూర్వం జగత్స్థిత్యంతకారిణీ. వామాంగా దభవం తస్య సోఽహం విష్ణురితి స్మృతః, జనయామాస ధాతారం దక్షిణాంగా త్సదాశివః. మధ్యాత్తో రుద్ర మీశానం కాలాత్మా పరమేశ్వరః- ఇత్యాది శ్రీకృష్ణోక్తశివోత్కర్షశ్చ శివరాత్రిమహిమాచ విశేషేణ పరిదృశ్యతే. శ్రీకృష్ణదినచర్యాభివర్ణనేపి శ్లో॥ సూర్యోపస్థానమాచష్ట భగవంత మనుస్మరన్, శివపూజాం తతః కృష్ణః గంధపుష్పాక్షతాదిభిః, చకార విధివ ద్భక్త్యా నమస్కారయుతాం శుభాం, జయశంకరదేవేశ రక్ష రక్షేతి చాబ్రవీ దితి, సమ్యక్ప్రతిపాదితం.

అన్యచ్చాత్రైవ పాద్మే భూమిఖండే పంచవింశతితమాధ్యాయే శివవిష్ణువిభేదనం మహాపరాధత్వేన ప్రతిపాదితం- శ్లో॥ సర్వాపరాధకృదపి ముచ్యతే హరిసంశ్రయాత్, హరే రప్యపరాధాన్యః కుర్యా ద్విపదపాంసనః-ఇత్యాది నాప్రసంగసంగత్యా దశాపరాధాః నిరూపితాః. తథాహి- శ్లో॥ సన్నిందాఽసతి నామవైభవకథా శ్రీశేశయో ర్భేదధీః, రశ్రద్ధా శ్రుతిశాస్త్రదేశికగిరాం నామ్న్యర్థవాదభ్రమః, నామాస్తీతి నిషిద్ధవృత్తివిహితత్యాగౌచ ధర్మాంతరైః, సామ్యం నామని శంకరస్యచ హరే ర్నామాపరాధా దశ. ఇతి.

మఱియు నాపద్మపురాణమందే శ్రీకృష్ణునిచే శివమహిమ చెప్పబడెను. ఏమన, "మహేశ్వరుడు పరబ్రహ్మయు, పరాత్పరుడును, నతని యిచ్ఛయే, జగత్సృష్టిస్థిత్యంకారణి, అతని వామాంగమువలన విష్ణుమూర్తినైన నేనుద్భవించితిని, దక్షిణాంగమువలన బ్రహ్మయుద్భవించెను. మధ్యభాగమునుండి రుద్రుడుద్భవించెను. పరమేశ్వరుడు కాలరూపుడని" చెప్పబడెను. ఈ మొదలుగాగల శ్రీకృష్ణోక్త శివమహిమోత్కర్షము, శివరాత్రిమహిమయు, చూడబడుచున్నది. శ్రీకృష్ణుని దినచర్యాభివర్ణన సందర్భమునను శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుని స్మరించుచు సూర్యోపస్థానమును జెప్పెను. పిమ్మట గంధపుష్పాక్షతాదులతో భక్తిపూర్వకముగ విధిప్రకారముగ శివపూజను జేసి 'జయశంకర, దేవేశ రక్షరక్ష' అని స్తుతించె" నని చెప్పఁబడెను.

మఱియు శివవిష్ణుభేదము మహాపరాధమని పాద్మమున భూమిఖండమున చెప్పబడినది. ఎట్లన- "సర్వాపరాధములుచేసినవాడైనను, హరినాశ్రయించిన ముక్తుడగును. హరికపరాధమునుజేసినవారు ద్విపాత్పశువులని చెప్పబడుదురు." ఇది మొదలుగాగల ప్రసంగముచే దశాపరాధములు నిరూపింపబడినవి. ఏవియన-౧ సజ్జననింద, ౨ అసద్విషయిక నామవైభవకథనము ౩ హరిహరులయందు భేదబుద్ధి ౪ శ్రుతి ౫ శాస్త్ర ౬ గురువాక్యములందశ్రద్ధ ౭ భగవన్నామమునందు స్తావకత్వభ్రమము ౮ నామముగలదు గదాయని విహితత్యాగము ౯ నిషిద్ధసేవనము, ౧౦ ధర్మాంతరసామ్యము మొదలగునవి హరిహరుల నామములందు నామాపరాధములు"పదియని చెప్పబడినవి.

జాతే నామపరాధేతు ప్రమాదేన కథంచన, సదా సంకీర్తయ న్నామ తదేకశరణో భవేత్. నామాపరాధ యుక్తానాం నామాన్యేవ హరం త్యఘం, అవిశ్రాంతి ప్రయుక్తాని తాన్యేవార్థకరాణి యత్. ఇత్యే వమాదయో బహవశ్శివసంబంధినో విషయా వర్ణితాః. అత శ్శివప్రతిపాదకత్వేన శివపురాణానాం తామసత్వం న్యూనత్వంచ న సంగచ్ఛతే.

కించ సాత్వికత్వేన పరిగణిత బృహన్నారదీయేపి ౪౧ అధ్యాయే. శ్లో॥ మహాదేవ విరూపాక్ష గంగాధర మృడావ్యయ, ఇత్థం వదంతి యే విప్రా తేకృతార్థా నసంశయ- ఇత్యాదిశివమహిమా ప్రకటితః.

తన్మతరీత్యా పరిశుద్ధసాత్విక తమ విష్ణుపురాణేపి పంచమాంశే 33 అధ్యాయే శంకరంప్రతి శ్రీకృష్ణః. శ్లో॥ భవానహంచ విశ్వాత్మ న్నేక ఏవహి కారణం, జగతోఽస్య జగత్యర్థే భేదే నాహం వ్యవస్థితౌ. మత్తో విభిన్న మాత్మానం ద్రష్టుం నార్హసి శంకర, అవిద్యామోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదృష్టయః. వదంతి భేదం పశ్యంతి చావయో రంతరం హర, ఇతి. అపిచతత్రైవ ప్రదేశాంతరే శ్లో॥ సృష్టిస్థిత్యంతకరణాద్బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మికాం ససంజ్ఞాంయాతి భగవానేక ఏవజనార్దనః ॥ఇతి॥ తత్రైవ బృహన్నారదీయేపి శ్లో॥ హరిరూపీ మహాదేవః లింగరూపీ జనార్దనః। ఈషదప్యంతరం నాస్తి భేదకృన్నారకంవ్రజేత్॥ ఇతి శివకేశ

"నామాపరాధములు ప్రమాదముచే గలిగినపుడు సదానామమునే కీర్తించవలయును. అది యొకటే శరణ్యమగును. నామాపరాధపరులకు నామమే యఘమును బోగొట్టును. విశ్రాంతిలేక చేయబడిన యానామములే నామాపరాధ పాపములను బోగొట్టుటయందు ప్రయోజనకారులగును." ఈ మొదలగు ననేక శివసంబంధములగు విషయములు వర్ణింపబడినవి. గావున శివప్రతిపాదకములగుటంజేసి శివపురాణములు తామసములనియు, న్యూనములనియునుం జెప్పుట సరిగాదు.

ఇదియునుంగాక "మహాదేవ, విరూపాక్ష, గంగాధర, మృడా వ్యయ, ఇత్యాదినామముల నే ద్విజులు పఠించెదరో వారు కృతార్థులనుటకు సందియములేదు." అని సాత్వికముగా పరిగణింప బడిన బృహన్నారదీయమున ౧౪ అధ్యాయమున శివమహిమ ప్రకటింపబడినది.

ప్రతిపక్షమతరీతిచే, సాత్వికతమమగు విష్ణుపురాణమునందు పంచమాంశమున 33 అధ్యాయమున శంకరునిగూర్చి శ్రీకృష్ణు డిట్లు చెప్పెను. "నీవును నేను నొకటియే. ఈజగత్తుకు కారణభూతులము. లోకనిమిత్తమై భేదముతో నగపడుచుంటిమి. నాకంటె నిన్ను భిన్నునిగాం దెలిసికొనకుము. అవిద్యామోహితులై భిన్నదృష్టిగల పురుషులు మనలకు ఏచ్చుతగ్గులు భేదమును చెప్పుచుందురు." అని. మఱియు నాగ్రంథమునందే మఱియొకచోట "జనార్దనుండొక్కరుండే జగత్తుయొక్క సృష్టిస్థితిలయ కార్యములనుంజేయుచు, బ్రహ్మ, విష్ణుమహేశ్వరులను నామధేయంబులం బొందుచున్నాడు" అనియున్నది. అట్లే బృహన్నారదీయమునందును "మహేశ్వరుండు హరిరూపియు జనార్దనుండు శివస్వరూపుండగను నగుచున్నారు. వారిరువురకు కొంచెమేనియు భేదములేదు, అట్లు భేదమునుగల్పించువారు నరకమునుంబొందుచున్నారు" అనియున్నది.

వయో రభిన్నత్వం న్యూనాధిక్యరహితత్వంచ ప్రతిపాదితం. ఏతేన శివమాహాత్మ్యప్రతిపాదనా చ్ఛివపురాణానాం న్యూనత్వం నేత్యుక్తం భవతి.

తర్హి - తామసాని నిబోధ మే - ఇతి పద్మపురాణశ్లోకస్య కా గతి రితిచేత్ వచనగతికల్పనావశ్యకతా సర్వేషాం సమానైవ. కుతఇతిచేత్ -తత్రైవ-శ్లో॥ కాణాదేనతు యత్ప్రోక్తం శాస్త్రం వైశేషికం మహత్। గౌతమేన తథా న్యాయం సాంఖ్యంతు కపిలేనతు। ద్విజన్మనా జైమినినా పూర్వం వేదమపార్థతః। శాస్త్రాణిచైవ గిరిజే తామసాని నిబోధ మే। గౌతమం బార్హస్పత్యంచ సాంవర్తంచ యమం స్మృతం। శంఖం చౌశనసం దేవి తామసాని నిబోధ మే- ఇత్యేవం ప్రసిద్ధశాస్త్రకర్తారః ప్రసిద్ధస్మృతికర్తారో మునయః పూర్వమీమాంసాశాస్త్రప్రణేతా జైమినిమహర్షి రపి, తత్తత్ప్రణీత శాస్త్రస్మృతీనాం తామసత్వావాదనేన అస్య ప్రశ్నస్యోత్తరవాదినో భవితు మర్హంతి. న కేవలం వయమేవ.

ఏవంచపాద్మే పూర్వమీమాంసాది మహాశాస్త్రాణాం శివపురాణానాంచ తుల్యపఠితత్వాత్ ప్రామాణ్య మవ్యాహతమేవ శివపురాణానాం - అన్యచ్చ, సర్వైః ప్రామాణికత్వేన సాత్వికత్వేన చాభ్యుపగతేషు విష్ణునారద పాద్మాదిపురాణేషు ప్రతీయమానస్య శివోత్కర్షస్య నిష్పక్షపాతధియా విరోధపరిహారస్య ప్రతిపక్షిభిస్సమాలోచనీయత్వాచ్చ, నవయమేవ పర్య

ఇవ్విధముగా హరిహరులకు నభేదము, న్యూనాధిక్యరాహిత్యము ప్రతిపాదింపబడినది. ఇట్లు చెప్పుటచేత శివమాహాత్మ్యప్రతిపాదనమువలన శివపురాణములకు న్యూనత్వము లేదని చెప్పబడినట్లగుచున్నది.

అటులైన తామసములుగా దెలిసికొను మనెడి పద్మపురాణవచనమునకు గతిఏమనిన, వచనములకు గతికల్పనావశ్యకత యందఱకు సమానమే. ఎట్లనచ్చుటనే "కాణాదునిచే చెప్పబడిన వైశేషికశాస్త్రమును, గౌతమునిచే జెప్పబడిన న్యాయశాస్త్రమును, కపిలునిచేఁ జెప్పబడిన సాంఖ్యశాస్త్రమును, జైమినిచే నపార్థముగాఁ జెప్పఁబడిన పూర్వమీమాంసాశాస్త్రము, ఇవి తామసములుగా తెలిసికొనుము. గౌతమము బార్హస్పత్యము సాంవర్తము, యమము, శంఖము ఔశనసము, నీయారుస్మృతులును తామసములు. ఇది మొదలగు వచనములచే ప్రసిద్ధశాస్త్రకర్తలును ప్రసిద్ధస్మృతికర్తలు నగు మునులును పూర్వమీమాంసాశాస్త్రప్రణీతయగు జైమినిమహర్షియును, దత్తత్ప్రణీతశాస్త్రస్మృతులు, తామసము లని చెప్పుటచేత నాయాశాస్త్రసంప్రదాయకులందరును ప్రతిపక్షులునైతము ఈ ప్రశ్నమున కుత్తరవాదు లగుదురు. కేవలము మేముమాత్రమే గాదు.

పాద్మమందు ఇవ్విధముగా పూర్వమీ మాంసాది మహాశాస్త్రములును శివపురాణములును తామసము లని సమానముగా పఠింప బడుటవలన శివపురాణములకు ప్రామాణ్య మవ్యాహతమే. మఱియును సర్వులచే ప్రామాణికముగను సాత్వికముగను నంగీకరింపబడిన విష్ణునారదపాద్మాది. పురాణములందు ప్రతిపాదింపబడిన శివోత్కర్షమునకును నిష్పక్షపాతబుద్ధిచే విరోధపరిహారమాలోచింపదగినదగుటవలన మేమే ప్రశ్నార్హులముగాము. వైష్ణవపురాణములయందు వర్ణింపఁబడిన శివమహిమకును శివకేశవాభేదమునకును, సమాధానము, శివపురాణములు, తామసములు నప్రామాణములను పట్టుదలగలవారలచే నవశ్యము చెప్పదగినదై యున్నది. "వాదద్వయములందును దోష పరిహారము

నుయోక్తవ్యాః. తేనైవ శ్లోకేన శివపురాణానా మప్రామాణి కత్వం యదుచ్యేత - వైష్ణవపురాణేషు వర్ణితస్య శివమహిమ్న శ్శివకేశవాభేదస్యచ సమాధానం శివపురాణతామసత్వ ప్రమాణత్వాభినివేశవద్భి రవశ్యం వక్తవ్యమేవస్యాత్ - శ్లో॥ యశ్చోభయో స్సమో దోషః పరిహారోపి తత్సమః, నైకః పర్యనుయోక్తవ్య స్తాదృగర్థే విపశ్చిత ఇతి వృద్ధవ్యవహారాత్॥

చోద్యమేతత్ - వైష్ణవపురాణానాంమతే వైష్ణవపురాణానాం సాత్త్వికత్వం। శైవ పురాణానాం “తామసత్వం” శైవ పురాణమతేతు, తద్వైపరీత్యేన శైవపురాణానాం సాత్త్వికత్వం. వైష్ణవపురాణానాం “తామసత్వంచ” ప్రదృశ్యతే। తత్రాద్య ముక్తం। సాంప్రతం ద్వితీయముచ్యతే। తథాహి స్కాందే శ్లో॥ చతుర్భిర్భగవాన్ విష్ణుః ద్వాభ్యాం బ్రహ్మాతథారవిః। అష్టాదశ పురాణేషు శేషేషుభగవాన్ భవః। ఇతి. తత్రైవసూతసంహితాయాం- శ్లో॥ కథ్యతే దశభిర్విప్రాః పురాణైః పరమేశ్వరః। చతుర్భిర్భగవాన్ విష్ణుః ద్వాభ్యాం బ్రహ్మా తథారవిః “ఇతి” పునశ్చస్కాందే శ్లో॥ దశైవ పురాణాని సాత్త్వికాని విదుర్బుధాః॥ తామసానితుచత్వారి వైష్ణవాని ప్రచక్షతే। ఇతి, కల్పితవచనం పరిదృశ్యతే.

ఏమమన్యోన్యోత్కర్షం వదతా మన్యతరగ్రంథాప్రామాణ్యం ప్రసజ్యతే. తత్తుశ్రుతిస్మృతి పురాణప్రామాణ్య మభ్యుపగన్తృభి రాస్తికై రంగీకర్తుం నశక్యతే। అతః కృత్స్నప్రామాణ్య

సమముగానుండునట్టివిషయమై యొకపక్షమువారు వారలను ప్రశ్నింపకూడ” దని వృద్ధవ్యవహారమువలన మేముమాత్రమే సమాధానము చెప్పవలసినవారము గాము.

ఇత్యాదిమిగుల నాశ్చర్యకరమగు విషయము. వైష్ణవపురాణమతమున వైష్ణవపురాణములు సాత్త్వికములనియు, శైవపురాణములు తామసములనియు, జెప్పఁబడియున్నది. శైవపురాణ మతమునందన్ననో తద్విపరీతముగ శైవపురాణములు సాత్త్వికములనియు, వైష్ణవపురాణములు తామసములనియు, జెప్పఁబడియున్నది. ఇందు మొదటి పక్షమునుఁ గూర్చి చెప్పియున్నారము. ఇప్పుడు రెండవపక్షమును గూర్చి చెప్పుచున్నారము. స్కాందపురాణమున. ప్రభాస ఖండమున— “అష్టాదశపురాణములలో నాల్గుపురాణములు భగవంతుఁడగు విష్ణుని స్వరూపమునుఁ జెప్పుచున్నవి. రెండుపురాణములు సాక్షాద్బ్రహ్మను గూర్చియు రెండుసూర్యునిగూర్చియుఁజెప్పుచున్నవి. మిగత పదిపురాణములు నభవునిగూర్చి చెప్పుచున్నవి. అనియున్నది. అందే సూతసంహితయందు. పదిపురాణములచే భగవంతుఁడు పరమేశ్వరుఁడు జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. రెండు పురాణములు బ్రహ్మనుఁగూర్చియు, రెండుసూర్యునిగూర్చియు, నాల్గుపురాణములు విష్ణునిగూర్చియు బోధించుచున్నవి. అనియున్నది. మఱియుస్కాందమున- శైవపురాణములుపదియు సాత్త్వికములు. వైష్ణములు నాల్గును తామసములని పెద్దలువచించుచున్నారు. అనియున్నది. ఇదియును, కల్పితవచనమే.

ఇట్లన్యోన్యోత్కర్ష ప్రతిపాదక గ్రంథములు స్వేతరగ్రంథముల కప్రామాణ్యమును బోధించుచున్నవి. అట్లగుట శ్రుతిస్మృతి పురాణము లన్నియు, ప్రమాణములను, యాస్తికులకిది యనంగీకృతము.

మభ్యుపగన్తృభిరాస్తికై రత్రవిషయే యత్కించిద్వక్తవ్యమస్తి.

కృత్స్నప్రామాణ్య ముపపాదయతాం పరస్పరావిరోధాయ శివవిష్ణుప్రతిపాదకాని శ్రుతిస్మృతి పురాణాని సర్వాణి ప్రమాణానీతి వచనాన్యన్తరా నాన్యాగతిః। లభ్యన్తేహి పరశ్శతం ప్రమాణవచనాని తేషాంప్రామాణ్య ప్రతిపాదకాని సర్వత్ర. అతో౽పి, మతభేదేనోభయో రపివచనయోః ప్రామాణ్యమస్తి॥ త్వదుదాహృతపాద్మవాక్యే స్కాందవాక్యేచ నిషేధవచనస్యననిషేధేతాత్పర్యం। కిన్తు స్వోత్కర్ష ప్రతిపాదనార్థ ఏవతాత్పర్యం। స్తావకత్వాత్॥ తథాహి-"విరోధేత్వనపేక్షం స్యాదసతిహ్యనుమానం॥ ఇతిన్యాయాత్ స్తావకమేవతత్॥ అపిచ, ఏకస్యవాక్యస్య బహుః స్మృతి విరోధేప్రతిషిద్ధధర్మ సమవాయే, భూయసాంస్యాత్స్వధర్మత్వం" ఇతిన్యాయేన బహుభిరేకస్య బాధో౽భ్యుపగన్తవ్య. ఇతివ దప్రామాణమేవేతి సుస్పష్టమ్,

అస్మత్పక్షే మూర్తిత్రయాత్మకో భగవాన్బాదరాయణః పూర్వోదాహృతశాస్త్రపురాణాని ఏకార్థనీతి సమానప్రమాణానీతిచ మహాభారతే బభాణ. తథాహి మహాభారతే శాంతిపర్వణి రాజధర్మే - శ్లో॥ అంగాని వేదాశ్చత్వారో మీమాంసా న్యాయవిస్తరః, పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ విద్యాహ్యేతా శ్చతుర్దశ. దశ చాష్టాచ విజ్ఞేయా పురాణా యజ్ఞసంహితాః, ధర్మశాస్త్రాణి తద్వచ్చ ఏకార్థానీతి నాన్యథా. ఏకార్థాని పురాణాని వేదాశ్చైకార్థసంశ్రయా ఇతి.

కావున నన్నియుఁ బ్రమాణములనువారు పరస్పరవిరోధాభావప్రతిపాదనమునకు, శివవిష్ణు ప్రతిపాదకములగు శ్రుతిస్మృతి పురాణములన్నియుఁ బ్రమాణములనుటకుఁదగిన యాధారములను వెదకుటకంటె వేఱొండు నుపాయములేదు. అట్టి యాధారములు వేనకువేలుగలవు. వీరిమతములయందును, తమ తమ గ్రంథములు ప్రమాణములేగదా? వారుదహరించిన పాద్మవాక్యమునకును, అట్లే స్కాంద వాక్యమునకును, నిషేధమునం దాత్పర్యము లేదు. మఱి యేమన స్తావక వాక్యమగుటచే స్వోత్కర్ష ప్రతిపాదనమునందే తాత్పర్యము. "విరోధేత్వనపేక్షంస్యాదసతి హ్యనుమానం" అను న్యాయము ననుసరించి స్తావకమేమగును. మఱియు నొకవాక్యము బహుస్మృతి విరుద్ధము కాఁగాఁబ్రతిషిద్ధ ధర్మసమవాయమున ననేకములకు స్వధర్మత్వముకలదు" అను న్యాయము ననుసరించియు ననేకములచే నొకటికి బాధకలదని యంగీకరింపవలయునన్నట్లు తామసవాదమప్రమాణమే యగుచున్నది.

మాపక్షమునందు, త్రిమూర్త్యాత్మకుడును భగవంతుడగు వ్యాసుడు, పూర్వోదాహృతశాస్త్రపురాణములనన్నిటిని ఏకార్థములుగాను సమానప్రమాణములుగాను మహాభారతమందు శాంతిపర్వమున రాజధర్మములందు చెప్పెను. ఎట్లన "షడంగములును నాల్గువేదములును, మీమాంస న్యాయశాస్త్రము పురాణము ధర్మశాస్త్రము, అను పదునాల్గువిద్యలు పదునెనిమిదిపురాణములు సంహితలు ధర్మశాస్త్రములు ఇవన్నియును ఏకార్థకములు. భిన్నార్థములు కావు. ఏకార్థకములైన పురాణములును వేదములును ఏకార్థమునే ఆశ్రయించినవని" చెప్పిరి.

తథైవపాద్మే ప్రతియోగ్యుదాహృత వచనవిరుద్ధతయా వచనాంతర ముపలభ్యతే తథాహి-శ్లో॥ నిస్తారాయతులోకానాం స్వయం నారాయణః ప్రభుః, వ్యాసరూపేణ కృతవాన్పురాణాని మహీతలే. పఠనా చ్ఛ్రవణా ద్యేషాం మహాపాపక్షయోభవేత్, పురాణాని చతుర్లక్షా ణ్యేతాని ధరణీతలే. తథా మహాభారతంచ లక్షసంఖ్యా ప్రకీర్తిత మితి.

అపిచ మార్కండేయపురాణే- శ్లో॥ అష్టాదశపురాణానాం నామధేయాని యఃపఠేత్, త్రిసంధ్యం జపతే యస్తు సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ఇతి. తథైవ భవిష్యత్పురాణే- శ్లో॥ యే త్వేతాని సమస్తాని పురాణానిచ జానతే, భారతంచ మహాబాహో తేసర్వజ్ఞా మహామతే- ఇత్యాది వచనార్థ పర్యాలోచనయా అష్టాదశపురాణానాం మోక్షదత్వం తుల్యమేవేతి, న తత్ర న్యూనాధికభావ ఇతి, సిద్ధ్యతి. కించాత్ర పరాశరపురాణం ప్రతిపక్షిణా మత్యంతప్రమాణం. తథాహి. నపరాశరపురాణస్య కర్తృదోషా దప్రామాణ్యం శంకితుం శక్యం. పులస్త్యవసిష్ఠవలదానలబ్ధదేవతాపరమార్థజ్ఞానః పరాశరః పరమాప్త ఇతి, ప్రతిపక్షిభిరేవోక్తత్వాత్. కర్తృదోషా త్పరాశరపురాణస్యాప్రామాణ్యే, విష్ణుపురాణస్యాప్యప్రామాణ్యం స్యాత్. తత్రతు ॥శ్రు॥ అంతరిచ్ఛంతి తం జనే రుద్రం పరో మనీషయా గృహ్ణంతి జిహ్వయాసదావ, మితి శ్రుత్యుపబృంహణభూతం. శ్లో॥ అంత రిచ్ఛంతి యే రుద్రం సదా వంద్యంమనీ

మఱియు "లోకములను తరింపజేయుటకొఱకు నారాయణుడు వ్యాసరూపముచే భూతలమందు పురాణములను జెప్పెను. వీనిపఠనశ్రవణములవలన, మహాపాతక్షయమగును. పురాణములు చతుర్లక్షశ్లోకపరిమితములు, మహాభారతము లక్షశ్లోపరిమితమని" పాద్మమున ప్రతిపక్షులుదహరించిన వచనములకు విరోధములైన వచనాంతరములనేకము గన్పడుచున్నవి.

ఇదిగాక "అష్టాదశపురాణముల నామధేయము లెవ్వఁడుపఠించునో వా డశ్వమేధఫలంబు నొందు" నని మార్కండేయ పురాణమందు చెప్పబడినది. అదేవిధముగా భవిష్యత్పురాణమందును "ఈసమస్తపురాణములను మహాభారతము నెవరు తెలిసికొనెదరో వారు సర్వజ్ఞు" లని చెప్పబడినది. ఈమొదలగువచనముల నాలోచించిన నష్టాదశపురాణములకు మోక్షప్రదత్వము తుల్యమే. న్యూనాధిక్యము లేదని సిద్ధించును. మఱియు నిచ్చట పరాశరపురాణము ప్రతిపక్షులకు ప్రమాణము. పరాశరపురాణమునకు, కర్తృదోషమువలన నప్రామాణ్యము నాశంకింపఁగూడదనియు పులస్త్య వసిష్ఠుల వరప్రదానముచేఁ బరమార్థజ్ఞానమును బొందిన పరాశరుఁడు పరమాప్తుఁడనియు ప్రతిపక్షులచేతనే జెప్పఁబడుటవలన నట్లనఁగూడదు. కర్తృదోషమువలనఁ బరాశరపురాణమున కప్రామాణ్యము చెప్పినచో విష్ణుపురాణమునకు నప్రామాణ్యము కలుగనలయును. అందు "ఏజనులు రుద్రుని లోపలధ్యానింప నిచ్ఛయించెదరో వారు జిహ్వచేత నమృతోదనమును గ్రహించినవారను శ్రుతిప్రోద్బలకమగు శ్లోకములు పరాశర పురాణమునందుగలవు. 'ఎవరు సర్వదా వంద్యుఁడగు రుద్రుని నంతఃకరమున నిచ్ఛయించెదరో వారు రసపూర్ణమగు నమృతమును గ్రహించువారగుదురు. ఎవరు భవానీసహితుఁడగు రుద్రుని నంతఃకరణమున నిచ్ఛయిం

షయా, గృహ్ణాంతి జిహ్వయా సోఽయం రసపూర్ణామృతోదనం అంతర్నేచ్ఛంతియే రుద్రం భవానీసహితం భవం, పురీషమేవ గృహ్ణాంతి జిహ్వయా తే నసంశయః. ఇతిపరాశర పురాణవచన ద్వయం హరదత్తాచార్యప్రముఖై రభియుక్తై ర్నిబంధనే షూదాహృతం.

కించ శబ్దకౌస్తుభకారిభి స్తంత్రాధికారినిర్ణయే, జ్ఞానేంద్రపాదై ర్మధ్వవ్యాఖ్యానే, పరాశరపురాణ వచనాని బహూన్యుదాహృతాని తత్రహి పరాశరపురాణే నవమే ఽధ్యాయే. పాషండానాం స్వరూపం నిరూప్య నిరస్యస్వమతం చోక్తం శివేన. శ్లో॥ క్రిమత్ర బహునోక్తేన వసిష్ఠ మునిసత్తమ, వేదమార్గప్రతిష్ఠార్థం కృపయాఽహం మహామతే. మన్నియోగాద్ధరి స్సాక్షా దతీవ శ్రద్ధయాసహ. కృష్ణద్వైపాయనో భూత్వా, మునే సూత్రం కరిష్యతి, జైమినిర్వ్యాసశిష్యస్తు మమాజ్ఞావశమాగతః. కర్మకాండప్రతిష్ఠార్థం గృహస్థో నియతేంద్రియః, యజ్ఞదానతపోయుక్త స్స్వయం సూత్రం కరిష్యతి. ఉభాభ్యాం సుస్థితో లోకే వేదమార్గో భవష్యతీతి ప్రతిపాదనా త్ప్రామాణ్యం జైమిన్యాదిశాస్త్రాణాం. తథైవాష్టా దశాపురాణాన్యపి. శ్లో॥ ధర్మశాస్త్రం పురాణంచ మీమాంసా న్వీక్షకీతథా చత్వార్యేతాన్యుపాంగాని శాస్త్రజ్ఞాస్సంప్రచక్షత ఇతి॥ తేషాం వేదోపాంగత్వేనస్మరణాత్. గోబలీవర్దన్యాయేన తేషాం ప్రమాణతరత్వం ప్రఖ్యాతం.

షరో వారు జిహ్వచేఁ బురీషమును గ్రహించినవారనుటకు సంశయములేదు," అనునీ పరాశరపురాణమునందలి వచనద్వయమును హరదత్తుడు మొదలగు పండితులు నిబంధనగ్రంథములయం దుదహరించిరి. ఇంతియేకాదు. శబ్దకౌస్తుభకారులు తంత్రాధికారినిర్ణయమునందును జ్ఞానేంద్రపాదులు మధ్వవ్యాఖ్యానమునందును పరాశర పురాణవచనముల నెక్కుడుగా నుదహరించిరి. అచటనే, నవమాధ్యాయమునందు పాషండులస్వరూపమును నిర్ణయించి నిరసించి శివుడు స్వమతమును చెప్పుచున్నాడు. యోవసిష్ఠుడా! యీమాటలతో వేమిప్రయోజనము? వేదమార్గమును స్థాపనజేయుటకు నానియోగమువలన సాక్షాచ్ఛ్రీహరి శ్రద్ధతో కృష్ణద్వైపాయనుడై యవతరించి సూత్రములను జేయగలడు. వ్యాసశిష్యుడగు జైమినిమహర్షి నాయాజ్ఞావశవర్తియై యవతరించి కర్మకాండమును స్థాపనచేయుటకు గృహస్థుడై జితేంద్రియుడై యజ్ఞదానతపోవంతుడై స్వయముగా పూర్వమీమాంసాసూత్రములను జేయగలడు. ఆయుభయులవలన లోకమునందు వేదమార్గము స్థిరీకృతము కాగలదు. అనిచెప్పుటవలన జైమిన్యాది శాస్త్రములకుఁ బ్రామాణ్యము సిద్ధము. అట్లే యష్టాదశపురాణములును శావునవి సమానప్రమాణముగలవి. యని భారతమునందును చెప్పబడియున్నది.

ధర్మశాస్త్రము, పురాణము, మీమాంస, ఆన్వీక్షకీ ఈ నాల్గును పాంగములని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు." అని ధర్మశాస్త్రపురాణాదులు పాంగములని చెప్పఁబడియుండుటచే గోబలీవర్దన్యాయముగా ప్రమాణములనుట సుస్పష్టము.

తథాచే దస్మత్ప్రదర్శితస్య వచనస్య భవద్దత్తోత్తరం కిమితి చేచ్ఛృణు - పూర్వోక్తశాస్త్రపురాణానాం తామసత్వ నిరూపణ పూర్వకం ప్రతిపక్షి కల్పితన్యూనత్వ ప్రతిపాదకవచనస్య, పక్షపాత రహితధిషణానాం సుధియాం ముదే సార్థక్య మేవం కల్పయామః తథాహి,

వృద్ధౌచమాతాపితరౌ సాధ్వీభార్యాసుతశ్శిశుః। అప్యకార్యశతం కృత్వాభర్తవ్యామను రబ్రవీత్॥ ఇతిమనుస్మృతిస్థ భృగువచనస్య బ్రహ్మహత్యాపాతక శతాన్యేవ కృత్వామాతాపిత్రాదయో రక్ష్యాఇతినైతస్య వచస్యాభిప్రాయః। అపితుగృహస్థస్యపోష్య జనవర్గేష్వవశ్యం పోష్యాఏతే ఇత్యేవార్థః ప్రతిపాదితో భవతి. తథైవాన్యదపి। శ్లో॥ చండాలాదపి సంగృహ్యాయజేదావశ్యకైర్మఖైః। ఇత్యత్రాపి చండాలద్రవ్యైర్వ్యావశ్యకాగ్నిష్టోమాదిక్రతవః కార్యాఇతినాస్యార్థః। అపితు బ్రాహ్మణేన అవశ్యమగ్నిసిద్ధిస్సంపాదనీయే దిత్యర్థోలభ్యతే, ఏవమేవ విష్ణుభక్తిరవశ్యంకర్తవ్యేత్యేవాస్య పద్మపురాణ శ్లోకస్యార్థః। తథైవశైవపురాణస్థవచనస్యాపీతిజ్ఞేయం.

యథాస్కాందాంతర్గత సూతసంహితాదిషు శివోత్కర్షఖ్యాపనార్థమితరదేవతాపకథనమివ ♦ నహినిందాన్యాయేన పాద్మే

♦ నహినిందా నిందితుం ప్రవృత్తా అపితు స్తుత్యంస్తోతుమితి నహి నిందాన్యాయః.

అటులైన మేముచూపిన తామస వచనమునకు మీచే నివ్వబడిన ఉత్తరమేదియనినచో వినుడు. పూర్వమందు చెప్పబడిన శాస్త్రపురాణములకు తామసత్వనిరూపణపూర్వకముగా, ప్రతిపక్షులచే కల్పింపబడిన న్యూనత్వప్రతిపాదక వచనమునకు పక్షపాతరహితులగు విద్వజ్జనులుసంతోషించునట్లు ఈవిధముగా సార్థక్యమును కల్పించెదము. ఎట్లన—

ముసలివారలగు తల్లిదండ్రులను. పతివ్రతయగు భార్యను, చిన్నవాడగు కుమారుని ఎన్నియకృత్యములుం జేసియైనను కాపాడవలయునని మనువు చెప్పియున్నాఁడు. అనుసమనుస్మృతియందున్న భృగువచనమునకు బ్రహ్మహత్యాపాతక శతములనే జేసి తల్లిదండ్రియున్నను వారు కాపాడఁదగిన వారని యభిప్రాయముకాదు. మరియేమన గృహస్థుఁడు పోషింపఁదగినవారిలో వీరుముఖ్యముగాఁ పోషింపఁదగినవారని బోధించుచున్నది." అట్లే, చండాలునినుండి సైతముగ్రహించి యజ్ఞముచేయ వలయుననునప్పుడు చండాలుని ద్రవ్యముచేతనే యగ్నిష్టోమా దిక్రతువులు జేయఁదగినని యర్థముకాదు. బ్రాహ్మణుఁడెట్టకేలకు యజ్ఞములు జేయవలయును. అనియర్థము. అట్లేయీ పాద్మపురాణమునందలి శ్లోకమునకు నైను విష్ణుభక్తి యవశ్యకర్తవ్యమని భావము.

స్కాందాంతర్గత సూతసంహితాదులయందు శివోత్కర్షమును తెలియజేయుట కితరదేవతల కపకర్షము చెప్పినట్లు * "నహినిందాన్యాయముచే" పాద్మమందును, విష్ణుపురాణోత్కర్షము చెప్పుటకై అర్థవాదరూపముచే

---

* నహినిందాన్యాయమనగా పురాణాదులయందలినింద నిందించుట యందు తాత్పర్యముగాదు. స్తుతింపదగిన దానిని స్తోత్రము చేయుటయదే తాత్పర్యము అని.

పి వైష్ణవపురాణోత్కర్షకథనార్థం అర్థవాదరూపేణ తథా కథితమేవ. నతుశివపురాణాని నిందితుమితి సిద్ధాంతః.

అథశివోత్కర్షాభినివేశినశ్శైవాఏవ మాహుః. మైత్రాయణీయశ్రుతిః॥ "తమోవా ఇదమేకమగ్రఆసీత్తత్పరేణేరితం విషమత్వం ప్రయాత్యేతద్వైరజస్తద్రజః ఖల్వీరితం విషమత్వం ప్రయాత్యేతద్వైసత్త్వస్య రూపం "ఇతి" అనేన వాక్యేనభగవన్మాయాయాః తమశ్శబ్దితేన పరేణబ్రహ్మణానిత్యం సంబంధప్రదర్శనేన జగత్కారణరూపం సామ్యావస్థాత్మకం ప్రదర్శ్య, తస్మాద్రజస్సత్త్వాదిక ప్రభవత్వముక్తం॥ అపిచతత్రైవ శ్రుతిః

"తస్యైతాస్తనవోఽథ యోహఖలువాఽస్యతామసోంఽశోఽసౌ యోఽయంరుద్రో, యోహఖలు వాఽస్య రజసోంఽశోఽసౌ బ్రహ్మ, యోహఖలు వాస్య సాత్త్వికోంఽశోఽసౌ విష్ణుః॥ ఇతి॥ ముఖ్యతమోంతర్గత గుణత్రయోపాధిత్వం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణా ముపపాదితం। తదేవ సూతసంహితాదిష్వనేకేషు స్థలేషు తచ్ఛ్రుత్యుపబృంహణతయా ప్రతిపాద్య" అంతతః రజస్సత్త్వోపాధివతోర్బ్రహ్మవిష్ణ్వోర్ద్వయోః పరత్వం నేతి, ప్రతిపాద్య సామ్యావస్థోపాధిమతః పరమేశ్వరస్యైవ, పరతత్త్వప్రకాశత్వముక్తం। తథాహి- శ్లో॥ పరతత్త్వప్రకాశస్తు రుద్రస్యైవమహత్తరః। బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవానాం నతథామునిపుంగవాః। ఇత్యాదినా తథైవ సూతగీతాసు- "రుద్రఃకథంచిత్కార్యార్థం మనుతే

నవ్విధముగా చెప్పబడెను గాని శివపురాణములను నిందించుటకు గాదని తోచును.

శివునకే యుత్కర్షలభింపఁజేయవలయునను పట్టుదలగల శైవులిట్లు పలుకుచున్నారు. మైత్రాయణీయశ్రుత్యర్థము "జగత్సృష్టికిఁబూర్వము తమస్సొక్కటియేయుండెను. అయ్యది పరతత్త్వమునను(డెను. అది పరేరితమై విషమత్వమునుఁబొందెను. ఇదియే రజస్సాయెను. అదియుపరేరితమై విషమత్వమునుఁబొందెను. ఇదియే సత్త్వస్వరూపము. అని— ఈవాక్యముచే భగవన్మాయ తమశ్శబ్దవాచ్యమగు పరబ్రహ్మముతో నిత్యసంబంధము గలదని ప్రదర్శించుటచే, జగత్కారణరూపమగు సామ్యావస్థనుఁబ్రతిపాదించి, దానినుండి రజస్సత్త్వములు పుట్టినవియని చెప్పఁబడెను. మఱియునందే— శ్రుత్యర్థము—అతనికి నీక్రిందనుడువఁబడునవియే శరీరములు ఇతనియొక్కయే తామసాంశము గలదో యదియే, రుద్రుఁడు రజోంశమేదియున్నదో యిదియే బ్రహ్మయాయెను. సత్త్వాంశము విష్ణువుగానాయెను. అని, బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరులు గుణత్రయోపాధికులనిఁజెప్పఁబడెను. అట్లే సూతసంహిత మున్నగు ననేకస్థలములయందు ఆశ్రుతి కుపబృంహణముగా ప్రతిపాదించి చివరకు రజస్సత్త్వోపాధికులగు బ్రహ్మవిష్ణువులకుఁ బరత్వములేదని ప్రతిపాదించి, సామ్యావస్థోపాధికుఁడు రుద్రుఁడే, పరుడని నొక్కివక్కాణింపఁ బడియున్నది.

"పరతత్త్వ ప్రకాశము రుద్రునకేగలదు. బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతలకుఁబరత్వములేదు. అనియున్నది. అట్లే సూతగీతలయందును "రుద్రుఁడు గార్యార్థియై

రుద్రరూపతాం। సతథా దేవతాన్తరాపేక్షః పరస్యాస్త్యల్ప తాబలాత్॥ ఇత్యుక్తం।

నను? బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రాణామేకైక గుణోపాధిత్వేన సర్వసమ్మతే కథంసామ్యం న సామ్యావస్థాత్మకత్వేనాపి తేషాంపురాణాని రూపవర్ణనాదితిచేన్న. తదన్తర్గతశబలబ్రహ్మణ ఏవసామ్యావస్థాత్మకత్వేన, తదభేదాత్తేషా మపితదాత్మకత్వకథనమిత్యాశయః। శైవపురాణమతేతు, శివః కేవలసాత్త్వికః తస్మాత్సామ్యావస్థాత్మకంతమః తన్నిష్ఠితోరుద్రః తస్మాత్సత్వరజస్తమోగుణాః, తేషు ప్రతిబింబితో రుద్ర ఏవ, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాదిభేదేన పరిదృశ్యతే, ఇతి సిద్ధాన్తః.

అపిచాత్రశ్రుతౌ తమోవా ఇదమగ్ర ఆసీత్। ఇతి తమస ఏవ పూర్వప్రయోగేణా ప్యభ్యర్హితం పూర్వమితి ప్రమాణాత్ తమసఏవ శ్రేష్ఠత్వావగమాత్ తమోనిష్ఠితో రుద్ర ఏవశ్రేష్ఠ ఇతిశ్రూయతే. తద్విరోధేతు, పురాణవచనాన్యప్రమాణాని. కించ పురాణాని సర్గప్రతిసర్గాదిష్వన్యతమ పరాణి. నశ్రుతివత్ స్వతః ప్రమాణానీతి సుస్పష్టం. తథైవేతిహాసమపి పూర్వవృత్త కథనరూపార్థవాద త్వాచ్ఛ్రుతిస్మృతి విరోధే పురాణవత్తదప్యప్రమాణ మేవ. నన్వితిహాసోఽపి పరిగ్రహాతిశయాద్గ్రంథ స్థత్వాచ్చ "ఇతిహాసం పురాణం పంచమ" మిత్యాదా అధికాక్షరత్వేఽపి పూర్వప్రయోగేణాభ్యర్హిత

రుద్రరూపము నంగీకరించుచున్నాడు. పరస్యాశక్తి యల్పమగుటచే నితరదేవతలన్నియు, పరత్వమునుఁబొందుటలేదు. అనియున్నది.

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లేకైక గుణోపాధికులగుటచేఁబరస్పరము సామ్యమెట్లు లేదాయెను. అన్ని పురాణములయందును సమానులుగనే వర్ణింపఁబడియుండలేదా? అనిప్రశ్నరాగా సమాధానముఁ జెప్పబడుచున్నది: తదంతర్గతుఁడగు శబలబ్రహ్మకే సామ్యావస్థగలదు. అభేదముచే వారికిని, సామ్యావస్థాత్మకత్వము చెప్పఁబడియున్నది. (కానియథార్థముగాదు.) శివపురాణములయందు శివుఁడు కేవలపరిశుద్ధసాత్త్వికుఁడు. ఆయనయందు సామ్యావస్థాత్మకము తమస్సు. తన్నిష్ఠితుడు రుద్రుఁడు. వానినుండి బ్రహ్మ విష్ణురుద్రులు సృష్టింపఁబడిరి. అని సిద్ధాంతము—

మఱియు శ్రుతియందు "తమోవా ఇదమేక మగ్రఆసీత్" అని తమస్సునేఁ బూర్వమునఁ బ్రతిపాదించియుండుటచే "అభ్యర్హితం పూర్వం" అనగాఁ బూజ్యమగువస్తువును మొదటఁజెప్పవలయును" అను న్యాయమువలన తమస్సే శ్రేష్ఠమని తెలియుచుండుటచే, శ్రుతివిరోధములగు పురాణములు ప్రమాణములు కానేరవు. మఱియుఁబురాణములు సర్గప్రతి సర్గాద్యన్యతమపరములు. కాన శ్రుతులవలె స్వయంప్రమాణములు కానేరవు. అట్లే యితిహాసమున్నుఁబూర్వ వృత్తకథనముచే నర్థవాదరూపమై శ్రుతిస్మృతి విరోధముగలిగినప్పుడు పురాణమువలెనే ప్రమాణము కానేరదు.

పూర్వపక్షము ఓయీ! ఇతిహాసము, శిష్ట పరిగ్రాహ్యంబనుటచేతను, సద్గ్రంథమగుటచేతను, "ఇతిహాసం పురాణంపంచమం" మున్నగు స్థలములయందు ఇతిహాసశబ్ద మధికాక్షరములు గలదియైనను

త్వాచ్చ పురాణేభ్యోగరీయాన్, తద్విరుద్ధ పురాణవచనాని నప్రమాణాని. పురాణస్యనేతిహాస వత్పురావృత్తకథనే తాత్పర్యం. తస్మాద్వేదవదితిహాసః ప్రమాణం నేతరాణి పురాణానీతిచేదుచ్యతే.

"శ్రుతి స్మృతి విరోధేతు శ్రుతిరేవ, గరీయసీ॥ తథాచ లౌకికం వాక్యం। స్మృతిబాధాత్పరిత్యజేత్॥ ఇతి స్మృత్యా శ్రుతివిరోధే స్మృతిపురాణేతిహాసాదీనా మప్రామాణ్యావగమాత్, కించ పురాణేతిహాసయో రితిహాసఏవ ప్రబల ప్రమాణమిత్యభ్యర్హితోక్తి ప్రదర్శన మపిమందం। కుతఇతిచేత్ శ్రు॥ యద్బ్రాహ్మణానీతి హాసాన్పురాణానీ త్యాదిశ్రుతిషు బ్రాహ్మణస్యాభ్యర్హితత్వవచనానుగ్రహాత్, అపిచపురాణాన్తర్గతేతివృత్తకథా విస్తారస్యైవేతిహాసస్య జీవనాధారత్వేన దర్శనాత్, అర్థవాదరూపత్వాత్ చతుర్దశ విద్యాసు ఇతిహాసస్య పరిగణనాభావాత్, ఋచస్సామానిఛందాంసి పురాణం యజుషాసహ ఉచ్ఛిష్టాజ్జజ్ఞిరేసర్వే దివిదేవాదివిశ్రితా ఇత్యాద్య థర్వాదిశ్రుతిషు, ఇతి హాసస్మరణాభావాచ్చ। తస్మాచ్ఛ్రుతి విరోధరూపం దేవతానాం పురాణానాం పరత్వ నిరూపణరూప పురాణేతిహాస వచన సహస్ర మప్రమాణమితిబోధ్యం. ఇత్థం శైవేషు వివదమానేషు కైముతికన్యాయేన పద్మపురాణమధ్యే సాత్వికామోక్షదా; ప్రోక్తాః ఇత్యాదిపాషండ కల్పిత వాక్యానాం కాగణనేతి చతురశ్రం.

ముందుగఁ బ్రయోగింపబడుటచే "నభ్యర్హితం. పూర్వం" అను న్యాయముచే, శ్రేష్ఠమగుటచేతను, పురాణములకంటె నుత్కృష్టమని తెలియుచున్నది. పురాణమితిహాసమువలె పూర్వవృత్తమును బోధించుటకు బయలుదేరియుండలేదు. కావున నితిహాసమువలె పురాణములు ప్రమాణములు కానేరవు. అని పూర్వపక్షమురాగా సమాధానము జెప్పుచున్నారము.

"శ్రుతులకు నుస్మృతులకును విరోధమువాటిల్లిన శ్రుతియే ప్రమాణముగ గ్రహింపఁదగియున్నది." శ్రుతి, స్మృత్యాదులనుబాధించును. అన్లౌకిక వాక్యమును, కావున శ్రుతిస్మృతి విరోధమున పురాణేతి హాసము లప్రమాణములని తెలియుటవలన. పురాణేతి హాసములలోనితిహాసమే ప్రబలప్రమాణము. అనియు, "ఇతిహాసంపురాణం" అని యభ్యర్హితముగా జెప్పుటయును, న్యాయముకాదు. "యద్బ్రాహ్మణానీతిహాసాన్ పురాణాని" ఇత్యాది శ్రుతివాక్యములయందు బ్రాహ్మణము లభ్యర్హితముగాఁ జెప్పఁబడియున్నవి. మఱియు పురాణములలోఁజేరిన కథావిస్తారమే ఇతిహాసములకు జీవితమగుటచేతను, పదునాలుగువిద్యలలో నితిహాసమునుఁ బరిగణింపక పోవుటచేతను ఋగ్యజుస్సామములతో దేవతలతో కలసిపురాణములు యజ్ఞోచ్ఛిష్టము వలన పుట్టినవను నథర్వాదిశ్రుతులందితిహాసము చెప్పబడక పోవుటచేతను పైసిద్ధాంతమసంగతము. కావున శ్రుతివిరోధ రూపమగు దేవతలకు, పరత్వ, తామసత్వాదికథన రూపమగు పురాణేతి హాసవచనసహస్రములును, బ్రమాణములు కానేరవు. అని తెలియవలయును.

ఇట్లు శైవులు వివాదము జేయుచుండ కైముతికన్యాయమున పద్మపురాణములో "సాత్వికములు మోక్షప్రదములు" మున్నగు పాషండకల్పిత వాక్యములకు లెక్కయేలేదు అని తెలియవలయును.

స్పష్టశ్చాయమర్థః కౌర్మశైవాదిషు ప్రస్ఫురతి-
శ్లో॥ అసంఖ్యాతాస్స్మృతాః కల్పా బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకాః, కథితాశ్చ పురాణేషు మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః, సాత్త్వికేష్వథకల్పేషు మాహాత్మ్యమధికం హరేః, తామసేషు మహేశస్య రాజసేషు ప్రజాపతేః. క్వచిద్బ్రహ్మ క్వచిద్విష్ణుః క్వచిద్రుద్రః ప్రశస్యతే, నానేన తేషామాధిక్యం న్యూనతా వా కథంచన. తత్తత్కల్పాంతవృత్తాంతమధికృత్య మహర్షిభిః, తాని తాని ప్రణీతాని విద్వాంస్తత్ర న ముహ్యతీతి.

ఏవం నిఖిలగ్రంథార్థే నిశ్చితే సర్వపురాణప్రామాణ్యవిషయే, కేవలం పద్మపురాణే సర్వసిద్ధాంతవిరోధేన పురాణైకదేశస్యాప్రామాణ్యం కల్పితమితిచేత్. అవైదికేన, దుర్వాసః ప్రభృతిమునిశాపవశాత్తాంత్రికశాస్త్రానుసారిణా, శివవిధిపురాణానామప్రామాణ్యం ప్రకల్పితమితి మహతామాశయః. తథాహి॥ ఆదిత్యపురాణే శ్లో॥ దుర్వాససో మునేశ్శాపాత్కుపితస్య మహాత్మనః, కణ్వశాతాద్భృగో శ్శాపాదుపమన్యోశ్చ శాపతః। విప్రాణాం దాక్షిణాత్యానాం పాపోపహతచేతసాం, భవే, భస్మని, రుద్రాక్షే, కించిచ్ఛ్రద్ధా న విద్యతే. ఇతి. భవిష్యత్పురాణేపి శ్లో॥ దుర్వాససో మునేశ్శాపాద్దధీచస్యచ శాపతః గౌతమస్యమునేశ్శాపాచ్ఛ్రౌతలింగం న రోచతే ఇతి "పారాశర్యేఽపి॥ తంత్రాణి తంత్రనిష్ఠానాం రక్షకాణ్యపి చక్రమాత్ బాధకాని విశే

ఈవిషయము కూర్మశైవాది పురాణములందు స్పష్టముగాగోచరించును. ఎట్లన బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మకములగు కల్పములు కల్పవేత్తలగు మునులచే పురాణములములయం దసంఖ్యాకములుగా చెప్పబడినవి. వానిలో సాత్త్వికకల్పములయందు శ్రీమహావిష్ణుమహిమ అధికము. తామస కల్పములయందు శ్రీమహేశ్వరుని మహిమ అధికము. రాజసకల్పములయందు ప్రజాపతిమహిమ మధికము. ఒకచో బ్రహ్మయు నొకచో విష్ణువు నొకచో రుద్రుడును, ప్రశంసింపబడుదురు. ఇంతమాత్రముచే వారికి నాధిక్యముగాని న్యూనత్వముగాని చెప్పవలనుపడదు. అయా కల్పాంతవృత్తాంతముల నుద్దేశించి మహర్షులచే నాయాగ్రంథములయందాయా మహాత్మ్యములు చెప్పబడినవి. విద్వాంసులు అచట మోహము నొందరు అని.

ఇట్లు సమస్తపురాణములకు ప్రామాణ్యమును, సర్వగ్రంథములునేకరూపమున నిశ్చయించుచుండ, పద్మపురాణమునందు సర్వసిద్ధాంతములకు విరోధముగ "సాత్త్వికామోక్ష దాఃప్రోక్తా ఇత్యాది —శ్లోకములచే సాత్త్వికములు ప్రమాణములనియు, నితరముల ప్రమాణములనియు, గొన్నింటికేల? యప్రామాణ్యతఁ జెప్పఁబడినదందురేని? దుర్వాసఃప్రభృతి మునివర్యులశాపమువలనఁ దాంత్రికశాస్త్ర సిద్ధాంతముల శిరసావహించు నొకానొకయవైదికునిచే, శైవాది పురాణములక ప్రమాణత్వము కల్పింపఁబడినదని విజ్ఞులయాశయము, ఇది నిక్కువము. "దుర్వాసోమునియొక్కయు, నట్లే కణ్వుఁడు, భృగు, ఉపమన్యువు మొదలగువారియొక్కయు, శాపమువలన, దాక్షిణాత్యులగు కొందఱగు పాపాత్ములకు, శివునియందు, రుద్రాక్షులయందు, భస్మయందును నావంతయు శ్రద్ధయుండదు." అని యాదిత్య పురాణమునను, "దుర్వాసోదధీచి, గౌతమాది మహర్షుల శాపమువలన గొందరికి వేదోక్త ధర్మములయందును, ఇష్టముండదు" అని భవిష్యత్పురాణమునను, గలదు.

ఇట్లు వేదధర్మదూరులగువారికే తాదృశతంత్రానుష్ఠాన మావశ్యకము గాని, వేదవిహిత ధర్మానుష్ఠాన పరుల కయ్యది యనుష్ఠేయము కాదని,

షేణ వేదమార్గైకవర్త్మనాం "ఇతి" స్మృతిముక్తాఫలే, వేదమూలతయానిత్యం ప్రవృత్తా అపిసత్తమాః, క్వచిత్కదాచిత్స్మర్తారస్తుం త్రితార్థంచబుద్ధిర్వై "క్వచిత్తం తాంత్రినుర్రోధేనధర్మం ప్రారాణికాదృష్టే, వదంతి తాగంశస్తు గ్రాహ్య అస్తంత్రావలంబినా॥ పురాణేధర్మశాస్త్రేచ, యో యశ్శ్రిత్యా విరుధ్యతే సతంత్రార్థ ఇతిజ్ఞేయస్సమాసేన మహర్షిభిః ఇతి "స్కాందేసూత సంహితాయాం॥ అష్టాదశానాం విద్యానాం వేదాదన్యాశ్చ సత్తమాః విద్యావేదానుసారేణ ప్రవృత్తా స్సర్వ శోభనాః। తథాపితాసుసర్వాసు కశ్చిదంశః క్వచిత్క్వచిత్, శివాగమాను సారేణ తత్ప్రభేదాను సారతః॥ విష్ణ్వాగమాను సారేణతత్ప్రభేదాను సారతః, అధికారవిశేషేణ క్రమేణైవవిముక్తయే "ప్రవర్తంతే మునిశ్రేష్ఠసత్యమేవమయోదితం, తత్త త్రంత్రేషుయేమర్త్యా దీక్షితా మునిసత్తమాః। సాంశస్త్రైకేవ సంసంగ్రాహ్యాస్సర్వదా నైవవైదికైః, ఇతి చప్రతిపాదితం.

ఇదమత్రావధేయం॥ తంత్రశాస్త్రేఽపి చాతుర్వర్ణ్యాశ్రమ విధానమస్తి తావన్మాత్రేణ నతేవైదికా ఇతి ప్రతిపాదితం సూతసంహితాయాం॥ తథాహి॥ శ్లో॥ శ్రుతిరపిమనుజానాం వర్ణధర్మంబభాషే, పరగురురఖిలేశః ప్రాహతంత్రేషు తద్వత్, శ్రుతిపథగళితానాం వర్ణధర్మం ఘృణాబ్ధి శ్శ్రుతిపథనిరతానాం నైవతత్సేవనీయం. ఇతి. శ్రుతిపథనిరతానాం మాశ్రమాయద్వ

కూడ స్పష్టముగ పారాశర్యముని ప్రోక్తమగు నీక్రింది వచనములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. పారాశర్యమున శైవవైష్ణవ తంత్రములు, తంత్రనిష్ఠులగు వారికే రక్షకములు వేదైక మార్గనిరతులకయ్యవి బాధకములగును." అనియు, స్మృతి ముక్తాఫలమునందు. "పురాణములు ధర్మశాస్త్రములు వేదమూలములై, తద్ధర్మప్రతిపాదకములే యయ్యును, నచ్చటచ్చట తంత్రాదులంగూడ ప్రతిపాదించును. ఆయంశములను తాంత్రికులు మాత్రమే ప్రమాణముగ గ్రహింపవలెను" అనియు.

స్కాంద పురాణాంతర్గత సూతసంహితయందు. "అష్టాదశ విద్యలు, వేదానుసారములే. అయినను, వానియందచ్చటచ్చట శైవ, వైష్ణవాగమానుసారములగు భేదములును, అధికారి విశేషము ననుసరించి వారును, ముక్తినొందుటకై ప్రతిపాదింపబడుచుండును. ఆధర్మములను యాతంత్రములందెవ్వారు దీక్షితులో వారే యనుష్ఠింపవలయును. వేదమార్గానుయాయులవ్వాని ననుసరింపరాదు"అనియు చెప్పబడియున్నవి.

ఈక్రింది వాక్యముల బాగుగ గనునింపవలయును, తంత్రశాస్త్రమునందును, శ్రుతి, స్మృత్యాదులందువలె బ్రాహ్మణాది వర్ణధర్మములు, బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమధర్మములు నుపన్యసింపఁబడినవి. అంతమాత్రమున నయ్యవి వైదికములని తలంచవలదని సూతసంహిత నుడువుచున్నది. "శ్రుతియు మానవులకు వర్ణధర్మములను, ఆశ్రమధర్మములను, వక్కాణించెను. శైవతంత్ర శాస్త్రములందును, కరుణాసాగరుఁడగు పరమేశ్వరుడు, వర్ణాశ్రమధర్మములను శ్రుతిమార్గగళితుల కొఱకు చెప్పెను. అట్లే విష్ణువుగూడ దయాసముద్రుఁడగుటచేఁ జైన బేర్కొనిన వేదమార్గగళితుల కొఱకు వైష్ణవాగమములందును. వర్ణాశ్రమ ధర్మములను వక్కాణించెను. వర్ణాశ్రమ ధర్మములకుఁగల సామ్యమునుఁ బురస్కరించుకొని వైదికులు తంత్రశాస్త్రోక్త ధర్మముల ననుష్ఠింపరాదు."అని, యచ్చటనే గలదు.

దుక్తాః పరగురురక్షిలేశస్తద్వ దాహాశ్రమాంశ్చ। శ్రుతిపథగళితానాం మానుషాణాంతుతంత్రం హరిరపి మునిముఖ్యాః ప్రాహ తంత్రే స్వకీయే॥ ఇతిచ. తంత్ర శాస్త్రోత్పత్తి విషయే కూర్మపురాణే శ్లో॥ తస్మాత్తు వేద బాహ్యానాం రక్షణార్థాయపాపినాం విమోహనాని శాస్త్రాణికరిష్యామో వృషధ్వజ। ఏవంసంచోదితో రుద్రోమాధవేనమురారిణా; చకారమోహశాస్త్రాణి కేశవశ్చ శివేరితః। ఇతి అతఏవ శ్లో॥ శూద్రాన్వ్విమోహయతి యజ్ఞకృతోఽతదర్హానిత్యాది శ్రీమద్భాగవత శ్లోకార్థపర్యాలోచనయా విష్ణురపిశ్రుతి పథగళితానాం శూద్రప్రాయాణాం యజ్ఞాదికరణే దోషఇత్యాదినా నాస్తిక మతంబోధితవానితిజ్ఞాయతే। తంత్రావలంబినః పాషండాఇతి, తల్లక్షణం చోక్తం స్మృతిషు శ్లో॥ పాశబ్దోక్త త్రయీధర్మస్తద్ధర్మం ఖండయంతియే, తేవైపాషండినః ప్రోక్తాస్తంత్ర మార్గావలంబినః ఇతి. తంత్రేష్వేవ వైదికమార్గదూషణం ప్రదృశ్యతే తథాహిపాశుపతతంత్రే శ్లో॥ గురుమధ్యాల్పభేదేన వైరాగ్యంత్రి విధంమతం, వ్రతంపాశు పతందేవితత్రాల్పంగదతాంశృణు. వేదోక్తమఖిలంకర్మ నత్యాజ్యమధమైః క్వచిత్ ఇతి. పాంచరాత్రతంత్రేపి. చతుర్వేదేషు పురుషార్థమలబ్ధ్వా శాండిల్య ఇదంశాస్త్రమధీతవాని "త్యాదిదృశ్యతే" మనురపి యావేదబాహ్యాస్స్మృతయః యాశ్చకాశ్చకు దృష్టయః సర్వాస్తానిష్ఫలాః ప్రేత్యతమోనిష్ఠాహి సాస్స్మృతా. ఇతి॥ ఇత్థం బహుస్మృత్యను రోధాత్పాషండ తమోనిష్ఠ తంత్రశాస్త్రాణి

మఱియు నీతంత్ర శాస్త్రోత్పత్తి వేదబాహ్యులగు వారల మద్ధనుద్ధరించుటకేయని కూర్మపురాణమున నిట్లు చెప్పబడియున్నది. "వేదబాహ్యులగు పాపులను రక్షించుటకు మోహకరములగు శాస్త్రములను రచించుదము." అని విష్ణుప్రేరితుఁడై శివుఁడు మోహకరములగు శైవతంత్రశాస్త్రములను రచియించెను. అట్లే శివప్రేరితుఁడై నారాయణుఁడును విష్ణ్వాగములఁ గావించెను." కావుననే భాగవతమునందలి "శూద్రాన్వి మోహయతి యజ్ఞకృతోఽ తదర్హాన్." అను శ్లోకమును విమర్శదృష్టితో పరికించినచో యజ్ఞములఁ గావించుట దోషమను నాస్తికమును బుద్ధరూపుఁడగు విష్ణువుపదేశించుట వేదమార్గగళితులగు శూద్రప్రాయులనుద్దేశించియే యనియు, వైదికులంగూర్చి కాదనియుఁ దోచెడిని.

ఈ తంత్రమార్గగాములు పాషండులని చెప్పి, తల్లక్షణములంగూడ స్మృతులీక్రింది విధమున నొడివియున్నవి. " 'పా' యన వేదత్రయోక్త ధర్మము. దానిని ఖండించువారు పాఖండులు. తంత్రమార్గానుయాయులు పాషండులగుదురు." మఱియు, వారు వైదికమార్గములను దూషించువారని వారిశాస్త్రములంబట్టియే తెలియవచ్చుచున్నది. చూడుఁడు పాశుపతతంత్రము.

"దేవీ! గురు, మధ్య, అల్ప, భేదముచే పాశుపత వైరాగ్యము మూఁడు విధములు. అందధమ పాశుపతదీక్షను మున్ముందువినుము. అధమ దీక్షితులు వేదోక్తకర్మముల నన్నింటిని విడువరాదు." ఉత్తమ, మధ్యమ దీక్షితులు సర్వవైదిక కర్మలనువిడువవచ్చునని దీనితాత్పర్యము. దీనివలన శ్రుత్యుక్త కర్మానుష్ఠానమించుకంతయేని చేయువారధములనియుఁ, బూర్ణముగ చేయకుండువారలే శ్రేష్ఠులనియు, వీరిమతమని తేలినది. పాంచరాత్ర తంత్రమునందును. "నాలుగు వేదములందును శేమియుఁ బురుషార్థమును గననివాఁడై శాండిల్యుఁడీ శాస్త్రము నధ్యయనముగావించెను." అని చెప్పఁబడియున్నది. మనువు, "ఇట్లు వేదబాహ్యములగు స్మృతులేవికలవో! యేవారుకుదృష్టికలవారో, అవి యన్నియు నిష్ఫలములు వారి నిష్ఠతమోనిష్ఠ" అని చెప్పెను. ఇట్లు సర్వస్మృతి విరుద్ధములగు నీపాషండ తమోనిష్ఠ

సర్వాణి వైదికైరగ్రాహ్యాణీత్యవగమాత్పూర్వోక్త పాషండకల్పి-
తపద్మపురాణస్థ. వచనమప్రమాణమితి సుష్ఠు జ్ఞాయతే.

శివ, విష్ణు, మహర్షిభిరీరితమాగమ (తాంత్రిక) శాస్త్రాదీ-
నాం కల్పనమత్యంతావశ్యకమితి నిరూపితంమానవోప పురాణ
సూతసంహితాదిషు॥ తథాహి"! మానవోపపురాణ, అష్టమా-
ధ్యాయే। శ్లో॥ కాణాదకపిలాద్యైస్తు మునీంద్రైః పరికీర్తితం, మంద
బుద్ధ్యనుసారేణ కేవలం పరికీర్తితం. అతఏవ మునీనాంతు విరోధో
నాస్తికశ్చన, అన్యథా తే విరుద్ధాంశం కథమాహుర్మనీషిణః శ్రీమ-
ద్వాల్మీకి రామాయణే, అయోధ్యాకాండే జాబాలికృతనాస్తిక
వాదవత్ ఏభిరపి మందమతీనుద్దిశ్యైతాదృశరీత్యా వదత్
నహి తేషాంతద్విషయే తాత్పర్యం. తథైవసూత సంహితాయాం
యజ్ఞవైభవఖండే ౨౨ అధ్యాయే ప్రతిపాదితం.। అథాతస్సం
ప్రవక్ష్యామి మార్గప్రామాణ్యనిర్ణయం విష్ణ్వాగమాంస్తథా
బ్రాహ్మాన్బుద్ధాహ్వాద్యాగమానపి, తథా పాశుపతం సోమం భైరవ
ప్రముఖాగమాన్ "ఇత్యారభ్య" మార్గాణాంయేవిరుద్ధాంశా
వేదాం తేచవిచక్షణాః, తేచమందమతీనాంహి మహామోహా
వృతాత్మనాం వాంఛామాత్రానుగుణ్యేన ప్రవృత్తా నయథా
రతః। దర్శయిత్వా తృణాముష్ట్యాధావంతీంగాం యథాగ్రహీత్।
దర్శయిత్వాతథాక్షుద్రమిష్టం పూర్ణం మహేశ్వరః, పశ్చాత్తా-
కానుగుణ్యేన దదాతి జ్ఞానముత్తమం, మహాకారుణికో దేవస్సర్వ-
జ్ఞోనిర్మలః ఖలు "ఇత్యంతేన హ్యాగమ కల్పనకారణం కీర్తితం।

తంత్రములను వైదికులు గ్రహింపరాదు. ఇట్లగుటంబట్టి పూర్వోక్తపద్మ
పురాణస్థ వచనమిట్టి పాఖండ తాంత్రికపరికల్పితమగుటచే నప్రమాణమని
గ్రహింపవలెను.

ఓయీ! శివుఁడు విష్ణువు, మహర్షులు మున్నగువారలిట్టి యవైదికము
లగు తంత్రములనేల రచియింపవలయును? అను ప్రశ్నమునకు అట్లు రచియిం
చుట కావశ్యకముకలదని మానవోపపురాణ సూతసంహితాదులందిట్లుకలదు.
"మందమతుల యుపయోగార్థము కాణాద, కపిలాది మునివర్యులచే భిన్న
భిన్నమార్గములుపదేశింపఁబడినవి. కాన మునులకు పరస్పర విరోధములేదు.
ఇట్లుండ విరుద్ధాంశములనేల చెప్పుదురు? అట్లే శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణ
మునందయోధ్యాకాండయందలి జాబాలికృత నాస్తికవాదమువలె తంత్ర
శాస్త్రములుగూడ మందమతులయుపయోగార్థము కల్పింపఁబడినవని
యూహింపనగును." సూతసంహితయజ్ఞవైభవఖండమందు ౨౨ అధ్యాయ
మునందిట్లు ప్రతిపాదింపఁబడినది.

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి మార్గప్రామాణ్య నిర్ణయం." అనునది మొదలు
"మార్గాణాంయే విరుద్ధాంశా వేదాంతేషు చవిచక్షణాః" అనునంతవరకుగల
శ్లోకములచే "విష్ణ్వాగమములు, బ్రాహ్మాగమములు, బుద్ధాహ్వాద్యాగ
మములు, ఆట్లే సోమ, భైరవ, పాశుపతాద్యాగమములు మున్నగాగలవాని
యందుఁగల పరస్పర విరుద్ధాంశము లేవికలవో యయ్యవి "పసగిడు గోవును
మానవుఁడు తృణకబళముంజూపి మరల్చినటుల మహామోహావృతాత్ములగు
మందమతుల నున్ముఖులఁగావించుకొనుటకు మున్ముందు "మార్గంఛందాను
రోధేన" యను న్యాయముననుసరించి వారాచరించు క్షుద్రాచారములే
ముక్తిదములనిచెప్పి కొంత బుద్ధిపరిపక్వమైన పిదప వారివారి యోగ్యాను
గుణముగా నుత్తమ జ్ఞానమును కారుణికుఁడగు పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించును.

అతో వైదికమార్గవ్యతిరిక్తానాం సర్వేషాం శైవ, బ్రాహ్మ,
వైష్ణవ, బుద్ధారార్హా ద్యాగమానాం, వేదాంతవిరుద్ధ మార్గా
నప్యల్పబుద్ధీనాం వేదాధ్యయనాధికార రహితానాం చిత్తపరిపా
కానుసారేణోక్త్వా, తానపివశీకృత్య క్రమేణమహాకారుణికో భగ
వాననేకజన్మకర్మ పరిపాకాంతే వైదికజ్ఞానమపి ప్రయచ్ఛతీతి
ప్రతిపాదితం భవతి. అతః పాషండబుద్ధ్యామూర్తిత్రయేషుతన్మా
హాత్మ్యప్రతిపాదక పురాణేషు చన్యూనాధిక్య పరిగణనం మంద
మితి పర్యవస్యతి.

శ్రీమద్భాగవతే ద్వాదశస్కంధే ౭ అధ్యాయే
శ్లో॥ బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవంచ శైవం లైంగం సగారుడం, నార
దీయం భాగవతమాగ్నేయం స్కాందసంజ్ఞితం. భవిష్యం బ్రహ్మ
వైవర్తం మార్కండేయంచ వామనం, వారాహం మాత్స్య
కౌర్మ్యంచ బ్రహ్మాండాఖ్యమితిత్రిషట్. బ్రహ్మన్నిదం సమాఖ్యా
తం శాఖాప్రణయనంమునేః శిష్యాణాంచ ప్రశిష్యాణాం బ్రహ్మ
తేజోవివర్ధనం॥ ఇతిమునేః బాదరాయణస్య శాఖాప్రణయనం.
(వేదపురాణ సహితానాం విభజనం) తస్యశిష్య ప్రశిష్యాణాం
శ్రోత్రియాణాం చేతరేషాం బ్రహ్మవర్చ సోద్దీపనంభవతీతి శ్రీశుకా
చార్యేణ ఫలసంకీర్తనాత్ ప్రామాణ్యమవ్యాహతమేవాష్టా
దశపురాణానాం॥ అపిచవేదాది విభాగకరణా దేవవ్యాసస్యవ్యా
సనామత్వమితి తన్నిర్వచన మాహసూతసంహితాయాం॥ వ్యస్త
వేదతయావ్యాస ఇతిలోకే శ్రుతోమునిః అయంసాక్షాన్మహా

అనుటచే నీయాగమ శాస్త్రముల యథార్థప్రవృత్తిగలవని గ్రహింపవలెను."
అని, ఆగమ రచనాకారణము చెప్పఁబడినది. ఇందువలన వైదికేతర శైవ,
వైష్ణవ, బ్రాహ్మబుద్ధార్హాద్యాగమములు, వేదవిరుద్ధమార్గగాములకు నల్పబు
ద్ధులను సైతము వారి చిత్తానుగుణోపదేశముచే వశముగావించుకొని యనేక
జన్మకర్మపరిపాకమునందిన పిదప వైదిక జ్ఞానమునుగూడ కారుణికోత్తముండగు
పరమేశ్వరుఁడీయఁగలఁడని తెలియవచ్చుచున్నది.ఇందువలన పాషండబుద్ధి
ననుసరించి మూర్తిత్రయమునందును, తన్మాహాత్మ్యప్రతిపాదక పురాణముల
యందును నిమ్నోన్నతముకల్పించుట యుక్తముకాదు.

భాగవతము ౧౨వ స్కంధము, ౭ అధ్యాయమున "బ్రాహ్మము,
పాద్మము, వైష్ణవము, శైవము, లైంగము, గారుడము, నారదీయము, భాగ
వతము, ఆగ్నేయము, స్కాందము, భవిష్యము, బ్రహ్మకైవర్తము మార్కం
డేయము, వామనము. వారాహము, మాత్స్యము, కూర్మము, బ్రహ్మాండము,
అనుపదునెనిమిది పురాణములును, వ్యాసుని శిష్యులకును, ప్రశిష్యులకును బ్రహ్మ
తేజోద్దీపనమును గావించెను" అనియు, బాదరాయణుని శాఖాప్రణయనము, వేద
పురాణవిభాగము, వీనింబఠించుటవలన శిష్యాదులకు బ్రహ్మవర్చసోద్దీపనమగునని
శుకాచార్యులు ఫలసంకీర్తనము గావించుటవలనను, నష్టాదశపురాణములకుఁ
బ్రామాణ్యమవ్యాహతము. మఱియు, వేదపురాణాది విభాగకరణమువలనవే
వ్యాసులకు వ్యాసనామము కలిగెఁదనియు "వేదములనన్నిటిని విభజించి
శిష్యులందఱికినిచ్చుటచే వేదవ్యాసులను నామముచే లోకమునందీమహర్షి
ప్రసిద్ధినందెననియు ఈతఁడు మహాయోగి, సర్వజ్ఞుఁడునగు నీశ్వరుఁడని."
సూతసంహిత చెప్పియున్నది.

యోగీవ్యాససస్సర్వజ్ఞ ఈశ్వరః. ఇత్యత్ర వ్యస్త వేదత్వమేత్యర్థేన; వేదాదీన్విభజ్య సమంతాచ్ఛి ప్యేష్వధ్యస్యతీతివ్యాసః। ఇత్యుక్తం భవతి। వి-ఆఙ్ ఉపసర్గౌ పచాద్యచ్॥ తద్వ్యాస ప్రోక్త పురాణాని సర్వాణి ప్రామాణ్యేవేత్యుక్త్వా ఇత్యలమతి దూరానుధావనే నేతివిరమామి.

—: కల్పనామగణనం :—

కతి కల్పాః, కాని తేషాం నామానీతి ప్రశ్నే ఉక్తం హి మత్స్యపురాణే ౨౯౦ అధ్యాయే మత్స్యః- శ్లో॥ కల్పాను కీర్తనం వక్ష్యే సర్వపాపప్రణాశనం, ప్రథమం శ్వేతకల్పస్తు ద్వితీయో నీలలోహితః. వామదేవ స్తృతీయస్తు తతో రాథంతరోఽపరః, రౌరవః పంచమః ప్రోక్తష్షష్ఠో. దేవఇతి స్మృతః. సప్తమో ఽథ బృహత్కల్పః కందర్పోఽష్టమ ఉచ్యతే, సద్యోఽథ నవమః ప్రోక్త ఈశానో దశమస్స్మృతః. తమ ఏకాదశప్రోక్తస్తథా సారస్వతః పరః త్రయోదశ ఉదానస్తుగారుడో ఽథచతుర్దశ. కౌర్మః పంచదశో జ్ఞేయః పౌర్ణమాస్యా మజాయత. షోడశో నారసింహస్తు సమానస్తు తతోఽపరః, ఆగ్నేయోఽష్టాదశప్రోక్త సోమకల్ప స్తథాఽపరః. మానవో వింశతిః ప్రోక్త స్తత్పుమానితిచాపరః, వైకుంఠశ్చాపర స్తద్వల్లక్ష్మీకల్ప స్తథాపరః. చతుర్వింశత్తమః ప్రోక్తస్సా విత్రీకల్పసంజ్ఞికః, పంచవింశత్తతో ఽఘోరో వారాహస్తు తతోఽపరః. సప్తవింశోఽథవైరాజో

వి. ఆఙ్ అనునవి యుపసర్గలు, పచాద్యచ్ అని అచ్. ప్రత్యయము ఇంకనతిదూరధావనము వలదనియు, అట్టి వ్యాసవిభక్తములగు పురాణము లన్నియును ప్రమాణములే, యగునని విరమించితిని.

—: కల్పనామగణనము :—

కల్పములెన్ని, వానినామములెవ్వి? యను ప్రశ్నకలుగగా మత్స్యపురాణమున ౨౯౦ వ అధ్యాయమున చెప్పబడినది ఏమన, సర్వపాపక్షయకరమగు కల్పానుకీర్తనము చెప్పగలను. (౧) శ్వేతకల్పము. (౨) నీలలోహితకల్పము, (౩) వామదేవకల్పము, (౪) రాథంతరకల్పము, (౫) రౌరవకల్పము (౬) దేవకల్పము (౭) బృహత్కల్పము (౮) కందర్పకల్పము (౯) సద్యోకల్పము (౧౦) ఈశానకల్పము (౧౧) తమోకల్పము (౧౨) సారస్వతకల్పము (౧౩) ఉదానకల్పము (౧౪) గారుడకల్పము (౧౫) పౌర్ణమాస్యయగు కూర్మకల్పము (౧౬) నారసింహకల్పము (౧౭) సమానకల్పము (౧౮) ఆగ్నేయకల్పము (౧౯) సోమకల్పము (౨౦) మానవకల్పము (౨౧) తత్పురుషకల్పము (౨౨) వైకుంఠకల్పము (౨౩) లక్ష్మీకల్పము (౨౪) సావిత్రీకల్పము (౨౫) అఘోరకల్పము (౨౬) వారాహకల్పము (౨౭) వైరాజకల్పము

గౌరీకల్ప స్తథాపరః, మాహేశ్వర స్తతః ప్రోక్తస్త్రిపురో యత్ర ఘాతితః. పితృకల్ప స్తథైవాంతే యాకుహూర్బ్రహ్మణా స్మృతా, ఇత్యేవం బ్రహ్మణో మాస స్సర్వపాతకనాశనః. ఆదావేవ హి మాహాత్మ్యం యస్మిన్నస్య విధీయతే, తస్య కల్పస్య తన్నామవిహితం బ్రహ్మణః పురా. తస్య తస్యతు మాహాత్మ్యం తత్స్వరూపేణ వర్ణ్యతే" ఇత్థం మార్కండేయకౌర్మ విష్ణ్వాదిపురాణేష్వపి పరిదృశ్యతే. ఏతేషు కల్పే ష్వద్య బ్రహ్మణా నియుక్తస్య సకలజగత్స్రష్టుః పరార్ధద్వయజీవినః ద్వితీయపరార్ధే పంచాశత్తమవత్సరే ప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే శ్వేతవరాహాఖ్య ప్రథమదివసే అహని త్రయోదశఘటికాద్విచత్వారింశద్విఘటికాపరిమిత కాలో గత ఇతి సర్వసిద్ధాంత గ్రంథప్రబల ప్రమాణవచనార్థపర్యాలోచనయా జ్ఞాయతే, అద్యతన శ్వేతకల్ప ఇతి శ్వేత వరాహకల్ప ఇతి నామద్వయేన వ్యవహ్రియమాణోఽయం కల్పఏవ చలతీతి ద్యోత్యతే. నత్వయం షడ్వింశతితమో వారాహకల్పః తత్ర ప్రథమ కల్పత్వప్రతిపాదనవిరోధాత్ తస్మాదాద్య శ్వేత వరాహకల్పఏవ ప్రచలతి. పూర్వోదాహృతమాత్స్యవచనే- శ్లో॥ ఆదావేవహి మాహాత్మ్యం యస్మిన్నస్య విధీయతే తస్య తస్యతు మాహాత్మ్యం తత్స్వరూపేణ వర్ణ్యత ఇత్యుక్త్వాచ హ్యేతత్కల్ప మాహాత్మ్యం కుత్రాభివర్ణిత మితి విచికిత్సాయాం సత్యాం తత్రైవ ౫౩ అధ్యాయే శ్లో॥ పురాణ మేక మేవాసీ త్సర్వకల్పేషు మానద, చతుర్వర్గస్య బీజస్య శతకోటిప్రవిస్తరం హరిర్వ్యాస

(౨౮) గౌరీకల్పము (౨౯) త్రిపురసంహారము జరిగిన, మహేశ్వరకల్పము (౩౦) పితృకల్పమను నమావాస్యయు, ఈ ముప్పదికలసిన బ్రహ్మకు మాసమగును. దేనిమహిమ మేకల్పమునందు మొదట చెప్పబడునో, ఆకల్పమునకు ఆనామము బ్రహ్మచే చేయబడినది. దాని మాహాత్మ్యము, తత్తత్స్వరూపముచే వర్ణింపబడునని చెప్పబడినది." ఇవ్విధమున మార్కండేయకౌర్మవిష్ణ్వాది పురాణములందును జూడబడుచున్నది. ఈ కల్పములలో నిపుడు ఆదిబ్రహ్మచే నియమితుడై సకలజగత్స్రష్టయైన, పరార్ధద్వయజీవియగు కారణప్రజాపతి బ్రహ్మకు, ద్వితీయపదార్ధమందు పదార్ధమనగా ౧౮ స్థానములుగలది. ఆయేబదియవ సంవత్సరమున ప్రథమమాసమున ప్రథమపక్షమున శ్వేతవరాహమను పేరుగల ప్రథమ దివసమున, పగటియందు పదమూడు గడియల నలుబదిరెండు విఘడియల పరిమిత కాలము గతించినదని సర్వసిద్ధాంత ప్రబలప్రమాణ వచనముల నాలోచించిన తెలియుచున్నది. ఇప్పుడు శ్వేతకల్పమనియు శ్వేత వరాహకల్పమనియు నామద్వయముచే వ్యవహరింపబడుచున్న యీ కల్పమే ప్రస్తుతము నడుచుచున్నదని ద్యోతితమగును. ఇది ఇరువదియారవదగు వారాహకల్పము కానేరదు. ఇచ్చట ప్రథమకల్పమని చెప్పుటచే నట్లు చెప్పిన విరోధము కలుగును.

మఱియును పూర్వోదాహృతవచనమునందు "ఏకల్పమందు ఏమహిమ చెప్పబడునో ఆకల్పమునకు, ఆనామము బ్రహ్మచే జేయబడినదనియు దాని మహాత్మ్యమే ఇచ్చట వర్ణింపబడినదని" చెప్పియుండుటచే నీకల్ప వృత్తాంత మెచ్చట గలదని విచారించిన మత్స్యపురాణమందే యేబదిమూడవ యధ్యాయమున, ధర్మార్థకామమోక్షసాధనమును, శతకోటి ప్రవిస్తరమునగు పురాణ మొకటియే, సర్వకల్పములందుండెననియు శ్రీహరి వ్యాసరూపముతో

స్వరూపేణ జాయతేచ యుగే యుగే చతుర్లక్షప్రమాణేన ద్వాపరే ద్వాపరే సదా, తదష్టాదశధా కృత్వా భూలోకేఽస్మిన్ ప్రకాశ్యతే- ఇత్యాదినా అష్టాదశపురాణనామాన్యుక్త్వా పునః॥ ॥శ్లో॥ శ్వేతకల్పప్రసంగేన ధర్మాన్వాయు రిహాబ్రవీత్. తదేత ద్వాయవీయంస్యా ద్రుద్రమాహాత్మ్యసంయుతం, ద్వావ శైవ సహస్రాణి పురాణం తదిహోచ్యత ఇత్యుక్త్వా శ్వేతకల్పమాహాత్మ్యం వాయుపురాణే దృశ్యత ఇతిద్యోత్యతే. అత ఏవభూగోళవిషయేపరమ ప్రమాణంతత్. ఉచ్యతే తత్రోస్త్రార్థ సంగ్రహః, ప్రతికల్పం శతకోటి శ్లోకపరిమితపురాణం బ్రహ్మముఖాదుత్పద్యత ఇతి. వ్యాసస్తు చతుర్లక్ష శ్లోకాన్ గృహీత్వా తదష్టాదశధా విభజ్య అస్మిన్ లోకే ప్రకాశయతీతి, తన్మధ్యే శ్వేతకల్పీయరుద్రమాహాత్మ్య మిహ ద్వాదశసహస్ర గ్రంథేన సంక్షేపేణోక్తమితి, కంఠోక్త్యా ప్రతిపాదితం. తస్మాద్రుద్రాద్దేవాస్మిన్ కల్పే సృష్ట్యాదికథనా త్తామసకల్పఇతి ప్రవాదః. యత్ర త్రిమూర్తీనాం మహాకల్పే కల్పభేదేన పరస్పరసృష్ట్యాది కారనియమః తస్మిన్నేవ శివవాయుపురాణే దృశ్యతే తథాహి. శివవాయుపురాణే వాయుసంహితాయాం శ్లో॥ త్రయస్తేకారణాత్మానో జాతాస్సాక్షా న్మహేశ్వరాత్, చరాచరస్య విశ్వస్య సర్గస్థిత్యంత హేతవః. పిత్రా నియమితాః పూర్వం త్రయోపి త్రిషు కర్మసు, బ్రహ్మాసర్గే హరిస్త్రాణే రుద్రస్సంహారణే పునః. తథా హ్యన్యోన్యమాత్సర్యా దన్యోన్యాతిశయార్థినః, తపసా

ప్రతిద్వాపరములోను చతుర్లక్ష ప్రమాణముచే ౧౮ భాగములుగాచేసి భూలోకమందు ప్రకాశింపజేయుననియు, జెప్పబడెడుసందర్భమున, శ్వేతకల్ప ప్రసంగముచేత వాయువు ధర్మములను జెప్పెను. గాన రుద్రమహాత్మ్యముతోకూడిన యిది వాయుపురాణమగును. ఈపురాణము పండ్రెండువేల సంఖ్యకలది. అని కలదుగాన నీకల్పమాహాత్మ్యమందు గలదని తెలియుచున్నది.

కావుననే ఇతర పురాణములకన్న భూగోళవిషయమున నాపురాణము పరమప్రమాణము, ఆపురాణమున చెప్పబడిన విషయసంగ్రహమేమన ప్రతికల్పమునందును, శతకోటిపరిమితపురాణము బ్రహ్మముఖమువలన పుట్టుచున్నది, దానిలో వ్యాసుడు చతుర్లక్ష శ్లోకములను గ్రహించి పదునెనిమిదిభాగములుగా విభజించి యీలోకమునందు ప్రకాశింపజేసెను. అందు శ్వేతకల్పీయ రుద్రమాహాత్మ్య మిచట ద్వాదశసహస్రగ్రంథరూపమున సంక్షేపముగ చెప్పెనని కంఠోక్తిగ చెప్పబడినదిగావున, రుద్రునివలననే యీకల్పములో, సృష్టి చెప్పబడుటవలన తామసకల్పమని ప్రవాదము త్రిమూర్తులకు మహాకల్పమున కల్పభేదముచే, పరస్పరసృష్ట్యాది కార్యనియమముకలదని యీశివ వాయుపురాణమునందే వాయుసంహితయందు చెప్పబడుచున్నది. ఎట్లన,

మహేశ్వరునివలన సాక్షాత్తుగ ముగ్గురు కారణాత్ములు పుట్టిరి. వారు చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయకారణులైయుండిరి. పూర్వము ముగ్గురును మూడుపనులయందు తండ్రిచేత నియమింపబడినవారైరి. బ్రహ్మ సృష్టియందును, హరి రక్షణమందును, రుద్రుడు సంహారమునందును నియమితులైరి. అట్లయ్యును పరస్పరమాత్సర్యమువలన నొకరి నొకరతిశయించవలె నని కోరికగలవారై యాతండ్రియగు పరమేశ్వరుని తపస్సు

తోషయిత్వా తు పితరం పరమేశ్వరం, బ్రహ్మనారాయణౌ పూర్వం రుద్రః కల్పాన్తరేఽసృజత్. కల్పాన్తరే పునర్బ్రహ్మ రుద్రవిష్ణూ జగన్మయః, విష్ణుశ్చ భగవాం స్తద్వద్బ్రహ్మాణ మసృజ త్పునః. నారాయణం పున ర్బ్రహ్మా బ్రహ్మాణం చ పున ర్భవః ఏవంచ కల్పకల్పేషు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః, పరస్పరస్మా జ్జాయంతే పరస్పరజయైషిణః. తత్తత్కల్పాన్తవృత్తాన్త మధికృత్య మహర్షిభి, ప్రభావః కథ్యతే తేషాం పరస్పరసముద్భవః తాని తాని ప్రణీతాని విద్వాం స్తత్ర నముహ్యతి. అయం పర స్త్వయం నేతి సంరంభాభినివేశినః. యాతుధానా భవన్త్యేతే పిశాచాశ్చ నసంశయః ఇతి. లింగపురాణేపి చతుర్దశాధ్యాయే శ్లో॥ తతో బ్రహ్మాణ మసృజ ద్బ్రహ్మా రుద్రం పితామహః మునే కల్పాంతరే రుద్రో హరిం బ్రహ్మాణ మీశ్వరం. పునర్బ్రహ్మాణ మసృజ న్మునే కల్పాంతరే హరిః, నారాయణం పునర్బ్రహ్మ బ్రహ్మాణంచ పునర్భవ-ఇతి.

తదేవ వర్ణితం కుమారసంభవే కాళిదాసేన సప్తమసర్గే-
శ్లో॥ ఏకైవ మూర్తి ర్బిభిదే త్రిధా సా సామాన్య మేషాం ప్రథమావరత్వం, విష్ణో ర్హర స్తస్య హరిః కదాచిద్ధాతా తయో స్తావపి ధాతు రాద్యా ఇతిచ.

నన్వేవం శ్రుతిస్మృతి పురాణేతి హాసాదీనామపి నైకార్థ పరత్వమస్తి। యతస్తేషు కతిచిద్బ్రహ్మాణం పరంబ్రహ్మేత్యాహుః, కతి చిద్విష్ణుం అన్యే శ్రీరుద్రం కతిచిద్గణపతిం సూర్యం

చే సంతోషపెట్టి యొకకల్పమునందు రుద్రుడు బ్రహ్మవిష్ణువులను సృజించెను. ఇట్లె మఱియొకకల్పమున బ్రహ్మ, రుద్రవిష్ణువులను సృజించెను. అవ్విధముగనే విష్ణువు మఱియొకకల్పమున బ్రహ్మను సృజించెను. నారాయణుని బ్రహ్మయు బ్రహ్మను శివుడును ఇవ్విధముగా కల్పకల్పములయందును బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లొకరివలన నొకరు పరస్పరజయేచ్ఛులై పుట్టుచుందురు. ఆయాకల్పాంతవృత్తాంతముల నుద్దేశించి వారలపరస్పరజన్యమైన ప్రభావము నా యాపురాణములందు మునులచే చెప్పబడుచున్నది. విద్వాంసుడందున మోహమును జెందడు. ఇతడధికుడు ఇతడుకాడని పట్టుదలగలవారలు రాక్షసులు, పిశాచములు నగుదురు. సందేహములేదని" చెప్పబడినది. మఱియొకనొక కల్పమున రుద్రునివలన బ్రహ్మపుట్టెననియు, అట్లె మఱొకకల్పమున బ్రహ్మ వలన రుద్రుడు పుట్టె ననియు, కల్పాంతరమున రుద్రుడు హరిని బ్రహ్మను సృజించెననియు, మఱియొకకల్పమున హరి బ్రహ్మను సృజించె ననియు, నారాయణుని బ్రహ్మయు, బ్రహ్మను రుద్రుడు సృజించె ననియు లింగపురాణమున చతుర్దశాధ్యాయమున చెప్పబడినది.

కుమార సంభవమునందు సప్తమసర్గమున, కాళిదాసునిచేత నదియే వర్ణింపబడెను. ఏమన. ఒకటేమూర్తిమూడువిధములయ్యె ననియు వీరలకు శ్రేష్ఠత్వము సమానమే యనియు విష్ణువుకంటె శివుడును, శివునికంటె విష్ణువును, వీరిద్దరకంటె నొకప్పుడు ధాతయును, ధాతకంటె వారిద్దరును నాద్యు లని చెప్పబడినది.

ఓయీ? శ్రుతి, స్మృతి, పురాణేతి హాసములలో కొన్నిట సృష్టికర్తయగు. బ్రహ్మయే, పరబ్రహ్మయనియు, నింకఁగొన్నిట పరమేశ్వరుఁడే పరమాత్మయనియు, మఱికొన్నిట విష్ణువు పరబ్రహ్మయనియు, వచింపబడియున్నది. ఇట్లే శక్తిని, గణపతిని, సూర్యుని మున్నగువారినిఁగూడ పర

శక్తించ కతిచిత్. ఏవమనవసాదృశ్యతే। అతఏతేషాంచ పరబ్రహ్మబోధకత్వమితి ప్రాప్తే బ్రూమః॥ శ్రు॥ బ్రహ్మనారాయణాఖ్యోసౌ కల్పాదౌ భగవాన్ యథా ప్రజాస్ససర్జ భగవాన్ బ్రహ్మ నారాయణాత్మకః తతస్సభగవాన్ విష్ణూ రుద్రరూపధరో వ్యయః తతః కాలాగ్నిరుద్రోసౌ భూత్వా సర్వహరోహరిః. ఇత్యేవం జాతీయక బహుప్రమాణవచన పర్యాలోచన యా శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసాదీనాం తాత్పర్యం నలింగవశేన, కింతు బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాది తత్తచ్ఛబ్ద వాచ్యేన సర్వాత్మకే పరంబ్రహ్మణ్యేవ తాత్పర్యం. తథాచశ్రుతయః "ఏకో దేవః బహుధాని విష్టః। ఏకస్సన్బహుధావిచచార। ఏకం సద్విప్రా బహుధా వదంత్యగ్నిం యమం మాతరిశ్వానమాహుః. ఏకం సంతం బహుధాకల్పయంతి॥ ఇతి. శ్లో॥ వేణురంధ్ర విభేదేన భేదష్షడ్జాది సంజ్ఞితః, అభేదవ్యాపినో వాయో స్తథాస్య పరమాత్మనః। ఏకస్వరూప భేదశ్చ బాహ్యకర్మ వృతప్రజః, దేవాది భేదేష్వధ్వస్తే నాస్త్యే వావరణోహిస ఇత్యాది విష్ణుపురాణాది స్మృతయశ్చ అభేదేన నిర్దిశ్య ప్రతిపాదితాః.

ఏవంచ త్రిమూర్తిషు తన్మాహాత్మ్యగ్రంథేషుచ న్యూనాధిక్యగణనం యాతుధానలక్షణ మిత్యుక్తం భవతి.

—: శివ కేశవాభేద ప్రతిపాదనం :—

పునశ్చ శివ కేశవ భేదదర్శనం పాషండస్య లక్షణ మితి

బ్రహ్మయని కొన్ని పురాణము లుపపాదించి యున్నవి. పరస్పర విరుద్ధములగు నీపురాణములు పరబ్రహ్మ ప్రతిపాదకములా? చెప్పుటకవకాశము లేదందురేని ప్రత్యుత్తర మొసంగఁబడుచున్నది.

"బ్రహ్మనారాయణః శివశ్చనారాయణః" ఇత్యాది శ్రుతులు, "నారాయణాఖ్య పరబ్రహ్మయే కల్పాదియందు ప్రజాపతియై ప్రజలను సృజియించెను. విష్ణురూపుఁడై రక్షించెను. కాలాగ్నిరుద్రుఁడై సృష్ట్యుప సంహారముగావించెను." అనుస్మృతులు, మున్నగాఁగల బహుప్రమాణవచనముల, జక్కఁగఁబరిశీలించినచో, శ్రుతి, పురాణాదులకు ప్రాధాన్యమునఁ తాత్పర్యము కాదనియు, బ్రహ్మ, విష్ణ్వీశాది తత్తచ్ఛబ్దములచే వాచ్యుఁడగు సర్వాత్మకుఁడును, సర్వాంతర్యామియునగు పరమాత్మయందే తాత్పర్యమనియు, గ్రహింపనగునని, దోచుచున్నవి. ఇందులకీక్రింది శ్రుతి, స్మృతులు ప్రమాణములగుచున్నవి.

"ఏకో దేవో బహుధానివిష్టః "ఏకస్సన్ బహుధావిచచార" "ఏకం సద్విప్రాబహుధావదంత్యగ్నింయమమ్" ఇత్యాదిశ్రుతులు. "భేదమునదిలేక యంతటను నేక రూపతో వ్యాపించియుండు వాయువు, పిల్లనగ్రోవికింగలరంధ్రముల భేదము ననుసరించి తానును భేదమునందినటుల నేక రూపమగు పరబ్రహ్మమును ప్రజలు స్వీయకర్మభేదముననుసరించి దేవాది భేదములచే నాపర బ్రహ్మమునందధ్యాసముగావించుటచే, తానును విభేదమునందెను. స్వతః భేదమాతకిలేదు." అను విష్ణుపురాణవచనము త్రిమూర్తులకభేదము నిర్దేశించుచున్నది.

ఇవ్విధమున త్రిమూర్తులయందును తన్మాహాత్మ్యగ్రంథములయందును న్యూనాధిక్యగణనము యాతుధానలక్షణమని చెప్పబడినది యగుచున్నది.

—: శివ కేశవాభేద ప్రతిపాదనము :—

మఱియు శివకేశవభేదదర్శనము పాషండ లక్షణమని భవిష్యత్

చోక్తం భవిష్యత్పురాణే శ్లో॥ బ్రహ్మాణాం కేశవం రుద్రం భేదభావేన మోహితాః, పశ్యన్త్యేకం నజానన్తి పాషణ్డోపహతా జనాః ఇతి.

కర్మవిపాకగ్రన్థేపి బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం భేదసాధనే దోష ఉక్తః.- శ్లో॥ యో బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం భేద ముత్తమభావతః, సాధయే దుదరవ్యాధియుక్తో భవతి మానవ ఇతి.

ఆగ్నేయపురాణే తులాకావేరీమాహాత్మ్యే ౧౩ అధ్యాయే - శ్లో॥ యో విష్ణుభక్తివ్యాజేన శివభక్తిచ్ఛలేనవా ద్వేష్టివా శంకరం విష్ణుం తం గృహ్ణీధ్వం మమాన్తికం, ఇతి స్వయం ధర్మరాజో బోధయత్కింకరాన్ స్వకాన్ ఇతి. పునశ్చ షోడశాధ్యాయే. శ్లో॥ శివఏవ హరి స్సాక్షా ద్ధరి రేవ శివస్స్వయం తయోస్తు భేదం కుర్వాణః పితృభిర్నరకం వ్రజేత్ ఇతి.

హరివంశేపి బ్రహ్మాణంప్రతి మార్కండేయః- శ్లో॥ శివాయ విష్ణురూపాయ విష్ణవే శివరూపిణే, అథాన్తరం నపశ్యామి తేన తే దిశతాచ్ఛివం. అనాదిమధ్యనిధన మేత దక్షరమవ్యయం, తదేవ తే ప్రవక్ష్యామి రూపం హరిహరాత్మకం. యోవై విష్ణు స్సవై రుద్రో యోరుద్ర స్స పితామహః, ఏకా మూర్తి స్త్రయోదేవా రుద్రవిష్ణుపితామహాః. యథాజలే జలం క్షిప్తం జలమేవతు యద్భవేత్, రుద్రం విష్ణుః ప్రవిష్టస్తు తథా రుద్రమయో భవేత్. అగ్నిమగ్నిః ప్రవిష్టస్తు అగ్నిరేవ యథాభ

పురాణమున జెప్పబడెను. ఎట్లన, "బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులను మాయామోహితులై పాషండులైన, జను లొకనినిగా తెలిసికొనజాలరు."

కర్మవిపాకమునందు బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులగు భేదము నుత్తమాధమభావము నెవడు సాధించునో యామానవు డుదరవ్యాధిగలవా డగునని" చెప్పబడినది.

మఱియు "నెవడు విష్ణుభక్తివ్యాజముచేత శంకరునిగాని, శివభక్తివ్యాజముచేత విష్ణునికాని ద్వేషించునో వానిని నాయొద్దకు పట్టుకొని తీసికొనిరండని యముడు తనకింకరుల, నాజ్ఞాపించినట్లు నాగ్నేయపురాణమున ౧౩ అధ్యాయమున చెప్పబడినది.

అచటనే ౧౬ అధ్యాయమున "శివుడే హరియనియు, హరియే శివుడనియు, వారలకు భేదముచేయువాడు పితరులతోగూడ నరకము పొందు ననియు" చెప్పబడినది.

హరివంశమున బ్రహ్మనుగూర్చి మార్కండేయుడు "శివుడు విష్ణురూపుడనియు, విష్ణువు శివరూపుడనియు వీరలకు భేదమునెంచకూడదనియు, నందుచే నీకు శుభమునిచ్చుగాక యనియును, ఆదిమధ్యాంతములులేని యక్షరమును నవ్యయమగు హరిహరాత్మకమగు రూపమును నీకు జెప్పెద ననియు, నెవడు విష్ణువో యతడే రుద్రుడనియు, నెవడు రుద్రుడో యతడే బ్రహ్మయనియు, నొక మూర్తియే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులయ్యె ననియు, జలమునందు మఱియొక జలముంచబడిన జలమే యయినవిధమున రుద్రునియందు విష్ణువు ప్రవేశించి రుద్రమయుడగు ననియు నవ్విధముగనే యగ్ని యగ్ని

వేత్, తథా విష్ణుం ప్రవిష్టస్తు రుద్రో విష్ణుమయో భవేత్, రుద్రమగ్నిమయం విద్యాద్విష్ణుః సోమాత్మక స్స్మృతః, అగ్నీషోమాత్మకం చైవ జగత్ స్థావరజంగమం అయంస్తవస్తు రుద్రస్య విష్ణోశ్చైవ మహాత్మనః, సమేత్య ఋషిభిస్సర్వై సంస్తుతస్సు మహాత్మభిః. వ్యాసేన వేదవిదుషా నారదేనచ ధీమతా, భారద్వాజేన గర్గేణ వసిష్ఠేన మహాత్మనా. విశ్వామిత్రేణ వాత్స్యేన తథాచైవసుమంతునా, అగస్త్యేన పులస్త్యేనధౌమ్యేనచ మహాత్మనా ఇతి.

తత్రైవ హరివంశే కైలాసయాత్రాప్రకరణే శ్రీకృష్ణం ప్రతి శివవచనం శ్లో॥ అహం త్వం సర్వగో దేవ త్వమేవాహం జనార్దన, ఆవయోరంతరం, నాస్తిశబ్దైరర్థైః జగత్పతే. నామాని తవ గోవింద యాని లోకే మహాంతిచ, తాన్యేవమమ నామాని నాత్రకార్యా విచారణా ఇతి.

స్కాందోపనిషది ॥శ్రు॥ శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే, శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయగ్ంం శివః.యథాంతరం నపశ్యామి తథా మే స్వస్తిరాయుషి, ఇతి. అతఏవోచ్యతే విష్ణుపురాణే పంచమాంశే 33 అధ్యాయే శ్లో॥ అవిద్యామోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదృష్టయః, వదంతి భేదం పశ్యంతి చావయో రంతరం హర. ఇతిశివంప్రతి శ్రీకృష్ణోక్తిః. అపిచాదిత్యాంబికా విష్ణుగణపతి మహేశాఖ్యపంచమూర్తిషు

యందు చేర్చిన నగ్నియెట్లగునో విష్ణునిలో ప్రవేశించిన రుద్రుడు విష్ణుమయు డగును. రుద్రుని నగ్నిమయునిగా తెలిసికొనుము. విష్ణుని సోమరూపునిగా తెలిసికొనుము. స్థావరజంగమాత్మకమగు నీజగ మగ్నిషోమాత్మకమయ్యెను. ఈరుద్రవిష్ణుస్తవమును మహాత్ములతో కలిసి వ్యాసుడు, నారదుడు, భారద్వాజుడు, గర్గుడు, వసిష్ఠుడు, విశ్వామిత్రుడు వాత్స్యుడు, సుమంత్రుడు, అగస్త్యుడు, పులస్త్యుడు, మహాత్ముడగుధౌమ్యుడు మొదలగువారు చేసిరనియును గలదు.

అచ్చటనే హరివంశమున కైలాసయాత్రాప్రకరణమున శ్రీకృష్ణునిగూర్చి శివుడు చెప్పెను. ఏమన "జనార్దనా! నేనే నీవు, నీవే నేనని యు, మనలకు శబ్దార్థములచే భేదములేదనియు, గోవిందుడా! లోకమునందు మహత్తరమైన నీనామములే నానామములనియు, ఇందువిషయమయి విచారింపనవసరము లేదనియు" చెప్పబడినది.

స్కాందోపనిషత్తునందు "శివుడు విష్ణురూపుడనియు, విష్ణువు శివరూపుడనియు, శివునిహృదయము విష్ణువనియు, విష్ణుహృదయము శివుడనియు, నేను భేదమునుచూడకుండుటచే, నాకాయువునందు శుభము కలుగుగాక యనియు" చెప్పబడినది. కావుననే విష్ణుపురాణమున పంచమాంశమున 33వ అధ్యాయమున "అవిద్యామోహితులగు భేదదృష్టిగల పురుషులు మనయందు భేదమును జూచెదరని శివునితో శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను. ఇదియునుగాక అది త్యాంబికా విష్ణు గణపతి శివాఖ్యులుగల పంచమూర్తులయందు నెవని భజిం

యస్యైకస్యాపి భజనే వైకుంఠమేవ ప్రాప్నువంతీత్యుక్తః పాద్మే కార్తీకమాహాత్మ్యే, ఆనందరామాయణ విలాసకాండాష్టమసర్గేచ. తథాహి- శ్లో॥ యావజ్జీవంతు యత్తాభ్యాం సూర్యపూజాదికం కృతం, కర్మణా తేన సంతుష్టో విష్ణుస్తాభ్యాం బభూవహ, వైకుంఠభువనం యాతౌ నీతౌ విష్ణుగణైస్సహ। శైవాస్సౌరాశ్చ గాణేశా వైష్ణవా శ్శక్తిపూజకాః తమేవ ప్రాప్నువంతీహ వర్షాప స్సాగరం యథా ఇతి.

తత్రైవ విష్ణుపురాణే శ్లో॥ అహం భవో భవన్తశ్చ సర్వం నారాయణాత్మకం। విష్ణోరన్యాంతు పశ్యంతియేమాం బ్రహ్మణామేవచ। కుతర్కమతయో మూఢాః పచ్యంతే నరకేష్వధః॥ యేచమూఢా దురాత్మానో భిన్నంపశ్యన్తి మాంహరేః। బ్రహ్మాణంచ తథా తేషాం భ్రూణహత్యా సమంత్వఘం॥ ఇత్యేవం శ్రుతిస్మృతి సూత్రాదిభిః భేదమాత్ర నిషేధపూర్వక మభేదస్యైవ ప్రతిపాదనాచ్ఛివ విష్ణ్వోరభేదస్సిద్ధః। ఉత్కర్షాపకర్ష ప్రతిపాదనన్తు తత్తత్కార్య వశేన కథితమితి సర్వమవదాతం॥

స్వేష్టదైవతేతర దైవతనిందనే సర్వార్థహాని రితి- కూర్మపురాణే ౨౧ అధ్యాయే భృగ్వాదీ నుద్దిశ్య శ్రీకృష్ణేన ప్రతిపాదితం- శ్లో॥ పరాత్పరతరం యాంతి నారాయణ పరాయణాః, న తే తత్ర గమిష్యంతి యే ద్విషంతి మహేశ్వరం. ధ్యానం హోమ స్తపో జప్యం జ్ఞానం యజ్ఞాదికో విధిః, తేషాం

చినను వైకుంఠమునే పొందుదురని పాద్మమున కార్తీకమహాత్మ్యమందును, ఆనందరామాయణమున విలాసకాండమున నష్టమసర్గమునను చెప్పబడినది. యావజ్జీవము వారిద్దరిచేతను సూర్యపూజచేయబడగా నాపనిచేతసంతోషించి విష్ణువు వారలకు ప్రీతుడైననియు, విష్ణుగణములచేత వారు విష్ణులోకమునకు దీసికొనిపోబడిరనియు" వర్షోదకములు సముద్రమును పొందినట్లు శైవులు సౌరులు గాణేశులు వైష్ణవులు శాక్తేయులు నాలోకమునే పొందిరనియు" విష్ణువుచే చెప్పబడినది.

శ్రీ విష్ణుపురాణమునందే "నేనును, ఈశ్వరుండును, మీరలును, సర్వము నారాయణ స్వరూపులమే యగుచున్నారము. నన్నుగాని బ్రహ్మనునుగాని యేమూఢులు విష్ణువుకంటె నితరునిగాఁ జూచుచున్నారో వారు నరకములయందుఁబడి బాధల ననుభవించుచున్నారు.

ఏమూఢులు నన్నును బ్రహ్మను, విష్ణువునకంటె నితరులనుగాఁ జూచుచున్నారో? యట్టివారు భ్రూణహత్యాపాపము నొందుచున్నారు. అనియిట్లు శ్రుతి స్మృతి సూత్రములచే భేదమును నిషేధించి యభేదమునే ప్రతిపాదించుటచే శివవిష్ణువుల కభేదము ప్రసిద్ధము.

ఉత్కర్షమొకచోఁ బ్రతిపాదించుటయు నొకచో నపకర్షమునుఁ జెప్పుటయుఁ గార్యనిర్వహణమునకైయే యని తెలియందగును. ఇతరదేవ నిందచేత సర్వార్థహాని గలుగునని భృగ్వాదులతో శ్రీకృష్ణుడు కూర్మపురాణమున ౨౧ అధ్యాయమున "నారాయణ భజనపరులు పరబ్రహ్మను పొందుదురనియు, మహేశ్వరుని ద్వేషించినవారలు పరమపదమును పొందరనియు, నెవరు శంకరుని ద్వేషించెదరో వారి జపతపో హోమధ్యాన జ్ఞాన యజ్ఞాది

వినశ్యతి క్షిప్రం యే ద్విషంతి పినాకినం. యో మాం సమాశ్రయ న్నిత్యమేకాంతం భావమాశ్రితః, వినింద్య దేవ మీశానం స యాతి నరకాయుతం. తస్మా త్పరిహర్త వ్యా నిందా పశుపతే ర్ద్విజా ఇతి.

నను మహోపనిషది - శ్రు॥ ఏకోహవై నారాయణ ఆసీ దిత్యుపక్రమ్య కృత్స్న జగత్కర్తృత్వం తస్యోపదిష్టం. సుబాలోపనిషదాదిష్వపి నారాయణస్య జగత్కారణత్వం శ్రుతం ఇత్థంచ కారణవాక్యేషు నేత్రే నిమీల్య, కథం భవతా హరిహరాభేద ఉపపాదిత ఇతిచే త్తత్రాప్యథర్వ శిఖాదిషు శ్రు॥ కారణంతు ధ్యేయ స్సర్వైశ్వర్యసంపన్న స్సర్వేశ్వరశ్శంభు రాకాశమధ్యగతః తస్మాన్మాయీ సృజతే విశ్వ మేత త్తస్మింశ్చాన్యో మాయయాసన్నిరుద్ధః మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా న్మాయినంతు మహేశ్వరం "ఏకఏవ రుద్రోనద్వితీయాయ తస్థే" సర్వోవై రుద్రః తస్మై రుద్రాయనమో అస్తు, ఇత్యాదిశివరూప కారణ ప్రతిపాదక వాక్యేషు జాగరూకేషు నేత్రే నిమీల్య నారాయణరూపకారణమేవ వదన్ కథం ప్రవృత్తః.

శివాదిశబ్దా నారాయణపరా ఇతిచే త్తర్హి నారాయణాదిశబ్దా శ్శివపరా ఇతి లింగపురాణాదిషు విద్యమానేషు సత్సు కథం నిర్ణేతుం శక్యతే అత శ్శివనారాయణాదిశబ్దా స్సర్వే నిర్విశేషపరమాత్మవస్తుపరా ఏవేతిస్మృతి పురాణాదిషు సమ్యగభిహితత్వా త్సర్వ మనవద్యం భవతి.

విఘులన్నియు శీఘ్రముగా నశించుననియు, నెవడు నిత్యము నేకాంతభావముతో నన్నాశ్రయించినవాడైనను శంకరుని నిందించిన యనేకనరకములను పొందుననియు, నా కారణమున శివనిందను విడువలయుననియు" భృగ్వాదులనుగూర్చి శ్రీకృష్ణుడిట్లు కూర్మపురాణమున ౨౭ అధ్యాయమున జెప్పెను.

ఓయీ! మహోపనిషత్తునందు "ఒకడైన నారాయణుడుండెను. అని మొదలిడి సర్వజగత్కర్తృత్వము ఆయనకే చెప్పబడినది. సుబాలోపనిషదాదులయందును నారాయణునకే జగత్కారణత్వము శ్రుతమగుచున్నది." ఇట్టి ప్రధానవాక్యములుండ కన్నులుమూసికొని, మీరెట్లు హరిహరాభేదము నుపపాదించుచున్నారనినచో, అథర్వశిఖోపనిషత్తు మొదలైనవాటియందు జగత్కారణమును, ధ్యేయుడును సర్వైశ్వర్య సంపన్నుడును, శంభుడును, ఆకాశమధ్యగతుడగును. కావున మాయియగు పరమేశ్వరుడీ విశ్వమంతయు సృజించును. ఆయనయందే మాయసన్నిరుద్ధమైనది. ప్రకృతిని మాయనుగా తెలియవలెను. మహేశ్వరుని మాయగలవానినిగా తెలిసికొనవలయును." రుద్రుడొక్కడే గలడు. అతనికంటె నితరుడెవ్వడును లేడు. అంతయు రుద్రుడేయగును. అట్టిరుద్రునికొఱకు నమస్కరించుచున్నాడను. ఇత్యాది శివరూపమగు జగత్కారణ ప్రతిపాదకములు ప్రజ్ఞతోనుండ కన్నులు మూసికొని నారాయణ రూపకారణము వచించుటకు మీరెట్లు ప్రవర్తించితిరని బలుక వచ్చును. దానికి వారు

శివాది శబ్దములన్నియును నారాయణపరములనినచో నారాయణాది శబ్దములన్నియును శివపరములని లింగపురాణాదులయందుండ నదెట్లు నిర్ణయించుటకు శక్యమగును. అని సమాధానము.

కావున శివనారాయణాది శబ్దములన్నియు నిర్విశేషపరమాత్మ వస్తు పరములేయని ఐక్యశ్రుతిస్మృతి పురాణాదులయందు నొక్కి చెప్పుటవలన సర్వము నిర్దుష్టమగుచున్నది.

ఏతావతా ప్రబంధేన సర్వపురాణాని సమాన ప్రమాణత్వేన గ్రాహ్యాణీతి, సర్వేఽపి పురాణగ్రంథా వేదార్థవర్ణన పరా ఏవేతి, త్రిమూర్తిషు తన్మాహాత్మ్యప్రతిపాదక గ్రంథేషు భేదగణనం న్యూనాధిక్యంచ దోషావహ మితి, శ్రీరామః పంచసంప్రదాయేషు ముఖ్య ఇతి, సర్వపురాణరామాయణాదిషుప్రతిపాద్యమాన స్సర్వదేవాత్మక శ్రీరామ ఏవేతి సునిశ్చితోఽర్థ స్సంపద్యతే ఇతి చతురశ్రం.

—, రామాయణ రచనా కాలనిర్ణయః :—

నను పురాణరామాయణయో రేకార్థతాం సంపాదయసి రామాయణవిషయే, శ్రీరామావతారాత్పూర్వమేవ రామాయణాని బహూని సంతీతి జ్ఞాయతే. తథాహ్యధ్యాత్మరామాయణే, అయోధ్యాకాండే చతుర్థసర్గే శ్రీరామంప్రతి సీతావచనం, శ్లో॥ అన్యత్కించి త్ప్రవక్ష్యామి శ్రుత్వామాం-నయ కాననం, రామాయణాని బహుశశ్శ్రుతాని బహుభిర్ద్విజైః- సీతాంవినా వనం రామో గతః కింకుత్రచి ద్వదేతి. పునశ్చ పాద్మే ఉత్తరఖండే జాంబవద్వచనేప్యేతదేవ దృఢంభవతి ఖలు. తద్విరుద్ధతయా వాల్మీకి రామాయణవచనార్థ వినిర్ణయే శ్రీరామావతారానంతరమేవ రామాయణోత్పత్తిరితి ద్యోత్యతే-తద్యథా వాల్మీకి రామాయణే ప్రథమసర్గే-శ్లో॥ "కోన్వస్మిన్ సాంప్రతం లోక ఇత్యాదినా"

ఇంత గ్రంథముచేత చెప్పినదేమన, సర్వపురాణములు సమాన ప్రమాణముగలవిగాన గ్రాహ్యములనియు, సమస్త పురాణగ్రంథములు వేదార్థవర్ణనపరములే యనియు త్రిమూర్తులయందును తన్మాహాత్మ్యప్రతిపాదక గ్రంథవిషయమందును భేదగణనము, న్యూనాధిక్యగణనము దోషహేతువనియు, శ్రీరాముడు పంచసాంప్రదాయములయందు ముఖ్యుడనియు, సర్వపురాణరామాయణాదులయందు ప్రతిపాదింపబడు దేవుడు సర్వదేవాత్మకుడగు శ్రీరాముడే యనియు నిశ్చితార్థము సంభవించుచున్నవి.

—. రామాయణ రచనకాలనిర్ణయము:—

ఓయీ! పురాణరామాయణముల కేకార్థత్వమును సంపాదించుచుంటివి. రామాయణవిషయములో రామావతారమునకు పూర్వమే రామాయణము లనేకము లున్నట్లు తెలియబడును. ఎట్లన— అధ్యాత్మరామాయణమున నయోధ్యాకాండమున ౪ సర్గయందు శ్రీరామునిగూర్చి సీత చెప్పిన వాక్యమేమన- "మఱియొకటి చెప్పెదను-విని నన్నడవికి తీసికొని వెళ్లుము. రామాయణము లనేకపర్యాయము లనేకులగు బ్రాహ్మణులచే వినబడినవి. సీతను విడిచి రాముఁడడవికి వెళ్లెనేమో చెప్పుము"అని సీత శ్రీరాము నడిగినట్లు కన్పడును. తిరిగి పాద్మమున నుత్తరఖండమున జాంబవంతుని వచనమునందును ఇదియే ధృడమగును. తద్విరుద్ధముగ వాల్మీకి వచనార్థనిర్ణయమున శ్రీరామావతారానంతరముననే, రామాయణోత్పత్తి యని తోచబడును.

అస్మిన్ కాలే ప్రవక్ష్యమాణలక్షణః పురుషః కోన్వస్తీతి నారదం వాల్మీకిః పప్రచ్ఛ తతో నారదః-శ్లో॥ "ఇక్ష్వాకువంశప్రభవో రామోనామ జనైశ్శ్రుతః" ఇత్యుపక్రమ్య-"శ్లో॥ రామస్సీతా మనుప్రాప్య రాజ్యం పునరవాప్తవా" నిత్యంతం భూతార్థకక్తవతు ప్రత్యయాంతతయా నిర్దిశ్య తతః- శ్లో॥ "అశ్వమేధశతైరిష్ట్వా తథా బహుసువర్ణకైః, గవాం కోట్యయుతం దత్వా బ్రహ్మలోకం ప్రయాస్యతి. రాజవంశా న్ఛతగుణాన్ స్థాపయిష్యతి రాఘవః చాతుర్వర్ణ్యంచ లోకేఽస్మిన్ స్వే స్వే ధర్మే నియోక్ష్యతి. దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతానిచ, రామోరాజ్యముపాసిత్వా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి" ఇత్యాదిషు ప్రయాస్యతి స్థాపయిష్యతి నియోక్ష్యతి గమిష్యతీతి భవిష్యదర్థక లృట్ప్రయోగేణచ,

పునశ్చ తస్మిన్నేవకాండే చతుర్థసర్గే- శ్లో॥ "ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య వాల్మీకి ర్భగవా నృషిః, చకార చరితం కృత్స్నం విచిత్రపదమాత్మవా" నితివచనేనచ, బాలకాండే౩ సర్గే-శ్లో॥ "తతః పశ్యతి ధర్మాత్మా తత్సర్వం యోగమాస్థితః, పురా యత్తత్ర నిర్వృత్తం పాణా వామలకం యథా. జన్మ రామస్య సుమహద్వీర్యం సర్వానుకూలతాం, జానక్యాశ్చ వివాహంచ రాఘవస్య వివాసనం. దండకారణ్యగమనం సాగరస్యచ లంఘనం, రావణస్య వినాశంచ భరతేన సమాగమం. రామాభిషేకాభ్యుదయం వైదేహ్యాశ్చ విసర్జన" మిత్యాదినా రామాయణస్యోత్ప

అదియెట్లన? వాల్మీకిరామాయణమున ప్రథమసర్గమున "కోన్వస్మిన్ సాంప్రతం లోకే" అను మొదలగువానిచే, నీకాలమునం దిట్టి లక్షణములు గల పురుషు డెవ డని నారదుని గూర్చి వాల్మీకి యడుగగా నారదుడు "ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభవః'అను మొదలు, శ్రీరాముడు సీతనుపొంది, తిరిగి రాజ్యమును పొందునంతదనుక భూతార్థకక్తవతుప్రత్యయముల నుపయోగించి తదుపరి గ్రంథమును జెప్పునప్పుడు "బహుసువర్ణముచే నశ్వమేధ శతమునుచేసి, దశసహస్రకోటి గోదానములు చేసి బ్రహ్మలోకము నొందగల"డనియు, "ఈలోకమున చాతుర్వర్ణ్యమును తమతమధర్మములయందు నియమింపగల" డనియు, "పదకొండువేల సంవత్సరములు రాముడు రాజ్యముచేసి, బ్రహ్మలోకమును పొంద గలడ"నియు, నిత్యాది స్థలములయందు 'ప్రయాస్యతి, స్థాపయిష్యతి, నియోక్ష్యతి, గమిష్యతి' అనుభవిష్యదర్థకలృట్ ప్రయోగముచేతనున్న,

నా కాండముననే చతుర్థసర్గమున "రాజ్యమునుపొందిన రాముని చరితమును భగవంతుడగు వాల్మీకి మహర్షి సంపూర్ణముగా విచిత్రపదయుక్తముగా చేసె" నని చెప్పుటచేతనున్న, బాలకాండమున ౩ వ సర్గమున "అనంతరము ధర్మాత్ముడగు వాల్మీకి యోగనిష్ఠుడై పూర్వమునందు జరిగినదంతయు నరచేతి యందున్న వుసిరికాయవలె సులభముగా రామజననమును, నతని మహావీర్యమును, సర్వానుకూల్యమును, సీతాపాణిగ్రహణమును, శ్రీరాముని వనవాసమును, దండకారణ్యగమనమును, సముద్రలంఘనమును, రావణసంహారమును, భరతునితో సమాగమమును, రామాభిషేకాభ్యుదయమును, వైదేహీవిసర్జనము" నడచినదానినే చూచెనని చెప్పబడినది. పైవాక్యమువలన రామా

త్రేత్రి శ్రీరామావతారానంతర కాలికత్వమితిస్పష్టం.

అన్యచ్చ ఉత్తరకాండే చత్వారింశసర్గే-శ్లో॥ "తథా౽యో ర్విహరతస్సీతారాఘవయో శ్చిరం, దశవర్ష సహస్రాణి గతాని సుమహాత్మనోః" ఇతివచనేన సీతాసహితో రామః దశ వర్షసహస్రాణి రాజ్యం శశాసే త్యవగమ్యతే.

తతః ద్విచత్వారింశసర్గే-శ్లో॥ "దృష్ట్వాతు రాఘవః పత్నీం కల్యాణేన సమన్వితాం, అబ్రవీచ్చ వరారోహాం సీతాం సురసు తోపమాం. కిమిచ్ఛసి వరారోహే కః కామః క్రియతాం తవ-" ఇతి రామేణ పృష్టే సీతోక్తిః- "తపోవనాని పుణ్యాని ద్రష్టు మిచ్ఛామి రాఘవే"త్యాది తత్తద్ఘట్టస్థశ్లోకార్థ పర్యాలోచనయా వాల్మీక్యాశ్రమంప్రతి శ్రీరామస్య దశసహస్రవర్షే వయసి, సీతా పునర్నీతా ఇతి జ్ఞాయతే.

తతః పరం వర్షాదర్వాగేవ శ్రీరామాజ్ఞానుసారీ శత్రుఘ్నః లవణాసురసంహారార్థం గతస్సన్ వాల్మీక్యాశ్రమే వాసం కృత వానితి కథాసందర్భే, షష్టితమసర్గే-శ్లో॥ "యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్నః పర్ణశాలాముపావిశత్, తామేవ రాత్రిం సీతాపి ప్రసూతా దారకద్వయమితి" వచనేన తస్యాం రాత్ర్యాం కుశ లవోత్పత్తి రితి జ్ఞాయతే. తతః శత్రుఘ్నోపి లవణాసురం హత్వాపి ప్రతిప్రయాణే పున శ్చైకసప్తతి తమసర్గే-శ్లో॥ "తతో ద్వాదశమే వర్షే శత్రుఘ్నో రామపాలితాం, అయోధ్యాంచ

యణము రామావతారానంతరకాలమునందు చేయబడినట్లు స్పష్టము.

తిరిగి ఉత్తరకాండమున చత్వారింశసర్గమున "మహాత్ములగు సీతా రాఘవులు విహరించుచుండ, పదివేలసంవత్సరములు గడచినవి"యని చెప్పుట చేతను, సీతాసహితుడగు శ్రీరాముడు పదివేలసంవత్సరములు రాజ్యముచేసినట్లు తోచబడును.

పిమ్మట 42 వ సర్గమందు "శ్రీరాముడు కల్యాణసంపన్నురాలగు అనగా (గర్భధారణభాగ్యసంపన్నురాలని,) దేవతాస్త్రీతో సమానురాలగు సీతను చూచి నీవు దేనిని గోరెద"వని యడుగగా సీత శ్రీరామచంద్రా! పవిత్రములగు తపోవనములను చూడదలచితినెను." ఇది మొదలగు తద్ఘట్టశ్లోకముల నాలోచింపగా సీత, శ్రీరామచంద్రునికి పదివేలసంవత్సరములు గడచిన పిమ్మట వాల్మీక్యాశ్రమమునకు చేర్చబడినదని తెలియును.

వాల్మీక్యాశ్రమములో, ప్రవేశించిన పిదప సంవత్సరములోపలనే శ్రీరామాజ్ఞననుసరించి శత్రుఘ్నుడు లవణాసుర సంహారముకొరకు వెళ్ళు చు వాల్మీక్యాశ్రమములో, నివాసము చేసినట్లు చెప్పెడి కథాసందర్భమున ౬౦ సర్గలో, "ఏరాత్రి శత్రుఘ్నుడుపర్ణశాలయందు ప్రవేశించెనో యారా త్రియందే సీత పుత్రద్వయమును ప్రసవించినది"యని చెప్పుటచేతను ఆరా త్రియందు కుశలవోత్పత్తి యని తెలియబడుచున్నది. అనంతరమందు శత్రు ఘ్నుడును లవణాసురుని జంపి యేకసప్తతి తమసర్గమున జెప్పబడినరీత్యా "తిరిగి పండ్రెండవ సంవత్సరమున శత్రుఘ్నుడు శ్రీరామపాలితమగు నయో ధ్యకు నల్పభృత్య సైన్యయుతుడై పోవ నిశ్చయించినట్లును, మరల వాల్మీ క్యాశ్రమమును పొంది నివసించినట్లును, నివాసకాలమునందు యథాక్రమ ముగా శ్రీరామచరితమును విన్నట్లును" చెప్పినదానిని విచారించిన శత్రుఘ్న డును లవణాసురుని జయించి పండ్రెండవ సంవత్సరమున వాల్మీక్యాశ్రమ

కమే గంతు మల్పభృత్యబలానుగః. వాల్మీక్యాశ్రమమాసాద్య వాసం చక్రే మహారథః, శుశ్రావ రామచరితం తస్మిన్ కాలే యథాక్రమ" మిత్యాదివచనార్థ పర్యాలోచనయా శత్రుఘ్నోపి లవణాసురం నిర్జిత్య ద్వాదశే వర్షే పున రయోధ్యాం ప్రతి ప్రయాణే వాల్మీక్యాశ్రమే వాసం కృత్వా యథాక్రమం రామాయణం శ్రుతవా నితి నిర్ణీయతే. ఏవంచ శ్రీరామరాజ్యకాలే గతేషు దశసహస్రవర్షేషు కుశలవోత్పత్త్యనంతరం ద్వాదశవర్షాదర్వాగేవ, వాల్మీకినా రామాయణం కృత మితి కంఠోక్త్యా ప్రతిపాదితం భవతి.

పునశ్చ బాలకాండే ౪ సర్గే రామాయణం శ్రుత్వా మునయః-శ్లో॥ "ప్రశశంసు ప్రశస్తవ్యౌ గాయమానౌ కుశీలవౌ, చిరనిర్వృత్త మప్యేత త్ప్రత్యక్షమివ దర్శితం "మిత్యుక్త్యాచ రామాయణస్య పూర్వోక్తరామావతారోత్తర కాలికత్వం దృఢం భవతి.

అత్ర రామాయణరచనాయా శ్శ్రీరామావతారా త్పూర్వాపరయోః కాలయోః అన్యతరనిర్ధారణం కథమితిచే దుచ్యతే. ఉక్తవక్ష్యమాణరీత్యాచ ద్వే రామాయణే వాల్మీకినా నిర్మితే ఇతి ద్యోత్యతే. తయోః ప్రథమం శ్రీరామావతారా త్పూర్వమేవ అష్టాదశపురాణోత్పత్తేః ప్రాక్ శతకోటిశ్లోక సంఖ్యాపరిమితత్వేన ప్రాగ్భవే ప్రాచేతసాఖ్యేన. వాల్మీకినా నిర్మితం. ద్వితీయమిదం చతుర్వింశతి సహస్రశ్లోకపరిమితం శేష రామాయణం శ్రీరామావతా

మును పొందినట్లును, నాకాలమునందే రామాయణమును వినినట్లును నిశ్చయించవలయును. దీనివలన రామరాజ్యకాలమున పదివేలసంవత్సరములు గతించగా కుశలవోత్పత్త్యనంతరము ౧౨ సంవత్సరములలోపలనే వాల్మీకిచే రామాయణము చేయబడిన దని కంఠోక్తిగ జెప్పబడినది యగుచున్నది.

మఱియును బాలకాండమున ౪ సర్గమున రామాయణమును మునులు విని "గానముచేయుచున్న ప్రశంసనీయులైన కుశలవులను బొగడిరి. చిరకాలమునందు జరిగినప్పటికి ప్రత్యక్షముగ చూపింపబడినట్లుండినది"యని చెప్పుటచేత పూర్వోక్త రామావతారానంతరమందు శ్రీరామాయణోత్పత్తి యనువిషయము దృఢమగుచున్నది.

ఇక్కడ రామాయణగ్రంథరచనవిషయములో శ్రీరామావతారమునకు పూర్వాపరకాలనిర్ణయము చేయుటెట్లనినచో చెప్పబడును. పూర్వోక్తరీతి చేతను, చెప్పబోయెడి ప్రమాణములవలనను, వాల్మీకిచేత రెండు రామాయణములు నిర్మింపబడిన వని తోచబడును. వానిలో నొకటి రామావతారమునకు పూర్వమున నష్టాదశ పురాణోత్పత్తికి పూర్వమునందును, శతకోటిశ్లోక సంఖ్యాపరిమితమగు లోగడజన్మమున ప్రాచేతడను వాల్మీకిచే నిర్మితమగు రామాయణ మొకటియు, రెండవది ౨౪౦౦౦ శ్లోకపరిమిత మగు శేషరామాయణము శ్రీరామావతారమునకు, పరమునందును సీతాపాతివ్రత్యప్రకటనము

ధాత్పరం సీతాపాతివ్రత్యప్రకటనార్థం కుశలవయో ర్వేదోపబృంహణార్థంచ కావ్యరూపగ్రంథాధార మాదికావ్యం పునర్వాల్మీకి నైవ చతుర్ముఖాదేశా న్నారద ప్రేరణయా కృత మిత్యవగమ్యతే. ౧ తస్యైవ శేషరామాయణ మితి ౨ ఉత్తరరామాయణ మితి 3 శేషభూతరామాయణమితి ౪ సీతాచరిత్రమితి ౫ పౌలస్త్యవధఇతి ౬ కావ్యరూపత్వే నాదికావ్య మితిచ నామాంతరాణి సన్తి.

ఉక్తసిద్ధాంతం ద్రఢికర్తుం ప్రమాణవచనాని పునరప్యుదాహ్రియంతే తద్యథా- ఆనందరామాయణే పూర్ణకాండే ప్రథమసర్గే శ్రీరామంప్రతి వాల్మీకే ర్వచనం శ్లో॥ "ఏకాదశసహస్రాణి వత్సరాణి తథాపునః, ఏకాదశకలాఏవ తేరాజ్యం నిశ్చితం మయా. శతకోటిమితే కావ్యే పురావై తేఽవతారత" ఇతి। పునశ్చాత్రైవ రాజ్యకాండే ౧౪ సర్గేశ్లో॥ "అథపప్రచ్ఛ వాల్మీకిం సభాయాం రఘునందనః, మమావతారతః పూర్వం త్వయా మచ్చరితం కృత" మిత్యాద్యన్యత్రాచ శ్రీరామావతారా త్పూర్వమేవ శ్రీవాల్మీకినా శతకోటిరామాయణ ముక్తమితి పూర్వోక్త సిద్ధాంత స్సామరస్యేన ప్రతిపాదితో భవతి. తదేవ త్రిషు లోకేషు సప్తద్వీపేషు నవఖండేషుచ సమ్య గ్విభజ్య స్థాపిత మితి విదిత పూర్వమేవ.

అన్యచ్చ ఆనందరామాయణే రాజ్యకాండే శ్రీరామం ప్రతి వాల్మీకే ర్వచనం-శ్లో॥ "అస్యత్కించి త్ప్రవక్ష్యామి ప్రభో

కొరకై కుశలవులకు వేదోపబృంహణార్థముగా, కావ్యరూప గ్రంథాధారమగు ఆదికావ్యము బ్రహ్మదేవునియాజ్ఞానుసారము నారదోపదేశముచే తిరిగి జన్మాంతరమున ప్రాచేతసుడగు వాల్మీకిచేతనే చేయబడినదియని తెలియును. దానికే ౧ శేషరామాయణమనియు, ౨ నుత్తరరామాయణమనియు, 3 శేషభూత రామాయణమనియు ౪ సీతాచరిత్రమనియు ౫ పౌలస్త్యవధయనియు ౬ కావ్యరూపమగుటచేత నాదికావ్యమనియు నారామాయణమునకు నామాంతరములు విభజించియున్నవి.

చెప్పబడినసిద్ధాంతమును దృఢపఱచుటకు ప్రమాణవచనము లుదహరింపబడుచున్నవి. అవి యెట్లన నానందరామాయణమున పూర్ణకాండమునం బ్రథమసర్గమున శ్రీరామునింగూర్చి వాల్మీకి యివ్విధముగా చెప్పెను. "ఏమన శ్రీరాముడా! పదకొండువేలసంవత్సరముల పదుకొండుకలలు నీయవతారమునకు పూర్వము నేనుచేసిన శతకోటిరామాయణములో నీరాజ్యమునకు కాలపరిమితి యేర్పఱుపబడినది" యనియు మఱియు రాజ్యకాండమున ౧౪ సర్గమున "నాయవతారమునకు పూర్వమే నాచరిత్రము నీచేత చేయబడినది"యని శ్రీరామచంద్రుండు వాల్మీకితో చెప్పినట్లును కన్పడుటచేతను, శ్రీరామావతారమునకు పూర్వమే శతకోటిరామాయణము వాల్మీకిచే చేయబడినది యను సిద్ధాంతము సమరసముగా చెప్పబడినది యగుచున్నది. ఇదియే మూడులోకములందును, సప్తద్వీపములందును నవఖండములయందును శ్రీమహావిష్ణువుచేత, విభజించి స్థాపింపబడినది యని పూర్వమున తెలిపియేయున్నది.

దాని ననువాదరూపముగా నిచ్చట సిద్ధాంతము చేయబడుచున్నది. ఆనందరామాయణమున రాజ్యకాండమున నుత్తరభాగమున త్రయోదశసర్గమున శ్రీరామునిగూర్చి వాల్మీకి యిట్లు చెప్పెను. ఏమన- మఱినీయొక్క చరి

వృత్తం తవాగ్రతః, శతకోటిమితం తే ఉగ్ర చరితం యన్మయా కృతం. పురా త్వయా విభక్తం యత్సర్వత్ర రఘునందన, భాగాద్భారతఖండాంతర్గతాద్రామాయణాత్ప్రభో. సారం సారం ప్రగృహ్యాథ యద్యద్గమ్యం మనోరమం, కథానకం తేన తేన వ్యాసేన మునినాత్రహి. అష్టాదశపురాణాని తథా చోపపురాణకం, కృతాన్యన్యైశ్చమునిభి ష్షట్చాస్త్రాదీన్యనేకశః. భవిష్యంతి కలౌ మందమతయో ఉల్పాయుషో నరాః, శతకోటిమితం రామచరితం యన్మయా కృతం. నసమర్థా మమగ్రంథమిమం శ్రోతుం కదాపిహి, అతో వ్యాసేన మునినా మత్కావ్యం యత్పృథక్కృతం. తత్సమ్య గిత్యహం మత్వా పరం తూష్ణీం గతఃప్రభో" ఇత్యాదినా పూర్వోక్తయావత్సిద్ధాంత స్యాత్యంత సామరస్యం ధృష్టం భవతి.

—*నానారామాయణానా మైకకంఠ్యం.*—

అగస్త్యాది రామాయణప్రస్తావే ఆనందరామాయణే యాత్రాకాండే ద్వితీయసర్గే పార్వతీంప్రతి పరమేశ్వరోక్తిః—

శ్లో॥ "కథామారంభితాంపూర్వమధునాశృణు వచ్మ్యహమ్, తతో రామాయణం వ్యాసోవిభ్వస్తం మునిభిఃపునః. కృత్వైకత్ర శేషభూతం సప్తకాండమితం శుభం, చతుర్వింశతి సాహస్రం రక్షిష్యతి మునిస్తదా. ఆదావంతేత్వేతఏవ శ్లోకాస్తత్ర క్రియంతిహి, చతుర్వింశతి సహస్రైర్వ్యాసస్యరచితా అపి. గిరిజేఽగ్రే భవిష్యంతి మంగళాచరణాదిషు,

త్రము నీకే జెప్పెదను. శతకోటి పరిమితమగు నీచరిత్రము నాచేతచేయబడిన దేదికలదో విష్ణురూపుడవగునీచేత సర్వత్ర యేది విభజింపబడెనో దానిలో భారతఖండమునకు వచ్చిన భాగలబ్ధమగు రామాయణమునుండి సారమును మనోహరమగు కథానకమును గ్రహించి వ్యాసమహర్షి బదునెనిమిదిపురాణములుగా జేసెను. ఇతరమునులు షట్ఛాస్త్రములను జేసిరి. కలియుగమున నరులు మందమతులు అల్పాయుష్కులును కాగలరుగాన వారలు నాచేత చేయబడిన శతకోటిరామాయణము నెప్పుడును వినుటకు సమర్థులుకారని వ్యాసమహర్షిచేతను కావ్యము పృథక్కుగాచేయబడినది. అది బాగున్నదని తలచియే నే నూరకుంటిని." ఈ మొదలగువానిచే పూర్వోక్తయావత్సిద్ధాంత మత్యంతసామరస్యముగలదిగై దృష్టమగుచున్నది.

—: నానారామాయణముల కైకకంఠ్యము :—

అగస్త్యాదిరామాయణప్రస్తావనయం దానందరామాయణమున యాత్రాకాండమున ద్వితీయసర్గమున పార్వతినిగూర్చి పరమేశ్వరుడు చెప్పుచున్నాడు. "ఓపార్వతీ! "పూర్వమారంభింపబడిన కథను వినుము వినిపించెదను వినుము. అంతనా వ్యాసుడు మునులచేఖిలంబైనశతకోటిరామాయణమునకు శేషభూతమై సప్తకాండపరిమితమై ఇరువదినాల్గువేల శ్లోకసంఖ్యకలదైన రామాయణమును భద్రముగ రక్షించును. ఐన నాగ్రంథమందు నాద్యంతములందు, మంగళాచరణాదులందును వ్యాసుని వలన రచియింపబడిన శ్లోకములెన్నియో ఇరువదినాల్గు వేలకుమించి యుండగలవు.

రామాయణాన్యనేకాని పృథగగ్రే మునీశ్వరాః. భాగావ్యా భరతఖండాంతర్గతాత్కుంభోద్భవాదయః, కరిష్యన్త్యత్ర శతశస్తాని సర్వాణి పార్వతి. వాల్మీకీయాన్యేనాదేవి నజ్ఞేయాని మనీషిభిః, మానం రామచరిత్రస్య శతకోటి ప్రవిస్తరమ్." ఇతి.

స్కాందేపి కేదారఖండే శ్లో॥ "రామాయణేతిహాసస్తు బహుధా ఋషిభిః కృతః, తథాపి వాల్మీకి కృతిస్త్వాధారో మానినాం కృతేః" ఇతిచ.

పునశ్చానందరామాయణే మనోహరకాండే అష్టమసర్గే శ్లో॥ "ఏవం సహస్రశస్సంతి శ్రీరామచరితానిహి, శతకోటి మితాదేవ విభక్తాని పృథక్పృథక్" ఇతి.

తతో రామావతారానంతరం బ్రహ్మలోకస్థం శతకోటి రామాయణం బ్రహ్మానుశాసనా త్సంగ్రహరూపేణ వాల్మీకయే నారద ఉపదిదేశ. తతః పరం క్రౌంచహననాన్నిషాదం శప్తుముద్యుక్త వాల్మీకిముఖాత్ మానిషాదేతి శ్లోకోత్పత్తిః. తదనంతరం బ్రహ్మచోదనయా చతుర్వింశతి సహస్రాత్మకం శ్రీమద్రామాయణం పునా రచితవాన్వాల్మీకి రితి జ్ఞాయతే. తథాహ మత్స్యపురాణే అష్టపంచాశత్తమాధ్యాయే స్కాందేచ శ్లో॥ "వాల్మీకినాచ యత్ప్రోక్తం రామోపాఖ్యానముత్తమం, బ్రహ్మలోకస్థితం తచ్చ శతకోటి ప్రవిస్తరం. ఆహృత్య నారదేనైవ వాల్మీకాయ నివేదితం, వాల్మీకినాచ లోకేషు ధర్మ

మఱియు నగస్త్యుడు మొదలగు మునీంద్రులు వేర్వేరుగ భారతఖండాంతర్గతములగు శతకోటిరామాయణ భాగములనుండి నూర్లకొలది రామాయణములను రచియించెదరు. అవన్నియు వాల్మీకీయంబులనియే బుద్ధిమంతులు యెఱుగవలెను. శ్రీవాల్మీకి ప్రణీతమగు రామచరిత్ర శతకోటి శ్లోకములు గలది." అని చెప్పబడినది.

స్కాందపురాణమందు కేదారఖండాదిని జెప్పబడిన దేమన - "రామాయణేతిహాసము అనేకఋషులచేత చేయబడినది అయినను వారు రచించిన రామాయణములకన్నిటికిని వాల్మీకిచే ప్రప్రథమమున చెప్పబడిన శతకోటి రామాయణమే యాధారము అనియున్నది."

ఆనందమున మనోహరకాండమున నష్టమసర్గమున "శ్రీరామచరిత్రములు సహస్రములుకొలది యున్నవి. శతకోటి రామాయణమునుండియే పృథక్ పృథక్కుగా విభజింపబడినవి"యని చెప్పబడెను.

అటుపిమ్మట శ్రీరామావతారానంతరము బ్రహ్మలోకముననున్న శతకోటిరామాయణము బ్రహ్మానుశాసనమువలన నారదుడు వాల్మీకి కుపదేశించెను. అటు తర్వాతను, క్రౌంచహింసనమువలన నిషాదుని శపించుటకు నుద్యుక్తుడగు వాల్మీకిముఖమున మానిషాద యను శ్లోకోత్పత్తియయిన తదనంతరము బ్రహ్మబోధనమువలన చతుర్వింశతిసహస్రాత్మకమగు శ్రీమద్రామాయణము తిరిగి వాల్మీకిచేత రచింపబడినదియనియు తెలియబడుచున్నది. అవ్విధముననే మత్స్యపురాణమునందు నష్టపంచాశత్తమాధ్యాయమునను, స్కాందమునందును, "వాల్మీకిచే రచింపబడినట్టియు, బ్రహ్మలోకమందున్నట్టియు శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణసారమును నారదుడు తెచ్చి వాల్మీకికి సంగ్రహముగా నుపదేశించెను. వాల్మీకి లోకములో ధర్మార్థకామమోక్షసాధనము

కామార్థసాధనం. రచిత" మితివచనేన, వాల్మీకిరామాయణ బాలకాండ చతుర్థసర్గాంత కథావిచారణేనచ జ్ఞాతుం శక్యతే. అత స్సర్వార్షరామాయణానా ముత్పత్తిస్థాన మాద్యం శత కోటి రామాయణమేవేతి ద్యోతనాదైకకంఠ్యమేవ సర్వార్ష రామాయణానాం. భవతు శ్రీరామావతారకాలః కదేతి ప్రశ్నే ఉచ్యతే.

—♦ శ్రీరామావతారకాలనిర్ణయః ♦—

అథ వైవస్వతమన్వంతరే చతుర్వింశతితమత్రేతాయుగే శ్రీరామావతార ఇతి ప్రమాణవచనాన్యుపలభ్యంతే, తథాహి వాయుపురాణే శ్లో॥ "త్రేతాయుగే చతుర్వింశే రావణ స్తపసః క్షయాత్, రామం దాశరథిం ప్రాప్య సగణః క్షయమీయివాన్" ఇతి.

తథాచ హరివంశే హరివంశపర్వణి చతుర్వింశతితమాధ్యాయే। శ్లో। చతుర్వింశే యుగేచాపి విశ్వామిత్ర పురస్సరః, రాజ్ఞో దశరథస్యాఽథపుత్రః పద్మాయతేక్షణః. లోకేరామఇతి ఖ్యాత స్తేజసా భాస్కరోయథే"తి. పునశ్చ స్కాందే ప్రభాస ఖండే ౧౧౧ అధ్యాయే శ్లో॥"చతుర్వింశేయుగే రామో వసిష్ఠేన పురోధసా, పురా రావణనాశార్థం జజ్ఞే దశరథాత్మజః" ఇతి. మత్స్యపురాణే ౪౭ అధ్యాయే వైవస్వతమన్వంతర ప్రస్తావే శ్లో॥ "చతుర్వింశేయుగే రామో వసిష్ఠేన పురోధసా, సప్తమో

గా రచించె"ననియు నిట్టి వాక్యముచేతను వాల్మీకిరామాయణ బాలకాండ యందు, చతుర్థసర్గమువరకునుగల కథావిచారణముచేతను తెలిసికొనుటకు శక్యమైనది. కావున సర్వార్ష రామాయణముల కుత్పత్తిస్థానమాద్యమైన శత కోటి రామాయణమే యని తోచుటవలన సర్వార్ష రామాయణముల కైకకంఠ్యమేయయ్యెను. రామావతారకాల మెప్పుడని ప్రశ్న కలుగగా, శ్రీరామావతార కాలనిర్ణయము చేయబడుచున్నది.

—: శ్రీరామావతార కాలనిర్ణయము :—

ఈవైవస్వత మన్వంతరములో ౨౪ వ త్రేతాయుగమున రామావతార మని ప్రమాణములు కన్పడును. ఎట్లన- వాయుపురాణమున, "ఇరువదినాల్గవ త్రేతాయుగమున రావణుడు తనతపస్సు క్షీణించుటవలన దశరథపుత్రుడైన శ్రీరామునివలన సపరివారుడై నశించును."అనియును,

హరివంశమున హరివంశపర్వమునం దిరువదినాల్గవ అధ్యాయమున "ఇరువదినాల్గవ మహాయుగమున విశ్వామిత్రుని పురోభాగముగలవాడై దశరథపుత్రుడు లోకమున శ్రీరాముడను పేరుతో సూర్యునివంటి తేజస్సుగల వాడై యుండగలవాడనియు "మరియును స్కాందమున ప్రభాసఖండ మున ౧౧౧ అధ్యాయమున చెప్పిన — దేమన" పూర్వమున ౨౪ మహాయుగమునందు దశరథపుత్రుడగు శ్రీరాముడు వసిష్ఠుడను పురోహితునిగాగల వాడై రావణసంహారముకొఱకు దశరథపుత్రునిగా పుట్టె"ననియు మత్స్య పురాణమందును ౪౭ వ అధ్యాయమున వైవస్వతమన్వంతర ప్రస్తావమం దుచెప్పినదేమనిన- "ఇరువదినాల్గవ మహాయుగమందు పురోహితుడు వసిష్ఠుడై యుండగా రావణసంహారార్థమై ఏడవ యవతారమైన శ్రీ రామచంద్రుని

రావణస్యార్థే జజ్ఞే దశరథాత్మజః" ఇత్యాది ప్రబల ప్రమాణవచన పర్యాలోచనయా వైవస్వతమన్వంతరే చతుర్వింశతితమ మహా యుగాంతర్గత త్రేతాయుగే శ్రీరామ ఆవిర్బభూవేతి వ్యజ్యతే.

యత్తు శ్రీరంగమాహాత్మ్యాదిషు చాష్టావింశతి తమ త్రేతాయాం శ్రీరామావతార ఇత్యుక్తం తత్తు కల్పాంతరపరిగణనేన సమన్వితం భవతీతి సిద్ధాంతిభిః ఇతః పూర్వమేవాన్యత్ర నిర్ణీతం తదేవ సమాధానం, అద్య న పునశ్చోద్య పరిహారౌ కర్తవ్యౌ. కూర్మ పురాణేతు, వ్యాసావతారపరిగణనే వైవస్వత మన్వంతరే చతుర్వింశతితమ యుగ చతుష్టయస్య వాల్మీకిరేవ వ్యాస ఇతి స్మర్యతే తథాహి కూర్మపురాణే పూర్వభాగే చత్వారింశాధ్యాయే శ్లో॥ షడేతే మనవోఽతీతాః సాంప్రతంతు రవేః సుతః, వైవస్వతోఽయం యస్యైతత్ సప్తమం వర్తతేఽంతరం. అ. ౪౯ అస్మిన్మన్వంతరే పూర్వం వర్తమానే మహాన్విభుః, ద్వాపరే ప్రథమో వ్యాసో మను ౧ స్స్వాయంభువో మతః. ఇత్యాదినా ౨ ప్రజాపతిః ౩ ఉశనా ౪ ప్రజాపతిః ౫ సవితా ౬ మృత్యుః. ౭ ఇంద్రః ౮ వసిష్ఠః ౯ సారస్వతః ౧౦ త్రిధామా ౧౧ వృషభః ౧౨ శతతేజాః ౧౩ ధర్మః ౧౪ తరసః ౧౫ త్రైర్యారుణిః ౧౬ ధనంజయః ౧౭ క్రతుంజయః. ౧౮ ఋతుంజయః ౧౯ భరద్వాజః ౨౦ గౌతమః ౨౧ వాసవః ౨౨ ఉష్మాయణః శ్లో॥ ౨౩ తృణబిందు స్త్రయోవింశే ౨౪ వాల్మీకిస్తు పరం స్మృతః ౨౫ పంచవింశే తథా శక్తిష్షడ్వింశేతు ౨౬ పరాశరః సప్తవింశే తథా

దశరథపుత్రుడై పుట్టెను" అనియును గలదు. ఇత్యాది ప్రబలప్రమాణవచన పర్యాలోచనచే వైవస్వతమన్వంతమున, చతుర్వింశతితమ మహాయుగాంతర్గత త్రేతాయుగమున, శ్రీరాముఁడుద్భవించె ననియు తోఁచుచున్నది.

శ్రీరంగమహాత్మ్యములందు ౨౮ వ త్రేతాయుగమున రామావతారమని చెప్పబడినది. అది కల్పాంతరపరిగణముచేత సమన్వయించునని సిద్ధాంతులచే నింతకుపూర్వమే నిర్ణయింపబడినది.. అదియే సమాధానము. ఇచట తిరిగి బూర్వపక్షతత్పరిహారములు చేయదగినవి గావు. కూర్మపురాణమున వ్యాసావతారపరిగణముచేతనే ౨౪ వ యుగ చతుష్టయమునకును వాల్మీకియే వ్యాసుడని స్మరింపబడుచున్నది. కూర్మపురాణమున బూర్వభాగమున నలుబది యవ యధ్యాయమున నార్గురుమనువు లతీతులైరనియు నిపుడు సూర్యపుత్రుడగు వైవస్వతమనువు జరుగుచుండె ననియు నీమన్వంతరమున పూర్వము జరిగిన ప్రథమద్వాపరమున స్వాయంభువమనువు ౧ వ్యాసుడని మొదలుకొని ౨ బ్రహ్మ ౩ శుక్రుడు ౪ ప్రజాపతి ౫ సవిత ౬ మృత్యువు ౭ ఇంద్రుడు ౮ వసిష్ఠుడు ౯ సారస్వతుడు ౧౦ త్రిధామ ౧౧ వృషభుడు ౧౨ శతతేజుడు ౧౩ ధర్మడు ౧౪ తరసుడు ౧౫ త్రైర్యారుణి ౧౬ ధనంజయుడు ౧౭ క్రితుంజయుడు ౧౮ ఋతుంజయుడు ౧౯ భరద్వాజుడు ౨౦ గౌతముడు ౨౧ వాసవుడు ౨౨ ఊష్మాయణుడు ౨౩ తృణబిందువు ౨౪ వాల్మీకి ౨౫ శక్తి ౨౬ పరాశరుడు ౨౭ జాతుకర్ణ్యుడు

వ్యాసో ౨౭ జాతుకర్ణ్యో మహామునిః అష్టావింశే పునఃప్రాప్తే హ్యస్మిన్నై వద్వాపరే ద్విజాః పరాశరసుతో ౨౮ వ్యాసః కృష్ణ ద్వైపాయనః పరః. ఇత్యాదినా చతుర్వింశతితమ త్రేతాయుగే శ్రీరామావతారసమయే వాల్మీకిరేవ వ్యాసఇత్యుక్తం భవతి. సఏవ సర్వపురాణోప బృంహణరూపరామాయణేతిహాసం చతుర్వింశతిసహస్రశ్లోక పరిమితం రచయామాసేతి సిద్ధం.

—: అథ విష్ణోర్నానావతారకాల నిర్ణయః క్రియతే :—

యథా కేచి దవతారాః స్వభక్తాంబరీషపరిపాలయితుః శ్రీవిష్ణోః దుర్వాసశ్శాపప్రాప్తాః, కేచిత్ భక్తవాంఛా పూరణార్థం స్వీకృతాః, అన్యే భృగుశాపలబ్ధాః, భృగుశాపస్త్వేవం మాత్స్యే ౪౭ అధ్యాయే శ్లో॥ తతోభిశప్తో భృగుణా విష్ణుర్భార్యావధే తథా, యస్మాత్తే జానతో ధర్మమవధ్యాస్త్రీ నిషూదితా. తస్మాత్త్వం సప్తకృత్వోపి మానుషే షూపపత్స్యసే ఇతి. నానావతారకాలనిర్ణయస్తు తత్రైవ మాత్స్యే ౪౭ అధ్యాయే శ్లో॥ ధర్మో నారాయణస్యాంశాత్సంభూత శ్చాక్షుషేఽంతరే, ౧ యజ్ఞం వైవర్తయామాసుర్దేవా వైవస్వతేఽంతరే. యుగాఖ్యాయాం చతుర్థాయా మాపన్నేషుసురేషువై, హిరణ్యాక్షవధార్థాయ హిరణ్యకశిపో స్తథా ద్వితయే. నారసింహోభూద్రుద్రోప్యాసీ త్పురోహితః॥ ౨ బలిసంస్థేషు లోకేషు త్రేతాయాం సప్తమంప్రతి, తృతీయం వామనోప్యాసీ ద్ధర్మేణాతు పురోధసా॥ 3. ఏతా స్తిస్రస్స్మృతా స్తస్య దివ్యాస్సంభూతయ

౨౮ పరాశరపుత్రుడగు కృష్ణద్వైపాయనుడను వ్యాసుడు ౨౮వ మహాయుగమునని చెప్పియుండుటచేత ౨౪ త్రేతాయుగమున శ్రీరామావతార కాలమున వాల్మీకియే వ్యాసుడని చెప్పబడినది. అతడే సకలపురాణోప బృంహణ రూపమైన చతుర్వింశతి సహస్రపరిమితమగు రామాయణేతిహాసము రచించెనని సిద్ధము.

—♦ విష్ణువునకు నానావతారకాల నిర్ణయము. ♦—

శ్రీవిష్ణుని యవతారములయందలి కొన్ని యవతారములు స్వభక్తుడగు నంబరీషుని పరిపాలించెడి సందర్భమున దుర్వాస శ్శాపమువలన ప్రాప్తములైనవి. కొన్నియవతారములు భృగుశాపవశమున ప్రాప్తమైనవి. ఎట్లనగా మత్స్యపురాణమున ౪౭ అధ్యాయమున విష్ణువు తనభార్యను వధించుటచేత భృగుమహర్షి యతనిని శపించెను. ఎట్లనగా "ఓవిష్ణుదేవా! ధర్మమును గుర్తెఱింగియు నవధ్యయగు నాభార్యను జంపితివి. గాన నేడుపర్యాయములు మనుష్యులలో బుట్టు"మని భృగువు విష్ణువుమూర్తిని శపించెను. నానావతారకాలనిర్ణయము, మత్స్యపురాణమున ౪౭ అధ్యాయమున నిట్లు చెప్పబడెను. "ధర్ముడు నారాయణాంశమువలన చాక్షుషమన్వంతరమున నవతరించెననియు ౧ వైవస్వత మన్వంతరమున నాల్గవచతుర్యుగమున దేవత లాపన్నులై యజ్ఞమాచరించి వేడ హిరణ్యాక్షుని వధించుట కొరకు విష్ణుడు యజ్ఞవరాహుడై యవతరించెననియు, హిరణ్యకశిపుని సంహరించుటకు ద్వితీయమున నారసింహు డవతరించెనని రుద్రుడు పురోహితు డయ్యెననియు ౨ లోకములు బలిచే నాక్రమింపబడగా వామను డవతరించెనని అపుడు ధర్ముడు పురోహితుడనియు, నీ మూడవతారములును విష్ణువునకు దేవయోనులయందు గల్గిన విభూతులనియు,

శ్శుభాః, మానుషా స్సప్త యేఽన్యేతు శాపజాస్తా న్నిబోధత. త్రేతాయుగేఽథ ప్రథమే దత్తాత్రేయో బభూవహ॥ ౪. పంచమః పంచదశ్యాంచ త్రేతాయాం సంబభూవహ, మాంధాతా చక్రవర్తీతు తస్యరైభ్యః పురోహితః॥ ౫. ఏకోనవింశత్రేతాయాం సర్వక్షత్రాంతకృద్విభుః, జామదగ్న్య స్తథా షష్ఠో విశ్వామిత్రపురోధసా॥ ౬. చతుర్వింశే యుగే రామోవసిష్ఠేన పురోధసా, సప్తమో రావణస్యార్థేజజ్ఞే దశరథాత్మజః॥ ౭. ఇత్యుక్త్వా ఇతరావతార గణనంచోక్తం ॥శ్లో॥ అష్టమే ద్వాపరే విష్ణు రష్టావింశే పరాశరాత్, వేదవ్యాస స్తథా జజ్ఞే జాతుకర్ణ్యపురస్సరః॥ ౮. తస్మిన్నేవ యుగేక్షీణే సంధ్యాశిష్టే భవిష్యతి. బుద్ధోనవమకోజ్ఞేయ స్తపసా పుష్కరేక్షణః. దేవక్యాం వసుదేవేన ద్వైపాయన పురస్సరః ౯. కల్కి ర్విష్ణుయశానామ పారాశర్యపురస్సరః దశమోభావిసంభూతో యాజ్ఞవల్క్యః పురోహితః (౧౦) తతః కలావ్యతీతేతు సదేవోఽంతరధీయత ఇతి.

అన్యచ్చ శ్రీమద్భాగవతే ఽష్టమస్కంధే ప్రథమాధ్యాయేష్వవతార కాలనిర్ణయ ఏవం ప్రతిపాదితః

౧ స్వాయంభువ మన్వంతరే దేవహూత్యాం కపిలాచార్య నామక హరే రవతారః ౨ స్వారోచిషమన్వంతరే తుషితాయాం వేదశిరసః విభు రిత్యవతారః. 3. ఉత్తమమన్వంతరే సూనృతాయాం ధర్మాత్ సత్యసేన ఇత్యవతారః. ౪. తామస

మానుషము లేడవియన్నియు శాపజన్యములే యనియుదెలిసికొనుడు. వైవస్వత మన్వంతర ప్రథమత్రేతాయుగమున దత్తాత్రేయు డయ్యెను. ౪ పదునైదవ త్రేతాయుగమున నైదవయవతారము మాంధాత చక్రవర్తి, ఆతనికి రైభ్యుడు పురోహితుడు. ౫ పందొమ్మిదవ త్రేతాయుగమున నారవయవతారమగు పరశురాముడు, ఆతనికి విశ్వామిత్రుడు పురోహితుడు. (౬) ౨౪ వ త్రేతాయుగమున నేడవదియగు శ్రీరామావతారము రావణవధార్థము దశరథపుత్రుడుగా పుట్టెను. వసిష్ఠుడు పురోహితుడు. ఇట్లుచెప్పి ఇతరావతారములను చెప్పుచున్నాడు. (౭) ౨౮ వ ద్వాపరమున పరాశరుని వలన నెనిమిదవదగు వేదవ్యాసు డవతరించెను. ౮ ఆయుగాంతరమున తొమ్మిదవదగు (కృష్ణావతారమనెడి) బుద్ధావతారము. ౯ ఆయన దేవకియందు వసుదేవునివలన నుద్భవించెను. ద్వైపాయను డతనికి పురోహితుడు. విష్ణుయశుడను కల్క్యవతారము పదియవది. యాజ్ఞవల్క్యుడు పురోహితుడు. కలియుగము గడవగా నాదేవు డంతర్ధానమగునని చెప్పబడినది.

మఱియు శ్రీమద్భాగవతమున నష్టమస్కంధమున ప్రథమాధ్యాయమున విష్ణునియవతారములన్నియు నీక్రింద విధముగా చెప్పబడినది. ౧ స్వాయంభువమన్వంతరమున దేవహూతియందు కపిలాచార్యుడను శ్రీహరియవతారము ౨ స్వారోచిషమన్వంతరమున తుషితయందు వేదశిరస్సునకు విభువను నవతారము, 3 ఉత్తమమన్వంతరమున సూనృతయందు ధర్మునివలన సత్యసేనుడను నవతారము ౪ తామసమన్వంతరమున హరిణియందు హరిమే

మన్వంతరే హరిణ్యాం హరిమేధాత్ యేన గజేంద్రో మోచితః సః హరి రిత్యవతారః. పంచమాధ్యాయే ౫. రైవతమన్వంతరే వికుంఠాయాం శుభ్రాత్ యేన వైకుంఠాఖ్య నగరం నిర్మితం స వైకుంఠ ఇత్యవతారః. ౬. చాక్షుషమన్వంతరే దేవసంభూత్యాం వైరాజ్యాత్ అజితనామావతారః యేన పయోనిధిం నిర్మథ్య సురాణాం సుధా సాధితా పునశ్చ కూర్మరూపేణాంభసి నిమజ్జ్య మందర ఉద్ధృతః సః. త్రయోదశాధ్యాయే ౭ వైవస్వత (శ్రాద్ధదేవ) మన్వంతరే అదిత్యాం కశ్యపా ద్వామనావతారః ౮. సూర్యసావర్ణిక మన్వంతరేపి వామనావతార ఏవ తత్ర పూర్వం వైవస్వతమన్వంతరే బలిర్నామాసురః పదత్రయం యాచమానాయ విష్ణవే ఇహ సర్వాం మహీం దత్వా అద్యాష్టమే సూర్యసావర్ణికే విష్ణోః ప్రసాదనైవ ఇంద్రపదం ప్రాప్స్యతీతి శ్రూయతే. ౯ దక్షసావర్ణిక మన్వంతరే అంబుధారాయాం మాయుష్మతః భగవదవతారః ౧౦ బ్రహ్మసావర్ణిక మన్వంతరే విషూచ్యాం విశ్వసృజః ఆమూర్తిరితి హరసఖ ఇతిచ నామద్వయేన విష్వక్సేనస్యావతారః ౧౧ ధర్మసావర్ణిక మన్వంతరే సూర్యకాత్ ధర్మసేతు ర్నామ వైధృతిస్యావతారః ౧౨ భద్రసావర్ణికమన్వంతరే సూనృతాయాం సత్యతపసః స్వధామావతారః ౧౩ వేదసావర్ణిక మన్వంతరే బృహత్యాం దివస్పతేః యోగీశ్వరావతారః ౧౪. ఇంద్రసావర్ణికే వినతాయాం సత్రాయణాత్ బృహద్భానో రవతారః ఇతి ప్రతిపాదితః.

ధునివలన గజేంద్రుని రక్షించుటకేర్పడిన హరియను నవతారము పంచమాధ్యాయమున ౫ రైవతమన్వంతరమున వికుంఠయందు శుభ్రునివలన వైకుంఠ నగరము నిర్మించిన వైకుంఠావతారము ౬ చాక్షుషమన్వంతరమున దేవసంభూతియందు వైరాజ్యునివలన సముద్రమును మథించి దేవతల కమృతమును సాధించినటువంటినజితుడను నవతారమును మఱియు కూర్మరూపముచే నుదకమందు మునిగి మందరపర్వతము నెత్తిన కూర్మవతార మతడే. పదమూడవ అధ్యాయమున ౭ వైవస్వతమన్వంతరమున నదితియందు కశ్యపునివలన వామనావరముతారము ౮ సూర్యసావర్ణికమన్వంతరమందును వామనావతారమే, అక్కడ బలియను నసురుడు పదత్రయమును యాచించిన విష్ణువు కొరకు భూమినంతనిచ్చి ౮ మన్వంతరమున విష్ణ్వనుగ్రహముచేత నింద్రపదవి బొందగలడు ౯ దక్షసావర్ణికమన్వంతరమున నంబుధారయందు నాయుష్మంతునివలన భగవదవతారము ౧౦ బ్రహ్మసావర్ణికమన్వంతరమున విషూచియందు విశ్వసృజునివలన నమూర్తి హరసఖ యనెడి నామద్వయముచే నొప్పువిష్వక్సేనావతారము. ౧౧ ధర్మసావర్ణికమన్వంతరమున సూర్యునివలన ధర్మసేతువను వైధృతావతారము ౧౨ భద్రసావర్ణిక మన్వంతరమున సూనృతయందు సత్యతపస్సువలన స్వధామావతారము,౧౩ వేదసావర్ణికమన్వంతరమున బృహతియందు దివస్పతివలన యోగేశ్వరావతారము ౧౪ ఇంద్రసావర్ణిక మన్వంతరమున వినతయందు సత్రాయణునివలన బృహద్భానుడను నవతారము

అపిచ మాత్స్యే కల్పాదౌ మత్స్యావతారఇతి-పునశ్చకల్పాంతరే ప్రళయాంతే హయగ్రీవావతారఇతి స్పష్టతయా అభిహితత్వా న్నారాయణస్య నానావతారకాలశ్చ జ్ఞాతుం శక్యతే. అత్రత్య దశావతారాః క్రమశః. మత్స్య, వరాహ నారసింహ కూర్మ, వామన, పరశురామ, శ్రీరామ, బలరామ, కృష్ణ, బౌద్ధ, కల్కి-తి జ్ఞేయం.

—: శ్రీరామకథాసు ప్రమాణగ్రంథ విచారః :—

నను వాల్మీకిరామాయణమేవ ప్రబలప్రమాణ మితి ప్రసిద్ధ్యా తదితరరామాయణానాం అప్రమాణత్వ మేవోపల భామహే. ఇతిచే న్నతథా వక్తు ముచితం. వాల్మీకిమహర్షివ ద్వసిష్టాగస్త్య విశ్వామిత్ర శివ హనుమ న్నారద బ్రహ్మ భర ద్వాజ సుతీక్ష్ణ సుగ్రీవ విభీషణాదయో పి సమానగౌరవమను ప్రాప్తాః - శ్రీరామచంద్రస్య చిరపరిచితా ఇతి ప్రసిద్ధత్వాత్ - తర్హి తత్తన్నామధేయై రన్యైః కవిభిః పరికల్పితానీతి బ్రవీమీతి చేత్ (బాఢ మేవం బ్రవీషి నిరంకుశత్వాత్తే తుండస్య.) తథా వచనం సర్వగ్రంథా నుద్దిశ్యాపి వక్తుం శక్యం. న తథా - కింతు బ్రహ్మాండాది పురాణేషు వాల్మీకి ప్రణీత శ్రీమద్రామాయణ మహిమానువర్ణనా త్తద్గ్రంథస్య ప్రాశస్త్యమితి వక్తవ్యం.

తర్హి - అధ్యాత్మరామాయణ మహిమాపి తద్బ్రహ్మాం డాదిపురాణేషు దర్శితః - తస్మా న్న తత్ర శంకావకాశః. అతః

అని చెప్పఁబడినది. మఱియు మాత్స్యమునఁ గల్పాదియందు మత్స్యావతార మనియు మఱియును కల్పాంతమున హయగ్రీవావతారమనియు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడినది యగుటచేత నారాయణుని నానావతారకాలము తెలిసి కొనుటకు శక్యమగును. ఇచ్చట చెప్పబడిన అవతారములలో దశావతార ములవరుస క్రమముగా-మత్స్య, వరాహ, నారసింహ, కూర్మ, వామన, పరశురామ, శ్రీరామ, బలరామకృష్ణ, బుద్ధ, కల్క్యవతారములని తెలియ వలెను.

—:శ్రీరామకథలయందు ప్రమాణగ్రంథవిచారము:—

ఓయీ! వాల్మీకి రామాయణమే ప్రబలప్రమాణమని తలచెదమని యనకూడదు. వాల్మీకిమహర్షివలె వసిష్ఠాగస్త్య విశ్వామిత్ర శివ హనుమ న్నారద బ్రహ్మ భరద్వాజ సుతీక్ష్ణ సుగ్రీవ విభీషణాదులును సమాన గౌర వమును పొందినవారును, శ్రీరామచంద్రునికి చిరపరిచితులును సుప్రసిద్ధు లగుటవలన (నట్లనకూడదని భావము.) అటులైన నాగ్రంథము లాయా పేర్లతో నితర కవులచే కల్పింపబడినవి యని చెప్పెదమనినచో "నోరు నిరంకుశము గనుక చెప్పెదవు." అట్లు చెప్పుట సమస్తగ్రంథముల నుద్దేశించి చెప్పుటకును శక్యమగునుగదా. కావున నట్లనకూడదు. ఇకనేమన బ్రహ్మాం డాది పురాణములయందు వాల్మీకి ప్రణీత శ్రీమద్రామాయణమహిమను వర్ణించుటవలన తద్గ్రంథమునకు ప్రాశస్త్యమని చెప్పవలయును అట్లుచెప్పిన నధ్యాత్మరామాయణ మహిమయును నటువలెనే బ్రహ్మాండాది పురాణముల యందు చూపించబడినది. కాన నచట శంక కవకాశములేదు. గావున అధ్యా త్మరామాయణమును, ప్రమాణమేయని మాచేత నిర్ణయింపబడినది. యితరముల

అధ్యాత్మరామాయణమపి ప్రమాణమేవేత్యస్మాభిర్నిర్ణీయతే. నేతరేషామితిచేత్ తదధ్యాత్మరామాయణే రామాయణాన్యనేకాని సన్తీత్యుక్త్వా ప్రామాణ్యమవ్యాహతమేవ సర్వరామాయణానాం

♦నను శ్రీమద్వాల్మీకి మహర్షి ప్రణీత శ్రీమద్రామాయణగ్రన్థ శ్లోకేష్వను సతతద్రాక్షాపాక కైశికీ, ఆరభటీ, భారతీ,

---

♦ అత్రోపపాదిత పాకవృత్తి శయ్యారీత్యాదీనాం లక్షణముక్తం విదుషా విద్యానాథేన ప్రతాపరుద్రీయగ్రంథే। తథాహి. యత్ర శృంగార కరుణావతి కోమలేన సందర్భేణ వర్ణ్యేతే తత్ర కైశికీ. యత్ర రౌద్ర. బీభత్సావతి ప్రౌఢేన సందర్భేణ ప్రతిపాద్యేతే తత్రారభటీ। యత్ర నాతి సుకుమారా హాస్యశాంతాద్భుతాః నాతి సుకుమారేణ సందర్భేణ ప్రతిపాద్యంతే తత్ర భారతీ। యత్ర నాతి ప్రౌఢా వీరభయానకౌ అనతి ప్రౌఢేన సందర్భేణ నిర్వాహ్యేతే తత్ర సాత్వతీత్యుక్తం॥

అపిచ। రీత్యాదీనాం స్వరూపం నిరూప్యతే। రీతిర్నామ గుణాశ్లిష్టపద సంఘటనామతా। అర్థగంభీరిమా పాకః సద్విధా పరికీర్తితః। ద్రాక్షాపాకః నాళికేరపాకశ్చ। యత్ర బహిరన్తః స్ఫురద్రసస్తత్ర ద్రాక్షాపాకః। యత్రాంతర్గూఢ రసోదయస్తత్ర నాళికేరపాకః। ఏవమేవ వస్త్వలంకార ప్రతీతావపి ద్రష్టవ్యం। పాకాంతరాణి యథాసంభవమూహ్యాని।

కేమాత్రము ప్రమాణము లేదనినచో అధ్యాత్మరామాయణమునందును, రామాయణములనేకములుకలవని చెప్పుటచేత సర్వరామాయణములకును ప్రామాణ్యమవ్యాహతమేయగును.

శ్రీమద్రామాయణమునందన్ని శ్లోకములు, యనుసరింపబడిన ద్రాక్షా †పాకము కైశిక్యారభటీ భారతీ సాత్వతీవృత్తులు. వాల్మీకిరచితములని ప్రసిద్ధములైన నితర రామాయణముల యందలి శ్లోక సముదాయము నందనుసరిం

---

† ఇందుపపాదింపబడిన పాక, వృత్తి, శయ్యా, రీతులకు లక్షణములు విద్యానాథునిచేఁ బ్రతాపరుద్రీయమునఁ జెప్పబడినవి. ఎట్లన ఎచ్చోట నత్యంత సుకుమారములగు శృంగార కరుణారసములు అతి కోమల సందర్భముచే వర్ణింపఁబడుచున్నవో యచ్చట కైశికీవృత్తి, ఎచట రౌద్రభీభత్సరసములతి ప్రౌఢ సందర్భ సంగ్రథితములగు నచ్చట నారభటీవృత్తి, ఎచ్చటనాతి సుకుమారములగు హాస్యశాంతాద్భుత రసములు, నాతి సుకుమారమగు సందర్భముచే సంగ్రథితములగునో యచ్చోట భారతీవృత్తి, ఎచ్చట నతి ప్రౌఢములగు వీర భయానకములు అనతి ప్రౌఢ సందర్భముచే నిర్వహింపఁబడునో యచ్చట సాత్వతీ, ఇక రీత్యాదుల స్వరూప నిరూపణము. రీతి యనశ్లేషాదికావ్యగుణ విశిష్టములగు పదములనుఁ గూర్చుటఁ అర్థగాంభీర్యము పాకము. అట్టి పాకము రెండువిధములు (౧) ద్రాక్షాపాకము (౨) నారికేళపాకమని, ఎచ్చట వెలుపల, లోపల నర్థము స్ఫురించుచుండునో యచ్చట ద్రాక్షాపాకము ఎచ్చట నంతర్గూఢమగు రసోదయము కలుగునో యచ్చట నాళికేరపాకము. ఇట్లే (రసమువలెనే) వస్తు ప్రతీతియందును, అలంకార ప్రతీతియందునుఁ జూడఁదగును. పాకాంతరములు యథాసంభవమూహ్యములు.

సాత్వతీ కృత్యా దీనాంచ, వాల్మీకీయ త్వేన ప్రఖ్యాతే ష్వతిర రామాయణే ష్వంతర్గతశ్లోకసముదాయే ష్వనుసృతపాకవృత్త్యా దీనాంచ తేజస్తిమిరయోరివ పరస్పర వైధర్మ్య సద్భావః, అక్షిమద్భిర్విచక్షణైః ప్రత్యక్షేణా సకృ దురరీకృత ఏవభవతి. తస్మాచ్ఛ్రీమద్రామాయణేతర రామాయణానాం న భగవద్వాల్మీకి కర్తృక త్వమితివక్తుం సుశకమితిచేత్ - ఉచ్యతే -

శ్రీమద్భగవాన్ చతుర్ముఖః స్వాయం భువమన్వంతరే ప్రాచేత సమహర్షి రూపేణావతీర్య శతకోటి శ్లోకపరిమితం రామాయణం కృతవాన్। తదేవాగస్త్య బోధాయన - వసిష్ఠాది మహర్షయః సంగృహ్య శిష్యానధ్యాపయామాసుః। తదేవ బ్రహ్మణోముఖాన్నారధోఽప్య ధీత్య వైవస్వత మన్వంతరే శాపవశాద్వాల్మీకి రూపేణావ తీర్ణేన ప్రాచేతసేనపృష్టః సంక్షేపేణోక్తవాన్। తతోవిధేర్వరాత్ వాల్మీకిః, సరస్వత్యనుగ్రహాచ్చ చతుర్వింశతి సహస్రాత్మక రామాయణ మరచయదితి కిల సిద్ధాన్తితం రామాయణ సారోద్ధారే? తస్మాదేతాని సర్వాణి రామాయణాని వాల్మీకిరూప ప్రాచేతస సంగ్రథితాన్యేవేతి స్పష్టతరం ప్రకాశ్యన్తే.

నను ప్రాచేతసఏవ వాల్మీకిర్భూత్వా రామాయణం కృతవానితిచేత్ శయ్యాపాకరీత్యాదీనాం భిన్నరూపత్వం కథమితి యదుచ్యతే భవతా తన్మందం, కేషాంచిద్రామాయణానాం

పఁబడిన పాకవృత్త్యాదులకును, తేజస్తిమిరములవలె పరస్పర భిన్నములుగాఁ జూపట్టెడిని. ఈవిషయము విచక్షణు కెల్లరకుఁ దెలిసినదియేఁ కావున శ్రీమద్రామాయణేతర రామాయణములు వాల్మీకి కర్తృకములు కానేరవని సుస్పష్టముగాఁ జెప్పనోపునని ప్రశ్నము.

ఇందులకు సమాధానము—

షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండగు నాచతుర్ముఖుండు స్వాయంభువ మన్వంతరమునఁ బ్రాచేతస మహర్షిరూపముగ నవతరించి శతకోటి శ్లోకరూపమగు రామాయణమును రచించెను. అద్దానినే యగస్త్య బోధాయన వసిష్ఠాదిమహర్షులు సంగ్రహించి శిష్యుల నధ్యాపనముఁ జేయించిరి.

అద్దానినే నారదుఁడు బ్రహ్మ యొద్దఁజదివి, వైవస్వత మన్వంతరమున శాపవశముచే వాల్మీకిగా నవతరించిన ప్రాచేతసునిచే నడుగఁబడి సంగ్రహముగాఁజెప్పియున్నాఁడు. పదంపడి వాల్మీకి బ్రహ్మవరముచేతను, సరస్వతీదేవియనుగ్రహముచేతను ఇరువదినాల్గువేల శ్లోకములుగల శ్రీమద్రామాయణముగా రచించెనని రామాయణ సారోద్ధారమున మేము సిద్ధాన్తముఁజేసియున్నారముకదా? కనుక నీరామాయణములన్నియు వాల్మీకిరూపముననున్న ప్రాచేతసమహర్షిచే సంగ్రథితములని స్పష్టమగుచున్నది. చతుర్వింశతిసహస్రాత్మకమగు శ్రీమద్రామాయణమునకు శేషభూతములగు వాల్మీకిరచిత వాసిష్ఠాది రామాయణములయందు శయ్యాదిభేదములు గనఁబట్టుచున్నవిగదా? యనినఁ జెప్పుచున్నారము.

ప్రాచేతసుఁడే వాల్మీకియై రామాయణమును రచించియున్నచో శయ్యాపాకరీత్యాదులు భిన్నరూపముగానుండుటెట్లు పొసగునని ప్రశ్న రాఁగా,

ప్రాచేతసరూపేణావస్థితేన వాల్మీకినైవ రచితత్వాత్। కేషాంచిద్వాల్మీక్యవస్థాయామేవ రచితానామపి తిహాసత్వకావ్యత్వదర్శనాచ్చ. సమత్ర్వా చతుర్వింశతి సహస్రాత్మక శ్రీమద్రామాయణోత్తర శేషత్వేన వాల్మీకి నైవచితేషు వాసిష్ఠాది రామాయణగ్రంథేషు శయ్యాదిభేదాః కుతః పరిదృశ్యన్త ఇతిచేదుచ్యతే।

ఏకేనైవ కవినా విరచితేషు బహుషుగ్రంథేషు శయ్యాపాక వృత్తిరీత్యాది రచనాయాం స్సంభేదస్సర్వత్రలోకే దృశ్యత ఏవ. తథాహి। శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాదిభిః. కవికుల సార్వభౌమమైః కాళిదాసాదిభిరపి కవివరై స్తథైవ అన్యైః కవివరైరపి రచితేషుస్తోత్రాది సద్గ్రంథేషు కావ్యనాటక, చంపూ, ప్రహసన, భాణాది గ్రంథేషు తథైవ మతగ్రంథేషు, తదాఖ్యానేషుచ, వృత్తి రీతి శయ్యాపాక ప్రభృతీనాం భేదోదరీదృశ్యతఏవ. తస్మాదేవ కారణాత్తేషా మనన్యకనిజన సాధారణ యోగ్యతానిఖిలాప్యస్మదీయపండిత జనశ్లాఘనీయైభూవాత్, అన్తతశ్శ్రీమద్వాల్మీకి మహర్షి ప్రణీత వాల్మీకి రామాయణేపి సప్తసుకాండేషు భిన్న భిన్నతయాశయ్యా పాకవృత్తి రీతి రసాదయః పండితైరకుటిల దృష్ట్యాగాఢం విచార్యమానేషు ద్రష్టుంశక్యతఏవ, ఏకకర్తృకేష్వేకస్మిన్నేవగ్రంథే ఏవమన్యోన్యశయ్యాదిషుభేదం పరిదృశ్యమానాసు కైముతిక న్యాయేన జన్మాంతరిత కర్తృకవిషయే శంకాయా నావకాశః తస్మాత్సర్వజ్ఞస్య భగవతః సర్వతంత్రేశ్వరస

సమాధానము— కొన్ని రామాయణములు, ప్రాచేతసుఁడుగానున్న సమయమున రచింపబడినవి. మఱికొన్ని రామాయణములు వాల్మీకిగానున్న సమయమున రచింపఁబడినవి. వాల్మీకిరూపమునఁనున్న సమయమునందే రచింపబడిన రామాయణములలో, కొన్ని కావ్యములుగను, మఱికొన్ని యితిహాసములుగానుండుటచే పాకశయ్యాదులందు భేదములుగలుగవచ్చును.

మఱియు నొకే కవిచే రచింపఁబడిన యనేక గ్రంథములయందును, శయ్యాపాక వృత్తి రీత్యాది భేదము, లోకమునఁ గన్పట్టుచు నేయున్నది. శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యులువారు, కవికుల తిలకుఁడగు కాళిదాస మహాకవి, తదిత కవులు రచించిన తమతమ స్తోత్ర, కావ్య, నాటక, చంపూ, భాణ ప్రహసనాది గ్రంథముల యందును, మతగ్రంథముల యందును, తద్వ్యాఖ్యానముల యందు, వృత్తిరీతి శయ్యాపాకముల భేదము గన్పట్టుచు నేయున్నది. ఆ కారణము వలననే వారియనన్య సామాన్య యోగ్యత, మనపండితమండలిచే శ్లాఘింపఁబడుచున్నది. చివరకు శ్రీమద్వాల్మీకిమహర్షి ప్రణీతంబైన శ్రీమద్రామాయణమునందు సైతము ఏడుకాండములయందును పండితులు బరిశీలించినచో భిన్నభిన్న శయ్యాపాకాదులు జూఁడదగియున్నవి, మఱియు నొకనిచేతనే రచింపఁబడిన వేరువేరు గ్రంథములయందు సైతమిట్లే శయ్యాదిభేదముండగా జన్మాంతరిత వాల్మీకిచే రచింపఁబడిన నీగ్రంథములయందు భేదముండునని వేఱుగా జెప్పనవసరమేలేదు. కావున సర్వజ్ఞుఁడును, సర్వ తంత్రేశ్వరుఁడును నగు చతుర్ము

చతుర్ముఖస్య స్వేచ్ఛయా ఆదికవినా వాల్మీకిమహర్షిణా రామాయణం వ్యరచీ దితి దిక్॥

యద్యేవం కతిరామాయణానీతి ప్రశ్నే ఉక్తం హ్యానంద రామాయణే మనోహరకాండే అష్టమసర్గే పార్వతీంప్రతి పరమేశ్వరేణ, తథాహి- శ్లో॥ ౧ వాల్మీకినా కృతం యచ్చ శతకోటి ప్రవిస్తరం, తత్సర్వేషామాదిభూతం మహామంగళదాయకం, రామాయణాదేవ నానా భాంతి రామాయణానిహి॥ ౨ శేషభూతం చతుర్వింశత్సహస్రం ప్రథమం స్మృతం, ౩ తథాచ యోగవాసిష్ఠం ౪ అధ్యాత్మాఖ్యం తథా స్మృతం. ౫ నాయుపుత్రకృతంచాపి ౬. నారదోక్తం తథా పునః, ౭ లఘురామాయణంచైవ ౮ బృహద్రామాయణం తథా. ౯ అగస్త్యోక్తం మహచ్ఛ్రేష్ఠం ౧౦ సారరామాయణం తథా, ౧౧ దేహరామాయణం చాపి ౧౨ వృత్తరామాయణం పునః. ౧౩ బ్రహ్మరామాయణం రమ్యం ౧౪ భారద్వాజం తథైవచ, ౧౫ శివరామాయణం ౧౬ క్రౌంచీం ౧౭ భరతస్యచ ౧౮ జైమినేః. ౧౯ ఆత్మధర్మం ౨౦ శ్వేతకేతు ఋషేశ్చైవ ౨౧ జటాయుషః, ౨౨ రవేః ౨౩ పులస్త్యే ౨౪ దేవ్యాశ్చ ౨౫ గుహ్యాకం ౨౬ మంగళం తథా. ౨౭ గాధిజంచ ౨౮ సుతీక్ష్ణంచ ౨౯ సుగ్రీవంచ ౩౦ విభీషణం, ౩౧ తథాచానందరామాఖ్య మేత న్మంగళకారకం, ఏవం సహస్రశ స్సంతి శ్రీరామచరితానిహి. కస్స

ఖుని యనుజ్ఞచేతనే, వాల్మీకి మహర్షి రామాయణమును రచించెను.

ఇట్లయినచో రామాయణము లెన్ని యని ప్రశ్న కలుగగా నానంద రామాయణమున మనోహరకాండమున సప్తమసర్గమున పార్వతిని గూర్చి పరమేశ్వరు డిట్లుచెప్పెను. ఏమన-వాల్మీకిచే రచింపబడిన ౧ శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణము సమస్తగ్రంథములకు నాదిభూతము. మంగళప్రదము, నీరామాయణమువలన నానారామాయణము లుద్భవించెను. ౨ చతుర్వింశతిసహస్రాత్మకమగు రామాయణము శేషభూతము అవ్విధముననే ౩ యోగవాసిష్ఠము ౪ అధ్యాత్మము ౫ హనుమద్రామాయణము ౬ నారద రామాయణము ౭ లఘురామాయణము ౮ బృహద్రామాయణము ౯ శ్రేష్ఠతమమగు నగస్త్య రామాయణము ౧౦ సార రామాయణము ౧౧ దేహ రామాయణము ౧౨ వృత్తరామాయణము ౧౩ బ్రహ్మ రామాయణము ౧౪ భారద్వాజము ౧౫ శివరామాయణము ౧౬ క్రౌంచీరామాయణము ౧౭ భరత రామాయణము ౧౮ జైమిని రామాయణము ౧౯ ఆత్మధర్మరామాయణము ౨౦ శ్వేతకేతు రామాయణము ౨౧ జటాయు రామాయణము ౨౨ రవిరామాయణము ౨౩ పులస్త్యరామాయణము ౨౪ దేవీరామాయణము ౨౫ గుహ్యాక రామాయణము ౨౬ మంగళ రామాయణము ౨౭ గాధిజ రామాయణము ౨౮ సుతీక్ష్ణరామాయణము ౨౯ సుగ్రీవరామాయణము ౩౦ విభీషణరామాయణము ౩౧ ఆనందరామాయణము. ఇట్టిరామాయణములు వేనవేలు గలవు. వీటిని

మర్థో౽స్తి తేషాంహి సంఖ్యాంవక్తుం సవిస్తరాత్. శతకోటిమితాదేవ విభక్తాని పృథక్పృథక్ ఇత్యాది ప్రమాణార్థ పర్యాలోచనయా గణనాతీతాని రామాయణాని సన్తీతి జ్ఞాతవ్యం భవతి.

అపిచ మహారాష్ట్ర దేశే. ఏకనాథనామాకశ్చన మహాశయః అధోవిలిఖిష్యమాణ నామవత్సు రామాయణేషు విద్యమానం రామకథాభావమేకత్ర సఙ్గృహ్య "భావార్థ రామాయణమితి" కంచన ప్రబంధం మహారాష్ట్ర భాషాయా మరచయత్. తేషాం నామాని। ౧ శివరామాయణం. ౨ శైవాగమ రామాయణం ౩ పాంచరాత్రాగమ రామాయణం ౪ గుహ రామాయణం ౫ గుహ్యకరామాణం ౬ హనుమద్రామాయణం ౭ కూర్మ రామాయణం ౮ వరాహరాయణం ౯ కాళికాఖండాంతర్గత రామకథా ౧౦ మహాకాళీ రామాయణం ౧౧ స్కాంద రామాయణం ౧౨ అగస్త్యరామాయణం ౧౩ పౌలస్త్య రామాయణం ౧౪ పద్మ పురాణాంతర్గత రామ కథా ౧౫ రవిరామాయణం ౧౬ అగ్నిరామాయణం ౧౭ వరుణ రామాయణం ౧౮ జటాయురామాయణం ౧౯ మత్స్యరామాయణం ౨౦ నందిగ్రామస్థ భరత రామాయణం ౨౧ మహాభారతాంతర్గత రామకథా ౨౨ క్రౌంచద్వీపస్థ క్రౌంచర్షికృత క్రౌంచరామాయణం ౨౩ పవిత్ర రామాయణం ౨౪ పవన రామాయణం ౨౫ విభీషణ రామాయణం ౨౬ నిత్యకథా నిరూపణ రామాయణం ౨౭ ధర్మర్షి

లెక్కించుటకెవనికి సమర్థతగలదు? ఇవన్నియు శతకోటిరామాయణమునుండి విభక్తములు గాబడినవే. అనునిది మొదలగు ప్రమాణవచనముల నాలోచించిన రామాయణములు గణనాతీతములయి యున్నవని తెలియనగును.

మఱియు, మహారాష్ట్రదేశమునం "దేకనాథుఁడ"ను మహాశయుఁడీదిగువ నుదహరింపఁబోవు రామాయణములందలి రామకథాభావము నొక్కచో సంగ్రహించి "భావార్థరామాయణ" మను పేర నొక ప్రబంధమును మహారాష్ట్ర భాషలో రచియించెను.

వానినామములు—౧ శివరామాయణము, ౨ శైవాగమరామాయణము, ౩ పాంచరాత్రాగమ రామాయణము, ౪ గుహరామాయణము ౫ గుహ్యకరామాయణము, ౬ హనుమద్రామాయణము, ౭ కూర్మరామాయణము, ౮ వరాహరామాయణము, ౯ కాళికాఖండాంతర్గత రామకథా, ౧౦ మహాకాళీ రామాయణము, ౧౧ స్కాందరామాయణము, ౧౨ అగస్త్యరామాయణము, ౧౩ పౌలస్త్యరామాయణము, ౧౪ పద్మపురాణాంతర్గత రామకథా ౧౫ రవిరామాయణము, ౧౬ అగ్నిరామాయణము, ౧౭ వరుణరామాయణము. ౧౮ జటాయు రామాయణము, ౧౯ మత్స్య రామాయణము, ౨౦ నందిగ్రామస్థ భరత రామాయణము, ౨౧ మహాభారతాంతర్గత రామకథా. ౨౨ క్రౌంచద్వీపస్థ క్రౌంచర్షికృత క్రౌంచరామాయణము, ౨౩ పవిత్ర రామాయణము ౨౪ పవనరామాయణము, ౨౫ విభీషణరామాయణము ౨౬ నిత్యకథా నిరూ

కృత ధర్మరామాయణం ౨౮ శ్వేతద్వీపనివాసీ శ్వేతకేతు రామాయణం ౨౯ శివా (భవానీ) రామాయణం ౩౦ ఆత్మ రామాయణం ౩౧ జైమిని రామాయణం ఇత్యేకత్రింశత్.

ఏవముభయోస్సూచ్యోః ప్రదర్శితేభ్యో రామాయణేభ్యోఽన్యాని భారతభూమిస్థ బహు గ్రంథాలయేషు శతశో మయా దృష్టాని. తేషు కల్పాంతరీయ రామకథా బోధకాని బహూని విహాయ ప్రాయశః కథైక్యబోధకాని చతుర్వింశతి సంఖ్యాకాన్యార్షాణి రామాయణాన్యేవ శ్రీరామాయణసారోద్ధారే సంగృహీతాని. తద్వివరణమయోధ్యాకాండ పీఠికాయాం ద్రష్టవ్యం.

తథాపి దిక్ప్రదర్శనార్థం తత్తద్రామాయణేషు విద్యమానాః కతిచన శ్లోకాః ఉదాహ్రియంతే। తథాహి, భారద్వాజరామాయణే, హరధనుస్సన్నిధౌ సీతాప్రతిజ్ఞా ॥శ్లో॥ తపస్వి నాకీ హ్యాధవా వనయోగ్యా భవిష్యతి, యాభిస్త్యక్త్వా తపఃకర్తుం సర్వే భోగాస్సుఖాత్మకాః ॥ఇతి, మహారామాయణే. కౌసల్యా శ్రీరామం ప్రతి ॥శ్లో॥ వసిష్యతి వనే సీతా కథం కథయ పుత్రమాం. యాచిత్ర లిఖితం దృష్ట్వా భీతా భవతి వానరం, ఇతి. అత్రిప్రాచీన బ్రహ్మ రామాయణే మహాకాల సంహితాయాం. మునికృతప్రశ్నస్య పరమేశ్వరోక్త సమాధానం ॥ శ్లో ॥ ధర్మార్థకామమోక్షాణాం సాధనం చ తథోత్తమం। శ్రోతవ్యం శతధా భక్త్యా రామాయణ రసామృతం. ఇతి, శ్వేతకేతు రామాయణే ॥శ్లో॥ రామాభిషేక వృత్తాంతం శ్రుత్వాఽయోధ్యాపురే శుభే। వాద్యానాం ఘన

పణ రామాయణము ౨౭ ధర్మర్షి కృత ధర్మరామాయణము ౨౮ శ్వేతద్వీపనివాసీ శ్వేతకేతు రామాయణము ౨౯ శివా (భవానీ) రామాయణము ౩౦ ఆత్మ రామాయణము ౩౧ జైమినిరామాయణము. అని ముప్పదియొక్క రామాయణములు.

ఈ సూచికల రెంటను ప్రదర్శింపఁబడిన రామాయణములే కాక యింకను ననేకరామాయణములు, భరత దేశమునంగల యనేక గ్రంథాలయములలో నేను జూచియుంటిని. వానిలోఁ గల్పాంతరీయ రామకథా బోధకములగు వానిని విడిచి పరస్పరైక్యముగల ఋషిప్రోక్త రామాయణము లిరువదినాలుఁగు మాత్రము రామాయణ సారోద్ధారమున సంగ్రహింపఁబడినవి. ఆవివరణమయోధ్యాకాండ పీఠికయందుఁగాననగును. అయినను దిక్ప్రదర్శనార్థ మిటఁగొన్ని శ్లోకములుదాహరింపఁబడుచున్నవి.

భారద్వాజరామాయణములోని హరధనుస్సమీపమునందు సీత గావించిన ప్రతిజ్ఞ. "ఏ స్త్రీలు సుఖస్వరూపములగు సర్వభోగములఁబరిత్యజించి తపముగావించుటకుద్యమింతురో వారాడువారైనను వనవాసయోగ్యలే."

మహారామాయణములోని కౌసల్య శ్రీరామచంద్రునితోఁ జెప్పు వాక్యము. "పుత్రకా! ఏసీతామతల్లిక, చిత్తరువునందలి వానరముంగాంచి భీతిల్లునో ఆసీత యేరీతిగా నరణ్యమునందు వసింపఁగలదు." బ్రహ్మరామాయణాంతర్గత మహాకాల సంహిత(ఇయ్యది యతి ప్రాచీన గ్రంథము) యందలి ఋషి ప్రశ్నమునకు పరమేశ్వర సమాధానము. "ధర్మార్థ, కామ, మోక్షములను చతుర్విధ పురుషార్థములకును సాధనమును, నత్యుత్తమును, నగు రామాయణరసామృతము భక్తితో పానముచేయదగినది.—

శ్వేతకేతురామాయణమునందు "రామాభిషేక వృత్తాంతమునువిని సంతసనే యయోధ్యానగరమున శ్రుతిసుఖములగు వాద్యఘోషములు బయలు వెడలెను".

ఘోషాణాం శబ్దో జాతస్సుఖప్రద ఇతి॥ మంగళరామాయణే శ్లో॥ గ్రామదేవ్యాః సురాణాంచ శేషనాగస్య పూజనం। చకారానంద యుక్తాసా। కౌసల్యా ప్రాహనిర్జరాన్, పునర్బలిం ప్రదాస్యామి వరశ్చాయం ప్రదీయతాం। శ్రీరామచంద్ర కల్యాణం భవత్యేవం నివేదయే ॥ఇతి॥ బృహస్పతి రామాయణే నారదంప్రతి శ్రీరామః శ్లో॥ దాసస్య భవనం విద్వన్ గురోరాగమనాన్మనే మంగళానా మ్మహన్మూలం కల్మష ధ్వంసనంతథా ॥ఇతి॥ యాజ్ఞవల్క్య రామాయణే దశరథ కైకయీసంవాదే ॥శ్లో॥ కోమలం వచనం శ్రుత్వాకుమతీజ్వలితా సతీ, అబ్రవీత్కైకయీ తేఽత్రమాయా నైవచలిష్యతి, దీయతామథవా కృత్వా నకారమయశోన్నృప. గృహ్యతాం శీఘ్రమేవాత్ర ప్రపంచే నైవమేప్రియః॥ఇతి ధవళాంగము నిశాపవశాదుక్తవతీ. పులస్త్యరామాయణే సీతాంప్రతిరావణోక్తిః ॥శ్లో॥ వినిర్మితా కోల కిరాతకన్యా పితామహే నైవ రసైర్విహీనా, కఠోరశిలా ఇవ వజ్రకీటా అదుఃఖితా కాననవాస హేతోః ॥ఇతి॥ తత్త్వసంగ్రహ రామాయణే ॥శ్లో॥ ఇదంతు పాయసం దేహి పత్నీభ్యస్తవపార్థివ, తస్మాత్తవజనిష్యేఽహంమాం విభజ్య చతుర్విధం. ఇత్యుక్త్వా పాయసే సా త్తు ద్విష్ణురంతర ధీయత ॥ఇతి॥ శివరామాయణే ॥శ్లో॥ ఏకదానారదం దృష్ట్వా గుహోమంత్రమయాచత రామపాదక్షాళనేన ముక్తిరిత్యవదన్మునిః॥ ఇతి॥ బోధాయన రామాయణే శ్రీరామం ప్రత్యాంజనేయోక్తిః॥ శ్లో॥ రామరామతవ జాతుజపంత్యాహో

మంగళ రామాయణమునందు "కౌసల్యాదేవి, గ్రామదేవతలకును, నితర దేవతలకును, నాగశేషులకును, నమందానందముతో పూజలొనర్చి శ్రీరామ చంద్రుని కళ్యాణము నిర్విఘ్నముగ కొనసాగుటకు వరమునుం బ్రసాదిం పుఁడు. మరల మిమ్ముబూజింపఁగలనని దేవతల నుద్దేశించి పలికెను."

బృహస్పతి రామాయణమున నారదునితో శ్రీరామచంద్రుఁడు వాక్రుచ్చువాక్యము. "ఋషివరా! దాసుని గృహమునకు గురువులువచ్చుట అనేక మంగళములకుఁ గారణము; సర్వ పాపాపనోదకమునగును. యాజ్ఞవల్క్యరామాయణములోని దశరథ కైకేయీసంవాద ఘట్టమునందలి వచనము. "మనోహరమగు దశరథవచనమును, కుమతి కైకేయి విని మండిపడుచు రాజా! నీమాయయిచట యుపయోగపడదు. రాజ్యము నేని యిమ్ము లేదేని "న" కారమును నుడివి (రాజ్యములేదని చెప్పియని, యాశయము) గొప్ప యప యశస్సు నేని పొందుము. నాకీ ప్రపంచమునందిచ్ఛలేదు. అని ధవళాంగశాపవశమునఁ బలికినది."

పులస్త్యరామాయణమున సీత నుద్దేశించి రావణుఁడాత్మగతముగ ననుకొను వాక్యము. "పితామహుఁడు (బ్రహ్మ) అత్యంత కఠోరస్వభావముగల వజ్రదండపు పురుగువలె నీయరసికను, కోలకిరాతకన్యక (పందులంజంపు కిరాతజాతికన్యక) నేల సృజించెను. వనవాసక్లేశము ననుభవించు నీచేకావంతయు దుఃఖములేదు." తత్త్వసంగ్రహరామాయణమునందుఁ "రాజా! ఈ పాయసమును నీభార్యలకొసంగుము. అపుడు నేను నాలుగు మూర్తులతో జనించుదును. అనినుడివి, విష్ణువు పాయసమున నంతర్ధానము నొందెను."

శివరామాయణమునందు "ఒకప్పుడు గుహుఁడు నారదుంగాంచి నాకేదేనిమంత్రము నుపదేశింపుమని ప్రార్థించెను. నారదుఁడు రామపాదక్షాళనము వలననే ముక్తికలుగునని చెప్పెను." అనగా వేరు మంత్రోపదేశమవసరము లేదనిభావము. బోధాయన రామాయణమునందు "శ్రీరామచంద్రునితో నాంజనేయులనెడి వాక్యము శ్రీరామచంద్రా! అత్యంతమాధులు

పామరా అపితరంతి భవార్ణవం అంగసంగభవదాభరణం వ
హః కిం విచిత్రమతర త్కపిరర్ణవం। ఇతి॥ దేవీరామాయణే॥ సీత
రామసంవాదే రామః। శ్లో॥ హలకర్మణి సంప్రాప్తే స్త్రీణాము
ద్ధరణంకుతః। సీతా। పాయసప్రాశనా జ్జాతపురుషార్థంతథా భవే
త్॥ దుర్వాస రామాయణే శ్రీరామంప్రతి విరాధోక్తిః। శ్లో॥
రక్షసాం బల వాన్రాజాతత్తోపి ప్రథమఃఖరః తత్తోపిలవణ స్తస్మా
దప్యహంకోఽస్తిమేసమః। ఇతి॥ దేవీరామాయణే ॥శ్లో॥ వాతా
పీల్వలప్రస్తావే "తేహత్వాతు మునిశ్శ్రీమా నగస్త్యోభయమాద
దే॥ రాక్షసానాం పిశాచానాం సర్వేషాం క్రూరకర్మణాం।
ఇతి॥ అపిచాత్ర శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథేచతుర్విం
శత్యార్ష రామాయణే షూద్ధృత కథావిశేష బోధక శ్లోకాస్త
త్ర తత్ర దృశ్యంతాం।

తథాచేత్ వాల్మీకి రాదికవిరితి చతుర్వింశతి సహస్రాత్మక
శ్రీమద్రామాయణ మేవాది కావ్యమితి సర్వత్ర ప్రసిద్ధిరస్తి.
అపిచ శ్లో॥ శోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా
ఇతి వాల్మీకివచనేన ॥శ్లో॥ శ్లోకఏవ త్వయా బద్ధో నాత్రకార్యా
విచారణేతి, బ్రహ్మవాక్యేనచ, శ్రీమద్రామాయణ రచనా త్పూ
ర్వం ఛందోబద్ధశ్లోకాభావః ప్రతీయతేఖలు- తత్ర కథం భవతా
చతుర్వింశతిసహస్రాత్మక శ్రీమద్రామాయణోత్పత్తేః పూర్వమేవ
చతుర్లక్షశ్లోక పరిమితాష్టాదశపురాణోత్పత్తిః. అగస్త్యాది రా
మాయణానాముత్పత్తిశ్చ నిరూప్యత ఇతిచేదుచ్యతే.

వైతము "రామరామ"యని నీనామ స్మరణము గావించినంతనే సంసార
సముద్రమునే తరించు చుండ భవచ్ఛరీర సంస్పర్శమునొందిన యంగుళీయకము
వానరుండు నీచియైన సముద్రమును వానరము దాటినదనుటలో విచిత్ర
మేమికలదు." దేవీరామాయణస్థ సీతారామసంవాద ఘట్టములోని శ్లోకము
రామచంద్రుండన్యాపదేశముగా, లోకమున భూమి దున్నుచుండగా స్త్రీలు
లభించుచుండ నేను పాదధూళిచే స్త్రీలనేల ఉద్ధరింప వలయును?

అనగా సీతామతల్లియు శ్రీరామచంద్రునితో "పాయసప్రాశనము
వలన జనించిన పురుషుల కొఱకట్లు దొఱకుట సంభవించును." అని యనెను.

దూర్వాస రామాయణమునందలి శ్రీరామచంద్రునితో విరాధుండను
వచనము. "రాక్షసులందఱిలో మారాజగు రావణుండు బలవంతుండు. అతని
కంటె మా ఖరుండు, వానికంటె లవణాసురుండు, వానికన్న నేనువరుస
నెక్కుడు బలవంతులము. మత్సమానుండెవ్వాండును కానరాండు."

దేవీరామాయణమున వాతాపీల్వల ప్రస్తావములోని శ్లోకము, "ఋషి
వర్యుండగు నగస్త్యుండు వాతాపీల్వలుల జంపి రక్కసులకు, పిశాచములకు
నితర క్రూరాత్ములకును భీతిని గలుగఁజేసెను."

మఱియు రామాయణ సారోద్ధారమునందు చతుర్వింశతి రామాయణ
ములనుండియు, నుద్ధృతములగు నాయాకథా బోధకశ్లోకములచ్చటచ్చట
జూడనగును.

అటులయినచో వాల్మీకియే యాదికవియనియు, చతుర్వింశతిసహ
స్రాత్మకమగు శ్రీరామాయణమే యాదికావ్యమనియు సర్వత్ర ప్రసిద్ధికలదు.
"శోకార్తుడయిన నావలన ప్రవర్తించినను, శ్లోకమే. అన్యథాకా"దనియెడి వాల్మీ
కి వాక్యముచేతను "శ్లోకమే నీచేత కూర్పబడినది. ఈవిషయమై విచారింపబని
లేదను" బ్రహ్మవాక్యముచేతను శ్రీమద్రామాయణమునకు బూర్వము
ఛందోబద్ధమగుశ్లోకమే లేదని తోచబడును. మీరు ఎట్లు చతుర్వింశతి
సహస్రాత్మకమగు శ్రీరామాయణమునకు పూర్వమే చతుర్లక్షశ్లోక పరిమిత

శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథరచనాత్పూర్వం ఛందోబద్ధశ్లోకాభావ ఇతి కుతః? కిం వా ప్రమాణం? న తావకోదాహృతవచనం ప్రమాణం. తత్ర ఉక్తార్థబోధకశబ్దాఽభావాత్. శోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా ఇత్యత్ర। శోకార్తస్య ప్రవృత్తః శ్లోక ఏవ భవత్విత్యర్థః శ్లోకో భవతు శ్లోకశబ్దవాచ్యో భవత్విత్యన్వయః. యద్వా॥ శోకార్తస్య శాపరూపతయాఽనౌచిత్యేన ప్రవృత్తోపి మే మను శ్లోకో యశోరూపో భవతు. అన్యథా అయశోరూపో మా స్త్విత్యన్వయః. పద్యే యశసిచ శ్లోక ఇత్యుక్తత్వాత్ తస్మాచ్ఛ్లోకనిబద్ధగ్రంథా బహవస్సంత్యేవ.

కింతు ఆదికావ్యమితి పరం కవీనా మాధార మిత్యుక్త్యా ఏతద్రామాయణాత్పూర్వం కావ్యరూపగ్రంథాభావః స్పష్టతయా ఉక్తం యత్తత్సత్యమేవ. అగస్త్యాదిరామాయణానితు నకావ్యరూపాణి కేవలేతిహాసరూపాణ్యేవ తదేవోక్తం స్కాందే కేదారఖండే. శ్లో॥ రామాయణేతిహాసస్తు బహుధాఋషిభిః కృతః, తథాపి వాల్మీకికృతి స్త్వాధారో మానినాం కృతేః. ఇతి ప్రతిపాదితః.

ఏతావతా ప్రథమతః కల్పాదౌ కృతయుగే శ్రీవాల్మీకేశ్శతకోటి రామాయణస్యోత్పత్తిః అతఏవ వాల్మీకిరాదికవిరితి వ్యపదేశః. పశ్చాద్వ్యాసాత్ ప్రథమద్వాపరే శతకోటిప్రవిస్తర రామాయణస్థ చతుర్లక్ష శ్లోకపరిమితాష్టాదశ పురాణో

మగు నష్టాదశపురాణోత్పత్తియని యగస్త్యాది రామాయణోత్పత్తియని చెప్పితిరనినచో సమాధానము చెప్పబడుచున్నది.

శ్రీమద్రామాయణమునకు పూర్వము ఛందోబద్ధమగు శ్లోకమే లేదని చెప్పుటయందు ప్రమాణ మెక్కడ? నీచేనుదహరింపబడిన వచనము ప్రమాణము కానేరదు. అచట నుక్తార్థబోధకములగు శబ్దములు లేకపోవుటవలన "శోకార్తుడగు నావలన బయలుదేరినది శ్లోకమే యగుగాక" యనుచోట. 'శ్లోకో భవతు' అనుదానికి శ్లోకశబ్దవాచ్యమగుగాకయని యన్వయము- లేక శోకార్తుడనై శాపరూపముగ ననుచితముగ ప్రవర్తించినప్పటికిని, మే = నాకు, శ్లోకః = యశోరూపమే, భవతు = అగుగాక! లేక అయశోరూపము కాకపోవుగాకయని యన్వయము. శ్లోకశబ్దమునకు పద్యము, యశస్సు అను నర్థములు చెప్పబడినవి. కనుక శ్లోకబద్ధమగు గ్రంథము లనేకములు కలవనియే భావము.

ఇక నేమన ఆదికావ్యమనియు, పరంకవీనామాధారమనియు చెప్పుటచేత ఈ రామాయణమునకు పూర్వము, కావ్యరూపమగు గ్రంథమే లేదని స్పష్టముగా చెప్పబడినచో నది సత్యమే. అగస్త్యాది రామాయణములు కావ్యరూపములు కానేరవు. ఇక నేమన కేవలేతిహాసరూపములే యని స్కాందమున కేదార ఖండమున చెప్పబడినది. రామాయణేతిహాసము ఋషులచే ననేక విధములుగా జేయబడినది. అట్లయ్యును వాల్మీకికృతి ఇతరమునుల కృతికి యాధారమై యున్నదని చెప్పబడెను.

ప్రథమమున కల్పాదియందు కృతయుగమున శ్రీమద్వాల్మీకి కృతమగు శతకోటి రామాయణోత్పత్తి గావుననే వాల్మీకి ఆదికవి యయ్యెను. అనియు ననంతరము ప్రథమ ద్వాపరమున శతకోటి రామాయణమందుగల ౪ లక్షల శ్లోకములతో వ్యాసునివలన నష్టాదశ పురాణోత్పత్తియును, అనంతరము

త్పత్తిః. తదను భక్త్యతిశయేన స్వేష్ట దైవతత్వేనచ అగస్త్యాది మునయః మూలానుసారేణ స్వస్వనామ్నా రామాయణాన్యకుర్వన్.

తదనంతరం శ్రీరామావతారసమయే పునశ్చ వాల్మీకేః నారదోపదేశాత్ చతుర్వింశతి సహస్రాత్మక మూలానుసార రామాయణోత్పత్తిః, తత స్స్వానుభవం దృఢీకర్తుం హనుమద్విభీషణాది కర్తృకరామాయణానాముత్పత్తిశ్చేతి నిశ్చేతవ్యం భవతి.

తథాచాత్ర లిఖిష్యమాణాద్భుత రామాయణోత్తర కాండస్థవచనేషు పూర్వోక్త యావత్సిద్ధాన్తస్యాప్యత్యన్తసామరస్యం దృఢంభవతి । తథాహి । అద్భుతరామాయణే ఉత్తర కాండే ౧ సర్గే 3 శ్లో॥ తమసాతీరనిలయం నిలయం తపసాం గురుం । వచసాం ప్రథమస్థానం వాల్మీకిం మునిపుంగవం । వినయావనతో భూత్వా భరద్వాజో మహామునిః. అపృచ్ఛత్సమ తచ్ఛిష్యః కృతాంజలి పుటోవశీ । రామాయణమితిఖ్యాతం శతకోటి ప్రవిస్తరం । ప్రణీతం భవతాయచ్చ బ్రహ్మలోకే ప్రతిష్ఠితం । పంచవింశతి సాహస్రం రామాయణ మిదంభువి । తదాకర్ణిత మస్మాభిస్సవిశేషం మహామునే,. శతకోటిసువిస్తారే రామాయణమహార్ణవే । కింగీత మిహాయుష్మాభిస్తన్మే కథయ సువ్రత । "ఇతివాల్మీకిం ప్రతి భరద్వాజస్యప్రశ్నః! తథాచాఽయమర్థః శతకోటి సువిస్తారే రామాయణమహార్ణవే సవిశేషం -

భక్త్యతిశయముచేతను తమయిష్ట దైవమగుటచేతను అగస్త్యాదిమునులు మూలానుసరణముచే తమతమ నామములచేత రామాయణములను జేసిరి.

అనంతరము శ్రీరామావతార సమయమందు తిరిగి వాల్మీకిచే నారదోపదేశమువలన చతుర్వింశతి సహస్రాత్మకమగు మూలానుసారియగు రామాయణము చేయబడెను. స్వానుభవమును దృఢముచేయుటకు హనుమద్విభీషణాదులును రామాయణములనురచించిరని నిశ్చయింపవలసియుండెను.

ఈక్రిందవ్రాయఁబోవు నద్భుతరామాయణోత్తర కాండవచనములందు మున్ను వాకొనిన రీతినెల్ల సిద్ధాంతముల సామరస్యము దృఢమగుచున్నది. అద్భుతరామాయణమున నుత్తరకాండమున నొకటవ సర్గయందు మూడవ శ్లోకము- "భరద్వాజుఁడను వాల్మీకి ప్రియశిష్యుఁడు, కేల్మోడ్చి, తమసాతీరముననున్న, తపోనిధియగు తనగురువగు వల్మీకభవునిట్లు ప్రార్థించెను. ఓ దేవా! శతకోటి శ్లోకపరిమగు బ్రహ్మలోక ప్రసిద్ధమగు రామాయణము భూలోకముననుండు నిరువదియైదువేల శ్లోకములుగల రామాయణమును తమరే రచించితిరని వినియుంటిని. శతకోటిశ్లోకములచే విస్తృతమగు రామాయణమునందు నోదేవా! తమరె ద్దానింగూర్చి ముచ్చటించియుంటిరి. అవిషయమును నాకుఁ దెల్పుమని భరద్వాజుఁడు ప్రార్థించుచున్నాఁడు! అనగా- శతకోటి విస్తృతమగు రామాయణ మహార్ణవమునందు, సవిశేషము అనగా కొంచె

కించిదధిక సంఖ్యాసహితం (త్రిపంచాశదధిక త్రయోదశ శ్లోకప
రిమితం సప్తవింశతి సర్గాత్మక మప్యుత్తరనామక విశేషసహి
తం) పంచవింశతిసహస్రం రామాయణం భువ్యస్తీతి యదాకర్ణిత
మస్మాభిస్తద్విశేషనామక గ్రంథోనశ్రుతః తమేకథయేత్యు
త్తరవాక్యానురోధేన పూర్వకథిత చతుర్వింశతి సహస్రాపేక్ష
యావశిష్టోభాగః కథనీయ ఇతి తాత్పర్యం తదుపరి వాల్మీకే
రుక్తిః ॥శ్లో॥ పంచవింశతి సాహస్రం నృలోకే యత్ప్రతిష్ఠితం
నృణాం హి సదృశం రామ చరితం వర్ణితంతతః॥ సీతామాహాత్మ్య
సంయుక్తా విశేషా దత్రనోక్తవాన్। శృణుష్వ వహితో
బ్రహ్మన్ కాకుత్స్థ చరితం మహత్॥ ఇతి। తథాచ నృలోకే
పంచ వింశతి సహస్రం యద్రామాయణం ప్రతిష్ఠితం
తన్మధ్యే నృణాం సదృశం రామచరితం చతుర్వింశతి సహస్రేణే
త్యర్థః అత్రపంచవింశతి తమసహస్రే యస్సీ మహాత్మ్య సారో
స్తి, తం విశేష మహం తత్రనోక్తవాన్ అతః హేబ్రహ్మన్ తన్మ
హా కాకుత్స్థ చరితం శృణుష్వేత్యర్థః ఏవంచ ప్రథమతశ్శ
తకోటి శ్లోకపరిమితం రామాయణం, పశ్చాత్పంచవింశతి సహ
స్రాత్మక రామాయణమపి శ్రీమద్వాల్మీకి నైవకృతమిత్యేవ
గమ్యతే।

నన్వేవసతి య దపఠితం వాల్మీకియే తదేవాగస్త్యాది
రామాయణేషు పఠితవ్యం. నైష దోషః-తద్బ్రస్తేనైవ ప్రదే
శాంతర కథాప్రత్యభిజ్ఞానాత్. అన్యథాహి కథం తస్యాయం

మెక్కువ సంఖ్యగల (పదమూండువందల యేబదిమూడు శ్లోకము లెక్కువ
గాంగలదియు నిరువదియేడు సర్గలు గలదియునగు నద్భుతోత్తర రామాయణ
ముతో గలసి యిరువైయైదువేల శ్లోకములుగల రామాయణము భూలోకమునం
గలదు. అని కర్ణ పరంపరగ వినియుంటిని. విశేషగ్రంథమును మాత్రము
వినియుండలేదు. ఆగ్రంథమును చెప్పుమని భారద్వాజుని వాక్యాశయము.

అటుపిమ్మట వాల్మీకి సమాధానము. నాచే రచింపంబడిన నిరువదినాల్గువేల
శ్లోకములుగల రామాయణము భూలోకమునందు మానవచరితము ననుకరించు
శ్రీరామచరితముగలది. అందుచే నమానుషమగు సీతామహాత్మ్యమందువర్ణిం
పంబడియుండలేదు. అందుచే నోభరద్వాజుడా! వినుము చెప్పెదను. అనె
ను. అనగా, భూలోకమున నిరువదియైదువేల శ్లోకములుగల రామాయణము
నుంచితిని. అందు ఇరువదినాలుగువేల శ్లోకములచే మనుజుల కనువగు రామ
చరితము నొసరించితిని సీతామాహాత్మ్యమందుంన గానరాదు. అందుచే నోభర
ద్వాజుడా! రామచరితమును వినుము. ఇట్లనుటచే మున్ముందు వాల్మీకి మహ
ర్షి శతకోటి శ్లోకపరిమితమగు రామాయణమును రచించి యటుపిమ్మట నిరు
వది యైదువేల శ్లోకములంగల రామాయణమును నైతము రచించెనని తో
చెడిని.

ఓయీ! ఇట్లుండగా, వాల్మీకి రామాయణమందేది పఠింపబడలేదో
ఆభాగము మాత్రమే- అగస్త్యాదిరామాయణములందు పఠింపబడియుండవల
యుననినచో నట్లుగాదు. ఒక రామాయణమందున్న కథకొంతవరకనుసరించి
యుండినగాని మరొకరామాయణమందున్న కథ, దీనిసంబంధమే యని తెలి
యదు. అట్లుగానిచో ఒకగ్రంథమందున్న నాయకుని గుణములే మరొక

గుణా ఇతి విధిగర్భీక్రియతే. నహి దేవదత్తశ్శౌర్యాది గుణవత్త్వేన స్వదేశే ప్రసిద్ధో దేశాంతరగత స్తద్దేశస్థై రవిభావితశౌర్యాదిగుణో ఽ ప్యతద్గుణో భవతి. యథాచ తత్ర పరిచయవిశేషా ద్దేశాంతరేపి దేవదత్తగుణా విభావ్యంతే. ఏవ మభియోగవిశేషా ద్రామాయణాంతరేష్వుపపాదితా గుణా గ్రంథాంతరేష్వప్యస్యేరన్.

యథా శ్రు॥ ఏకవింశోవా ఇతో ఽసావాదిత్య, ఇత్యేవమాదిషు కథం హ్యేకవింశతా ఆదిత్యస్యాభిధీయేత అనపేక్ష్యమాణే ఽర్థవాదాంతరే. శ్రు॥ ద్వాదశమాసాః పంచర్తవస్త్రయ ఇమేలోకా అసావాదిత్య ఏకవింశ ఇత్యేతస్మిన్.

సామాన్య విశేషయో రేకవాక్యతా అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యమితిన్యాయాత్.

తథాచే చ్ఛ్రీమద్వాల్మీకిమహర్షిణా శతకోటిరామాయణం శ్లోకరూపేణ పూర్వమేవ కృతంచేత్ పునరపి మానిషాదేతి శ్లోకనిర్గమనసమయే తాదృశాశ్చర్యవిచారయో రనవకాశ ఇతిచే త్సత్యం. శతకోటిరామాయణ విరచనసమయస్య చిరమతీతత్వేన మధ్యే బ్రహ్మశాపా ద్వ్యాధరూపమనుప్రాప్య యుగసహస్రపర్యంతం తపఃకరణవ్యవహితత్వేనచ కృచ్ఛ్రాచ్ఛ్రీరామమంత్రప్రభావేన పునస్స్వకీయ బ్రహ్మర్షిత్వం ప్రాప్తవతః శ్రీవాల్మీకే స్తాదృగాశ్చర్యవిచారసంభవకథనం సంగచ్ఛతే.

గ్రంథమందు విస్తరించి వర్ణింపబడిన వని తెలిసికొనుట ఎట్లు? ఒకదేవదత్తుడు శౌర్యాదిగుణములు గలవాడని స్వదేశమందు ప్రసిద్ధుడై యుండి, దేశాంతరమునకు వెళ్ళినవు డాదేశస్థులు వానిగుణములన్నియు తెలిసికొనలేకపోయినను దేవదత్తుడు శౌర్యాదిగుణములులేనివాడు కాజాలడు. గదా! అచ్చట పరిచయ మెక్కుడైనకొలది వానిగుణములు క్రమేణ తెలిసికొనబడుచున్నవి. అట్లే అభియోగవిశేషము వలన ఒకరామాయణమందు జెప్పని విషయములు మరియొక రామాయణమందుపూర్వకథలతోకలసి యుండవచ్చును. (అవి అవశ్యముచేర్చుకొన తగినవియే యగును)

ఎట్లన శ్రుతి॥ ఇరువదియొకటింటితో కూడినవాడా యాదిత్యు డనుచో అర్థవాదరూపమైన ఇతరశ్రుతి యపేక్ష లేనిదే సూర్యునియందున్న ఏకవింశత్వమెట్లు తెలియనగును? అట్టిశ్రుతియేదియన పన్నెండు మాసములు ఐదుఋతువులు (ఇచట హేమంత శిశిరఋతువు లొకటే యని వేద పరిభాష) మూడులోకములు వెరసి ఇరువదియొకటి గలవాఁడు సూర్యుడని యాశ్రుతియందు వివరముగానుండెను.

ఒకచోట చెప్పబడనివిషయము మరియొకచోట చెప్పబడినచో నది గ్రాహ్యమను న్యాయమువలన సామాన్యవిశేషముల కేకవాక్యతచేయనగును.

అటులయినచో వాల్మీకిమహర్షిచే శతకోటి రామాయణము శ్లోకరూపముగా పూర్వమందే చేయబడినచో తిరిగి (మానిషాద) యను శ్లోకము బయలువడిన సమయమందు నట్టి యాశ్చర్యవిచారముల కవకాశములేదనినచో సత్యమేకాని, శతకోటి రామాయణరచనాకాలము చిరకాలము క్రిందటిదగుటచేతను మధ్యకాలమున బ్రహ్మశాపమున వ్యాధరూపమును బొంది వేయి యుగములపర్యంతము తపముచేయు వ్యవధిగాంచుటచేతను కష్టతరమువలన శ్రీరామమంత్ర ప్రభావముచే మరల తన బ్రహ్మర్షిత్వమును పొందినయట్టి వాల్మీకి కట్టియాశ్చర్యవిచారములు సంభవించినవని చెప్పుట సంగతమగును.

కించ బ్రహ్మర్షే ర్భగవతో వాల్మీకే ర్వ్యాధరూపత్వం ప్రారబ్ధవైచిత్ర్యేణ విశ్వామిత్రస్య వానరముఖత్వం నారదస్య స్త్రీత్వం బలేః ఖరత్వం నహుషస్యాఽజగరత్వం యథా తథైవోపపద్యతే.

యది సర్వరామాయణానాం మూలభూతం రామాయణమేకం స్యాత్ సర్వేషు రామాయణేషు భిన్నరూపతయా శ్రీ రామ కథా కుతో దృశ్యత ఇతిచేత్ సాధారణతయా ఐకకంఠ్యమేవ సర్వరామాయణానాం - తథాపి కేషుచి ద్రామాయణేషు తత్రతత్ర భిన్నత్వేనాపి కథా పరిదృశ్యతే తత్ర తావత్కల్పభేదా ద్రామకథా నైకరూపాస్తి. తథా రామపవావర్తతే త్యభిహితం.

ఆనందరామాయణే సారకాండే 3 సర్గే. శ్లో॥ నదీరూపా జనస్థానేఽహల్యా గౌతమశాపతః, రామేణ భ్రమతారణ్యే స్వాంఘ్రి స్పర్శా త్సముద్ధృతా. కల్పభేదా ద్వదంతీత్థం మునయశ్చాపి కేచన; నైకరూపాస్తి సర్వేషు కల్పేషు రామసత్కథా. భారద్వాజరామాయణే బాలకాండే శ్లో॥ సత్యకేతుకుమారా ద్వౌ ప్రతాపస్త్వరిమర్దనః, కస్మింశ్చిత్కల్పకేఽభూతాం ద్విజశాపాచ్చ రాక్షసా. రావణః కుంభకర్ణశ్చతన్మంత్రీ స్యా ద్విభీషణః ఇతి. అపిచ పూర్ణకాండే సప్తమసర్గే శ్లో॥ పునఃపునః కల్పభేదా జ్జాత శ్శ్రీరాఘవస్యచ, అవతారాః

ఇదియునుంగాక బ్రహ్మర్షియు భగవంతుడునగు వాల్మీకికి పూర్వము బ్రహ్మశాపముచే గల్గిన వ్యాధరూపము ప్రారబ్ధకర్మ వైచిత్ర్యముచే సంభవింపనగు. విశ్వామిత్రునకు వానరముఖమును, నారదునకు స్త్రీరూపమును బలిచక్రవర్తికి గార్దభరూపమును, నహుషునకు అజగరజన్మయు సంభవించినట్లే సంగతమగుననిభావము.

సర్వరామాయణములకును మూలభూతమగు రామాయణ మొకటియే యగునెడల సర్వరామాయణములందును భిన్నభిన్నముగ రామకథ ఏల కనబడుచున్నదని యనినచో సాధారణముగా సర్వరామాయణములకును నైకకంఠ్యమే చెప్పదగియున్నది. అట్లయ్యును కొన్నిరామాయణములం దచ్చటచ్చట భిన్నభిన్నముగ కథ కన్పడుచున్నది. దానికి సమాధానముగా కల్పభేదమువలన రామకథ యనేకరూపములనియు, అవ్విధమున శ్రీరాముడే ప్రవర్తించి యుండెననియు చెప్పబడినది.

ఆనందరామాయణమున సారకాండమున, తృతీయసర్గమున "అరణ్యమందు గౌతమశాపమువలన నదీరూపయగు నహల్యయరణ్యమందు సంచరించెడి రామునిచేత అంఘ్రిస్పర్శవలన నుద్ధరింపబడినదనియు, కల్పభేదమువలన కొందరు ఋషులు ఈవిధముగా చెప్పుచుందురు" సర్వకల్పములయందును శ్రీరామకథ ఏకరూపమై యుండదని చెప్పబడెను. భారద్వాజరామాయణమందు బాలకాండమున చెప్పబడిన దేమన "సత్యకేతుకుమారులగు ప్రతాపారి మర్దనులు ఒకానొకకల్పమందు బ్రాహ్మణ శాపమువలన రాక్షసులై జన్మించిరి. వారే రావణకుంభకర్ణులని ప్రసిద్ధిగాంచిరి. వారిమంత్రి విభీషణుడయ్యెను. అని" మఱియు పూర్ణకాండమున సప్తమసర్గమున తిరిగి తిరిగి కల్పభేదమువలన పుట్టిన శ్రీరామునియవతారములు కోటిపరిమితములై యుం

కోటిశోఽత్రతేషు భేదః క్వచిత్క్వచిత్. కృతోఽస్తి రాఘవే నైవ నసర్వే సదృశాః కృతాః, శతకోటి మితాదేవ తేషాంచ గణనా కృతా. ఇత్యనేన యస్మిన్కల్పే యద్రూపేణ శ్రీరామః ప్రవృత్తవాంస్తథా ప్రత్యేకరామ చరిత్రాణి శతకోటి రామాయణే దృశ్యంతే. మహర్షయస్తు ప్రత్యేక రామచరిత్రాణిగృహీత్వాస్వస్వనామధేయై రచయామాసురితి సమాధేయం. అతఏవ కాళికాపురాణే। శ్లో॥ ప్రతికల్పం భవే ద్రామః రావణశ్చాపి రాక్షసః, తత్రైవ జాయతే యుద్ధంతత్రైవ త్రిదశాగమః. ఏవం రామసహస్రాణి రావణానాం తథైవచ, భవితవ్యాని భూతాని తేషుభేదః ప్రవర్తతే ఇతి।

తదేవద్రఢయ న్నాహ శంకరభగవత్పాదాచార్యః బ్రహ్మసూత్రభాష్యే ప్రథమాధ్యాయస్య తృతీయపాదే 30 సూత్రవివరణే భా। అనాదౌచ సంసారే యథా స్వాపప్రబోధయోః ప్రళయప్రభవశ్రవణేఽపి పూర్వప్రబోధవ దుత్తరప్రబోధేపి వ్యవహారా న్నకశ్చి ద్విరోధః.

ఏవం కల్పాంతరప్రభవప్రళయయోరపి ద్రష్టవ్యం-తథాచ స్మృతిః. భారతే. శ్లో॥ యేషాం యే యాని కర్మాణి ప్రాక్సృష్ట్యాం ప్రతిపేదిరే, తాన్యేవ తే ప్రపద్యంతే సృజ్యమానాః పునఃపునః. శ్రు। సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా యథా పూర్వ మకల్పయత్ ఇతి. పునశ్చ మహాభారతే శ్లో॥ ఋషీ

డెననియు వానియందు భేదము కొంచెము కలదనియు ఒకరామునితో సర్వరాములు సదృశులు కారనియు శతకోటిరామాయణమునందియే వారిచరిత్రలు గణనచేయబడిన" వని చెప్పుటచేత ఏకల్పమునం దేవిధముగా శ్రీరాముడు ప్రవర్తించెనో అవ్విధముగా ప్రత్యేకరామచరిత్రములు శతకోటి రామాయణమునందే చూడబడుచున్నవి. మహర్షులు ప్రత్యేక రామచరిత్రములు గ్రహించి తమతమ నామధేయములచే రామాయణముల రచించిరని తెలిసికోదగినది. కావుననే కాళికా పురాణమున "ప్రతి కల్పమునందును శ్రీరాముడును, రావణుడును పుట్టుదురనియు అవ్విధముననే వారలకు యుద్ధము సంభవించుననియు, అవ్విధముననే దేవతలు వానరాదిరూపములతో నుద్భవించెరనియు అనేక వేల రాములును, రావణులును, పూర్వము కలిగిరనియు పరమందును గలుగగలరనియు అట్టి యవతారములందు కొంత భేదముగలదనియు జెప్పబడినది" వానినే ధృఢపరుచుచు చెప్పుచున్నారు.

శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు శాంకరబ్రహ్మ సూత్రభాష్యమున ప్రథమాధ్యాయమున 3 పాదమున 30 సూత్రవివరణమున (చెప్పినదేమనగా) "స్వాపప్రబోధములయందు ప్రళయ ప్రభవములు వినబడుచున్నను పూర్వప్రబోధమునందువలె యుత్తరప్రబోధమునందును వ్యవహార ముండుట వలన విరోధములేదు.

ఇవ్విధమున కల్పాంతర ప్రళయములందును చూడదగినది." అశ్లో భారతమందును చెప్పబడినది" పూర్వసృష్టియం దెవ్వరేనామములనే కర్మలను పొందిరోవారు తిరిగి సృజింపబడియు నానామముల నాకర్మలనే పొందుదురని" స్మృతి చెప్పుచున్నది." తిరిగి భారతమందు చెప్పబడినదేమన "వే

ణాం నామధేయాని యాశ్చ వేదేషు దృష్టయః, శర్వర్యాంతే
ప్రసూతానాం తాన్యేవైభ్యో దదా త్యజః. యథర్తా వృత్తు
లింగాని నానారూపాణి పర్యయే, దృశ్యంతే తాని తాన్యేవ
తథాభావా యుగాదిషు. యథాభిమానినో౽తీతాతుల్యా స్తే
సాంప్రతైరిహ, దేవై రతీతైర్హి రూపై ర్నామభి రేవ చేత్యే
వం జాతీయకాద్రష్టవ్యాఇతి.

భారద్వాజరామాయణే బాలకాండే భారద్వాజ
రామాయణోత్పత్తిప్రస్తావనాయాం. శ్లో॥ శివో రామాయ
ణం గౌర్యాః భుశుండస్య తథా౽వదత్, భుశుండో యాజ్ఞ
వల్క్యస్య భరద్వాజస్య సో౽బ్రవీత్॥ కథనే శతకోట్యై
తద్రామాయణ మభూద్యుతం। ప్రతికల్పే రాఘవశ్చ త్రింశ
త్కల్పా స్థితా ఇతి.

తథాచ యోగవాసిష్ఠే నిర్వాణ ప్రకరణే పూర్వార్థే
భుశుండోపాఖ్యానే ద్వావింశతితమసర్గే వసిష్ఠంప్రతి భుశుండ
వచనం యథా. శ్లో॥ స్మరామి ద్వాదశం చేద మమృతాం
భోధిమంథనం। ఏకార్థాని సమగ్రాణి బహుపాఠాని మే౽నఘ॥
పురాణాని ప్రవర్తంతే ప్రసృతాని యుగం ప్రతి పునస్తానేవ
తానేవ మన్యానపి యుగేయుగే॥ వ్యాఖ్యా। ప్రతిద్వాపరాంతే
నిర్మాతృభేదా ద్బహుపాఠాని వేదాదివిద్భిర్వ్యాసవాల్మీకి ప్రభృ
తిభిః ప్రరచితా న్పునః పున స్తానేవభారత రామాయణాదీ నితి
హాసాన్॥

దములయందు ఋషుల నామధేయము లెట్లు కన్పడుచున్నవో ప్రళయాంత
మునందు పుట్టినవారికిని నాయానామములనే పెట్టుచున్నాడు. ఋతు
వుల యందెవ్విధముగ ఋతుచిహ్నములు కన్పడుచున్నవో యుగాదుల యం
దును నట్టిభావములే యుండును. ఎవ్విధముగ నభిమాను లతీతులైరో యిప్ప
టివారితో వారు సమానులే, దేవతలు నామరూపములచే నతీతులైన దేవతల
తో తుల్యులు." ఈమొదలగునవి చూడదగినవి.

భారద్వాజరామాయణమున బాలకాండమున భారద్వాజ రామాయణో
త్పత్తి ప్రస్తావన ఇట్లున్నది. "శివుడు, రామాయణమును- పార్వతీదేవి
కిని- భుశుండునకు జెప్పెను. ఆభుశుండుడను ముని యాజ్ఞవల్క్యునకుఁ
జెప్పెను ఆయాజ్ఞవల్క్యుఁడు భరద్వాజునకు జెప్పెను. మొత్తమంతయు
గలిసి యీ రామాయణము శతకోటి శ్లోకసంఖ్యమయ్యెను. ప్రతికల్పమున శ్రీ
రాము డవతరించుచుండెను." ముప్పదికల్పములు ఉన్నవి యనిగలదు.

మఱియు- నశ్లే యోగవాసిష్ఠమున నిర్వాణప్రకరణమున పూర్వార్థ
మున భుశుండోపాఖ్యానమున ౨౨ సర్గమున వసిష్ఠులవారినిగూర్చి భుశుండు
డను మునియొక్క వాక్యము- ఎట్లనగా- "ఓమహానుభావా! వసిష్ఠమహా
మునీ! నాజీవితములో యిప్పటికి దేవదానవులు పదునొకండు పర్యాయములు
క్షీరసాగరమును మథించుట నెఱుంగుదును. ఇప్పుడు పండ్రెండవసారి
యీక్షీరసాగరమథనము- ఒకే అర్థముగల సమగ్రములయిన పురాణములు
ప్రతియుగమునందును నాకు బహుపర్యాయములు శ్రుతములైనవి. తిరిగి నేను
వినినపురాణములను మఱికొన్ని పురాణములను వింటిని." మఱికొన్నిశేషము
లతో ప్రతియుగమున ననగా ప్రతిద్వాపరయుగాంతమున వేదవేత్తలగు
వ్యాసుఁడు వాల్మీకి మొదలగు మహామహులచే రచింపఁబడి నిర్మాతృభేద
మునుబట్టి బహుపాఠములతో గూర్పబడిన భారతరామాయణేతిహాసములనే
మాటిమాటికి వినుచుందును. అనిచెప్పెను.

శ్లో॥ ఇతిహాసః మహాశ్చర్యః మస్త్యం రామాయణాభిధం। వాల్మీకినామ్నా జీవేన త్రేనై వాఽన్యేనవా కృతం॥ ఏతచ్చ ద్వాదశం వారం క్రియతే విస్మృతం గతం। ద్వితీయమేతస్య సమం భారతం నామ నామతః॥ స్మరామి ప్రాక్తనవ్యాసకృతం జగతి విస్మృతం। వ్యాసాభిధేన జీవేన త్రేనై వాఽన్యేనవా కృతం॥ ఏతత్తు సప్తమం వారం క్రియతే విస్మృతం గతం.

రాక్షసక్షతయే విష్ణోర్మహీమవతరిష్యతః। అధునైకాదశం జన్మ రామనామ్నా భవిష్యతి। నారసింహేన వపుషా హిరణ్యకశిపుం హరిః। జఘాన వారత్రితయం మృగేంద్రఇవ వారణం॥ వసుదేవగృహే విష్ణోర్భువో భారనివృత్తయే, అధునా షోడశం జన్మ భవిష్యతి మునీశ్వర। ఇత్యాదినా సమ్యక్ప్రతిపాదనా దుపన్యాసస్యాత్యంత సామరస్యం భవతి॥

ఇత్యుపోద్ఘాత స్సమాప్తః.

ఇత్థం నివేదయతి శ్రీరామసేవకః ములుకుట్లోపనామక

నరసింహావధానీ.

"ఓమునీంద్రా! మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరమైన రామాయణమను నొక ఇతిహాసంబు గలదు. అయ్యది వాల్మీకియనెడు పేరుగల జీవునిచేతనో అవతారాంతరమైన ఆపేరుగలిగి అన్యజీవునిచేతనో యిప్పటికి పండ్రెండవ సారి రచింపబడెను. ఇది ఇట్లుండ మఱొక్కసంగతి మఱచితిని రెండవదియు దీనికి సాటియైనదియు పూర్వపువ్యాసులవారిచే రచింపఁబడినదియు ప్రసిద్ధికెక్కినదియు ప్రస్తుతమున జగమ్మున విస్మృతప్రాయమైనదియునగు భారతేతిహాసము మరల ఇప్పుడు ఏడవసారి రచింపబడుచున్నది. వ్యాసనామక జీవునిచేతనో అవతారాంతరవ్యాసునిచేతనో రచింపబడెనన్నవిషయము జెప్ప మఱచితిని. ఇప్పుడు జ్ఞప్తికివచ్చినది అని భుశుండుఁడు వసిష్ఠునితోఁ జెప్పెను.

రాక్షసుల నాశముకొరకు భూమియం దవతరింపదలచిన శ్రీరాముడను నామముగల విష్ణువునకు ఇప్పుడు పదునొకండవజన్మము కాగలదు. నరసింహస్వరూపుడైన విష్ణువు హిరణ్యకశిపుని సింహము ఏనుగువలె ఇప్పటికి మూడుసార్లు చంపెను. ఓమునీంద్రా! భూభారము దీర్చుటకై విష్ణుమూర్తి శ్రీకృష్ణనామముతో వసుదేవునిగృహమున యిప్పటికి పదునైదుసార్లు అవతరించెను. ఇప్పుడు పదారవమాఁగ అవతరింపఁబోవుచున్నాడు"- అని వాసిష్ఠమున ఈరీతిగా చెప్పియుండుటంబట్టి ఈయుపన్యాసము సమరసముగా సమన్వయించుకొనదగినదని ఎంచనగును.

ఉపోద్ఘాతము సమాప్తము.

ఇట్లు నివేదించు, శ్రీరామసేవకుడగు ములుకుట్ల నరసింహావధాని.

విజ్ఞప్తిః.

అత్ర శ్రీరామాయణసారోద్ధారగ్రంథే కతిపయ శ్లోకా ఏవ నూత్నతయా విరచితాః కథాసంధయే. సంవాదేషు శ్రోతృబుద్ధి ప్రరోచనార్థం ఆర్షరామాయణానుసారేణ, మహాకవి ప్రణీత ప్రమాణ భూతకతిపయశ్లోకా ఉద్ధృత్య నివేశితాః, ప్రాధాన్యేన లోకప్రసిద్ధ శ్రీమద్రామాయణానుసారేణ కథా సంగృహీతా తదీయైరేవ శ్లోకైః. అనుక్తమన్యతోగ్రాహ్య మితిన్యాయేన వాల్మీకి రామాయణేఽనుక్తకథాంతర స్వీకరణాయవా సంగ్రహాయవా తదితర రామాయణాదిభ్య ఉద్ధృత్య బహవశ్శ్లోకా ఆహృత్య పరస్పర విరోధస్ఫురణఘట్టేషు వ్యాఖ్యాన రూపేణ సమన్వయీకృత్య వాల్మీకిరామాయణకథా విరుద్ధ రామాయణాని విహాయ తద్వత్పురాణాదిభ్యః రామాయణ కథాం స్వీకృత్యగ్రంథం గ్రథిత వానస్మి.

కించాస్మిన్ గ్రంథే రావణాది జన్మవిచారణే రావణ మోహే తదుపరి శ్రీరామం రావణః ఛద్మనా సాధనోపాయ వివరణే తత్ప్రతీకారేచ రామరావణ హృదయం ప్రథమ ద్వితీయ సర్గయోః ప్రతిపాదితం.

తతః బ్రహ్మాదయో దేవా వైకుంఠ గమన కాలవినిర్ణయే పరమాన్న విభాగే శ్రీరామజననే రామలీలాసు తాటకావధ ఘట్టే గుహస్యసమాగమే తస్య పూర్వజన్మవృత్తాంతే సీతా స్వయంవరే సీతాకల్యాణే శ్రీరామపరశురామసంవాదే పట్టాభిషేక

విన్నపము

ఈ రామాయణ సారోద్ధారమున కొన్ని శ్లోకములు మాత్రమే కథను సంపుటిచేయుటకై నాచే క్రొత్తగా రచింపబడినవి. సంవాదముల సందర్భమున వినెడువారిబుద్ధికి రుచికలిగించుటకై ఋషిప్రణీతరామాయణముల ననుసరించి మహాకవులు రచించిన ప్రమాణములైన కొన్ని శ్లోకములుగూడ యెత్తిసమకూర్చబడినవి. ప్రధానముగా లోకప్రసిద్ధమైన శ్రీవాల్మీకిరామాయణము ననుసరించియే ఆశ్లోకములతోడనే కథ సంగ్రహముగా కూర్చబడినది. అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం అనగా ఒక గ్రంథము జదువునప్పుడు అందు లేనిసంగతులు మఱొకగ్రంథమునుండి స్వీకరింపవలె ననున్యాయముచేత వాల్మీకిరామాయణమున లేని వేరువేరుకథల దీసికొనుటకును కథసంగ్రహించుటకును తదితర రామాయణములనుండియును పురాణాదులనుండియు ననేక శ్లోకముల నెత్తితీసికొనివచ్చి వ్రాసి పరస్పరవిరోధ మున్నట్లు దోచు స్థలంబుల వ్యాఖ్యానరూపముచే సమన్వయపరిచి వాల్మీకిరామాయణవిరుద్ధముగా నున్నరామాయణములను విడిచి అట్లే పురాణములనుండి రామకథాభాగమును స్వీకరించి ఈ గ్రంథమునుగూర్చితిని.

మఱియు నీ గ్రంథమున రావణాదులజన్మ, రావణుని మోహము, పిమ్మట శ్రీరాముని రావణుడు కపటోపాయముచే సాధింపనెంచుట- అందుకు ప్రతిక్రియ, ఇట్టిచోట్ల రామ రావణులహృదయము ప్రథమ ద్వితీయసర్గములం జెప్పంబడినది.

పిమ్మట బ్రహ్మాదిదేవతలు వైకుంఠమునకేగు కాలము నిశ్చయించునెడలను పరమాన్నవిభాగమును జేయుతఱిని శ్రీరామజననమునను రామలీలలయందు తాటకావధఘట్టమున శ్రీరాముడు గుహునితో గలిసినప్పుడు ఆగుహుని పూర్వజన్మవృత్తాంతమున సీతాస్వయంవరమున సీతాకల్యాణమున శ్రీరామ పరశురామ సంవాదమున పట్టాభిషేక విఘ్నసమునను కైకేయి

విఘ్నే కైకేయీ పూర్వజన్మవృత్తాంతే సీతాపహరణే శ్రీరామ శోక కారణప్రదర్శనే వాలివధే ఆంజనేయ కృతసీతాన్వేషణ లంకాదహనయోః విభీషణ శరణాగతి రింద్రజిదాది వధే రామేశ్వరలింగ ప్రతిష్ఠాపనే శ్రీరామప్రవాస దినపరిగణనే శ్రీరామ శ్రీరామచంద్ర పట్టాభిషేకమహోత్సవే శ్రీరామకృష్ణయోరభేదకృత్య నిరూపణే తదితరసందర్భేష్వేకైక గ్రంథాపేక్షయా బహుగ్రంథసమ్మేళన పూర్వకతయా సువిస్తృతం విశదతరం సంశయ నివర్తకత్వేన యథాశక్త్యా వర్ణితం.

గాయత్రీమంత్రాక్షరశ్లోకాః పురాణేషు వ్యాఖ్యానేషు చ ముఖ్యత్వేనాంగీకృత శ్లోకానపి తత్తత్సందర్భానుసారేణ లిఖిత్వా నవసహస్రశ్లోక సంఖ్యామాత్రత్వేన సంగృహ్య లిఖితా అపి పఠితౄణాం సౌలభ్యేన యథా విదితా భవతి తథాగ్రథితా.

అత్ర మమ మనుజమతి సహజప్రమాదేన పీఠికాయాం కథాసందర్భేచ శ్లోకేషు పదప్రయోగే తాత్పర్యకరణే స్ఖాలిత్యం యద్యపి సంభవేత్ తథాపి గుణగ్రహణ పారీణాః పండితవర్యాస్సహృదయా గచ్ఛతస్స్ఖలనం సదోషాయేతి న్యాయ మనుసృత్య క్షమంతామితి సాంజలిబంధం సమభ్యర్థయే.

కించాస్యాం రామాయణసారోద్ధార గ్రంథే బ్రహ్మశ్రీ అధీతవ్యాకరణశాస్త్రైః అష్టావధాని శతావధానీతిసుప్రథితా విరచిత పిండాండ రామాయణ శ్రీసదాశివేంద్ర సరస్వతీచరిత ప్రభృత్యనేక గ్రంథాః ప్రస్థానత్రయప్రవచన పటిష్ఠాః శ్రీవేమూరి

పూర్వజన్మవృత్తాంతమున సీతాపహరణమున శ్రీరాముని శోకకారణమును నిరూపించుపట్లను వాలివధఘట్టమునను నాంజనేయుని సీతాన్వేషణలంకాదహనములను విభీషణశరణాగతియందు ఇంద్రజిదాదుల వధయందు రామేశ్వరలింగప్రతిష్ఠాపనమునను శ్రీరామవనప్రవాస దినముల లెక్కించునప్పుడును శ్రీరామచంద్రుని పట్టాభిషేక మహోత్సవమునందును శ్రీరామకృష్ణులకు కృత్యములలో భేదములేదని నిరూపించుటయందును, మఱికొన్ని సందర్భములయందును అనేకగ్రంథములనుండి శ్లోకముల నెత్తివ్రాసి విస్తృతమైనప్పటికి స్పష్టముగా నుండునట్లు సందేహములుతీరునట్లు నాశక్తికొలది వ్రాసితిని.

గాయత్రీమంత్రాక్షర శ్లోకములను పురాణములందును వ్యాఖ్యానమునందును ముఖ్యములని పేర్కొనుశ్లోకములను ఆయాసందర్భమునను సరించి వ్రాసి తొమ్మిదివేలశ్లోకములలో నిమిడ్చిచదువుకొనువారికి సులభముగా దెలియునట్లు సమకూర్చితిని.

ఇందు నాకు మానుషబుద్ధికి సహజమైన ప్రమాదముచే పీఠికయందుగాని కథాసందర్భమందుగాని శ్లోకములందుగాని పదప్రయోగమునందుగాని తాత్పర్యవివరణమునగాని స్ఖాలిత్యములు దొర్లియుండవచ్చును. అయినను గుణములను మాత్రము స్వీకరించు స్వభావముగల సహృదయులగు పండితులు పరుగెత్తువానికి కాలుజారుటయు నొకతప్పుకాదు. అను న్యాయము ననుసరించి క్షమింపరుగాకయని అంజలిఘటించి ప్రార్థించుచున్నాను.

మఱియు నీరామాయణ సారోద్ధారమున బ్రహ్మశ్రీ వైయాకరణులును అష్టావధాని శతావధాని బిరుదాంకితులును పిండాండ రామాయణ శ్రీసదాశివేంద్ర చరితాది గ్రంథకర్తలును ప్రస్థానత్రయమును జెప్పగలవారును విమర్శకులును పరేంగితజ్ఞులు సౌజన్యనిధులును మాగురువులునగు వేమూరు

నరసింహశాస్త్రిణో విముక్తవచాతుర్ధురీణాః పరేంగితజ్ఞా స్సౌజన్యనిధయః మద్గురవః దోషరహితం కృత్వా, సాహాయ్యమకరోత్। తేభ్యోనమాంసి

బ్రహ్మశ్రీ విరాజమానా అధీతన్యాయవేదాంతాది శాస్త్రప్రవచనపటిష్ఠాః మహోపన్యాసకాః మహాగ్నిచితః దిగన్తవ్యాప్త యశోవిశాలాః శిష్యవత్సలాః అస్మద్గురువరేణ్యాః శ్రీమల్లాది రామకృష్ణ విద్వన్మహాగ్నిచితః కరుణాపురస్సరం మల్లిఖితరామాయణ సారోద్ధారగ్రంథం సోపోద్ఘాత మాకలయ్య మనుద్యమ మపూరయన్ తేభ్యః కృతజ్ఞపూర్వకం నతినుతిశతం సప్రశ్రయం సమర్పయామి.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలాయాం సంస్కృతాంధ్ర. గ్రంథదోష సంస్కర్తృత్వేన స్థితః ఘంటసాల గ్రామనివాసీ బ్రహ్మశ్రీ బాలసరస్వతీత్యాది బిరుదాంకిత శతావధాని చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిణా మంతేవాసీ బ్రహ్మశ్రీ పిశుపాటి బ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ అస్మద్గ్రంథే తత్ర తత్ర ముద్రణే అక్షర స్ఖలిత పదవాక్యార్థ స్ఖలిత దోషరహితం యథాతథా సమ్యక్పరిష్కృత్య మమాతీవసాహాయ్య మకరోత్.

తేషాం సర్వేషా మత్యంతకృతజ్ఞతాపూర్వక వందనశతం భూయో భూయ సమర్పయామీతి నతయః.

ఇత్థం నివేదయితా ములుకుట్లోపనామక
శ్రీరామభక్తః. నరసింహావధానీ
ఏతత్సర్వం సాంగపరివార సర్వదేవాత్మక చిన్మయ
శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు.

నరసింహశాస్త్రిలుగారు దోషములనుదిద్ది నాకు మిక్కిలి సహాయ్యము నొనర్చిరి. వారికి వందనములు,

బ్రహ్మవర్చసముతో ప్రకాశించుచున్నవారును న్యాయశాస్త్రమును వేదాంతశాస్త్రమును వ్యాకరణమును నీ మొదలగు షట్ శాస్త్రములను గూడ జదువుకొన్నవారగుటయే।కాక ఆశాస్త్రములను శిష్యబృందమునకేమి ఇతర శ్రోతలకేమి సుబోధముగా బోధించుటయందు సమర్థులును గొప్ప ఉపన్యాసకులును చయన మను మహాయజ్ఞము నొనర్చినవారును దిగంతములవరకు వ్యాపించిన కీర్తిగలవారును శిష్యవాత్సల్యము గలవారును మాకు సూత్రభాష్య గీతాభాష్యోపనిషద్భాష్యాదుల బోధించిన గురువర్యులునగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది రామకృష్ణ విద్వచ్చయనులుగారు నాయందుదయార్ద్రహృదయులై నేను సమకూర్చిన శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథమును ఉపోద్ఘాతముతోఁగూడ అవలోకించి నాప్రయత్నమును సంపూర్తిజేసిరి. వారికొరకు సవినయముగా కృతజ్ఞతాపూర్వక వందన శతంబుల సమర్పించుచున్నాడను.

మఱియు నాంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములయందు ప్రమాదజనిత దోషములు లేకుండునట్లు సంస్కరించు నుద్యోగమునం దున్నట్టియు, ఘంటసాల గ్రామవాస్తవ్యులును బాలసరస్వత్యాది బిరుదాంకిత, శతావధాని, బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిలుగారిశిష్యులునగు బ్రహ్మశ్రీ పిశుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు ఈరామాయణ సారోద్ధారము నచ్చటచ్చట ముద్రణమునఅక్షర స్ఖలిత పదవాక్యార్థస్ఖలితదోషములు లేకుండునట్లు బాగుగ పరిష్కరించి నాకు మిక్కిలి తోడ్పడిరి.

వారి కందఱకు మిక్కిలి కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనశతమును మాటిమాటికి సమర్పించుచున్నాను.

ఇట్లు ములుకుట్ల నరసింహావధాని యను శ్రీరామభక్తుడు.
ఇది సాంగ పరివార సర్వదేవాత్మక చిన్మయ
శ్రీరామచంద్రునికి సమర్పణ మగుగాక!

ఓమ్ నమః పరమాత్మనే.

శ్రీరామాయణ సారోద్ధార
పఠన శ్రవణాది విధిః

బ్రహ్మాండపురాణే గోదావరీమాహాత్మ్యాంతే ౧౪౭ అధ్యాయే సనత్కుమారం ప్రతి దక్షిణామూర్తి వచనం। శ్లో। యస్తుభక్తః పశుపతేర్వా కేర్వా మమ వా భువి। శ్రీరామేభక్తి సంపన్నః పఠే దేత న్మహామనుం। వాచకం మత్స్వరూపేణ ధ్యాత్వా శ్రావ్యం ద్విజైస్సహ। రామాయణమహామంత్ర శ్రవణేన సనాతనః। పరశ్శివ స్సదా రామః ప్రీత్యా దద్యా న్మమే ప్సితం। బ్రహ్మవిష్ణ్వీశ్వరా నిత్యం గృహే తిష్ఠంతు ఉ మేసదా। ఇతి వై ప్రార్థనాం కృత్వా కుర్యా చ్ఛ్రీ మంగళాదికం॥ పునశ్చ ౧౫౦ అధ్యాయే। శ్లో। భృతకాధ్యాయినే చైవ కృతఘ్నాయచ ఘాతినే। అవిష్ణుభక్తాయ తథా మద్భక్తి రహితాయచ। రామాయణం పరం వస్తు నేదం వాచ్యం ద్విజన్మనా. ఇతి.

పఠనస్థానమాహ తత్రైవ। శ్లో। బ్రాహ్మణానాం సమూహే వా తథా వైష్ణవసన్నిధౌ। మద్భక్త సన్నిధానే వా తథా వేదాం తవేదినాం। ఆరంభస్తు నరః కుర్యా దస్య రామాయణ స్యవై ఇతి.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార
పఠన శ్రవణాది విధి.

బ్రహ్మాండ పురాణమున గోదావరీ మాహాత్మ్యాంతమునందు ౧౪౭ అధ్యాయమున సనత్కుమారునిఁగూర్చి దక్షిణామూర్తి చెప్పుచున్నాఁడు. "ఎవ్వఁడీశ్వరునకు భక్తుఁడో, నాకును, విష్ణువునకును భక్తుఁడో వాఁడు శ్రీరామునియందు భక్తిగలవాఁడై యీ మంత్రమునుఁ బఠింపవలయును. గ్రంథమును మత్స్వరూపముగా ధ్యానముచేయవలయును. పిదప బ్రాహ్మణులతోఁ గూడినవాఁడై చదువవలయును. రామాయణమను మహామంత్రమును వినుటచేఁ బరశివుఁడు రాముఁడు ప్రీతితో నాకోరికను సఫలముఁజేయుఁగాక నాయింటియందు బ్రహ్మ విష్ణ్వీశ్వరులు నిత్యము నివసింతుగాక, "ఈవిధముగాఁ బ్రార్థనయొనర్చి శ్రీమంగళాదికమునుఁ జేయవలయును. మఱియు ౧౫౦ అధ్యాయమునఁ ధనముఁదీసికొని చదువుఁజెప్పువానికిని, చేసినమేలు మఱచినవానికిని, హింసారతునకును, విష్ణుభక్తుడు కానివానికిని, రామునియందు భక్తిలేనివానికిని రామాయణమునుఁ జెప్పఁగూడదు అనికలదు.

పఠనస్థానమునుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. "బ్రాహ్మణులయొక్క సమూహమునందున, విష్ణుభక్తిగలవారియొద్దను, నాభక్తులయొద్దను, వేదాంతమునుఁ దెలిసినవారియొద్దను, ఈ రామాయణమునుఁ జదువుటకారంభింపవలయును.

శ్రవణవిధి రుచ్యతే, ఆగ్నేయపురాణే తులాకావేరీమాహాత్మ్యే ౧౦ అధ్యాయే ౧ శ్లో॥ సోష్ణీషమస్తకా యేవై కథాం శృణ్వంతి పావనీం। తే బలాకాః ప్రజాయంతే పాపినో మనుజాధమాః॥ తాంబూలం భక్షయంతో యే శ్వవిష్ఠా భోజనాశ్చ తే, యేచతుంగాసనారూఢా స్తే భవంతీహ వాయసాః. ॥పౌరాణికనియమ మాహ తత్రైవ. శ్లో॥ యేశ్రావయంతిచ కథాం తిష్ఠంతి బ్రహ్మణఃపదే, వ్యాసాసనం సమారూఢో యదా పౌరాణికో ద్విజః. ఆసమాప్తేః పురాణస్య నమస్కుర్యాన్న కస్యచిత్॥

వక్తుశ్చ శ్రోతౄణాం నియమభంగే దుర్గతి రుక్తా- తత్రైవ షోడశాధ్యాయే, శివమూర్తికథారూపేణ శ్లో॥ మాహిష్మతీ పురోద్దేశేహ్యగ్రహారో మహానభూత్, సహస్రసంఖ్యై ర్విప్రేంద్రై స్సదాచారై స్సమాశ్రితః. తస్మిన్నాసీ ద్ద్విజవరో వేదవేదాంగపారగః, శివమూర్తి రితిఖ్యాతో ధనార్జనపరోఽభవత్. శ్రావయామాస విదుష శ్శ్రీరామచరితం మహత్. (శ్రోతార శ్శివమూర్తిశ్చ హ్యన్యోన్య మవమానితాః,) శ్రోతార స్తేన పాపేన బకదైత్యేన భక్షితాః. శ్రవణా ద్రామ గాథాయాః భీమసేనాభిరక్షితాః.) బ్రహ్మద్రోహేణ పాపేన క్షీణతేజాః పురాణవిత్, మృతోఽసురో బకాఖ్యోఽభూద్భూసురోఽపి దయాన్వితః, ఏకచక్రపురీ సంస్థః పూర్వదోషానుసారతః, బకా

శ్రవణవిధానమునుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. ఆగ్నేయపురాణమునందు తులాకావేరీ మాహాత్మ్యమునందు ౧౦ అధ్యాయమున ౧ శ్లోకము ఈ పవిత్రమగు రామకథను తలగుడ్డ చుట్టుకొనినవారై వినినచో వారు పాపాత్ములై కొంగలై పుట్టుచున్నారు. తాంబూలమును నమలుచు వినునట్టివారు శ్వవిష్ఠము భుజించువారుగా నగుచున్నారు. ఎత్తైన పీఠమునందుఁ గూర్చుండి వినువారు కాకులై పుట్టుచున్నారు. అందే పౌరాణిక నియమమునుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. ఎవ్వరు రామకథను వినిపించుచున్నారో వారు బ్రహ్మయొక్క స్థానమునుఁ బొందుచున్నారు. వ్యాసాసనమునఁ గూర్చుండి పురాణమును జెప్పునప్పుడా పౌరాణికుఁ డెవ్వరికి నమస్కారముఁ జేయరాదు. వక్తకును, శ్రోతలకును నియమభంగము వాటిల్లిన నరకమనువిషయము, అచ్చటనే పదునారవయధ్యాయమున శివమూర్తికథారూపమున నున్నది. "మాహిష్మతీ పురప్రాంతమున నగ్రహారమొకటిగలదు. ఆపట్టణమున వేయిమంది బ్రాహ్మణులు నివసించుచుండిరి. ఆపట్టణమున వేదవేదాంత పారగుఁడగు శివమూర్తియను నొక బ్రాహ్మణుఁడుండెను. అతఁడు ధనమునం దాశగలవాఁడై రామాయణమును పురాణమునుఁ జెప్పుచుండెను. శ్రోతలును వక్తయును, పరస్పర మవమానించుకొనిరి. శ్రోతలాపాపముచే బకాసురునిచే భక్షింపబడిరి. రామాయణమును వినినందున భీమసేనునిచేఁ గాపాడఁబడిరి. పురాణవేత్త బ్రహ్మద్రోహమగు పాపముచే తేజము నశించినవాఁడాయెను. ఆబ్రాహ్మణుడు మృతుడై బకా

సురో బాధమానో భీమసేనాద్ధతో యుధి. పూర్వపుణ్యవిశేషేణ పరీక్షి ద్విజోఽభవత్, సార్వభౌమోమహాయోగీ శ్రీమాన్ భాగవతోత్తమ ఇతి.

అపిచస్కాందే, ఉమాసంహితయాం శివాం ప్రతిశివః॥

శ్లో॥ శృణుదేవి ప్రవక్ష్యామి శ్రోతృలక్షణముత్తమం, జన్మాంతర సహస్రేషు కృతయజ్ఞను హూదయాత్। తస్యరామాయణ స్యాస్యశ్రవణేజాయతేమతిః వినాతుసుకృత్యయోః కాలే శ్రోతవ్యం జన్మభీరుభిః। శ్రీరామేతి పరం జప్యం తారకబ్రహ్మ సంజ్ఞితం। బ్రహ్మహత్యాది పాపఘ్నమితి వేదవిదోవిదుః యోరామ భక్తస్సతతం తస్య సేవాపరోఽభవేత్। తంతారయతి పాపేభ్యః పుమాంసం భక్తవత్సలః రామార్చన పరాయేచ తత్కథైక పరాయణాః కల్పాంతేస్వకులైస్సార్థం యాంతి బ్రహ్మ పదం హితే। రామాయణస్య శ్లోకాన్వైయేలిఖంతి మహీతలే। తేషాం దేవిమయాసార్థం నివాసః పరమాత్మనా। బ్రాహ్మణోవాఽపి పతితః పాపకృన్మిత్రవంచకః బ్రహ్మహా భ్రూణహాగోఘ్న స్స్వామిహా విషదాయకః సురాపీ స్వర్ణచోరశ్చ గురుదార రతోఽపివా। సాంగం రామాయణం శ్రుత్వాముక్తోభవతి పార్వతి, మాతృహాపితృహావాపిచండాల స్త్రీరతోఽపివా। సర్గం రామాయణం శ్రుత్వాసతుపూతోభవిష్యతి ॥ఇతి। శ్రవణవిధిః॥

సురుడైపుట్టి ఏకచక్రపురియందున్నవారిని పూర్వదోషానుసారముగ బాధించుచున్నవాడై భీమునిచే యుద్ధమునఁ జంపఁబడెను. పూర్వపుణ్యవశముచే నా బ్రాహ్మణుడు భాగవతోత్తముఁడు పరీక్షిత్తుడుగానాయెను.

మఱియు స్కాందపురాణమునందు మాసంహిత ప్రథమాధ్యాయమున పార్వతితో పరమేశ్వరుఁడిట్లుపలికెను. పార్వతీ! ఉత్తమ శ్రోతృలక్షణమును నుడివెదను. వినుము అనేక జన్మానుష్ఠితములగు యజ్ఞాది పుణ్యకర్మవశమున గాని రామాయణ కథాశ్రవణమునం దుత్సుకత జనింపదు. జన్మభీరువులిద్దానిని "తారకబ్రహ్మ"మని ప్రసిద్ధిజెందిన శ్రీరామ నామమును జపియింపవలయును. అట్లు జపించుటవలన బ్రహ్మహత్యాదిపాపములు పరిహారమగునని వేదవిదులు పలుకుదురు. భక్తుఁడెవ్వాడు నిరతమాతని చరణారవింద సేవారతుండగునో! వానిని భక్తవత్సలుఁడు రామచంద్రుడు పాపములం బడనీక రక్షించును. ఎవరు రామార్చనమునందాసక్తులో వారు కల్పాంతమునఁ దమకులమువారితోడంగూడ బ్రహ్మపదమునందుందురు. భూతలమునసేవారు రామాయణ శ్లోకముల వ్రాయుదురో వారికి నాతోడినివాసము లభించును. మఱియునో పార్వతీ! పతితుఁడగు బ్రాహ్మణుడు, మిత్రవంచకుఁడు, బ్రహ్మహత్యఁ గావించినవాఁడు. భ్రూణహత్యనొనర్చినవాఁడు. గోహంత, స్వామిద్రోహి విషదాయకుడు మున్నగుగల మహాపాతకులును. శ్రీరామాయణ శ్రవణమువలన ముక్తులు కాగలరు. మాతృపితృహంతకుఁడు చండాల స్త్రీరతుఁడునుగూడ రామాయణమున నొకసర్గవినిను పవిత్రుఁడు కాగలడు."అని రామాయణ శ్రవణవిధి చెప్పబడినది సమాప్తము.

అథ శ్రీ సీతా రామచంద్రయోః
జన్మాదుత్సవ విధిః

అథచైత్ర శుక్ల నవమ్యాం మధ్యాహ్నే, శ్రీరామస్య జన్మోత్సవః కార్యః తత్ప్రయోగో యథా.

తత్రాదౌ సపత్నీకో యజమానః, పుత్రపౌత్రాద్యవిచ్ఛిన్న సంతానప్రాప్త్యర్థం, సాంగపరివార చిన్మయ శ్రీరామచంద్ర ప్రీత్యర్థం, శ్రీరామచంద్ర జన్మోత్సవం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్యనమస్సదస ఇతి పరిషదుపస్థానపూర్వకం గణపతి మభ్యర్చ్య, పుణ్యాహం వాచయిత్వా; తతః ఆచార్యబ్రహ్మణౌ ద్వావృత్విజౌ వృణుయాత్. ॥శ్లో॥ యథాచార్యో వశిష్ఠోభూదిక్ష్వాకూణాం పురేపురా, తథా జన్మోత్సవేస్మిన్ త్వ మాచార్యో భవ సువ్రత। అస్మిన్ శ్రీరామజన్మోత్సవే వశిష్ఠమాచార్యం త్వామహం వృణే। ఇతి ఫలాక్షతైః వృణుయాత్॥ వృతోస్మి కరిష్యామీతి ప్రతివచనం.॥శ్లో॥ వామదేవో యథాఋత్విగ్బ్రహ్మ యోధ్యా పురేపురా। తథా జన్మోత్సవేస్మిన్, త్వం బ్రహ్మభవ బుధోత్తమ। ఇతి పూర్వ వద్వృణుయాత్ పూర్వవత్ప్రతి వచనం. తతోవామదేవః శ్రీరామతారకం జపేత్॥ వశిష్ఠో జన్మపూజాదౌ యుక్తోభూయాత్ ॥తద్యథా॥

"మహీద్యౌః" ఇతి మంటపాంతరభూమిం స్పృష్ట్వా; మహీద్యౌః......భరీమభిః॥ తత్రపీఠం నిక్షిప్య। నూతనవస్త్రద్వయమాసాద్య। యథాశక్తి తండులాన్ నిధాయ। "ఓషధయ" ఇతి తండులానభిమంత్ర్య॥ ఓషధ...పారయామసి. "ఆకలశే"ష్వితి కలశ మభిమంత్ర్య। ఆకలశే...వర్ధతే।

"ఇమమ్మేగంగ" ఇత్యుదక మభిమంత్ర్య। ఇమమ్మే......సోమయా తస్మిన్ కలశే పంచపల్లవాని నారికేళం చ నిధాయ, నూతన వస్త్రమావేష్ట్య, తస్మిన్ శ్రీరామ ప్రతిమాం, పంచగవ్యేన శోధితం, ధృవం తేరాజేతి మంత్రేణ నిధాయ; "ధృవంతే......ధృవం. తతోనీరాజనం కుర్యాత్॥

తతః శ్రీరామ జననోత్సవసర్గం జననాంతం పఠిత్వా, కలశపూజాం, శంఖార్చనంచ కృత్వా। ప్రాణప్రతిష్ఠాంచ కృత్వా। పుష్పాక్షతాన్ గృహీత్వా। శ్రీరామం బాలకమేవం ధ్యాయేత్। ధ్యానం ॥శ్లో॥ మాతుః పార్శ్వే చరంతంమణిమయ శయనే మంజుభూషాం చితాంగం। మందం మందం పిబంతం ముకుళిత। నయనం। స్తన్యమన్యం స్తనాగ్రం। అంగుళ్యాగ్రైస్స్పృశంతం। సుఖ పరవశయా సుస్మితాలింగితాంగం। గాఢం గాఢం జనన్యా కలయతు హృదయం: మామకం రామబాలమ్॥ ఇతి. దశరథ కౌసల్యాంక గతం, శ్రీరామం "రాంరామాయనమ" ఇతి ధ్యాత్వా. భం-భరతాయనమః, ఇతి కైకేయ్యంకే, భరతం, ధ్యా

త్వా। లం, "లక్ష్మణాయనమః" శం, శత్రుఘ్నాయనమః ఇతి,
లక్ష్మణం శత్రుఘ్నంచ, సుమిత్రోభయపార్శ్వయోః ధ్యాత్వా॥
పురుషసూక్త విధానేన, శ్రీరామ సహస్రనామ పూజాపూ
ర్వకం. పూజాం సమాప్య; తతస్సు గంధ కుసుమాధివాసితేన,
శంఖోదకేన, కుసుమఫల, తులసీపంచరత్నాక్షతైః ప్రసన్నార్ఘ్య
ప్రదానం కుర్యాత్॥ తద్యథా।

శ్లో॥ చైత్రమాసే సితేపక్షే। నవమ్యాం చ పునర్వసౌ।
మధ్యాహ్నే కర్కటేలగ్నే। ఉచ్చస్థే గ్రహపంచకే। దశానన
వధార్థాయ। ధర్మసంస్థాపనాయచ। పరిత్రాణాయ సాధూనాం
జాతోరామస్స్వయంహరిః॥ గృహాణార్ఘ్యం మయాదత్తం। భ్రా
తృభి స్సహరాఘవ। సాంగపరివార చిన్మయ శ్రీరామచంద్ర
పరబ్రహ్మణే నమః, ప్రార్థన ప్రసన్నార్ఘ్యం సమర్పయామి॥ ఏవం
త్రిః॥ తదనంతరం, సువర్ణాదినిర్మిత డోలికాయాం శ్రీరామ
చంద్ర ప్రతిమాం నిక్షిప్య, ఛత్ర చామర నృత్తగీతాది రాజోప
చారాన్ ప్రకల్పయేత్॥ ఏవందివా సంపూజ్య, ఉపవాసంకృత్వా,
రాత్రౌ ప్రదోషపూజానంతరం, జయంతీమాహాత్మ్య శ్రీరా
మాయణస్థ శ్రీరామబాల లీలాపఠన శ్రవణాదిభిః, డోలాగీత
మంగళగీత, వాద్యాది మహోత్సవ చతుర్యామ పూజా జా
గరణాదికం చ కుర్యాత్॥ శ్వోభూతే, బ్రాహ్మణసమారాధనా
నంతరం, కలశవస్త్ర ప్రతిమాదిక మాచార్యాయ దత్వా పార్వ
ణం కుర్యాత్॥

ఏవం శ్రీరామభక్తః శ్రీరామ జన్మోత్సవం కృత్వా
ఇహభోగానభీప్సితాన్ భుక్త్వా, అంతే శ్రీరామ సాయుజ్యం
గచ్ఛతీతి, శ్రీతత్త్వ సంగ్రహరామాయణే, పార్వతీంప్రతి. పరమే
శ్వరేణ ప్రతిపాదితమితి శివం॥

ఏవం భాద్రపద శుక్లతృతీయాయాం, శ్రీరామచంద్రస్య
షాణ్మాసే వయసి, అన్నప్రాశన మహోత్సవః। తతస్తృతీయే
వర్షే, ప్లవ సంవత్సర, చైత్ర శుక్ల పంచమ్యాం చౌలోత్సవః॥
అనంతర మష్టమేవర్షే శ్రీరామస్య గర్భాష్టమే వయసి పరాభ
వత్సర చైత్రశుక్ల సప్తమ్యాం। శ్రీరామమూర్తేః ఉపనయన
మహోత్సవశ్చ కర్తవ్యః.

ఏవం, విళంబినామసంవత్సర, వైశాఖ శుక్ల అష్టమ్యాం
సీతాజన్మోత్సవ మపి, కృత్వా శ్రీసూక్తవిధానేన పూజాం కు
ర్యాత్॥ తతః కార్తీకశుక్లద్వాదశ్యాం సీతాదేవ్యా అన్నప్రాశనం॥

తతశ్చ శ్రీరామస్య త్రయోదశే వర్షే సాధారణ నామ
సంవత్సర, వైశాఖ శుక్ల దశమ్యా ముత్తరా ఫల్గునీ నక్షత్రే,
భూనిర్గమనమారభ్య, షడ్వర్ష వయోవత్యాః, పద్మ నిర్గమన
మారభ్య, త్రయోదశ వర్షవత్యాః, సీతాయాః పాణిగ్రహణ
మహోత్సవః॥

అథ సీతారామ కల్యాణోత్సవ సమయ విచారః॥

అథాస్మిన్ విషయే, శ్రీరామాయణాది సకలగ్రంథస్థ వచ

నార్థ పర్యాలోచనయా, ఉత్తరాఫల్గునీ నక్షత్రయుక్త సాధారణసంవత్సర వైశాఖ శుక్ల దశమ్యాం శుభేలగ్నే, శ్రీరామాదీనాంచతుర్ణాం, సీతాదీనాంచ, వివాహో జాత ఇత్యర్థో లభ్యతే। శివరామాయణేతు, చైత్రమాసే పూర్ణిమాయాం, కౌశికయాగారంభ ఇతి సుస్పష్టోక్తత్వాత్॥ శ్రు॥ చిత్రాపూర్ణమాసేదీక్షేరన్ ముఖంవా ఏతత్సంవత్సరస్య". ఇతి శ్రుత్యాచ చిత్రాపూర్ణిమాసస్య సంవత్సరముఖత్వేన, శ్రు॥ ముఖంవా ఏతదృతూనాం యద్వసంతః," ఇతి శ్రుత్యా, వసంతర్తౌ, ॥శ్రు॥ "యంకామయేత" శ్రుత్యా, పూర్వపక్షస్యచ, యాగకరణే ప్రాశస్త్యత్వే నోక్తత్వాత్, ద్రాహ్యాయణాది సూత్రకృద్భిః, చైత్రశుక్ల పూర్ణిమాస్యాం, దీక్షాకరణే, సర్వోత్కృష్టేన ప్రతిపాదనాత్, మహారామాయణే, చైత్రశుక్ల దశమ్యాం, విశ్వామిత్రయాగసంరక్షణార్థం, శ్రీరామచంద్ర ప్రస్థానమితి ప్రతిపాదనాచ్చ, పూర్వోక్తం దృఢంభవతి।

తథాపి, సీతాకళ్యాణంతు, ఫాల్గునశుక్ల పూర్ణిమాయాం, ఉత్తరా ఫల్గునీ నక్షత్రయుక్త శుభేలగ్నేఽభూదితి కేషాంచిత్॥ కతిచిత్ చైత్రశుక్ల త్రయోదశ్యా ముత్తరాఫల్గునీ నక్షత్రయుక్త సుముహూర్తే, సీతాకల్యాణ మితి,ఏవ మన్యేషామన్యథాన్యథా ప్రవాదోదృశ్యతే నైవం॥ తత్సిద్ధాంతస్య, కేవల ఊహామాత్రప్రామాణ్యాత్ తన్మూల వచనస్య, శ్రీరామచరిత్రప్రతిపాదక గ్రంథేషు, క్వాప్యనుపలబ్ధత్వాచ్చ.

లోకేతు, చైత్రశుక్ల నవమ్యామేవ, సీతాకళ్యాణం బహవః కుర్వంతి। అంతతః శ్రీభద్రాచలక్షేత్రేపి శ్రీరామనవమ్యామేవ, కళ్యాణోత్సవం కుర్వంతి. కిం వాత్రకారణ మిత్యాకాంక్షాయాం ఏవం బాభాతి. శ్రీరామనవమి, శ్రీరామస్యాతీవ ప్రీతికరేత్యుమాసంహితాదౌసుస్పష్టోక్తత్వాత్, శ్రీరామభక్తైర్విధిమనాలోచ్యైవ, కేవల భక్త్యా తథాకుర్వంతి. శ్రీభద్రాచల క్షేత్రమపి ప్రథమతః భక్తాగ్రగణ్యైర్నిర్ణీత పరమోత్సవ సంప్రదాయ పరంపరా మార్గేణ ఆగచ్ఛతు, మధ్యేచాగమ శాస్త్రమర్యాదానుసార్య భవదితి సర్వైరపి విదితప్రాయమేవ। అపిచ॥ శ్రీరామనవరాత్రయః గర్భోత్సవ విధానాజ్జన్మోత్సవ విధానాచ్చ, ద్విధాలోకే శ్రీరామభక్తాఃకుర్వంతి. తత్రగర్భోత్సవ ప్రకరణే శ్రీరామనవమ్యాం సీకల్యాణమస్తు। తత్పూర్వమేవ జననాద్యుత్సవాదీనాం నివర్తనాత్ తథాపి ఉత్సవ విధిదర్శనాచ్చ॥ ఏవం, యస్మిన్ కస్మిన్దినే, యథాశక్తి, మర్త్యైః యథానియమం,శ్రద్ధయా, పరయా, భక్త్యావా విధిముత్సృజ్యాపి, భగవద్ధర్మాచరణే, అగ్నిహోత్రాదికర్మవత్ ప్రత్యవాయీన భవేత్.శ్లో॥ యానస్థాయనరోరాజన్, నప్రమాద్యేచ కర్హిచిత్, ధావ న్నిమీల్యవానేత్రే। న స్ఖలేన్న పతేదిహ॥ ఇత్యాదినా॥ అపిచ॥

శ్లో॥ మత్కర్మ కుర్వతాంపుంసాం। కర్మలోపోభవేద్యది తత్కర్మసఫలంకుర్యుః త్రిస్రఃకోట్యో మహర్షయః ఇతి॥

అతఏవ, శ్రీరామభక్తాః కేచన, శ్రీరామప్రీతికర వసంత నవరాత్రేష్వేవ, సీతారామ జన్మోత్సవ, ఉపనయనోత్సవ, కళ్యాణోత్సవ పట్టాభిషేకోత్సవాదీన్ కుర్వంతి। తథాపి విధిదర్శనాత్। అశక్తాః, శ్రీరామనవమ్యామేవ, ప్రాతఃకాలే శ్రీరామజన్మోత్సవమ్, మధ్యాహ్నే సీతాజన్మోత్సవం, రాత్రౌ సీతాకళ్యాణోత్సవం చ కుర్వంతి। కేచన, సీతాజన్మోత్సవం విహాయ, మధ్యాహ్నే కళ్యాణోత్సవమేవ కుర్వంతి। తత్రాప్యశక్తాః శ్రీరామనవమ్యాం కళ్యాణోత్సవ మాత్రం కృత్వా తృప్యంతి। తథాప్యవిధినాప్యేవం, సర్వదా భగవదుత్సవాచరణ మత్యంతశ్రేయస్కరమేవ. అతః, యథాచార స్తథా కుర్వంతు, సంత, ఇత్యలమతి దూరధావనేన. ఏవం శ్రీరామస్య చత్వారింశద్వయః పర్యంతం, కర్తవ్యా ఉత్సవాబహవః పురాణరామాయణగ్రంథేషు ప్రసిద్ధాస్సంతి.

భక్తేనాప్యేకేన, తాదృగ్వయః పర్యంతం, తత్తత్పరిమిత కాలేషు, తత్తదుత్సవానాంకర్తు మశక్యత్వాదసంభవాచ్చ, ప్రతిసంవత్సరం, సర్వేషాముత్సవానాం యథాశక్తి కర్తుముచితత్వేన, తత్తన్మాస తిథ్యాదిషు, ఉత్సవానాం కర్తవ్యత్వేపి, పూర్వాపరవ్యత్యాసేన, తత్కర్తవ్యతా పాతాత్, ప్రత్యబ్దం, చైత్రమాసే, గర్భోత్సవేషువా, జన్మోత్సవేషువా, సర్వానప్యుత్సవాన్, శ్రీరామభక్తాగ్రేసరాః కుర్వంత్వితి, ఉమాసంహితాదిషు స్పష్టముక్తం॥ ఏవంచ। వైశాఖశుక్ల దశమ్యామేవ, శ్రీ

సీతారామ కల్యాణమభూదిత్యయం విషయః, అనసూయాగ్రస్తహృదయేభ్యః పండితేభ్యస్సర్వేభ్యోపి రోచత, ఏవేతి ప్రార్థయన్, ఇతోవిరమ్య శ్రీ సీతారామ కళ్యాణోత్సవ ప్రయోగో లిఖ్యతే। తద్యథా।

శ్రీ సీతారామ కళ్యాణోత్సవ ప్రయోగః

కర్తా సపత్నీకః కల్యాణమంటపం ప్రవిశ్య, శ్రీసీతారామకల్యాణోత్సవం కరిష్యామీతి సంకల్ప్య, తదంగత్వేన విఘ్నేశం సంపూజ్య, పుణ్యాహంవాచయిత్వా, నమస్సదస ఇతి పరిషదముపస్థాయ, "నమస్సదసే......పృథివ్యై" అశేషే హే పరిష త్కల్యాణ మంటపాంతస్థిత శ్రీరామభక్త విద్వన్మహాజనాః। శ్రీసీతారామకల్యాణోత్సవం కర్తుం మమయోగ్యతాసిద్ధి రస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు। ఇతిసంప్రార్థ్య। యోగ్యతాసిద్ధి రస్త్వితి తైరనుగృహీతః సపత్నీక ఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య, మయిసాంగపరివార చిన్మయ శ్రీరామచంద్ర దేవతాప్రీత్యర్థం। శ్రీసీతారామయోః (ఊర్మిళా లక్ష్మణయోః మాండవీభరతయోః, శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నయోశ్చ) కల్యాణోత్సవం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య। తతశ్శ్రీరామకల్యాణోత్సవార్థే, దశరథపక్షే। ద్వావ ర్త్విజౌవృణుయాత్॥

శ్లో॥ యథాచార్యో వశిష్ఠో భూద్రామవైవాహికోత్సవే। కల్యాణోత్సవ ఏతస్మిం స్తథా చార్యో భవాఽనఘ। ఇతి వసిష్ఠం॥

శ్లో॥ వామదేవో యథా బ్రహ్మా। రామవైవాహికోత్సవే। కల్యాణోత్సవ ఏతస్మిం స్తథా బ్రహ్మభవాఽనఘ। ఇతి వామదేవంచ వృణుయాత్॥ తథైవ జనక రాజ పక్షే।

శ్లో॥ యథాచార్య శ్శతానంద స్సీతావైవాహికోత్సవే, కల్యాణోత్సవ ఏతస్మిం స్తథాఽచార్యో భవాఽనఘ। ఇతి శతానందం।

శ్లో॥ యాజ్ఞవల్క్య యథా బ్రహ్మా సీతావైవాహికోత్సవే। కల్యాణోత్సవ ఏతస్మిం స్తథా బ్రహ్మభవాఽనఘ।

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యంచ సంప్రార్థ్య వృణుయాత్॥

అనంతర ముభయపక్షే। ఏకము పద్రష్టారం। వృణుయాత్॥ శ్లో॥ విశ్వామిత్ర ఉపద్రష్టా సీతారామోత్సవే యథా కల్యాణోత్సవ ఏతస్మిన్ ఉపద్రష్టా తథాభవ। ఇతి ఉపద్రష్టారం విశ్వామిత్రం సంప్రార్థ్య॥ శ్లో॥ అస్యోత్సవస్య నిష్పత్త్యై భవతః ప్రార్థితో మయా। సుప్రసన్నాగ ప్రకుర్వంతు। కల్యాణం విధిపూర్వకం॥ ఇతి నమస్కుర్యాత్॥

తతః వామదేవయాజ్ఞవల్క్యౌచ, శ్రీసీతారామ మంత్ర జపం కుర్యాత్॥ వసిష్ఠస్తు శతానందం, విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య। మంటపాంతస్థ వస్త్రతండుల లోపరికలశేషు శ్రీరామాది ప్రతిమాస్తదశక్తౌ, పుస్తకం వాసంస్థాప్య। తత్రైవ సర్వాం స్వగృహ్యోక్త విధానేన అనుహవ మిత్యాదిదాచ వివాహాం

కుర్యాత్॥ గౌరీపూజాసమయే। కన్యాదాన సమయేచ। కన్యా వరగోత్ర ప్రవరనామాన్యేవ ముచ్చారయేత్॥

చతుస్సాగర పర్యంతం। గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు॥ ఆంగీరస, అయాస్య, గౌతమ। త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత, గౌతమసగోత్రోద్భవాం। చతుర్దశ భువనాధీశ్వరీం। అఖిలాండ కోటి బ్రహ్మాండనాయికాం। తత్త్వస్వరూపిణీం। చంద్రవంశ ప్రదీపికాం। మాధ్యందినశాఖినో యజుర్వేదాధ్యాయినః నిమివంశోద్భవస్య। శ్రీమద్రాజ రాజ స్వర్ణరోమ మహారాజ వర్మణో నప్త్రీం। హ్రస్వరోమ మహారాజ వర్మణః పౌత్రీం। ఉత్తరాఫల్గునీ నక్షత్రే వృశ్చికరాశౌ జాతస్య సీరధ్వజ జనకమహారాజ వర్మణః పుత్రీం ఆయుష్మతీం। వరార్థినీం। సీతానామ్నీం। సాక్షాల్లక్ష్మీస్వరూపిణీం కన్యాం। యథాశక్త్యలంకృతాం। బహుకౌతుకాన్వితాం.

చతుస్సాగర పర్యంతం। గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। వాసిష్ఠ। మైత్రావరుణ కౌండిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత। వాసిష్ఠ గోత్రోద్భవాయ। త్రిభువనాధీశాయ। అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకాయ। సచ్చిదానంద మూర్తయే। శ్రీసూర్య వంశ పావనాయ। మాధ్యందిన శాఖినో యజుర్వేదాధ్యాయినః। శ్రీమదిక్ష్వాకు వంశోద్భవస్య। శ్రీమద్రాజరాజేశ్వరస్య। నాభాగ మహారాజ వర్మణో నప్త్రే। అజమహారాజ వర్మణః పౌత్రాయ। దశరథ మహారాజ వర్మణః పుత్రాయ। ఆయుష్మతే। కన్యా

ర్థినే। శ్రీరామచంద్రవర్మణే। సాక్షాన్నారాయణ స్వరూపాయ। వరాయ। ఇతి ప్రబ్రూయాత్।

ఏవం బ్రహ్మ గ్రంధి పర్యంతం వైహికం కృత్వా। యస్మింస్తుదివసే రాజేత్యాది సీతారామ కల్యాణ సర్గం పఠిత్వా। తదనంతరం। సాంగపరివార చిన్మయ శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనేనమః। కల్యాణోత్సవ ప్రయుక్త షోడశోపచార పూజాం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య। పూజాంకృత్వా। నీరాజయేత్। బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా। కలశవస్త్ర ప్రతిమాదిక మాచార్యాయ దత్వా, యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్ పూజయే దితి. శ్లో॥ ఏవంకృత్వానరో భక్త్యా। తత్శ్రవణ మాచరేత్। తస్యపుణ్యఫలం నాహం వక్తుం శక్తో మునీశ్వరేతి।

కపింజలోక్త విధానాన్, స్వగృహ్యోక్త విధానాద్వా కుర్యాదితి శివం॥

అథయాజ్ఞవల్క్య రామాయణోక్త మహా సంకల్పః॥

అస్యశ్రీ హంసస్య। సచ్చిదానంద రూపిణో। బ్రహ్మణోఽనిర్వాచ్య మాయాశక్తి విజృంభితాఽవిద్యా యోగాత్ కాలకర్మ స్వభావావిర్భూత మహత్తత్వోదితాహంకార తృతీయోద్భూత వియదాది పంచకేంద్రియ దేవనిర్మితాండ కటాహే। మహావైకుంఠే శ్రీమదాది నారాయణస్యాఽచింత్యాఽపరిమిత శక్త్యా భ్రియమాణస్య। మహాజలౌఘమధ్యే। పరిభ్రమ మాణా

నా మనేకకోటి బ్రహ్మాండానా మేకతమే। చతుర్దశలోకాత్మకే లోకే, లీలయా తన్మన్యైవర్తినో భగవతః అనంతవీర్యస్య। శ్రీనారాయణ స్యాంగనాభి కమలోద్భూతేన। సకలలోక పితామహేన। బ్రహ్మణా సృష్టింకుర్వతా తదుద్ధరణాయ ప్రజాపతి ప్రార్థితేన, మహాపురుషరూపిణా। సితవారాహావతారేణ। ధ్రియమాణాయామస్యాం భూలోక సంజ్ఞితాయాం। ధరిత్ర్యాం। సప్తద్వీప మండితాయాం। క్షీరాద్యబ్ధి ద్విగుణవలయాకృత, లక్షయోజన విస్తీర్ణే। జంబూద్వీపే, భరతఖండే। సర్గస్థిత్యాద్యాశ్రాసితాఽవతారే, గంగాసరిద్భిః పావితే। నిఖిలజనపావనే। శౌనకాది మునికృత నివసితనైమిశారణ్యే। ఆర్యావర్తే। పుణ్యక్షేత్రే। భగవన్మార్తాండ కృపాపాత్ర కాలత్రితయజ్ఞ సోమ నారద బృహస్పతి వ్యాస పౌలస్త్యాత్రి కాశ్యప మరీచ్యంగిరో రోమశపులిశభృగుచ్యవన మనుయవన గర్గవారాహాచార్యాది గణితాయాం। పరార్థాది ప్రథసంజ్ఞాయాం। శ్రీబ్రహ్మణో ద్వితీయపరార్థస్య। ప్రథమమాసే। మదివసే। అహని। ద్వితీయాయామే। తృతీయే ముహూర్తే। శ్రీశ్వేతవారాహనామ్ని ప్రథమకల్పే। స్వాయంభువ స్వారోచిషోఽత్తమతామస రైవత చాక్షుషేతి షణ్మనూనతిక్రమమాణే। సంప్రతిసప్తమే। వైవస్వతమన్వంతరే। చాతుర్వింశతి తమమహాయుగే, చతుర్ణాం యుగానాం మధ్యే। త్రేతాయుగే। షష్ట్యబ్దానాం మధ్యే। సాధారణనామసంవత్సరే। వైశాఖమాసే। శుక్ల

పక్షే। దశమ్యాంతిథౌ। సౌమ్యవాసరే। ఉత్తరాఫల్గునీ నక్షత్రే। శుభయోగ శుభకరణ ఏవంగుణ విశిష్టే। శుభే ఽభ్యుదయే ముహూర్తే। గౌతమగోత్రోత్పన్నస్య మాధ్యందిన శాఖినో యజుర్వేదాధ్యాయినః। ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రే। వృశ్చికలగ్నోత్పన్నస్య। శ్రీసీరధ్వజ వర్మణః సమహిషీకస్యపుత్రీం। ఆయుష్మతీం। శ్రీరూపిణీం। బహుకౌతుకాన్వితాం। యథాశక్త్యలంకృతాం। సమస్తఫల ప్రాప్తికామః। పితౄణ్ పవిత్రీకర్తు మాత్మనశ్చ। శ్రీలక్ష్మీనారాయణ ప్రీతయే। దేవాగ్ని గురుబ్రాహ్మణ సన్నిధౌ అగ్నిసాక్షికతయా। వసిష్ఠగోత్రోద్భవాయ। పునర్వసూనక్షత్రే కర్కాటకలగ్నోద్భవాయ। మాధ్యందినశాఖినో యజుర్వేదాధ్యాయినః। శ్రీమద్రాజరాజేశ్వర దశరథమహారాజ వర్మణః పుత్రాయ। శ్రీరామచంద్రవర్మ నామ్నేవరాయ। సహధర్మ చరణాయ। తుభ్యమహం సంప్రదదే। ప్రతిగృహ్ణాతుభవాన్ ॥

శ్లో॥ సీతాంకన్యామిమాం రాజన్ యథాశక్త్యా హ్యలం కృతాం। తుభ్యంవాసిష్ఠ గోత్రాయ। దత్తా రామసమాశ్రయ॥ ఇతి.

అథరామాయణ సారోద్ధార పారాయణఫల విచారః క్రియతే.

నన్వత్ర శ్రీరామాయణ సారోద్ధారగ్రంథే ఉదాహృత చతుర్వింశత్యార్షరామాయణానాం ప్రత్యేక గ్రంథఫలశ్రుతే

ర్విద్యమానత్వేన, ఏకైకరామాయణస్య పారాయణ ఫలం తిష్ఠతు. తత్తద్రామాయణాది గ్రంథ మధ్యగత కతిపయశ్లోక సమ్మేళనరూప శ్రీరామాయణ సారోద్ధార గ్రంథ పారాయణమాత్రేణ తత్తద్రామాయణ సాంగపారాయణఫలం కథం సిధ్యతి। క్రమస్య విగళితత్వాదపూర్వస్య భంగ ఇతిచేన్న. సర్వ ఫలప్రతిపాదన శ్రుతిషు యథాశక్తి పారాయణస్యాపి ఫలోత్పత్తే రంగీకృతత్వాదంతతః శ్లోకంశ్లోకార్థమేవ వేతి యః పాద పదమేవవేతి చోక్తత్వాన్నాపూర్వస్యభంగః। కించ, రామాయణ పారాయణ ఫలప్రదర్శనావసరే స్కాందబ్రహ్మాండాదిషు పురాణేషు తత్తద్రామాయణేష్వేకైకస్యాపిశ్లోకస్య- ఏకైకస్య సర్గస్య విషయస్యవా పారాయణే శ్రవణేవా మహాఫలస్య వాంఛిత ఫలస్యాపివా, సిద్ధిఃప్రోక్తాతత్సర్వం శ్రీరామాయణ సారోద్ధారే ప్రతికాండాంతస్థ ఫలశ్రుతౌ ద్రష్టవ్యమ్।

తస్మాదేకైకగ్రంథస్థితైకైక శ్లోక సర్గ విషయ శ్రవణ పఠనాదినైవ మహాఫలే శ్రూయమాణే, చతుర్వింశత్యార్ష రామాయణ ముఖ్యఘట్టసమ్మేళనేన మహాఫలం భవతీతి కిమువక్తవ్యమ్

ఏవమేవ వేదరామాయణోద్ధృతానాం తత్ర తత్ర విద్యమానానామృఙ్మంత్రాణా మప్యవధేయమ్ । అత ఏవ శ్రౌతస్మార్తాది కల్పసూత్రేషు తత్తన్మంత్రాణా మేకైకస్మిన్కర్మణి వినియోగః ప్రదర్శితః । అన్యథా తేషామపి నైరర్థక్యం ప్రసజ్యేత । ఇత్యలమతి విస్తరేణ ॥

శ్రీమద్రామాయణ సారోద్ధారపారాయణారంభక్రమః

ఆదౌ కోశోపరి శ్రీరామావాహనాది పూజా విధేయా-తత స్తత్తత్కాండ న్యాసం కుర్యాత్. తథాహి మనుస్మృతి గ్రంథ ప్రతిపాదిత ఆర్షేయ బ్రాహ్మణే 4 శ్రు॥ యోహవా అవిదితార్షేయఛందోదైవత బ్రాహ్మణేన మన్త్రేణ యాజయతివాధ్యాపయతివా స్థాణుం వర్చ్ఛతి గర్తం వాప్రతి పద్యదే। ఇత్యుపక్రత్యు బృంహక స్మృతి వచనం। శ్లో॥ అవిదిత్వా ఋషిఛందోదైవతం యోగమేవచ। యోధ్యాపయే జ్జపేద్వాపి పాపీయాన్ విజాయతే తుసః॥ ఇతి। తస్మాద్రామాయణ స్యాపి వేదరూపత్వాదృషిచ్ఛందోదైవతాదీ న్యవశ్యం స్మర్తవ్యాన్యే వేతి విజ్ఞాయతే॥ తత్రతు బాల కాండపారాయణే న్యాసప్రకారః ఓం అస్యశ్రీబాలకాండ మహామంత్రస్య ఋష్యశృంగఋషిః అనుష్టుప్ ఛందః శ్రీరామచంద్రో దేవతా రాం బీజం నమఃశక్తిః రామాయేతి కీలకం దశరథ సహిత శ్రీరామచంద్రప్రసాదసిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః సుప్రసన్నః అంగుష్ఠాభ్యాం నమః శాంతమనాః తర్జనీభ్యాంస్వాహా సత్యసంధః మధ్యమాభ్యాంవౌషట్ జితేంద్రియః అనామికాభ్యాంహుం ధర్మజ్ఞోనయసారజ్ఞః కనిష్ఠికాభ్యాంవషట్ రాజా దశరథోజయీ కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్ సుప్రసన్నః హృదయాయనమః శాంతమనాః శిరసేస్వాహా సత్యసంధః శిఖాయై వౌషట్ జితేంద్రియః కవచాయహుం ధర్మజ్ఞోనయసారజ్ఞః నేత్రత్రయాయవషట్ రాజాదశరథోజయీ అస్త్రా

యఫట్ భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. ఇందీవర దళ శ్యామో పుండరీక నిభేక్షణః, ధృతకోదండ తూణీరో రామఏవ గతి ర్మమ. లమిత్యాది పంచపూజా.

మనుః॥ సుప్రసన్న శ్శాంతమనాః సత్యసంధో జితేంద్రియః, ధర్మజ్ఞోనయ సారజ్ఞఃరాజా దశరథో జయీ. ఇతి యథాశక్తి జపిత్వా పునర్న్యాసాదికం విమోకంచ కృత్వాధ్యాన పంచపూదికం కుర్యాత్.

—: తత్రాదౌ గణపతిధ్యానం :—

శ్లో. అగజానన పద్మార్కం గజానన మహర్నిశం, అనేకదంతం భక్తానా మేకదంత ముపాస్మహే.

జేతుం య స్త్రిపురం హరేణ హరిణా సాక్షా ద్బలిం బధ్నతా, స్రష్టుం, వారిభవోద్భవేన భువనం శేషేణ ధర్తుం ధరాం, పార్వత్యా మహిషాసుర ప్రమథనే సిద్ధాధిపై స్సిద్ధయే ధ్యాతః పంచశరేణ విశ్వజితయే పాయా త్సనాగాననః.

అధస్తాన్మానవం దివ్య ముపరిష్టా ద్గజాకృతిం, పరస్తా త్తమస స్తేజః పురస్తా దస్తు న స్సదా.

—: సరస్వతీధ్యానం :—

శ్లో. పంచాశద్వర్ణరూపేణ యయా వ్యాప్త మిదం జగత్
శబ్దబ్రహ్మాత్మికాం వాణీం భజే తాం పరదేవతాం.

సురాసురైస్సేవిత పాదపంకజా కరే విరాజత్కమనీయ పుస్తకా,
విరించి పత్నీ కమలాసన స్థితా సరస్వతీ నృత్యతు వాచి మే సదా.
విద్రాణే రుద్రబృందే సవితరి తరళే వజ్రిణి ధ్వస్తవజ్రే,
జాతాశంకే శశాంకే విరమతి మరుతి త్యక్తవైరే కుబేరే,
వైకుంఠే కుంఠితాస్త్రే మహిషమతిరుషం పౌరుషోపఘ్ననిఘ్నం,
నిర్విఘ్నం నిఘ్నతీ న శ్శమయతు దురితం భూరిభావా భవానీ.

యాసా పద్మాసనస్థా విపులకటితటీ పద్మపత్రాయతాక్షీ, గంభీరావర్తనాభి స్తనభర నమితా శుభ్రవస్త్రోత్తరీయా, లక్ష్మీ ర్దివ్యై ర్గజేంద్రైర్మణిగణ ఖచితైస్స్నాపితా హేమకుంభైః, నిత్యం సా పద్మహస్తా మమ వసతు గృహే సర్వమాంగల్య యుక్తా.

—: పంచాయతన ధ్యానం :—

శ్లో. వందేఽహ మంబికాం విష్ణుం శంకరం గణనాయకం,
సూర్యనారాయణం చైవ సర్వలోకహితాయవై.

—: వాల్మీకిధ్యానం :—

కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరం, ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం. వాల్మీకేర్మునిసింహస్య కవితావన చారిణః, శృణ్వన్ రామకథానాదం కో న యాతి పరాం గతిం. యః పిబ న్సతతం రామచరితామృత సాగరం, అతృప్త స్తం మునిం వందే ప్రాచేతస మకల్మషం.

—: సనకాదిగురుధ్యానం :—

సనందనం శ్రీసనకం సనాతనం సనత్కుమారంచ సనత్సుజాతం, శ్రీవామదేవంచ శుకం మహాంతం నమామి భక్త్యా నిజబోధ సిద్ధయే. నారాయణం పద్మభువం వసిష్ఠం శక్తించ తత్పుత్ర పరాశరంచ, వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాంతం గోవిందయోగీంద్ర మథాస్య శిష్యం, శ్రీశంకరాచార్య మథాస్య పద్మపాదంచ హస్తామలకం చ శిష్యం, తం తోటకం వార్తికకార మన్యా నస్మద్గురూ స్సంతత మానతోఽస్మి.

—: ఆంజనేయ ధ్యానం :—

గోష్పదీకృత వారాశిం మశకీకృత రాక్షసం
రామాయణ మహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజం॥
ఉద్యద్బాలార్కవదనం త్రినేత్రం కుండలోజ్జ్వలం
మూర్తిత్రయాత్మకం పీన మాంజనేయం నమా మ్యహం.
బుద్ధి ర్బలం యశో ధైర్యం నిర్భయత్వ మరోగతా
అజాడ్యం వాక్పటుత్వంచ హనుమ త్స్మరణా ద్భవేత్॥
యత్ర యత్ర రఘునాథకీర్తనం తత్ర తత్ర కృత మస్తకాంజలిం,
బాష్పవారి పరిపూర్ణ లోచనం మారుతిం నమత రాక్షసాంతకం.

—: శ్రీరామాయణ ధ్యానం :—

యః కర్ణాంజలిసంపుటై రహరహ స్సమ్య క్పిబ త్యాదరాత్
వాల్మీకే ర్వదనారవింద గళితం రామాయణాఖ్యం మధు

జన్మ వ్యాధి జరా విపత్తి మరణై రత్యంత సోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమా న్విష్ణోః పదం శాశ్వతం॥
తదుపగత సమాస సంధి యోగం
సమ మధురోపనతార్థ వాక్య బద్ధం,
రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం
దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం॥

—: శ్రీరామ ధ్యానం :—

యః పృథ్వీభర వారణాయ దివిజై స్సంప్రార్థిత శ్చిన్మయః,
సంజాతః పృథివీతలే మనుకులే మాయా మనుష్యోఽవ్యయః
నిశ్చక్రం హతరాక్షసః పురమగా ద్బ్రహ్మత్వ మాద్యం స్థిరాం
కీర్తిం పాపహరాం విధాయ జగతాం తం జానకీశం భజే.

కాలాంభోధర కాంతి కాంత మనిశం వీరాసనాధ్యాసినం
ముద్రాం జ్ఞానమయీం దధాన మపరం హస్తాంబుజం జానునీ
సీతాం పార్శ్వగతాం సరోరుహకరాం విద్యున్నిభాం రాఘవం
పశ్యంతం మకుటాంగదాది వివిధా కల్పోజ్జ్వ లాంగం భజే॥
వైదేహీ సహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామంటపే
మధ్యే పుష్పక మాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజన సుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం
వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం.

మాతా రామో మత్పితా రామచంద్రో, భ్రాతా రామో
మత్సఖా రాఘవేశః, సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాళు
ర్నాన్యం దైవం నైవజానే నజానే।
నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ దేవ్యైచ తస్యై జనకాత్మ
జాయై, నమోఽస్తు రుద్రేంద్ర యమానిలేభ్యో నమోఽస్తు
చంద్రార్క మరుద్గణేభ్యః
ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వ సంపదాం,
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహం॥

ఇత్యాదిప్రార్థనాం కృత్వా తతః రామాయణ సారోద్ధార
పారాయణం కర్తవ్యం.

ఋగ్వేదే శ్రు॥ భద్రో భద్రయా సచమాన ఆగాత్స్వసారం జారో అభ్యేతి పశ్చాత్। సుప్రకేతై ర్ద్యుభి రగ్నిర్వితిష్ఠన్రుశద్భి ర్వర్ణై రభిరామమస్థాత్॥

నిరుక్తం॥ భద్రో రామభద్రో। భద్రయా మంగళరూపయా సీతయా, సచమాన స్సంఘద్యమాన ఆసమంతా దాగాత్ పితు ర్నియోగవశా దరణ్య మగాత్. జారః పరదారహర్తా రావణః, స్వసారం మాతృవత్పూజ్యాం జగన్మాతరం సీతాంపశ్చా- దభ్యేత్య అరణ్యగమనానంతరం సమీపే ఆగతవా ననంతరం సేతు బంధనద్వారా రావణే హతే సీతాయాం చాగ్నౌ ప్రవిష్టాయాం విశ్వాసార్థ మగ్నిః తాం గృహీత్వా రామం-రఘునాథ

మభిముఖే నాస్త్రాత్ =శుద్ధేభ్యోభి నివేదితవాన్.

తత స్సుప్రికైత్రై స్సకలా స్త్రై హారిభి ర్దుర్దృశ్యైభిః కాంతిభి ఋశద్భిః కమనీయాభి ర్వర్ణై రాకార విశేషైశ్చైవ విశిష్ట విశేషేణ స్థితవాన్ తస్యైషా పరాభవతి తస్యోత్తరా భూయా సేనిర్వచనాయ శుభవచనాయ।

—: పారాయణ సమాపన సమయానుసంధేయ క్రమః :—

కోశోపరి పునః పూజాదికం కృత్వా పరిసమాప్య అనంతరం.

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః, గో బ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు. కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ, దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణా స్సంతు నిర్భయాః. అపుత్రాః పుత్రిణ స్సన్తు పుత్రిణస్సన్తు పౌత్రిణః, అధనా స్సధనాస్సంతు జీవంతు శరదాం శతం.

చరితం రఘునాథస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం, ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనం. రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే, రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః. రామాయణ మహామంత్ర శ్రవణేనసనాతనః, పరశ్శివస్సదా రామః ప్రీత్యా దద్యా న్మమేప్సితం. బ్రహ్మవిష్ణ్వీశ్వరా నిత్యం గృహే తిష్ఠంతు మే సదా.

ఉపనయతు మంగళం న స్సకలజగ న్మంగళాలయ శ్శ్రీమాన్ దినకర కిరణ నిబోధిత నవ నలిన ద ళేక్షణో రామః.

మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాత్మనే, చక్రవర్తి తనూ జాయ సార్వభౌమాయ మంగళం.

హరిః ఓం తత్సత్ శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు. ఇతి.

ఓం శ్రీరస్త్వభయాత్

శ్రీ రా మ శ్శ ర ణం మ మః

శ్రీగణేశాయ నమః శ్రీ సరస్వత్యై నమః.

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధారే

బా ల కాం డే

ప్రథమ స్సర్గః.

1 *శ్లో॥ జయతి రఘువంశ తిలకః కౌసల్యా నందనో రామః,
దశవదన నిధనకారీ దాశరథిః పుండరీకాక్షః॥ ౧.

2 శ్లో॥ కల్యాణానాం నిధానం కలిమలశమనం పావనం పావనా
నాం,పాథేయం యన్ముముక్షో స్సపది పరపదప్రాప్తయే ప్రస్థి

---

*జయతీతి- శ్లో॥ రామాయణస్య నామాస్తి జయమిత్యేవ పార్వతి, శ్రీరామ జయమిత్యేవ జ్ఞేయం రామాయణంమనుం. ఇతి, శివరామాయణోక్త్యా జయతీతి ప్రారంభాత్ కావ్యార్థ సూచకం మంగళం కృత మిత్యవగమ్యతే.

---

1. అద్భుతోత్తరకాండే ౧ స 2. హనుమద్రామాయణే

ఓం శ్రీరస్త్వభయాత్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీ రా మా య ణ సా రో ద్ధా ర ము

బాల కాండము

ప్రథమ సర్గము.

తా త్ప ర్య ము .

౧. *శ్లో॥ శ్రీరఘురాజ కులాలంకారుండును, కౌసల్యాదేవికి నానందముఁ గూర్చువాఁడును, దశకంధరుని సంహరించిన వాఁడును, తెల్లదామరలఁ బోలిన నేత్రములుగల దశరథరాజ నందనుఁడగు శ్రీరాముఁడు సర్వోత్కృష్టుడై యలరారుచున్న వాఁడు.

౨. శుభములకు నివాసమును, పాపమల నివారకమును, పవిత్రములగు వానినిఁ బవిత్రము చేయునదియు, ముముక్షువై పరమపదమును బొందఁ బయ

---

*జయతియను ప్రథమశ్లోకవ్యాఖ్యానము॥ రామాయణమునకు జయమను నామాంతరము గలదు కాన నోపార్వతీ! శ్రీరామజయ మనునదియె రామాయణమను మంత్రమని తెలియవలెను అని శివరామాయణమునందుఁ జెప్పంబడి యుండుటచే జయతియని ప్రారంభించుటవలనఁ గావ్యార్థసూచకమగు మంగళమాచరింపఁబడినది అని తెలియఁబడుచున్నది.

తస్య, విశ్రామస్థాన మేకం కవివర వచసాం జీవనం సజ్జనా
నాం, బీజం ధర్మద్రుమస్య ప్రభవతు భవతాం భూతయే ౨
రామనామ.

1 కశ్చిత్కృష్ణా నదీ తీరవాసీ గురు మయాచత,
సర్వశాస్త్రార్థ నిపుణం రామభక్తి పరాయణమ్. 3

శిష్య ఉవాచ.

రామదాస మహాభాగ రామతత్త్వ విశారద,
శ్రీరామాయణ సారంహి వద మే వదతాం వర. ౪

గురు రువాచ.

2 ‡శ్లో॥ సూతం సర్వపురాణజ్ఞం సర్వశాస్త్ర విశారదం,
సమస్కృత్వాబ్రువన్ సర్వే ఋషయ శ్శౌనకాదయః॥ ౫

ఋషయ ఊచుః_,

భోభో సూత మహాబుద్ధే సర్వశాస్త్ర, విశారద
శ్రీరామస్య కథాం పుణ్యాం కథయస్వ ప్రసాదతః. ౬

సూత ఉవాచ-

---

‡ శౌనకః = కులపతిరిత్యర్థః। శ్లో॥ ఏకో దశ సహస్రాణి। యో౽న్నదానాదినా భరేత్। సవై కులపతిర్నామ, ఇత్యుక్త లక్షణః శ్రీ మహాభారతే। ఆది। ప। ౧౮౫. శ్లో॥

1 కవి. 2 మార్కండేయరామాయణే ౧ స॥

నమైనవానికి మార్గభత్యమును, కవివర్యులవాక్కులకు విశ్రాంతిస్థానమును, సజ్జనులకు జీవనమును, ధర్మవృక్షమునకు బీజభూతము నగు రామ నామము మీకు సంపదల నొసంగుగాత!

౩. కృష్ణానదీతీరవాసి యగు నొకానొక శిష్యుఁడు సర్వశాస్త్రార్థ నిపుణుఁడును, రామభక్తిపరాయణుఁడునగు గురువర్యుని నిట్లు ప్రార్థించెను.

శిష్యుడు అడుగుచున్నాడు:—

౪. రామదాసుఁడా, మహాభాగుఁడా రామతత్త్వ విశారదుఁడా! వక్తలలో శ్రేష్ఠుఁడా! రామాయణ సారమును నాకుఁ జెప్పుము.

గురువు చెప్పుచున్నాడు:—

౫. ౬. *సర్వపురాణవేత్తయు, సర్వశాస్త్ర పారంగతుండు నగు సూతునిఁ గాంచి శౌనకాదిమహర్షులు ఓ దేవా! మాయందనుగ్రహించి పుణ్యమగు శ్రీరామకథనుఁ జెప్పుడని ప్రార్థించిరి.

సూతుడు చెప్పుచున్నాడు:—

---

*శౌనకుఁడు కులపతి. "ఎవ్వఁడు పదివేలమంది శిష్యుల కన్నదానాదికముచే విద్యగరపుచున్నాఁడో యట్టివాఁడు కులపతి" అని మహాభారతమున, ఆదిపర్వమున నొకటవయధ్యాయమున నైదవశ్లోకమునఁగలదు.

విప్రవర్యాశ్శృణుత ధ్వాహి శ్రీరామస్య కథాం శుభాం,
వ్యాసేన కథితాం పూర్వం తామహం కథయామి వః. ౭

వ్యాస ఉవాచ–

1శ్లో॥ రా మోహం జనయత్యేవ, రామోహ, మితి, ధీర్న చేత్,
రామోహమితి విజ్ఞాతుం సరామ స్సజ్జనా న్తికమ్. ౮

2 శ్రీరామాయణసర్వస్వం వక్ష్యామి శృణు సాదరం,
పార్వత్యై కథయామాస కైలాసే యమహేశ్వరః. ౯

3 కైలాసాగ్రే కదాచి ద్రవిశతవిమలే మందిరే రత్న పీఠే,
సంవిష్టం ధ్యాననిష్ఠం త్రిణయన మభయం సేవితం సిద్ధసంఘై,
దేవీ వామాంకసంస్థా గిరివర తనయా పార్వతీ భక్తినమ్రా,
ప్రాహేదం దేవ మీశం సకలమలహరం వాక్యమానంద
కందమ్. ౧౦

పార్వత్యువాచ.

నమోఽస్తు తే దేవ జగన్నివాస సర్వాత్మదృక్త్వం పరమేశ్వరో
సి, పృచ్ఛామి తత్త్వం పురుషో త్తమస్య సనాతనం త్వంచ
సనాతనోఽసి. ౧౧

భక్తిః ప్రసిద్ధా భవమోక్షణాయ నాన్య త్తత స్సాధన మస్తి

1. తత్వసంగ్రహ రామాయణే 2. మార్కండేయ రామాయణే॥ ౧. స॥
3. అధ్యాత్మరా. ౧. స॥

పరమేశ్వరుఁడు తన ప్రియురాలగు పార్వతీదేవికి రామాయణ సారోద్ధారమునుఁ జెప్పుట

౭. ఓవిప్రోత్తములారా; పుణ్యప్రదమగు శ్రీరామకథను వినుండు. పూర్వము వ్యాసమహర్షిచేఁ జెప్పఁబడిన కథను జెప్పుచున్నాడను.

౮. రామశబ్దమునందలి "రా" యను నక్షరము రాముఁడే నేనను జ్ఞానము లేనియెడల నజ్ఞానమునే గలిగించును. రామోఽహమ్మను జ్ఞానము గలుగుటకై విజ్ఞులయొద్దకుఁబోదము.

౯. ఓ శిష్యులారా! కైలాసమునందు పార్వతికిఁ బరమేశ్వరుఁ డుపదేశించినట్టి రామాయణసారమును నేను చెప్పెదను సాదరముగా వినుము.

౧౦. ఒకానొక సమయమునందుఁ గైలాసపర్వత శిఖరమున, శతసూర్యప్రకాశముతో సమానముగాఁ బ్రకాశించుచున్న, విమల మగు దివ్యమందిరమునందు, రత్నపీఠమునం దభయప్రదుఁడై సిద్ధులచే సేవింపఁబడుచు, ధ్యాననిష్ఠుఁడై త్రిలోచనుఁడుండగా తద్వామాంకమందున్న, గిరిరాజకుమారియగు పార్వతీదేవి, సర్వానందమూలభూతుఁడగు నాపరమేశ్వరునిగూర్చి సకలపాపనాశకర మగు వాక్యమును బలికెను.

౧౧. పార్వతీదేవి ఓదేవా! జగన్నివాసా! నీకు నమస్కారము. నీవు సర్వమునం దంతర్యామివై యుందువు. పరమేశ్వరుఁడవు, నీవును సనాతనుండవైనందున సనాతనుండగు పురుషోత్తముని తత్త్వమును నిన్ను నే నడుగుచున్నాను.

౧౨. విచారింపఁగా భక్తి, సంసార బంధనమును భేదించుటకుఁ బ్రసిద్ధసాధ

కించిత్, తథాపి హృత్సంశయబంధనం మే నిభేత్తు మర్హ
స్యమలోక్తిభి స్త్వమ్. ౧౨

వదంతి రామం పర మేక మాద్యం నిర స్తమాయాగుణసంప్ర
వాహం, భజంతి చాహర్నిశ మప్రమత్తాః పరంపదం
యాంతి తథైవ సిద్ధాః ౧౩

వదన్తి కేచి త్పరమోపి రామో స్వావిద్యయా సంవృతమాత్మ
సంజ్ఞం, యదిస్మ జానాతి కుతో విలాప స్సీతాకృతే
ఽనేన కృతః పరేణ. ౧౪

జానాతి నైవం యది కేన సేవ్య స్సమోపి సర్వై రపిజీవజాలైః,
అత్రోత్తరం కిం విదితం భవద్భి స్తద్బ్రూతమే సంశయభేది
వాక్యమ్. ౧౫

మహాదేవ ఉవాచ.

ధన్యాసి భక్తాసి పరాత్మన స్త్వం యద్ జ్ఞాతు మిచ్ఛా తవ
రామతత్త్వం, పురాన కేనాప్యభిచోది తోఽహం వక్తుం
రహస్యం పరమం నిగూఢమ్. ౧౬

1అహం రుద్రత్వ మగమం విష్ణు ర్విష్ణుత్వ మేవచ,
బ్రహ్మా బ్రహ్మత్వ మగమ త్సేంద్రా దేవత్వ మాప్నువన్. ౧౭
కి మత్ర చిత్రం వక్తవ్యం యత్కృతం రామసేవనం,

1. బ్రహ్మాండ పు. 148 అధ్యా.

నమై యున్నది. భక్తిని విడిచి మఱియొకసాధనము లేదు. అయినను, పరిశుద్ధవాక్యములచే నా మనస్సందేహమును బోఁగొట్టుట నీకుఁ దగినదై యున్నది.

౧౩. అప్రమత్తు లగు సిద్ధపురుషులు రాముని శ్రేష్ఠునిగా, నద్వితీయునిగా సర్వకారణభూతునిగా, మాయాగుణ ప్రవాహరహితునిగాఁ జెప్పుదురు. అహర్నిశము భజించువారు పరమపదమును చెందుచున్నారు.

౧౪. కొందఱు చెప్పిన దేమనఁగా శ్రీరాముఁడు పరబ్రహ్మ యయినను మాయచే నావృతుఁడై తన బ్రహ్మరూపమును దెలిసికొనలేఁడు. అటుల తన రూపమును దెలిసికొనినచో నాపరమపురుషుఁడు సీతకొఱ కేలయేడ్చును?

౧౫. తెలిసికొనకపోయినచో సర్వజీవజాలములతో సమానుఁ డగు నజ్ఞానియైన రాముని నెవఁడు భజించును. మనస్సంశయమును బోఁగొట్టునట్టి వాక్యములచే నాదుప్రశ్నమునకు నుత్తరమును దయచేయుఁడు అని పార్వతి యడిగెను.

పరమేశ్వరుఁడు చెప్పుచున్నాడు:—

౧౬. ఓప్రియురాలా, రామతత్త్వమును దెలిసికొనుటకు నీవు కోరిక గలదాన వైనందున ధన్యురాలవును, భక్తురాలవు నయితివి. మిక్కిలిగూఢము నుత్కృష్టము నగు రామరహస్యమును జెప్పుటకు నెవనిచేతను నేను ప్రేరేపింపఁబడనైతిని.

౧౭. రామసేవవలన నాకు రుద్రత్వము, విష్ణువునకు విష్ణుత్వము, బ్రహ్మకు స్రష్టృత్వము, ఇంద్రాదులకు దేవత్వము కలిగెను.

౧౮. ఈవిషయమున నాశ్చర్యమేమి? రామసేవవలన విష్ణుమూర్తికి లోక

తస్మా ద్విష్ణుశ్చ స్రష్టాచ శివోఽహంచ న సంశయః. ౧౮

1శ్రీరామ రామ రామేతి రమేరామే మనోరమే,
సహస్రనామ తత్తుల్యం రామనామ వరాననే. ౧౯

రామేతి రామభద్రేతి రామచంద్రేతి వా మనుం
యావజ్జీవం జపన్మర్త్యో జీవన్ముక్తో నసంశయః॥ ౨౦

2త్వ యాద్య భక్త్యా పరిచోది తోఽహం వక్ష్యే నమస్కృత్య
రఘూత్తమం తే, రామః పరాత్మా ప్రకృతే రనాది
రానంద ఏకః పురుషోత్తమో హి. ౨౧

స్వమాయయా కృత్స్న మిదం హి సృష్ట్వా నభోవ దం తర్బ
హిరాస్థితో యః, సర్వాంతరస్థోఽపి నిగూఢ ఆత్మా స్వమా
యయా సృష్ట మిదం విచష్టే. ౨౨

రామో నగచ్ఛతి నతిష్ఠతి నానుశోచ త్యాకాంక్షతే త్యజతి
నో నకరోతి కించిత్, ఆనందమూర్తి రచలః పరిణామహీనో
మాయాగుణా ననుగతో హి తథా విభాతి. ౨3

3యచ్ఛ్రీరామ స్తత్ర తత్ర శోకమోహౌ నదర్శయత్,
బలం జ్ఞానం పౌరుషంచ తత్ర హేతుం బ్రువే శృణు. ౨౪

1. పద్మపురా. 2. ౧ సర్గ. ౨ అధ్యాత్మరా॥ ౧ స॥ 3. కవి.

పాలకత్వశక్తియు, బ్రహ్మకు లోకసృష్టృత్వశక్తియు, నాకు లోక సంహారశక్తియుఁ గలిగెను. సంశయము లేదు.

౧౯. ఓ మనఃప్రియమైనపార్వతీ! రామనామము విష్ణుసహస్రనామములతో సమాన మగుటవలన, 'శ్రీరామ రామ రామ'యని యుచ్చరింపుము.

౨౦. ఏమానవుఁడు "రామయనిగాని, రామభద్రయనిగాని, రామచంద్ర యని గాని యీమంత్రముల నెల్లపుడు తన జీవితకాలమునందు జపించుచుండునో యట్టివాఁడు జీవన్ముక్తుఁడు గాఁగలఁడు. ఇందుకు సందియములేదు.

౨౧. ఇపుడు నీవు భక్తిచేఁ బ్రేరితుఁడనై శ్రీరామచంద్రమూర్తిని నమస్కరించి నీప్రశ్నకు సమాధానమును జెప్పుచున్నాఁడను. శ్రీరాముఁడు పరమాత్మయు, బ్రకృతికంటెఁ బరుఁడును, ననాదియు, నద్వితీయుండును, నానందరూపుఁడును, బురుషోత్తముఁడు నైయుండెను.

౨౨. తన మాయాప్రభావముచేత నీ చరాచరాత్మకమగు సమస్తబ్రహ్మాండమును సృజించి యాకాశమువలె లోపలను వెలుపల నుండి సర్వాంతర్యామి యయ్యును నిగూఢుఁడై తనమాయచే సృజింపఁబడిన సమస్తమును బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నాఁడు.

౨3. శ్రీరామచంద్రమూర్తికి గమనము లేదు, స్థితిలేదు, విచారము లేదు, త్యాజ్యము లేదు, కర్తవ్యము లేదు. ఇతఁడు సచ్చిదానందరూపుఁడు, చలనరహితుఁడు. కావుననే పరిణామరహితుఁడు. మాయచే నుత్పన్నములగు పదార్థములయం దాశ్రయ రూపముచేఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. మాయాగుణముల ననుసరించినవాఁడై ప్రకాశించుచున్నాఁడనిభావము.

౨౪. శ్రీరామచంద్రమూర్తి యచ్చటచట శోకమోహములు, బలము, జ్ఞానము, పౌరుషము గనఁబరచుటలోఁ గారణమును, తద్విషయమును, జెప్పెదను వినుము.

1ఏకదాఽయం మహావిష్ణుః వైకుంఠే రమయా రహః
సంస్థితోఽభూ త్తదా ద్వారే విష్ణుం ద్రష్టుం సురో త్తమౌ. ౨౫
సమాగతౌ దేవ వైద్యౌ తౌ దృష్ట్వా ద్వార రక్షకౌ,
నాఽయం కాలో దర్శనస్యే త్యూచతు స్తౌ వచోఽచతుః. ౨౬

అధునా ద్రష్టు మిచ్ఛావో విష్ణుం కథయ తం గణౌ,
ఏవం త్రివారం తాభ్యాం తౌ ప్రోక్తౌ నే త్యూచతు ర్గణౌ. ౨౭
తదాఽశ్వినీ కుమారౌ తౌ ప్రోచతుః క్రోధమూర్ఛితౌ,
యతస్త్రివారం నౌరుంధః యువాం జన్మత్రయం తతః. ౨౮
లభేతాంచ న సందేహ స్త చ్ఛ్రుత్వా వచనం తయోః,
ఏకవారంచ యువయో ర్జన్మాత చ్చాస్తు వై భువి. ౨౯
ఏవం పరస్పరం శాపం లబ్ధ్వా హాహేతి చక్రుశుః,
2తచ్ఛ్రుత్వాఽఽగత్య దేవేశః కృపయా భ క్తవత్సలః, ౩౦
కాలాంతరే ఫలం తేషాం విధా యాంతర్దధే హరిః,
తతః కాలాంతరే దేవి పున రేవం విధో హ్యభూత్. ౩౧
సనకాదీ న్మునీ న్దృష్ట్వా పూర్వవాసనయా చ తౌ,
నిరాకృత్య పున శ్శాపం ప్రాప్తౌ తౌ ద్వారపాలకౌ. ౩౨
తౌ జన్మాని తతః ప్రాప్తౌ జగత్యాం మాధవ ర్తసౌ,
జయో జాతో హిరణ్యాక్షః హిరణ్యకశిపు స్తథా. ౩౩

1. ఆనందరామా. రాజ్యకాం. ౧౪ స. 2. శివరామా.

౨౫. ౨౬. ఒకానొకప్పుడు శ్రీమహావిష్ణువు వైకుంఠమున లక్ష్మితోఁగూడి రహస్యస్థలమున నుండఁగా నపుడు విష్ణుని సందర్శింప వచ్చి ద్వారము నందున్న దేవవైద్యులగు నశ్వినీదేవతల నిర్వురను ద్వారపాలకులు చూచి యో దేవతలారా యిది దర్శనమునకుఁ గాలముకా దని చెప్పిరి. అటుపిమ్మట నా యశ్వినీ దేవతలు తిరిగి పలికిరి.

౨౭. ఇపుడు విష్ణుమూర్తిని దర్శింపఁగోరుచున్నాము గాన విష్ణుమూర్తితోఁ జెప్పుడని మువ్మారుచెప్పినను ద్వారపాలకులు వలనుపడదనిముమ్మారు బదులు చెప్పిరి.

౨౮-౨౯. అప్పు డశ్వినీకుమారులు క్రోధావిష్టులై, మమ్ములను మూఁడు పర్యాయములు నిరోధించితిరిగాన, ద్వారపాలకులారా! మీరు మూఁడు పర్యాయములు భూమియందు రాక్షసజన్మగల వార లగుదురు గాక యని శపింపఁగా నావచనములను విని యో యశ్వినీదేవత లారా! మీరు నొకమాఱు భూమియందు రాక్షసజన్మమును బొందుఁ డని ద్వారపాలకులు దేవవైద్యులగు నశ్వినీకుమారులకు బ్రతిశాప మిచ్చిరి.

౩౦-౩౧. నై విధముగాఁ బరస్పరము శాపములనుబొంది దుఃఖించుచుండఁగా నచటకు భక్తవత్సలుఁడగు విష్ణుమూర్తి వచ్చి వారిని గరుణించి కాలాంతరమున నాఫలానుభవము మీకుఁ గలుగుఁగాక యని చెప్పి యాపరమాత్మ యంతర్ధానమయ్యెను. అటుపిమ్మటఁ గాలాంతరమున నీక్రింది విధముగ నట్లయ్యెనని పరమేశ్వరుఁడు పార్వతితోఁ జెప్పెను.

౩౨. ఒకప్పుడు సనకాదిమహామునులు వైకుంఠమునకురాఁగా, పూర్వవాస నచే ద్వారపాలకులు వారిని నివారించి వారివలనను నైవిధముననే శాపమును బొందిరి.

౩౩-౩౪. ఆజయవిజయములను ద్వారపాలురు సనకాదుల శాపముచే, భూమి

జాతోఽత్ర విజయః పూర్వం తౌ హతౌ విష్ణునా పురా,
వారాహ రూపిణా చేన హిరణ్యాక్షో విదారితః. ౩౪
నారసింహ స్వరూపేణ హిరణ్యకశిపు ర్హతః,
1సంయుద్గృహ్య నఖై స్తేన దీర్యమాణ స్సంయుగే. ౩౫
శ్రీవత్సాంకం తదంకస్థః ప్రాహ దైత్య శ్శనై రిదం,
త్వద్ధస్తే రాక్షసే భావే మానుషేచ పదే విభో, ౩౬
ప్రాప్నుయాం త్వ స్మయో లోకం లోకనాథప్రసీద మే,
2శిరాంసి బాహవ శ్చైవ భవేయు ర్మమ వై తదా. ౩౭
ఏవ ముక్త స్తథే త్యుక్త్వా నారసింహో యయౌ తదా. ౩౭½
3తతః పున ర్ద్వితీయం హి జన్మ తౌ ప్రాపతు ర్భువి. ౩౮
జయో జాతో రావణోఽత్ర కుంభకర్ణ స్తథాపరః,
జాతో విజయ నామా హి రామేణానేన తౌ హతౌ. ౩౯
హన్యమానో తదా రామ మువోచ ద్రావణ స్స్వయం,
పున రేవం విధం నాథ ప్రసాదం కర్తు మర్హసి. ౪౦
కుంభకర్ణంచ మాం చాత్ర మానవత్వే హన ప్రభో,
తథేతి ప్రతిజజ్ఞే శ్రీరామో మూర్తిత్రయాత్మకః. ౪౧
అశ్వినీసుతయో ర్మధ్యే త్వేక ఐరావణః స్మృతః,
మైరావణ స్తతో ఽన్యోఽభూ దేవం తౌ ప్రథితా వధః. ౪౨

1. వాల్మీకిరా.ఉ.కాం.౩౭సర్గానంతరాదికపాఠఃగేస. 2. శివరామా.
3. ఆనంద రా॥ రాజ్యకాం. ౧౪ స.

యందు రాక్షసులుగా జన్మించి మూఢప్రవర్తన గలవారైరి. వారిలో జయుఁడు హిరణ్యాక్షుఁడుగాను, విజయుఁడు హిరణ్యకశిపుఁడుగాను జన్మించిరి. విష్ణువుచేతనే చంపఁబడిరి. ఎట్లనవారిలో హిరణ్యాక్షుఁడు వరాహమూర్తిచేఁ జంపబడెను.

౩౫-౩౬-౩౭-౩౭½. శ్రీనృసింహమూర్తి భక్తరక్షణార్థమై స్తంభమం దావిర్భవించి యుద్ధములో హిరణ్యకశిపుని, తనతొడయందుంచి, వాని వక్షఃస్థలమును, దనగోళ్లతో బ్రద్దలుచేసి చంపుచున్నప్పుడు నృసింహమూర్తి తొడయందున్న యాహిరణ్యకశిపుఁడు భగవంతుని గూర్చి యోస్వామీ! జన్మాంతరమున మానుషరూపమును ధరించిన నీచేతిలో నాకు మరణము కలుగునట్లును నీలోకమును బొందునట్లును పదితలలు, వింశతిబాహువులు కలుగునట్లును నాకు వరమును దయచేయు మనగా నానృసింహమూర్తి యావిధముననే వరమిచ్చి వానిని సంహరించి యంతర్ధానుఁడయ్యెను.

౩౮-౩౯-౪౦-౪౧. జయవిజయులు రెండవ జన్మమున రావణ కుంభకర్ణులుగా భూమియందు జన్మించి శ్రీరామునిచేత వారిద్దరు చంపఁబడిరి. శ్రీరామునిచేత చంపఁబడుచున్నపుడు రావణుఁడు శ్రీరామచంద్రమూర్తినిగూర్చి యోనాథా! నన్నుఁ గుంభకర్ణుని, జన్మాంతరమునందును మానవరూపముతోఁ జంపునట్లు నీ వనుగ్రహింపు మని రావణుఁడు రాముని గోరఁగా నటులే యగుఁగాక యని త్రిమూర్త్యాత్మకుఁడగు శ్రీరామచంద్రుఁడు ప్రతినఁజేసెను.

౪౨. జయవిజయులచేఁ బ్రతిశాపమును బొందిన యశ్వినీకుమారులలో నొకఁడు ఐరావణుడుగాను, రెండవవాఁడు మైరావణుడుగాను జనించి పాతాళమునందుఁ బ్రసిద్ధులైయుండిరి.

పాతాళే వరదానాచ్చ రామహస్తా న్మృతిం గతౌ,
రామలీలాం ప్రవక్ష్యామి హ్యగమ్యా మవివేకినామ్. ౪౩

1చక్రపాణి రభూద్రామ ఇందిరా ధరణీసుతా।
అనన్తో లక్ష్మణోజాతో భరతశ్శంఖ ఉచ్యతే। ౪౪

శత్రుఘ్న శ్చ క్రరాట్ సోఽపి శివస్తు హనుమా నభూత్।
ద్వారపాలౌ దశగ్రీవః కుంభకర్ణ స్తథైవహి।। ౪౫

విభీషణో ధర్మరూపో హ్యధర్మో మేఘనాదకః. ౪౫½

ఇతి శ్రీరామాయణ సారోద్ధారే
బాలకాండే ప్రథమస్సర్గః.

ద్వితీయ సర్గః

మహాదేవ ఉవాచ:—

2లంకాయాం రావణే రాజ్యం పాలయ త్యసురాధిపే,
సనత్కుమారో భగవా నాగతో రావణాంతికమ్. ౧

సనత్కుమార మేకాంతే సమాహూయా యాసురాధిపః,
నత్వా పప్రచ్ఛ నిర్విణ్ణో రావణో ముక్తికాంక్షయా. ౨

బహ్వీః కాలా దహం స్వామిన్ జీవామి నిరుపద్రవః,

1. ఉమాసంహితాయాం ౧ అ. 2. వాల్మీక్యాది నానారామాయణసారః.

౪౨½. ఆమైరావణ మైరావణులు వరానుసారముగ రామునివలననే మృతి నొందిరి.

౪౩. అవివేకుల కగమ్యమైన రామలీలను జెప్పెదవినుమని పరమేశుఁడు పార్వతితోఁ నిట్లుజెప్ప నారంభించెను.

౪౪-౪౫-౪౫½. నారాయణమూర్తియే శ్రీరాముఁడుగానవతరించెను. శ్రీదేవి జానకియాయెను. అనంతుఁడు లక్ష్మణుఁడుగాను, శంఖము భరతుఁడు గాను చక్రము శత్రుఘ్నుఁడు గాను, అవతరించిరి.

ద్వారపాలకులగు జయవిజయులు రావణ కుంభకర్ణులుగా నవతరించిరి. ధర్మదేవత విభీషణుండుగను, అధర్మము మేఘనాదుఁడు గను భూలోకమునంబుట్టిరి.

ఇట్లు శ్రీరామాయణ సారోద్ధారమున బాలకాండమున
ప్రథమ సర్గము సమాప్తము.

—; ద్వితీయ సర్గము :—

పరమేశ్వరుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

౧. లంకాపురియందు రావణుఁడు రాజ్యపాలనము చేయుచుండఁగా నొక ప్పుడు సనత్కుమారుఁడు రావణునొద్దకు ఆహూతుడై వచ్చెను.

౨. రాక్షసరాజు సనత్కుమారునికి నమస్కరించి యేకాంతమునకుఁబిలిచి నిర్వేదముతో ముక్తికామనతోఁ నీవిధముగ నడిగెను.

*మమ కస్మా న్మృతౌ సత్యా మైహికాముష్మికం భవేత్. 3
తం బ్రూహీతి వచ శ్శ్రుత్వా ముని ర్వాక్య మథాబ్రవీత్,
సుఖీ భవ మహాబాహో కంచిత్కాల ముదీక్షయ. ౪
అథవా రాక్షసేంద్ర త్వం మోక్ష మిచ్ఛసిచే చ్ఛృణు,
వరదత్వా న్న తే హన్తా శంకరో లోకశంకరః. ౫
†విష్ణునా మరణం న్యాయ్య మిత్యుక్తే తత్కథం భవేత్
ఇతి పృష్టో గవాం విప్ర సాధ్వీనా ముపకారతః. ౬

---

*శ్లో॥ "కృతకృత్యాః ప్రతీక్షంతే మృత్యుం ప్రియమివాతిథిం" ఇత్యుక్తత్వా దేతావత్కాలపర్యంతం మహాపుణ్యాత్మా రావణః కృతకృత్యత్వా దేవ మృత్యుం ప్రతీక్షాంచక్రే ॥ఇతిభావః॥

† ఇతీత్యనేన గవాంవిప్రసాధ్వీనా ముపకారేణ పూర్వపుణ్యహాని ర్భవిష్యతీతి జ్ఞాయతే। తథాహి-మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి। రాత్రౌ ప్రజాగరిత ధృతరాష్ట్రం ప్రతి విదురవాక్యం.

॥శ్లో॥ అష్టౌ పూర్వనిమిత్తాని నరస్యవినశిష్యతః। బ్రాహ్మణా౯ ప్రథమం ద్వేష్టి బ్రాహ్మణైశ్చ విరుధ్యతే, బ్రాహ్మణస్వాని చాదత్తే బ్రాహ్మణాంశ్చ జిఘాంసతి। రమతే నిందయా చైషాం ప్రశంసాం నాభినన్దతి। నైతా౯ స్మరతి కృత్యేషు యాచతశ్చాభ్యసూయతి। ఏతా౯ దోషాన్నరః ప్రాజ్ఞో బుద్ధ్వాబుద్ధ్వా వివర్జయేత్॥ ఇతి।

3. *స్వామీ! యింతకాలమునుండి నేను నిరుపద్రవముగ జీవించుచున్నాడను నే నెవనివలన మృతినొందిన నైహికాముష్మికఫలము సంభవించునో?.

౪. వానిని చెప్పుమని రావణుఁడడుగఁగా నామహర్షి తిరిగి పలికెను. ఓ రావణా! సుఖముగనుండుము. కొంతకాలము నిరీక్షింపుము.

౫. అట్లుకాదేని రావణుఁడా! నీవు మోక్షమును గోరితివేని వినుము. లోకశంకరుఁడగు శంకరుఁడు నీకు వరముల ననుగ్రహించినవాఁడగుట వలన నతఁడు నీకు హంతకుఁడు గాఁడు.

†౬-౬½. విష్ణుమూర్తివలన మరణము న్యాయ్య మని మహర్షి చెప్పఁగా నది

---

*లోకమునందుఁ గృతార్థులగు మహాపురుషులు ప్రియుఁడగు నతిథిని వలె మృత్యువును యెప్పుడెప్పుడువచ్చునాయని కోరుచుందురు. రావణుఁడు కృతకృత్యుఁడుగాన నింతకాలము మృత్యువుయొక్క రాకకై వేచియుండెనని భావము.

†ఇట్లు చెప్పుటచే గోవులకు, బ్రాహ్మణులకు, పతివ్రతలకు నపకారము చేయువానికి తప్పక ముప్పువాటిల్లునని తెలియుచున్నది. ఇట్లే మహాభారతమునందు దిగులుపడి రాత్రులయందు నిద్దురలేక మేల్కొనియుండు ధృతరాష్ట్రుంగాంచి విదురుఁడు పలుకుచున్నాఁడు "నశింపబోవువానికి నెనిమిది నిమిత్తములుగలవు. మున్ముందు విప్రులఁదూలనాడును. బ్రాహ్మణులతో విరోధమునుఁగల్గించుకొనును. బ్రాహ్మణ సర్వస్వము నపహరించును. బ్రాహ్మణునిఁ జంపఁదలంచును. ఎవ్వరైనను బ్రాహ్మణులను నిందించుచుండ నీతఁడానందమునొందును. వారిని శ్లాఘించుటను సహింపనేరఁడు. కృత్యములయందు బ్రాహ్మణుల స్మరింపనైన స్మరింపఁడు. ఎవ్వఁడైన బ్రాహ్మణుఁడు దన్నుయాచింప వారి ననూయతోఁజూచును. కావున బుద్ధిమంతుఁడగువాఁడు ఈ కార్యములను మనంబునందైనను దలంపందగదు. అనియున్నది.

తవపూర్వే మృతా విష్ణో ర్జగ్ము ర్వైకుంఠ ముత్తమమ్. ౬½
తథాచే త్సహరి స్సాక్షో కదా మే సంభవిష్యతి. ౭
ఇ త్యుక్తో మనసా ధ్యాత్వా చతుర్వింశే మహాయుగే,
వైవస్వత మనా శ్వేత కల్పే వారా హసంజ్ఞకే. ౮
త్రేతాయాం సూర్యవంశేతు రాజ్ఞో దశరథా ద్ధరిః,
జనిష్యతీతి మేభాతీ త్యుక్త్వా సోఽన్తర్దధే మునిః. ౯
తత ఏకాంత మాశ్రిత్య సత్వాలోచ్య బలాబలం,
విష్ణునా నిహతో యామి వైకుంఠ పరమంపదమ్. ౧౦
మయి విష్ణు ర్యథా కుప్యే త్తథా కార్యం కరో మ్యహం,
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా సర్వజ్ఞో విధి చోదనాత్. ౧౧
త్రేతాయుగేతు సంప్రాప్తే హ్యధర్మ పథగో భవత్. ౧౧½
యదా ప్రభృతి దుష్టో భూ త్తదా తు మోహమావిశత్. ౧౨
స ప్తవ్యసన లోల స్సన్ జాగ్రతిస్మ క్వచిత్క్వచిత్,
ఆత్రేతు రావణ స్తస్థా హింసావృత్త్యా రఘోః కులే. ౧౩
శ్రుత్వా దశరథం జాతం తత్పుత్రాత్స్వమృతే ర్భయాత్,
‡నామ్నా త్వైలబిలం తస్య పుత్రం మహిమవర్జితం. ౧౪
నిరీక్ష్య రావణో వీత భయ శ్చాసీ ద్యథా పురా. ౧౪½
పశ్చా త్త్వైలబిల స్యాపి పుత్రో విశ్వసహ స్సమృతః ౧౫

‡నామ్నేతి-శ్రీరామ భాగవతే-౬ అధ్యాయే
తస్మా ద్దశరథః ప్రాచ్య స్తస్మా దిలబిలి స్సృపః, తస్మా

యెట్లు లభించునని రావణుఁడు తిరిగి ప్రశ్నింపఁగా విష్ణుమూర్తికి శరీరభూతములైన గోవిప్రపతివ్రతల కపకారముఁ జేయుటవలన నీ పూర్వులు విష్ణుమూర్తివలన మృతినొంది యుత్తమమగు వైకుంఠమును బొందిరి. అని సనత్కుమారుఁడు రావణునితోఁ జెప్పెను.

౭-౮-౯. అటులైన, సాధూ! సనత్కుమారా! యాహరి యెప్పుడు నాకు సంభవించునని రావణుఁడడుగఁగా నాముని మనమున ధ్యానించి యిరువదినాల్గవ మహాయుగమునందు, వైవస్వతమన్వంతరమున, శ్వేత వరాహకల్పమున, త్రేతాయుగమున, సూర్యవంశమున దశరథమహారాజువలన నాశ్రీహరి జనించునని నాకుఁ దోఁచుచున్నదని చెప్పి సనత్కుమారు డంతర్ధాన మొందెను.

౧౦-౧౧-౧౧½. అటుపిమ్మట రావణుఁడు రహస్యస్థలము నొంది, తన బలాబలమును విచారించికొని, విష్ణుమూర్తిచేత హతుఁడనై వైకుంఠమును బొందుదునని నిశ్చయించుకొని నావిషయమై విష్ణు వెవ్విధముచేఁ గోపగించునో యవ్విధమునఁ గార్యమును నేను చేయుదునని మనస్సున నిశ్చయించి, సర్వజ్ఞుఁడగు రావణుఁడు విధిచోదనమువలనఁ ద్రేతాయుగము ప్రవేశించినదాదిగ నధర్మపరుఁడయి ప్రవర్తించుచుండెను.

౧౨-౧౩-౧౪-౧౪½. ఎప్పటినుండి రావణుఁడు దుష్ప్రవర్తనగలవాడయ్యెనో యప్పటినుండి యతఁడు మోహావిష్టుఁడై సప్తవ్యసనలోలుఁడై అప్పుడప్పుడు జాగరూకుఁడయ్యుండినను, త్రేతాయుగము మొదలు విశేషముగ హింసావృత్తిచేత బ్రవర్తించుచుండెను. రఘువంశమునందు దశరథుఁడు పుట్టినట్లుగ విని తత్పుత్రునివలనఁ దనకు మరణముగలుగునని భయముచేత, †దశరథపుత్రుఁడైన యైలబిలుని బరీక్షించి, యతఁడు సామాన్యుఁడని తెలిసికొని నిర్భయుఁడై పూర్వమువలెనుండెను.

౧౫. అనంతరము. ఐలిబిలునకు విశ్వసహుఁడను పుత్రుఁడు పుట్టెను.

† శ్రీరామభాగవతమున ౬ అధ్యాయమున పూర్వము దశరథుఁ డొకఁ

తస్యపుత్రస్తు ఖట్వాంగో ఖట్వాంగా ద్దీర్ఘబాహుకః. ౧౯౪
లీపశ్చ స ఏవాత్ర తస్య పుత్రోరఘు స్స్మృతః. ౨౦

ద్విశ్వసహో నామ ఖట్వాంగ స్తస్య నందనః। ఖట్వాంగాద్దీర్ఘబాహ్వాఖ్యో దీర్ఘబాహో స్సుతోరఘుః, రఘోరభూదజస్తస్మా దజా ద్దశరథో ఽభవత్ ఇతి.

అపిచానంద రామాయణే సారకాండే ప్రథమ సర్గే నామ్నా దశరథగ ప్రోక్తస్తస్య పుత్రః ప్రతాపవాన్, నామ్నా త్వైడబిడః ప్రోక్తస్తస్య విశ్వసహాస్సుతః। తస్యపుత్రస్తు ఖట్వాంగో ఖట్వాంగా ద్దీర్ఘ బాహుకః। దిలీపశ్చ సఏవాత్ర తస్య పుత్రోరఘు స్స్మృతః। రఘోఃపుత్రోహ్యజః ప్రోక్తస్తస్మాద్దశరథ స్సుతః। ఇతి॥

కూర్మపురాణేఽపి పూర్వభాగే ౨౧ సర్గే సూర్య వంశానువర్ణనే.

తస్మాద్దశరథోఽభవత్, తస్మా ద్దశరథా జ్ఞజ్ఞే రాజా త్వైలబిలో బలీ, తస్మా ద్విశ్వసహ స్తస్మాత్ ద్రఘు స్తస్మాదజా యత. రఘో రజ స్సముత్పన్న స్త్వజా ద్దశరథ స్తతః, రామో దాశరథి ర్వీరో ధర్మజ్ఞో లోకవిశ్రుతః. భరతో లక్ష్మణ శ్శ్రీమాన్ శత్రుఘ్న ఇతినామభిః, జజ్ఞే రావణనాశార్థం విష్ణో రంశేన విశ్వకృ దితి.॥

లింగపురాణే ౬౬ అధ్యాయే.

మూలకస్యాపి ధర్మాత్మా రాజా దశరథ స్సుతః, తస్మా

౧౯౪. ఆవిశ్వసహునకు ఖట్వాంగుఁడును ఖట్వాంగునకు దీర్ఘబాహు వను నామాంతరముగల దిలీపుఁడును,

---

డుండెను. వానికి ఇలబిలుఁడు అనువాఁడు పుట్టెను. వానికి విశ్వసహుఁడు పుట్టెను. వానికి ఖట్వాంగుఁడును, ఖట్వాంగునికి దీర్ఘబాహువును, దీర్ఘబాహువునకు రఘువును, రఘువునకు అజుఁడును, అజునకు దశరథుఁడును బుట్టినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. ఇందువలన పూర్వుడు దశరథుఁ డొకఁ డుండినట్లు తెలియనగును. ఆనందరామాయణమునందును ఇట్లె చెప్పబడినది.

దశరథుడను వానికి ఐలబిలుడు పుత్రుడు. ఐలబిలునికి విశ్వసహుడు సుతుడు ఆతనికి ఖట్వాంగుడు తనయుడు తత్సుతుడుదీర్ఘబాహుడను నామాంతరము గల దిలీపుడు ఆయన పుత్రుడు రఘుమహారాజు రఘుపుత్రుడజుడు అజమహారాజునకు దశరథుడు తనయుడు అని.

కూర్మపురాణమున ౨౧ సర్గయందు సూర్యవంశవర్ణనమున— దశరథుని వలన నైలబిలుఁడును, వానికివిశ్వసహుఁడును, వానికి రఘువును రఘువున కజుఁడును, అజునికి దశరథుఁడును, దశరథునకు రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులు నుదయించిరి. రాముఁడు విష్ణ్వంశముతో రావణనాశార్థమై యుదయించెను.

లింగపురాణమున ౬౬ అధ్యాయమున—

మూలకుఁ డనురాజునకు ధర్మాత్ముఁడగు దశరథుఁడును, నాదశరథునకు నైలబిలుఁడును, నతనికి వృద్ధశర్మయును, వృద్ధశర్మకు విశ్వసహుఁ

రఘోః పుత్రో౽హ్యాజః ప్రోక్త స్తస్మాద్దశరథ స్సుతః. ౧౬౫

ద్దశరథా జ్జజ్ఞే రాజా త్రివలబిలో బలీ. ఆసీ త్త్రివలబిలా చ్ఛ్రీమాన్ వృద్ధశర్మా ప్రతాపవాన్, పుత్రో౽విశ్వసహా స్తస్య రఘు స్తస్మా దజాయత. అజః పుత్రో రఘోశ్చాపి తస్మా జ్జజ్ఞేచ వీర్యవాన్, రాజా దశరథః శ్రీమాన్ ఇక్ష్వాకు కులవంశకృత్. రామో దశరథా ద్వీరో ధర్మజ్ఞో లోకవిశ్రుతః, భరతో లక్ష్మణ శ్చైవ శత్రుఘ్నశ్చ మహాబలః. ఇతిప్రతిపాదితః,

నైవం వాల్మీకిరామాయణే ౽న్యథా పరిదృశ్యమానత్వా దితిచేన్న. ప్రాయశః పురాణేషు ప్రసిద్ధపురుషగణనమాత్రేదేవ వంశవిస్తారవర్ణనాయాః ప్రదృశ్యమానత్వాత్, ప్రదృశ్యతే హ్యత్ర భేదగణనం. వాల్మీకిరామాయణే బాలకాండే౽యోధ్యాకాండేచ.

బాలకాండే ౬౦ సర్గే జనకంప్రతి వసిష్ఠోక్తిః—

అంబరీషస్య పుత్రో౽భూ న్నహుషః పృథివీపతిః, నహుషస్య యయాతిస్తు నాభాగస్తు యయాతిజః నాభాగస్య బభూ వాజో హ్యజా ద్దశరథో౽భవత్. ఇతిప్రతిపాద్య పునశ్చాయోధ్యాకాండే ౧౧౦సర్గే ౩౯శ్లోకే. అంబరీషస్య పుత్రో౽భూ న్నహుష స్సత్యవిక్రమః న్నహుషస్యచ నాభాగః పుత్రః పరమధార్మికః. ఇత్యత్ర నహుషపుత్రం యయాతిం త్యక్త్వా, నాభాగ ఏవ నహుషపుత్రత్వేన వర్ణితః అన్యత్రాప్యేవ మేవ విరోధపరిహారో భవతీతిజ్ఞేయం.

౧౬—౧౬౫ దిలీపునకు రఘువును, రఘువున కజుఁడును, అజునకు దశరథుఁడును జనించిరి.

డును, విశ్వసహునికి రఘుమహారాజును, రఘువునకు అజుఁడును, అజునకు దశరథుఁడును, ఇక్ష్వాకువంశవర్ధనుఁడగు నాదశరథునకు ధర్మజ్ఞుఁడును లోకవిశ్రుతుఁడునగు రాముఁడును భరతుఁడును లక్ష్మణుఁడును శత్రుఘ్నుఁడు నుదయించిరి, అని యివ్విధముగఁ జెప్పఁబడినది.

పూర్వపక్షము:— ఇవ్విధముగఁ జెప్పకూడదు. వాల్మీకిరామాయణమున మఱియొకవిధముగ వంశవర్ణన ముండుటవలన నని యంటివేని యది కూడదు.

సిద్ధాంతము— ప్రాయికముగఁ బురాణములయందుఁ బ్రసిద్ధపురుష వర్ణనమువలననే వంశవిస్తారవర్ణనము కన్పడుచుండుటవలన నిది సమీచీనమే. ఈ భేదగణనము వాల్మీకిరామాయణమునందు బాలకాండమునందు నయోధ్యాకాండమునను జెప్పఁబడినది.

బాలకాండమున ౭౦ సర్గములో జనకునిగూర్చి వసిష్ఠవచనమేమన—

అంబరీషునకు నహుషుఁడు, నహుషునకు యయాతియు, యయాతికి నాభాగుఁడును. నభాగున కజుఁడును, అజునకు దశరథుఁడును అని వంశవర్ణనము చేయఁబడినది.

తిరిగి యయోధ్యాకాండమున ౧౧౦ సర్గయందు ౩౯ శ్లోకమున—

అంబరీషునకు సత్యపరాక్రమవంతుఁడగు నహుషుఁడను పుత్రుఁడును, నహుషునకు బరమధార్మికుఁడగు నాభాగుఁడనుపుత్రుఁడును జనించినట్లు వర్ణింపఁబడెను ఇచ్చట నహుషపుత్రుఁడగుఁ యయాతిని విడిచి నాభాగుఁడే నహుషపుత్రుఁడుగా వర్ణింపఁబడెను. ఇతర స్థలములయందు నివ్విధముగనే విరోధపరిహారము కలుగునని తెలియనగును

చోదితో నారదేనాథ లంకాయాం రావణః ఖలః. ౧౭
కౌసల్యాయాం దశరథా జ్జాతో మాం స హనిష్యతి. ౧౭½

ఇతి నిశ్చిత్య భీ భ్రాంతి సందేహైః పరివారితః. ౧౮
కౌసల్యోద్వాహాంతరాయం చక్రేఽథాపి బభూవ సః ౧౮½

తయోః పుత్రోత్పత్తికృతే షష్టి సాహస్ర వత్సరాన్. ౧౯
నిరీక్షమాణో నిర్విణ్ణో నిష్ప్రయత్నో బభూవసః. ౧౯½

తతో హరిః పాయసాన్నమాత్రా త్కౌసల్యయా ధృతః ౨౦
ప్రాదు రాసీ త్స్వయం తస్యా గర్భచిహ్నాని దర్శయన్. ౨౦½

తచ్ఛ్రుత్వా రావణో వాక్య ముత్ప్లుత్యాసనతః ఖలః ౨౧
ఆగచ్ఛత్ ప్రత్యహం భీతో మాయామానుష విగ్రహమ్.
♦అజ్ఞాత్వా బాలభావేన యుక్తం జ్ఞాత్వాచ మోహితః. ౨౨
ఆద్యా ద్దశరథా జ్జాత మివ నిశ్చిత్య నిర్యయౌ. ౨౨½

♦అజ్ఞా త్వేతి- భారద్వాజరామాయణే బాలకాండే—
శ్లో॥ అజన్మతస్తురామాదీన్ సంహర్తుం రావణోఽయతత్ -
ఇత్యు క్తత్వాత్ రామాదీ న్సంహర్తు మాగత్య మోహితః
తూష్ణీమేవ గత ఇతి భావః.

౧౭-౧౭½ అనంతరము నారదుఁడు లంకాపురి కేగి, దుర్మార్గుఁడగు రావణునిచే బూజితుఁడై కౌసల్యాదశరథులకువివాహము జరుగుననియు,

౧౮-౧౮½ వారికిఁ బుట్టినవాఁడు నీకు మారకుఁడనియుఁ జెప్పఁగా దశరథుని చేత పేరితుఁడై యాదశరథునికిఁ బుట్టినవాఁడు నన్నుఁజంపునని రావణుఁడు నిశ్చయించి భయభ్రాంతిసందేహములతోఁగూడి కౌసల్యా వివాహమునకు విఘ్నముఁజేసెను. అట్లయ్యును వివాహము జరిగెను

౧౯-౧౯½ వా రిరువురకు ననఁగా దశరథునకుఁ గౌసల్యకు సంతానము కలుగునేమో యని యరువదివేలసంవత్సరములు రావణుఁడు నిరీక్షించి విసుగుఁజెంది ప్రయత్నమును విడిచియుండెను.

౨౦--౨౦½ అటుపిమ్మట, దశరథుఁడు పుత్రకామేష్టి చేయఁగా దివ్యపురుషుఁ డచ్చట ప్రాదుర్భవించి యిచ్చిన పాయసమున నాశ్రీహరి ప్రవేశించి కౌసల్యచే ధరింపఁబడి యామెకు గర్భచిహ్నములను జూపించుచు స్వయముగఁ బ్రాదుర్భవించెను.

౨౧-౨౨-౨౨½ కౌసల్యాదశరథులకుఁ బుత్రోత్సవవిషయిక మగు వాక్యమును రావణుఁడు విని వెంటనే సింహాసనమునుండి ఉలికిపడి యాదుర్మార్గుఁడు ప్రత్యహము భయముచేత నచటకు వచ్చి చూచియు, రాముఁడు మాయామానుషవిగ్రహుండను సంగతి తెలిసికొనక సామాన్యబాలుని గాఁ దలఁచి *మోహితుడై పూర్వదశరథపుత్రుఁ డగు నైలబిలుని వంటివాఁడే యని నిశ్చయించి వెళ్లిపోయెను.

---

*మోహితుడనుస్థలమునందు భారద్వాజ రామాయణమున బాలకాండమున "జన్మము మొదలు రామాదులను సంహరించుటకు రావణుఁడు ప్రయత్నించెను"అని చెప్పఁబడుటవలన రామాదులను సంహరించుటకు వచ్చి మాయామోహితుఁడై చంపకయే వెళ్ళె నని తోచుచున్నది.

రామః పిత్రోః పుత్రభావం రావణాయ మనుష్యతాం. ౨౩
ఋషీణాం భగవద్భావం దర్శయ న్విచచారహ. ౨౩½

శ్రీరామం జహి మాయయేతిగదితో లంకాధిపేన స్వ
యం। భ్రాత్వా విప్రవరో విభీషణవర శ్రీరామచంద్రం ముదా।
పశ్య౯ శ్రీసనకాదిభి శ్శ్రుతిశతైస్సంస్తూయమానం తదా సద్భక్త్యా
ప్రణత స్సదా రఘువరస్యాసీ త్తు భక్తా గ్రణీః. ౨౪½

[1]అత్రాంతరే దైవతచోదితో ముని ర్లంకాం సమేత్యాశు స
నారదో ఽసురం, సంచోద్య యజ్ఞస్య వినాశనాయవై
సంప్రేష్య రక్షాంసి నుదస్వ సంశయమ్, ౨౫
రక్షోధిపో నారద బోధితో ఽచిరం చుచోద మారీచ సుబాహు
తాటకాః, యజ్ఞం విధేహీతిచ కౌశికం మునిః స్వయం

వరార్థం జనకం హ్యచోదయత్. ౨౬½
అమానుషాణి కార్యాణి రామే ణాచరితా న్యపి,
రావణ స్సులభానీతి మేనే మాయా విమోహితః. ౨౭½

తపసా తోషితా దేవీ జనకేన గిరీంద్రజా
ప్రాయచ్ఛ త్స్వాంశజాం సీతాం రామమేవాశ్రితాంపరాం ౨౮½

తస్యాః పాణిగ్రహంకర్తుం రామోఽగా త్కౌశికాశ్రమం.
సవే విఘ్నకరా న్జిత్వా తాటకాదీ న్స రాఘవః. ౨౯½

౨౩=౨౩½ శ్రీరామచంద్రమూర్తి తల్లిదండ్రులకుఁ బుత్రభావమును, రావణునకు మనుష్యభావమును, మహర్షులకు భగవద్భావమును జూపించుచు సంచరించుచుండెను.

౨౪½ ఒకప్పుడు రావణుండు విభీషణునిఁబిలచి "రాముని నీమాయచేఁ జంపిరమ్ము"అని పంపగా నావిభీషణుండు బయలుదేరి సాకేతనగరమునకేగి రామునిఁజూచెను. ఆసమయమున సనకసనందనాదులు వేదములచే రాముని స్తుతించుచుండిరి, అంత విభీషణుఁడు డెందమున నమందానందమంది భక్తిచే ప్రణతుఁడై రామునకు సదాభక్తుఁడాయెను.

౨౫½ ఈసమయములో దేవతలచేఁ బంపఁబడి నారదుఁడు లంకాపురికి వచ్చి రావణునితో విశ్వామిత్రుఁడు చేయఁబోవు యజ్ఞమును నాశనము చేయుటకు రాక్షసులను బంపి యాయజ్ఞసంరక్షణార్థమై వచ్చెడి రామచంద్రమూర్తి పరాత్పరుఁడగునో కాఁడో యనెడిసంశయమును బోగొట్టుకొనుమని బోధించెను.

౨౬½ రావణుఁడు నారదునిచేఁ బ్రేరితుడై వెంటనే సుబాహు మారీచ తాటకులను బంపెను. నారదుఁడు విశ్వామిత్రునొద్దకు వచ్చి రామచంద్రమూర్తిని దీసికొనివచ్చి యజ్ఞమును జేయుమని బోధించి యచటనుండి వెడలి మిథిలాపురికేగి సీతాస్వయంవరమును ప్రకటింపుమని జనకుని ప్రేరేపించెను.

౨౭½ మానవుల కశక్యములగు కార్యములు రామునిచే నాచరింపఁబడుచున్నను, వానిని సులభములనుగా మాయామోహితుఁడై రావణుఁడు తలఁచుచుండెను.

౨౮½ జనకుఁడు సంతానార్థియై పార్వతినిగూర్చి తపస్సుచేయఁగా నాదేవి సంతసించి శ్రీరామచంద్రమూర్తిని నాశ్రయించుటకు తనయంశముతోఁబుట్టిన సీతను నాజనకున కనుగ్రహించెను, ఇచ్చెనని భావము.

౨౯½ విశ్వామిత్రయాగమనెడి నెపముతో సీతాపాణిగ్రహణార్థమై శ్రీ

తచ్ఛ్రుత్వా రావణో మోహా త్స్వాత్మన్యేవ విమూఢధీః. ౩౦

యో హ్యత్ర మారీచ సుబాహు తాటకా జయో రఘూత్తంస

కృతో విరాజతే, తత్రాస్తి హేతుః కుశికాత్మజా త్తస చ్ఛ

స్త్రాస్త్ర విద్యా మహిమేతి నిశ్చితః. ౩౦½

ఇతి మోహా త్సభాయాంహి భాషతే రావణః ఖలః, ౩౧

వరప్రదాన రూపేణ గృహీతాస్త్రాది సంపదః ౩౧½

సకృదేవ ఫలిష్యంతి సర్వదా నేతి తన్మతిః. ౩౨

అస్త్రాధిదేవతా తత్ర దేవం రామం జగత్పతిం. ౩౩

జ్ఞాత్వోపాసాం చక్రిరే త త్సేవయా వీర్యహీనతా, ౩౩½

భవే దస్మాక మిత్యేత జ్జానాతి నహి రావణః

అహల్యా శాప మోక్షస్తు గౌతమేనైవ నిశ్చితః, ౩౪½

సకాలోద్య పరిప్రాప్త రామస్య మహిమా నహి.

ఇతి నిశ్చితవా న్కిరితు శతానందేన గౌతమః,

ప్రార్థితో దివ్యదృష్ట్యైవ భావి రామ సమాగమమ్. ౩౫½

జ్ఞాత్వా తత్పాద సంస్పర్శ స్సర్వపాప హరో భవేత్, ౩౬

ఇతి నిశ్చిత్య చాహల్యా శాపముక్తి మువాచహ.

తథా నిశ్చిత్య చాహల్యా తద్ధ్యానా న్ముక్తిమాప సా ౩౭

తతో రామ శ్శివధను ర్బభంజ పరదుర్గ్రహం,

రాముడు కౌశికాశ్రమమును బొందెను. అచట యజ్ఞమునకు విఘ్నముచేయుటకు వచ్చిన తాటకాదిరాక్షసులను శ్రీరాముడు జయించెను. అదివిని మూఢబుద్ధియగు రావణుడు మోహితుడై తనలోఁదానే. ఈ క్రింది విధముగ ననుకొనెను

౩౦½ విశ్వామిత్రయాగమున మారీచ సుబాహు తాటకలను శ్రీరాముడు జయించుట యనునది విశ్వామిత్రునిచే నీయఁబడిన శస్త్రాస్త్ర విద్యా మహిమవేఁగాని శ్రీరాముని మహిమగానేరదని మోహావశమున తలఁచి సభయందు భాషించెను.

౩౧-౩౨ నైవిధముగఁ దలచిన దుర్మార్గుడగు రావణుడు వరప్రదానరూపముగ గ్రహింపబడిన యస్త్రసంపద యొకమాఱే ఫలించును గాని యెల్లప్పుడు ఫలింపదని సభయందు చెప్పెను,

౩౩-౩౩½ లోకపాలకుఁడగు దేవుఁడైన శ్రీరామచంద్రమూర్తి నస్త్రాధిదేవతలు సేవించినవి యనెడి సంగతిని రావణుడు గుర్తెఱుగఁడు. అస్త్రాధిదేవతలు శ్రీరాముని సేవించుటలో భావమేమన శ్రీరాముడు తమను సేవించిన తమకు దుర్బలత్వము కలుగునని ముందుగ నా దేవతలే శ్రీరాముని సేవించిరి.

౩౪½ శ్రీరాముఁ డహల్యాశాపవిమోక్షణము చేసెనని యాయుదంతమును రావణుడు విని యాయహల్యాశాపవిమోక్షణము గౌతమునిచేతనే శాపమిచ్చుకాలమునందే నిర్ధారణచేయఁబడినది. ఆకాలము నేడు సంప్రాప్తమైనది. ఈవిషయమున శ్రీరామునిమహిమ యెంతమాత్రము లేదని రావణుడు తలచెను.

౩౫½-౩౬-౩౭ గౌతముడహల్యకు శాపమిచ్చినపుడు తనతల్లియగు నహల్య నుద్ధరింపుమని శతానందునిచేతఁ బ్రార్థింపఁబడి గౌతముడు దివ్య దృష్టిచే భావికాలమున శ్రీరామసమాగమనమును దెలిసికొని శ్రీరామ పాదస్పర్శచే ధన్యయగునని గౌతముడు శతానందునితోఁ జెప్పెను.

రావణో మందబుద్ధ్యా తద్ధనుర్భంగే ఽబ్రవీ దిదమ్. ౩౮

మచ్ఛరీర పతిత శ్శివ చాపో జీర్ణతా ముపగతశ్చ విశీర్ణః,
రామ హ స్తకలితస్సచ భగ్నః ఏవమేతదభవ న్న మహత్త్వమ్.
౩౯

సీతాసంప్రార్థనా త్సర్వేదేవా రామభుజస్థితాః
ఇతి చాఖిలదేవాత్మా శ్రీరామ ఇతి వా స్వయమ్ ౪౦
న జానాతి బలోద్ధత్యా రావణో మూఢ మానసః ౪౦½

జామదగ్ని జయే రామం విశ్వరూప ధరం విభుం. ౪౧
ద్యులోకగతి ఛేత్తార మజ్ఞాత్వా సచ రాక్షసః. ౪౧½

రామేణ ధనురాకృష్టం జామదగ్న్యస్య సనిర్జితః. ౪౨
మహత్త్వం న తదస్యేత న్నిశ్చికాయా థ రావణః. ౪౨½

తదాది ద్వాదశాబ్దాంతు రామోఽతిష్ఠ త్స్వ మందిరే. ౪౩
అతో కేవల మర్త్యోసా వితి నిశ్చయతాం గతః. ౪౩½

శ్రీరామపాదస్పర్శమే పాపనివారకమగునని నిశ్చయించి యహల్య శ్రీరామధ్యానపరురాలై తత్పాదస్పర్శచే శాపముక్తినిం బొందెను.

౩౮ పిమ్మట నితరులకు గ్రహింపశక్యముకాని శివధనస్సును శ్రీరాముఁడు భంగముచేసెనని రావణుఁడు విని యాధనుర్భంగము విషయమై మందబుద్ధితో నిట్లనెను.

౩౯ ఆశివధనుస్సు నేనెత్తి యెక్కుపెట్టబోఁగా నాధనుస్సు జారి నాశరీరమునందుఁ బడుటవలన జీర్ణత్వమును బొందినది. దీనిసంగతి యింతియే. ఇందులో రామునిమహిమ యేమియులేదని రావణుఁడనెను.

౪౦-౪౦½ శ్రీరాముఁడు ధనుర్భంగమును జేయుటకు వచ్చుసమయమున సీత చూచి శ్రీరాముఁడు బాలుఁడుగానున్నందున సర్వదేవతలను శ్రీరామునిభుజములందుఁ బ్రవేశించునట్లుగఁ బ్రార్థింప, సీతాదేవిచేఁ బ్రార్థితులై సమస్తదేవతలు శ్రీరామచంద్రమూర్తిబాహువుల నాశ్రయించిరి. ఆకారణమువలననే శ్రీరాముఁడు సర్వదేవాత్మకుఁ డయ్యెను. మూఢమనస్సుగల రావణుఁడు బలగర్వముచేత నైవిషయమును తెలిసికొనలేకపోయెను.

౪౧-౪౧½ శ్రీరామచంద్రమూర్తి సీతాస్వయంవరమైన యనంతర మయోధ్యాపురికేగుతఱి పరశురాముఁ డడ్డుపడఁగా నాతని జయించి విశ్వరూపమునుజూపించి పరశురాముని స్వర్గాదిలోకగతులను ఛేదించిన సంగతిని రావణుఁడు గుర్తెఱుఁగఁడయ్యె.

౪౨-౪౨½ అట్లు రావణుఁడు శ్రీరాముని యమానుషకృత్యములను గుర్తెఱుంగక శ్రీరాముఁడు పరశురాముని ధనుస్సు నాకర్షించెను. కాని పరశురాముని జయింపలేదు. ధనుస్సునాకర్షించినంతమాత్రాన నతనికి మహాత్త్వము చెప్ప వలనుపడదని నిశ్చయించెను.

౪౩-౪౩½ ఆదిమొదలు పండ్రెండుసంవత్సరముల పర్యంతము శ్రీరాముఁడు గృహమునందేకాంతముగానుండి తపస్సుచేయుచున్న సంగతిని రావణు

తప శ్చర్యాం చకారేతి నచవేత్తి స రావణః. ౪౪
ఇత్థం రామ స్తపో హృత్వా రావణ స్యాత్మ నిందయా,
తం హంతుకామ స్సమయం తపోనాశన మీక్షతే. ౪౫

ఇతి శ్రీరామాయణ సారోద్ధారే
బాలకాండే ద్వితీయస్సర్గః.

తృతీయస్సర్గః

మహాదేవః

రథహస్త్యాది సంయుక్తం రాజ్యం త్యక్త్వా వనంగతం,
రామం శ్రుత్వా రావణస్తు మేనే తత్రాప్యశక్తతామ్. ౧
కింతు పూర్వం ప్రతిజ్ఞాతం ఋషీణాం పరిపాలనం,
పూర్వేద్యు ర్నారదాయోక్తం సర్వరాక్షస సంక్షయం. ౨
రావణస్య వధం కర్తుం పిత్రాజ్ఞా వ్యాజతో వనం,
ఆగతం నాభిజానాతి రావణః కాల చోదితః. ౩
రామేణ దండకారణ్యే సర్వరాక్షస సంక్షయం.
ప్రతిజ్ఞాతం నిశమ్యాసు భయ సందేహ పీడితః. ౪
చరంత మృషివాటీషు రామం దృష్ట్వా సలక్ష్మణం,
తూష్ణీం భూతం పరీక్ష్యైవ నారదాదీ న్నినింద సః. ౫

డు దెలిసికొనఁడయ్యె. శ్రీరామచంద్రమూర్తి తనను రావణుఁడు నిందించుట వలన నతని తపఃఫలములంతయు హరించి వానిని సంహరించుటకు సమయమును దపోనాశనమును నిరీక్షించుచుండెను.

ఇట్లు శ్రీరామాయణ సారోద్ధారమున ద్వితీయసర్గము.

తృతీయ సర్గము.

౧. రామచంద్రమూర్తి పితృవాక్య పరిపాలనార్థము చతురంగ సైన్య సమేతమగు రాజ్యమును విడచి యడవికి వెళ్లఁగా నావృత్తాంతమును రావణుఁడు విని యసమర్థుఁడై వెళ్ళినట్లుగఁ దలఁచెను.

౨-3 రావణుఁడు కాలునిచేఁ బ్రేరితుఁడై యుండుటవలన రాముఁడసమర్థుఁడై వనమునకు వెళ్ళెనని తెలిసికొనెను. కాని, తనను వధించుటకుఁ బితృవాక్యపరిపాలనము నెడి మిషతో వనమునకు వచ్చినవాఁడని కాని, మహర్షులను బరిపాలించెదనని పూర్వము ప్రతినఁజేసినవాఁడని కాని, దండకారణ్యగమనదినమునకుఁ బూర్వదినమున నారదుఁడు రాఁగా నతని సముఖమున సర్వరాక్షసక్షయమును జేయుదునని ప్రతినఁజేసినవాఁడని కాని గుర్తెఱుఁగఁడయ్యె.

౪-౫. శ్రీరామచంద్రమూర్తి దండకారణ్యమునందు మహర్షులసముఖమున వారిచేఁ బ్రార్థితుఁడై సర్వరాక్షసనాశనమును జేసెదనని ప్రతినఁజేసెనని రావణుఁడు విని, భయసందేహబాధితుఁడై తాను పరీక్షింపగలందులకు గూఢవేషధారియై వనమునకువచ్చి ఋషివాటికలయందు సంచరించుచున్న లక్ష్మణసమేతుఁడగు రాముని జూచి, యసమర్థునివలెనున్న రాముని బరీక్షించి యపుడు రాముఁడు పరాత్పరుఁడని చెప్పెడి నారదాది మహర్షులను నిందించెను.

అర్ధాధిక ముహూర్తేన రామేణ నిశితై శ్శరైః,
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం, ౬
ఖరదూషణ ముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే. ౬½
చతుర్దశ సహస్రాణి స్వీయ రూపాణి రాఘవః. ౭
కృత్వా తేషాం చ పురతః నాశయామాస తత్ క్షణాత్
తచ్ఛ్రుత్వా విస్మితో భూత్వా హంతుం రామంచ దండకాం. ౮
ప్రస్థాయ చ నివృత్తోఽభూ ద్రావణో హిత బోధనాత్. ౮½
అకంపన ముఖా చ్ఛ్రుత్వా స్త్రీలోలో రాఘవ స్త్వితి. ౯
జానకీం వ్యాజతో హృత్వా పరీక్షితు ముపాయయా. ౯½
రావణోఽదృశ్యరూపేణ పశ్యతీతి మనీషయా. ౧౦
స్త్రీలౌల్యం దర్శయన్నేవ రాఘవోఽను శుశోచ తాం. ౧౦½
శ్రీరామమాయాభినయం మాయామోహిత రావణః. ౧౧
అవిజ్ఞాయ తు తత్సర్వం సత్య మేవే త్యమన్యత. ౧౧½
సమ్మంత్ర్య రావణేనాపి రాక్షసాశ్చైవ షోడశ. ౧౨
ప్రేషితా రామ ఘాతార్థం తే కబంధేన భక్షితాః ౧౨½
తస్మా ద్రామకథాం వక్తుం కోపి నాయాతి రాక్షసః. ౧౩
తతోఽన్యాన్ప్రేష్య దూతాన్ తూష్ణీ మాస్తే సరావణః. ౧౩½

౬-౬½. ఒకటిన్నర ముహూర్తకాలములో మహాభయంకరులగు పదునాలుగు వేల ఖరదూషణాది రాక్షసులను సమరభూములయందు శ్రీరామచంద్రుఁడు వాడిబాణములచే సంహరించెను.

౭-౮-౮½. పదునాలుగువేల రాక్షసులముందఱ శ్రీరాముఁడు పదునాలుగు వేల రామరూపములను ధరించి తీక్ష్ణమైన బాణములచే వారిని సంహరించెననెడి వృత్తాంతమును విని యాశ్చర్యమునొంది శ్రీరాముని జంపుటకు రావణుఁడు దండకారణ్యమునకుఁ బ్రయాణమయి అకంపనుని హితవాక్యముల వలన విరమించుకొనెను.

౯-౯½. శ్రీరాముఁడు స్త్రీలోలుఁడని యకంపనుని ముఖమునుండి విని సీతను సన్యాసివేషమున హరించి యనంతరము శ్రీరాముని బరీక్షించుటకు రావణుఁ డదృశ్యుఁడై దండకారణ్యమునకు వచ్చెను.

౧౦-౧౦½. అదృశ్యుఁడై రావణుఁడు వచ్చి తనను జూచుచున్నాఁడని శ్రీరాముఁడు తెలిసికొని, స్త్రీలౌల్యమునుఁ జూపించుచు సీతావియోగముచే దుఃఖపడుచున్నట్లు వానికిఁ దెలియఁగలందులకు రోదనముఁ జేయుచుండెను.

౧౧-౧౧½. రావణుఁడు మాయావిమోహితుఁడై శ్రీరామచంద్రమూర్తి యొక్క తథ్యమయిన కృత్యములను గుర్తెరుఁగలేక శ్రీరామచంద్రమూర్తి మాయాభినయమును సత్యమని తలఁచెను.

౧౨-౧౨½. రావణుఁడు మంత్రులతో నాలోచించి పదునార్గురు రాక్షసులను రాముని సంహరించుటకుఁ బంపఁగా వారు కబంధునిచేత భక్షింపఁబడిరి.

౧౩౧౩½. ఆ కారణమున దండకారణ్యమునుండి శ్రీరామకథను జెప్పుటకొక రాక్షసుఁడును రాలేదు. అటుపిమ్మట మఱికొందరుదూతలను బంపి రావణుఁ డూరకయుండెను.

సాదిశ్య రాక్షసాన్ ఘోరాన్ పునరష్టౌ మహాబలాన్. ౧౪
ఆత్మానం బుద్ధి వైక్లబ్యా త్కృతకృత్య మమన్యత. ౧౪½
కబంధా ద్గ్రహణం జ్ఞాత్వా రామం చ సహ లక్ష్మణం. ౧౫
లంకాం హసంతో జగ్ముస్తే రాక్షసా రామ శత్రవః ౧౫½
తదాది వాలి సంహార పర్యంతం నావిద త్కథాం. ౧౬
శ్రుత్వా వాలివధం చారా ద్రావణో భయవిహ్వలః. ౧౬½
రామ తత్త్వం తదా జ్ఞాతు మాజగామ తదంతికమ్. ౧౭

ప్రవర్షణ గిరౌ రామః క్రియాయోగ మనూద్య సః,
జ్ఞాత్వా రావణ మాయాన్తం హా సీతేతి రురోదహ. ౧౮
రుదన్తం రాఘవం దృష్ట్వా శ్రుత్వా వాలివధే కథాం,
రహస్యా బాణ విసర్గంచ న శూరో నచ దైవతం. ౧౯

ఇతి నిర్భయత స్థిత్వా ముమోహచ పునఃపునః,
ససైన్యం రాఘవం వీరం తిష్ఠంతం సాగరాంతికే. ౨౦

జ్ఞాత్వా భీత్యాకుల శ్చారాన్ ప్రేషయామాస రావణః,
బుద్ధ్వా సమాగతాన్ చారా న్రావణస్య తదా హరీః. ౨౧

రామ స్సీతా మను స్మృత్య దుఃఖేన మహతా వృతః,
తద్ జ్ఞాత్వా రావణో మార్గా ద్రామేఽశక్తి మమన్యత ౨౨

౧౪-౧౪½. వాలిసంగతి యేమైనదియుఁ దెలియకుండునట్లు తిరిగి యెనమండ్రు ఘోర మహాబలశాలురను శ్రీరామచంద్రునికడకు రావణుఁడే పంపి తాను కృతార్థుఁడనని తలంచుచుండెను.

౧౫-౧౫½. కబంధునిచే శ్రీరామలక్ష్మణులు పట్టుబడఁగా గూఢముగా సంచరించుచున్న రాక్షసులు నవ్వుచు లంకాపట్టణమునకు వెళ్ళి యావృత్తాంతమును రావణునకు విన్నవించిరి.

౧౬-౧౬½. అదిమొదలు వాలిసంహార పర్యంతము శ్రీరామచంద్రమూర్తి వృత్తాంతమును రావణుఁడు విచారింపకపోయెను. శ్రీరాముఁడు వాలిని సంహరించెననెడి వార్తను వినుటతోడనే రావణుఁడు భయవిహ్వలుఁడయ్యెను.

౧౭-౧౮-౧౯. రావణుఁడు శ్రీరామచంద్రమూర్తితత్త్వమును దెలిసికొనుటకు శ్రీరామచంద్రమూర్తిసన్నిధికి వచ్చుచుండఁగా శ్రీరాముఁడు ప్రవర్షణ పర్వతమునందుఁ గ్రియాయోగమును బోధించుచుండెను. రావణుఁడు తన సమీపమున కదృశ్యరూపముతో వచ్చుచుండె నని తెలిసికొని "హా సీతా" యని రోదనము చేయసాగెను. అట్లు రోదనము చేయుచుండిన రాముని జూచి వాలిసంహారవిషయమైన సంశయమిట్లు తొలగించుకొనెను. రహస్యముగాఁ జెట్టుచాటునుండి బాణమును విడిచిపెట్టుటవలన వాలిచచ్చెను కాని యభిముఖముగా నుండి రాముఁడు యుద్ధముచేసియుండలేదు కావున నితఁడు శూరుఁడు కాఁడు; దేవుఁడును కాఁడు.

౨౦. ఈప్రకారము నిర్భయముగ నుండి మాటిమాటికి మోహమునొందెను. శ్రీరామచంద్రమూర్తి సైన్యయుతుఁడై సముద్రతీరమునకు వచ్చియుండెను.

౨౧-౨౨. శ్రీరాముఁడు సముద్రతీరమునకు వచ్చి నివసించె నను వార్తను వినిభయముచే వ్యాకులుఁడై రావణుఁడు చారులను బంపఁగా వారు

సేతుం కృత్వా సాగరోప ర్యభియాంతం చ రాఘవం,
శూర మిత్యేవ జానాతి రావణః కింతు మానసే. ౨౩

సందేహ త్సంగరం కుర్వ న్నాస్తే తచ్ఛాంతయే యుధి,
రామో లక్ష్మణమూర్ఛాయాం నాగపాశే ప్యమోహయత్. ౨౪

ఇత్థం సముద్ర నియమే గిరిశప్రసాదం, తన్మేఘనాద నిధనే సుత
హోమవిఘ్నం, నిద్రాలసత్వ మనుజస్య వినాశనేచ, హేతూ
ఖలో ఉమనుత దైవ వశం గత స్సన్. ౨౫

యథార్థం తే ప్రవక్ష్యామి శృణు పార్వతి సాదరం,
మహాదేవ ప్రతిష్ఠాంతు లోకానుగ్రహ కామ్యయా. ౨౬

చక్రే రామ స్సముద్రస్తు పూర్వమేవ దదౌ గతిమ్. ౨౬½

ఇంద్రజి ద్ధననే రామో లక్ష్మణం దీక్షితం పురా. ౨౭

చక్రే నిద్రాభంగ దినే కుంభకర్ణో మరిష్యతి,
ఇతి శాప మను స్మృత్య క్రమా ద్రామో ఉవధీచ్చ తం. ౨౮

రాముసన్నిధి కేగిరి. శ్రీరామచంద్రమూర్తి గూఢచారులు వచ్చినవిష
యముఁ దెలసికొని సీతను స్మరించి గొప్పదుఃఖముతో దుఃఖించు
చుండెను. రావణుఁ డాసంగతిని దెలిసికొని మూర్ఖుఁడై శ్రీరాముఁడు
శక్తిహీనుఁడని తలఁచెను.

౨౩. శ్రీరాముఁడు సముద్రముమీద సేతువును బంధించి వచ్చియున్నాఁడని
రావణుఁడు విని మనస్సున శ్రీరాముఁడు శూరుడని మాత్రమే తెలిసి
కొనెను.

౨౪. శ్రీరామునితో రావణుఁడు యుద్ధములో సందేహనివారణకొఱకు
యుద్ధమును జేయుచుండెను. శ్రీరామచంద్రమూర్తి లక్ష్మణమూ
ర్ఛయందు రావణుని మోహపెట్టెను. అనఁగా రాముఁడు తాను
పరాత్పరుఁడు కాఁడని నిశ్చయము కలుగునట్లు రావణుని మోహ
పెట్టెను.

౨౫. ఈప్రకారము సముద్రమును శ్రీరాముఁడు బంధింపఁగా రాముఁడు శివ
ప్రతిష్ఠ చేయుటవలన శివానుగ్రహమును సంపాదించి సముద్రమును
బంధించెనని రావణుఁడు తలఁచెను. ఇంద్రజిత్తు మృతినొందిన సమ
యమున రావణుఁడు తన పుత్రునికి హోమవిఘ్నము కలుగుటవలన
నతఁడు మృతినొందెనని తలఁచెను. కుంభకర్ణుని మృతివిషయమై
నిద్రామాంద్యమే కారణమని మాయామోహితుఁడై రావణుఁడు
తలఁచెను.

౨౬-౨౬½ యథార్థమును జెప్పెదను పార్వతీ! సాదరముగా వినుము. మహా
దేవ ప్రతిష్ఠను లోకానుగ్రహమునకై శ్రీరాముఁడు చేసెను కాని సము
ద్రమునందు సేతుబంధనమునకై మహాదేవప్రతిష్ఠఁ జేసియుండలేదు.
సముద్రుఁడు ముందుగనే మార్గము నిచ్చెను.

౨౭-౨౮. ఇంద్రజిత్తు మృతినొందుటలో రావణుఁడు తలఁచినది తథ్యము
కాదు. శ్రీరామచంద్రమూర్తి లక్ష్మణుని ముందేదీక్షితునిగాఁ జేసెను.

ఏత త్సర్వం నజానాతి రావణో దుష్ట చేష్టితః. ౨౮½

ఏవం భగవతో భావజ్ఞా కరణా త్తపసః క్షయే. ౨౯

స్వ తత్త్వం దర్శయామాస రామ స్తద్బల నాశనే. ౨౯½

శ్రీరామం పరమాత్మానం జ్ఞాత్వా శుకాన్తికే ఽ సురః ౩౦

మోక్ష మాప్తు మనుజ్ఞాం త్వం గురో దేహీ త్యయాచత. ౩౦½

త్వర్హి శౌర్యం దర్శయిత్వా యథాశక్తి మ్ప్రియస్వ భోః ౩౧

నోచే ద్రాక్షస సంఘస్య తవ స్యాదయశో ధ్రువమ్. ౩౧½

గృహాణ మంత్రా న్మద్దత్తా న్పాతాళే హోమ మాచర ౩౨

ఇత్యేవం గురుణా దిష్టో రావణో హోమ మాచరత్. ౩౨½

తద్విఘ్నే వానర కృతే భార్యా మాహ దశాననః. ౩౩

దేవి సంకల్పితం పూర్వం విష్ణునా మరణం మయా. ౩౩½

అధునో పస్థితం విద్ధి మధ్యే విస్మృత వా నహం. ౩౪

ఇత్యుక్త్వా రామ మభ్యేత్య యుద్ధ్వా మృత్వా హరేః కరే.

శాశ్వతానంద సందోహం కైలాసం పద ముత్తమం, ౩౫

రావణోఽనుభవ త్యద్య పశ్య పార్వతి శోభనే.

శైవా స్సౌరాశ్చ గాణేశా వైష్ణవా శ్శక్తి పూజకాః. ౩౬

మామేవ ప్రాప్నువం తీహ వర్షాప స్సాగరం యథా,

ఏక స్స పంచధా జాత క్రియయా నామభిః కిల. ౩౭

కుంభకర్ణుని మృతివిషయమై రావణుడు తలంచినది యథార్థము కాదు. కుంభకర్ణునికి నిద్రాభంగమయిన దినమందతడు మృతినొందు నని బ్రహ్మవరముండుటవలన మృతినొందెను. సైశాపముల ననుసరించి క్రమముగా శ్రీరాముడు కుంభకర్ణుని జంపెను.

౨౮½. దుష్టచిత్తుడగు రావణుడు సైవిషయమునంతను గుర్తెఱుఁగడయ్యె.

౨౯–౨౯½. ఈప్రకారము భగవంతుని నవమానపరచుటవలనఁ దపఃక్షయము కాగా శ్రీరామచంద్రమూర్తి తన తత్త్వమును రావణునకుఁ జూపించెను.

౩౦–౩౦½. రావణుడు తుదకు శ్రీరామచంద్రమూర్తిని బరమాత్మనుగాఁ దెలిసికొని శుక్రాచార్యునొద్దకు వెళ్ళి 'ఓగురువర్యా! ముక్తినిబొందుటకు ననుజ్ఞ నిమ్మని యాచించెను.

౩౧–౩౧½. 'ఓరావణా! యథాశక్తిగ శౌర్యమునుజూపించి మృతినొందుము. లేనియెడల రాక్షససంఘమునకును నీకును నపకీర్తి కలుగును. నిశ్చయమని శుక్రుడుచెప్పెను.

౩౨–౩౨½. నాచేనీయఁబడు మంత్రములను గ్రహించి పాతాళమున హోమమునాచరింపుము.' అనియీప్రకారము గురువుచే నాజ్ఞాపింపఁబడి రావణుడు హోమము నాచరించెను.

౩౩–౨౩½. రావణుడు చేయుచున్నహోమమును, వానరులు విఘ్నమును జేయఁగా రావణుడు తన భార్యను గూర్చి పలికెను. ఓమండోదరీ! విష్ణుమూర్తివలన మృతిబొందుటకుఁ బూర్వమే నేను సంకల్పమును జేసితిని "సనత్కుమారునివలన విష్ణువుచేతిలో మృతినొందిన మోక్షముఁ గలుగు నని విని వారిచేతిలోఁ జచ్చుటకు సంకల్పించితి"నని భావము

౩౪. ఆవిష్ణుమూర్తియే యిపుడు శ్రీరాముడుగా నవతరించెను. అతఁడే యిపుడు వచ్చినాఁ డని తెలిసికొనుము. మధ్యకాలమున నేను విస్మృతి జెందితిని.

గాణాపత్యేషు శైవేషు శాక్త సౌరే ష్వభీష్టదః।
వైష్ణవే ష్వపి సర్వేషు రామమంత్రః ఫలాధికః। ౩౮

గాణాపత్యాది మంత్రేషు కోటి కోటి గుణాధికః ౩౮½

ప్రియే రహస్యం కథయామి గౌరి శృణుష్వ రామస్య సు
సూక్ష్మ తత్త్వం, హరి శవిఘ్నేశ దినేశ్వ రాంబాస్వరూప ఏవ
ధ్రువ మస్య మూర్తిః। ౩౯½

యోసా వనాది నిధనో భువి రామ వాచ్యః
ప్రాదుర్బభూవ రఘువంశ పయోధి మధ్యే।
తం శంభుమాహు రపరేహరి మాహు రన్యే
ధాతార మాహు రపరేపిచ శక్తి మన్యే। ౪౦½

ఇత్థం విజానంతి న యే మనుష్యా స్తేషాం తప స్తత్ క్షణమేవ
నశ్యేత్, య స్త్వీదృశం సంభజతే స దేవ సాక్షా దితి
శ్రీ గిరిశో ఽభ్యువాచ. ౪౧½

౩౫-౩౬-౩౭. ఈవిధముగ భార్యతోఁ జెప్పి శ్రీరాముని నెదుర్కొని యుద్ధము చేసి రామునిచేతిలో మృతినొంది శాశ్వతానందస్థానము నుత్తమమునగు కైలాసమును రావణుఁ డనుభవించుచుండెను. పార్వతీ! చూడుము. శైవులు, సౌరులు, గాణాపత్యులు, వైష్ణవులు, శాక్తేయులు వర్షోదకములు సముద్రమును బొందినట్లు నన్నె పొందుదురు. ఒకడే యాదిత్యాంబికావిష్ణుగణేశమహేశ్వరరూపములచేఁ గ్రియలచే నామములచే ననేకవిధములు గలవాఁ డయ్యెను.

౩౮-౩౮½ గాణాపత్యములయందును, శైవమంత్రములయందును, సౌరమంత్రములయందును, వైష్ణవమంత్రములయందును నన్నిటిలో సకలాభీష్టప్రదమును ఫలాధికమును నగు మంత్రము శ్రీరామమంత్ర మని యెఱుఁగవలయును. గాణాపత్యాది మంత్రములన్నిటిలోను శ్రీరామమంత్రము కోటి కోటిగుణాధికము.

౩౯½ ఓ ప్రియసీ! శ్రీరామచంద్రుని సూక్ష్మతత్త్వమును జెప్పెదను వినుము. ఈ రామచంద్రమూర్తి యాదిత్యాంబికా విష్ణుమహేశ్వరరూపమేయని నిశ్చయముగా నమ్ముము.

౪౦½ యేవస్తు వాదిమధ్యాంతము లేనిదో యాపరమాత్మ తత్త్వము భూలోకమున రఘువంశ పయోధి మధ్యమున శ్రీరామవాచ్యమై ప్రాదుర్భవించెను. కావున శ్రీరామచంద్రుని కొందరు శివుఁడయని మఱికొందరు హరియని యన్లే కొందరు బ్రహ్మయనియు ఇతరులు శక్తియని గణపతి యనియు పల్కుచుందురు.

౪౧½. ఇవ్విధముగ నేమనుష్యులు తెలిసికొనరో వారితపస్సు క్షణములో నశించును ఎవఁడీవిధముగ భజించునో వానికి నాదేవుఁడు సాక్షాత్కరించు నని మఱియును శంకరుఁడు పార్వతితో నిట్లు చెప్పెను.

ఏత త్తే కథితం దేవి శ్రీరామ హృదయం మయా,
అతి గుహ్య తమం హృద్యం పవిత్రం పాప శోధనమ్. ౪౨½

ఇతి శ్రీరామాయణసారోద్ధారే బాలకాండే
తృతీయ స్సర్గః.

చతుర్థ స్సర్గః.

1పార్వ త్యువాచ.
శ్రీరామస్య కథా త్వ త్త శ్శ్రుతా సంక్షేపతో మయా,
ఇదానీం శ్రోతు మిచ్ఛామి వి స్తరేణ స్ఫుటాక్షరం ౧
రామాయణ స్వరూపం తత్కర్తు శ్చరిత్ర సంయుతం ౧½
మహాదేవ ఉవాచ.
వాల్మీకినా కృతం దేవి శతకోటి ప్రవి స్తరం,
రామాయణం మహాకావ్యం ప్రాచేతస సమాఖ్యయా. ౨
మల్లోకే విష్ణులోకే చ సత్యలోకే త దస్తివై 3
వాల్మీకి రభవ ద్బ్రహ్మ వాణీ వా క్తస్య రూపిణీ
చకార రామ చరితం పావనం చరిత వ్రతః. 3½
2త్రిధా విభజ్య తత్పూర్వం దదౌ విష్ణు స్సనాతనః. ౪
దేవానాంచ మునీనాంచ నాగానాంచ పృథక్పృథక్, ౫
తత్తల్లోకేవిభక్తం త త్పునః ఖండేషు లేశశః ౫½

---

1. నానా. 2. ఆనంద, పూర్ణకాం.2 సర్గ.

౪౨½ ఓ పార్వతీ! శ్రీరామచంద్రమూర్తి హృదయము మిక్కిలి గుహ్యము, హృద్యము, పవిత్రము, పాపనాశనము నయియున్నది. అట్టి రామ హృదయమును నీకుఁ జెప్పితినని యాశిష్యునా, పరమేశ్వరుఁడు పార్వతితోఁజెప్పెనని గురుడు శిష్యునకుఁజెప్పెను.

ఇట్లు శ్రీరామాయణ సారోద్ధారమున బాలకాండయందు
మూడవ సర్గము ముగిసెను.

చతుర్థ సర్గము,

౧-౧½ పార్వతి పలుకుచుండెను.- శ్రీరామచంద్రమూర్తి కథను నీవలన నేను సంక్షేపముగ వింటిని. శ్రీరామాయణ స్వరూపమును వాల్మీకి చరితమును, సవిస్తరముగ వినుటకుఁ గోరుచున్నదానను.

౨-3 పరమేశ్వరుడు పలుకుచుండెను.. ఒపార్వతి! ప్రాచేతసుఁడను పేరు గల వాల్మీకిచేతఁ బూర్వము శతకోటి శ్లోకపరిమితమగు రామాయణ మహాకావ్యము రచియింపఁబడెను. ఆరామాయణము నాలోకము నందును, విష్ణులోకమునందును, సత్యలోకమునందునుగలదు.

౪. వాల్మీకిమహర్షి బ్రహ్మ, వాల్మీకివాక్కు సరస్వతి, అట్టి బ్రహ్మాంశజుఁడును బ్రహ్మపుత్రుఁడగు వాల్మీకి పవిత్రమగు శ్రీరామచరితమును జేసెను.

౫-౫½ ఆరామాయణమును విష్ణుమూర్తి మూఁడుగ విభజించి దేవతలకును మహర్షులకును నాగులకును వేర్వేఱుగ నిచ్చెను. అట్లు విభజించి యీయఁబడిన భాగములాయాలోకములలోనుండెను. ఆయాలోకము నకు వచ్చిన భాగమును విరిగి విభజించి శ్రీహరి నవఖండములకుఁ బంచిపెట్టెను.

భాగా ద్భరతఖండాంతర్గతా ద్రామాయణా త్తతః, ౬
నారదాది పురాణాని వ్యాసే నాత్ర కృతాని హి ౬॥
1రామాయ ణేతిహాస స్తు బహుధా ఋషిభిః కృతః ౭
తథాపి వాల్మీకి కృతి స్త్వాధారో మానినాం కృతేః ౭॥
2భాగాద్భారతఖండాంత ర్గతా త్కుంభోద్భవాదయః, ౮
కవిష్యం త్యత్ర శతశః తాని సర్వాణి పార్వతి
వాల్మీకీయా త్పృథ గ్దేవి న జ్ఞేయాని మనీషిభిః. ౯
3ఏవం సహస్రశ స్సంతి శ్రీరామచరితానిహి
శతకోటి మితాదేవ విభక్తాని పృథక్ పృథక్. ౧౦
4రామాయణస్య శ్రవణాద్యస్యనస్యాత్కృతార్థతా
తంకృతార్థయుతం దేవి బ్రహ్మాపినహి శక్నుయాత్. ౧౧
వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే.
వేదః ప్రాచేతసా దాసీ త్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా. ౧౨
5వాల్మీకినాచ యత్ప్రోక్తం రామోపాఖ్యాన ముత్తమం
బ్రహ్మ లోక స్థితం తచ్చ శతకోటి ప్రవి స్తరం, ౧౩
ఆహృత్య నారదే నైవ వాల్మీకాయ నివేదితమ్. ౧౩॥
6ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య వాల్మీకి ర్భగవా నృషిః ౧౪
చకార చరితం కృత్స్నం విచిత్రపద మాత్మవాన్ ౧౪॥

---

1. స్కాందే కేదారఖండే ౨ అధ్యా. 2. ఆనంద రా॥ యాత్రా కాం. ౨ సర్గ. 3 ఆనంద రా॥ మనోహరకాం. ౮ స. 4 వాల్మీకి రా॥ మత్స్య పురా. ౫ అధ్యా 5 స్కాం దే॥ నారదపురాణేచ. 6 శివరామాయణే.

౬-౬॥ భరతఖండాంతర్గతమగు రామాయణ భాగములనుండి నారదాదిపురాణములను వ్యాసుడు పదునెనిమిది భాగములుగా విభజించెను.

౭-౭॥. ఇతిహాసరూపమగు రామాయణము మహర్షులచేత ననేకములుగాఁ జెప్పబడినది. అయినప్పటికి మహర్షులచే రచింపఁబడిన రామాయణ పురాణాదులకు వాల్మీకికృతమగు శతకోటిరామాయణమే యాధారము.

౮-౯. భరతఖండాంతర్గతమగు రామాయణభాగములనుండి యగస్త్యాది మహర్షులు వేర్వేఱుగ రామాయణములను రచింపఁగల్గిరి. మహర్షులచే రచింపబడిన యాయారామాయణములు వాల్మీకికృతమగు శతకోటి రామాయణముకంటె భిన్నములుకావని మనీషులు తెలిసికొనవలయును.

౧౦. ఇవ్విధముగ రామచరితములు సహస్రములకొలఁదియుండియున్నవి. అవియన్నియు శతకోటిపరిమితమగు రామాయణమునుండి వేర్వేఱుగా విభజింపఁబడినవియే.

౧౧. ఈరామాయణ కథాసారమును వీనులవిందుగా వినియు నెవ్వాని పాపమడంగకుండునో యట్టి వానినిఁ దరింపఁజేయుటకు నాస్సృష్టికర్తయు సమర్థుండు గాడు.

౧౨ వేద వేద్యుఁడగు పరమ పురుషుఁడు దశరథపుత్రుఁడుగా నవతరింపఁగా వేదము వాల్మీకివలన రామాయణరూపముగా నయ్యెను.

౧౩-౧౩॥. వాల్మీకిచే రచియింపబడి, బ్రహ్మలోకమునందున్న శత కోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణమును నారదుఁడు తీసికొనివచ్చి బ్రహ్మశాపవశమున మరల జన్మించిన వాల్మీకి మహర్షి కుపదేశించెను.

౧౪-౧౪॥. శ్రీరామచంద్రమూర్తి రాజ్యపరిపాలనకాలమునందా వాల్మీకి మహర్షి

*చతుర్వింశత్సహస్రాణి శ్లోకానా ముక్తవా నృషిః ౧౫
తథా సర్గ శతాన్పంచ షట్కాండాని తథోత్తరమ్. ౧౫½

*చతుర్వింశదితి- రామాయణే సర్గాస్తు బాలకాండే సప్త సప్తతిః, అయోధ్యాకాండే ఏకోనవింశత్యుత్తరశతం, అరణ్యకాండే పంచసప్తతిః, కిష్కింధాకాండే సప్తషష్టిః, సుందరకాండే అష్టషష్టిః, యుద్ధకాండే ఏకత్రింశదుత్తరశతం, ఆహత్య సప్తత్రింశదుత్తర పంచశతసర్గాః భవంతి. ఉత్తరకాండేతు దశోత్తరశతం. కథం హ్యేతత్సంగచ్ఛతే, ఇతిచేదుచ్యతే—బాలకాండే ౧౦ సర్గే ఋష్యశృంగరోమపాదానయనవిధానే ద్విపాఠ-సిద్ధాశ్రమవర్ణనే బలిచరిత్రం కుశచరిత్రం ౨౯-౩౨-౩౪ సర్గేషు. ౩౪ సర్గే గాధిచరిత్రవర్ణనం. ౩౫ సర్గప్రారభ్య ౪౪ సర్గపర్యంతం గంగామాహాత్మ్యం ప్రకృత్య సగర వంశవిస్తారః. ౪౫-౪౭ సర్గపర్యంతం సముద్రమథనం. ౫౧ సర్గ ప్రారభ్య ౬౫ సర్గ పర్యంతం శతానందేన శ్రీరామంప్రతి విశ్వామిత్రచరిత్రవర్ణన మిత్యాద్యధిక సర్గాన్విహాయ గణనే సమ్యక్సిధ్యతీతి ద్యోత్యతే. అపిచ పంచశతసర్గాఇతి పదంకాండ షట్కపర్యంతమేవ। షట్కాండాని తథోత్తర మిత్యుత్తరకాండస్య కాండైస్సహ కథన మాదరాతిశయేన. కించ ప్రతిశయో గమ్యతే. సర్వోత్తరత్వాత్ తస్య ఉత్తరకాండత్వసంజ్ఞా. ప్రబంధోఽయం వేదోపబృంహణరూపో వేదాంతార్థ ముపబృంహయతి "ప్రాయేణ పూర్వ

౧౫-౧౫½. విచిత్రపదములతో నొప్పుచుండెడి సంపూర్ణమగు రామాయణము ముని రచించెను. ఆరామాయణము షట్కాండములతో [1] చతుర్వింశసహస్ర (24,000) శ్లోకములతో, నైదువందల సర్గలతో నొప్పుచుండెను. అట్లే ఉత్తరకాండముతో నిండెను.

[1] రామాయణమునందు సర్గలవిషయమై విచారింపఁగా బాలకాండమున ౭౭, అయోధ్యాకాండమున ౧౧౯, అరణ్యకాండమున ౭౫, కిష్కింధాకాండమున ౬౭, సుందరకాండమున ౬౮, యుద్ధకాండమున ౧౩౧. మొత్తము ౫౩౭ సర్గలగుచున్నవి. ఉత్తరకాండమున నూటపదిసర్గలు, మొత్తము ఆరునూర్ల నలుబదియేడు సర్గలు కాఁగా ౫౦౦ సర్గలనిచెప్పుట యసంగతమగును అని యనెదవేని చెప్పఁబడును— బాలకాండమున పదియవసర్గమున ఋష్యశృంగరోమపాదుల కథాసందర్భమున రెండుపర్యాయములు చెప్పుట. సిద్ధాశ్రమవర్ణనమున బలి కుశ చరిత్రలవర్ణనము ౨౯-౩౨-౩౩ సర్గలలో ౩౪ సర్గమున గాధిచరిత్రవర్ణనము. ౩౫ సర్గ ప్రారంభించి ౪౪ సర్గపర్యంతము గంగామాహాత్మ్యమును ప్రకృతముగాఁజేసి సగరవంశవిస్తారము. ౪౫-౪౭ సర్గలలో సముద్రమథనము. ౫౧ సర్గ మొదలు ౬౫ సర్గపర్యంతము శతానందుఁడు రామునికి విశ్వామిత్ర చరిత్రమును వర్ణించి చెప్పుట ఇదిమొదలగు నధికసర్గములను విడిచి గణనఁజేయ బాగుగ సమకూరునని తోఁచఁబడును. మఱియు నైదునూర్ల సర్గలను ప్రథమ ఆరు కాండలవరకే కాని యుత్తరకాండముతోఁగూడ గణనఁజేయుట యాదరాతిశయముకొఱకని తెలియఁబడును. సర్వోత్తమముగాన నుత్తరకాండయను సంజ్ఞ తగును. ఈగ్రంథము వేదోపబృంహణరూపమై వేదాంతార్థమును విస్తరింపజేయుచున్నది. తరుచుగ వేదములోని పూర్వభాగార్థమును ధర్మశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. ఇతిహాసపురాణములు

1చతుర్వింశతి సంఖ్యాకాగాయత్రీ వర్ణసంయుతాః. ౧౬
శ్లోకే చ ప్రతి సాహస్రం ప్రథమే ప్రథమే క్రమాత్!
గాయత్ర్యక్షరమేకైకం స్థాపయామాస వై మునిః। ౧౭
గాయత్ర్యా స్త్రీణి చత్వారి ద్వే ద్వే త్రీణ్యథ షట్క్రమాత్
చత్వారి సప్తకాండేషు స్థాపితా న్యక్షరాణి తు. ౧౮
2తేషు వేదస్థవర్ణాని హ్యనులోమ విలోమశః,
†వర్ణ ప్రమాణానుసారేణ బుద్ధిమా నుద్ధరే న్ముదా. ౧౯

భాగార్థో ధర్మశాస్త్రేణ కథ్యతే ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదాంతార్థః ప్రకాశ్యతే” ఇతి వచనాత్.

†తత్రాదౌ బాలకాండే పంచమసర్గే ౪ శ్లోకతః తదిదం వర్తయిష్యామీత్యారభ్య వాల్మీకినా రామాయణ ప్రారంభః కృతః- తదాది అయోధ్యాకాండే ౧౧౫ సర్గపర్యంతం యజుర్వేదకథా- సర్గ సంఖ్యా ౧౮౮ శ్లోక సంఖ్యా ౬౨౧౯. పునశ్చాయోధ్యాకాండే ౧౧౬ సర్గే ప్రతి ప్రయాతే భరతే ఇత్యారభ్య అరణ్యకాండే 74 సర్గ పర్యంతం ఋగ్వేదకథా- సర్గసంఖ్యా ౭౮ శ్లోకాః ౨౬౦౧. తథైవారణ్యకాండే ౭౫ సర్గే దివంతు తస్యాం యాతాయాం శబరీ మిత్యారభ్య సుందరకాండే ౪౮ సర్గాంతం సామవేదార్థః- సర్గసంఖ్యా ౧౧౬ శ్లోక సంఖ్యా ౪౫౭౫. పునశ్చ సుందరకాండే ౪౯ సర్గే

---

1 వాల్మీకేరా॥ ౪ స॥ 2 శివరామాయణే

౧౬-౧౭-౧౮ గాయత్రీ మంత్రమునకు నిరువదినాల్గు అక్షరములు గలవు. అట్లే రామాయణమునందును నిరువదినాల్గువేల శ్లోకములు గలవు. ఒక్కొకవేయియందు నొక్కొక గాయత్రీ మంత్రాక్షరము నిముడ్చి వాల్మీకి మహర్షి కావ్యము రచియించియుండెను “బాలకాండమున మూడక్షరములును, అయోధ్యాకాండమున నాల్గు అక్షరములును అరణ్యకాండమున రెండును, కిష్కింధాకాండమున రెండక్షరములును, సుందరకాండమున మూడక్షరములును యుద్ధకాండమున నాలుగక్షరములును, ఉత్తరకాండమున నాల్గుఅక్షరములును గూర్పబడియున్నవి.”

౧౯. † ఈరామాయణశ్లోకములందు వేదములోని వర్ణములే యనులోమ విలోమములుగ నున్నవి. వర్ణప్రమాణానుసారముగ బుద్ధిమంతుడు మంత్రముల నుద్ధరించవలయును.

వేదముయొక్క యంత్యభాగమైన యుపనిషత్తులలోని యర్థమును విస్తరింపజేయుచున్నవి యని చెప్పుచుండుటవలనను నది యుక్తము.

† బాలకాండమున పంచమసర్గమున ‘తదిదంవర్తయిష్యామి” యను శ్లోకము మొదలు వాల్మీకి రామాయణ ప్రారంభముచేయబడినది. అది మొదలుకొని యయోధ్యాకాండమున ౧౧౫ సర్గ పర్యంతము యజుర్వేదకథ యున్నది. సర్గసంఖ్య ౧౮౮ శ్లోకసంఖ్య ౬౨౧౯ తిరిగి యయోధ్యాకాండమున ౧౧౬ సర్గయందు ‘ప్రతిప్రయాతే భరతే’ అనునది మొదలు అరణ్యకాండమున ౭౪ సర్గపర్యంతము ఋగ్వేదకథయై యున్నది. సర్గసంఖ్య ౭౮ శ్లోకాః ౨౬౦౧. అవ్విధముననే యరణ్యకాండమున ౭౫ సర్గమున ‘దివంతు తస్యాం యాతాయాం’ అనునది మొదలు సుందరకాండమున ౪౮ సర్గాంతము సామవేదార్థము సర్గసంఖ్య ౧౧౬ శ్లోకసంఖ్య ౪౫౭౫. తిరిగి సుందరకాండమున ౪౯ సర్గమున ‘తతస్స కర్మణాతస్య విస్మితో భిమవి

సాధూనా ముపకారాయ వినాశాయ చ దుష్కృతాం,
ధర్మ సంస్థాప నార్థాయ సంభూతస్తు హరిః స్వయమ్. ౨౦
రావణం సమరే హత్వా సాకేతం ప్రాప్య రాఘవః,
సీతయా సహ రామోఽపి సంక్రీడ్య భ్రాతృభి స్సహ. ౨౧
దశవర్ష సహస్రాణి పాలయామాస మేదినీం. ౨౧½
అథ గర్భం సమాపన్నా సీతా సర్వాంగ శోభనా, ౨౨
విహర్తు మాశ్రమ స్థానేష్వియేష ముని సేవయా ౨౨½
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవ స్సీతాం వాల్మీకే రాశ్రమం ప్రతి. ౨౩
ప్రేషయామాస ధర్మాత్మా లక్ష్మణేన మహాత్మనా. ౨౩½
వాల్మీకే రాశ్రమే పుణ్యే మునిపత్నీ నిషేవితే. ౨౪
కుశీలవౌ తు యమళౌ ప్రాసూత జనకాత్మజా. ౨౪½

తత స్తు కర్మణా తస్య విస్మితో భీమ విక్రమః ఇత్యారభ్య యుద్ధకాండ మభివ్యాప్య ఉత్తరకాండే ౨౬ సర్గాంత మథర్వ వేదార్థః- సర్గసంఖ్యా ౧౮౭ శ్లోక సంఖ్యా ౮౨౬౪. తతః ఉత్తరకాండే ౩౭ సర్గే అభిషిక్తేతు కాకుత్స్థే ధర్మేణ విదితాత్మన ఇత్యారభ్య ౯౯ సర్గాంత మారణ్యకోపనిషన్నామక శాంతి గ్రంథార్థః- సర్గసంఖ్యా ౬౨ శ్లోకసంఖ్యా ౧౬౨౬. ఆహత్య సర్గసంఖ్యా ౫౬౧ శ్లోకసంఖ్యా ౨౩౨౮౫. చతుర్వింశత్సహస్ర శ్లోక పరిమితస్య శ్రీరామాయణస్య ఊనశ్లోక సంఖ్యా ౭౧౫. తస్మాత్తాలనేమిచరిత్రా దీన్స్వీకృత్యగణనే పూర్ణం భవిష్యతీతి ద్యోత్యతే.

౨౦. సాధువుల నుద్ధరించుటకును, దుష్టులదండించుటకు లోకమునందు ధర్మము స్థాపించుటకు శ్రీహరియే యవతరించెను.

౨౧-౨౧½. రావణుని నాజింబరిమార్చి సీతంగైకొని యయోధ్యకు మరలి వచ్చి విదేహరాజనందనతో వివిధ సుఖంబు లనుభవించుచు, సోదర పరివృతుండై శ్రీరాముడు పదివేల సంవత్సరములు రాజ్యముచేసెను.

౨౨-౨౨½. ఇట్లుండ సీతాదేవి గర్భముందాల్చెను. గర్భము ధరించినదియై మునులయొక్క యాశ్రమభూములయందు వారిని సేవించుచు విహరింపంగోరెను.

౨౩-౨౩½, ఆయన మనోరథము లెఱింగి శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుని సహాయుని గానిచ్చి వాల్మీకి యాశ్రమునకు సీతనుబంపివైచెను.

౨౪-౨౪½. వాల్మీకి యాశ్రమమున మునిభార్యలు సేవించుచుండఁ గొంత కాలమునకుఁ గుశలవులను నిరువురు అమడబిడ్డలు సీతకుఁబుట్టిరి.

క్రమః' అనునది మొదలు యుద్ధకాండాంతము కలిపికొని యుత్తరకాండమున ౩౬ సర్గాంతము అథర్వవేదార్థము. సర్గసంఖ్య ౧౮౭ శ్లోకసంఖ్య ౪౨౬౪ పిమ్మట నుత్తరకాండమున ౩౭ సర్గమున 'భిషిక్తే' అనునదిమొదలు ౯౯ సర్గ ముగియుపర్యంతము 'అరణ్యకోపనిషత్తు' అను శాంతిగ్రంథార్థము. సర్గసంఖ్య ౬౨ శ్లోకసంఖ్య ౧౬౨౬. మొత్తము సర్గసంఖ్య ౫౬౧ శ్లోకసంఖ్య ౨౩౨౮౫ ఇరువదినాలుగువేల శ్లోకములకు తక్కువ ౭౧౫. ఆకారణమువలన కాలనేమిచరిత్ర మొదలగువానిని గ్రహించి గణనఁజేసిన నిరువది నాలుగువేల శ్లోకసంఖ్యగల రామాయణము పూర్ణమగునని తోఁచ బడును.

ప్రవృద్ధౌ తే సుతౌ తత్ర వాల్మీకేనాభి సంస్కృతౌ. ౨౫
వేద శాస్త్ర ధనుర్వేద గాన విద్యా విశారదౌ ౨౫½
మయా నిత్యం పఠ్యమానం మంత్రం మత్సన్నిధౌ స్థితం ౨౬
రామాయణం మహాభాగే శతకోటి ప్రవిస్తరం.
ముక్తిసాధనం పుణ్యం తద్రామాయణ మేవహి. ౨౭
సర్వ లోకోపకారార్థం సర్వేషాం ముక్తి హేతవే. ౨౭½
తదహం సర్వలోకానా మాయుర్వృద్ధి ప్రమాణతః. ౨౮
విభాగం కృతవానస్మి శతకోటి ప్రవిస్తరం. ౨౮½
తద్గ్రంథ భాగాన్ లోకేభ్యో దత్వాహ మృషి కర్మణి ౨౯
తత్ర తత్రావతీర్యాథ తద్గ్రంథే కథా బహూః,
సంక్షిప్య చరితం పూర్ణం కృతవానస్మి పార్వతి. ౩౦
భూమౌ వల్మీక జాతోహం భువర్లోకే నిశాకరః,
సువర్లోకే తు సంవర్తో మహర్లోకే తు పిప్పలః. ౩౧
జనర్లోకే తు జనక స్తపోలోకే సనాతనః,
సనందన స్సత్య లోకే మేధాకృ చ్ఛంద్ర మండలే. ౩౨
సూర్య లోకేతు విఖనాః పితృర్లోకే ర్యమామునిః
ఉదంకు రతలే లోకే సుమేధా వితలే మునిః. ౩౩
ఉశనా స్సుత లేదేవి వికాశ్యైవ రసాతలే
తలాతలే దశశిరాః పాతాళే తు హయాననః ౩౪
నాగలోకే క్రతుభుజః భూత్వా రామాయణం సతి,
కృత్వా సర్వేషు లోకేషు మోక్షసాధన ముత్తమం. ౩౫

౨౫-౨౫½. వాల్మీకిచేఁ బోషింపఁబడుచున్నవారై కుశలవులు వెలుగుచు వేదములయందును, శాస్త్రములయందు, ధనుర్విద్యయందును, గానవిద్యయందును నేర్పరులైరి.

౨౬-౨౭-౨౭½. ఓపార్వతీ! ప్రతిదినము నాచేఁజదువఁబడుచున్నదియును, మంత్రమువంటిదియు, శతకోటి శ్లోకపరిమితమగు రామాయణము కలదుగదా? అట్టిరామాయణము మోక్షమును గల్గించునదియు, సర్వలోకోప కారార్థదమునై యున్నయది.

౨౮-౨౮½ మానవులయొక్కయు, ఇతరులయొక్కయు ఆయుర్వృద్ధి ప్రమాణము ననుసరించి రామాయణమును విభాగముచేసియున్నాను.

౨౯-30. ఆయాగ్రంథభాగములను ఆయాలోకములకునిచ్చి యాయాలోకములం దాయానామములచే నవతరించి, శతకోటి పరిమితమగు రామచరితమునందుగల భేదములనన్నియు సంగ్రహించి వ్రాసితిని.

3౧-మొదలు 3౫-వరకు॥ భూలోకమున వాల్మీకినై యవతరించితిని. భువర్లోకమున సంవర్తుఁడనైతిని. మహర్లోకమునఁ బిప్పలుఁడనైతిని. సత్యలోకమున సనందుఁడనైతిని. చంద్రమండలమున మేధాకృత్తనువాఁడుగానైతిని. సూర్యలోకమున విఖనమునిగను పితృలోకమున నర్యముఁడుగను, అతలలోకమున నుదంకుఁడుగను, వితలమున సుమేధుఁడుగను, సుతలమున నుశనసుఁడుగను, రసాతలమున వికాశిగను తలాతలమున దశశిరుండుగను, పాతాళమున హయాననుడుగను, స్వర్గమున క్రతుభుక్ అనువాఁడుగ నవతరించి రామాయణములను రచించితిని.

సంస్థాప్య కృత కృత్యోఽహం జీవినాం ముక్తి సిద్ధయే,
♦వాల్మీకినా కృతం పుణ్యం మదంశే న మహాత్మనా 3౬
చరితం రామచంద్రస్య పేఠతు స్తౌ కుశీలవౌ 3౬½
1సీతాదుఃఖం నిరీక్ష్యా స్యాః పాతివ్రత్య ప్రసిద్ధయే. 3౭
2కావ్యం రామాయణం కృత్స్నం సీతాయాశ్చరితంమహత్.
పౌలస్త్య వధ మిత్యేవ చకార చరిత వ్రతః. 3౮

♦వాల్మీకినేతి తదేవోక్త మధ్యాత్మరామాయణే ఉత్తర కాండే ౬ సర్గే ॥శ్లో॥ కృత్స్నం రామాయణం ప్రాహ కావ్యం బాలకయో ర్మునిః। శంకరేణ పురా ప్రోక్తం పార్వత్యై పుర హారిణే త్యుక్తత్వాదేత దుపన్యాస సాత్యంత స్యామారస్యం ప్రతి పాదితం భవతి బ్రహ్మాండపురాణేఽపి 149 అధ్యాయే సనత్కుమార దక్షిణామూర్తి సంవాదే దక్షిణామూర్తి వచనం. ॥శ్లో॥ సహస్రాణాం చతుర్వింశ చ్ఛ్లోకానాం సంఖ్యయా యుతం। ఉపాదిశమహం తస్య వాల్మీకే ర్భావితాత్మనః। తామేవ సంహితాం, చోమా పఠ త్యన్వహ మాదరాత్॥ ఇత్యుక్తత్వాత్ యాహిచతుర్వింశతి సహస్రాత్మికా రామాయణ సంహితా పార్వత్యాన్వహంపాపఠ్య తే సైవ వాల్మీకే, ర్బుద్ధా శివాజ్ఞయా ప్రతిబింబితా; కావ్యరూపేణ నిస్ససార, తదేవ భగవతా వాల్మీకినా కుశలవాభ్యాము పదిష్టమితి ప్రతిపాదితం భవతి.

---

1. నానారా. 2. వాల్మీ ౪ సర్గసారః

3౬-3౬½. ‡ ఇట్లాయాలోకముల యందవతరించి మోక్షమున కుత్తమమగు సాధనమైన రామాయణమును వ్రాసితిని. అట్లొనరించి కృతార్థుండ నైతిని. అందు మదంశ సంభూతుండగు వాల్మీకిచే రచింపబడిన రామాయణమును కుశలవులు నేర్చుకొని పాడుచుండిరి.

3౭. ఆవాల్మీకి సీతాదుఃఖమునుజూచి యామె పాతివ్రత్యప్రసిద్ధికొఱకు.

3౮. నారదోక్త శతకోటి రామాయణ సారమును వాల్మీకిముని విని సీతాచరితమని పౌలస్త్యవధమని నామాంతరముగల కావ్యరూపముగ రామాయణమను ప్రబంధమును జేసెను.

---

‡ అట్లే యధ్యాత్మరామాయణమునందుఁ ఉత్తరకాండమున ౬ సర్గ యందు "వాల్మీకిముని పార్వతికి పరమేశ్వరుకుపదేశించిన రామాయణమునే; పూర్ణముగ కుశలవులకు జెప్పెను". అనియుండుటచే నీయుపన్యాసమున కత్యంతసామారస్యము ప్రతిపాదితము.

బ్రహ్మాండ పురాణమునందును 149-వ అధ్యాయమున,సనత్కుమార ందు దక్షిణామూర్తి సంవాదమున దక్షిణామూర్తివచనమిట్లుగలదు.

ఇరువదినాలుగు వేల శ్లోకములుగల రామాయణమును నేను వాల్మీకి మహర్షికి బోధించితిని. ఆరామాయణమునే పార్వతీదేవియుఁ బ్రతిదినము శ్రద్ధతోఁ జదువుచున్నది. అనిచెప్పఁబడియుండుటచేత, నేరామాయణము ఇరువది నాల్గువేల శ్లోకములుగలదై పార్వతిచేఁ బారాయణము చేయఁబడుచున్నదో యదియే వాల్మీకి బుద్ధియందునుఁ బ్రతిఫలించి కావ్యరూపమున బయలువెడలెను. అదియే భగవంతుడగు వాల్మీకి కుశలవులకు నుపదేశించెనని తెలియుచున్నది.—

వేదాధ్యయన సంపన్నౌ సీతాపుత్రౌ కుశీలవౌ. 3౯
స్వకృతే రుపదేశస్య యోగ్యా వితి మనీషయా
వేదోప బృంహణార్థాయ వాల్మీకి ర్భగవా నృషిః ౪౦
శీఘ్రప్రచారో భవతీ త్యుక్త్వా స్వకృతిం తయోః
కృత్స్నం రామాయణం ప్రాహ కావ్యం బాలకయోర్మునిః ౪౦౹
తౌ గత్వా రాఘవ సదశ్చా మశ్వమేధే మహాక్రతౌ. ౪౧
అగాయేతాం కథాం పుణ్యాం తౌ వుభౌ మునివేషిణౌ ౪౧౹
ఆసీనః కాంచనే దివ్యే సచ సింహాసనే ప్రభుః. ౪౨
ఉపోపవిష్ట స్సచివై ర్భ్రాతృభి శ్చ పరంతపః,
ఉవాచ లక్ష్మణం రామ శ్శత్రుఘ్నం భరతం తదా. ౪౩
ఇమౌ మునీ పార్థివలక్షణాన్వితౌ కుశీలవౌ చైవ మహాతప
స్వినౌ, మమాపి తద్భూతికరం ప్రవక్ష్యతే మహానుభావం
చరితం నిబోధత. ౪౪
తతస్తౌ రామవచః ప్రచోదితా వగాయతాం మార్గవిధాన
సంపదా, సచాపి రామః పరషద్గత శ్శనై ర్బుభూ
షయా సక్తమనా బభూవ హ. ౪౫

శ్రీ మహర్షి సమక్షమున కుశలవులు శ్రీరామాయణము పాడుచున్నారు.

౩౯-౪౦-౪౦½. భగవంతుఁడగు వాల్మీకిమహర్షి రామాయణమునురచించి వేదార్థయుత సంపన్నులును సీతాపుత్రులునగు కుశలవులు తనగ్రంథమును గానముఁజేయుటకుఁ దగినవా రని నిశ్చయించి యితిహాసపురాణములను బోధింపనిదే వేదపఠనము సార్థకము కాదుగనుక, సీతాపుత్రులు కడుయోగ్యులు గాన శీఘ్రప్రచారము కలుగునని తలచి తనగ్రంథము నాబాలుర కుపదేశించెను.

౪౧-౪౧½. ఆకుశలవులు మునిరూపధారులై యయోధ్యాపురికేగి రామచంద్ర మూర్తిచే ననుష్ఠింపఁబడుచున్న యశ్వమేధమహాక్రతువునందు చక్కఁగ రామాయణమును గానముజేసిరి.

౪౨-౪౩ సువర్ణవికారమగు దివ్యసింహాసనమునం దుపవిష్టుఁడై భ్రాతృమంత్రియుతుఁడై యున్న శ్రీరామచంద్రమూర్తి తనసోదరులు మొదలైన వారలతో నివ్విధముగ పలికెను.

౪౪. ఈబాలురు మునివేషధారులయ్యును రాజలక్షణములతోఁ గూడిన వారై యున్నవారు. గాయకులయ్యును పూజ్యులగు తపోధనులై యొప్పుచున్నవారు. కాంతావియోగదుఃఖముతోఁ గూడిన నాకుఁ బ్రాణధారకమగు విశేషప్రభావసహితమగు సీతాచరితమును గానముచేయుదురు గాన సావధానముగ వినుఁడని వచించెను.

౪౫. శ్రీరాముఁ డట్లు ప్రేరేపింపగా నా కుశలవులు దేశిమార్గ మగు గాన ప్రకారములలో మార్గము ననుసరించి గానముచేయ నారంభింపఁ హఠాత్తుగాఁ దానులేచిన సభ్యులందరు లేతురనియు, రసభంగమగునని సింహాసనమునుండి నెమ్మదిగ లేచి సభామధ్యమునఁ గూర్చుండి మిగుల నాసక్తితో శ్రీరామచంద్రుఁడు కావ్యరస మనుభవించుచుండెను.

ధర్మేచార్థే చకామేచ మోక్షేచ గిరికన్యకే. ౪౬

§ యదిహాస్తి తదన్యత్ర యన్నేహాస్తి న తత్క్వచిత్. ౪౬½

[1]అహం సంక్షేపరూపేణ వచ్మి రామాయణామృతం, ౪౭

ఇతి శ్రీరామాయణ సారోద్ధారే బాలకాండే చతుర్థస్సర్గః.

---

§ యదితి- తథాహి పూర్వం ప్రతిపాదితయా దిశా వేదార్థోదర్శితః. అద్య హనుమద్వచన శ్లాఘాయాం కిష్కింధాకాండే అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా ఇత్యాదౌ శిక్షార్థః. అశ్వమేధాది ప్రకరణే బాలకాండే కల్పసూత్రార్థః. నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతం ఇత్యాదౌ వ్యాకరణార్థః. మానిషాదే త్యత్ర పాదబద్ధోక్షర సమ ఇత్యాదౌచ ఛందశ్శాస్త్రార్థః. ఉత్తరాఫల్గునీ హ్యద్య శ్వస్తు హస్తేన యోక్ష్యతే ఇత్యాదౌ జ్యోతిషార్థః. ఉత్తర కాండే వృత్ర ఇల చరితాదివర్ణనే నిరుక్తార్థః. ఏవ మన్యత్ర చతుష్షష్టి కలార్థోపి ద్వాత్రింశద్విద్యార్థోపి జ్ఞాతుం శక్యతే సూక్ష్మబుద్ధ్యా.

---

1. శివరామాయణే.

౪౬-౪౬½. * ఇందులోనున్న ధర్మమేయితర గ్రంథములందు గనుపడుచుండును. దీనిలోలేనిదియే గ్రంథములం దెచ్చటనుండదు.

౪౭. అట్టి రామాయణకథామృతమును నేను నీకు సంక్షేపముగ చెప్పుచున్నాడను (అని పార్వతికి పరమేశ్వరుడు చెప్పెను.)

ఇట్లు శ్రీరామాయణ సారోద్ధారమున నాల్గవ సర్గము.

---

* పూర్వమునందుఁ జెప్పబడినవిధముగ వేదార్థము రామాయణమునందుఁ జూపింపఁబడినది. మఱలనట్లే హనుమద్వచనములను శ్లాఘించుసందర్భమున ‘అనయా చిత్రయా వాచా’ అను స్థలమున వేదాంగములలో మొదటిదైన శిక్షార్థము ప్రదర్శింపబడినది. అశ్వమేధాది ప్రకరణమున బాలకాండమున కల్పసూత్రార్థము ప్రదర్శింపఁబడెను. శ్రీరామచంద్రమూర్తి హనుమంతుని వాక్యములను వినిపిమ్మట ‘నితఁడు వ్యాకరణమును బరిపూర్ణముగ వినియున్నవాఁడు’అని చెప్పుటయందు వ్యాకరణార్థము ప్రతిపాదింపబడినది. ‘మానిషాద’ యను స్థలమునందును ‘పాదబద్ధోక్షరసమః’ అను స్థలమునందును ఛందశ్శాస్త్రార్థము ప్రకటింపఁబడినది. నేఁడు ఉత్తరాఫల్గునీనక్షత్రము ‘రేపు హస్తానక్షత్రము’ అనునపుడు జ్యోతిషార్థము వివరింపఁబడెను. ఉత్తరకాండమునందు వృత్రఇలచరిత్రవర్ణమున నిరుక్తార్థము చూపింపఁబడెను. ఈప్రకారము ౬౪ కళలయర్థమున్ను, ౩౨ విద్యాస్థానముల యర్థమును బుద్ధిమంతులు సూక్ష్మబుద్ధిచేతఁ దెలిసికొనుటకు శక్యమగును.

పంచమస్సర్గః.

మహాదేవః

1 * తపస్స్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరం, ౧
నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకి ర్మునిపుంగవమ్.

తపస్స్వాధ్యాయ నిరతమితి శ్లోకవ్యాఖ్యా॥

ఆవతారికా॥

అథ బ్రహ్మాంశ సంభూతో భగవాన్వాల్మీకి స్తమసానదీ తీరే స్వాశ్రమే సుఖాసీనః॥ శ్రు॥ "సిద్ధలక్ష్మీ ర్మోక్షలక్ష్మీర్జయలక్ష్మీస్సరస్వతీ" ఇత్యాద్యుక్త రీత్యా,వాణీ స్వరూపిణ్యాస్స్వాశ్రమవాసిన్యా సీతాదేవ్యా ప్రేరితస్సన్ సీతాదుఃఖ నివృత్తి ద్వారా సీతారామ సంయోగ కారణాత్మకం శ్రీరామచంద్రస్య కల్యాణ గుణవర్ణనం కర్తుముద్యుక్తో భూత్వా ॥శ్లో॥ "రజస్తమోభ్యాం నిర్ముక్తాస్తపోజ్ఞాన బలేనచ। ఆప్తాశ్శిష్టాస్తథోక్తాస్తేషాం వాక్య మసంశయం" ఇతి యోగ పాంతజలోక్తరీత్యా గురు ముఖాన్నిస్సంశయం శ్రోతుకామః గురుం ప్రతీక్షమాణ ఆస్తేస్మ. సర్వజ్ఞో బ్రహ్మాప్యేతద్విజ్ఞాయ స్వలోకస్థం శతకోటి ప్రవిస్తరం రామాయణ మతః పూర్వమేవ నారదాదీన ధ్యాపితత్వేన భూలోకేఽపి సంతత శ్రీరామచంద్ర మహాగుణ మంత్రాను సంధాన సంధుక్షిత హృదయవాల్మీకి ముఖే సంగ్రహేణ ప్రవర్తయితుమిచ్ఛయా స్వపుత్రం నారదం ప్రేషయామాస. వాల్మీకి

* వాల్మీకి .౧ స.

ఐదవ సర్గము.

౧. *మహాదేవుడు చెప్పుచున్నాడు — మునిసత్తముఁడగు వాల్మీకి, కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది తపస్సులయందును ఋగ్యజుస్సామాథర్వణములను చతుర్వేదములయందును పరిపూర్ణుఁడును బ్రహ్మవేత్తలలో నుత్తముఁడును మునిశ్రేష్ఠుఁడునగు నారద మహర్షిని సవినయముగా నిట్లు ప్రశ్నించెను.

* తపస్స్వాధ్యాయనిరతమ్ అను శ్లోక వ్యాఖ్యానము.

అవతారిక॥ బ్రహ్మాంశ సంభూతుండును, భగవంతుండునగు వాల్మీకి మహర్షి యొకప్పుడు తమసానదీతీరమునఁ దన యాశ్రమమునందు సుఖాసీనుండై శ్రు॥ "సిద్ధలక్ష్మీర్మోక్షలక్ష్మీర్జయలక్ష్మీ స్సరస్వతీ" త్యాది శ్రుత్యుక్తరీతి ననుసరించి సరస్వతీ స్వరూపిణియు, స్వాశ్రమ నివాసినియునగు సీతాదేవిచే ప్రేరేపింపఁబడినవాఁడై, సీతాదుఃఖ నివారకమును, సీతారామ సంయోగ హేతుభూతమునునగు శ్రీరామచంద్రగుణాను వర్ణనమునం దాసక్తుఁడయ్యెను; "తపోజ్ఞాన బలముచే రజస్తమోగుణములనుండి విడవడినవారలే శిష్టులు, ఆప్తులునని చెప్పఁబడుదురు. వారల వాక్యమే సంశయరహితమైనది. కాన ప్రమాణము" అను పాతంజలయోగ శాస్త్రోక్తప్రకారము శ్రీరామచంద్ర గుణగణమును గురుముఖమునుండి వినఁ గుతూహలుఁడై తగు గురువును నిరీక్షించుచుండెను. బ్రహ్మదీనిం దెలిసికొని తనలోకమునంగల శతకోటి ప్రవిస్తరమగు రామాయణ ప్రబంధము నిదివఱకే నారదులఁచేఁ జదివించి యుండువాఁడగుటచే భూలోకమునను; నిద్దానిని వ్యాపింపఁజేయ నిచ్ఛగించి యవిచ్ఛిన్న శ్రీరామమంత్రాను సంధానము వలన సంతోషపెట్టబడిన హృదయముగల వాల్మీకి ముఖముననే దానిని బ్రకటింపఁజేయవలయునని తలఁచి, పుత్రుఁడగు నారదుని వాల్మీకి సవిధమున కంపెను. వాల్మీకియు

గపి యదృచ్ఛయాగతం తపస్స్వాధ్యాయ నిరతం నారదం గురుభావేన సంపూజ్య ప్రారిప్సితస్య గ్రంథస్య నిష్ప్రత్యూహ పరిపూరణాయ। "తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయేతి" వేదాన్త రహస్యస్య ప్రశ్నపూర్వకం జ్ఞేయత్వవిధానాత్॥ "నాపృష్టః కస్య చిద్బ్రూయా" దిత్య పృష్టోత్తరస్య ప్రత్యాదిష్టత్వాచ్చ "మంగళాదీని మంగళ మధ్యాని మంగళాంతాని ప్రథన్తే" ఇతి గ్రంథ వృద్ధికారణీభూతగురుస్మరణాత్మక మంగళమాచరితం తపస్స్వాధ్యాయ నిరత మితి.

వ్యా। తప స్స్వాధ్యాయ నిరతం=శ్రు॥ "తస్మాత్స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్య'' ఇతి తవ్య ప్రత్యయాత్ సంధ్యావందనాది విధివత్స్వాధ్యాయాధ్యయనస్య నిత్యత్వ బోధనేన "శ్రు॥ "స్వాధ్యాయాన్మా ప్రమద" ఇత్యధ్యయన విధి విహితస్య తస్య విస్మృతి విషయత్వేఽనిష్ట సాధనత్వావగమేః, శ్రు "స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకోమౌద్గల్య" ఇత్యేవకారేణ విశిష్ట స్వాధ్యాయ ప్రవచనాదేరితర తపోఽపేక్షయోత్తమ తప స్త్వసిద్ధ్యాచ "శ్రు "తపోహిస్వాధ్యాయ ఇతి" నిశ్చయార్థ కావ్యయరూపేణ బోధనేనచ, తపస్త్వేనచ శ్రుతః స్వాధ్యాయః। తపస్స్వాధ్యాయః "తపస్స్వాధ్యాయ ఇతి బ్రాహ్మణ" మిత్యాపస్తంబోక్తేః॥ అపిచ॥ శ్రు॥ "బ్రహ్మైతదుపాస్యైతత్తప" ఇతి శ్రుతేశ్చ, తపః ప్రధాన స్వాధ్యాయస్త పస్స్వాధ్యాయః। శాకపార్థివాదిత్వాన్మధ్యమ పద లోపీ సమాసః। వేదాన్త ఇతి యావత్।

తనంతటఁ దావచ్చిన నారదుంగాంచి గురుభావముతోడ నాతనిం బూజించెను. "అపరబ్రహ్మ వస్తువును' నమస్కరించియు, ప్రశ్నించియు, సేవించియు గురువువలనఁ దెలిసికొనుము." అని, వేదాంత రహస్యమును ప్రశ్నించియే తెలిసికొనవలయునని విధింపఁబడుటవలనను, "శిష్యుఁడడుగనిదే చెప్పఁగూడద"ని విధి గానవచ్చుటవలనను రామరూప పరబ్రహ్మవస్తువును ప్రశ్నపూర్వకముగ దెలిసికొని వర్ణింపనిచ్ఛగలవాఁడై తాను చేయఁబూనిన గ్రంథము నిర్విఘ్నముగ బరిసమాప్తినందుటకును, "గ్రంథము లాద్యంత మధ్యభాగములందు మంగళము గలవియై యుండవలయునను" నియమముండుటంబట్టియు గురుస్మరణాత్మకమంగళము "తపస్వాధ్యాయనిరతమ్" అను శ్లోకముచే వాల్మీకి యాచరించుచున్నాఁడు.

శ్రు॥ తస్మాత్స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః అని తవ్యప్రత్యయముచే సంధ్యావందనాదికమువలె స్వాధ్యాయాధ్యయనము నిత్యమని తెలియవచ్చుటవలనను, స్వాధ్యాయాన్మా ప్రమదః'' అను శ్రుతిచే నధ్యయన విధివిహితమగు స్వాధ్యాయమునుండి ప్రమాదపడుటవలన ననిష్టము కలుగునని తెలియవచ్చుటవలనను, "స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకోమౌద్గల్యః'' అని, ఏవకారముచే సాంగాధ్యయన, ప్రవచనాదు లితరతపస్సులకంటె నుత్తమములని సిద్ధించుటవలనను, "తపోహిస్వాధ్యాయః'' అను నిశ్చయాత్మకావ్యయమువలనను, "తపస్వాధ్యాయ ఇతి బ్రాహ్మణమ్" అను నాపస్తంబోక్తివలనను తపస్సుగా వినఁబడిన స్వాధ్యాయముగనుక" తపస్వాధ్యాయము''అని యనఁదగును. మఱియు "బ్రహ్మైతదుపాస్యైతత్తపః'' అను శ్రుతివలన "తపఃప్రధానమగు స్వాధ్యాయము'' "తపస్వాధ్యాయము'' అనియునగును. అపుడు మధ్యమపదలోప సమాసమగును. వేదాంతమని ఫలితార్థము, "అధ్య-

అభ్యర్హితత్వాత్పరత్వేన స్వాధ్యాయ పదస్యపూర్వ నిపాతావశ్యంభావేన "యస్యజ్ఞాన మయం తప" ఇతిజ్ఞానస్యైవాత్రాగ్రిమాణం న్యాయ్యమితిచ సూచయితుమాదౌద్వంద్వే తపః పదప్రయోగః। "వాసుదేవార్జునాభ్యాంవున్" ఇతినిర్దేశే న పూజ్యార్థ వాచకత్వేన ద్వంద్వే పూర్వప్రయోగ ఇత్యర్థస్య భాష్యే రూఢత్వాత్ "నహిజ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహావిద్యతే" ఇతిస్మృత్యా "తపఆలోచనే" ఇతిధాతోరుత్పన్నేన తపశ్శబ్దేన జ్ఞానపర్యాయేణచ "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" ఇతి శ్రుత్యుక్త పరంబ్రహ్మస్మరణాద్విశిష్ట దేవతా స్మరణరూప మంగళం కృతమిత్యనుసంధేయం॥

ఏవంచ తపఃస్వాధ్యాయ నిరతమిత్యనేన నిరంతర స్వాధ్యాయోక్త బ్రహ్మవిచార శీలమిత్యర్థో లభ్యతే. తతః వాగ్విదాంవర మిత్యనేన ప్రథమ విశేషణేన వేదాధ్యయనస్యోక్తత్వేనాత్ర తదధ్యాపనం, యద్వా, గోబలీవర్దన్యాయేన వాచోవేద వ్యతిరిక్తాని శాస్త్రాణి॥ తద్విదాంవరం శ్రేష్ఠమిత్యనేన చతుర్దశ విద్యాస్థాన వేదిత్వ ముక్తంభవతి॥ తథాహి। భూమవిద్యోపక్రమే నారదే నాత్మనస్సర్వ విద్యాభిజ్ఞానవత్త్వముక్తం॥ శ్రుతి "ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసం పురాణం పంచమం వేదానాం పిత్ర్యం రాశ్యం దైవం నిధిం వాకోవాక్య మేకాయనం బ్రహ్మవిద్యాం దేవవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం సర్వదేవవిద్యాం, ఏతద్భ

హితం పూర్వమ్" అనుదానిచే నిటు తపశ్శబ్దమునకు పూర్వనిపాతమావశ్యక మగుటచేతను "యస్యజ్ఞానమయం తపః" అని జ్ఞానమునకే ప్రధానమని సూచించుటకును ద్వంద్వసమాసమున తపశ్శబ్దము మొదట ప్రయోగింపబడినది. "వాసుదేవార్జునాభ్యాంవుఞ్" అను నిర్దేశముచేఁ బూజ్యార్థవాచకశబ్దమునకు ద్వంద్వసమాసమునఁ బూర్వప్రయోగముగావింపవలయునను నర్థము భాష్యమునందును రూఢమైయున్నది. "సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ" అను శ్రుత్యనుసారము. "తప" ఆలోచనే యను ధాతువునుండి పుట్టిన జ్ఞానశబ్దమునకు పర్యాయశబ్దమగు తపశ్శబ్దముచే నిష్టదేవతా ప్రార్థనా రూప మంగళము గావింపబడినదగుచున్నది.

ఇట్లువిమర్శింప చివరకు తపస్స్వాధ్యాయ నిరతమను దానివలన నెల్లపుడును స్వాధ్యాయోక్త బ్రహ్మవిచారశీలుఁడు అను నర్థము లభించుచున్నది. వాగ్విదాంవరం వేదాధ్యాపనము గావించువారలలో శ్రేష్ఠుడగువానిని, తపస్స్వాధ్యాయ నిరతమను పూర్వవిశేషముచే వేదాధ్యయనము చెప్పబడుటవలన నీవిశేషణముచే నధ్యాపనము చెప్పఁబడుచున్నది. లేదా! "గోబలీవర్దన్యాయము"వలన వాచః=వాక్కులు. అనగా వేదవ్యతిరిక్తములగు శాస్త్రములు. వానిందెలిసిన వారలలో శ్రేష్ఠుడు అనియేని చెప్పనగును. అనగా చతుర్దశవిద్యావేత్తలలో శ్రేష్ఠుఁడనిఫలితార్థము. ఇట్లునారదుఁడు సర్వవిద్యావేదియనుటకు ప్రమాణము నారదుఁడే భూమవిద్యోపక్రమమునఁ దనకు సర్వవిద్యాభిజ్ఞానము కలదనిచెప్పికొనుటయే. చూడుడు. శ్రుతి "భగవానుఁడా! నేను ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ వేదముల నాలిగింటినిఁ జదివితిని. పంచమ వేదమనందగు పురాణమును, నితిహాసమును, పిత్ర్యవిద్యను, రాశివిద్యను, నిధిశాస్త్రమును, వాకోవాక్యమునువిద్యను, ఏకాయనమును, బ్రహ్మవిద్యను, దేవవిద్యను, భూతవిద్యను, క్షత్రవిద్యను, నక్షత్రవిద్యను, సర్పదేవవిద్యనుఁ జదివియున్నాఁడను." అని ఏతద్విద్యావేదిత్వమే "వాగ్వి

గహోఽధ్యేమి" ఇతి। తదేవ మహర్షోచ్యతే వాగ్విదాంవరమితి.

నారదం, నరతి సద్గతిం ప్రాపయతీతి నరః పరమాత్మా తదుక్తం మహాభారతే। "నరతీతినరః ప్రోక్తః పరమాత్మా సనాతన" ఇతి। తస్యసంబన్ధి నారం పరమాత్మవిషయికజ్ఞానమిత్యర్థః తద్దదాత్యుపదిశతీతి నారదః। అపిచ నరాణాంసంబంధి నారం అజ్ఞానం తద్ద్యతి ఖండయతి విజ్ఞానోపదేశేనేతి నారదః "దోఽవ ఖండనే" ఇతిధాతోః నిష్పన్న మిదం రూపం। అజ్ఞాననివర్తిపూర్వక ప్రజ్ఞాన విషయక జ్ఞానప్రదాయక ఇత్యర్థోలభ్యతే। ఏతేన నారద శబ్దేన గురురిత్యుక్తంభవతి। "గుశబ్దస్త్వంధకార స్స్యాద్రుశబ్దస్తన్నిరోధకః। అంధకార నిరోధిత్వాద్గురు రిత్యభిధీయతే ఇతిహి తన్నిరుక్తిః? మునిపుంగవం మునయో మనన శీలాస్తేషుపుంగవం- శ్రేష్ఠం- యావచ్ఛ్రుతస్యార్థస్య మననబలేన సాక్షాత్కర్తా రోహి మునయః। అతఏవ మునిపుంగవ మిత్యుక్తం।

ఏవమాచార్య లక్షణపూర్తిముక్త్వా అధికారిత్వ సంపూర్తిప్రదర్శనాయశిష్య లక్షణమాహ తపస్వీత్యాదినా। తపస్వీ తపోఽస్యాస్తీతితపస్వీ శ్రు। "తపసాబ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ" సతపోఽతప్యత। సతప స్తప్త్వా ఆనందో బ్రహ్మేతివ్యజానాదిత్యాది శ్రుతిషు బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనం తపఉక్తం। అపిచ- తపస్వీత్యనేన శమ దమాది సంపత్తిరపిసిద్ధా। తాదృశ ఏవఖలు బ్రహ్మజ్ఞానా

దాంవరం" అనుదానిచే నిటుఁజేర్కొనఁబడినది. నారదం నరతిసద్గతిం ప్రాపయతీతి నరః. అనిపరమాత్మ మహాభారతమున "నరతీతినరః యని సనాతనుఁడగు పరమాత్మయే చెప్పఁబడెను." అనికలదు. ఆనరుని (పరమాత్మయొక్క) సంబంధము కలది నారము పరమాత్మవిషయక జ్ఞానమనియర్థము. దానినిచ్చువాఁడు కాన నారదుఁడు, లేదా నరులకు (మానవులకు) సంబంధించినదినారము అనఁగ నజ్ఞానము. దానిని జ్ఞానోపదేశముచే ఖండించువాఁడుగాన నారదుఁడు- అజ్ఞానచ్ఛేదకుఁడని తాత్పర్యము. అవఖండనే అను ధాతువువలన నీరూపము పుట్టెను. ఈ విశేషమువలన నారదుఁడన గురువనిచెప్పఁబడెను. "గుశబ్దమున కంధకారమర్థము. 'రు' శబ్దమున కాయంధకారమును నిరోధించువాఁడు గాన గురువనిచెప్పఁబడును" అను నార్యోక్తి ననుసరించి యజ్ఞానచ్ఛేదకుఁడగు నారదుఁడు వాల్మీకి మహర్షికి గురువని చెప్పినట్టుల యైనది.

మునిపుంగవం=మునులన మనన శీలురు, వారిలో పుంగవుఁడు శ్రేష్ఠుఁడు కావున మునిపుంగవుఁడు నారదుఁడు. తాము వినిన విషయమును మనన బలముచేఁ బ్రత్యక్షీకరించుకొనువారలు మునులు. అట్లు సాక్షాత్కరించుకొనువారలలో నారదమహర్షి యుత్తముఁడు కాన మునిపుంగవుఁడని చెప్పఁబడినాఁడు అట్టి మునిశ్రేష్ఠుని నారదుని అడిగెనని అన్వయము. పైనారద విశేషములవలన నారదుఁడు గురువనియు, గురులక్షణము లాతనియందున్నవనియుఁ జెప్పినట్టులయైనది. ఇఁక వాల్మీకి విశేషణములచే రామచంద్రచరితోపదేశమున కనువగు నధికారమతనికి కలదని సూచించు శిష్యలక్షణములను బేర్కొనుచున్నాఁడు. తపస్వీ: తపస్సు వీనికి కలదు కావున నీతఁడు తపస్వీ "తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ" "సతపోఽతప్యత సతపస్తప్త్వా" మున్నగాగల శ్రుతులు బ్రహ్మజ్ఞానమునకు సాధనము తపమని చెప్పుచున్నవి. మఱియు తపస్వియనుటచే శమదమాది సంపత్తియు నీతనికి కలదని తేలుచున్నది- శమదమాది సంపదకలవాఁడేకదా! బ్రహ్మజ్ఞానమున కధికారి.

ధికారీ। వాల్మీకిః= వల్మీకస్యాపత్యం పుమాన్వాల్మీకిః। నన్వ సౌ కథం వల్మీకాపత్యం? యతోఽయం భృగుపుత్ర ఇతిస్మర్యతే; తథాచ విష్ణుపురాణే। శ్లో॥ ఋక్షోఽభూద్భార్గవస్తస్మాద్వాల్మీకిర్యోఽభిధీయత ఇతి। అత్రవాల్మీకి రామాయణేఽప్యుత్తర కాండే వక్ష్యతి। "భార్గవేణేతిసంస్కృతా" "భార్గవేణ తపస్వినా" ఇతిచ। అన్యత్రాపి తస్య వాల్మీకేః ప్రచేతసోఽపత్యత్వమభిధీయతే। "చక్రే ప్రచేతసః పుత్రస్తం బ్రహ్మాప్యన్వమన్యత" ఇతి "వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్సాక్షాద్రామాయణాత్మనా" ఇతిచ ప్రసిద్ధం। పునశ్చ వాల్మీకి రామాయణోత్తరకాండే 96 సర్గే శ్లో॥ "ప్రచేతసోఽహం దశమః పుత్రో రాఘవనన్దన, నస్మరామ్యనృతం వాక్యమిమౌచ తవపుత్రకౌ" ఇత్యుక్తత్వాత్ పూర్వముక్తం దృఢంభవతి। అతః పృథోః ప్రపౌత్రస్య ప్రాచీనబర్హిర్నామక రాజర్షిపుత్రాః దశప్రాచేతసాఖ్యాః తేషామన్తిమః పుత్ర ఏవ వాల్మీకి రభూదితివా! యద్వాపూర్వం ప్రాచేతసాఖ్య మునిరేవ శాపవశాద్విప్రోభూత్వా వాల్మీకి రభూదితివా? అథవా భృగుమహర్షేర్నామాన్తరం ప్రచేతస ఇతికృత్వా తత్పుత్రాణాం మధ్యే దశమఏవ వాల్మీకి రితివా సిద్ధ్యతి।

తథాచేదస్య ప్రాచేతసస్య కథంవల్మీకాపత్యత్వం? ఇతి చేద్వ్యుక్త్యంతరేణ కేనచిదుక్తం। నిశ్చలతపో విశేషస్యాస్య వల్మీ

వాల్మీకిః=వల్మీకమున పుట్టె. అట్టి వల్మీకమునం బుట్టినవాఁడు కావున వాల్మీకి యని ప్రసిద్ధి.

ఓయీ! ఈతఁడు వల్మీకాపత్య మెట్లగును? "వాల్మీకి యని పేర్కొనఁబడు నీతఁడు భృగువంశోత్పన్నుఁడగు ఋక్షుఁడు" అను విష్ణుపురాణ శ్లోకము భృగు పుత్రుఁడనికదా! ఈతనిని చెప్పుచున్నది. రామాయణోత్తర కాండమునందును "భార్గవేణేతి సంస్కృతా" "భార్గవేణ తపస్వినా" యను వానిచే నీతఁడు భృగువంశజుఁడుగా చెప్పఁబడుచున్నాఁడు. "ప్రచేతః పుత్రుఁడీ రామాయణమును రచియించెను. దానిని బ్రహ్మయంగీకరించెను." "వేదమే సాక్షాద్రామాయణరూపమునఁ బ్రాచేతసునివలన బయలుదేరినది" అను కొండొక ప్రదేశమునందలి వాక్యములచే వాల్మీకిప్రచేతః పుత్రుఁడనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. వెండియు రామాయణోత్తర కాండమునందలి 96 వ సర్గలోని "రఘువంశోత్పన్నుఁడవగునో రామచంద్రా! నేను ప్రచేతః పుత్రులలో పదియవవాడను. నేనసత్యమును స్మరింపనేనిస్మరింపను వీరియువురును నీ పుత్రులు" అనుశ్లోకము పైయర్థమును దృఢపరచుచున్నది. దీనివలన పృథువను ప్రపౌత్రుఁడు ప్రాచీనబర్హియనియు, అతనికి పదిమంది పుత్రులనియు, వారు ప్రాచేతసులనియుఁ జెప్పనగును. లేదా: పూర్వము ప్రాచేతసుఁడను మహర్షియే శాపవశమున విప్రుడై వాల్మీకియయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. అదియుఁగాదేని భృగుమహర్షికే ప్రచేతసుఁడని నామాంతరమనియు, వాని పుత్రులు పదిమందిలో చివరవాఁడు (ప్రాచేతసుఁడు) వాల్మీకి యనియేని చెప్పఁగును. అటులైనచో ప్రాచేతసుఁడగు నీతనికి వాల్మీకియనునామమెట్లు కలిగినదని ప్రశ్న కలుగును. అద్దానికొకానొకరిట్లుయుక్తితో సమాధానమొసంగియున్నారు. ఆదేదియన? "నిశ్చలముగ నతఁడు తపమొనరించుచుండ చాలకాలము గడవగా నీతనిచుట్టును పుట్టపెట్టెను. ఒకప్పుడు ప్రచే

కావృతౌ జాతాయాం ప్రచేతసా వరుణేన కృత నిరంతర వర్షేణ ప్రాదురభూత్। తస్మాత్ప్రాచేతస ఏవ వాల్మీకిరితి? తన్న తత్ర ప్రాచేతసోఽహం దశమః. ఇతి దశమత్వవాక్య విరోధాత్. తరు గుల్మాదీనాం సర్వేషా మపివర్షేణైవ ప్రాదుర్భావదర్శనా త్తథా త్వాపత్తేః। శప్తస్య భార్గవస్యైవ ఋక్షనామ్నా ప్రచేతసః ప్రాదుర్భూత త్వాత్తస్య ప్రాచేతసత్వావగమాత్, పునస్త స్యైవ వల్మీక ప్రభవత్వకారణా ద్వాల్మీకాపత్యత్వంచ సంగచ్ఛతే।

ననుకథం తద్వల్మీక భవత్వమాత్రేణాపత్యత్వం? ఉక్తం హి బ్రహ్మవైవర్తే। శ్లో। "అథా బ్రవీన్మహాతేజా బ్రహ్మాలోక పితామహః। వల్మీకప్రభవో యస్మా త్తస్మా ద్వాల్మీకిరిత్యసౌ విణి" మాతృగర్భే శిశోరివ తస్య వల్మీకగర్భే చిరావస్థితి స్ఫోరకం చిరావస్థానంచ। తత్ర దృఢతరయోగశక్తి మంతరానఘటత ఇతితత్సిద్ధిః।అత ఏవాత్ర ఇని ప్రయోగః। నచాపత్యత్వ పదస్య శుక్ల శోణిత సంయోగజన్యత్వ ప్రవృత్తి నివర్తకతయాఽ త్రాపత్యత్వ మౌపచారిక మితి భ్రమితవ్యం జానకీ. షాణ్మాతుర ఇత్యాదా వణాదినా పత్యత్వ బోధనస్య విముపాం స్వారసికతయా ఔరసా పత్యస్యైవా పత్యత్వ పదప్రవృత్తినిమిత్తత్వౌచిత్యాత్ అత్రేద మవధేయం। నహ్యపత్యత్వమాత్రం ప్రత్యయ ప్రయోజనం। కింతుపోష్య పోషకభావాది సంబన్ధాన్తర మపి.అతఏవ నగరాజా త్మజా జనకతనయేత్యా దావపత్యత్వ ప్రతీతేః శాబ్దాత్తత్ర

తసుఁడు(వరుణుఁడు) విచ్ఛిన్నవర్షమును గురిపింప నది కనుటచే నాతఁడా విర్భావము నందెను" అని. ఇట్లుచెప్పుచో ప్రాచేతసులలో నేను దశముఁ డనను వాక్యము విరోధించును. తరుగుల్మాదులును బ్రచేతఃకృతవర్షముచే నావిర్భవించినవగుటఁబట్టి యవియుఁ బ్రాచేతసములే కావలయును. కావనది పొసగదు. పొసగుటెట్లన? భార్గవనామధారియగు ఋక్షుఁడను ప్రచేతస్సం బంధమువలననే యీతనికి ప్రాచేతసత్వమును, మరల నీతఁడే వల్మీకమునఁ బుట్టుటచే వల్మీకాపత్యత్వముకూడ సిద్ధించెననిన పొసగును. వల్మీకప్రభ వత్వమాత్రమున వల్మీకాపత్యమెట్లనిన బ్రహ్మవైవర్తమునందు "పిదప సర్వలోకపితామహుఁడును దేజోరాశియునగు బ్రహ్మ యీతఁడెందువలన వల్మీ కము (పుట్ట) నందు జనించెనో అందువలన వాల్మీకియని చెప్పబడునని పలికెను" అనికలదు. శిశువు మాతృగర్భమునఁ జిరావాసముచేసెనను వర్థము వాల్మీకి శబ్దము స్ఫురింపఁజేయుచున్నది. వల్మీకమునఁ జిరావాసము యోగశక్తిలేనిది సాధ్యముగామి యోగశక్తియు వాల్మీకికి కలదని తెలియవచ్చుచున్నది. అప త్యశబ్దము శుక్లశోణితజన్యమగు సంతతియందే ప్రయోగింప నర్హమగుటచేతను నిచట తత్సంబంధజన్యత్వములేమి యపత్యత్వముగాదని భ్రమియింపవలదు. జానకీ, షాణ్మాతురాది శబ్దములయందపత్యార్థకాణ్ ప్రత్యయమౌరసాపత్య మునందువలెఁ బ్రయోగింపబడియున్నది. అపత్యార్థకతవ్య ప్రత్యయము వచ్చుటఁ కపత్యత్వసంబంధమాత్రమే కారణముకాదు. పోష్య పోషకభావాద్యన్య సంబంధములును కారణములేయని దీనిచే నిర్ణయింపనగును. నగరాజాత్మజా జనక తనయేత్యాదులందు శబ్దశక్తిచే నపత్యత్వ ప్రతీతి నివారింప రాని దగుటయే దీనికి ప్రమాణము. అందువలన వాల్మీకిశబ్దము సాధుతమము.

దుర్వారత్వాదతః వాల్మీకిశబ్ద స్సాధు రేవ. సమూహావచన పర్యా.
లోచనయా మనుస్మృతి బ్రహ్మవైవర్తపురాణ భారత శివ
రామాయణానుక్త్యాచ వాల్మీకి జన్మవృత్తాంత ఏవం నిశ్చీయతే
తథాహి। బ్రహ్మవైవర్తే మహాపురాణే. ౨౨ అధ్యాయే ౨-3
శ్లో॥ కతికల్పాంతరే తీతేస్రష్టుస్సృష్టి విధౌపునః। యఃపుత్రశ్చేత
సోధాతుర్బభూవ మునిపుంగవః। తేన ప్రచేతా ఇతిచ నామ
చక్రే పితామహః॥ ఇత్యనేన బ్రహ్మణః ప్రకృష్ట చేతఃప్రభవ
త్వేనాస్య బ్రహ్మమానసపుత్రస్య నామప్రచేతా ఇతి బ్రహ్మ
స్వయంచక్రే.

నను బ్రహ్మమానసపుత్రాగ్ర నవబ్రహ్మణఏవేతి ప్రతీయ
మానత్వాత్కథోయం దశమఇతిచే దుచ్యతే। మనుస్మృతౌ
౧ అధ్యాయే 3౮-3౯ శ్లో॥ అహంప్రజాస్సిసృక్షుస్తు తపస్త
ప్త్వా సుదుస్తరం। పతీన్ ప్రజానామసృజం మహర్షీ నాదితో దశ।
అస్యవ్యాఖ్యా। అహమితి। అహంప్రజాస్స్రష్టుమిచ్ఛన్ సుదు
శ్చరంతపస్తప్త్వా దశప్రజాపతీన్ ప్రథమం సృష్టవాన్ తైరపి
ప్రజానాం సృజ్యమానత్వాత్ప్రజాపతిత్వం। శ్లో॥ మరీచిమత్ర్యాం
గిరసౌ పులస్త్యం పులహం క్రతుం ప్రచేతసం వసిష్ఠంచ భృగుం
నారదమేవచ॥ అస్యవ్యాఖ్యా॥ మరీచిమితి, తస్యతేదశః ప్రజాపత
యోనామతో నిర్దిష్టాః॥ అపిచ మహాభారతే ఆదిపర్వాంతర్గత
సంభవ పర్వణి పంచ సప్తతిత మాధ్యాయే ౪ శ్లో॥ దశప్రచే

సర్వవచన పర్యాలోచనమువలనను, మనుస్మృతి బ్రహ్మవైవర్త పురాణ
భారత, శివరామాయణాది వచనములవలనను వాల్మీకి జన్మవృత్తాంత మీక్రింది,
విధమున నిశ్చయింపఁబడుచున్నది. బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునందు ౨౨ వ
యధ్యాయమున ౨-3 శ్లోకములందిట్లుగలదు. "కొన్నికల్పములు గడచిన
పిమ్మట విధాతృసృష్టియందు విధాతృమనంబుననుండి మునిపుంగవుఁడగు
వాల్మీకి జనించెను. అందుచేనాతనికిఁ బితామహుఁడు ప్రచేతసుఁడను నామ
మిడెను." అనియుండుటచే బ్రహ్మయొక్క ప్రకృష్టచేతః ప్రభవుఁడగుటచే
బ్రచేతసుడని బ్రహ్మ మానసపుత్రుఁడగు నీతనికి బ్రహ్మ పేరుపెట్టెను.

ఇదిసరియే. బ్రహ్మమానసపుత్రులని నవబ్రహ్మలే కదా లోకమునఁ బ్రసిద్ధి
జెందియున్నారు. ఈపదియవ మానసపుత్రుఁడెవ్వరుఁడు? అనియడుగవచ్చును
మనుస్మృతియందు ౧ అధ్యాయమున 3౮—3౯ శ్లోకములయందిట్లుగలదు.
"నేను (స్వాయంభువమనువు) ప్రజలను సృజింపఁదలచినవాఁడనై తీవ్రమగు
తపమొనర్చి మున్ముందు పదిమంది ప్రజాపతులను సృజియించితిని." అని
యున్నది. వ్యాఖ్యానమునందునిట్లున్నది. "నేనుప్రజలను సృజియింపఁదచిన
వాఁడనై దుష్కరమగు తపమొనర్చి పదిమంది ప్రజాపతులను మొదటసృ
జించితిని. వారును ప్రజను సృజించువారలగుటచే ప్రజాపతులనిపిలువఁబడు
చున్నారు. మరీచి, అత్రి, అంగిరసుఁడు, పులస్త్యుఁడు, క్రతువు, ప్రచేత
సుఁడు, వసిష్ఠుఁడు, 'భృగువు, నారదుఁడు అనువారలాపదిమందిప్రజాపతులు'
అనియు మనుస్మృతియందు కలదు. ఇందువ్యాఖ్యయిట్లున్నది, వీరు పదిమంది
యు ప్రజాపతులని పేళ్లు చెప్పఁబడినవి అనియున్నది. మహాభారతమున నాది
పర్వాంతర్గతమగు సంభవపర్వము 75 అధ్యాయమున 4 వ శ్లోకమున ఈపదు

తసః పుత్రాః సన్తః పుణ్యజనా స్స్మృతాః అపిచ ప్రాచేతస ఏవ వాల్మీకిరిత్యత్రప్రమాణం మార్కండేయ రామాయణే ౧ అధ్యాయే ౯ శ్లో॥ ఇత్యేవం మునినా పృష్టో మార్కండేయో మోఘబుద్ధిమాన్, ఉవాచ ప్రణతో వాక్యం వాల్మీకిం చతపోధనం॥ ప్రాచేతస మహాభాగ శ్రీరామస్య కథాం శుభాం॥ కథయస్వ మహాబుద్ధే రామస్య పరమాత్మన ఇతి॥ ఏతేషు దశసుబ్రహ్మసు నవైవ ప్రజాసృష్టికర్తారః। దశమస్తు శతకోటి రామాయణం విరచ్య నవబ్రహ్మ సృష్ట ప్రజానాం విజ్ఞానా ప్రదానమతనోత్। సృష్టికర్తృత్వా భావాత్తస్య నవబ్రహ్మసు పరిగణనం నాస్తీతిబోధ్యం॥ తథాచ శివరామాయణే శ్లో॥ పురాస్వాయం భువేహ్యాసీత్ప్రాచేతస మహామునిః। బ్రహ్మాత్మజస్తు బ్రహ్మర్షిస్తేన రామాయణం కృతం। శతకోటి ప్రవిస్తీర్ణం నానాకల్ప సముద్భవం। సకదాచిద్బ్రహ్మలోకే ధాతారంచాప్య నిన్దయత్। స్వసుతాగ్రహణాత్తేన శప్త ఆపనిషాదతాం, చమత్కారపురే భూత్వాభార్గవా స్వయసంభవః। లోహజంఘాద్విజోహ్యాసీత్ ఋక్షనామాంతరోహిసః, మాతాపిత్రోస్సేవయాస కంచిత్కాలం గృహేవసన్ భార్యాం పతివ్రతాం సాధ్వీంతాం పరిత్యజ్య సద్విజః। బ్రాహ్మీంవృత్తిం పరిత్యజ్య చోరకర్మ సమాచరత్, నారదేనోపదిష్టస్తు తపోనిష్ఠాం సమాస్థితః। వల్మీకమభవత్తస్య శరీరే నారదాజ్ఞయా। వల్మీకనిర్గమాద్బ్రహ్మ వాల్మీకిరితి చాబ్రవీత్। ఇతి.

గురుప్రాచేతఃపుత్రులు సత్పురుషులును పుణ్యాత్ములునగుచున్నారు. అనియున్నది. మఱియు ప్రాచేతసుఁడే వాల్మీకియను విషయమున మార్కండేయ రామాయణమున ౧ వ అధ్యా॥౯॥శ్లో॥ బుద్ధిమంతుఁడగు మార్కండేయుఁ డీవిధముగా మునిచే నడుగఁబడినవాఁడై వినయవినమితగాత్రుండై తపోధనుఁడగు వాల్మీకితో నిట్లనియె. ఓప్రాచేతసుఁడా! మంగళకరమగు శ్రీరామకథను చెప్పుము అని.

ఈపదుగురిలోఁ దొమ్మండుగురుమాత్రమే ప్రజలను సృజించుచున్నారు పదియవప్రజాపతి శతకోటిరామాయణమును రచించి నవబ్రహ్మసృష్టప్రజలకు విజ్ఞానమొదవఁజేసెను. ప్రజాసృష్టికర్తృత్వములేమిచే నీతనికి నవబ్రహ్మలయందుఁ బరిగణనలేదని తెలియనగును.

శివరామాయణోక్తివలనను వాల్మీకి జన్మవృత్తాంతమిట్లే నిశ్చయింపబడినది. చూడుడు.

“పూర్వము స్వాయంభువమన్వంతరమున ప్రాచేతసుఁడను మునివరుఁడు కలఁడు. ఆతఁడు బ్రహ్మాంశ సంభవుఁడు. బ్రహ్మపుత్రుఁడు, బ్రహ్మర్షి. శతకోటి విస్తీర్ణమును, ననేకకల్పసముద్భవమునునగు రామాయణము నాతఁడు రచియించెను. ఒకప్పుడతఁడు బ్రహ్మదేవుని స్వసుతాగ్రహణ దోషదూషితుఁడవని నిందించెను. తండ్రియందులకుఁగినిసి శపియించెను. అంతనాతఁడు చమత్కారపురమునందు భార్గవవంశమున లోహజంఘుఁడను నామాంతరముగల ఋక్షుఁడను బాపఁడై జనియించి తల్లిదండ్రులను భక్తిమెయిఁ బూజించుచుండి క్రమముగఁ గొంతకాలమునకు సాధ్వియగు భార్యను బరిత్యజించి బ్రాహ్మణధర్మమునువదలి నిషాదత్వమునంది దొంగతనము నారంభించెను. తుదకాతఁడు నారదోపదేశముచేఁ దపోనిష్ఠుఁడుకాఁగా నాతనిశరీరమున వల్మీకమేర్పడెను. వల్మీకమునుండి బయలువెడలి వచ్చుటవలన వాల్మీకియని బ్రహ్మచేపిలువఁబడి ప్రసిద్ధిఁజెందెను. అనుసంతవఱకాతని వృత్తాంతము వివరింపఁబడియున్నది·

అనయాప్యుక్త్యా స్వాయంభువ మన్వంతరే బ్రహ్మమానసపుత్రేషు దశమః ప్రాచేతసాఖ్యః ప్రజాపతిర్బ్రహ్మశాపాద్భృగువంశే ఋక్షాపరనామకలోహజంఘోభూత్వా కిరాతస్సన్ నారదోపదిష్టతత్త్వజ్ఞానః వల్మీకప్రభవత్వాద్వాల్మీకిరభవత్.

"ఋక్షోఽభూద్భార్గవః। ఇత్యత్ర భార్గవ భృగునందన శబ్దా రామే రాఘవ రఘునందన శబ్దవదన్వేయాః। వాల్మీకిశబ్దస్తు పుత్రత్వోపచారాదేవ। అతఏవక్వచిత్ వాల్మీకేన మహర్షిణా ఇతి సంబన్ధమాత్రేఽణ్ ప్రయుజ్యతే।

సత్స్వపి నామాన్తరేషు వాల్మీకి శబ్దే నాభిధానం జ్ఞానాంగశమదమాద్యుపేతత్వస్ఫోరణాయేతి బోధ్యం। పరిపప్రచ్ఛ. పరి=విశేషేణ పప్రచ్ఛ=పృష్టవాన్. కోన్వస్మిన్నితి-వక్ష్యమాణమితి శేషః। పరిపప్రచ్ఛేతి లిటి ప్రథమపురుషైకవచనం। వాల్మీకిరితి స్వనామగ్రహణం। ఇత్యేవమనురబ్రవీత్। 'పరాశరవచో యథా' "రామోద్విర్నాభి భాషతే" ఇత్యాదివత్ స్వవచనస్య ప్రభువచనస్యేవ సర్వాదరణీయతా జ్ఞాపనార్థాయార్ష శైల్యా స్వస్యైవ వాన్యత్వ వ్యపదేశ ఇతిశం.

ననుత్వార్షి "శ్లో" ఇతి సీతాచరామశ్చ లక్ష్మణశ్చ కృతాంజలిః। అభిగమ్యాశ్రమం సర్వే వాల్మీకి మభివాదయన్।" ఇత్యయోధ్యాకాండ వచనేన "రామోరామోరామ ఇతి ప్రజానామభవత్కథాః। రామభూతం జగదభూద్రామేరాజ్యం ప్రశాసతి।"

పైవాక్యములననుసరించి యోజించినను స్వాయంభువమన్వంతరమునందు బ్రహ్మమానసపుత్రులలోఁబదియవవాఁడగు ప్రచేతసుఁడను ప్రజాపతి బ్రహ్మశాపమువలన ఋక్షుఁడను నామాంతరముగల లోహజంఘుఁడైపుట్టి కిరాతుఁడై నారదోపదిష్ట తత్త్వజ్ఞాననిష్ఠుఁడై వల్మీకమునుండి బయలువెడలుటవలన వాల్మీకియాయెను. "ఋక్షోఽభూద్భార్గవ" యనుచోట భార్గవభృగునందనశబ్దములు రామునియందు, రాఘవ, రఘునందన,రఘువరశబ్దములవలెనని తెలియవలయును. వాల్మీకిశబ్దము పుత్రత్వోపచారమువలననని తెలియనగును. కనుకనే కొన్నిచోట్ల "వాల్మీకేనమహర్షిణా" అని సంబంధమాత్రమున అణ్ ప్రత్యయము ప్రయోగింపఁబడియున్నది. నామాంతరముల నేకములున్నను మాటిమాటికి వాల్మీకిశబ్దమునే ప్రయోగించుటజ్ఞానాంగమగు శమదమాది గుణసంపదగలవాఁడని స్ఫురించుటకని తెలిసికొనవలయును.

పరిపప్రచ్ఛ=విశేషముగనడిగెను. "కోన్వస్మిన్ మొదలగు చెప్పబోవు ప్రశ్నములను" అనియర్థము. పరిపప్రచ్ఛయనునది లిట్ప్రథమపురుషరూపము వాల్మీకి తనంతదానే "వాల్మీకి నారదునడిగెను" అనియన్యునివలె చెప్పుట యెట్లన? "ఇట్లనిమనువుచెప్పెను." "పరాశరవాక్యమెట్లోయట్లు" "రాముఁడు రెండవమాటను మాటాడడు" అని తమనుగురించి తామే క్రమముగ మను, పరాశర, రామచంద్రులెట్లు చెప్పికొనిరోయట్లే స్వవచనము ప్రభువచనమువలె సర్వాదరణీయమని తెలియజేయుటకార్షసంప్రదాయమునననుసరించి తనను గురించి తానే యన్యుఁడుపలికినటుల జెప్పికొనెను.

ఓయీ! "ఇట్లు సీతారామలక్ష్మణులంజలిబద్ధులై వాల్మీకియాశ్రమముంజేరి వారికి నమస్కరించిరి" అనునయోధ్యాకాండస్థశ్లోకమువలనను, "శ్రీరామభద్రుఁడు రాజ్యపాలనమునుగావించుచుండ ప్రజలందఱును రాముంగూర్చిన కథలేజెప్పికొనుచుండిరి. జగమంతయు రామమయమయ్యెను" అనువచనముల

ఇత్యాది వచనజాతైశ్చ శ్రీరామవైభవస్య సర్వవిది తత్త్వేన వాల్మీకేస్తదంశేఽజ్ఞాన కథమితి చేదుచ్యతే। ఉక్తవక్ష్యమాణ సకలకల్యాణ గుణోపేత శ్రీరామచంద్ర ఇతిలోక ప్రసిద్ధ్యా స్వానుభవేన జానతో వాల్మీకేర్నారదం ప్రతి "కోన్వస్మిన్నిత్యాది "జ్ఞాతుమేవం విధం నర" మిత్యన్తేన ప్రశ్నీకరణం "తపస్స్వాధ్యాయ నిరత మిత్యాది శ్లోకోక్తరీత్యా మహాయోగినం నారదం గురుత్వేన సంభావ్య గురుముఖేన తద్గుణశ్రవణే కుతుకః స్వవిజ్ఞాతార్థేపి "గురుశుశ్రూషయా విద్యా" "తద్విజ్ఞానార్థం సద్గురుమేవాభిగచ్ఛే"దిత్యాది శ్రుతిస్మృతిచోదనయా "శ్రుతిశ్చ భిన్నా స్మృతయశ్చభిన్నాః మహామునీనాం మతయశ్చభిన్నాః ధర్మస్యతత్త్వం నిహితం గుహాయాం మహాజనో యేన గ తస్స పన్థాః" ఇతిధర్మతత్త్వ జ్ఞానస్య సర్వజ్ఞాయత్తత్వోక్తేః త్రైలోక్య జ్ఞానగురు ప్రసాదత్వేన తన్ముఖాత్స్వ చికీర్షితం. శ్రీరామచరితం శ్రోతవ్య మిత్యేవతాత్పర్యం। "గురుబుద్ధివిశేషతః। ఇత్యవగత విషయస్యాతి దార్ఢ్యత్వసిద్ధ్యర్థ మేవపృష్టవానితిజ్ఞేయం॥ అత్రేదం విజ్ఞేయం। "కోన్వస్మిన్నిత్యాది జ్ఞాతుమేవం విధం నరమిత్యన్తేన అస్మిన్ భూలోకే సాంప్రతం ప్రశ్నసమకాలే గుణవానిత్యాది బహుసద్గుణయుక్తః నరః కోన్విత్యేవ ప్రశ్నతాత్పర్యం। నతు లోకాంతరకాలాంతరయోర్గుణవతస్సంభవేఽపి నతత్రమే జిజ్ఞాసేతిభావః। అతఏవోత్తరవాక్యే సౌందర్యాది ప్రసంగాదాకృతి వర్ణనముపయుజ్యతే ఇత్థంసతి లోకాంతరీయ విష్ణ్వావ్యావర్తక

వలనను రామచంద్రవైభవమంతటికి దెలిసియున్నదని గ్రహింపవలయునుగదా! ఇట్లుండ వాల్మీకిమహర్షికాకథ తెలియకుండుటెట్లు? అనుప్రశ్నమున కీక్రింది విధమున ప్రత్యుత్తరమొసంగఁబడుచున్నది.

శ్రీరామచంద్రుఁడు సకలకల్యాణగుణసంపన్నుఁడను ప్రసిద్ధినిబట్టియు స్వానుభవముఁబట్టియు, వాల్మీకికి, రామచరితము జ్ఞాతమే. అయినను "కోన్వస్మిన్ మొదలు "జ్ఞాతుమేవంవిధంనరం"అనునంతవఱకు నాతనింగూర్చి ప్రశ్నించుట "తపస్స్వాధ్యాయనిరతమ్"ను శ్లోకమునం జెప్పఁబడిన సర్వగురులక్షణయుక్తుఁడును, యోగియు, నగువానిని గురువుగ నిశ్చయించుకొని "గురుశుశ్రూష గావించియే విద్యగ్రహింపవలయును." "ఆబ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసికొనుట గురుసన్నిధికి వెళ్ళియే తీరవలయును" అనుశ్రుతిస్మృతులననుసరించి గురుముఖముగనే రామచంద్రగుణ శ్రవణముగావించుట కొఱకని గ్రహింపవలెను. అవగతవిషయమైనను "గురుబుద్ధివిశేషేంచి ప్రమాణమనుటం" బట్టి యవగతవిషయదార్ఢ్యార్థముగూడ వాల్మీకి నారదముఖమున రామచంద్ర చరితమును వినువేడుకచెనడిగెనని చెప్పనగును.

వేఁడియు నీవిషయము ముఖ్యముగ గమనింపఁదగినది. "కోన్వస్మిన్" మొదలు "జ్ఞాతుమేవ విధంనరం" అనునంతవఱకు వాల్మీకి ప్రశ్నమునకు తాత్పర్యము "ఈభూలోకమునందిపుడు (అనగా ప్రశ్నసమకాలమునందు) సకల సద్గుణసంపన్నుఁడగు మానవుడెవడు? అనియైయున్నది. కాని లోకాంతరమునందును, కాలాంతరమందునుగల సకలసద్గుణ సంపన్నునిగూర్చి తెలిసికొనవలయునని తాత్పర్యముకాదు. కావుననే తరువాత శ్రీరామచంద్ర సౌందర్యవర్ణనమును గావించియున్నాఁడు. విషయమిట్లుండ లోకాంతరమునందున్న విష్ణువును వేరుపరచుటకు "అస్మిన్ లోకే" (ఈలోకమునందు) అనియు, కా

తయా. అస్మిన్ లోక ఇతి, కాలాంతరీయ నృసింహాద్యవతార వ్యావర్తకతయా సాంప్రతమిత్యాభ్యమూలచ్ఛేదేన శాఖా చంక్రమణం కృత్వా తతః శ్రుతి ప్రసిద్ధేషు బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాదిషు కస్యవా పరత్వమితి వాల్మీకేః ప్రశ్నతాత్పర్యమితి.

శ్రీరామత్వేనావతీర్ణ విష్ణోరేవ పరత్వమిత్యుత్తర వాక్యస్య తాత్పర్యమితిచ, ప్రశ్నోత్తర వాక్య తాత్పర్య పరాణీతి వ్యాఖ్యానాని న సర్వాదరణీయాని. తేషాం దేవతాంతర నిందాయామేవతాత్పర్యాద్విద్వన్మాత్రాగ్రాహ్యత్వానుపపత్తేః॥ 'మహార్షేత్వం స మర్థోసి జ్ఞాతు మేవంవిధంనరమితి॥ వాల్మీకి ప్రశ్నేన, మనుష్యావతారస్యైవ స్వజిజ్ఞాసావిషయత్వ బోధనేన విష్ణు నాసదృశో వీర్యే ఇత్యుపమితత్వా ద్విష్ణు గుణవ్యావృత్తేర ప్రసక్తత్వాచ్చ తద్గుణయుక్తత్వ నరావస్థాయా మేవేతి సుస్పష్టం॥ అతఏవనారద ప్రత్యుత్తరేమునే వక్ష్యామ్యహంబుధ్వా తైర్యుక్త శ్రూయతా నరః॥ విధ్యర్థేలోట్॥ పూర్వోక్తేనాస్య పౌనరుక్త్యం, ఇతిచోత్తరవాక్యేన పూర్వోక్తం దృఢంభవతి॥ యదుక్తమేతేన పరత్వ గుణయుక్త విశేషణేన నిర్గుణవాదనిరాస ఇత్యుక్తిస్తదవిచారితరమణీయా॥ త్రైగుణైర్యుక్తోనర ఇత్యనేన తద్గుణయోగో నరత్వావస్థాయామేవ॥ నతు పరమార్థ వస్తునీతి సుస్పష్టంద్యోతయతి॥ ఏతేనపక్షపాత హృదయవాదోఽపాస్త' ఇతిచతురశ్రం.

లాంతరమున నృసింహాద్యవతారరూపధారియగు విష్ణువును వేరుపరచుటకు "సాంప్రతం" (ఇపుడు) అనియుఁ బ్రయోగించిరని చెప్పి మూలచ్ఛేద మొనర్చి శాఖాచంక్రమణముగావించి చివరకు "శ్రుతిప్రసిద్ధులగు బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులలో నేవారు పరులు (ఉత్కృష్టులు)" అని వాల్మీకి ప్రశ్న మునకు తాత్పర్యమనియు, శ్రీరామచంద్రరూపధారియగు విష్ణువే పరుఁడని ప్రత్యుత్తరతాత్పర్యమనియును ప్రతిపాదించు వ్యాఖ్యాతల వాక్యము లనాదరణీయములు అయ్యవి దేవతాంతరనిందయే ముఖ్యాశయముగాగలవియై బయలువెడలినవగుటచే విద్వాంసులకు గ్రాహ్యములు కావు. మఱియు, వాల్మీకి "ఓ ఋషివరా! నీవిటువంటి మానవుని దెలిసికొనుటకు మిక్కిలియు సమర్థుఁడవు" అని వక్కాణించుటచే నాయన దెలిసికొనదలంచినది మానవావతారమునే యని తెలియవచ్చుచున్నది. "పరాక్రమమున శ్రీరామచంద్రుఁడు విష్ణువుతో సమానుఁడు" అని నారాయణునితో రాముంబోల్చుటంబట్టియు, వాల్మీకి ప్రశ్నము నరవిషయకమనియే చెప్పవలయును. ఇచట విష్ణుగుణవ్యావర్తనమునకావశ్యకమేమి యును లేదు. నారద ప్రతివచనము "నేనట్టి సకలసద్గుణ విశిష్టుఁడగు మానవునిఁ దెలిసికొని చెప్పుచున్నాఁడను వినుము" అనియుండుటచే నారదుఁడు చెప్పఁదలంచినదియు నరవిషయమేయని తెలియవచ్చుచున్నది. దీనింబట్టియు, వాల్మీకి యడిగినది నరుంగూర్చియేయని దృఢపడుచున్నది. "పరత్వగుణయుక్తుఁడని చెప్పుటచే నిర్గుణవాదమునకు భంగము కలుగుచున్న"దనుట, యవిచారితరమణీయమే. ఆగుణసంబంధము మానవావతారమును ధరించినపుడేకాని పరమార్థవస్తువునకు కాదని విస్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. ఈచర్చవలన పాక్షికవాదము నిరస్తమైనది అనుటన్యాయము.

కోన్వస్మిన్ సాంప్రతం లోకే గుణవా న్కశ్చ వీర్యవాన్,
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ సత్యవాక్యో దృఢవ్రతః. ౨

చారిత్రేణచ కో యుక్త స్సర్వభూతేషు కో హితః,
విద్వాన్కః క స్సమర్థశ్చ కశ్చైక ప్రియదర్శనః. ౩

ఆత్మవాన్కో జితక్రోధో ద్యుతిమాన్కో౽నసూయకః,
కస్య బిభ్యతి దేవాశ్చ జాతరోషస్య సంయుగే. ౪

ఏత దిచ్ఛా మ్యహం శ్రోతుం పరం కౌతూహలం హి మే,
మహర్షే త్వం సమర్థోసి జ్ఞాతు మేవంవిధం నరం. ౫

శ్రుత్వాచైత త్త్రిలోకజ్ఞో వాల్మీకే ర్నారదో వచః.
శ్రూయతామితి చామన్త్ర్య ప్రహృష్టో వాక్యమ బ్రవీత్ ౬

నారద ఉవాచ—

బహవో దుర్లభా శ్చైవ యే త్వయా కీర్తితా గుణాః,
మునే వక్ష్యామ్యహంబుద్ధ్వా తైర్యుక్త శ్శ్రూయతాం నరః. ౭
ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభవో రామో నామ జనై శ్శ్రుతః,
సచ సర్వగుణోపేతః కౌసల్యానంద వర్ధనః. ౮

1. వాల్మీ. ౧ స.

౨. శ్రీవాల్మీకి నారదుని యీ క్రిందివిధముగా బ్రశ్నించుచున్నాఁడు.— ఈభూలోకమందిప్పుడు శ్రేష్ఠమైన గుణములుగలవాఁడును పరాక్రమముగలవాఁడును ధర్మములను దెలిసినవాఁడును సత్యము నే పలుకు వాఁడును కృతజ్ఞుఁడును దృఢసంకల్పుఁడును నెవ్వఁడుగలఁడు?

౩. కులక్రమాగతమైన సదాచారములతోఁ గూడినవాఁడును యెల్లరకు నెల్లప్పుడు హితమును గోరువాఁడును సమస్తశాస్త్రములను దెలిసికొనినవాఁడును నెంతటి కార్యములనైన నవలీలఁగఁ జేయువాఁడును ఎల్లపుడు నొకశ్రేణీతిగ నానందమును గలుగఁజేయు దర్శనముగలవాఁడు నెవ్వఁడు గలఁడు?

౪. మిక్కిలి ధైర్యముగలవాఁడును గోపమును జయించినవాఁడును బ్రకాశమానుఁడును బరగుణములయందసహనము లేనివాఁడు నెవఁడు? యుద్ధమునం దెవనికి కోపముపుట్టఁగా దేవతలునైతము భయపడుదురు?

౫. ఇట్టిగుణములతో నొప్పుచున్న పురుషశ్రేష్ఠుని వినుటకు నాకు మిగుల సంతోషము గలుగుచున్నది. పూజ్యుఁడ వగు నోమునీశ్వరా! ఇట్టి గుణములుగల మానవశ్రేష్ఠుని దెలిసికొనుటకు నీవు సమర్థుఁడవు, గావున నాకుఁ జెప్పుమని నారదుని వాల్మీకి యడిగెను.

౬. త్రిలోకసంచారియగు నారదమహర్షి వాల్మీకిమహర్షి యొక్క వాక్యమును విని మిగుల సంతసించినవాఁడై యీవాక్యమునుఁ బలికెను.
నారదమహర్షి చెప్పుచున్నాఁడు:—

౭. ఓ మహర్షీ! నీచేవాకొనఁబడిన నెల్లసద్గుణములుగల పురుషులు లోకమున దుర్లభులు. అయినను నాయోగశక్తిచే నట్టిగుణములుగలవారెవ్వొట్టనైన నుందురేని కనుంగొని వచియించెదను వినుము.

౮. నారదుఁడు చెప్పుచున్నాడు:—ఇక్ష్వాకువంశమున జనించిన శ్రీరాముఁడను పురుషశ్రేష్ఠుఁడు మిక్కిలి కొనియాడఁబడుచున్నవాఁడు. అతఁడు స్వాధీనమనస్కుఁడు, సౌశీల్యాది సర్వగుణసంపత్తిగలవాఁడునై కౌసల్యానంద వర్ధనుఁడు ప్రకాశించుచున్నాఁడు.

[1]ఇత్యాది చరితం శ్రీమద్రామస్య భువి విశ్రుతం,
ఉపదిష్టం త్రికాలస్థం నామజాయ సురర్షిణా. ౯

[2]నారదస్యతు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్య విశారదః,
పూజయామాస ధర్మాత్మా సహశిష్యో మహామునిః. ౧౦

ఆపృష్ట్వైవా భ్యనుజ్ఞాత స్స జగామ విహాయసం,
స ముహూర్తం గతే తస్మిన్ దేవలోకం ముని స్తదా. ౧౧

జగామ తమసాతీరం జాహ్నవ్యా స్త్వవిదూరతః. ౧౧½

తస్యాభ్యాసేతు మిథునం చరంత మనపాయినం. ౧౨

దదర్శ భగవాం స్తత్ర క్రౌంచయో శ్చారు నిస్వనం. ౧౨½

తస్మాత్తు మిథునా దేకం పుమాంసం పాపనిశ్చయః. ౧౩

జఘాన వైరనిలయో నిషాద స్తస్య పశ్యతః. ౧౩½

తం శోణిత పరీతాంగం వేష్టమానం మహీతలే. ౧౪
భార్యాతు నిహతం దృష్ట్వా రురావ కరుణాం గిరం,

1. నానారా. 2. వాల్మీ. ౨ స.

౯. ఇది మొదలుగాఁగల భూమియందుఁ బ్రసిద్ధమై త్రికాలములందును గల శ్రీరామచరితమును నారదుఁడు వాల్మీకిమహర్షి కుపదేశించెను.

౧౦. దేవర్షి యగు నారదమహర్షి చెప్పిన సంగ్రహ రామాయణరూపమగు వాక్యములు విని దానిలోనిసార మెఱింగినవాఁడు గావున ధర్మమునం దాసక్తుఁడును మునిశ్రేష్ఠుఁడును నగు వాల్మీకిముని శిష్యసహితుఁడై మిగుల నతనిని బూజించెను.

౧౧. వాల్మీకిమహర్షిచేఁ బూజితుఁడై పిమ్మట నాతనియనుమతినొంది దేవవీథిని మునిసత్తముఁడగు నారదుఁడు వాల్మీకియొక్క శ్రీరామునందలి భక్తిని బ్రహ్మ కెఱిఁగించుటకు క్షణకాలములో సత్యలోకమున కేగెను.

౧౧½ పిమ్మట నావాల్మీకిమహర్షి మధ్యాహ్నకృత్యము నొనర్ప గంగాసమీపమందున్న తమసానదీతీరమున కేగెను.

౧౨-౧౨½. శాపానుగ్రహ సమర్థుఁడగు వాల్మీకిమహర్షి తమసాతీరమున నిమేషమాత్రము నెడబాటును సహింపక రతిక్రీడలతో నొప్పుచున్న క్రౌంచపక్షిదంపతుల నవలోకించెను. వాని రతికూజితములను వినెను.

౧౩-౧౩½. సమస్తజీవులయెడను సహజవైరముగల పాపబుద్ధిగల యొకకిరాతుఁడు వాల్మీకిమహర్షి చూచుచుండ నాతని సరకుసేయక క్రీడాసమయమనియైనఁదలఁపక యాపక్షిదంపతులలో పురుషపక్షిని కోలచేఁ గూలనేసెను.

*వియుక్తా పతినా తేన ద్విజేన సహచారిణా. ౧౫

తామ్రశీర్షేణ మత్తేన పత్రిణా సహితేన వై. ౧౫½

తదా తు తం ద్విజం దృష్ట్వా నిషాదేన నిపాతితం. ౧౬

ఋషే ర్ధర్మాత్మన స్తస్య కారుణ్యం సమపద్యత. ౧౬½

తతః కరుణవేదిత్వా దధర్మో ఽయ మితి ద్విజః. ౧౭

నిశామ్య రుదతీం క్రౌంచీ మిదం వచన మబ్రవీత్. ౧౭½

†మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమ శ్శాశ్వతీ స్సమాః. ౧౮

---

*వియుక్తేతి-పతినా పత్యా. సహచారిణా సహచారశీలేన, తామ్రశీర్షేణ కుక్కుటాదివత్తామ్రశీర్ష గత చూడాయుక్తేన, మత్తేన రతిపరవశే నేత్యర్థః- పత్రిణా ప్రశస్తపక్షేణ, సంభోగ కాలత్వాత్-వితతపక్షవతా తేన, ద్విజేన పక్షిణా, భార్యా వియుక్తా విరహితాసతీ కరుణాం గిరం రురావేతి పూర్వేణా న్వయః.

†మానిషాదేతి—హేనిషాద త్వం శాశ్వతీః శశ్వదేవ శాశ్వత్యః స్వార్థేఽణ్ తతో జీప్ తాః అనారతా ఇత్యర్థః సమాః

౧౪-౧౫-౧౫½. *మనసుకలిసి యెన్నడును నెడబాయక తనతో సంచరించు నట్టిదియు; ఎఱ్ఱనిశిరస్సుతో నొప్పుచున్నదియు, రతిపారవశ్యముచేత విప్పిన ఱెక్కలుగలదియు నాపురుష క్రౌంచముతో నెడబాటునొం దిన యక్క్రౌంచకాంత కిరాతునిచేఁ గొట్టంబడి పుడమింబడి పొర్లా డుచు రక్తముచేఁ దడుపఁబడిన శరీరముగల నిజనాథునిజూచి దీనస్వర ముతో దయారసము మొలుకునట్లు విలపించెను.

౧౬-౧౬½. కిరాతునిచేఁ గూల్పఁబడిన యాపక్షిదుఃఖమును జూచుచున్న పరమధార్మికుఁడగు ఋషివర్యునకు మిగుల కరుణారసము జనించెను.

౧౭-౧౭½. పిమ్మట దయాస్వభావముగల వాల్మీకిమహర్షి దీనముగా విచా రించుచున్న క్రౌంచకాంతను జూచి రతికాలమునం దిట్లు హింసిం చుట యధర్మ మని తలఁచి యిట్లు పలికెను:—

౧౮-౧౮½. † కిరాతుఁడా! క్రౌంచదంపతులలో నొకటియు రతిపరవశము నగు పురుషపక్షిని జంపితివిగాన నీవు చిరకాల ముండకపోదువుగాక.

---

* పతినా యనుచోట నాభావమార్షము. పత్యా యని వ్యాఖ్యా నము. సహచారిణా-కూడ సంచరించు స్వభావముగలదియని యర్థము. తామ్రశీర్షేణ-కోడివలె నెఱ్ఱనిశిరమునందు శిరోభూషణముతోఁగూ డినది యని యర్థము. మత్తేన-రతిపరవశ మని యర్థము. పత్రిణా- ప్రశస్తమైన ఱెక్కలుగలది లేక సంభోగకాలముగాన విప్పఁబడిన ఱెక్కలుగలది (ఈచెప్పుటచేత సంభోగదశ పూర్తికాలే దని శోక మున కవకాశము సూచితమగుచున్నది), ద్విజేన-- బ్రాహ్మణుఁ డని అర్థభ్రాంతినివారణమునకై పక్షి యని వ్యాఖ్యానము. వియుక్తా- అనఁగా పురుషపక్షి విరహితురా లని యర్థము.

† ప్రతిపదార్థము= హేనిషాద= ఓనిషాదుఁడా! త్వం= నీవు యత్ =ఏకారణమువలన, క్రౌంచమిథునాత్ = క్రౌంచపిట్టలయొక్క

సంవత్సరాః ప్రతిష్ఠాం "ప్రతిష్ఠా స్థితి మాహాత్మ్యయో" ఇతి వైజయన్తీ. మాహాత్మ్యం మాగమః, మా ప్రాప్నుహి యద్యస్మాత్కారణాత్ క్రౌంచమిథునాత్ క్రౌంచమిథున మాసాద్య ఏకం కామమోహితం కామేన మోహం ప్రాపితం రతిక్రీడా వివశిత మిత్యర్థః ఏక మవయవం అవధీః హింసిత=వానసి తస్మా త్త్వ దేవత్వప్రతిష్ఠాం మాగమ ఇతి యోజనా.

నను మృగపక్ష్యాదివధస్య వ్యాధకులధర్మత్వాత్ కథ మనపరాధిన మేనం ముని శ్శప్తు మర్హతీతిచే త్సత్యం తథాపి పరవశతాదశాయాం తద్వధో దోషఏవేతి మునేరాశయః సూచయతి హి రతిపరవశతాం కామమోహిత మితిపదేన తథాహి మహాభారతే పాండుం ప్రతికిందమముని వచనం "అస్వర్గ్య మయశస్యం త్వ మనుతిష్ఠసి భారత కోహి విద్వా న్మృగం హన్యా చ్చరంతం మైథునం వనే"ఇతి. తస్మా న్మునిః కిరాతం శశాపేతి య త్త న్న్యాయ్యమేవ.

కావ్యార్థసూచనం కైశ్చి న్నాంద్యామేవ నిరూప్యత ఇతివచనాత్ అస్మిన్నేవ శ్లోకే వక్ష్యమాణకావ్యార్థ స్సంక్షేపేణ దర్శితః-తథాహి రావణపరః అర్థః.నిషాద నితరాం సదేవర్షిగణం త్రైలోక్యం సాదయతి. పీడయతీతి నిషాదో రావణః. తస్య సంబుద్ధిః హేనిషాద రావణ యద్యస్మా త్కారణాత్ క్రౌంచమిథునాత్ కుంచ గతికౌటిల్యాల్పీభావయో రిత్య

జంటనుండి, కామమోహితం= మన్మథునిచే మోహమునొందింపఁబడిన, ఏకం=ఒకటియైన పురుషపక్షిని, అవధీః=చంపితివో; తత్ = ఆకారణమువలన, శాశ్వతీః=ఎడతెగని. సమాః=సంవత్సరములను, ప్రతిష్ఠాం=స్థితిని, ప్రతిష్ఠాశబ్దమునకు స్థితియనియు, మాహాత్మ్యమనియు వైజయన్తియను నిఘంటువువలన గలదు. మాగమః=పొందకుము.

అయితే—మృగపక్ష్యాదులను వధించుట వ్యాధులకు కులధర్మము గదా నిరపరాధి యగు కిరాతు నేల వాల్మీకి శపియించె నంటివేని—సత్యమే— కాని రతిపరవశతాదశయందున్న వానినిఁ జంపుట దోషమని మహర్షి యాశయము. కామమోహిత మని చెప్పుటచేత రతిపరవశతా సూచనము కలుగుచున్నది. భారతమునందు పాండునిగూర్చి కిందమ మునివచనము కనఁబడును. ఏమన— "ఓ పాండురాజా! స్వర్గసాధనము కానిదియు నపకీర్తి కరమగునదియు నగు కార్యము నాచరించితివి. ఎవఁడు మిథునముగా సంచరించువానిని జంపును"? అని కాన ముని కిరాతుని శపించె ననునది న్యాయ్యము.

కావ్యార్థసూచనము గొందఱు నాందియందే నిరూపించెదరనెడి వచనమువలన నీశ్లోకమునఁ గావ్యార్థసూచనము చేయఁబడుచున్నది. రావణపరముగా, 'మానిషాద' యను శ్లోకమున కర్థము చెప్పఁబడుచున్నది:—నిషాద=దేవతలు ఋషులు మున్నగువారితోఁగూడ, ముల్లోకములఁ బీడించిన ఓ రావణుఁడా! యత్=యేకారణమువలన, క్రౌంచమిథునాత్=రాజ్యక్షయమువనవాసము మున్నగువానిచేఁ గృశించియున్న

స్మాద్ధాత్రోః ప్రచాద్యచ్ క్రౌంచం తత స్సార్థికాన్ ప్రత్యయే
క్రౌంచం రాజ్యక్షయవనవాసాదినా దుఃఖేన అల్పీభూతం పర
మకార్శ్యం గతం యన్మిథునం సీతారామరూపం, తస్మా దేకం
సీతారూపం యస్మా దవధీః వధాభ్యధికపీడాం ప్రాపితవా నసి
తస్మా త్త్వం ప్రతిష్ఠాం యా లంకాపురే పుత్రపౌత్రభృత్యగణ
వైశిష్ట్యేన బ్రహ్మణా ప్రతిష్ఠా దత్తా తాంఅతః పరం మాగ
మఇతి కావ్యార్థసూచనమ్.

అత్రేద మవధేయం - రావణవధే జాతే శ్రీరామస్యా
యోధ్యా రాజ్యప్రాప్త్యనంతరం దశసహ స్రవర్షాంతే వాల్మీ
క్యాశ్రమే సీతాప్రస్థాపనానంతరం వాల్మీకినా నారదం ప్రతి
ప్రశ్నఇతి కంఠోక్త్యా బాలకాండ ద్వితీయ తృతీయ సర్గాదౌ
నిర్ణీతం. తత్ర వాల్మీకిశాపస్య ప్రయోజనాభావాత్ కావ్యార్థో
నేతిచేన్న మంగళార్థత్వేనచ సమన్వయాత్-తథాహి చతు
ర్ముఖవరప్రసాదేన వాల్మీకిముఖా త్ప్రథమోదితోఽయంశ్లోకః
న కేవలశాపో భవితు మర్హతి. భగవన్మంగళాశాసనపరతయా
మంగళపరోఽయం శ్లోక ఇతి పూర్వాచార్యాః వర్ణయంతి
"మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాన్తాని ప్రథన్తే" ఇత్యాది
వచనాత్ తథాహి నిషీ దత్యస్మిన్నితి నిషాదో నివాసః,
మా=లక్ష్మీః, తస్యాః నిషాదః మానిషాదః శ్రీనివాస ఇత్యర్థః,
తత్ర సంబుద్ధిః మానిషాద = హేశ్రీనివాస, త్వం శాశ్వతీ

సీతారాములను ద్వంద్వమునుండి, ఏకం=సీత యను నొకదాని, అవధీః=చంపుట
కంటె నధికమగు పీడ నొందించితివో, తస్మాత్=ఆకారణమువలన, త్వం=
నీవు, ప్రతిష్ఠాం=లంకాపురియందు పుత్రపౌత్రాదులతోఁ జిరకాలముండునట్లు
బ్రహ్మయొసఁగిన ప్రతిష్ఠను, శాశ్వతీస్సమాః=ఇఁకమీఁదఁగలకాలము, మాగ
మః=పొందకుము అని కావ్యార్థసూచనము.

ఇచ్చట నిది యనుసంధేయము. రావణవధానంతరము రాముఁడయో
ధ్యయందు రాజ్యపరిపాలనముచేసి వాల్మీక్యాశ్రమమునకు సీతనుఁ బంపిన
పిమ్మట వాల్మీకి నారదుని బ్రశ్నించినట్లు కంఠోక్తిగ బాలకాండమున ద్వితీ
య తృతీయసర్గాదులందు నిర్ణయింపఁబడుచున్నది. వాల్మీకిశాపమునకుఁ బ్ర
యోజన మచటలేనందున కావ్యార్థసూచనము లేదనినచో మంగళార్థ పరముగ
సమన్వయము చెప్పవచ్చును. బ్రహ్మవరముచే వాల్మీకి ముఖమునుండి బయలు
వెడలిన మొదటి శ్లోకము కేవలశాపపరము కాఁగూడదు! మహర్షి యిందు
మూలమున భగవంతునకు మంగళాశాసనముఁ గావించియున్నవాఁడు గాన
మంగళపరమగునని పూర్వాచార్యులు "గ్రంథారంభమునందును గ్రంథమధ్యం
బునందును, గ్రంథాంతంబునందును మంగళాచరణము చేయవలయును. అట్లొ
నర్చిన నాగ్రంథము లోకమునఁ బ్రసిద్ధివడయఁ గల"దని, చెప్పి కొందఱిట్లు
వ్రాసియున్నారు. మానిషాద- మా=లక్ష్మికి, నిషాద = నివాసమైన శ్రీని
వాసా!, యత్=ఏకారణమువలన, క్రౌంచమిథునాత్-క్రౌంచ=గతికౌటిల్య

సమాః=సర్వకాలం, ప్రతిష్ఠాం = మాహాత్మ్యం, అగమః = గచ్ఛ, యద్యస్మాత్ =క్రౌంచమిథునాత్ - క్రౌంచౌ - కుటిలౌ రాక్షసౌ, తన్మిథునాత్ =రావణ మండోదరీరూపాత్, కామేన - మన్మథేన, మోహితం - సీతాపహర్తార మేకం రావణం, అవధీః-రావణం హత్వా కృతత్రైలోక్యపాలన స్త్వంయావత్కాలం విజయీభవేత్యర్థః। వాక్యార్థహేతుకం కావ్యలింగ మలంకారః। ఏవమనేనేష్టదేవతాస్మరణరూపం మంగళమాచరితం అస్మిన్ శ్లోకే మానిషాదేతి. 'మా' ఇత్యక్షరేణ లక్ష్మ్యాః ప్రథమోపాత్తత్వాత్సీతాయాశ్చరితం మహత్ ఇతి ప్రబంధ ప్రధాననాయికానిర్దేశః కృతో భవతి। అపిచ కామమోహిత మవధీరిత్యనేన పౌలస్త్య వధమిత్యేవేతి విరోధిరావణ నిర్దేశశ్చ కృతో భవతి.

న ప్రేదం-మలయం గమిష్యతః మందరపక్షోపవర్ణనవత్ తతః కరుణవేదిత్వా దధర్మోఽయమితి ద్విజః నిశామ్య రుదతీం క్రౌంచీ మిదం వచన మబ్రవీత్ ఇత్యుపక్రమ్య మంగళాశాసనవ త్పరిసమాప్తం కృతమితిచేదుచ్యతే కావ్యార్థహేతుకం కావ్యలింగ మలంకారః- "అర్థత శ్శబ్దతో వాపి మనాక్కావ్యార్థసూచన" మిత్యుక్తేః రామేణ కృతః రావణవధరూపః కావ్యార్థః కావ్యా దావవశ్యకర్తవ్యత్వా దాశీర్వాదశ్చ సూచిత ఇత్యవగంతవ్యం అన్యథా వక్ష్యమాణరీత్యా శాపోపి భవితు మర్హతి

ముగల- రాక్షసులనుట, మిథునాత్=రావణమండోదరులనెడి ద్వంద్వమునుండి కామమోహితం, కామ=మన్మథునిచేత, మోహితం=మోహము, నొందింపబడిన, ఏకం=ఒకండగు రావణుని, అవధీః=చంపితివో, తత్=ఆకారణమున, త్వం=నీవు, శాశ్వతీః=తఱుగని, సమాః=సంవత్సరములను, ప్రతిష్ఠాం=సర్వోత్కృష్టను, అగమః=పొందుము అనఁగా-ఓ శ్రీనివాసా! మదనవికారముచే మోహితుఁడై సీత నపహరించిన రావణుని బరిమార్చి త్రిలోకములను బాలించిన నీవెల్లకాలము సర్వోత్కృష్టముగా యావత్కాలము విజయివిగమ్ము అని యర్థము. వాక్యార్థ హేతుకమగు కావ్యలింగాలంకారము ఇట్లు వర్ణించుటచే నిష్టదేవతాస్మరణరూపమగు మంగళాచరణముఁ జేయఁబడినది. "మానిషాద" యని 'మా' యను నక్షరముచే మొదట లక్ష్మీదేవిని వర్ణించుటచే సీతాయాశ్చరితంమహత్ అను నటుల ప్రబంధ ప్రధాననాయికయగు సీత యొక్క నిర్దేశము చేయఁబడినట్లాయెను. మఱియుఁ గామమోహితుని వధియించితివనుటచేఁ బౌలస్త్యవధ జేయఁబడినదియని విరోధిరావణ నిర్దేశము జేయఁబడెను.

ఓయీ! మలయపర్వతమునుగూర్చి పోవువానికి మందరపర్వతమార్గమును వర్ణించిచెప్పునట్లు "తతఃకరుణ వేదిత్వాత్" అని యుపక్రమించి మంగళాశాసనమువలె పరిసమాప్తిజేయుట యెట్లంటివేని చెప్పఁబడుచున్నది వినుము:—. ఇచట వాక్యార్థహేతుకమగు కావ్యలింగాలంకారమున్నది. "అర్థమునగాని శబ్దమునగాని యించుక కావ్యార్థము సూచింపఁబడవలయు"ననుటచే నీకథాసందర్భమున గావ్యార్థసూచనమును సూచింపఁదలఁచి శ్రీరామకర్తృక రావణవధరూపమగు కావ్యార్థమును సూచించెను. మఱియుఁ గావ్యాదియందు నాశీర్వాదాదిమంగళ మవశ్యకర్తవ్యమగుటచేత నాశీర్వాదమును సూచించెను. ఇతరవిధముగఁ జెప్పఁబడఁబోవురీతిచే శాపము గాఁదగియు

నారదా త్స్వగుణశ్రవణానంతరం మునేః స్వవర్ణ నేచ్ఛాం జ్ఞాత్వా పూర్వం బృందాయా శ్శాప మనుభూయ భృగ్వాదిశాపవశా దరణ్యాం పునః సీతాం ప్రస్థాప్యఅన్తతః భూతలం ప్రవేశయితుం మనసినిశ్చిత్య తద్వియోగ దార్ఢ్య సంపాదనాయ భగవాన్ రామఏవ నిషాదరూపేణ పశ్యతో మునేః పురస్తమనాదృత్య క్రౌంచరూపరక్షో విశేషం జఘాన.

అతస్తదిచ్ఛావశా దంతర్యామితయా తథా ప్రేరణాచ్చ మహా నధర్మోఽయ మనేన కృత ఇతి రుషావని ర్శశాప. కథం– పాపమతే నిషాద, యద్యస్మాత్ క్రౌంచమిథునాత్ – రావణ మండోదరీరూపాత్, కామమోహితం – రావణం, త్వంఅవధీః – అవధీః=హింసితవా నసి, తస్మాత్త్వమపి, శాశ్వతీ స్సమాః= అయుశ్శేషపర్యంతం, ప్రతిష్ఠాం మాగమః = స్వస్త్రీసాహిత్యేన స్థితిం ఇహలోకే మాగమః = మా ప్రాప్నుహీతి శప్తవాన్మునిః ఏక మవధీరిత్యుక్తే ర్యథా, స తదీయస్త్రీవిరహితః కృతః తథా త్వమపి ప్రియయా భార్యయా హీనః భవేతి పర్యవసానం. అతోఽత్ర వియుక్తా పతినా తేన ద్విజేన సహచారిణా తామ్రశీర్షేణ మత్తేన పత్రిణాసహితేనవై ఇత్యత్రాఽయమేవార్థః రావణవిషయే పర్యవస్యతి – తథాహి అకర్దమ మిత్యాదినా పవిత్రం సేతుస్థల ముచ్యతే తస్యాభ్యాసఇత్యాదినా తత్తీరే మండోదర్యాసహ చరంతం భోగాన్ భుంజానం

స్యది. నారదునివలన తనగుణములను వాల్మీకి వినిపిమ్మట నామునికిం దనగుణములను వర్ణింపనిచ్ఛను దెలిసికొని శ్రీరాముఁడు బృందాశాపము ననుభవించి భృగుశాపమువలన సీత నరణ్యమునకుఁ బంపి చివరకు భూతలమునఁ బ్రవేశింపఁజేయుటకు మనమునందిడికొని తద్వియోగ దార్ఢ్యసంపాదనమునకు నాభగవంతుఁడగు శ్రీరాముఁడే నిషాదరూపములోఁ జూచుచున్న మునిముందట వాల్మీకి ననాదరించి క్రౌంచరూపుఁడగు రాక్షసుని జంపెను.

ఇందువలన దదీయేచ్ఛావశమున నంతర్యామియై యవ్విధముగఁ బ్రేరేపించుటవలన గొప్పయధర్మము నితఁడు చేసెనని కోపముచేత వాల్మీకి రాము నేశపించెను, ఎట్లన—నిషాద=హింసాబుద్ధిగలవాఁడా, యత్=ఏకారణమువలన, కామమోహితం= కామముచే మోహమునొందియున్న క్రౌంచమిథునాత్=రావణమండోదరులలో, ఏకం=పురుషుఁడైన రావణుని, అవధీః= చంపితివో, తత్=అకారణమువలన, శాశ్వతీస్సమాః= జీవించియుండఁగల పెక్కు సంవత్సరములు, ప్రతిష్ఠాం = భార్యతోఁగలసియుండుట, నీభూలోకమున నొందకుందువుగాక. యని మునిశపించెను—ఓశ్రీరామా! పూర్వము నీవు రావణు నెటుల భార్యావియోగముగలవానిగాఁ జేసితివో యవ్విధముననే ప్రియావిరహితుఁడవగు మని శపించె నని పర్యవసానము. ఈయర్థముననైనఁ జెప్పఁబడిన వియుక్తేత్యాది శ్లోకములును సమన్వయించును. అకర్దమ మనుటచేఁ బావనమగు సేతుస్థలముచెప్పఁబడును. తస్యాభ్యాస ఇత్యాది పదములచేత నాతీరమందు మండోదరితో సంచరించుచున్న భోగములననుభవించుచున్న అనపాయినం=చతుర్ముఖునివరముచేఁ

అనపాయినం = చతుర్ముఖవరప్రదానలబ్ధచిరాయుష్కం, చారు నిస్వనం = రమ్యవీణావినోదం, క్రౌంచయోః = రాక్షసయోః, మిథునం, దదర్శ=అవలోకితవాన్.

తస్మాత్తు మిథునా దేక మిత్యాదినా - పాపనిశ్చయః= నిశ్చితరావణపాపః, వైరనిలయః=హిరణ్యకశిపు రావణ శిశుపాల రూపజన్మత్రయానుసారిత్వాత్ సహజశాత్రవః, నిషీదం త్యత్ర జగంతీతి నిషాదః=విష్ణుః, పుమాంసం=రావణం, జఘానే త్యుచ్యతే. భార్యాత్విత్యాదినా మండోదరీప్రలాపః, ద్విజేన= పులస్త్యవంశత్వాత్ బ్రాహ్మణేన, తామ్రశీర్షేణ రత్నమ కుటధారిత్వాత్, పత్రిణా = వాహనపరిచ్ఛదాదిమతా, సహి తేన = కుంభకర్ణేంద్రజిదాది సహాయసంపన్నేన, కారుణ్యం= జుగుప్సా, అధర్మోఽయ మితి రావణకృతోఽయ మధర్మ ఇతి ఏతత్సర్వం రావణవృత్తాంతసమన్వయేన పౌలస్త్యవధాభిధాన ప్రబంధం నిరమిమీతేతి.

విష్ణో ర్రాక్షసే ష్వేవ వైరవత్త్వాత్ వైరనిలయ ఇతి కథనేన క్రౌంచః రాక్షస ఏవేతి గ్రాహ్యః. తదేవోపపాద్యతే స్కాందే పాతాళఖండే అయోధ్యామాహాత్మ్యే శ్లో॥ శాపోక్త్యా హృది సంతప్తం ప్రాచేతస మకల్మషం, ప్రోవాచ వచనం బ్రహ్మా తత్రాగత్య సుసత్కృతః. ననిషాద స్సవై రామో మృగయాం కర్తుమాగతః, తస్యసంవర్ణ నేనైవ సుశ్లోక స్త్వం భవిష్యసి.

జిరాయుష్యమును బొందిన, చారునిస్వనం=సుందరమగు వీణాదిధ్వనులచే వినోదించుచున్న, క్రౌంచయోః మిథునం=రావణమండోదరీమిథునమును, దదర్శ=అవలోకించెను.

తస్మాత్తుమిథునాత్ అను శ్లోకమును రావణపరముగా నర్థముచేయు చున్నాఁడు. పాపనిశ్చయః=రావణుఁ డొనర్చిన పాపమును నిశ్చయించిన వాఁడు, వైరనిలయః= హిరణ్యకశిపు రావణ శిశుపాలరూప మగు జన్మత్రయ మునకు ననుగతమగు, సహజశత్రుత్వముగలవాఁడు నగు, నిషాదః= సమస్త జగములకు నెలవగు విష్ణువు, తస్య= ఆవాల్మీకిమహర్షి, పశ్యతః=చూచుచుం డఁగా, తస్మాత్తుమిథునాత్— రావణమండోదరీ ద్వంద్వమునుండి, ఏకంపు మాంసం— పురుషుఁడగురావణుని, జఘాన=సంహరించెను. భార్యాత్వి త్యాది శ్లోకమున మండోదరీప్రలాపము వర్ణితమగును—ద్విజేన— పులస్త్య వంశమున జనించినవాఁడగుటచేత బ్రాహ్మణుఁడును, తామ్రశీర్షేణ—రత్నకిరీ టమును ధరించినవాఁడగుటచే నెఱ్ఱని కాంతితో నొప్పు శిరస్సుగలవాఁడును, సహచారిణా— తన్నెడబాయనివాఁడును, పత్రిణా— వాహనాదిపరికరములు గలవాఁడును, సహితేన—కుంభకర్ణుఁడు ఇంద్రజిత్తు మున్నగువారిచే సహాయ సంపదగలవాఁడును, మత్తేన—బలగర్వితుఁడు నగు, పతినా—భర్తయైన రావ ణునితో, వియుక్తా— వియోగము నొందింపఁబడిన, భార్య— పత్నియగు మండోదరి, నిహతం— సంహరింపఁబడి, శోణితపరీతాంగం— రక్తసిక్తాంగుఁడగు రావణుని, దృష్ట్వా— చూచి, కరుణాగిరం రురావ— మిగులదీనముగా పలి కెను. అప్పుడు వాల్మీకికి, కారుణ్యం— నిర్వేదము, సమపద్యత—కలిగెను. పిదప దుఃఖించుచున్న మండోదరిని జూచి అధర్మోఽయమితి—రావణునికి పర భార్యాపహరణరూపమగు నధర్మఫలరూపమిదని, ఇదంవచనం—రావణ వధను దెలుపు మానిషాద, యను శ్లోకమును (ప్రబంధమును) జెప్పెను.

విష్ణువు రాక్షసులయందు వైరముగలవాడుగాన వైరనిలయుఁడని చెప్పుటచేఁ గ్రౌంచము రాక్షసుఁడని గ్రహించవలయును. స్కాందపురా

ఇత్యుక్త్వా తం జగామాశు బ్రహ్మ లోకం సనాతన ఇతి.

ఉక్తార్థసంగ్రహః శ్లో॥ ప్రాచేతసేన మునినా రామో రాజీవలోచనః, తమసాపవనే శప్తః వేషధృ గ్జానకీపతిః. శ్రీరామో ప్రాకృతాం లీలాం స్వీయాం వర్ణయితుం తదా, మండోదర్యాః పతిం క్రూరం క్రౌంచవ ద్వినిపాతితః. అండజం మండోదర్యాః పతిం క్రూరం క్రౌంచవ ద్వినిపాతితః. అండజం నిహతం దృష్ట్వా ముని శ్శాప మథాదదా, చిరం ప్రతిష్ఠా మాభూ త్తే నిషాద భువి హింసక. శాపం శ్రుత్వైవ సర్వాత్మా తత్రైవాంతరధీయత, శోకాక్రాంతస్తు వాల్మీకి ర్బ్రహ్మణాశు సుభోధిత ఇతి.

అపిచ శ్లో॥ కావ్యం రామాయణం కృత్స్నమితి కృత్స్నప్రబంధ వ్యంగ్య ప్రధానాత్ కాండషట్కమపి వక్ష్యమాణరీత్యా సంక్షేపేణ దర్శితః తథాహి మానిషాదేత్యనేన సీతాపరిణయ పర్యంతా బాలకాండకథోద్బోధితా. ప్రతిష్ఠాంత్వ మగమ ఇత్యనేన పితృవచనపరిపాలన ప్రతిష్ఠాభిధాయి న్యయోధ్యాకాండకథా ఆవేదితా శాశ్వతీ స్సమా ఇత్యనేన ఋషిగణవిషయ ప్రతిజ్ఞా నిర్వహణేన రామస్య ప్రతిష్ఠానువృత్తి మభిదధ త్యారణ్యకాండ కథా సూచితా. క్రౌంచయోః కుటిలయోః తిర శ్చోఃతా రాః వాలినో మ్మిథునా దేకం కామమోహితం సుగ్రీవ భార్యాప

ణపహర్తాళ ఖండమున నయోధ్యారూపాశ్వమున దీర్ఘాశ్రమన్గ్నపప్రస్తావమునఁ గూఢ నీవిషయమే వర్ణింపఁబడినది. శాపవాక్యమును బలికి హృదయమునందు సంతాపముతోఁ గూడియున్న వాల్మీకిసమీపమునకు బ్రహ్మ వచ్చి యాతనిచే సత్కృతుఁడై వాల్మీకితో నిట్లుపలికెను. ఓవాల్మీకిమునీంద్రా! నిషాదరూపముతో వేఁటకువచ్చినవాఁడు శ్రీరాముఁడు. కేవలము నిషాదుఁడు కాఁడు. రామచంద్రమూర్తిని వర్ణించుటచేత నీవు పుణ్యశ్లోకుఁడవు కాఁగలవు అనిచెప్పి బ్రహ్మ తనలోకమునకేగెను.

ఉక్తార్థసంగ్రహము చెప్పఁబడుచున్నది—వాల్మీకి నారదునివలన రామకథను విని ప్రబంధరూపమున నిర్మింపఁదలఁచుట శ్రీరాముఁడెఱిఁగి వాని దయాస్వభావము నెఱుఁగఁగోరి సీతను భూతలమునకు పంపదలచి వానిని శాపముచే దృఢపరుపఁదలఁచి తన ప్రాకృతలీలను వర్ణింపజేయఁదలఁచియు శ్రీరాముఁడే నిషాదుఁడైవచ్చి క్రౌంచరూపమునను్న రాక్షసునిపడవేయఁగా పడిపోయిన క్రౌంచమును జూచి వాల్మీకి యివ్విధముగ శపించెను. "ఏమన ఓనిషాదుఁడా! నీకు భూమియందు భార్యతోనునికి లేకపోవుగాక" అని శపింపఁగ నామునిశాపమునువిని యతఁడచ్చటనే యంతర్ధానము నొందెను. పిదప శోకాక్రాంతుఁడగు వాల్మీకిని బ్రహ్మ యుపశమింపఁజేసెను.

మఱియు "కావ్యము రామాయణము" అనియుండుటచే రామాయణమంతయు నీశ్లోకమునఁ దెలియుచున్నది. కాండషట్కార్థము ముందుఁ జెప్పఁబడురీతిగ సంక్షేపముగ వర్ణింపఁబడినది.—ఎట్లనఁగా మానిషాద శ్రీనివాసుఁడా? అనుటచే సీతాకల్యాణము కడపటిదిగాఁగల బాలకాండకథ సూచింపఁబడినది. ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమః అనుటచేత పితృవాక్యపరిపాలనమువలన లభించిన సుకీర్తిని బ్రతిపాదించు నయోధ్యాకాండకథ సూచితము. శాశ్వతీస్సమాః అనుటచేత ఋషిసంఘముకొఱకుఁ గావింపఁబడిన ప్రతిన నిర్వహించుటకుఁ జిరకాలము శ్రీరాముఁడరణ్య ప్రదేశములఁ దిమ్మరు నరణ్యకాండకథ నిరూపితమైనది. క్రౌంచములనఁగా గతికౌటిల్యము గల తారావాలులు-వానిమిథునమునుండి కామమోహితుఁడై సుగ్రీవ భార్యాప

హర్తారం వాలిన మవధీ రితి కిష్కింధాకాండకథాఽభిహితా. క్రౌంచౌ వల్లీభూతౌ కృశావితి యావత్. తయోరన్యోన్య విరహక్లేశ కర్శితయో స్సీతారామయో రేకమవయవం సీతారూప మవధీః భృశం పీడితవానసీతి సీతావిరహదుఃఖాతి శయ వర్ణన పరా సుందరకాండకథా స్ఫోరితా. క్రౌంచౌ కుటిలౌ రాక్షసౌ తన్మిథునా దేకం కామమోహితం రావణ మవధీరితి యుద్ధకాండకథా సూచితా. దండకారణ్య వాసఋషిపత్నీ దర్శనాభిలాష మోహిత సీతాపీడాభిధానేన ఉత్తరకాండార్థోఽపి సంక్షిప్తః ఇతీదం కావ్యార్థసూచనం కవినా కార్యమిత్యుక్తం భవతి.

పునశ్చ కావ్యం రామాయణం కృత్స్నం సీతాయాశ్చరితం మహ దితి న్యాయేన ఉత్తరకాండే ౧౧౧ సర్గే శ్లో॥ గాయత్ర్యాశ్చ స్వరూపం తద్రామాయణ మనుత్తమ మితి దేవీతంత్రే తంత్రరహస్యే శ్రీకృష్ణ శ్శ్యామలా దేవీ శ్రీరామో లలితాంబికా. ఇత్యాదినా చైత ద్రామాయణస్య గాయత్ర్యర్థోఽత్ర ప్రతిపాద్యతే తథాహి బాలకాండే వేద ప్రసిద్ధ జగత్ప్రసూతి హేతుభూతభగవత్స్వరూపవర్ణనాత్ తత్సవితృశబ్దార్థః- అయోధ్యాకాండ కిష్కింధాకాండయో స్సీతారామస్య గుణగణ వర్ణనా ద్వరేణ్య శబ్దార్థః-ఆరణ్యకాండే ఖరాది వధకాలే తేజోమయ శరీరవర్ణనా ద్భర్గశబ్దార్థః- సుందరకాండే దివ్యమంగళ

హారియైన వాలిని సంహరించితివని కిష్కింధాకాండకథ వ్యక్తీకరింపఁబడెను. క్రౌంచధాతువునకుఁ గృశత్వ మర్థము. గాన క్రౌంచమిథునాత్ - పరస్పర వియోగముచేఁ గృశించియున్న సీతారాములను ద్వంద్వమునుండి, ఏకం సీత యను నవయవమును, అవధీః=మిక్కిలి పీడించితివని సీతావియోగదుఃఖమును విశేషముగ వర్ణించుట యను సుందరకాండకథ ప్రతిపాదింపఁబడుచున్నది. క్రౌంచశబ్దము కుటిలు లనునర్థముచే రాక్షసులకును వాచకము గాన క్రౌంచ మిథునాత్— రావణమండోదరీ రూపమగురాక్షసద్వంద్వమునుండి (కామ మోహితం) మదనవికారము నొంది సీత నపహరించిన, ఏకం=రావణుని, అవధీః—వధించితివని యుద్ధకాండకథయు నభివ్యంజితము. కామ మనఁగా నభిలాష గాన కామమోహితం—దండకారణ్యమునఁ దాపసస్త్రీలఁ గాంచు నభిలాషచే మోహితురాలగు సీతను, అవధీః పీడించితివని యుత్తరకాండ కథయు సంక్షేపింపఁబడియె. ఇవ్విధముగా కావ్యార్థసూచనమును గవి యొనర్పవలయునని యెడి రీతిని వాల్మీకిచేఁ జెప్పఁబడినది.

మఱియు, రామాయణ మహాకావ్యమంతయు సీతాచరితమను న్యాయముచేత నుత్తరకాండమున నూటపదునొకండవసర్గమున గాయత్రీస్వరూపము రామాయణమని యుండుటవలనను దేవీతంత్రమునందును తంత్రరహస్యమునందును శ్రీకృష్ణుఁడు శ్యామలాదేవి యనియు శ్రీరాముఁడు లలితాంబ యనియుఁ జెప్పఁబడియుండుటచేత ఈ రామాయణమునకు గాయత్ర్యర్థము ప్రతిపాదింపఁబడుచున్నది. ఎట్లన—బాలకాండమున శ్రుతిప్రసిద్ధమైన జగత్కారణత్వమునకుఁ గారణభూతమైన భగవత్స్వరూపమును వర్ణించుటవలనఁ దత్సవితృ శబ్దార్థము వర్ణితమైనది. అయోధ్యా కిష్కింధాకాండములయందు సీతారాముని గుణగణములు వర్ణితములగుటవలన వరేణ్య శబ్దార్థము, ఆరణ్యకాండమున ఖరాదులనువధించునపుడు తేజోమయశరీరమును వర్ణించుటవలన భర్గశబ్దార్థము, సుందరకాండమున దివ్యమంగళ విగ్రహమును వర్ణించుటవలన

యత్క్రౌంచ మిథునా దేక మవధీః కామ మోహితం. ౧౮౫
తస్యైవం బ్రువత శ్చింతా బభూవ హృది వీక్షతః. ౧౯
శోకార్తే నాస్య శకునేః కి మిదం వ్యాహృతం మయా ౧౯౫
శిష్యం చైవా బ్రవీ ద్వాక్య మిదం స ముని పుంగవః. ౨౦
పాదబద్ధో క్షర సమ స్తంత్రీలయ సమన్వితః,
*శోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా. ౨౧

విగ్రహ వర్ణనాద్దేవ శబ్దార్థః యుద్ధకాండే శరణాగతత్వోక్తేః ధీమహీ శబ్దార్థః ఉత్తరకాండే ముక్తిఫలకీర్తనాత్ సర్వధర్మ చోదనా తృతీయపాదార్థః ఇతి.

కించ సాంప్రదాయార్థ ఉచ్యతే షద్ల విశరణగత్యవసాదనే ష్విత్యత్ర ౧ విశరణం మమైవాసా విత్యాకారకం జ్ఞానం ఉకారవాచ్యం, ౨ గతిః తవైవాహం ఇత్యాకారక భక్తిః మకారవాచ్యా, 3 అవసాదనం తస్యైవాహ మిత్యాకార వైరాగ్యం అకారవాచ్యం- తస్మా త్ప్రణవార్థోపి ప్రతిపాదితః. ౪౦ శ్లోకస్య వ్యాఖ్యా సమాప్తా.

* శోకార్తస్యేతి- అత్ర కేచి ద్రామాయణరచనాయాః పూర్వం ఛందో బద్ధశ్లోకాః న సంతీతి వదంతి తద

౧౮౫. నగుపక్షిని జంపితివిగాన నీవు చిరకాలముండకపోదువుగాక.

౧౯-౧౯౫ పక్షిదంపతులను జూచుచు 'మానిషాద' యను శ్లోకము నుచ్చరించిన వాల్మీకిమహర్షి యొక్క హృదయమునందు ఈ పక్షి నిమిత్తము చాలపరితాపపడుచున్న నాచే నిట్టివచన మేలపలుకబడె ననెడి విచారము కలిగెను.

౨౦ మునిశ్రేష్ఠుడగు వాల్మీకి యిట్లు విచారించుచు నొకటి నిశ్చయించి శిష్యుడగు భరద్వాజునిగూర్చి యీవాక్యమును బలికెను.

౨౧. *క్రౌంచపక్షి విలాపకూజితములను జూచి మిక్కిలి పరితాపపడుచున్న నావలన బ్రవర్తిల్లి నాలుగుపాదములతో నొప్పుచు, ప్రతిపాదమున సమసంఖ్యగల యక్షరములు గలదై వీణయం దారోపించిన నృత్తగీత వాద్యములతోఁ బాడుట కనుకూలమై యొప్పు, నీవాఙ్మయము శ్లోకముగాని యితరముగాదు, అని యమ్మని శిష్యునితోఁ బలికెను.

దేవశబ్దార్థము, యుద్ధకాండమున శరణాగతిని వర్ణించుటవలన ధీమహి శబ్దార్థము ఉత్తరకాండమున ముక్తిఫలమును జెప్పుటవలన తృతీయపాదార్థము చెప్పఁబడినది.

ఇంతియేగాక సాంప్రదాయార్థము చెప్పబడుచున్నది. 'షద్ల అను ధాతువునకు ౧ విశరణము ౨ గతి 3 అవసాదనము, అనునర్థములుండుటవలన నిచ్చట (విశరణము) (మమైవాసౌ) వీఁడు నా సంబంధికుఁడు అను జ్ఞానము ఉకారవాచ్యము, 2 గతి (తవైవాహం) నేను నీవాఁడను. అను భక్తి మకారవాచ్యము, 3 అవసాదనము (తస్యైవాహం) నేను వాని సంబంధికుఁడను అను వైరాగ్యము అకారవాచ్యము కాన అకారోకార మకారాత్మకమైన ప్రణవశబ్దార్థము చెప్పఁబడినది. ౪౦ వ శ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానముముగిసెను.

*శోకార్తస్య అను శ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానము—కొందఱు రామాయణ రచనకుఁ బూర్వము ఛందోబద్ధములైన శ్లోకములే లేవని చెప్పుదురు.

యుక్తం తత్ర గోవిందరాజవ్యాఖ్యానే శ్లోకో౽భవతు శ్లోకశబ్ద వాచ్యో భవతు నాన్యథా శ్లోకా దన్యః కేవల పదసందర్భో నాభవదితి మతిం చకారేతి. మహేశ్వర తీర్థ వ్యాఖ్యానే౽పి శ్లోకో౽భవ దితి సంకల్పం చకార, శ్లోకో భవతు శ్లోకత్వేన ప్రథయతా మితి.

తిలకకృదపి శోకార్తస్య శాపరూపతయా అనౌచిత్యేన ప్రవృత్తో౽పి మే=మమ శ్లోకః యశోరూపో భవతు అన్యథా అయశోరూపో మభూ దిత్యర్థః ఇతి పద్యేయశసిచ శ్లోక ఇతి, కల్పాదౌ వేదేన సహోత్పన్న శతకోటి శ్లోకపరిమితపురాణా చ్చతుర్లక్ష శ్లోకా నాహృత్య అష్టాదశధా వ్యాసేన విభక్త ఇతి నారదాది పురాణేషు సర్వత్ర పరిదృశ్యమానత్వాత్ వాల్మీకి రామాయణే౽పి ౨ సర్గే ౨౨ శ్లోకే సప్రవిశ్యాశ్ర మపదం శిష్యేణ సహ ధర్మవిత్, ఉపవిష్టః కథా శ్చాన్యాః చకార ధ్యానమాస్థితః ఇతిశ్లోక వ్యాఖ్యానే అన్యాః కథాః పురాణపారాయణాని చకారేతి సమ్యక్ప్రతిపాదితత్వాత్.

ఏతచ్ఛ్లోకోత్పత్త్యనంతరమేవ హ్యష్టాదశ పురాణానాం శ్లోకరూపేణ కల్పన మిత్యత్ర ప్రమాణాభావాత్ తద స్యైష శ్లోకో భవతి తదప్యేషశ్లోకో౽మరుతః పరివేష్టారో మరుత్తస్యావసన్ గృహే ఇత్యాది బహుశః శ్రుతిషు శ్లోకశబ్దస్యోపలభ్య మానత్వాత్ శ్లోకః పూర్వ మస్త్యేవేతి కథనీయం.

అదిసరికాదు. గోవిందరాజ వ్యాఖ్యానము, శ్లోకో౽భవతు— శ్లోకశబ్దవాచ్య మగుగాక. నాన్యథా—శ్లోకముకంటె నిరతమైన కేవల పదసందర్భము కాకపోవుగాకయని యభిప్రాయమును సూచించెను. మహేశ్వరతీర్థవ్యాఖానము వందును శ్లోకో౽భవతు—శ్లోకమగుగాకయని సంకల్పమును జేసెను. శ్లోకమగుటచేఁ బ్రసిద్ధమగుఁగాక యనిభావము అనిగలదు.

తిలకవ్యాఖ్యాతయు నిటుల వర్ణించెను. శోకార్తస్య - శోకార్తుఁడ వగు నాచే శాపరూపముగ ననుచితముగఁ బ్రవర్తిల్లినప్పటికి, మే—నాకు శ్లోకః—యశోరూప మేయగుగాక లేక అయశోరూపము కాకపోవు గాక యని యర్థము. శ్లోకశబ్దమునకుఁ బద్యమునందును యశస్సునందును నిఘంటువున్నది. కల్పాదియందు వేదముతోఁగూడఁబుట్టిన శతకోటి శ్లోకపరిమిత పురాణము నుండి నాలుగులక్షల శ్లోకములను దీసికొని వ్యాసుఁడు పదునెనిమిది విధము లుగఁ బురాణములను విభజించెనని నారదాది పురాణములందుఁ జూడఁబడు చుండుటవలనను, రామాయణమునందును రెండవసర్గమున 22 శ్లోకమున సప్ర విశ్య అను శ్లోకవ్యాఖ్యానమునందు అన్యాఃకథాః అనుదానికిఁ బురాణ పారాయణాదులను చకార వాల్మీకిచేసెను. అని వ్యాఖ్యానము చెప్పఁబడుటవ లన, ఈ శ్లోకోత్పత్త్యనంతరమునందే యష్టాదశపురాణములు శ్లోకరూపముగఁ గల్పింపబడినవి యని చెప్పుటయందుఁ బ్రమాణములేదు. 'తద స్యైషశ్లోకో భవతి' అనునప్పుడు 'శ్లోకో౽మరుతః పరివేష్టారః' అను శ్రుతియందును శ్లోకశబ్ద ముపలభ్యమాన మగుటవలనను శ్లోకములు పూర్వ మున్నవనియే చెప్ప వలయును.

సోఽభిషేకం తతః కృత్వా తీర్థే తస్మిన్ యథావిధి,
తమేవ చింతయ న్నర్థ ముపావర్తత వై మునిః. ౨౨

భరద్వాజ స్తత శ్శిష్యో వినీత శ్శ్రుతవా న్మునిః
కలశం పూర్ణ మాదాయ పృష్ఠతోఽను జగామహ. ౨౩

స ప్రవిశ్యాశ్రమ పదం శిష్యేణ సహ ధర్మవిత్,
ఉపవిష్టః కథా శ్చాన్యా శ్చకార ధ్యాన మాస్థితః. ౨౪

ఆజగామ తతో బ్రహ్మ లోకకర్తా స్వయం ప్రభుః,
చతుర్ముఖో మహాతేజా ద్రష్టుం తం ముని పుంగవమ్. ౨౫

అథోపవిశ్య భగవా నాసనే పరమార్చితే,
త మువాచ తతో బ్రహ్మ ప్రహస న్మునిపుంగవమ్. ౨౬

శ్లోక ఏవ త్వయా బద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా,
♦మచ్ఛందాదేవ తే బ్రహ్మన్ ప్రవృత్తేయం సరస్వతీ. ౨౭
రామస్య చరితం సర్వం కురు త్వ మృషిసత్తమ. ౨౭½

♦ మచ్ఛందాదితి- మత్సంకల్పా దిత్యర్థః విష్ణోరవతారభూతస్య శ్రీరామస్య సంకల్పోపి స్వసంకల్పత్వే నోక్తః- ఏకమూర్తి స్త్రయో దేవా రుద్రవిష్ణుపితామహా ఇతి హరివంశోక్తేః.

౨౨. వాల్మీకి మహర్షి యథావిధిగ నాతీర్థమున మధ్యాహ్నిక స్నానమాచరించి యప్రయత్నముగ తననోటినుండి యాశ్లోకము బయలువెడలుటనుగూర్చి తలపోయుచుఁ దన యాశ్రమమునకుఁబోయెను.

౨౩ వాల్మీకి మునీంద్రుఁడు బయలుదేరిన పిదప వినయసంపన్నుఁడును, శాస్త్రపారీణుఁడును, బ్రహ్మను సంధాతయు వాల్మీకి శిష్యుఁడు నగు భారద్వాజుఁడు కరతలమున జలధరితమగు కలశమును దీసికొని యమ్మునివెంట నరిగెను.

౨౪. శిష్యుఁడగు భరద్వాజునితోఁ దనయాశ్రమమున కేగి వాల్మీకిముని సత్తముఁడు దేవపూజాదిధర్మముల నెఱవేర్చికొని, సుఖాసీనుఁడై క్రౌంచ విషయికమగు శ్లోకమువలన హఠాత్తుగ బయలుదేరిన శాపార్థముగల యాశ్లోకమునుగూర్చియే మనమునఁ జింతింపుచుఁ దైకి నిరత పురాణాములనుఁ బారాయణము జేయుచుండెను.

౨౫ తరువాత సకలలోకముల సృజించువాఁడును మహాప్రభావసంపన్నుఁడును నాలుగువేదముల నొక్కసారి యుచ్చరించుటకుఁ దగిన నాలుగు ముఖములు గలవాఁడును, మహాతేజస్వియు నగు బ్రహ్మ, మునికులావతంసుఁడగు వాల్మీకిని జూచుటకువచ్చెను

౨౬ షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుఁడగు నా బ్రహ్మ వాల్మీకిచే బ్రహ్మోపదేశార్థము పూజింపఁబడుచు, పవిత్రాసనమందుఁ గూర్చుండి నాయానతిచేఁ దన జిహ్వాగ్రమున భారతి యవతరించుట నీతఁడు గ్రహింపలేక పోయె నని నవ్వుచు వాల్మీకిని గూర్చి పలికెను.

౨౭-౨౭½ *బ్రహ్మవేత్తలలో నుత్తముఁడగు నోఋషివర్యా! నీచేత శ్లోకమే

---

*మచ్ఛందాత్ = నా సంకల్పమువలన అని యర్థము. విష్ణ్వవతారమైన రాముని యొక్క సంకల్పమును తన సంకల్పముగఁ జెప్పఁబడినది. ఒక ఒకమూర్తియే బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులుగా నయిరి యని హరివంశమునందుఁ జెప్పఁబడినదిగాన నట్లుచెప్పెను.

వృత్తం కథయ ధీరస్య యథా తే నారదా చ్ఛ్రుతం, ౨౮
రామస్య సహ సౌమిత్రే రాక్షసానాంచ సర్వశః,

వైదేహ్యాశ్చైవ యద్వృత్తం ప్రకాశం యదివా రహః. ౨౯
తచ్చాప్యవిదితం సర్వం విదితం తే భవిష్యతి. ౨౯½

న తే వాగనృతా కావ్యే కాచి దత్ర భవిష్యతి. ౩౦
ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ బ్రహ్మా తత్రైవాంతరధీయత. ౩౦½

1తతః పశ్యతి ధర్మాత్మా తత్సర్వం యోగమాస్థితః. ౩౧
హసితం భాషితం చైవ గతి ర్యా యచ్చ చేష్టితమ్,
పురా యత్తత్ర నిర్వృత్తం పాణా వామలకం తథా. ౩౨

తత్సర్వం తత్త్వతో దృష్ట్వా ధర్మేణ స మహాద్యుతిః,
అభిరామస్య రామస్య చరితం కర్తుముద్యతః ౩౩

సయథా కథితం పూర్వం నారదేన మహర్షిణా,
రఘువంశస్య చరితం చకార భగవానృషిః. ౩౪

జన్మ రామస్య సుమహా ద్వీర్యం సర్వానుకూలతాం,
జానక్యాశ్చ వివాహంచ రాఘవస్య వివాసనం. ౩౫

1 వాల్మీకి. 3 స.

చెప్పఁబడినది. నాయనుమతిని సరస్వతి నీ ముఖమునుండి 'మానిషాద' యను శ్లోక రూపమున బయలుదేరినది. కావున నీవు రామకథా విషయికమైన ప్రబంధమును రచింపుము. 'సర్వ' మనిచెప్పుటచేత రహస్యమునుగూడ యనిభావము. 'మచ్ఛందాత్' అని చెప్పుటచేత రామచరిత్రము నీవలనఁ బ్రవర్తింపవలయుననియే నేను సరస్వతినని బంపితినని భావము.

౨౮-౨౯-౨౯½ నారదుఁడింతకుమున్ను నీ కెఱిగించిన విధమున ధీరుఁడగు శ్రీరామచంద్రమూర్తియొక్క లక్ష్మణునియొక్క రావణాదిరాక్షసులయొక్క సీతాదేవియొక్క రహస్య ప్రకాశాత్మకమగు యావద్వృత్తాంతము నీకుఁ దెలియఁగలదు. అని బ్రహ్మ వాల్మీకికి వరమిచ్చెను.

౩౦-౩౦½ వాల్మీకి మునిసత్తమా! నీచే నిర్మింపఁబడు రామాయణ మహాకావ్యమున నొక్క వాక్యమేని యసత్యము గానేరదు. పరమపవిత్రమగునదియు పాపనాశకమును మనోహరమును నగు రామకథ నొనర్పుము అనిచెప్పి వెంటనే యా బ్రహ్మ యంతర్ధానము నొందెను.

౩౧-౩౨. ధర్మాత్ముఁడగు వాల్మీకి బ్రహ్మానుగ్రహమున యోగస్థుడై శ్రీరామాదుల హాసభాషణగమనచేష్టాదులను తదితర సకలవృత్తాంతమును జరిగినది జరిగినట్లుగ కరతలామలకప్రాయముగఁ గనుఁగొనెను.

౩౩. బ్రహ్మవర్చస్వియగు వాల్మీకిమహర్షి యద్దానినంతయు యధార్థముగాఁ గన్గొని యభిరాముఁడగు శ్రీరాముని చరితమునుఁ జేయ మొదలిడెను

౩౪. షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండగు వాల్మీకిమహర్షి పూర్వము నారదుఁడు చెప్పినవిధముగా రఘువంశచరితమును వ్రాసెను.

౩౫. శ్రీమహావిష్ణువు దశరథతపఃఫలమై శ్రీరామచంద్రస్వరూపముతో నవతరించుట, తాటకేయాదులఁ జంపుటకు సమర్థమగు బలసంపదకలుగుట, అందఱియెడ సమబుద్ధితోనుండుట, జానకీవివాహము, రాముఁడరణ్యవాసమునకుఁ బోవుట శ్రీవాల్మీకి వర్ణించెను.

దండకారణ్య గమనం వైదేహ్యా హరణం తథా,
వాలి ప్రమథనం చైవ సాగరస్యచ లంఘనమ్. ౩౬

రావణస్య వినాశంచ సీతావాప్తి మరేగపురే,
రామాభిషేకాభ్యుదయం *వైదేహ్యాశ్చ విసర్జనం. ౩౭

§అనాగతం చ యత్కించి ద్రామస్య వసుధాతలే,
తచ్చకారోత్తరే కావ్యే వాల్మీకి ర్భగవా నృషిః. ౩౮

‡పరం కవీనాం మాధారం సమాప్తంచ యథాక్రమం. ౩౯

[1]తచ్ఛ్రావాం కథయిష్యామో నానా రామాయణోద్భవం. ౩౯½

*వైదేహ్యాశ్చేతి-వైదేహ్యాశ్చ విసర్జన మిత్యంతం చకారేత్యర్థః- సీతాభూతల ప్రవేశ ప్రభృ త్యుత్తర కాండకథా మాహేత్యర్థః.

§అనాగతంచేతి - అనాగతం భావి యత్కించి చ్చరిత మస్తి అశ్వమేధాదికం తదుత్తరకాండే చకారేత్యర్థః. తీర్థీయ్యేపి అనాగతంచేతి యత్కింతి దిత్యనేన సీతావిసర్జనాత్పూర్వకాలభూయస్త్వం అనంతరకాలస్య అల్పతా ద్యోత్యతే. ఆశ్చర్య మిద మాఖ్యానం మునినా సం ప్రకీర్తితం,

‡పరంకవీనామితి-అత్ర శ్రీరామచరిత్ర వర్ణనే భగవతా వాల్మీకినా సదాచార లక్షణధర్మః ప్రతిపాదితః-నను కావ్యే అస

1 కవి

౩౬-౩౭. మఱియు దండకారణ్యమును బ్రవేశించుట, రావణుఁడు సీతను హరించుట, రాముఁడు వాలిని సంహరించుట, సముద్రమును దాటుట, రావణుని శ్రీరాముఁడు సంహరించుట, లంకానగరమున జానకిని బడయుట, శ్రీరామచంద్రుఁడు సతీసమేతుఁడై సాకేతమున బట్టాభిషిక్తుఁడగుట, జనాపవాదమూలమున *సీత నరణ్యమున విడచుట వరకామహాముని యోగదృష్టిచే చూచి గడచినదంతయు వర్ణించెను.

౩౮. (అనాగతము నెఱింగిన మహాత్ముఁడగు వాల్మీకి భూమిపైఁ బ్రవర్తిల్ల శ్రీరాముని భావిఅశ్వమేధాదిచరిత్రము నుత్తరకాండమున వ్రాసినవాఁడయ్యెను.

౩౯-౩౯½. వాల్మీకిమహర్షిచేత నాశ్చర్యకరమగు నీయాఖ్యానము చెప్పఁబడినది. ఈ యాఖ్యానము † కవులకు నాధారమయినది. అట్టి యాఖ్యానము వాల్మీకిచే యథాక్రమముగా సమాప్తము చేయఁబడెను. వాల్మీకి రామాయణము మొదలగు నానారామాయణసార మగు రామకథను మేము చెప్పఁగలము వినుఁడని తాత్పర్యము.

* వైదేహీవిసర్జనాంతమువరకును గతించిన కథాభాగమును రచించెనని యర్థము. సీతాభూతలప్రవేశము మొదలుకొని యుత్తరకాండమును వాల్మీకి జెప్పెనని యర్థము.

(అనాగత మను శ్లోకమునందు అనాగతమనగాఁ గాఁబోవు నశ్వమేధాదిరూప మగు చరితమును నుత్తరకాండమునందుఁ జేసెనని యర్థము. తీర్థీయవ్యాఖ్యానమునందును అనాగతము యత్కించిత్ అని చెప్పుటచేత, సీతావిసర్జనమునకుఁ బూర్వకాలమునందు జరిగినది యెక్కువయనియు అనంతరకాలమునందలి జరుగనున్న కథ యల్పమనునది తోఁచఁబడును.

† పరంకవీనాం అను స్థలమునందు శ్రీరామచరిత్రవర్ణనమునందు భగవంతుఁడగు వాల్మీకి సదాచారరూపమగు ధర్మమును బ్రతిపాదించెను.

ఇతి శ్రీరామాయణసారోద్ధారే బాలకాండే

పంచమ స్సర్గః.

ద్వస్తునిరూపణం సమీచీనవస్తునో ఽసత్త్వప్రతిపాదనం అసద్వస్తునః సద్వస్తుత్వేన ప్రతిపాదనం అర్థవాద బాహుళ్యం కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయే దిత్యేవమాది దోషే స్థితే ధర్మాధర్మవివేచనం కథం కావ్యరూపేణ క్రియత ఇతిచేత్ నిషేధస్య అసత్కృతాసన్నాయక ప్రతిపాదకా ధర్మప్రతిపాదక ప్రాకృతకావ్యవిషయం ధర్మప్రధానాని పురుషార్థసాధనాని కృతాని సద్భిః పరిగృహీతానిచ. అతఏవ కాళిదాసకృత కావ్యానామపిస్మృతిత్వేన మహతా మంగీకారః. తథా భట్టాచార్యైః సతాంహి సందేహపదేషు వస్తుషు ప్రమాణ మంతఃకరణప్రవృత్తయః ఇతికాళిదాసస్మృతే రిత్యుక్తం తస్మా న్మహద్భి ర్మహతాం తపఃప్రభావేణ కృతానాం కావ్యానాం ధర్మప్రాధాన్యేన స్మృతితుల్యతా సిద్ధా తథాచ మనుః—శ్లో॥ యద్దుస్తరం యద్దురాపం యద్దుర్గం యచ్చ దుష్కరం, తత్సర్వం తపసా సాధ్యం తపోహి దురతిక్రమ మిత్యుక్తరీత్యా తపస్వినాం శక్యమేవ.

శ్రీరామాయణసారోద్ధారమున బాలకాండమున ఐదవసర్గము ముగిసెను.

ఓయీ! కావ్యమునందు అసద్వస్తునిరూపణము, సమీచీనవస్తువును జెప్పకపోవుటయును, నసద్వస్తువును సద్వస్తువునుగాఁ జెప్పుటయును, అర్థవాదము లెక్కుడుగా నుండుటయును గలవు గాన, కావ్యాలాపములను వర్జింపవలయునని యెడి దోషముండఁగా ధర్మాధర్మవివేచనము కావ్యరూపముగఁ జేయఁబడుచుండె ననుట యెట్లని యనియెదవేని వినుము— కావ్యాలాపములను వర్జింపవలయు ననియెడి నిషేధము అసత్కృతము, అసన్నాయకము, అధర్మప్రతిపాదకము నగు ప్రాకృత కావ్యవిషయమని తెలియనగును. ధర్మప్రధానములును, పురుషార్థసాధకములును, సత్పురుషకృత్యములు నగు కావ్యములు పరిగ్రహింపబడుచున్నవి. కావుననే కాళిదాసకృత కావ్యములను స్మృతితుల్యముగ మహాత్ము లంగీకరించుదురు.

అవ్విధముననే భట్టాచార్యులును జెప్పిరి. ఏమనగా-సందేహాస్పదములగు వస్తువులయందు సత్పురుషుల యంతఃకరణ ప్రవృత్తియే ప్రమాణమని కాళిదాసస్మృతియని చెప్పిరి. ఆకారణమువలన మహాత్ములు మహనీయుల తపఃప్రభావముచేఁ జేయఁబడిన కావ్యములు ధర్మప్రధానము లగుటవలన స్మృతితుల్యత్వము సిద్ధము. అవ్విధముననే మనువును జెప్పెను. ఏమనగా ఏది దుస్తరమో ఏది పొంద నశక్యమో ఏది దుర్గమమో ఏది చేయ నశక్యమో యదంతయు తపస్సాధ్యము. తపస్సు దురతిక్రమము అని చెప్పఁబడిన రీతిచే తపోవంతులకు సర్వము శక్యమగునదియే యగును.

శ్రీరామ శ్శరణంమమ

ఇట్లు

శ్రీ రా మా య ణ

సా రో ద్ధా ర ము

బా ల కాం డ ము

(ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము)

ప్రథమభాగము

స మా ప్త ము

ములుకుట్ల నరసింహావధానులు.

 [వెల రు 2—8—0

శ్రీ ర్భా యా క్

శ్రీరామ శ్శరణం మమ.

శ్రీరామాయణ సారోద్ధారమున బాలకాండ

ద్వితీయముద్రణ పీఠికయందలి

దోషాదోష పత్రిక.

పత్రము	పంక్తి	దోషము.	అదోషము.
1	16	గ్ధః	గ్రస్తః
4	9	సంవాదేపి	సంవాదేఽపి
	10	థాతచ	తథాచ
	12	అభిదాయ	అభిధాయ
	13	భీజాది	బీజాది
	15	పరబ్రహ్మాభిధీయతే	పరబ్రహ్మాభిధీయతే
	20	బద్ధార్థ	శబ్దార్థ
5	8	సముష్టి	సమిష్టి
	14	దనిఁజెప్పి	దనిచెప్పి
6	2	అద్వోరా	ఆద్వోరా
	14	మనస్య	మన్త్రిస్య
7	4	ఆరెండయొక్క	ఆరెంటియొక్క
	6	మహర్షులు	మహాత్ములు
	7	అష్టాస్మృతులు	అష్టాదశస్మృతులు
8	11	సర్వస్వాకితా	సర్వస్వీకృత్య
	12	తరర్థకతయా	తదర్థకతయా
11	12	గర	గల

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
12	4	నానుక	నాయక
	9	సృష్టిపరికాళతే	సృష్టిప్రకాళతే
18	15	మనవేద్వైణ	మానవేద్వైణ
15	1	శసకలభేదము	శసలకభేదము
	9	సరిపారము	సంసారము
	11	యయోధ్య	అయోధ్య
	17	పూర్ నగా	పూర్ అనగా
17	15	తీరిణి	త్రీణి
22	5	తత్త్రైవ	తత్రైవ
	9	మేమెతి	మేవేతి
23	5	వేద విద్యలు	వేద విద్యలు
24	5	మన్దబుద్ధి	మన్దబుద్ధిం
	14	శుశ్రూషాపాం	శుశ్రూషాపరూపాం
,,	20	విద్యమానః	విద్యమానం
		బ్రహ్మవిచారః	బ్రహ్మవిచారం
25	4	నేసి	చేసి
	18	ఆయోధ్య	అయోధ్య
28	10	జయబద్దేవ	జయశద్దేవ
	12	కార్గోక్ల వేదః	కార్గ్లో వేదః
29	6	వెవికి	దేవికి
	10	దాశరధి	దాశరథి
30	2	రాగచ్చతి	రాగచ్ఛతి
35	3	శాస్త్రిదేద్వపుడు	శాస్త్రిధ్దేవుడు
	8	నిరవదిమూడ	నిరవదిమూడవ

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
36	6	ఏవానేదితి	ఏవాసీదితి
37	10	వాలనూర్యనివలె	బాలసూర్యునివలె
38	18	మితేనైవస్వత	మితే వైవస్వత
	19	సంద్ధికాల	సన్ధికాల
39	21	మహాయున	మహాయుగమున
40	8	మహాపుణ్య	మహాపుణ్యం
	15	కరో జా	కరో రాజా
42	3	విరచిమితి	విరచితమితి
43	13	గుండుటచే	గురువుండుటచే
44	3	భావీన	భావేన
	8	వ్యవహార మఖ్యత్వం	వ్యవహార ముఖత్వం
	10	అభ్యుదయాత్	అభ్యుదియాత్
45	4	నమితో	నవమితో
48	10	అతయేవ	అతఏవ
	14	కాలారభ్ధ	కాలారబ్ధ
49	10	వ్యవహార	వ్యవహార
50	2	శిష్టే	శిష్టైః
	5	గీకారే	గీకారే
54	3	దర్శనాన్మేక్షు	దర్శనాన్మేష
	,,	నమ్యాం	నవమ్యాం
	7	వపయా	మయా
61	17	సాముజ్యము	సాయుజ్యము
62	4	యుగగాన్త్య	యుగాన్తశ్య
	9	విచారమాణే	విచార్యమాణే

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
	16	లంకిణి	లంకిణీ
	17	తత్రైవ	తత్రైవ
64	2	ఇక్ష్వాకూణం	ఇక్ష్వాకూణాం
	6	లంకిణి	లంకిణీ
65	20	పూత్వా	పూర్వా
	23	నల్ప	కల్ప
66	1	సమాధీథే	సమాధీయతే
	9	శ్రిథ్థా	శ్రిద్ధా
67	11	భేథము	భేదము
68	6	పాశ్రిపత	పాశ్రిపత్
	18	పూర్ణిమాయా	పూర్ణిమాయాం
69	14	సంరియము	సందియము
	15	సూర్యుఁడచ్చ	సూర్యుఁడుచ్చ
70	14	యోరిష్ఠి	యోఽష్ఠి
71	3	సమాధానముగా	సమాధాన మేమనగా
72	22	తాశ్రిణీతింశ	తాశ్రిణిత్రింశ
74	13	పరికల్పోచ్చ	పరికల్పోఽచ్చ
	19	దదసత్	తదసత్
75	13	ఆదియు	అదియు
	15	తిషిక	తివ
76	8	యుకై	యుక్తే
77	2	జివ	జీవ
77	7	వాఁడుఁడు	వాఁడు
	24	శగ్గము	శబ్దము

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
	26	దదిర	తదితర
78	14	ద్విసద్వయ	దినద్వయ
79	15	అక్షుజాయుప్తలు	అక్షుజ్యాలిప్తలు
	,,	అంకజా	అంకజ్యా
80	8	నిర్ణాయన్తి	నిర్ణయన్తి
	9	వత్సరా	వత్సరా
	10	శాసమనం	శాసనం
	17	పంచాగే	పంచాంగే
84	10	అంకం	అంక
88	1	పృథతు	పృభవతు
	12	అస్మదృష్టయా	అస్మద్ద్రష్టయా
89	17	3-శుక్ర	2-శని
92	7	ఏతతి	ఏతత్త్రి
	16	చాన్తి మహా	చాన్తి మమహా
98	8	యుధిష్టిర	యుధిష్ఠిర
99	14	సూగ్గు	సూర్గు
	16	లని	అని
100	5	బోద్యతే	బోధ్యతే
103	13	నైదృతి	నైరృతి
110	13	ష్యేవమేవ	ష్యేవమేవ
112	12	సక్యైతి	సక్త్యేతి
	21	నతాజ్యా	నత్యాజ్యా
113	1	ఆని	అని
	23	శ్ఛత్తము	శ్ఛత్రము

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
114	17	గృహీతాయం	గ్రహీతా
115	2	నామెకు	నామెను
	15	గలిగి	గలిగిన
121	20	మతామహ	మాతామహ
122	3	పరుశు	పరశు
	9	తేతి	కృతేతి
	12	తాదృసే	తాదృశే
124	4	దత్కృత	తత్కృత
	10	దృశ్యోయం	దృశోఽయం
125	4	తపప్రభావ	తపఃప్రభావ
	10	తత్తాత్రేయ	దత్తాత్రేయ
127	16	ప్రియణ	ప్రియాణ
128	18	చ్యోట	చ్చోటు
	2	శ్రస్థాయ	ప్రస్థాయ
129	6	డొడ్డున	టొడ్డున
130	16	సంతిర్య	సంతీర్య
	,,	మిత్రాఃదయ,	మిత్రాదయః
131	16	దూర్స్నవైపున	దూర్ప్వవైపున
133	7	డుదయమన	డుదయమున
136	4	సుష్టూప	సుష్ఠూప
	21	త్తరణానంతర మేత	తరణానంతర మేవ
137	3	గలడకీ	గండకీ
138	9	ప్రాతిశ్ఞ	ప్రావిశ్ఞ
146	14	సాస్థ్రిస్థ	సాంస్థ్రి

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
147	18	తాబేలు	తాబేళ్లు
148	10	రామభక్తః	రామభక్తాః
	14	హోవధానీ	హోవధానీ

ప్రథమముద్రిణ బాలకాండ యందుగల దోషాఽదోష పత్రిక.

4	2	కోదాష	కోదోష
	7	సంతోక్ష	సంతోష
	11	ఫైర్య	స్థైర్య
8	3	రాలి	వాలి
	4	సానూన్య	సామాన్య
	9	నిరార	నివార
	18	సప్వ	సర్వ
10	12	కునందనః	కులనందనః
12	1	త్కంథాం	త్కథాం
14	6	రాండే	కాండే
	10	స్త్రైప్రి	స్త్రైఃప్రి
16	3	త్ర్రింశ	త్రింశ
18	16	కీర్త్యైన	కీర్త్యైవ
20	15	రామనంచ	రామచ
20	10	తన్వాగ్విదం	తవాన్వాగ్విదం
34	25	స్వాధ్యాయ	స్స్వాధ్యాయ
36	16	చేతసా	ప్రాచేతసా

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
38	16	తస్య	సత్య
	18	వేదాంః	వేదాః
42	15	స్నస్వరాః	సస్వరాః
44	19	శాస్త్రైకు	శాస్త్రేణ
46	4	బ్రథమా	ప్రథమా
56	6	లంబై	లంభై
56	11	ఎతన్మాత్ర	ఏతన్మాత్ర
57	14	యంగు	యందు
58	10	రీత్యవ	రిత్యవ
59	1	భానము	భావము
60	17	ర్ఘ్యాపత్వా	ర్ఘ్యాభత్వా
61	4	ధూళీత	ధూళిత
	,,	సర్వాంగడు	సర్వాంగుడు
63	1	రాడయ్యె	రాముడయ్యె
66	2	వనరే	వసరే
	12	భాహా	బాహో
	16	నూపమత్సు	నూపనిమత్సు
67	14	విష్ణ	విష్ణువు
70	6	స్త్రీయోపి	స్త్రీయోఽపి
	14	మూర్తాత్మేళ	మూర్త్యాత్మే
72	10	రామ స్త్వం	రామత్వం
73	14	విష్ణుడవు	విష్ణువు
74	1	మరమం	పరమం
	4	వైదికా	వైదికీ

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
74	16	శ్రీమానితి	శ్రీమానితి
76	16	శ్లో॥	శ్లో॥
	17	ఫుసాశైవ	శైవ
78	2	స్పర్వదేకా	స్సర్వదేవా
	7	పాది	పాదిత
80	5	మూర్త్యాంత్మక	మూర్త్యాత్మక
	10	త్రాతాన్హి	తాన్హి
	,,	దర్శ్యతి	దర్శయతి
	15	స్వేష్ట	స్వేష్ట
	20	॥శు॥	॥శ్రు॥
81	19	ములగ	ములుగ
82	7	పరబ్రహ్మ	పరంబ్రహ్మ
83	5	వ్యార్థమే	వాక్యార్థమే
84	8	త్వగ్రయా	త్వగ్ర్యయా
	14	కేషు	కీషు
85	13	మనియు	మతియు
86	13	హాసాధిషు	హాసాదిషు
	14	మహాత్మ్యని	మాహాత్మ్యని
87	3	జాత్మక	జ్ఞాత్మిక
90	4	మేదాసీ	మేవాసీ
92	8	అజ్ఞా	ఆజ్ఞా
	16	ఇత్థసతి	ఇత్థంసతి
	18	స్వాత్	స్యాత్
	21	సమానా	మానా

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
94	8	వామోఽవమో	వాగోః మో
	14	యచ్ఛందసా	యశ్ఛందసా
95	1	ప్రత్యక్షమ	ప్రత్యక్ష
	14	నోదేవుడా	నో దేవుడా
96	1	దార్ఝ్య	దార్ఢ్య
	5	దీనపి	దీనామపి
	19	అదిఖండే	ఆదిఖండే
97	3	దార్ ఢ్యాముల	దార్ఢ్యాముల
98	2	దక్షాంఘ్రి	దక్షిణాంఘ్రి
98	3	దక్షిణే	దక్షిణో
	9	తిఇ	ఇతి
	18	జ్ఞాపీకం	జ్ఞాపితం
99	2	దీయ్యము	దీయము
	12	విష్ణువి	విష్ణుని
101	1	బురా	బురాణ
102	5	మగీకృత	మంగీకృత
	12	చక్షుగా	చక్షుషా
103	11	మూర్ఘ	మూర్ఖ
	18	లనునటు	లనుటు
104	9	పారిమాణ్యానీ	పరిమాణానీ
	20	తారభ్య	దారభ్య
105	5	మహాత్మ	మాహాత్మ్య
	12	యగును	మగును
	25	కాక్షసః	రాక్షసః

పత్రిము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
106	4	సరితాదీని	వరితాదీని
	6	దనుష్ఠియంతే	దనుష్ఠీయన్తే
	10	నహిద	నహీద
	16	వేతాంగాని	వేదాంగాని
	21	శ్రుతినామివ	శ్రుతీనామివ
107	4	దౌప్యాది	రాప్యాది
108	12	మూర్తిర్ధధా	మూర్తీర్దధా
	”	త్స్నష్టి	త్స్పష్టి
	18	సాక్షా	సాక్షా
	20	స్సంయున క్త్వేతి	సంయునక్త్వేతి
109	7	త్వత్వము	నిత్యత్వము
	23	అనుటిరితులు	అనుశ్రుతులు
110	3	పారిమణ్యం	పారిహాణ్యం
	12	హదయం	హృదయం
	15	న్నాత్తే	స్నాత్తే
	15	తాత్రగత	తాంతర్గత
	16	నారయణీయ	నారాయణీయ
	20	రంతనమేవ	రంతరమేవ
	20	వ్యాసేనైప్ర	వ్యాసేనైవ
114	1	నామపరాధే	నామాపరాధే
115	10	నారదీవ	నారదీయ
	19	మహేర్వరులను	మహేశ్వరులను
116	13	తానుస	తామస
117	16	మహాస్త్రములు	మహాశాస్త్రములు

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
118	7	వైష్ణ	వైష్ణవ
120	9	హ్యాసుమానం	హ్యానుమానం
	15	ఏకార్థనీతి	ఏకాగ్ధానీతి
121	9	మగును	యగును
122	16	వలదావ	వరదావ
123	15	నక్షుల	పక్షుల
	17	నలయును	వలయును
	20	కిరమున	కరణమున
125	3	గ్రిరథముల	గ్రంథముల
	7	లేమి	నేమి
	15	కావుపవి	కావున నవి
	17	చెప్ఫు	చెప్పు
126	12	త్రైవాశ్యకా	త్రైవావశ్యకా
	14	నిత్యర్థో	దిత్యర్థో
	15	త్వేవాస్య	త్వేవాస్య
127	8	అనున	అను
	9	మున్నను	మున్నగు
	12	చండాలును	చండాలుని
	13	నవి	నవియుని
	14	ప్రాహ్మణు	బ్రాహ్మణు
	20	నింద	నిందకు
	21	యదే	యందే
128	9	సామ్య	సామ్యా
	13	సాత్వింకో	సాత్వికో

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
129	4	త్శవృష్టి	తత్సృష్టి
	12	సదుగ్రిడు	సదుగ్రిని
	,,	యిదియే	యదియే
130	10	దశ్యతే	దృశ్యతే
132	11	వురాణా	పురాణా
134	15	శాతా	శాపా
	16	బస్మని	భస్మని
	,,	దాదాక్షి	దాక్షి
135	17	లడిన	బడిన
136	4	ద్రుపి	దపి
	,,	తాగంశ	తాదృగంశ
	,,	గ్రాహ్యత్రస్తంత్రా	గ్రాహస్తంత్రా
	10	సార్వేణ	సారేణ
136	13	ససంగ్రాహ్య	సంగ్రాహ్యా
139	1	వారలనుద్ధ	వారల
	26	స్మృతితి	స్మృతి
140	1	ణిత్యవగమా	ణీత్యవగమా
	2	పురాస్థ	పులాణస్థ
	4	మంత్యంతా	మత్యంతా
	10	మనీషినః	మనీషిణః
	11	ద్వార్మ్రికి	ద్వాల్మ్రికి
	16	క్షైరవ	భైరవ
	18	మతినాం	మతీనాం
	20	దశ్శయిత్వా	దర్శయిత్వా

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
141	2	పాఖండ	పాషండ
	14	విర్ణయం	నిర్ణయం
	15	చవిక్షణాః	విచక్షణాః
	16	విడ్డ్వాగమములు	విష్ణ్వాగమములు
	20	మూరం	మూర్ఖం
142	2	మారా	మార్గా
	7	సాదక	పాదక
	10	వైవంవైంగం	శైవంవైంగం
	11	నంజ్షితం	సంజ్షితం
	,,	భవిక్ష్యం	భవిష్యం
	14	బ్రిహ్వ	బ్రహ్మ
	21	వాస	వ్యాస
	21	ఆయం	అయం
143	4	పైతము	సైతము
	17	మహ్యాహతము	మవ్యాహతము
144	2	చ్ఛి ష్యేవ్వ	చిష్యేవ్వ
	4	ప్రమాణే స్యే	ప్రమాణా స్యే
	7	తేషానాంమా	తేషాంనామా
	9	ద్వితి	ద్వితీ
	16	ష్ఠాదశ	ష్టాదశ
146	4	విధియతే	విధీయతే
	17	స్నన్య	స్నస్య
	,,	తన్య	తస్య
147	8	పదార్థ	పరార్థ

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
147	8	పదార్థ	పరార్థ
148	4	ప్రనంగేన	ప్రసంగేన
	15	స్త్రీ	స్త్రి
	19	త్యత	త్యంత
149	23	వాలై	వారై
150	7	మహర్షిభి	మహర్షిభిః
	7	కథ్యతె	కథ్యతే
	9	స్త్వాయం	స్త్వాయం
152	5	వ్యయః	ఒవ్యయః
153	19	మాతకి	మాతనికి
156	2	స్మృతః	స్స్మృతః
	12	తన	తవ
	16	యాథాతరం	యథాంతరం
157	4	నారదుదు	నారదుడు
	6	మొదలదు	మొదలగు
158	6	పూజికాః	పూజకాః
	,,	తమేన	తమేవ
159	4	నినియు	సనియు
	5	సముద	సముద్ర
	15	నాశచో	నాకచో
160	13	ఏన	ఏవ
	14	తైస్మై	త్తస్మై
	15	నేత్రమీల్య	నేత్రనిమీల్య
	19	శ్శిన	శ్శివ

పత్రము	పం_	దోషము	అదోషము
161	6	బాలోపని	బాలోపనిష
162	5	సర్వ	సర్వ
165	9	దేల	వేల
166	11	తత్ఘటీయ	తద్ఘటీయ
	21	రక్షే	వక్షే
167	22	సైన్య	సైన్య
168	5	కృత్వాఽ	కృత్వా
	20	వారిచేతసా	పారిచేతసా
170	8	ప్రఘికస్తం	దుర్ఘికస్తం
	9	హ్రియంతే	హ్రియన్తే
	17	వ్రిత	ప్రితి
171	2	యాజ్ఞాను	యాజ్ఞాను
	2	జన్మా	జన్మాం
	8	పరినూణ	పరిమాణ
172	6	మట్యాప్త్రి	మట్యాభస్త్రి
	11	త్సింద్ధాంత	త్సిద్ధాంత
	14	పరిస్తాపే	పరిస్తావే
174	6	హాసమ్త	హాసస్తు
	13	బ్రహ్మను	బ్రిహ్మను
175	8	వాల్మీనిచే	వాల్మీకిచే
	17	పహసారి	సహసారి
176	2	కశ్యతే	శక్యతే
185	17	యోగేశ్వరా	యోగీశ్వరా
188	6	సతతదారిషా	స్పృతదారిషా

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
	9	కోమవేన	కోమలేన
	20	నాళికేర	నారికేళ
190	1	ష్విలిర	ష్వితర
	14	సిద్ధాన్తి	సిద్ధాన్తి
	20	చారిమాయణా	దారిమాయణా
191	2	డెసేసి	డెలిసి
192	1	సరేరూపే	సరూపే
	4	వాల్మికి	వాల్మీకి
	,,	చితేషు	రచితేషు
	11	తవాఖ్యానే	తద్వ్యాఖ్యానే
	13	కని	కవి
	14	భూవాత్	వాభూత్
	17	మానేషు	మాణేషు
193	9	భాణ	బాణ
202	2	సీత	సీతా
	10	నాకోద్ధార	సారోద్ధార
	,,	గ్రిందే	గ్రింథే
214	19	పునపునః	పునఃపునః
221	12	సమస్వయ	సమన్వయ
224	1	శుస్త్రిణో	శాస్త్రిణో
	9	పూర్వకం	పూర్వకం
	10	సమన్వయా	సమర్పయా
	18	జేషాం	తేషాం
	19	సమర్ప	స్వసమర్ప

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
226	16	మద్భత్తి	మద్భక్తి
227	,,	వాము	హాము
230	2	దుత్సవ	ద్యుత్సవ
234	12	వా్రిథన	పా్రిథన
	17	శీ్రవణాది	శ్రవణాది
236	5	యారంభ	యాగారంభ
237	5	సుష్టూ	సుష్ఠూ
	17	యానస్థాయ	యాఃస్థస్తు
236	18	వర్తిజా	వర్త్యజా
	15	వైతాహి	వైవాహి
243	15	మ	ప్రిథమ
246	6	పద్యదే	పద్యతే
252	1	శుత్థేత్యభి	శుద్ధేత్యభి
	3	విశిష్టర్	విశిష్ఠర్
254	10	పాడేయం	పాథేయం
	13	కావార్త	కావ్యార్థ
257	1	భత్యము	బత్యము
258	9	సంహై	సంహైః
260	1	నిథేత్తు	విక్షేత్తు
264	12	తచ్ఛత్వా	తచ్ఛ్రుత్వా
266	6	మామషే	మానుషే
	7	త్వస్మయో	త్వన్మయో
272	8	వైకుంఠ	వైకుంఠం
	14	వృత్యా	వృత్త్యా

త్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
4	2	లీపపశ్చ	లీపశ్చ
6	4	జ్ఞే	జజ్ఞే
	12	ాండే	కాండే
	17	పుత్రాభూ	పుత్రోఽభూ
7	14	౨౦	౬౦
	16	సుభాగు	నాభాగు
8	12	జ్ఞాత	జ్ఞాత
0	4	వరశ్రి	వరశ్రీ
	6	గ్రిణిః	గ్రిణీః
31	15	తాటకు	తాటక
35	1	౧	త్రి
38	17	ద్వైప్యదూతాః	ద్వైప్యతాఃదూతాః
94	2	భావజ్ఞా	తోఽవజ్ఞా
	2	మాన	మాస
00	17	సృషి	సృష్టిః
04	7	వణక్	వణక్
	17	నర్గే	సర్గే
	19	సుంద	సుందర
06	,,	ఊవ	ఊన
	16	ఆను	అను
	18	శేల	వేల
310	10	స్యామారస్యం	సామరస్యం
	13	చోప్కానా	ఛ్లోకానాం
312	6	సదశ్చామశ్వ	సదశ్చాఽశ్వ

పత్రము	పంక్తి	దోషము	అదోషము
314	4	చతర్థ	చతుర్థ
315	12	బరీపూర్ణ	బరిపూర్ణ
320	13	సోఽన్యక్త	సోఽవ్యక్త
326	2	త్రావచేతన	త్రావచేతస
	9	తిద	తద
328	3	దుక్త్వా	వ్యక్త్వా
330	4	విజ్ఞానా	విజ్ఞాన
332	20	భవత్కథాః	భవత్కథాః
334	4	కోఽస్మస్మి	కోఽన్వస్మి
	18	రోఽన్విత్యేవ	కోఽన్విత్యేవ
336	14	ర్యక్తశూ్రి	ర్యక్తిశ్రూ
344	6	త్వప్రితిష్ఠాం	త్వంప్రితిష్ఠాం
348	13	నస్విదం	నన్విదం
352	19	వనిహోద	వనిపాద
335	6	నీపు	నీవు
359	25	చంధో	ఛందో
364	2	సాముత్రి	సామిత్రిః
366	7	మాదారం	మాధారం
	9	వైదేహాశ్చ	వైదేహ్యాశ్చ
360	17	స్యాపి	శ్చాపి
371	20	నోనిటుల	తోనిటుల
	23	నానావాక్య	నావాక్య
372	2	ప్రిసాదాశ్చ	ప్రిసాదాచ్చ
	20	వురాణే	పురాణే

ఈ గ్రంథకర్తగారిచే రచింపబడిన

శ్రీ రామాయణ సారోద్ధార గ్రంథమున

బాల - అయోధ్య - అరణ్య - కిష్కింధ - సుందర కాండములు- అచ్చుతీరి విక్రయమునకు సిద్ధముగనున్నవి. మిగత కాండములు త్వరలో వెలువడును. ప్రతిగ్రంథము కేవలసంస్కృతమునను- మఱల- నాంధ్రతాత్పర్య సహితముగను, గలదు.

ద్వితీయముద్రిణ బాలకాండము కేవల సంస్కృతము	రు 2-0-0
డిటో-ఆంధ్రితాత్పర్య సహితము	,, 4-0-0
రెండుభాగములుగ బైండ్లుకేసిన రెండుపుస్తకములు	,, 5-0-0
అయోధ్య-అరణ్య-కిష్కింధ-సుందర-కాండములు వరుసగా, ఒక్కొక పుస్తకమును! ప్రిత్యేకముగా కేవల సంస్కృతము	,, 1-4-0
డిటో ఆంధ్రితాత్పర్య సహితముతో ప్రిత్యేక పుస్తకము 1-కి	,, 2-9-0
శ్రీ సుందరకాండము రఫ్ కాగితములు ప్రతి. సంస్కృతము	,, 1-0-0
డిటో ఆంధ్రితాత్పర్యసహితము	,, 2-0-0
*శ్రీ యుద్ధకాండ ప్రథమభాగము కేవల సంస్కృతము	,, 1-4-0
డిటో ఆంధ్రితాత్పర్య సహితము	,, 2-8-0
ఇక-అరణ్యకాకడయందలి భూగోళవిన్యాసము ప్రిత్యేక గ్రంథము ఆంధ్రతాత్పర్య సహితము	,, 0-8-0
కిష్కింధా కాండయందలి వాలివధ సంశయ నివారణ ఘట్టము; ప్రత్యేక గ్రంథము-ఆంధ్రతాత్పర్య సహితము	,, 0-4-0
కిష్కింధా కాండానుబంధమగు శ్రీరామోత్సవ కల్పలతా, ప్రథమగుచ్ఛము- (దీనిలో శ్రీరామోత్సవ విధులన్నియు గలవు)	,, 0-12-0